

Siyaset virüsü

Bejan Matur 2009.05.27

Bir süredir yoktum. Sebebi çok. Kişisel sebepler en basitleri. Daha karmaşık görünen, memleketin hali ile ilgili olanlardı. 'Nasılsın?' diye soranlara şairden alıntı yaparak 'memleketin hali gibi halimiz' diyordum.

Memleketin halini kendi halinize benzetmek, asude bir ülkede yaşıyorsanız iyi. Soluklanmanıza dahi fırsat vermeyen bir ülkede olup bitenle ilgili olmak bir tür hastalık. Türkiye'de siyasetle ilgili olanların bir tür virüs taşıdıklarını düşünürüm bazen. Sadece aktif siyasetle uğraşanları değil, siyaset üzerine yazanları da zehirleyen bir virüs bu. O virüs bir kez bulaştı mı ne kişisel alan kalıyor ne de tatlı günbatımları!

Üstelik ne sıklıkta yazdığınız da değil sizi o kadar meşgul eden. Siyaset üzerine düşünmeyi öğrendiğiniz andan itibaren yazmasanız da memleket ahvaline dikkat kesilirsiniz.

Bu dikkat hep var. Yazmadığınız zamanlarda katlanarak gelen bir sıkıntı. Bilge köyünde olanlar, Kürt meselesinin çözümü, Hasan Cemal'in çıkardığı muhteşem iş, Cumhurbaşkanı'nın açıklamaları... Liste daha da uzunken yazmadan durmak, aslında bir 'durmak' değil. O ruh hali, yazmasanız da adı 'Bilge'ye çevrilmiş olan Zangirt köyüne gitmenizi ister sizden. Gerçeğin mekânı, ruhu da yansıtır çünkü... Parçalanmış da olsa bir ruh var mıdır hâlâ? Görmek istersiniz. Gördüğünüz sebepler sıralamanızı değiştirir çünkü. Diyarbakır-Mardin karayolunda sadece 3 km giderek vardığınız bir köy orası. Sultan Şeyhmus ziyaretinin yanı başında akasya ağaçlarının dekoruyla, yaşananların karmaşasından uzak bir köy.

Olanları gelenekle açıklayanlar Sultan Şeyhmus türbesinde edilen duaları duysalar keşke. Köyün girişinde ölülerinin başında ağlayan ak tülbentli kadınları görseler. Olanlar gelenekle açıklansaydı, geleneğin kapısı olan Sultan Şeyhmus kötülüğü muhakkak kovardı. Koruculuk dahi yetmez açıklamaya. Bilge köyünde coğrafyanın ıssız, cinnete yakın tutan kahredici sertliği yok. Asude bir mekân. Söylenen her şey eksik. Kadınların yüzlerine bakıyorsunuz. İlk günlerin büyük medya kalabalığı, mikrofonlar gitmiş. Ne siyasetçiler, ne şefkat örgütleme hevesindeki siyasetçi eşleri. Köyün hemen girişindeki mezarlıkta kadınlar ağlıyor. Bedenlerini toprağa yapıştırmış, kalkmak istemiyorlar. İlk günlerin şokunun yerini daha çok gözyaşı almış. Onlarla kalmak istiyorum. Erkeklerin oturduğu yas çadırında duyacağım yeni hiçbir şey yok çünkü. Girişi askerin kontrolündeki köyün içinde göreceklerim, kadınların gözyaşlarından daha sahici değil. Yıldız'ın annesi Yıldız'ın mezarından kopamıyor. 'Yıldız kalk' diyor. 'Yıldız kalk... Nasıl olur' diyor 'bu güzel bahar gününde. Nasıl olur?' En çok şaşırdığı etrafında yeşeren, renk veren çılgın doğa. Çiçeklerine bakıyor baharın, deliren mavi çiçeklere, gelinciklerine kırların. Ağaçlara bakıyor nasıl olur bu bahar gününde... Aklı almıyor. Birilerinin kolaylıkla diline gelen 'Kürtlerin doğası' belli ki onda yok. Baharın farkında, güzelliğin ve iyiliğin. Aklı almıyor nasıl olur bu güzel bahar gününde. Kötülüğü yapmak için çirkinlik sarmalı etrafı değil mi? Ama Bilge köyünde o cinneti yaratacak ne ıssız, zalim bir doğa ne de dünyadan kopuk bir insan var. Doğaysa en güzeli. Mesafeyse sadece Diyarbakır-Mardin değil, her şeyin ortasında. Daha da önemlisi Sultan Şeyhmus için edilen duaların yakınında Bilge köyü. Kadınların başörtüleri birer barış bayrağı gibi. O kadar beyaz ve şefkatle örtülmüş. O kadınların emzirdiği erkekler korucu da olsalar olanı açıklamaz. Annelerin ak sütü gibi ak tülbentleri... O halde olan ne? Birileri çıkıp bize anlatacak mı ne oldu orada? Tıpkı Güçlükönak ve başka yerlerde yaşanan ve birilerinin üzerinde kalan suçlar gibi bu da kapanacak mı? Bu da unutulacak mı?

Bundan böyle çarşamba ve cuma günleri beraberiz. Cuma günü 'siyaseten doğruculuk' konusuyla devam edeceğim. Herkese yeniden merhaba.

Mayınlar, sınırlar

Bejan Matur 2009.06.03

Mayınların temizlenmesi konusu hassasiyetleri had safhada alevlemişken konuşulmayan tek şey sınır kavramının kendisi. Temizlenecek toprağın kaç yıllığına kime verileceğinden çok, temizlenen sınırda varlık olarak duran, ertelenmiş 'birlikteliği' nasıl inşa edeceğimizi de konuşabilsek keşke.

Sınır bir metafor olarak çok şey anlatır. Bir karardır her şeyden önce. Kendi olmaya, kendi dünyasının biçimini dış dünyaya da duyurmaya ait somut bir işaret. Kâğıt üstünde net olan çizgiler, coğrafyanın öngörülemez gerçekleriyle belirsiz hale gelir. İnsan aklının önlemleri coğrafyanın hakikatiyle uyumlu değilse sorun başlar.

Mayınlar, dikenli teller, gümrük kapılarında geçişi zorlaştıran engellerin varlık sebebi korkudur. Aynı korku dünyanın her yerinde var. Can yakmaya devam ediyor. Avrupa, Avrupa Birliği projesi ile korkuyu yenip birliktelik olgusunu yarattı. Amerika Birleşik Devletleri kuruluş aşamasında yaşadığı tereddütten sonra korkusunu yok ederek güçlendi.

Türkiye ise komşularının tümünü düşman gören bir düşünce etrafında kuruldu ve hâlâ aynı yerde. Mayınların temizlenmesi tartışması, Suriye'deki statüleri olmayan Kürtlerle, buradan zorla gönderdiğimiz Ermenilerle, uzun yıllar birlikte yaşadığımız Araplarla nasıl bir iyilik geliştirilecek kaygısıyla sürmüyor ne yazık ki. Böyle olunca, Suriye sınırına gömülen mayınlar korkularımızı koruyor, bizi değil.

Mevcut mayın haritası Türkiye'nin korkularının röntgeni gibi. Suriye sınırında gömülü mayın sayısı 615 bin 145 olarak açıklandı. Bunu Irak, İran ve Ermenistan sınırındakiler takip ediyor. Komşularını tehdit olarak gören Türkiye, sınıra gömdüğü mayınlar sebebiyle 10 yılda 299 asker, 289 sivilin öldüğünü, 1524 asker ve 739 sivilin yaralandığını resmi rakamlarla açıklıyor. Gayri resmi rakamları varın siz düşünün.

Mayınların gerekçesi hep dışarıdan gelecek tehlikelerin bize zarar vermesi olarak gösterildi. Fakat zarar gören o yakada yaşayanlardan çok, bu yakanın sınırı algılamayan sakinleri oldu. Çünkü mayınların yarattığı dehşetten önce aynı sınır, insan ilişkilerinin, alışverişin, evliliklerin devam ettiği bir yerdi. Suriye sınırında Cumhuriyet'in ilk yıllarından 1950'lere kadar hayat bir düzeyde devam etti. O yakadan buraya kaçak da olsa bir alışveriş vardı. Kaçakçıların taşıdığı elbette sadece eşya değildi. O insanların hayatında, yaşama alışkanlığı, gelenek ve geleceğe denk düşüyordu taşınan kaçaklar. Sınırın öte tarafında kalan Halep'ten gelecek ipeklilere sahip olmadan evlenen bir genç kızın mutluluğu muhakkak eksikti.

Demek istediğim, en fazla mayın döşenen alanlarda dahi, sınırın kesemediği bir hayat ve beraber yaşama isteği hep oldu. Mayınlar en fazla bu taraftakileri etkilediğinden olsa gerek, sınırın o tarafındakilerde bu duygu hâlâ canlı. Sınırın yaralayıcı etkisini yaşayanların tanıklığı bize şunu gösteriyor: Sınırın ayırdığı yakınlar, sevgililer için en az mayınlar kadar ölümcül olan sınırın kendi varlığıdır.

Bundan birkaç yıl önce Suriye'de bir grup gazeteciyle Suriyeli kadın bakan Buseyna Şaban'ı ziyaret etmiştik. Türkiye ile ilişkileri ne kadar önemsediklerini anlatmak için 'Kulislerde, Türkiye ile birleşmek istediğimiz konuşuluyor.' cümlesini o kadar doğallıkla söylemişti ki... Kulislerde ne konuşuluyor elbette bilmek mümkün değil, ama bir coğrafyaya aidiyetin, ortak hayatın, akılla çizilmiş sınırlara kapatılmasının sorun yaratmasına şaşırmamak gerekiyor. Çektiğiniz sınırlar, tel örgüler, mayınlar, 50 yıl boyunca geçişleri, alışveriş, suçu azaltmıyorsa ürettiğiniz ve çare sandığınız çözümler konusunda yeniden düşünmeniz gerekir. Bunu düşünmek, temizlenecek alanların kime ihale edileceğinden çok daha önemli çünkü. b.matur@zaman.com.tr

Cemevi, caminin alternatifi midir?

Bejan Matur 2009.06.10

Alevi Bektaşî Federasyonu Başkanı Ali Balkız, bir toplantıda 'cemevi ibadethane değildir' sözlerine şu karşılığı vermişti: 'Tamam, cemevi yerine camiye geleceğim ama elimde sazım, kurbanlık koyunum, yanımda başı açık eşim, mini etekli kızım. Çerçevele Hacı Bektaş, On İki İmam resimleri olduğu halde beni camiye kabul edecek misiniz?'

Bu örnek her ne kadar mübalağa ve grotesk özellik taşıyorsa da durumu özetliyor aslında. Alevilerin 'cemevi ibadethanemizdir' talebi bugüne kadar hep 'cemevi caminin alternatifi değildir' savunmasıyla geçiştirildi.

Sahiden Aleviler cemevlerini camiye alternatif olarak mı öneriyorlar? Herkesin bildiği gibi, Alevilerin kahir ekseriyeti camide ibadet etmiyor. Bu durumda nasıl oluyor da cemevi camiye alternatif olabiliyor? Kaldı ki camiye giden küçük bir Alevi kesimin cemevi talebi de göz önünde bulundurulmak zorunda. Camide ibadetini yapmak ve tıpkı bir Mevlevi gibi cem dergâhında ritüelini yerine getirmek hakkıdır. Burada demagoji yaratan, caminin alternatifi olarak algılanan cemevinin kimin için önerildiğidir. Cemevi sanki Sünni Müslümanların da gitmesi zorunlu görülen bir mekânmış gibi yansıtılıyor. Gerçekliği olmayan, Türkiye'deki çoğu mesele gibi çarpıtılarak bağlamından koparılıp siyasete malzeme yapılmış bir konu.

Bu durum Alevilikle ilgili çoğu tartışmanın doğru olmayan bir zeminde yürütülmesinden kaynaklanıyor. Alevilik ve Sünnilik iki farklı 'ideoloji' olmadığı gibi birbirinin rakibi de değiller. Dolayısıyla modern anlamıyla iki ideolojinin mevzi kazanmak için birbirleri ile giriştikleri rekabetçi mücadeleyi bu alana yansıtmamak gerekir.

Konunun bu kadar çetrefil hale gelmesinde anlam dünyalarının yarıştırılması etkili. Diyanet'in resmî açıklamalarından ilahiyatçılara, Sünnilik adına söz alanların çoğu, Alevilik bir din değildir, cemevi caminin alternatifi değildir gibi tezleri öne sürerken Alevilerin anlam dünyasını kendi anlam dünyaları ile yarıştırmaya hatasına düşüyorlar.

Din gibi derinlikli bir alandan konuşurken, modern ideolojilerin sığılığı ile alternatif olma-olmama tartışması yanlış olduğu gibi gerçeği de yansıtmıyor. Öncelikle Aleviler camiye bırakıp cemevine gitmeyi önermiyorlar. Aleviler kendi kimlik tariflerinden ibadet ve ritüel mekânı olarak cemevlerini seçmişlerse laik devletin görevi bunu sorgulamak ve boşa çıkarmak olmamalıdır.

Bu yaklaşımın devlet katında değiştiğinin önemli bir adımı şu günlerde atıldı. Alevilerin sorunlarını dinlemek ve çözüm yaratmak üzere 3-4 Haziran'da Ankara'da bir çalıştay düzenlendi. Bana kalırsa bu toplantının en önemli başarısı, farklı düşünen Alevi kesimlerini bir araya getirmiş olmasıdır. Uzun zamandır cenazede dahi yan yana gelmemeye özen gösteren Alevi-Bektaşî Federasyonu başkanı ile Cem Vakfı başkanı bu çalıştayda bir araya geldi. Alevilerin devletle barışması kadar önemli bir adımdır bu. Kardeşlerin kavgası yahut husumeti takdir edersiniz ki daha yaralayıcı ve derin olabiliyor. Hatırlarsanız Başbakan'ın verdiği muharrem yemeğinde dahi yan yana gelmemişlerdi.

Ben her ne kadar Cem Vakfı'nın 'Alevilik İslam'ın özüdür' yaklaşımındaki aşırı politik kaygıyı eleştirsem de vakfın düzenli, çalışkan, örgütlü yapısı ile Ali Balkız'ın temsil ettiği canlı, coşkulu Alevilik anlayışını farklı açılardan önemli buluyorum.

Tanımı henüz yapılamayan Aleviliğin ne olduğu sorusunun cevabı her ikisinin ortasında bir yerde duruyor çünkü. Ve bu cevap ancak bu ikisi bir araya geldiğinde anlamlı bir içerik kazanır. Ankara Sıhhiye Meydanı'nda Alevi Bektaşî Federasyonu'nun topladığı yüz binden fazla Alevi'nin herhangi bir şiddet ve provokasyon olmadan tamamlanan görkemli toplantısından çıkan fotoğraf, Aleviliğe ruhunu veren coşkuya güzel bir örnekti. Cem Vakfı'nın resmi, soğuk yapısının Aleviliğin ruhsallığıyla şenlenmeye ihtiyacı var çünkü. Hükümetin bir ilk adım olarak bu buluşmayı gerçekleştirmiş olması dahi başarıdır. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Ayrımcı Türkiye'

Bejan Matur 2009.06.12

Türkiye, şiddet gören bir kadını kocasından koruyamayarak, ayrımcılık yaptığı gerekçesiyle AİHM tarafından mahkûm edildi. Avrupa Konseyi üyesi Türkiye, bu cezaya çarptırılan ilk ülke. Aile içi şiddetin cezaya konu olması yeni değil. Burada yeni olan, cezanın, Türkiye 'ayrımcılık' yaptığı gerekçesiyle verilmiş olması.

Bu ceza sayesinde bütün bir toplumu ilgilendiren zihniyet mahkûm ediliyor. AİHM'den gelen ceza, bu zihniyeti sorgulamak için umarız etkili bir referans olur. Peki, Türkiye kadınlarını aileden olmayan erkeklerin şiddetinden koruyabilen bir ülke mi? Aile içindeki şiddet kadar, dışarıdan kadına yönelen şiddeti bu kadar tolere eden başka bir ülke biliyor musunuz? AB üyesi olmaya heveslenen ülkeleri geçelim, diğer ülkeler arasında da Türkiye güçsüz olanı güçlünün şiddetinden korumak konusunda nerede? Adı hangi ülkelerin yanına yazılır? Hangi istatistiklere konu olur?

Avrupa ülkelerinde medeni hayatı düzenleyen yasalara ruhunu veren tarih bizdeki kadar boşluklarla ilerlemediğinden, en az yasalar kadar zihinler de net. Kadının, erkek karşısındaki konumu pozitif ayrımcı bir yaklaşımla güçlendirilip ciddi güvencelere bağlanmış. Bunun en çarpıcı yansımasını Avrupa'da yaşayan göçmen toplulukların entegrasyon zorluklarında görürüz. Geçmişteki hayatının bütünlüğünü geride bırakarak parçalanmış bir göçmen realitesinin içine yuvarlanan milyonlarca Asyalı, Afrikalı, Ortadoğulunun Avrupa yasalarının kadına sağladığı koruma karşısında nasıl hizaya geldiği bilinen bir durum. Göçmenliğin bütün yüküne, zorluğuna rağmen eşine sesini yükseltmemesi gerektiği söylenmiştir bir kez. Yasaların güvencesi açıktır. Düzeyi ne olursa olsun kadına yönelik şiddet suçtur. Dünya algısına, kadına bakışına ters gelse de yaşadığı ülkenin güçsüzü koruyan yasaları karşısında eli bağlıdır. Devlet, kadını AİHM kararının gerekçesinde çok açık belirtildiği gibi korumakla yükümlüdür.

Bir de bizden daha geride olduğunu düşündüğümüz komşularımıza bakalım; Suriye'de, İran'da, hatta bir savaş ülkesi olan Irak'ta kadın sokakta ve ev içlerinde Türkiye'dekinden daha mı az korunuyor? Otoriter tabir edilen rejimlerle yönetilen bu ülkelerde cezaların caydırıcı etkisi bilinen bir şey. Geleneğin henüz çözülmemiş iç dengesine eklenen ağır cezalar kadını sokakta ve ev içinde şiddetten koruyabiliyor.

Türkiye'de kadın, bu iki korumadan da mahrum. Ne Avrupa'daki gelişmiş yasalar, ne de doğudaki geleneğin biriktirdiği olumlu bilgiye zırh görevi gören otoriter ceza yöntemleri. Arada kalmışlığın, çarpık modernleşme deneyiminin kurbanı her durumda güçsüzler oluyor. Kadınlar başta olmak üzere bütün güçsüzler...

Güçlü ile güçsüz arasındaki dengeyi bir toplumun adalet olgusuna yüklediği anlam belirler. Azınlık ile çoğunluk arasındaki dengenin yitirilmesinden tutun, babanın çocuğa uyguladığı şiddete geç modernleşmemizin aksaklıkları saymakla bitmez. Deneyimi tanıdık olmayan Batı'dan alınan yasalarla kendi toplumuna yön vermeye çalışan bir ülkede boşluk doğmaması mümkün mü? Türkiye'de medeni hayatı düzenleyen yasalara

bakın; ne geçmişe ait olandan referans alıyor. Ne de alınan yasaya ruhunu veren zihniyeti kendi toplumunda yaratacak imkânâ sahip. Bir medeniyet rayını değiştirirken diğer raya geçmekte geç kalmak sadece ilerlemeyi durdurmuyor, belirgin bir boşluk yaratıyor.

İktibas ettiği kanunun ruhunu kendi hayatında inşa edemeyen toplumda denge güçlüden yana bozulur. Bunun en somut örneği iktidarla itaat eden arasındaki adaletsiz ilişkide gözlenir. Güçlü olan devlet vatandaşını ezerken, güçlü erkek güçsüz kadını, çoğunluk azınlığı, baba çocuğunu ezmeyi kendine hak görür. Bırakın eşitsizlik, ayrımcılık gibi soyut olguları, yapılanın suç olduğu dahi kimsenin aklına gelmez.

Müfredattan başlanarak, sokağı, karakolu, yargıyı zihniyet dönüşümünden geçirmek gerekiyor. Adalet kavramından yansıyacak bir eşitlik ancak bu yolla inşa edilir. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AKP'nin yol ayrımı

Bejan Matur 2009.06.17

'İrtica ile mücadele planı' tartışması büyüyor. Devam etmesi şimdilik en büyük temennimiz. Çünkü konuştuğca vahametın boyutları gözler önüne seriliyor.

AKP başta olmak üzere, muhalefet ve sivil siyaset dinamikleri tarafından bu süreç doğru değerlendirilmezse, cesaretle temelleri atılmış yeni bir döneme giremeyiz.

Eylem planının detaylarına yabancı değiliz. Kürt sorununun derinleştirilmesinden Alevi meselesine çoğu alanda bu yöntemler kullanıldı. 28 Şubat sürecinin mağdurları planın eyleme geçmiş halinin sonuçlarını yaşamışlardı. O sürece alkış tutanlar, en az mağdurlar kadar planın ayrıntılarından haberdardı.

Ergenekon davası devam ederken, soluk almadan yeni darbe planları yapmak, eylem planları hazırlamak, bu eylem planlarından oluştuğu kesin olan daha yüksek bir ana plan hazırlamak, sorunun birkaç kişiden ibaret olmadığını gösteriyor.

Silahlı Kuvvetler'in anayasal görevlerini tartışmamız belli ki, artık yetmiyor. Olması gereken, mistifikasyon eseri yüceltmelerin tartışılması. Hem de her düzeyde. Sadece muhalefet yapan basın değil, iktidar da tartışabilmeli. Son 50-60 yılda üretilen ve herkesin tartışmasız bir gerçekmiş gibi iman ettiği "her Türk asker doğar" mistifikasyonundan başlanabilir mesela. Her Türk darbeci olmayacağına göre! Demokratik sistemi işlemez hale getiren zihniyete desteği en çok bu noktalarda veriyoruz çünkü.

Gücü ele geçirenlerin, güçlerini artırmak için pek çok yönetime başvurduğu biliniyor. Bu bilindiği içindir ki, demokratik rejimlerde en tehlikeli güç olan silahı elinde bulunduranlara karşı ciddi mekanizmalar geliştirilir.

Türkiye'de bu mekanizmaların en önemlisi sayılan yargının durumuna bir bakın; Genelkurmay'ın arşivlerine girip, bırakın gizli olanları, açık belgelere dahi ulaşamayan bir yargının bağımsız olduğuna kim inanır?

Başbakan 'gerekirse dava açarız' diyor. Gerekirse kelimesindeki tereddüt size de can sıkıcı gelmiyor mu? Gereken şey, bir davadan çok daha fazlası değil mi? Zaten devam eden bir Ergenekon davası varken iktidar partisinin daha fazlasını yapması gerekmez mi?

Bu ülkede demokrasi dışında hiçbir sistem işlemez, ahlaklı siyasetçiler kirli oyunlara alet olmaz diyebilseydik eğer, kimsenin herhangi bir eylem planından korkmasına gerek kalmazdı.

İşin askerle ilgili yanını çok kişi yazdı. Buradaki asıl mesele AKP'nin ne yapacağı.

Genelkurmay'ın bu planı bilinçli ya da bilinçsiz AKP'yi bir yol ayrımına getiriyor. AKP, farkında olmadan sistemin çatlayan yerlerini derinleştiriyor. Bir uçurum yaratan ideolojik devlet ile demokratik devlet arasındaki mücadelede iktidar partisi tercihini yapmalı.

Demokrasiden yana tercih yapacak sinyali veren AKP'nin sorunu, kapatma davasından sonra içine düştüğü, cesaretsizlik. Yeni bir kapatma davası ile karşı karşıya kalmamak için bin düşünüp bir yapan bir parti bu süreci yönetemez!

Başbakan'ın 'gerekirse dava açarız' demesindeki 'gerekirse' tam da bu nedenle sorun. Çünkü AKP'nin pratiği buna imkân vermiyor. Hatırlayın, Başbakan, Aydın Doğan ile girdiği tartışmada 'bundan sonra her şey ayan beyan milletimin takdirine sunulacak' demişti. Milletin takdirinin o meselede dahi başrol oynamadığını hepimiz yaşadık.

Bugün mesele çok daha derin. Türkiye'nin yıllardır ötelediği devlet içinde devlet ile demokrasi arasındaki mücadele bu. Sorun bütün çıplaklığıyla Meclis'in önünde şu an.

Ne olacak peki? Ergenekon avukatları bu meselede de üstlerine düşeni yapar, ona kuşku yok. Muhalefet partileri arada durmaya devam eder. Bu tabloda AKP'nin yükü daha da ağırlaşıyor. Kendisini doğrudan hedef alan bu planla mücadele yöntemi AKP'nin geleceğini belirleyecek. Demokrasi sadece sandık ile ilgili bir mesele olsaydı kolay olurdu. Demokrasi sandıktan çıkan iradenin iktidar olmasını sağlayan bir sistemdir. AKP, sandıktan çıktı. Şimdi sıra bu iradenin gerçek bir iktidar olmasında. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kanlı bayrak

Bejan Matur 2009.06.19

Tarih 8 Haziran 2009... İki genç adam, kanlarıyla hazırladıkları bir bayrakla poz veriyorlar. Ortasına hilal düşmüş bayrak hiç kızıl değil. Kan nihayetinde. Kararacak elbette...

Gençler, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Başbuğ'a iletecekleri bayrak için Deniz Albay Dursun Çiçek'in aracılığına sığınıyorlar. Birlikte objektiflere poz verdikleri Dursun Çiçek, son günlerde 'irtica eylem planı' ile gündeme gelen deniz albayı.

Fotoğrafta büyük bir gurur var. Çerçevelenmiş kanın neden bir gurura vesile olduğunu anlamak mümkün değil ama Gaziantep Bilişim Kulübü öğrencilerinin bu akıllara durgunluk veren gösterisi bir ruh halini görmemizi sağlıyor.

Delikanlılık çağının bu kanlı teşhirinde sözümüz elbette gençlere değil. Kanın teşhirinden güç devşiren zihniyetle uğraşmak gerek. Çünkü aynı zihniyet sadece kendi dünyasında değil başkalarının dünyasında da kanı referans alıyor. Kanla düşünüp, kanla yol alıyor.

Milliyetçiliğin tarihsel köklerine inecek değilim. Ama insanın o milliyetçilik içinde oturtulduğu yeri sorgulamakta fayda var. Ne oldu da kutsalın alanında olan değerler dünyevi alana indi? Hangi ihtiyaç ve saikle?

Vatandansa memleket demeyi tercih ettiğim o yurt elbette değerlidir. 'Başlangıcın' değeridir onu anlamlı yapan. Kalbimizi aidiyetin huzuruyla dolduran çocukluk yurdu. O yerin duygusu muhakkak ki önemli. Varlığın manasını kavramamıza aracılık ettiği için belki de. Bir ilk yer her daim referansımız olur. Çünkü var olmak bir hakikat sınavıdır. Gerisinde taşıdığı manayı hikâyemizde açığa çıkarmakla yükümlüyüz hepimiz. Hepimiz bir kimlikle doğuyoruz çünkü. Türk, Kürt, Arap, Ermeni oluyoruz. Bizi kolayca tanımlayan bu adların dünyasını inşa etmek mecburiyetini yaşıyoruz sonra. Sembollerin konforundan mahrum kalan hangi kimlik ayakta kalabilmiş?

Tarih sahnesinde geriye düşen toplumlar için dahi bu bir ihtiyaç. Gecikmiş de olsa inşa ettiği semboller toplamında bir mana bulmayı deniyor.

Bu inşada kullanılan araçlar o yere yüklenen anlamın göstergesi. O yer yüreğinizde ne kadar derin ve kâinatla ilişkiyse sembollerinizin hakikati o mesafeyle kuruluyor.

Bayrak bir sahipliğin, aidiyetin sembolü elbette. Göklerde dalgalanması göksel olana daha fazla işaret etmesi ihtiyacından. Bu son olayda gördüğümüz bayrağa aidiyeti ruhun alanından dünyevi olanın alanına çeken bakış açısı. Sadece sıklıkla malul olsa geçip gideceğiz. Ama sığ olduğu kadar tehlikeli.

Sorun ne Deniz Albay Dursun Çiçek, ne de bir romantizmle kanlarını akıtarak bayraklaştırmış o gençlerde. Sorun bu düşünce ikliminin tümünde. Çünkü o iklimin yeşerttiği duygularla kan, sokaklarda kolayca dökülen bir maddeye dönüşüyor. Milyonlarca masum insanın hayatına kasteden darbeler kanı böyle gören düşünceden ürüyor. Dağlarda ölerək öldürenler kanın değerini cisimleştirdikleri için o kadar kolay ölebiliyorlar.

Böyle düşünenlerin dünyasında insan hayatının değeri kutsalın alanından yerlere çekilir. İnsan hayatının şükran ve hayretle karşılanacak anlamı bir alyuvara indirgenir.

O kanlı bayrak Genelkurmay Başkanı'na gitti mi bilmiyoruz. Gitmişse Orgeneral Başbuğ nasıl karşıladı bilmemiz mümkün değil. Ama insan hayatının ucuz olmadığını, kanın kutsallığının maddenin değil ruhun alanında tartışılması gerektiğini bilen herkes gibi, gönül ister ki Sayın Başbuğ da o gençlerden önce aracılık eden Albay Dursun Çiçek'e yaptığı için yanlışlığını anlatmış olsun. Bu türden gösterilerin, niyet ne olursa olsun insan hayatına gölge düşürdüğünü söylemiş olsun. Genelkurmay Başkanı, gençleri etrafına toplayıp 'sevgili gençler bayrağımızı değerli yapan bedenlerimizden akıttığımız kan değil, insanımıza verdiğimiz değerdir' demiş olsa keşke. Böyle bir ordunun koruyacağı bir Türkiye'de bu türden şovlara ihtiyaç kalmayacağı gibi, darbe korkusuyla gereğinden fazla güçlenen yapılara ve darbenin gücüne sığınanlara da fırsat doğmaz.

b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İran söz ülkesi

Bejan Matur 2009.06.24

İran yanıyor. Sokaklar kan. Furuğ'un, Sohrab'ın, Şamlu'nun ülkesi yanıyor bir kez daha. Beklenen bir yangın elbette. Daha ne kadar sürecek? İran dahi bilemez. İran'dan söz ediyoruz çünkü, şiirin, sözün ülkesinden. Şiirin havalandırdığı yüreklerin artık evlere sığmadığı ülkeden.

Evlerin çatılarından 'Allahu Ekber' nidalarıyla haykıranlar, o nidayı camilerden evlere taşımakla yeni bir şey söylüyor. İktidara yönelik yeni bir taleple geliyorlar.

İran yanıyor. Daha nelere tanıklık edecek İran göğü bilmek çok zor. Ama Elbruz Dağı'nın eteğinde kurulu Sadabad Sarayı'na vuran ışık, geçmişin ışığı değil. Sokaklarda bugün sözden güç alan bir isyan var. Hep öyleydi. İran, tarihin içinde hep sözle var oldu, bugün de sözle ilerliyor. Sokaklarda Sohrab Sepehri'nin şiirlerini okuyan gençler yeni zamanın ruhunu çağırırken;

'Yağmurun altında ilerlemeliyiz

Gözlerimizi yıkamalıyız artık

Ve dünyayı başka görmeliyiz' diyorlar. Ölümleri ve zaferleri yaratan güç yine sözden doğuyor. Korkunun gözlerine o sözlerle bakıyorlar.

İran, elbette Hafız'ın, Sadi'nin, Mevlânâ'nın dil ülkesi ama şu günlerde, altmışların o bereketli günlerinde şiir söyleyen kuşağın ruhuyla konuşuyor. Dünyayı başka görmek isteyen o kuşağın özgürlük hayali, Molla rejiminin dolduramayacağı kadar büyük bir hayaldi çünkü.

İran halkı, Şahı devirirken bir özgürlük fikriyle yola çıkmıştı. Kavuşamadığı o özgürlük için on binlerce insan canını verdi. TUDEH için bugün dahi yakılan aşıtlar o sukut-u hayalin aşıtları. Molla rejimi İran'ın üzerine siyah bir perde kapattığında sadece kadınları değil, ülkenin de ruhunu örttü Ama o kadar güçlü bir ruh, kapatılmış bir perdenin altında daha da derinleşir. İran 30 yıl boyunca kendi içine baktı. Derinlerinde duran büyük geleneği kavrayarak, dünyada vakarla siyaset yürütmeyi başardı. İran kültür demekti çünkü. Büyük olduğu kadar kendi olan bir kültür.

Tahran'a yolu düşen herkesi çarpan ilk şeyin karşılaştığı muazzam kültür olması boşuna değil. Gelenekle kesintisiz süren bağın İran'ı dünyada koyduğu yer hep farklı oldu. O farklılık İran'ı hep dünya siyasetinde bir aktör yaptı. Bugün basına yansıyan muhafazakarların, reformcuların ve onları sembolize eden renklerin, sloganların ötesinde var olan bir güç bu. Rejimi ne olursa olsun, hangi usullerle yönetilirse yönetilsin, Batı'dan bakmakla, Batı siyasetinin ürettiği kavramlarla anlaşılmayacak, bambaşka kodları olan bir ülkeden söz ediyoruz.

İran'da yaşananlar sadece seçime itirazla açıklanamaz. 'oyum nerede' pankartları başka bir gerçekliğe işaret ediyor. O gerçeği ne gizlenen seçim rakamları, ne de iktidar mücadelesinde reformcuların muhafazakarlardan hangi konularda ayrıldığı açıklar.

İran'da Şah'ın devrilmesinden ve İslam Cumhuriyeti'nin ilanından sonra biriken ruh, artık meydanlara çıkacak gücü buluyor kendinde. O ruh Şah'ın da bastırdığı bir ruhtu çünkü. Şah döneminden bugüne ertelenmiş, milyonların özgürlük hayali otuz yıl sonra kapatıldığı evlerden sokağa taşıyor.

'Oyum nerede?' diye soran İranlılar seçimden bağımsız olarak yeni bir talebi dillendiriyorlar. Çünkü kayıp gördükleri sadece oyları değil. Kayıp olan yıllar, kuşaklar... O yüzden sokakta yürüyenlerin sloganı Sepehri'nin şiiri oluyor: 'dünyayı başka görmeliyiz'.

Geçmişin derin kültürü ile beslendiği için içi dolu bir modernlik üretebilen İran şiiri bugün kalabalıklara güç veriyor. O yüzden, İran'ın en önemli şairlerinden olan Ahmet Şamlu, Sepehri'nin kuşağını anlatırken 'bu neslin sanatçılarının en belirgin özelliği karmaşık dünyanın karşısında nerede durduklarını ve kimliklerine nasıl sahip çıkacaklarını bilmeleriydi' diyordu. Kimliklerine nasıl sahip çıkacaklarını bilen bir kuşağın sözüyle yürüyen gençler Tahran sokaklarında başka bir gelecek arıyorlar. İran uzun sürmüş suskunluğun biriktirdiklerini söylemek için yaydan fırlamış bir ok gibi. O ok hangi menzile ilerler bilinmez. Ama menziline seyrederken İranlı olma bilincinin ve İranlılık kimliğinin hep önde olacağından kimsenin kuşkusu olmasın.

b.matur@zaman.com.tr

Türkiye, İran olmayacak ve YouTube

Bejan Matur 2009.06.26

İran'ın en önemli kadın yönetmenlerinden Rakhsan Benietemad'dan bir mail aldım. Benietemad'la 2006 yılından bu yana tanışıyoruz. İstanbul'a 'Doğunun Kadınları /İştarlar Kapımızda Festivali' için gelmişti. Gerek sineması, gerekse sanatını taşıma biçimiyle hepimizde hayranlık uyandıran karizmatik bir Doğulu kadın imajı vardı. Rakhsan'la daha sonraları seyrek de olsa haberleştik.

Uzun zamandır ses yoktu. Ta ki, geçen hafta Tahran'da başlayan olaylara kadar. Belli ki İran'da yaşayan çoğu muhalif gibi o da tanıdıklarına sesini duyurmak istiyordu. Mailine Farsça bir bildiri ve link eklemiş. Yolladığı adresin YouTube sitesine ait olduğunu sayfa açılmayınca fark ettim. İranlı muhaliflerin dünyaya açılan kapısı olan siteye Türkiye'den ulaşamıyor. Çünkü, YouTube video paylaşım sitesi Atatürk'e hakaret içeren videolar yayımladığı gerekçesiyle yasaklı. 'Türkiye, İran olmayacak' diyen kesimlerin ipotek altına aldığı Atatürk imgesi, bu yasağın gölgesinde korunuyor! Atatürk'e hakaret ettiği için hakkında dava açılan inek ve çocukların durumu kadar ironik olmasa da, kayda değer boyutları var bu meselenin.

İran ile karşılaştırılınca bir özgürlükler ülkesi imajı çizen Türkiye yanı başındaki komşusunun özgürlük çılgınlığını duyacak araçlardan yoksun. Bu yoksunluk sadece teknoloji ile ilgili olsaydı üzerinde durmaya değmezdi. Ama İran'a bakışta zihinsel araçları da kilitleyen bir yoksunluk bu. Her şeyden önce 'Türkiye İran olmayacak' sloganını Demokles'in kılıcı gibi tedavülde tutan kesimin korkuları İran'ı kavramaya engel. Bu korkular nedeniyle Tahran sokaklarında görünen yahut ev içlerinde derinden derine biriken muhalefetin anlamı yerine, rengi konuşuluyor. Sadece kadın üzerinden meseleye bakan ve kadına baktığında başörtüsünü gören bir yaklaşımla İran'ı anlamak mümkün olmuyor tabii.

YouTube örneğinde olduğu gibi, ifade özgürlüğü konusunda, haberleşme özgürlüğünü referans alsak dahi, bazı konularda İran'ın ilerisinde olmadığımızı görürüz. İran'a bakarken Batı tipi model dışında bir referansa sahip olmayan kesimlerin kendi bilinçlerindeki yarılmayı fark etmeleri için daha başka verilere ihtiyacı var belki de.

Öteden bu yana, İran ile Türkiye arasında siyasal hareketlerin dinamizmi açısından bir paralellik kurulur. Meşrutiyetin ilanından başlayan, modernleşme süreciyle devam eden bir benzeşme bu. Şah devrilirken Türkiye'de darbe olmuş, Türkiye'de Özal dönemini takiben İran'da Hatemi ile başlayan görece bir liberalleşme ve dışa açılma yaşanmıştı. Ahmedinejad yönetimi ise geleneği öncelikli referans olarak alan, dini kimliği önceleyen yanılla paralellikler göstermişti.

Şimdilerde olan benzerlik ise şu: Türkiye ve İran yıllardır çözemediği sorunlarla yüzleşiyor. Türkiye'nin yeni anayasa ihtiyacından Ergenekon sürecine, darbe planlarından demokratikleşme engellerine kadar yaşadığı pek çok sorun grafik olarak İran'ı çağırıştırıyor.

Bastırılmış özgürlüklerin gün yüzü görme ihtiyacı toplumda karşılığını buluyor. Bu benzerliğin karakteri konusunda yapısal analizler yapan Darius Shayegan'ın 'Yaralı Bilinç' kitabına bakarsanız orada her iki Doğulu toplumun Batı referansları ile çıktıkları yolda ne türden yarılmalar ve çelişkiler ürettiğini görürsünüz. Doğulu bir zemine giydirilen Batılı gömleğin bir nevi delilik ürettiğini Shayegan 'kültürel şizofreni' kavramıyla tanımlıyor. Aynı deliliğe Türkiye'de Cemil Meriç dikkatlerimizi çekmişti.

Türkiye ve İran'ın demokrasi deneyiminden kaynaklanan paralelliklerden korkmamamız gerektiğini bize en net gösteren ise şu: İran ve Türkiye'nin Şii ve Sünni devlet geleneğinden kaynaklanan asla benzeşmeyen ve benzeşmeyecek olan yanları var. Bu farklılık iki ülke arasında Kasr-ı Şirin'in çizdiği sınır kadar net ve uyuşmaz bir hakikat. İki toplumun benzerliklerine rağmen tarih içinde yönünün farklı olmasını ancak bu hakikat açıklar. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vali ve Benelüks hayali

Bejan Matur 2009.07.01

'Değişim ve gelecek arayışı' konulu sempozyum için hafta sonu Mardin'deydim. Mardin coğrafyasının ıssızlığı insanda keder yaratsa da, baktığı manzaranın tarihini bilen ve geleceğine dair hayaller kuran yöneticilerle tanışmak ümit vericiydi. Mardin'de bana çarpıcı gelen, şehri yönetenlerin kendi aralarında sağladığı konsensüs oldu.

Vali, Belediye Başkanı ve Rektör kafa kafaya vermiş, Mardin'i geleceğe hazırlamak konusunda samimi bir gayret içine girmişler. Bu gayrette ilgi çekici olan, kullanılan kavramlardı. Bir rektör düşünün ki, kuzey Mezopotamya adını telaffuz etmekle kalmayıp, o toprakların binlerce yıl öncesinden biriktirdiği değerleri canlandırmak amacıyla üniversite bünyesinde dil kürsüleri kurmaktan bahsediyor. Kürt dili ile başlayacak cesareti buluyor kendinde. Rektör Serdar Bedii Omay sadece Kürtçe değil, Süryanilerin dili olan Aramice için de aynı gayreti sergiliyor. Mezopotamya'nın tarih içinde biriktirdiği kültürel mirası sahiplenene bu bakış herkeste görünür bir heyecan yaratmış.

Bereketli Hilal'in tepesindeki Mardin'i bir dünya şehri yapmayı hedefleyen Belediye Başkanı Beşir Ayanoğlu aynı şekilde, planladığı projelerin yanı sıra, ev sahipliğini üstlendiği sempozyumla ilerisi için etkileyici bir referans sundu. Bana asıl çarpıcı görünen ise, şehrin valisi Hasan Duruer'in bürokrasiden görmeye alışık olmadığımız bakış açısı oldu. Mardin Valisi konuşmasında Benelüks modelinden söz etti. Hararetli mayın tartışmalarının yaşandığı bir zamanda, mayınlı alanın yer yer beş yüz metre genişliğe ulaştığı Mardin'de devletin valisi çıkıp Benelüks modelini telaffuz edebildi.

Güneydoğu sınırında Benelüks hayali kuran bir valinin atanması herhalde tesadüfle açıklanamaz. Ama kimin, bundan ne şikâyeti olabilir? Sınırların, mayınların, insanın ve coğrafyanın ruhuna oturmayan gerçeklikler olduğunu bilen herkes herhalde bu fikri destekleyecektir. Türkiye'de kayda değer zihinsel değişimler yaşandığının en belirgin örneklerinden biri, bürokrasinin tutuculuğunu terk etmeye başlamasıdır.

Yalnız Benelüks'e varana kadar önümüzde uzun bir mayınlı arazi var. Mayın, sadece somut varlığıyla değil bir metafor olarak da biriken sorunların hayatîyetini anlatıyor çünkü. Türkiye'nin en önemli sorunları listesinde Kürt sorunundan başlayarak, etnik dinsel kimlik taleplerine, geleneğin bozulmuş tezahürlerinin yarattığı olumsuzluklardan kadın sorununa bir sorun havuzu tarif edeceksek, Mardin bütün bunlar için bulunmaz bir saha ve laboratuvar işlevi görüyor. Sadece etnik, dinsel çeşitlilik değil, bir sınır şehri olmasından kaynaklanan imkânlılığı da bu laboratuvar işlevini değerli kılıyor. Mardin bu potansiyeliyle prototip bir Türkiye'dir aslında. Dileyelim bu laboratuvarda üretilen çözümler bütün bölgeye bir model oluşturacak samimiyette seyreder.

Mardin'de sorunların çözümünü hedefleyen çabanın bir model olması bekleniyorsa dikkat edilmesi gereken nokta şu: Makyaj bir iyileştirmeden kaçınmak gerekiyor. Sorunların köküne inmeden, yüzeyden yapılacak müdahale ile yarayı kapatmak uzun vadede kangren oluşturur. Bir rehabilitasyon olacaksa bütün bölgeyi

hedefleyen bir iyileştirme kararıyla olmalı. Çünkü Mardin'in sorunları bölgenin tümünde ziyadesiyle yaşanıyor. Mardin'den 60 km uzağa gittiğinizde sistemi kilitleyen bütün sorunlar tazeliğini koruyor.

Farklı zamanlarda Güneydoğu'nun pek çok kentinde bulundum. Şehri yönetenlerin kendi aralarında kuramadığı mutabakatın o şehre hangi maliyetlerle döndüğünün en iyi örneği Diyarbakır'dır.

Buradan bakıldığında, hükümetin planlayıp rafa kaldırdığı yerel yönetimler reformu dışında, merkezde alınacak daha kapsamlı kararlara ihtiyaç var. Bu yapılmadığı sürece Mardin'deki sıra dışı örnek dışında bölgede heyecan yaratacak herhangi bir gelişme yaşanmaz. Lokal çözümler bulunsa dahi en küçük rüzgârda devrilecek kuleler dikmiş olursunuz. Bilge köyü katliamına kaynaklık eden sosyal doku onarılmadan Mardin'e yapılacak yatırımların ne değeri, ne de kalıcılığı olabilir. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yas ve barış

Bejan Matur 2009.07.03

Bilge köyünde katledilen genç imamı hatırlıyor musunuz? Köpeği, gitarı ve köydeki çocuklara öğrettiği İngilizcesi ile, bildiğimiz imamlara benzemeyen Kazım Ozan'ı.

Katliamın gerçekleştiği ilk günlerde hakkında çok şey yazıldı. Köylüleri anlayabilmek için nasıl Kürtçe öğrendiği. Terk edilmiş camiye nasıl yeniden ibadete açtığı. Köylülerin, sahibi olmadıkları arazilere el koymalarını nasıl bir haksızlık gibi gördüğü... 24 yaşında idealist bir genç olarak adını benzersiz bir hikâyede ölümsüzleştiren imam.

Hafta sonu bir grup gazeteci ve akademisyenle Bilge köyüne gittik. Bizi karşılayan köylülerin arasında sessiz biri vardı. Pek kimsenin fark etmediği o sessiz adam, imam Kazım Ozan'ın babasıydı. Olayın yaşandığı ilk günlerde kendisine çevrilen kameralara söylediği sakın ve tevekkül dolu sözleriyle aklımda kalmıştı. Tıpkı oğlunun mahzun yüzü gibi mahzun bakan, Anadolu insanında o çok rastlanan garibanlıkla oğlunun acısına katlanmaya çalışan bir baba. Sözlerinde, öfkeye ait hiçbir iz olmaması o zaman da dikkatimi çekmişti. Evladının ölümünü belli ki açıklayamıyordu. Sığınacağı en hakikatli yer kaderdi.

Oğlunun öldürüldüğü köye gelme gücünü kendinde bulan İzzet Ozan'ı o gün sessizce izledim. Soru sormak, yarasını deşmek gibi olacaktı. Hiçbir şey sormadan, köylülerle kurduğu dostluğu, katliamdan artakalan gençler ve yaşlılarla sessizce oturuşunu izledim.

O gün Regaip Kandili'ydi. Oğlunun hatırasına sadakatten Çorum'dan kalkıp kandil gecesini Bilge köylüleriyle geçirmek üzere gelmişti. Yüzünde bırakın intikamı, öfkenin gölgesi dahi yoktu.

Sonra köylüleri ve imamın babasını Bilge köyünde bırakıp Mardin'e döndük. Köyün çıkışındaki elektrik trafosunun üzerinde İngilizce kelimeler yazılıydı. The Imam ve we will... İmamın talebelerinin elinden çıkmış kelimelerdi belli ki. Ölü çocuklar ve ölü imamın köye bıraktığı tamamlanamamış sözler. Öylece kayıp gittik yanından. Babaları ve yaslı anneleri geride bırakarak.

Köyün girişindeki mezarlıkta elle yazılan mezar taşları, yerini mermer olanlara bırakmıştı. Gazete manşetlerine kırık hecesiyle yansıyan Yasemin'in mezar taşındaki 'yas' ve 'emin' birleşmiş Yasemin olmuştu. O manidar bölünmenin, olaya meraklı herkesin hafızasında iz bırakan 'yas' kısmıydı. Ne kadar süreceği ve kalplerde neye dönüşeceğini bilmediğimiz yas.

Ben, imamın babasının yasından çıkardığı barışla ilgiliydim. Biraz hayret, biraz da hayranlıkla yol boyunca onu düşündüm. Cuma hutbelerinde köylülere hitabını sert bulduğu oğlunu uyarma gereği duyan bir babaya da o barış yakışır.

Aynı akşam katledilen Bilge köylülerinin avukatıyla konuşma fırsatı buldum. Dava dosyasının aceleyle getirildiğini düşünüyordu. Dosyanın apar topar hazırlanıp Çorum'a gönderildiğini söyledi. İmamın ailesini sordum. Onlar da aynı dosyada davacıydı.

"İmamın babası nasıl biri?" diye sordum. Avukat 'ya sormayın' diye başladı. Oğlunun ölümü için karşı tarafı dava edeceği vakit karısına, "Hanım bu dava edeceğimiz ailenin elinden bir bardak su içtin mi? İçtinse hakları geçmiştir, davacı olmayalım." diyecek kadar temiz ve hakkaniyetli biri...

Oğlunu öldürenlerin bir bardak suyunu içmeyi dahi hak geçmesi olarak gören bir babanın dünyaya bakışında kaybolmamış olan her neyse o getiriyor barışı.

Yaşadığı yastan bir barış çıkarmayı başarmış bu adamın zarafeti hepimize örnek olmalı.

Acısından bir intikam değil, barış çıkarmış o mahzun Anadolu köylüsünün bilgisine hepimizin ihtiyacı var. O bilgiyi çünkü bize kitaplar vermez. O bilgiyi siyaset üretmez.

O bilgi dilimizde küçülen, içi boşaltılmış kardeşliğin hâlâ mümkün olduğunu gösteriyor. Bunca ölüm, öldürmeye, kana rağmen... O yoksul babanın kaybettiği oğul için tuttuğu yasta dirilen ruh, bu toprakların ortak ruhu. Ona güvenmeyip neye güvenecegiz?

b.matur@zaman.com

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sivas katliamı

Bejan Matur 2009.07.08

Gençsiniz. Hevesiniz var. Şiir yazmak bir dert gibi yapışmış yakanıza. Elinize ne geçse okuyorsunuz. Hangi şair ne demiş, hangi şiir nerede biliyorsunuz. Ama şairlerle tanışmak başka! İstekli değilsiniz. Sanki bir şairle tanışırsanız sözün kulesi yerle yeksan olacak. Sözün ağırlığı, manası azalacak.

Mizacınıza uymasa da bir şaire kitap imzalatmak üzere kuyruğa giriyorsunuz. Çünkü o şair sessiz biri. Şiirinin üzerine titreyen, varlığını şiirinin gerisine çekmeyi başarmış biri. Çünkü o şair Metin Altıok. Kavaklara, elma çiçeklerine, çakıl taşlarına şiir yazan biri. Ah kavaklar... acı düştü peşime... diyen...

92 yılının sonbaharında Ankara'da, Metin Altıok'a Küçük Tragedyalar kitabını imzalatmak üzere uzattığımda, hiçbir şey söylemeden yüzüme baktı ve sonra eğilip bir göz resmi çizdi.

Küçük Tragedyalar kitabının ilk sayfasında şairinin elinden çıkmış ardına kadar açık bir göz. O göz çizildikten 8 ay sonra Metin Altıok Sivas'ta katledildi. Dumanların arasından çekilmiş son fotoğrafında elinde uzun saplı bir fırça dünyaya bakıyordu. Onu yok etmek isteyen dünyaya. Her zamanki sakin, bu dünyadan çok başka bir âleme aitmiş gibi duran bakışlarıyla. Gözünün etrafındaki şiirli hale onu diğerlerinden hep ayırdı. Sadece şiir yazarken değil, ölümler de benzemedi başkalarına. Elinde kırık saplı bir fırça beklerken, dumandan, dışarıda büyümüş cinnetten ve bir ülkenin körlüğünden korunacak sanıyor. Nasıl da şair. Safılık işte! Bütün şairler ve kelimelere inanan herkes gibi saf o da. Dışarıda kan isteyen sesler yükselirken kırık saplı bir fırçayla ölümüne karşı

koyacağını sanıyor. Ölümü getiren cinneti kimin hazırladığını, kimin tetiklediğini bilmeden. Tıpkı aynı fotoğrafta çaresizlikle bekleyen Behçet Aysan, Asaf Koçak ve Hasret Gültekin gibi. Alevi deyişlerinin o en güzel sesli Hasret'i gibi. Adları bu toplumun borç hanesine yazılan herkesle beraber bize bakıyor. Ardına kadar açık bir göz olmuş ölümüyle bakıyor hâlâ.

Sivas'ta olanlara Metin Altıok'un gözleriyle bakmayı isterken hep bir sessizlik esir etti beni. Tıpkı Maraş katliamı hakkında tek satır yazamadığım gibi Sivas'ı da yazmayacaktım. Sözün bittiği yerde sözü çoğaltmak sözü eksilttiğinden belki de. Ama okur mektupları feveran etti. 'Zaman görmedi, Zaman şöyle gördü, Zaman şöyle yazdı...' gazetesinin yayın politikasıyla elbette ilgim yok. Ama Sivas için katliam denmemesi ve sonrasında çıkan haberler Metin Altıok'un çizdiği gözü daha da büyüttü sanki. Sivas ne kadar yazılsa eksik. Cevabı yok edilmiş. Anahtarı tarihin kefarete kuyusuna atılmış bir kara gün Sivas. Sözün bittiği, aklın tutulduğu kör bir sayfa. Bunca zaman söylenen hiçbir şey açıklamıyor olanları.

Acının tarihine eklenen her şey gibi Sivas acısı da gerektiğinde siyasi argümana, gerektiğinde karşı suskunluğa ya da saldırıya tahvil edilebildi.

Katliamın yaşanmasında hiçbir dahli olmayanlar dahi bir savunma ve taraf olma psikolojisiyle susmayı tercih edebildiler. Ama susmak hep beraber susulduğunda büyük bir ses olur. Bir taraf susarken, diğer taraf çığlık çığığa aman diliyorsa, artık susmak saldırmak kadar tehlikeli olabilir.

Dönemin cumhurbaşkanı, dönemin başbakanı, dönemin mülki amirleri, dönemin herkesi ruhunu dara çekmeli belki de... Çünkü sadece Metin Altıok'un elinden çıkan göz değil, toplumun gözü ardına kadar açık. Bir sorusu var çünkü. Ben neden öldürüldüm diye soruyor. Ben hangi derin hesabın, hangi kirli tarihin ateşinde sözcüklerimden oldum? Kavaklardan, bozkırdan söz eden bir şair, kavakların bozkırın ortasındaki Sivas'ta, Pir Sultan'ın şehrinde katledilirken hepimiz baktık çünkü... O bakmanın yükü suskunluğunuza sinmiyorsa söylediğiniz her şey eksiktir. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Eyvah beni vurdular!

Bejan Matur 2009.07.10

Eyvah beni vurdular!Hrant'ın son sözleri bunlar. Hrant vurulurken orada olan, vurulduğunu gören tanık, bu sözleri aktarıyor. Katilin son sözleri ise 'geber Ermeni' imiş.

Hrant ölürken eyvah diyor.

Bu sözleri duyduğumda Hrant'ın küllenmeyen acısının canımı yaktığını fark ettim. Hani bildiğiniz ama unuttuğunuzu sandığınız hisler vardır. Öyle belki. Hrant için 'bir son söz tahmin et' deseler herhalde çoğumuzun aklına 'eyvah' gelirdi.

Tanık Mesme Havva'nın bize aktardığı son söz eyvah! Hrant gerçekten böyle mi söyledi? Yoksa tanığın aklında böyle mi kaldı bilemeyiz. Ama aktarılan sözlerin anlattığı hepimizin hikâyesi. Bu toprağa düşmenin, düşürülmenin ortak cümlesi.

Hrant işte. Ölürken de sahici ve buralı hepten. O kadar buralı ki, 'eyvah' çıkıyor ağzından. 'Eyvah beni vurdular' diyor bu toprağın düşürdüğü, geçmişteki bütün ruhlarla akraba bir ruh olarak. Çünkü bu toprakta adam olan

kimi düşürsen aynı sözleri söyleyecektir. Eyvah diyecektir!

Önceki günkü duruşmada tanık Mesme Havva'nın, gördüklerini anlatırken salonda kikirdeşen katillere 'gülmeyin lan' diye seslendiğini okumuşsunuzdur siz de. Ölüme gülmek ile öldürdüğüne gülmek arasındaki farkı düşünmek sahiden hazin. Size hangisi değerci bilmem ama öldürdüğüne gülmekteki düşüklük bende büyük bir umutsuzluk yarattı. Neye tutunacağız? Hangi kadir kıymet ölçütüne, hangi değere?

Hrant'ı kaybeden bir toplumun adalet aradığı mahkeme salonunda yaşananlar bizi anlatıyorsa kimiz biz? Adalet hayatımızın nesidir? Neresindedir?

Hrant Dink davası sadece ölen ile öldüren arasındaki bir hukuksal mesele değil. Toplumun tümünü ilgilendiren, toplumun tümü için sembol değeri olan bir dava. Yargılama, cezanın ne olacağı, olayın görünmeyen kısmında ne yaşandığı elbette aydınlatılmalı. Ama daha önemli olan şey şu; ölürken son nefesinde 'eyvah' diyecek kadar buralı olan biri ile öldürdüğü son sözlerine gülen bir katilin zihniyeti arasındaki mesafe ve mücadele.

Mahkeme salonunda Rakel'in ve hâkimlerin huzurunda söylenen her şeyi bir eğlenceye dönüştüren zihniyete nasıl katlanabildiğimiz sorun. Bu zihniyeti sorgulamadan, oradaki bayağılıkla mücadele etmeden Hrant davasından bir adalet çıkarmamız mümkün mü?

Olaya tanıklık eden Mesme Havva'nın tahammül edemediği o gülmelere Türkiye nasıl tahammül ediyor, bunu düşünmeliyiz belki de. İlk duruşmadan itibaren sarf ettikleri ifadeler ve kendi aralarındaki ilişkide gösterdikleri bayağılık insanda sadece çaresizlik yaratıyor. Hrant'ın ölürken söylediği 'eyvah'ı bizler yaşarken söylemeliyiz. Birilerinin derin hesaplarına alet edilmiş bu küçük katillerin bir bilgisayar ekranında yok ettiği herhangi bir figürden Hrant'ın farkının olmaması ne acı. Zaten yok ettiğinin kim olduğu hakkında bir fikri olsa, yok etmek ve sonrasında gülmek bu kadar kolay olmazdı. Değerle ilgili bu. Yok ettiğinin değerini ölçecek kıstaslara sahip olup olmamakla.

Türkiye tarihi yaşadığı en utanç verici davayı görüyor. Bundan önceki hiçbir siyasi cinayette rastlanmayan bir bayağılık ve gayri ciddilikle adaleti sağlayacağını sanıyor. Nasıl olacak, hangi araçlarla? Hangi değer kıstasıyla?

Ölümleri kıyaslamak elbette doğru değil ama Türkiye tarihinin en karanlık cinayetlerinde dahi bunlar yaşanmadı. Hrant'ı yok etmek üzere koşullanan, ihtimam edilen, beslenen ve bugün korunan çocukların bayağılığı bu ülkede yaşayan herkesi çileden çıkarmadığı sürece bu davadan bir adalet beklemek mümkün değil.

Toplumun tümünün katillere, katilleri yaratan zihniyete, katlettiklerine gülenlere yeter artık demesi gerekiyor. Hatta mahkeme salonunda samimiyeti ve saflığı ile hepimizi etkileyen Mesme Havva gibi 'gülmeyin lan' diyebilmesi gerekiyor. Bu denilmediği sürece Hrant davası mahkemede kapansa dahi toplumun vicdanında kapanmaz. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Başbağlar, Sivas, Uygurlar, Kürtler

Bejan Matur 2009.07.15

Hepimiz bir kimlik ve o kimliğin yüküyle doğuyoruz. Hepimizin bir varlık zemini var. Ve o zemine kolay ödenmeyecek borcumuz. Nedir o borç; varlığı anlamlandıracak mana arayışı.

Varlığımızın hikâyesi, başkalarını anlamak için bir referans. Kendimizi bilerek başkalarını anlar, başkalarını görerek kendimizi değerlendiririz.

Türkiye'de ne zaman bir duyarlık gösterilecek, bir toplumsal sorun dile getirilecek olsa, hemen karşısında konumlanan bir başkası, 'ya falancanın acısı' hisasını gösterme gereği duyuyor.

Daha somut anlatmaya çalışayım. Malumunuz 'Sivas katliamı' konuşulunca, "ya Başbağlar?" diye yüksek perdeden itirazlar geldi. Aynı tavrı "ya Madımak?" diyenler de sergiliyor.

Birilerinin yaşadığı acıları, maruz kaldığı haksızlıkları dile getirmek, bir diğerinin acısını anlamaya engelmış gibi. Türkiye'de acılar bile bir mevzi kazanma savaşının aracı.

Bir meseleyi dert edinip o meselenin hallolmamış yanlarını gündeme getirmenin cevabı "ama bize de şu yapıldı" olabilir mi?

Derin bir güvensizlikle beslenen bir kıyaslama ve öncelik telaşı. "Kendi acını anlatıyorsun ya benim acım?" Hatta bu itirazda 'kendi acını anlattın' dahi yok. Sanki olmayan bir hayal sorun dile getirilmiş gibi bir yok sayma hali; anlattığına saygı duymuyorum çünkü asıl acı benimki. Bu kıyaslamaların Madımak ve Başbağlar ile sınırlı olmadığını hepimiz biliyoruz. Ermeni meselesinden Uygur Türklerine, Kürt sorunundan Azerilere, sağcısından solcusuna aynı tavrı sergileniyor.

Acıların kıyaslanması Türkiye'de yerleşik bir refleks. Bu refleks bir haklılık argümanı olarak her daim hazır. Bunda toplumun kültürel mayasına ait özellikler aramak doğru değil. Çünkü bizim kültürümüzde düşenin, feryat edenin acısını anlamak bir kod olarak var. Ama bu kodların derinden sarsıldığı da bir gerçek.

Bir arada yaşamaya ait kodların çözülmesinin sebepleri çok. Bana şöyle geliyor; devlet ve devletin ürettiği iktidar, bireyi çoğu güvenceden öyle mahrum bırakmış ki. Haksızlığa uğrayan, kendisini savunacak yasal dayanaklardan yoksun kalmış. Başbağlar konusunda adaleti sağlayacak, olayın iç yüzünü açığa çıkaracak sistemi hissedemeyen biri, bir türlü sağlanmayan adalet ve şeffaflığın yokluğunda üreyen öfkesini karşısına kolayca yöneltebiliyor. Bu durum Sivas mağdurları için de böyle. Bu çaresizlikte heba olan empati duygusu, düşman görmeyi kolaylaştırıyor.

Kıyaslama bir değerlendirme ölçütü olarak gerekli. İnsanın çevresinde olanları anlayabilmesi, kendi yaşadıklarını kıstas almasıyla mümkün. Ancak kıyas, anlamak için değil de üstün gelmek, savaşmak için yapıldığında yıkıcılığı kaçınılmaz. Mesela Çin'in, Uygur Türklerine yaptıklarını bu ülkenin bütün mağdurları anlar. Ama anlamak yerine iki acıyı yarıştırmaya kalkarsanız, bu yarışın onarıcı bir etkisi olmaz. Ülkesinden uzak düşmüş yaşlı bir Uygur kadınının şu sözlerinden etkilenmemek mümkün mü?

"Her şey geride kaldı. Ağaçlar, köyler, dağlar, nehirler... Boş ver. Kalsın... Nasıl olsa öbür dünyada görüşürüz..."

Bir kimliğin yüküyle doğmaktan benim anladığım bu. Bu yük kimin yüküyse en derin o anlatır. Ve biz geride kalanlara düşen, öncelikle onu dinlemektir. Samimi acısını paylaşmaktır. Bu paylaşmanın ön koşulu, biri acısını anlatırken 'hayır önce benim acım' dememek olsa gerek. Çünkü acı, rekabete konu olamaz. Olmamalı. O rekabette ahlâkî bir yan yok. Çünkü herkesin acısı kendi dünyasında, kendi kültürel kodları içinde bir karşılık bulur. Ve o, biriciktir. Ona aittir. Daha dinlemeden 'Senin acın ne ki? Bir de benimkine bak'ın anlamı görmeyi reddetmektir.

Acısını görmeyi reddettiğin birinden seni anlamasını beklemek mümkün mü?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürtlerle ne yapacağız?

Bejan Matur 2009.07.17

Şubat ayında Erbil'de yapılan Abant toplantısı Türkiye-K.İrak ilişkilerinin minyatür modeli gibiydi. Orada olup bitenlere heyecan ve sitayişle yaklaşanlardan, daha mesafeli bir anlama çabası sergileyenlere, geniş bir yelpazede katılım vardı. Benim dikkatimi çeken ve ev sahiplerinin gözünden kaçmayan ise konuşmaların arasına sızan üstten ve önyargılı sarf edilen sözler olmuştu.

Yapılan onca olumlu ve yapıcı konuşmanın arasında 'aşiretlerden kurulu bu toplum' diyen bir akademisyenin sözleri toplantının ruhuna hiç uymadığı için tuhaf kaçmıştı. Ev sahipleri, cümlelerin arasına sızan bu üstten ve önyargılı havayı sorun yaptıklarını dile getirdiler. Özellikle KDP medya sorumlusu Sero Kadir'in 'etik' konulu sunuma tepkisi, toplantının seyrini belirlemesi bakımından önemliydi.

Sero Kadir o gün orada bulunan herkese mealen şunu göstermişti: Siz büyük Türk düşünür, yazar ve akademisyenleri, büyük bir ülkeden ve bizden daha gelişmiş olduğu aşkar bir demokrasi deneyiminden geliyorsunuz ama bizler de uzun yıllara yayılan bir var olma mücadelesi veriyoruz. İyi kötü bugüne geldik, kafanızdaki şablonları bir kenara bırakın ve bizimle eşit bir ilişki kurmayı deneyin. Bu daha akılcı ve yararlı olacaktır. Karşılıklı ilişkilerimizde çağa uyan model budur!

Malumunuz Uluslararası Kriz Grubu'nun 'Irak ve Kürtler' başlıklı raporu yayımlandı. Raporun Türkiye kamuoyunda nasıl yankılandığını izlemiştinizdir. Önyargılar, dar vizyon ve Ortadoğu'da olup biteni anlamakta direnme alışkanlığımız bir kez daha tavan yaptı.

Kriz grubunun raporundan çıkardığı sonuçla Irak Kürtlerinin geleceğini Türkiye ile yakınlaşmakta gördüğünü söyleyen yetkilinin görüşleri geçmiş bütün korkuları ve hevesleri canlandırdı. Kimi; 'aman efendim bu Kürtler uzun vadede ayrılık planı yaptıkları için Türkiye ile yakınlaşmak istiyor' dedi. Kimisi, 'Kürtlerden hayır gelmez, ne Şam'ın şekeri ne Arabın yüzü' tavrıyla 80 yıllık ulusal refleksi yineledi. Daha emperyal vizyonla düşünen bir başka kesim Misak-ı Milli'ye gönderme yaparak 'zaten bizimdi, yine biz yönetiriz' hevesini açık etmekte sakınca görmedi.

Özellikle Irak Kürtleri söz konusu olduğunda Türkiye kamuoyunun düştüğü en belirgin hata, karşındakini hesaba katmadan konuşması. Karşındakine herhangi bir karar hakkı tanımaması.

Bu hesaba katmama tavrının bir işlerliğinin olmadığı ortada. Türkiye-K. Irak ilişkilerine geçmişte olduğu gibi klasik ulus-devlet mantığı yahut romantik bir geçmiş özlemiyle yaklaşmak artık mümkün görünmüyor. Çünkü gündemi, tek ya da sınırlı parametrelere dayalı ilişkiler belirlemiyor. Aktörlerin ve sektörlerin bunca çoğaldığı bir zamanda ideolojik çıkışlar kişisel tatmin dışında bir fayda sağlamıyor. Türkiye-Kuzey Irak ilişkilerinin yeni ve farklı zeminlerde ilerlemesi bu nedenlerle kaçınılmaz. Türk dış politikasının Irak Kürtleri ile ilgili derinlikli, sebep sonuç ilişkileri içinde seyreden diplomasisine yön veren de bu gerçeği görmesidir.

Sorun K. Irak konusunda Türkiye kamuoyunun algısını değiştirmekte.

Bugün Türkiye'de kiminle konuşsanız Avrupa Birliği hakkında anlamlı sayılabilecek sözler duyarsınız. Ama K. Irak söz konusu olduğunda ideoloji ve önyargılar dışında makul bir yaklaşımla karşılaşma ihtimali çok zayıf.

Bu durum aslında şunu da gösteriyor: Kürtlerin ne istediği, ne yaptığı ve ne yapacağı hakkında kamuoyunda sadece ezberler mevcut. Iraklı Kürtler hakkında zihinlerde hazır duran şu kavramlara bir bakın: dost-düşman, din kardeşi, bin yıllık kardeş halk, bölücüler vb.

Bunun Iraklı Kürtlerdeki karşılığı; stratejik ortak, müttefik, demokratik komşu, dost ülke, ekonomik ortak vb.

Kelime tercihleri dahi Türkiye kamuoyu ile Irak Kürdistan'ı arasındaki yaklaşım farkını gösteriyor. Türkiye kamuoyundaki bu sorunlu algının değişmesi şart. Ortadoğu'da artık ayrıştırıcı değil, birleştirici siyasetin geçerli olduğunu her yerde dillendirmek gerekiyor. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Affetmenin büyüklüğü

Bejan Matur 2009.07.22

Güler Zere'nin yıkılmış halini gösteren fotoğrafını gördünüz mü? Milliyet gazetesi manşetini Zere'nin çaresizliğine ayırmıştı. Hiçbir dayanağı kalmayan bir kadının dünyaya bakmaktan vazgeçmiş halini gösteriyordu fotoğraf.

Hastane koğuşunda başında polisle bekleyen umudu tükenmiş bir kanser hastası. Kanser pençesinde küçülmüş bedeniyle bize ölümü gösteriyordu. Hepimizin gözü önünde ölümle nasıl baş başa bırakıldığını.

Güler Zere 14 yılını içeride geçirmiş. Daha ne kadar yatacağı belli olmayan müebbet bir mahkum. Ölüm yakasına yapışınca içeride onu hayata bağlayan soluk çaresizlikle dolmuş. Sığınacağı yoksul bir babası var belli ki. Başkalarının vicdanı henüz bir kapı olmamış.

Güler Zere'nin babası Haydar Zere, kızını yalnız bırakmıyor. Bütün babalar gibi, bütün anneler gibi. Evladının ideolojisiyle ilgilenmeyen bütün anne babalar gibi. Evladının hangi suçtan yattığı hiçbir anne babayı ilgilendirmez çünkü. Cezaevinde ölümü bekleyen birine karşı toplumun o anne babalar gibi önyargısız olması gerekiyor. İçeride yatan mahkumun kim olduğu, neye inandığı, hangi dili konuştuğu değil, hayatı söz konusudur çünkü. Ve o hayat artık o mahkuma ait değildir. Bizim hayatımızdır. Vicdanımızı yansıtan bir aynadır o hayat. Önümüzde açılan bir insanlık kapısı.

Güler Zere'nin durumu bize hayatın kutsallığını hatırlattığı için daha da değerli.

Onun yıkılmış halini görenlerde oluşan acıma ve yazık duygusu yasalardaki boşluğu sorgulayan bir tavra dönüşebilse keşke; çünkü yasa 'ölümcül hastalık durumunda, cezaevinde mahkumun yaşamını tehlikeye sokan bir durum olması halinde ceza tatil edilir. İyileştikten sonra devam edilmek üzere' hükmünü öngörüyor. Avukatları bu uygulamaya dayanarak Zere'nin son günlerini ailesiyle geçirmesi için cezanın tatilini talep ediyorlar. Fakat kapısını çaldıkları Adli Tıp Kurumu, hasta hakkında istenen tahliye talebini reddediyor. Zere'nin mahkum olarak tedavisini sürdürmesini onaylayan rapor kendisi de kadın olan Adli Tıp yetkilisi Nur Bilgen'in elinden çıkıyor. Nur Bilgen'in Ergenekon sanıklarına kadar uzanan şaibeli kararlarını basından izliyoruz. Ama bu son olayda sergilediği tavır kadınlığa dahi sığmıyor!

Zaten kamuoyunda Adli Tıp Kurumu'nun düzenlediği raporun bir meşruiyeti yok. Kurumun ne kadar şaibeli işlere imza attığı biliniyor.

Güler Zere'nin durumu bir "sembol değer" haline geldiği için önemli. Cumhurbaşkanı tam da bu açıdan beklentinin yöneldiği adres.

Ünlü Fransız filozof Derrida İstanbul'da verdiği konferansta aftan söz etmişti. Affın gerçekleşmesi için affeden kadar, af talep eden birinin varlığına ihtiyaç olduğundan. Affın büyüklüğünü yapan şey, affedenin ve affı talep edenin birbirini tamamlayan varlığıdır, demişti.

Affa konu olacak biri var. O kişi Güler Zere. Kim olduğu, neyi savunduğundan bağımsız olarak yaşama hakkının kutsallığını bize hatırlattığı için hak edilmiş bir af bu. Ama affın mümkün olması ve büyüklük anlamına kavuşması için affedici konumda olan birine ihtiyaç var. O kişi, yüce gönüllülük gösterecek olan Cumhurbaşkanı'dır. Sayın Gül bu talebi duyacak ve toplumun vicdanına işaret eden bir karara imza atacak.

Ancak o zaman affa eşlik eden ruhu hissedebiliriz. Ve o ruhun bir sesi olduğunu duyarız. Toplumların da tıpkı insanlar gibi yüce gönüllülük gösterdiklerinde, jestlerine eşlik eden evresel bir müzik olur. O ses kalbimizin kainatla birlikte attığını bize hissettirir.

Kutsallığın, hayatın, rahmetin ve ölüm karşısında hayatı tutmanın sesidir o.

Hangisinden yana olacağız; ölümden mi, hayattan mı? Bunu bize şu günlerde gösterecek kişi Sayın Cumhurbaşkanımız Abdullah Gül'den başkası değil.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürt sorunu çözülürse

Bejan Matur 2009.07.24

Türkiye, sorunlarını tarihte hiç yapmadığı bir hız ve açıklıkla çözmenin eşiğinde. Ortadoğu'daki gelişmeler, konjonktür denilen o muamma gerçeklik bunu dayatıyor. Türkiye, bahçe temizliğini yapmak zorunda. Ki en derin kuyular bahçenin Kürt kısmında. Bu herkesçe biliniyor. Kürt sorununun çözümü, çözüm sadece Kürtleri değil, Türkleri de ilgilendirdiği için yakın görünüyor.

Türkiye'nin kendine biçtiği gelecek vizyonu çözümü dayatıyor çünkü. Bahçe temizliğini yapmadan, hayal ettiği uçuşa geçmesi mümkün değil. Bunu bilen Cumhurbaşkanı, Başbakan ve bunu çok iyi bilen Dışişleri Bakanı, bir yol haritası oluşturmakla meşguller.

Devlet, sorunu çözmek için net bir şey söylemese de ipuçları veriyor. Öcalan, 15 Ağustos'ta açıklayacağı yol haritası için hazırlık yapıyor ve en az o kadar önemli olan, kamuoyunda çözüm için ılımlı bir atmosfer hakim.

Kürt sorununun çözümü bu kadar karmaşık olmayabilirdi belki. Sorunu karmaşık hale getiren, mevcut aktörler ve o aktörlerin ezberleri. Her şeyden önce alınan pozisyonlar konuşmayı engelliyor.Devletin 'ben teröristle aynı masaya oturmam' dediği yerde DTP, 'muhatap Öcalan'dır' diyor.

Öcalan konusu meselenin düğümlendiği yer. PKK üzerindeki hakimiyeti, Öcalan'ı silahların susması konusunda tartışmasız aktör yapıyor. Fakat bir de kamuoyu ve onun psikolojik bariyerleri dediğimiz gerçek var. Öcalan'ın yol haritası, Türkiye kamuoyu için ne anlam ifade edecek?

Sorunun kaynağındakinin ne düşündüğü, neye inandığı, neyi savunduğu konusunda, anlamaya dönük bir çabayı devletten beklemek bir fantezi olabilir. Fakat Türkiye'deki sivil kamuoyunda dahi bu çaba yok. Bu kadar kapalı bir kamuoyunun daha derin bir düşmanlığı üretmemiş olması Türkiye'nin şansdır aslında. Karşıdakini anlamaya dönük nadir sivil çabalar bu nedenle sanıldığından daha önemli. Hasan Cemal'in Kandil'de Murat Karayılan'la yaptığı konuşma, bize Kandil'deki halet-i ruhiyeyi ve vizyonu göstermesi bakımından önemliydi. Hasan Cemal'in bize aktardığı Karayılan portresi, bir kısım DTP'li siyasetçiden çok daha liberal bir vizyonla bakıyordu meselelere. Sahada olan, ateşin ortasında olan gerçekliğin sınırlarını daha iyi okuyordu demek ki. Tıpkı İmralı gibi Kandil de, Emine Ayna'nın katı, çatışmayı körükleyen, kutuplaştırıcı üslubuyla bakmıyordu. Otuz yıldır elinde silah olanlar dahi silahın çözüm olmadığını söyleyebiliyorsa, Kürt sorununun çözümü için

önemli mesafe alınmış demektir. Kamuoyunda sıkça sözü edilen müzakere fantezisini bir yana bırakıp gerçeğe bakalım: Meseleyi ayırarak düşünmekte fayda var. Kürt sorunu, PKK'yı yaratmış devasa bir sorun. Bugüne taşıdığı ezberlerle bir hayli karmaşık.

Tam bu noktada DTP'nin alacağı pozisyon çok önemli. Bugüne kadar sorunu gündeme taşıırken, Kürt meselesinin ana gövdesinde yer almayan bazı taleplerle kafaları karıştırdı. Çıtası bir hayli yüksek olan taleplerin altında hem kendisi hem de muhatapları kaldı.

Anayasal düzenlemelerden Türkiye'nin eğitim yapısına, özerklik meselesinden örgütlenme biçimlerine kadar içeriği soyut, tatmin düzeyi belirsiz pek çok talebi gündeme getirdi. Bunu yaparken makul taleplerinin de önünü kestiğini hepimiz gördük.

DTP taleplerini rasyonel bir hizaya çekerse, bu talepler gerçekçi bir zemine oturarak Türkiye'nin sorun çözmesine de yardımcı olur. Kürt sorununun çözümüne engel refleksler, kamuoyunun şu günlerdeki tartışmasıyla iyileştirilebilir. Bu fırsatı heba etmemek açısından devletin elini çabuk tutup daha hızlı davranması, DTP'nin de süreci kolaylaştırması gerekiyor.

Kürt sorununun çözümü, Türkiye'de yaşayan bütün kesimlerin talepleri açısından bir fırsat da olabilir. Etnik ve dinsel kimliklerden demokratik hak ve özgürlüklere, Türkiye'deki mevcut bütün sorunların siyasetin alanına çekilerek çözülmesi ve bir tartışma zemini bulması bu sayede mümkün olabilir

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürt çalıştayı

Bejan Matur 2009.07.29

Diyarbakır'da bir ilk yaşandı. Farklı görüş ve düşüncelerden pek çok siyasetçi, aydın ve yazarın katıldığı çalıştay gerçekleştirildi.

Adı öztürkçe olan toplantının konusu; Kürt sorununda birlik ve çözüm arayışlarıydı. Çözümünden kimin ne anladığı konuşuldu. Toplantının içeriği kadar, birbirine zıt kesimlerin nasıl bir araya geldiği merak uyandırdı.

Bazıları buluşmanın bir ilk olduğunu heyecanla dile getirdi. Geçmişte birlik arayışları olduysa da hiçbir zaman aralarında Şeyhler, Melleler gibi dinî kanaat önderlerinin ve şiddeti kesinlikle reddeden siyasal hareketlerin olduğu bir zemin yakalanmamıştı.

Toplantıda en sert eleştiriler dahi yumuşak bir üslupla ifade edildi. Öyle ki bir an için Diyarbakır'da olduğunuzu unutsanız, kendinizi İsveç'te global ısınma ile ilgili toplantıda zannedebilirdiniz.

Sonuç bildirisi hazırlandığı sırada yaşanan gerilim sayılmazsa oldukça medeni bir seviye yakalandı. Bu ılımlı havanın nedenini pek çoğumuz merak ettik. Büyükşehir Belediye Başkanı Osman Baydemir'in gönülden yaptığı ev sahipliğinin bu havanın yakalanmasında payı büyüktü. Bahçedeki kızılçam ağaçlarının gölgesinde verilen kahve molalarında 'of the record' konuşulanlar da benzer bir havada geçti.

Toplantının en çarpıcı yanı; DTP'li siyasetçilerin tüm eleştirileri bir tür mahcubiyetle dinlemeleri oldu.

Hemen her platformda dile getirdikleri görüşlerini, içerik aynı olsa da, farklı bir üslup ve neredeyse rica eden bir tonda bizlerle paylaştılar. Ne üstten bir dil vardı. Ne de haklılığını dayatan bir sertlik. Bildiri hazırlanırken bir

kişiden yükselen sert eleştirinin toplantının genel havasına hiç uymayan tonu sayılmazsa, Kürtlerin yaptığı siyasetin de bir yol ayrımında olduğu hissine kapıldım.

Bu üslup değişimini ben şöyle yorumluyorum; devlet, pozisyonunu değiştirip Kürtler hakkında yeni bir anlayış geliştireceği sinyali verince, Kürt siyasetinin aktörleri de bulundukları pozisyonu terk edip yeni ittifak ve söylem arayışına yöneliyorlar.

Bugüne kadar tek bir ses ve mutlak haklı bir dil ile konuşan DTP, bugün artık Kürt siyasetinde daha güçlü bir temsili nasıl sağlayabileceğinin arayışına giriyor. Önümüzdeki dönemin Kürt siyaseti, daha güçlü bir temsil ve çoğulcu bir zihniyeti dayatıyor çünkü. DTP, geçmişten gelen sert, dışlayıcı, ayrımcı yapısını dönüştürerek, çoğulcu bir çizgiye kayma sinyali veriyor. Ancak bunu yaparsa gelecekte etkili olacağını biliyor.

DTP'li siyasetçilerden duymaya alışık olmadığımız; vicdan, kıymet bilmek, yok saymamak, tasfiye edilmesine razı olmamak gibi kavramlar siyasetlerindeki yol ayrımının en güçlü işaretiydi bana kalırsa.

Bugüne kadar kullandığı dil DTP'yi, başta Avrupa Birliği olmak dışarıya karşı mağdur, içeride zalim yapıyordu. Kürt siyasetindeki en küçük muhalefete karşı sert ve dışlayıcı olan üslubun değişeceğinin işaretlerini verdi bu çalıştayda.

Özetle, devletin Kürt tanımı değişiyor. Artık, varlığını inkâr ettiği değil, anlamak zorunda olduğu, hakları olan bir vatandaş görüyor karşısında.

Bu yeni Kürtlük tanımı, sadece devlet için değil, Kürtler için de yeni. Kürtler adına siyaset yapanlar, bu yeni Kürtlük algısına uygun bir siyaset üretmek zorunda hissediyorlar kendilerini. Çünkü mevcut DTP siyaseti, yok sayılan, hakları ihlal edilen Kürtlüğü esas alıyordu. Bugün Kürtler adına siyaset yapıyorum iddiası, sadece tepkici bir içerikle ifade edilmeyecek kadar geniş kesimlerin gündemine odaklanmayı gerektiriyor.

DTP, bugüne kadar tek başına kapladığı alana ancak başka fikirleri, başka yaklaşımları katarak güçlü bir aktör olacağını görüyor.

DTP'nin bu çalıştayda ipuçlarını verdiği arayışın seyri dikkate değer.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ezeli mağlup ve Öcalan

Bejan Matur 2009.07.31

Öcalan, avukatlarından, Cioran'ın 'Ezeli Mağlup' kitabını istemiş. Listesinin diğer kitabı ünlü Japon felsefeci Kojin Karatani'nin 'Transkritik Kant ve Marx Üzerine' eseri.

Marmara Denizi geçişe izin vermeyince, kitaplar da avukatlarla birlikte denizin bu yakasında kalmış. Haber 30 Temmuz tarihli Milliyet gazetesinden.

Öcalan'ın İmralı'da 1.000 kitap okuduğu, geçtiğimiz günlerde yine haber olmuştu. Cezaevinde çok okumanın şaşılacak bir yanı yok. Ama sözünü ettiğimiz mahkûm Türkiye'nin en önemli meselesinin odağındaki Öcalan olunca, okuma miktarı kadar, ne okuduğu da haber oluyor.

Öcalan'ın bu son okuma listesi pek manidar geldi bana. Emil Michel Cioran'ı bilenler, onun ezeli mağlup olmasının altında yatan nedenin ezeli karamsarlık olduğunu bilirler. Çağın en büyük karamsarlığı olduğu söylenir.

İflah olmaz bir şüphecilikle hayata bakar. Kansızlık, uykusuzluk en baş konularıdır. Doğmuş olmanın sakıncalarını anlatır. Nihilizme varan felsefesi onu 'kansız fikirlere sığınan' bir filozof yapmıştır.

Öcalan'ın, böylesi bir karamsarlık ve gönüllü mağlubiyet hissiyle dünyayı yorumlayan bir düşünürü okumak istemesi, entelektüel ilgilerinin değiştiğine bir işaret olabilir mi?

Marksizm eleştirisi üzerine de okumak istemesi bu sorunun cevabının evet olabileceğini gösteriyor. Kojin Karatani, Marksizm'i bu çağa göre yeniden düşünen, Marksizm'i Kant metinleri üzerinden, Kant metinlerini Marksizm üzerinden anlamaya çalışan bir düşünür. Bu iki filozofu aynı anda okumak istemesi, Kürt açılımının konuşulduğu şu günlerde bulunduğu pozisyonda direnmenin yetmediğinin bir göstergesidir belki de.

İlgili olanlar bilir; Öcalan'ın İmralı'daki ilk zamanlarında Nutuk'tan Kur'an-ı Kerim'e; Tevrat'tan Ortadoğu mitolojilerine elinden düşürmediği metinler demeçlerine de yansiyordu. Verdiği demeçlerin ona bağlı olanlar üzerinde yarattığı etki zaman zaman basına da yansımıştı.

Dış dünyayla yegane ilişkisi kitaplar olan birinin kurduğu sübjektif gerçeklik onu bu okumaların tuhaf karışımında ilginç bir politik figüre de dönüştürmüştü. Neolitik'ten, Ekolojik demokrasiye giden bağlantı Öcalan'ın zihninde bu araçlarla kurulmuştu.

Öcalan'ın dünyayla ve dolayısıyla gerçeklikle ilişkisini kurmasını sağlayacak araçları ondan esirgemek, aslında çok daha kolay kat edilecek bir yolun uzatılmasına neden oldu. Öcalan bugün televizyon izleyen, gazete okuyan, Türkiye ve dünya gündemini yakından takip eden biri olsaydı, Kürt sorununun seyri başka türlü olabilirdi. Kendi kitlesi ve tabanı üzerinde bu kadar etkili olan birinin artık şiddetin çare olmadığı aşıkâr olan Ortadoğu siyasetinde, gerçekte bağlantılı hale getirmek için cezaevi şartlarını normalleştirmek dışında bir şeye ihtiyaç yoktu.

Türkiye kamuoyunda Öcalan'ın her şeyden mahrum bırakılarak cezalandırılmasını isteyen oldukça geniş kesim var. Bu tepkinin olması anlaşılabilir. Sorun tepkinin olmasında değil, bu tepkiye göre kural koyan kamu iradesinin çözüm sürecini dikkate almayan uygulamalarında.

Fakat her şeye rağmen, İmralı'dan gönderilen ılımlı mesajlar şiddetin sona erdirilmesinde hâlâ bir imkâna işaret ediyor. Yol haritası öncesi Öcalan'ın avukatları aracılığı ile yaptırdığı kamuoyu yoklamasından, görüş alışverişlerine, gerekirse aradan çekilebileceğine dair pek çok işaret.

Bugün İçişleri Bakanı'nın da dile getirdiği gibi; bir sürece yayılan köklü bir çözüm iradesi mevcut. Ve bu süreç galip, mağlup kavramlarıyla açıklanmayacak kadar hayati. Çözümünden yana olanlarla olmayanlar, hayatı savunanlarla, hayata karşı olanlar arasında yaşanacak bir süreç bu.

Fakat şu da unutulmamalı; mutlak galibiyetten, mağlubiyete uzanan süreçte bu ikisini bilmeden, ikisinin dışında bir seçeneği görmek mümkün olmuyor. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye modeli

Bejan Matur 2009.08.03

Birkaç gündür uzun zamandır yapmayı hayal edip bir türlü fırsat bulmadığım tatil için güneydeyim. Bulunduğum yerde eski bir tanıdığım ile karşılaştım. Alanında oldukça tanınan bir sosyolog olan tanıdığım,

görür görmez daha hatır bile sormadan 'Ne diyorsun, bu Türkiye modeli tanımı Kürtleri rahatsız etmeyecek mi?' diye sordu.

Konuştğu bazı kimseler Kürtleri bu kadar ilgilendiren bir konuda yapılacak iyileştirmenin adı Türkiye ile başlamamalı diye düşünüyorlarmış.

Bu hassasiyeti gösteren sadece aşırı duyarlı Türk entelektüeller değil, Kürtlerin de bir kesimi imiş.

Doğrusu kelimelere, tanımlara karşı hassas biri olarak, Türkiye modeli tanımından rahatsızlık duymak aklıma bile gelmedi.

Kürt sorununda çözümü hedefleyen proje 'Türkiye modeli' değil, 'Türk modeli' adı ile anılsaydı belki söylediğinde haklı olabilirdi. Salt bir kimliğe indirgenmiş çözüm önerisinin ölü doğacağını tahmin etmek zor değil. Türkiye modeli nitelemesinden marjinal bir kesim dışında, çoğunluğun rahatsızlık duyacağını sanmıyorum. Türkiye'de yaşayan Kürtler bu psikolojik eşiği çoktan aştılar diye düşünüyorum.

Bilakis adı Türkiye modeli olarak belirlenen projenin kendi içinde özgüvenli ve cesaret telkin eden bir tanımlama olduğunu düşünüyorum. İçişleri Bakanı'nın basına yaptığı açıklamadan yansıyanlar, Türkiye iç siyasetinde uzun zamandır görmeye alışık olmadığımız bir kararlılığa işaret ediyor.

Bakan, Türkiye'nin en önemli sorununu çözmek konusunda dünyaya model olacak bir yöntemin hazırlığında olduklarını söylüyor. En azından bu iddianın kulağa hoş geldiğini itiraf etmek gerekiyor.

Belki de zamanı gelmiştir!

Artık sadece dış siyasette değil, iç siyasette de yepyeni bir vizyonla hareket etmesi gerektiğini Türkiye görüyor. Hemen her fırsatta AKP'nin dış siyaset vizyonuna içeride de ihtiyaç olduğunu pek çoğumuz söylüyoruz.

Son yıllarda komşularından başlayarak pek çok ülke ve toplulukla sıfır sorun yaklaşımıyla hareket eden Dışişleri Bakanlığı, Ortadoğu'da Türkiye'yi taşıdığı yerle, içeride yapılacakların yönünü tayin etmişti zaten. Dışarıda yapılanların içeride yansımaları görmek için bir zamana ihtiyaç vardı. Bugün olan, o zamanın artık alarm vermesidir. İç siyasetin sorunları konusunda yeni bir vizyonla konuşmak zorunlu artık. Cesur ve kararlı bir tavır sergilemek gerekiyor. Zamanı gelen bu yeni vizyonun içeride de konuşturulmasıdır.

Ankara'da Polis Akademisi'nde Türkiye'nin önde gelen bazı aydın ve akademisyenleriyle görüş alışverişinde bulunan Bakan'ın aldığı notlar bu vizyonun eseri. Meraklısı, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun bir önceki gün basına yansıyan Ortadoğu gezisi detaylarına bakabilir. Beyrut'tan Bağdat'a, Erbil'den Basra'ya bir mekik diplomasisi yürütülüyor. Daha düne kadar tanımamakta direndiği Bölgesel Kürt Yönetimi'nde Türkiye konsolosluk açmaya hazırlanıyor.

Ortadoğu'da yapılması planlanan çalışmaların, anlaşmaların, altyapısı savaşta tahrip olan Irak'ın yeniden imarının mimarı olmaya aday bir Türkiye var karşımızda. Açıkçası ben, Türkiye'nin en azından zihinsel düzeyde Kürt sorununu çözebileceğine inandığını düşünüyorum. Geçmişten gelen ve Kürt sorununun tetiklediği husumetleri bu denli kolay aşması başka türlü nasıl açıklanır?

Türkiye modeli kavramı bütün bu nedenlerle içeriği pozitif pratiklerle doldurulmaya müsait bir kavram. Çünkü Türkiye modeli kavramı, aynı zamanda Türkiyelilik kimliğine yönelik son yıllarda artan ilginin de somut karşılığını gösteriyor.

Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu temel referans bütün bu nedenlerle Türkiyelilik kavramıdır.b.matur@zaman.com.tr

Yalnızlığımızın sesi Cohen

Bejan Matur 2009.08.05

Leonard Cohen'i ne anlatır? Nereden başlanır Cohen anlatılmaya? Çok şey var. Şarkıları, şiirleri. Duruşu var her şeyden önce, Yahudi şapkasının altında bir Chagall figürünü andıran varlığı var. Ama herhalde kızının adından başlamak en doğrusu.

Kızının adı Lorca çünkü. Granada'da doğan İspanyol şair Federico Garcia Lorca'nın adı. Endülüs'ün, zeytin ağaçlarının, ıssızlığın, gölgelerin şairi Lorca. Ölümü, hançerleri, atları anlatan şair. İspanya'da Franco rejimine karşı çıktığı, Nazizm'i eleştirdiği için Franko'nun adamlarınca 1936'da öldürülen şair.

Leonard Cohen, şarkılarını söyleyeceği İstanbul'a kızı Lorca'yı da getirecekmiş. Cohen, kızına Lorca adını verirken sadece şiirin mi cezbisine tutulmuştu? Ya uzak Sami kökleri? Cohen'in atalarının kardeşi Arapların, Latinlerle karışarak yarattığı muhteşem terkinin toprağı Endülüs. Lorca Endülüs'ün sesi. Geçmişin, Akdeniz'i aşip gelen isteğin, portakal ve zeytin ağaçlarının şairi.

Cohen yarın akşam İstanbul'da şarkılarını söyleyecek. 'Mitolojimizi paylaşalım' dediği şiirlerinin ruhuyla yoğrulmuş bestelerini seslendirecek. Mitolojisini yıllardır paylaştığı okurları, dinleyicileri dünyanın her yerinden ona bakarken o artık yaşlı bir adam olmanın daha da benzettiği Yahudiliği ile eğilecek.

Cohen bana hep bir Chagall resmi figürü gibi gelmiştir. Bahçenin, annenin, horozun ve yalnızlığın Rus Yahudiliğini ve yoksulluğu anlattığı Chagall resimlerinden çıkmış bir figürdür sanki. Dünyanın yükünü yüklenen omuzların çökmüş hali. Başka kıtaların, Amerika'nın, Kanada'daki çocukluğun, tüccar olan babanın dünyaya anlatmadığını, Cohen şarkılarıyla anlatır. Dünya, onun olmayan yerdir çünkü. Yolda olmanın bilincidir şarkıları. Karamsardır. Kıyısına iliştirdiği dünyada karanlık bir gölge olarak dolaşan bütün ataları gibi. Pardösüsünü tamamlayan şapkasıyla, atalarının devamıdır. Cohen'dir o, dünyanın en güzel sesli Yahudi'sidir.

Cohen'i sahnede hiç izlemedim. Yarınki konserinde onu dinlemek, hangi aurayla izleyicisine seslendiğine tanıklık etmek büyük bir heyecan. Famous Blue Raincoat ve Suzanne ve Hallelujah şarkıları yarın akşam, İstanbul göğüne karışacak.

Cohen, şarkılarında sözünü ettiği aşkların, hikâyelerin içindedir. Dünyadaki bütün kadınların kalbinde olması şarkılarının hakikatiyle açıklanır. Sadece 'I am your men' dediği için değil, kadınları nasıl kırdığını bildiği ve kendi kırgınlığını hiç sakınmadan anlatabildiği için.

Aşk bir hayal kırıklığı olmaktan çok, bir varoluştur onun için. Tıpkı din gibi. Geçmişini aradığı ve sığındığı bütün mitolojiler ve hikâyelerde bulduğu ve dinleyicisine sadelikle aktardığı hakikat gibi. Atalarının toprağında askerlere söylerken dahi eleştireldir. İflah olmaz bir savaş karşıtıdır. Demokrasi yalanını aydınlatacak ışıklarla Amerika'yı anlatır. En nihayetinde söyledikleri bir karalamadır onun için. Tematik bir not defteri olduğunu söyler yazdıklarının. Kendisidir anlattığı. Nereye gitse gerçektir şarkıları. Kadınların adları geçer şarkılarında. Suzanne geçer. İnanç gibi kadınlarla ilişkisi de şeffaftır. Hayal kırıklıkları ve bekleyişle doludur. Kızına adını verdiği Lorca gibi o da; şair adamın acı çekmesi gerektiğine inanır.

Yarın akşam Cohen, İstanbul'da bütün kadınlar ve yalnızlar için söyleyecek. Bir Chagall resmi figürü gibi olan küçük gövdesi ve varlığını perdeleyen şapkasıyla gitarına dokunduğunda hepimizin hikâyesinde ortak olanı seslendirecek. Şarkılarıyla sadece yalnızlığımıza değil, arayışımıza da ortak olduğunu gösterecek.

Bir evin yalnızlığına Cohen'den daha iyi kim eşlik edebilir? b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkler ve Kürtler eşit mi?

Bejan Matur 2009.08.07

Ahmet İnsel, Taraf Gazetesi'nde Neşe Düzel'e verdiği röportajda; "Türkiye'deki esas sorun, Türklerin Kürtlerle eşit olmayı kabul etmemesidir." diyor.

Tam olarak böyle mi gerçekten? Türkler Kürtlerin kendileri gibi eşit insanlar oldukları fikrine karşı mı çıkıyorlar?

Bana şöyle geliyor: Türklerin Kürtlerle eşit olmaya itiraz etmeleri için öncelikle Kürtleri kendilerinin dışında bir varlık, bir aktör olduklarını kabul etmeleri gerekir. Kabul ettikleri bu varlıkla da aralarında varoluşsal bir fark olduğuna inanmaları gerekiyor. Aradaki farkı kapatmaya dönük eşitlik arayışlarına itiraz ancak o zaman anlamlı hale gelir.

Türklerin Kürtlerle eşit olmayı kabul etmediklerini iddia etmek, dışarıdan edinilen bir eşitsizlik argümanını projekte etmekten başka bir anlam taşıyor. İngiltere'de İrlandalılar yahut Amerika'da siyahlar için söz konusu olan ayrımcılık ve eşitsizliğin Türkiye'de Türkler karşısında Kürtlere yansıtılmasıdır bu.

Halbuki Türkiye'de durum farklı. Ben Türkiye'de yaşayan Türklerin Kürtlerle eşit olmak istemediği kibriyle hareket ettiğini düşünmüyorum. Aslında durum sözünü ettiğimiz bu halden çok daha vahim. Çünkü Türkiye'de Kürtler bir varlık, bir aktör olarak dahi kabul edilmiyorlar! Toplum homojen, sınıfsız, imtiyazsız bir kitle olarak algılandığından herkesin eşit olduğu vehmiyle bakılıyor. Kürtler sadece resmi düzeyde değil, toplumsal algı düzeyinde de yoklar. Bugün dahi çoğu kimsenin zihninde Kürt ancak bir kavram, bir sıfat olarak var. Varlığı ve sahip olması gereken hakları ile değil.

Sözü edilen bu eşitsizlik laiklerle Müslümanlar arasında bir olgu olarak mevcut. 2002'de AKP'nin iktidara gelmesiyle ayyuka çıkan 'onlar bizi yönetemez' itirazı bu eşit görmeme tavrıyla ilgiliydi. Aynı şeyin Kürtlerle Türkler arasında var olduğunu söylemek gerçekçi değil.

TRT Şeş deneyimi bu açıdan önemli bir örnek. TRT Şeş yayınına hangi Türk'ün bir itirazı oldu? Hangi kitlesel gösteride 'hayır Kürtler bu haktan mahrum kalsın' denildi? Bazı önemsiz itirazlar olduysa da, en az o kadar ve belki daha fazlası Kürt tarafından gelmişti. Hatırlayın DTP 'Korucu TV' diyerek itiraz etmişti. Türklerin pek çoğu küçümsemek, karşı çıkmak yerine büyük bir hayret ve şaşkınlıkla Kürtçenin bir devlet kanalında 24 saati doldurabilecek bir dil olduğunu gördüler. Ve kanımca hâlâ bu şaşkınlığı yaşıyorlar.

Özetle, Türk'ün Kürt'le sorunu aslında onun varlığını algılayacağı vasattan mahrum olmasıdır. Bu nedenle Kürtler konusunda konuşanlara yapılan başlıca itiraz 'bugün Türkiye'de Kürtler memur olabiliyor, milletvekili olabiliyor, bakan hatta cumhurbaşkanı olabiliyor' diye başlar. Bu naif sayılacak tepkinin altında söylediğim neden yatıyor.

İnsel'in sözünü ettiği zihinsel hiyerarşi, kendini yukarıda görme, Kürtleri Kürt olduğu için küçümseme bazı 'beyaz' tabir edilen Türk çevrelerde olabilir. Fakat aynı Türkler yoksul, taşralı Türkleri de aşağılıyorlar. Ben, vesayetçi zihniyette birinin tıpkı başörtülü birini aşağıladığı gibi, Kürtleri de aşağıladığını düşünüyorum. Tabii başörtülü ve Kürt olanın payına düşecek aşağılanma miktarının bir hayli kabarık olmasını da görmüyor değilim.

Asıl üzerinde durmamız gereken şu: Kürtler var olduğunda, yani bugün ilk işaretlerini gördüğümüz hak tartışmaları bir sonuca vardığında Türkler ne yapacaklar? Kürt açılımının şu ana kadarki seyri eşitsizlik savını haklı çıkaracak nitelikte görünmüyor. Tam aksi Kürtlere haklarının verilmesi tartışmaları toplumun geniş bir kesiminde kabul ve destek görüyor.

Bunun tek istisnası MHP lideri Bahçeli'nin ucuz siyasi çıkışıdır. Bahçeli'nin işportaya çıkardığı milliyetçiliğin MHP'de bile tutacağına şüphe ile bakıyorum. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Aram Tigran, acıları unutmak

Bejan Matur 2009.08.12

Geçmiş acılardan söz eden eşine 'Acıları unut. Unutmazsak kardeşlik mümkün olmaz' diyen Aram Tigran öldü. Aram Tigran bir Ermeni olarak doğdu. Kürtçenin en güzel aşk şarkılarını seslendirdi. Cümbüşü, uduyla, hançerenin o çokça kullanıldığı Ortadoğu coğrafyasında sükûnetle şarkı söylemenin mümkün olduğunu gösterdi.

Ben çocukken, annem Aram Tigran'ın kaçak kasetlerini dinlerdi. Annemin onda bulduğu şeyin tatlılıkla dile gelen bir seveda ve sükûnet olduğunu sonradan fark ettim.

İyileştirici bir etkisi vardı müziğinin. Erivan radyosunun kaçak istasyonundan Aram'ın müziği çalındığında her yer iyilikle dolardı.

Aram, Diyarbakır toprağına gömülmek istemiş. Bugün belediyenin temizlik işçileri Urfa kapıdaki mezarlığın otlarını ayıklıyorlar. Kırk yıldır bakımsız ve ölüleri dahi olmayan mezarlığın ihyası için Aram'ı bekliyorlar. Aram elbette ihya edecektir o toprağı. Surların dibindeki mezar taşlarında yer alan motiflerin anlattığı kadim bilgi, okunmayan harfler. O harfleri okumak için hiçbirimiz çaba göstermedik. Bir motifi anlamak için hiçbirimiz merak duymadık... Nereden gelir, nereye giderlerdi? Kimin harfleriydi onlar? Hangi ölülerin, hangi ölümün?

Yollara koyduklarımız, yollarda ilerlerken bir müzik eşlik etti onlara. Toprağına bağlılığın sesiydi o. Bir yere ait olmanın sesi. Şimdi mezarlıktaki ayrık otları ayıklanıyor. Tam şu saatlerde. Geri dönen bir beden, hiç gitmemiş bir ruh için hazırlık yapılıyor. Başlangıcın sesine uydu Aram. Ve geri geldi.

Aram'ın hikâyesi bu coğrafyanın hikâyesidir aslında. Annem Aram Tigran'ı uzaklara gittiğini bilmeden dinlerdi. Toprağından kopmamış olduğunu düşünürdü. Erivan radyosundan çalınan 'Ey Dilebere' yakınıımızdaydı çünkü. Acılar yaşanmamış gibi öfkesizdi. Şimdi Aram usta, öğrendiği Kürtçeyle, babasının nasihatini tutmuş bir çocuk olarak dönüyor. 'Oğlum Kürtçeyi öğren, Kürtlerin elini bırakma ki onlara olan borcumuzu ödeyebilelim.' diyen babasının. Dağlara, zulmetmeyen aşiretlere sığınarak hayatta kalmış çoğu Ermeni gibi sığındıklarının dilini öğrenmişti.

Biz Urfa kapıdaki eski mezarlıkta solmakta olan taşların tek harfini okuyamazken. Aram Kürtçe söylüyordu şarkılarını. Ermenice, Arapça, Türkçe söylüyordu. Bu yüzden milliyetçi Ermeniler tarafından hep eleştirildi.

Sason'da başlayan, Kamışlı'ya, Erivan'a, Atina'ya uzanan bir yol onunki. Bitmeyen sürgünün yolu. Ama dönüş başlangıç seslerinin toprağınadır.

Bugün akşam saat beşte Diyarbakır'da kalan son Ermeniler, Süryaniler ve Keldaniler, onun için dua edecekler. Ayinde dönen buhurdanlık Aram'ın ruhunu tavaf edecek. Artık ruh olan ses toprağına karışacak. Şarkılarıyla

verdiği huzuru ilk kez toprağında bulacak. Aram'ın uzun yolculuğu hepimizin ortak kaderidir. Bir toprağa ölüm kadar bağlı olmanın. Ve ancak ölünce kabul görmenin hikâyesi.

Şimdi ayırık otları ayıklansın mezarlıktan. Ancak ölmekle kavuşulan bir gerçeklik bizimki. Köklerimiz o kadar derinde karışmış ki, Atina'da, Kaliforniya'da da ölseniz Anadolu'ya gömülmeyi istersiniz.

Ölmeden karışmak imkansızmış gibi. Bu kadar benzer olanın yurdu ölüm yaşanmadan temizlenebilse keşke. Sokaklarımızın, hanelerimizin ayırık otları alınsa aramızdan. Yaşamak için, hep beraber şarkılar söyleyip, sevdaya düşmek için. Ama ölümü bekliyoruz. Bir başkasına ruhumuzda, toprağımızda yer açmak için ölüme sığınıyoruz.

Şimdi Diyarbakır'da kalan son iki Ermeni dua etsinler Aram usta için. Kürtler baksın, Türkler baksın ve her ikisinin dilini öğrenen, her ikisinin mutfağını, evini, şehrini şenlendiren bu adamların neden içimizden çekilip alındığına ağıt yakınsınlar. Çünkü bugün bizi bir arada tutacak olan ağıttır. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çözümün ahlakı

Bejan Matur 2009.08.14

Başbakan Erdoğan'ın konuşması için 'Cumhuriyet tarihinin en iyi konuşmasıydı' dedi bir arkadaşım. Bunu söyleyen bir Kürt'tü.Sonra Diyarbakır'dan aradılar.

Kahvehanelerde yaşlı erkeklerin ağladığını söylediler. Başbakan'ın sözleri beklenendi. Daha fazlası nasıl olurdu bilmiyorum. Samimiydi.

Yaşlı bir kadın şöyle söyledi: Annelerin kucaklaşmasını gördüğümüz an dedik ki, bu iş ciddi. Artık çözümünden dönüş olmayacağını annelerin kucaklaşması göstermişti.

Başbakan o gün hükümetin başı olarak değil, devletin başı olarak konuştu. Kürtlerin ve Türklerin ihtiyaç duyduğu duygusal kuşatıcılık, konuşmasında vardı.

Herkeste bir heyecan var. Herkes beklentili. Bu meseleden canı yanmış olanların, mağdurların heyecanı anlaşılır. Acele ediyorlar çünkü onların evlatları ölüyor. Kanı akan, evini yurdunu kaybeden onlar.

Ama bir de diğerleri var. Kişisel, grupsal, siyasi hırsları nedeniyle aceleci davrananlar. Yaptıkları muhalefetin doğru seyretmesine engel olacak kadar meseleye kişisel hırsla yaklaşanlar.

Bu süreçte yapılan itirazların içeriğine bakın. Hangisi daha yapıcı bir hamle için zemin olacak nitelikte? Hangi biri daha köklü çözüm için samimi bir öneriyle geliyor? 40 yıl öncesinin argümanlarıyla gelen CHP lideri Baykal, mesele ekonomik kalkınmamışlıktır dahi diyebildi! MHP lideri Bahçeli'nin sert üslubu sadece MHP'lileri değil, başkalarını da dağa çağırın cinsten.

Daha kişisel itirazların hangi hesaplarla yapıldığı açık. Sadece siyasetle açıklanmayacak hezeyanlar bunlar. Bana psikolojik nedenler daha açıklayıcı geliyor. Güvensizlik belki de. Kendine, zamana, zemine güvensizlik.

Yapılan muhalefete bir bakın. Çözümün kendisinden çok, kimin eliyle geldiğine odaklanan bir meydan okuma.

Hükümeti şeffaf olmamakla suçluyorlar. Hükümetin icraatlarında muhalefeti hak eden, eleştirilecek, aksayan yanlar elbette var. Ama o yerin 'şeffaflık' olmadığı da ortada. Çünkü çözüm için öneriler yerine, bir irade sergileniyor. Ve bu iradenin varlığı fazlasıyla anlamlı.

Hükümet bir çerçeve gösteriyor. Herkese 'gelin bu alanın içini birlikte dolduralım' diyor. Akademiden, sivil toplumdan, siyasetten olanlara yapılan bu çağrı, söz konusu çerçevenin doldurulmasını hedefliyor. Meselenin bir paket ile değil, bir süreç içinde çözüleceği söylüyorlar.

Tam bu süreçte muhalefet tarafından dayatılan; somut bir şey söyle, şeffaf ol argümanı çözüm sürecine katılmak niyetiyle yapılmıyor ne yazık ki. Böyle bir muhalefetin anlamı olsa olsa somut öneriler yapıldığında, o öneriler üzerinden vurmak olabilir. Hamaset için somut zeminden daha verimli ne olabilir. 'Efendim sen misin bölgeye şu kadar yatırımı götürmek isteyen!', 'Sen misin genel af düşünen, Anayasa'nın şu şu maddelerini değiştirmek isteyen...'

Ayrıca bu süreçte samimiyet aranacaksa, o samimiyetin karşı argümanı sığ komplo teorileri olmamalı. Samimiyeti test edecek olan Kürt meselesi gibi ağır bir meselede hayattan mı, ölümden mi yana olduğunuzdur.

Bu açıdan bakılınca hükümetin çözüm için kararlı görünmesi ve Başbakan'ın konuşması ile belirlenen çıta desteği hak ediyor.

Aslında mesele tümüyle şiddetin alanından, siyasetin alanına çekilmiş olsaydı siyaseti ve medyayı kaplayan bu türden spekülasyonlar hoş görülebilirdi.

Ama sorun hâlâ şiddetin alanında duruyor. Hâlâ ölümler yaşanıyor. Ve akan kan başkalarının kanı. Ahlak tam da bu noktada devreye giriyor.

İnsan hayatını doğrudan ilgilendiren konularda hayattan yana tavır almak, hırsı öteleyen bir ahlakı zorunlu kılar. Ahlak dediğimiz o az bulunan şey, başkalarının hayatına biçtiğimiz değerle ölçülür çünkü.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Coğrafyanın kaderi

Bejan Matur 2009.08.19

Devlet Bahçeli'nin 'on iki kötü adam' dediği yazarlar toplantısına ben de davetliydim. Gitseydim geriye kalan 'iki iyi!' arasında olmayacağım kesindi.

Ama ne gam, on üçünü kötü olmak payesiyle, çoğu arkadaşım olan, sorunun çözümü konusunda samimi çabalarına inandığım isimlerle aynı yerde olmaktan ancak memnuniyet duyardım.

İçişleri Bakanlığı'nın ikinci yazar toplantısı önceki gün gerçekleşti. İçişleri Bakanı, Ticaret Üniversitesi'ndeki toplantıda farklı gazetelerden yazarlarla buluştu. Bakan bey çok az konuşarak, yazarları dinledi.

Sayın Atalay'ın az konuşmasında ve önündeki deftere notlar almasındaki tevazu sadece alçakgönüllü, samimi tavrından kaynaklanmıyor. Bu mütevazı tavrın gerisindeki güvenli ruh hali, hükümetin Kürt sorununu çözmekteki kararlılığından muhakkak etkileniyordur. Her halükarda dönüşü olmayan çözüm iradesine, doğru olan yapılarak geniş bir mutabakat zemini yaratılmak isteniyor. Bütün bu çalıştayları, görüşmeleri, dinlemeleri ve ziyaret turlarını böyle okumak gerekir.

Bakanın toplantı biterken son söz niyetine söylediği 'biz bu konuyu çözeceğiz' cümlesinin hangi ton ve rahatlıkta çıktığını görenler, aklın yolunu seçmekte geç kalınmaması gerektiğini de kavrayacaklardır.

Aklın yolu ne peki?

Aklın yolu, şartların Türkleri ve Kürtleri getirdiği yer. Sanıyorum o dilimize pelesenk olan kardeşlik kelimesi asıl şimdi anlamını buluyor. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren cebrin karıştığı kardeşlik, şimdi gönüllü bir beraberliğe dönüşüyor. Kürtlerle Türklerin kaderi tarihin hiçbir döneminde bu kadar kesişmemişti. Bunu sadece Türkiye Kürtlerinin değil, Irak Kürtlerinin de bu kadere dahil olmak istemesinden anlamamız gerekiyor.

Bunu Öcalan'ın son notlarından çıkan ve Sevgili Cengiz Çandar'ın 'karışık sinyaller' diye nitelediği karmaşık tezlerde de görmek mümkün. Evet, sinyaller karışık ama Öcalan dahi ayrı devletin çare olmadığını fark etmiş durumda. Öcalan'ın araya serpiştirdiği 'Demokratik Halk'tan neyi kastettiği anlaşılmaya muhtaç, yerel kuvvetlerden ne anladığı belli değil. Neticede İmralı'dan bile Kürtlerin ve Türklerin ortaklığına vurgu yapan tezler çıkıyor.

Tabii ortaklık konuşulurken konunun Musul ve Lozan'a gelmesi pek manidar. Çünkü Lozan'da çözilemeyen ve Ankara anlaşmasıyla 1926'da feragat edilen Musul vilayeti Kürtlerin bugüne kadarki zorlu tarihini belirledi. Ankara anlaşması farklı seyretseydi Kürtler haklarına bugünkü arayışları kat kat aşan bir ağırlıkta sahip olacaklardı. Bugün olan Musul'un yeniden denkleme katılmasıdır. Üstelik gönüllü ve tarihin hakkını teslim eden bir yaklaşımla. Daha da önemli olan bu öneri eski Musul vilayetinin kahir ekseriyetini oluşturan Kürtlerden geliyor. Irak Kürtleri bugün geleceklerini daha büyük bir Türk-Kürt fotoğrafının içinde görüyorlar. Bunun dışındaki yolların herkes için çıkmaz olduğunu seziyorlar.

Türkiye Kürtlerinin varlık mücadelesinin Türkiye'yi demokratikleştireceği aşikar. Bu etki sadece Kürtlerin devletle ilişkisini değil, Alevilerin, dindarların, azınlıkların devletle ilişkisini de dönüştürüyor.

Kürtlerin ve Türklerin kaderi hiç bu kadar kesişmemişti derken sadece içeriden gelen bir talebi değil, Irak'taki Kürtlerden gelen bu ortaklık teklifini kastediyorum. Irak Kürtlerinin Ortadoğu'da kapladığı kritik alan ve Türkiye ile yakınlaşma ihtiyaçları, Türkiye'nin bölgesel bir güç olmasının önünü açıyor.

Bu gerçekliği kaçırın bütün sığ senaryolar içinde yaşadığımız coğrafyanın yeni ruhu tarafından silinecektir. Coğrafyanın kaderine inanmak gerekiyor. Şu zamanda, birleşmeyi, şiddetin çözüm olmadığını söyleyen bu kader, herkes için hayat demek olacağından peşinden gitmeyi hak ediyor. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir darbecinin mahallesi

Bejan Matur 2009.08.21

Darbeden hemen sonra yaptığı yurt gezilerinden birinde, yolu Mardin'e düşen Kenan Evren, kıyısından geçerken bir semtin adını sorar.

Merak buyurup öğrenmek istediği mahalle, sadece yoksulluğuyla değil, adıyla da kulağa tuhaf gelmektedir. Paşa'ya 'mahallenin adı Kotek' diyen her kim bilmiyor ama Evren'in tepkisinin ne olduğu kayıtlara geçmiş: 'Böyle yer adı mı olur, değiştirin hemen!'

Mahallenin adı derhal değiştirilir. Ama olması gerektiği üzere ne Arapçanın o güzel sesli kelimelerinden biri ne de Kürtlerin meskun olduğu düşünülerek Kürtçe bir ad. Süryanice kimsenin aklına dahi gelmez. Paşaya bir jest düşünülerek mahallenin adı 'Evren' olarak değiştirilir.

Bugün adı Evren olan mahallede daha çok, yakılan, boşaltılan köylerden gelen Kürtler oturuyor. Mahallenin çocukları okula başladıklarında, Evren adını, sürgünleri, göçü başlatan darbenin mimarı olduğunu bilmeden, belki de gururla telaffuz ediyorlar. Hatırlamak her zaman iyi gelmeyebilir ama bazı şeylerin tamiri için, nedenleri unutmamakta fayda var. Mardin'deki Evren Mahallesi'nin adı darbenin yarattığı hasara işaret eden bir karşı jestle değiştirilse keşke.

Yer adlarına müdahale psikanalitik bir okumayı zorunlu kılıyor belki de. Müdahalenin bu kadar sert olmasının gerisindeki ruh hali ancak bu yolla analiz edilebilir. Bir defasında şiirlerini Galce yazan İrlandalı bir şairle konuşuyorduk. "Bir İngiliz askerinin asıl tahammül edemediği, karşısında hiç anlamadığı bir dilin konuşulmasıdır. Her şeyi kontrol etmek isteyen bir zihniyet için, hiç anlamadığı bir dilden daha öfke yaratan bir şey olamaz." demişti. Benzer bir mekanizma Türkiye'de de yok değil. "Siz Kürtlerin, karşımda anlamadığım bir dilde konuşmanızdan nefret ediyorum." diyen bir kadın okurun mektubu, küçük bir örnek sadece.

Kendine, bildiğine benzetme bir güven ve gizli iktidar aracıdır. Adı asimilasyon olsun olmasın, ancak kendi bildiğine benzeterek rahat eden bu mantığın ne kadar yıkıcı olduğunu görmek için, işin şiddet boyutuna bakmak yetmez. Şiddet, sorunların, kolay kavranan, kolayca görünen yüzünü gösterir bize. Halbuki kültüre, insan hayatına yapılan ve adına sıradan faşizm dediğimiz görünmez müdahaleler çok daha kalıcı etkiler bırakır.

Çoraklaşan, yoksullaşan, canlılığını kaybetmiş bir kültürün içinde yaşamanız istenir. Norşin adı binlerce yılın ötesinden bir ses olarak kulağınızda çınlayacakken, adını Güroymak koymak küçük bir müdahale olarak görülebilir mi?

Yer adları meselesi, sadece siyasetin alanında değerlendirilmeyecek kadar hayati bir konu. Böyle bakınca bir dilin sınırları içinde tutulan ve kolayca siyasete tahvil edilen sorunun, aslında toplumun bütün kültürel dokusunu kapsayan hayati bir unsur olduğu fark edilir. Bugün konuştuğumuz dillerin içinde geçmişte bu topraklarda yaşamış ve artık birer ölü dil olan dillerin ruhu, sesi muhakkak var. Hiçbir dil, bir öncekinin mirasını içermeyen var olmuyor. Biz faniler o sesleri ve ruhu, bizden sonrakilere taşımakla yükümlüüz.

Kürt açılımı dolayısıyla tartışılan yer adlarının iadesi konusunun sadece Kürtçe adlar ile sınırlı olmadığı biliniyor. Türkiye'nin pek çok yerinde, bu müdahaleler yapıldı. Sadece Kürtçenin değil, diğer bütün dil ve kültürlerin adları silinerek yaşadığımız coğrafya çoraklaştırıldı. Şimdi bu hatadan geri dönmenin ve geçmiş mirasa sahip çıkmanın hazırlıkları yapılıyor.

Bütün kültürlerle bir zenginlik olarak bakan zihinsel kurgunun, daha çoğulcu bir kültür için sıçrama tahtası olacağı açık.

Adları kolayca müdahale edilecek birer araç gibi gören zihniyetten, o adlara bir değer olarak sahip çıkmaya giden yol, her şeyi belirlemek isteyen mantığın değişmesinden geçiyor. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bizi kim bir arada tutar?

Bejan Matur 2009.08.26

Kürt açılımı dolayısıyla söz alan hemen herkes üniter devlet yapısından söz ediyor. Herkesin mutabık olduğu yer devletin bölünmez bütünlüğü. En marjinalinden, en kuşatıcı olana bu değişmiyor. Ama pratikte durum farklı.

Söylenenlerin benzer olduğu yerde, kimin ne söylediği kadar, nasıl söylediği de etkili oluyor.

Siyasetin sahnesinde örselene örselene meşinleşen söz, siyasetçinin samimiyetiyle hayat bulur. Ve seçmen dediğimiz hamasete bakmaz. Seçmen siyasetçinin kalbine bakar. Bu yüzden hiç görünemese de vicdan, oyu en fazla belirleyen şeydir. Vicdana giden yolun samimiyetle bağını anlatmaya gerek yok. Şu günlerde olan tam da bu.

Güneydoğu kahvehanelerinde, sur diplerindeki kürsülerde oturan yaşlıların televizyondan duydukları siyasetçilere bakışını bilenler bilir. Dinlerler çünkü onların hayatıdır konuşulan. Kulak kesilirler çünkü onların geleceğidir meclis sıralarında tartışılan. Ama yılların deneyimi ve biriken kırgınlıklar çok ciddiye almamaları gerektiğini fısıldar onlara. Bir yanıla ümit bağlar, heves eder ama bir yanı dur der. Sakin ol. Bakalım yarın ne gösterecek? Devletin verdiği sözlerin, siyasetçilerin estirdiği heyecanın uzun sürmeyeceğini bilirler.

Bu defa olan farklı. Başka bir gözle izliyorlar olanları. Başbakan'ın konuşmasının yarattığı etki temkinli hallerini tümünden yok etmese de dikkatlerini artırmış durumda. Bütün siyasetçileri daha bir dikkatle izliyorlar. Başbakan'ın konuşmasıyla yumuşayan gönülleri Bahçeli'nin konuşmalarıyla bu yüzden daha bir kaygılanıyor.

Evlerinden, kahvehanelerden, cami avlularından olup bitenleri izlerken hissettikleri ürperti ve umut aynı duygudan besleniyor. Umut besliyorlar çünkü hiçbirinin ayrılmak konusu değil. Ürperiyorlar çünkü Bahçeli'nin üslubuna yansıyan sertlik tehlike yayıyor. Kürtlerin ve Türklerin bin yıllık kardeşliğinden söz eden ve biz ayrılmaz bir bütünü, diyen siyasetçilerin üslubu, o kardeşliğin kökleri kadar önemli bir harç. Üslup bu derece belirleyici olunca siyasilerin kardeşliği devam ettirecek şefkat ve kuşatıcılıkla konuşması sanıldığından daha etkili oluyor. Devlet Bahçeli'nin boyun damarlarını şişirerek konuşması, ayrılmak istemediği Kürtler üzerinde nasıl bir etki yaratıyordur acaba? Bahçeli biz ayrılamayız, derken ayrıştırdığının farkında olmayabilir. Kaygılarında kendince samimi de olabilir. Ama samimiyetin karşıdakine geçmesinin yolu kontrolü elde tutmaktır. En azından üsluba yansıyan beden ve ruh kontrolünü.

Bahçeli'nin bölünme paranoyasının panzehiri yine Kürtlerin onun sözlerine verdiği tepkiden çıkıyor. Kürtler kaybedecek daha çok şeyleri olduğunu biliyorlar. Doksanların şartlarının değiştiğinin farkındalar. Doksanlarda 'ne yapalım olmazsa olmaz' diyenler şimdilerde çok daha az. Doksanlardan itibaren batıya göç eden, ettirilenlerin sayısı milyonları bulmuşken Kürtlerin bir ayrışma ihtimalinden kaygı duymasından daha normal ne olabilir?

Bugün Mersin'de, Marmara kıyılarında, büyükşehirlerin varoşlarında yığılan Kürt nüfus, doğudakileri ülkenin batısı hakkında daha bir hassasiyete itiyor. Kürtler ve Türkler daha fazla iç içe artık. Bu görünmez bağı en fazla göç verenlerin geride kalan aileleri ve şehirlerde yaşayan Kürtler hissediyor. Hal buyken Bahçeli'nin üslubundan duyulan kaygı anlaşılır.

Bu kaygının yol açtığı bir diğer refleks şu: Bahçeli'nin sert konuşmaları Güneydoğu'da hükümete yönelik temkini azaltıyor. Muhalefetin sert tavrını Kürtler, hükümetin kararlılığına ve samimiyetine yoruyorlar; bu defa hükümet kararlı ve sorunu çözecek diye görüyorlar. Ve bu düşünceyle içlerine kapanmaktan geri duruyorlar.

'Bizi kim bir arada tutar?' sorusunun cevabı elbette siyasetçilerin performansına bağlı. Ama 'bizi kim bir arada tutmaz?' sorusunun cevabı tartışmasız Devlet Bahçeli'dir. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şehitler, teröristler, anneler

Bir şehit yakını Başbakan Erdoğan'ın konuşmasını kastederek 'Bizi ve onları aynı kefeye koyuyorlar. Belki bir terörist annesi de çocuğu için üzüyor olabilir. Ama aynı muamelenin yapılmasından rahatsızsınız.' Şehit annesi dağdakinin annesiyle aynı kefeye konulmaktan rahatsız. Bunu söyleyen bir şehidin abisi. Belki babası yahut amcası.

Bir anne aynı kelimelerle konuşur mu? 'Benim acım, başkasının acısından büyüktür' diyebilir mi? Yıllar önce yazdığım bir şiiri hatırladım bütün bunları izlerken: 'Anne olmak acısını anlamak başkalarının'. O dizede söylenen hâlâ geçerli. Bir anne başka türlü düşünür. Çünkü annedir.

Şehit yakınları aynı kefeye konulmaya itiraz ederken acıları yarıştıyorlar. Acılar arasında hiyerarşi kuruyorlar. Acıların yarıştırılmasında etik bir yan yok. Bir başkasının acısında yanmadıkça bunu ölçecek nasıl bir araç var elimizde? Kalplerini açıp baktık mı?

Halbuki Başbakan konuşmasında; 'Annelerin ideolojisi olmaz.' demişti. Cumhuriyet tarihinin en önemli konuşması olması biraz da bu nedenleydi. Bu sorun üzerine tefekkür eden herkesin gelip tıkaandığı yer o kıyastı. Son otuz yılda hepimiz sadece ölümlere baktık. Ölümlerden duyulan acıya değil. Kışla ile dağ arasında gitti geldi duygularımız. Geride kalan, bu topluma, ortak hayatımıza tutunmaya çalışan insanların yüreklerine bakmaya cesaret edemedik. Ev içlerinde ne oluyordu, uyku tutmayan yüreklerin gecesini hiçbirimiz yaşamadık. Başbakan'ın konuşmasında o ateşi görmeye cesaret eden bir göz vardı.

Bir başbakan ilk defa dağdakiyle kışladakinin hesabına değil, ailelerine bakalım, dedi. 'Birbirimize giden bir yol varsa ancak o patikadan gidilir'i kastetti.

Evet bir yol bulacaksak, kışladan ve dağdan değil, geride kalanların saf kederinden bulacağız. Zor ve zahmetli olacağı belli olan bu uçuruma eğilmeye cesaret eden siyasetçiler tarihe adlarını yazarlar. Dünyadaki örnekleri gibi. En zor çatışmaların cesaretle üzerine gidip düşümleri açan bütün siyasetçiler gibi.

İki yıl önce Sabah gazetesine, dağda ölenlerin ailelerine taziyede bulunmakla ilgili 'bir anne ve baba çocuğunun ideolojisiyle ilgilenmez, çocuğu ölmüştür ve yasını tutuyordur. AK Partililer, CHP'liler hatta MHP'liler taziye gitse keşke. Bu teröre destek olarak yorumlanmamalı sadece o ailenin acısını paylaşmak anlamında önemli' dediğimde başlığa MHP'lilerle ilgili kısmı çıkarılmıştı. Aslında hâlâ aynı yerdeyiz. MHP'lilerin dağda ölenlerin taziyesine gitmesi, ailesinin acısını anlaması bu sorunu çözer. Muhalefet bunu yapmadığı gibi var olan niyeti berhava edecek tavır takınıyorsa, iktidar partisine daha çok efor, daha çok samimiyet ve kararlı duruş gerekiyor. Olmaz değil elbet ama daha büyük bir yorgunluk olduğu da açık.

Şehit aileleriyle görüşmek zordur. Bunu son derece ketum ve profesyonel bir siyasetçi olarak da yapsanız ailelerin travması, duygusal yükü üzerinize siner. İçişleri Bakanı Beşir Atalay son bir ay içinde onlarca görüşme yaptı, en zor görüşmesi şehit aileleri ile oldu. Toplantı çıkışında İçişleri Bakanı'nın sesini duyan herkes bunu anlardı. Kendisi de en zor görüşmesi olduğunu söyledi. Zor ve zahmetli, evet ama değmez mi?

Acıları kıyaslamamanın, acılar arasında hiyerarşiler kurmanın yanlışlığını birbirimize hissettirecek kanallar yaratmamız gerek. Nedir onlar? Öncelikle Başbakan'ın konuşmasına sinen samimiyetin bir kararlılığa dönüşmesi gerekiyor. Çünkü ölüm, hikâyesi yok edildiğinde faşizmin konusudur artık. Ölen hikâyesinden, bağlarından, geçmişinden arındırıldığında bir nesneye dönüşür. Bir ölüm hayatımızın kayıp hanesine sadece bir rakam olarak yazılır. Kırk bin ölü sadece bir rakamdır. Ama kırk bin ölünün, geride bıraktığı evlerde yanan ateş, çözüm için bir anahtardır. Bu imkân, yani geride kalanların yüreğinde biriken keder, bir siyasetçiye o cesareti vermeye yetmeli.

Tek hedef, tek iyilik, tek gelecek

Bejan Matur 2009.09.02

Mesafe iyidir. Herkese iyi gelir. Nefes alamadığımız, çıkışsız gördüğümüz her şey için biraz espas zorunlu. Yakın körlüğü, bir kavram olarak siyasette kullanılmıyor belki ama en fazla siyaseti kilitliyor.

Belki de bu yüzden Türkiye'nin en kronik, en ağır meselelerine çözüm daha çok Türk dış siyasetinden geliyor. Bulunduğu yeri doğru yorumlayan vizyonuyla dış siyaset, Türkiye'nin sorunlarına çare oluyor.

Bugün Ermenistan konuşuluyor, yarın aynı vizyon Irak'ta sonuçlarını yaratacak.

Türkiye'de her türlü yeniliği komplo teorileriyle açıklama alışkanlığı dış algısıyla ilgili. 'Dış' tehdit demek çünkü. Dışarı, kötülüğün kaynağı. Dört yanı düşmanla çevrili bir ülkede yaşamaktan yorgun düşen zihinler, komplo teorilerini en güvenli sığınak belliyor.

Bu zahmetsiz refleksin altındaki güvensizliği vurgulamaya gerek yok elbet. Ama artık güneş balçıkla sıvanmıyor.

Türkiye'nin içine girdiği bir yol var ve bu yol ne Türkler, ne Kürtler ne de iddia edildiği gibi dış güçlerle ilişkili.

Tarih, bazı kavşaklarda durup düşünmesi için bazı topluluklara şans tanır. Tercihini iyiden ve insani olandan yana kullanması için yol gösterir. O yola girilecek mi?

Bütün sorun bu aslında. Kürtlerin, Türklerin, Ermenilerin, Amerika'nın, Rusya'nın ve dahi Avrupa'nın çok çok üstünde oluşan bir gerçek bu. Bu tabloda dengeler muhakkak etkili ama belirleyici olan o ortak ruhun gösterdiği yer. O yerde şiddet artık bir araç değil. O yerde barışçı politikalar zorunlu. O yerde iktidar daha fazla şiddetten değil, insan hayatına verilen değerden besleniyor. Bu olguyu doğru hesaplayanlar, bir güç olmanın ve o gücü iyilikle donatmanın araçlarını doğru kurarlar.

Bugün muhalefet, en iddialı meydan okumasını yapıyor olabilir, Kürtler süreci yetersiz ve sorunlu değerlendirebilir. İçişleri Bakanı'nın açıklamalarına burun kıvrıran herkes itirazını dile getirebilir ama şunu bilmek gerekiyor; yürünen yol hiç kimsenin mutlak inisiyatifiyle belirlenmeyecek.

Çünkü yolun doğası büyük bir mutabakatı dayatıyor. Zamanın ruhu daha derin mutabakatı şart koşuyor. Kürtler de, MHP de, CHP de yer alacak bu süreçte. Türkiye, bulunduğu kavşakta seçimini insandan yana yaptığı için bu olacak.

Kışlada elinde pimi çekilmiş bombayla ölen askerin hikâyesi, bu tercih böyle yapıldığı için gün yüzüne çıkıyor.

Güneş artık balçıkla sıvanmıyor. Önümüzde bir yol var. Türklerle Kürtlerin kaderi hiçbir dönemde bu kadar kesişmemişti derken söylemek istediğim buydu. Bu yol, yeni araçlar dayatıyor. Bildiğimiz bütün araçları, bildiğimiz kelimeleri yenilememiz gerekiyor. 'Tek dil, tek bayrak, tek vatan' derken bütün bunların içeriğini yeniden tanımlamamız gerekiyor. Tek bayrağın hilalini, kıvrımını değil elbet ama ona bakışı değiştirecek bir kuşatıcı siyaset gerekiyor. Üniter devletin sınırlarını zihinlerimizde hakkaniyetli kılmak için ortak bir ruh yaratmak gerekiyor.

Tarih, imparatorluktan ulus devlete seyrederken Türkiye bunun dışında kalamamıştı. Sonuç yıkıcıydı. Baskıcı yönetim katliamları getirdi. İsyanlar oldu. Şimdi başka bir gerçeğin sınavındayız.

Komplo teorilerinin siğ sularında boğulanlar bu gerçeği göremeyebilirler ama önerilen diğer yolların çok kanlı fantezilerle bezeli olduğu da biliniyor. Daha büyük bedel ödemeye hiç kimse hazır değil. 'Gerekirse dağa çıkarız' diyen siyasetçiler, yaptıkları çağrının coşkusuna kapılmış olabilirler ama artık çıkılacak dağ da görünmüyor. Zamanın ruhu dağın da anlamını değiştirdi çünkü. Dağda otuz yılını geçirmiş olanlar bir çıkış için çabalarken siyaset herkesi düze çağırıyor.

Türkiye, bir kavşakta. Bu kavşak her halükarda dönülecek. Tarihin bizi, tercih yapmamız için tuttuğu bu kavşağa güvenmek zorundayız.

Sonrası için net öngörülerde bulunmak imkansız olsa da korkularımız ve kendimize duyduğumuz güven belirleyici olacak.

Siyasi partilerin refleksleri, Kürtlerin refleksleri yolun devamını belirleyecek.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kelimelerin sesi, sessizliği

Bejan Matur 2009.09.04

Bundan birkaç yıl önce Londra'daki metro istasyonlarına küçük bir kız çocuğunun resmi asıldı. Elinde beyaz bir mendil ve ayak ucunda açık halde bırakılmış bir kitapla küçük kız şehrin telaşında seyreden yolculara bakıyordu.

Kısa kesilmiş kâkülünün altındaki meraklı gözlerle dünyayı süzen, İskoç resminin sembolü halini alan ressam James Cowie'nin kızıydı. Babası James Cowie'nin elinden çıkan ve İskoç resminin en önemli örneklerinden sayılan resim görkemli bir sergide izleyiciye sunuldu.

O resimdeki küçük kıızı tanıma şansım oldu. Dahası benim Londra'm daha çok onunla buluşmak ve şiir konuşmak halini aldı.

Türkçedeki edebiyat okurunun çok az tanıdığı Ruth Christie'den söz ediyorum. Şimdi yine Londra'dayım. Ruth ile son şiir kitabımın çevirisini gözden geçirmek üzere kelimelerin kapısındaım.

Çevirmeniyle çalışmak, yazarın kendine yeniden bakması demek. Muhayyileye tersinden tutulmuş bir ayna. Eşsiz bir deneyim ve bu deneyimi bana ilerleyen yaşında yaşatan Ruth'a olan şükran duygum gün geçtikçe artıyor.

Onun Türkçeye olan bağlılığı Türkçe edebiyata olan bağlılığıdır aslında. Bir iç dünya olarak yaşadığı Türkçede, yöneldiği yazarlar da aslında bir tür sessizliği çoğaltıyorlar. Çevirisini henüz bitirdiği Tanpınar'ın Beş Şehir'i bunun en iyi örneği. Tanpınar çevirisini gördükten sonra Türkçeye olan tutkusunu daha çok merak ettim.

Ruth'un Türkçe ile macerası kırklı yıllara kadar gidiyor. Halide Edip Adıvar ile İstanbul'da tanıştırıldığı yıllar. İstanbul İngiliz kız okulunda iki yıl süresince ders veriyor. Yetmişli yılların sonunda SOAS'ta Türk dili edebiyatı okuması İstanbul anılarıyla bağlantılı muhakkak.

Edebiyatı seçmesinde babasının şiir tedrisatının etkisi büyük. Sözü ettiğim resmin hikâyesinde de şiir var. Babasına modellik yaparken ondan şiirler, hikâyeler dinliyor.

Türkçeyi o yıllarda hiç bilinmeyen bir dil olduğu için seçmiş. 'Başka dilleri herkes yapabilirdi. Ben, bana ilginç ve güzel görünen Türkçeyi seçtim. Türkçenin ülkesini ve insanlarını seviyordum.' Bir tren yolculuğunda konuştuğu yaşlı bir Anadolu kadınının Türkçesini anlamış olmaktan mutlulukla bahsederken Yunus'un ülkesi diyor. Yunus Emre'nin dilinde yalınlaşan o kadar derin bir dünyadır ki ona kayıtsız kalamıyor.

Onun için dil, o dilin edebiyatı demektir çünkü. Tanpınar'ın dilinde bulunduğu güçlü tarih duygusu ve atmosferi İngilizcede var etmek için uğraşır. Ve bunu başarır da. Beş Şehir İngiliz okura Anadolu'daki kentlerin ruhunu açacak bir kitap olarak yayıncısını bekliyor şimdi.

Karanlık, gizemli yazarlara ilgisi Tanpınar'la sınırlı değil. Dünyasında yer açtığı ve büyük bir tevazu ve bağlılıkla İngilizcede var etmeye çalıştığı Nazım Hikmet, Oktay Rifat, Feyyaz Kayacan yaptığı kitapların bazıları. Oldukça ilerlemiş yaşında en çok kelimelerden güç alıyor. Onunla İrlanda'ya gidişimizi hatırlıyorum. Yaşı seyahate engel olur düşüncesiyle kaygılanırken onun kelimelerin peşinden seyretme isteğini gördüğümde içimden dua etmiştim. Onun yaşına geldiğimde şiir için yola çıkacak gücüm olsun diye.

Şiirin çevrilemez olduğunu düşünenler var. Onları anlayabiliriz. Ama sevdiğimiz pek çok şairin çeviriden Türkçeye kazandırıldığı da bir gerçek. Elbette aynı şiir olmayacaktır. Ama bir şairin şansı başka dilde onun sesini duyacak, sesini hissedecek bir çevirmen bulmaktır. Ben iyi çevirmenlerin gizli şairler olduğuna inanırım. Kendi sesini çeviriye saklamış olanlardan. Her biri gizli bir şairdir. Bana Ruth hep öyle görünür. Kendisinden dahi sakladığı şiirleri gün yüzüne çıkarmaktansa başkalarının kelimelerine hayat vermeyi seçen tutkulu bir edebiyat misyoneri. Onun tevazusunu bildiğimden de söylüyorum bunu.

Hiçbir karşılık beklemeden yıllardır sürdürdüğü edebiyat uğraşı ve Türkçeye olan bağlılığı saygıyı fazlasıyla hak ediyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkçe beklenti

Bejan Matur 2009.09.09

Londra'da, yıllarını dağda geçiren bir PKK'lı ile konuşuyoruz. Irak Kürtlerinden olan Renas, konuştuğu Badini Kürtçesinin arasına farkında olmadan bazı Türkçe kelimeler serpiştiriyor.

'Beklenti' diyor mesela. Beklentiyi Türkiye'deki Türkler ve Kürtler nasıl telaffuz ediyorsa öyle kullanıyor.

Kültürü her kim yaratıyorsa dildeki hakimiyet onun oluyor. Bir tür kültür emperyalizmi olarak da değerlendirilen bu durum, teknolojiye daha kolay fark edilir. Teknolojiyi üreten, pazarın diline de hakimdir. Televizyon bu nedenle 'izlengeç' değil televizyondur!

'Beklenti'nin Kuzey Iraklıların dilinde Türkçe olması, tuhaf ama anlaşılmaz değil. Siyaset kendi kültürünü güçlü bir temsille yarattığında kelimeleri de ihraç eder.

Son günlerin popüler kavramı 'beklenti' özellikle gurbette yaşayan politik mülteciler için hayati bir değer. Açılım kelimesine yaptığı mükemmel eşlik 'beklenti'nin popülerliğini, sınırın ötesine taşırmış.

Konuşurken umutsuz olduğunu bir temkin olarak ifade eden ülkesinden uzağa düşmüşlerin gözlerinin gerisindeki hüznü iyimserliği görmek zor değil. Yaşadıkları hasreti dindirecekleri bir yeni eşik gibi 'beklenti'. O hasretin biteceği günleri belli ki dört gözle bekliyorlar.

Bu bekleyişte gönüllerin en az zihinler kadar karışık olduğu da başka bir gerçek. Bir çiftle konuşuyorum. Yıllarca kaçak yaşadıkları İstanbul'u özlediklerini söylüyorlar. Memleket hasreti en az şehirleri Diyarbakır kadar, İstanbul hasreti demek onlar için. Belki de daha fazlası. "Eğer bir gün geri dönerseniz nerede yaşarsınız?" diye soruyorum. İkisi bir solukta 'İstanbul' diyor.

Gönüllerini bu kadar karıştıran duygunun kimliğe nasıl yansıdığını anlamaya çalışıyorum. Bütün hayatını PKK'ya vermiş o çiftin ülke ve kimlik kurgusunda İstanbul'un kapladığı hayati yerin ortak geleceğimizi nasıl belirleyeceğini düşünüyorum. Sanıyorum kimlik kendimizi tarif edişimizden çok daha karmaşık bir gerçekliği barındırıyor. Düşünün yıllarca kaçak yaşamış, cezaevinde yatmış ve bir çare olarak kendini gurbete atmış birilerinin zihninde yaşanacak yer öncelikle Güneydoğu'daki kendi şehri değil.

Ben aynı duygusal karmaşanın, yerini bir vesileyle yitirmiş yahut değiştirmiş pek çok Kürt için de geçerli olduğunu düşünüyorum. Memleket sahiden neresidir?

'Ayrılığı da konuşalım' diyenlerin kolay atlamaması gereken, kategorize edilmesi zor duygular bunlar. Bu duyguların yoğunluğu her ne kadar siyaset tarafından yönlendiriliyor görünse de, asıl belirleyici olan hayatın kendi akışı. Avrupa'daki Kürtler temkinli konuşsalar da bu, beklentili olmalarına engel değil. Geçmişte yaşananlar hepsinde buruk bir tat bırakmış. Ama şu günlerde konuşulanları geçmişteki herhangi bir imkânla kıyaslamıyorlar.

Beklentinin Türkçe olması bu nedenle önemli. Türkiye'den, hükümetten, Başbakan'dan hiç söz etmedikleri kadar olumlu sıfatlarla söz ediyorlar. Eski jargon zaman zaman canlansa da, haber ajanslarında kullanılan sıfatların değişimi bu olumlu seyrin en görünen işareti gibi.

Avrupa'daki Kürtlerin sürece temkinli de olsa, bir bekleyişle yaklaşması aslında çözüme ne kadar yakın olduğumuzu gösteriyor. Kürt sorununun marjinal uçlarından birini temsil eden bu kesimi, çözümden yana tavır almaya zorlayan dinamik, Türkiye'deki Kürtlerin ihtiyaç ve beklentileridir. Bu marjinal kesimi sürece dahil eden dinamizmi yaratan Türkiye'nin oluşturmaya çalıştığı siyaset anlayışıdır. Kuzey Iraklı Kürtlerin Türkiye'yi dikkatle izlemesini de böyle okumak gerekir.

Avrupa'daki Kürtlerin radikallikten uzaklaşması, açıktır ki, politik argümanlar üzerinden değil, insani beklentiler üzerinden oluyor. Tıpkı 'nerede yaşadın' sorusuna alınan yanıt gibi. Politikanın dışındaki insani beklentilerin taşıdığı bu potansiyel muhakkak hesaba katılmalı. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yoksul kadınların ölümü

Bejan Matur 2009.09.11

İstanbul'da yağmur. İstanbul'da hiç olmadığı kadar yağmur. Orada değilim. Felaket olan yağmurun, nasıl bir sesle çatıları dövdüğünü duymadım. Ama herkesin okuduğu haberleri okudum.

Kadınların ölümünü duydum. İşçi kadınların bir minibüste nasıl öldüklerini. Ve cansız bedenlerinin nasıl beyaz bir örtü altında aynı kadere uğurlandığını. Gazetelerde kadınların cansız bedenini büyük bir gövde gibi

gösteren beyaz örtünün fotoğrafları yayımlandı. Ve içlerinde can verdikleri minibüsün çamurla kaplı duvarı. Bir hücrede ölmüş gibiler. İsmet Berkan 'o minibüse iyi bakın' diye yazmış.

Ben yerdeki beyaz örtünün altından taşmış siyah saçlı kadının yüzünü düşündüm. Adı belki Altın, belki Mevide. İşçi kadınların adları gibi insanda naif bir gülümseme yaratan adlardan biri. Menekşe, Kumru, Arife, Satı yahut Döne de olabilirdi adı. Ne fark eder ki? Yoksulların ölümü bir isim olarak dahi haber değeri taşımazken, Mevide'nin, Altın'ın adını bilmemizde bir çare yok. Onlar işçi kadınlar çünkü. Yoksul ve günün başka saatlerinin insanları. Vardiyaaların değiştiği alacakaranlıkta ince yataklarından çıkıp evlatlarına bir şişe süt, bir ekmek kazanmak için yollara düşen kadınlar. Ölenlerden Bircan Karataş'ın en büyük hayali, görmeyen babasına ve kardeşine bir ev almakmış. Yarım kalan hayalleri gibi, geleceğini de sele vermiş.

Dün bütün gün T. S. Eliot'un 'suda ölümden kork' dizesini mırıldandım. Suda ölümün kaderle gelen pastoral, trajik yanını düşündüm. 'Hayat veren su boğunca bazen' dedim kendi kendime. Ve neden bilmem onca ölümün, acının içinde kadınların ölümü bana daha çok dokundu. Bindirildikleri minibüsün insanlar için yapılmamış olmasından belki. Selden, felaketten kaynaklanan acıdan çok önce kaderleri patronları tarafından çizildiği için belki de... En fazla buna üzuldüm.

İşçi kadınların sabah telaşını, hayallerini 'Fabrika Kızı' kadar güzel anlatan bir şarkı bilmiyorum. Bizim kuşak için, Cem Karaca'nın 'Tamirci Çırağı' neyse, Fabrika Kızı oydu. Fabrikada çalışan kızın hayallerine o şarkıyla ortak olmuştuk.

"Fabrikada tütün sarar

Sanki kendi içer gibi

Sararken de hayal kurar

Bütün insanlar gibi

....

Dışarıda yağmur başlar,

yüreğinde derin sızı.

Gözlerinden yaşlar akar,

ağlar fabrika kızı."

Fabrika kızının bütün insanlar gibi bir dünyası olduğunu en az romanlar, filmler kadar o şarkı bize öğretmişti. Önlüğü, eşarbyıyla, yüzlerce binlerce benzerinin arasında daha da benzeşen kadınlar, genç kızlar. Dünkü fotoğrafta son bir benzerliği yaşadılar. Kar gibi beyaz, büyük bir örtünün altında kayboldular. Bir bulut gibi üzerlerini kaplayan örtünün beyazlığı onları boğan selin çamurunu taşııyordu. Bir aydınlık ki, içine sığmayan gözler, dünyaya mı, bizlere mi bakıyor anlaşılmıyor...

Yoksulların ölümü bir haber değeri taşımaz. Gazeteleri boydan boya günlerdir kaplayan Münevver cinayetinin dikkat çeken yanı, en az olayın vahameti kadar, katil zanlısının başka bir sınıftan oluşuydu.

Dramatik öge ne kadar sağlamsa hikâye o kadar iş görür. Dramatik ögeyi koruyacak, köpürtecek araçlar da günümüzde ne yazık ki işçi kızların hayatından çıkamıyor. İnsandaki adalet duygusunu harekete geçirecek ne eski sınıf çelişkileri var ne de o çelişkilerin can yaktığı anları vicdanlara açacak mekanizmalar. Sendikalar deseniz başka telaşların dünyası artık.

Neticede bu ülkenin yoksulları kolay ölüyor. Ucuz ölüyorlar. Hiç yokmuş gibi, serçe nefesleri bir küçük ihmalin kurbanı oluyor.

Kadınları kapısı olmayan minibüslere dolduran, onlardan, alacakaranlıkta kat ettikleri yollarda bir nefes almayı esirgeyenler, insana verdiğimiz değeri özetliyor.

Bizler yollarımızı, inşaatlarımızı nasıl yapıyorsak, minibüsleri nasıl ölüm servislerine çeviriyorsak demokrasimizi de o kalitede tutuyoruz. Daha iyi bir demokrasiye bir türlü kavuşmuyor olmamız, yaşama kalitemizle de bağlantılı olabilir mi? 'Devlet nerede' diye soran yokmuş dünkü felakette. Sizce neden? Vatandaş biliyor olmalı ki, sormuyor. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yaşayan diller, ölü diller

Bejan Matur 2009.09.16

Merakla bekliyorduk. Kürt açılımının mümkün görünen başlıklarından biri 'Üniversitelerde Kürdoloji Enstitüleri'nin kurulabilme ihtimaliydi. Dün itibarıyla bu hevesin akıbeti belli oldu.

Mardin Artuklu Üniversitesi Rektörü Serdar Bedii Omay, Kürt Dili ve Edebiyatı lisans eğitimi taleplerinin YÖK tarafından reddedildiğini açıkladı. Ayrıca üniversite bünyesinde kurmayı hedefledikleri Kürdoloji Enstitüsü'nün adı 'Yaşayan Diller Enstitüsü' olarak değiştirilmiş. Rektör, yazılı açıklamasında 'Kürdoloji yerine 'yaşayan dil' ifadesinin kullanılmasının, ülkenin ayrılmaz bir parçası olan Kürt vatandaşlarını rencide edeceğini' söylüyor. Sayın Omay'ın nezaketli üslubunu az çok bilenler, söylediklerinin anlamını daha iyi kavrarlar. Rektör Omay'ı, geçtiğimiz aylarda Mardin Sempozyumu'na yaptığı ev sahipliği vesilesiyle tanıma şansım oldu. Hümanist yapısı ve demokrat kişiliği ile yapmak istedikleri konusunda samimi ümit veren bir yönetici profili çiziyordu. Üslubunun merhum Turgut Özal'ı hatırlattığını söyleyenler dahi çıktı aramızdan.

Kurmak istedikleri Kürt Dili Edebiyatı Lisans eğitimi programını, incelemem için vermişti. Bu yazıyı yazmaya oturduğumda ders programına yeniden baktım.

İşte YÖK'ün reddettiği Kürt Dili Edebiyatı lisans programından bazı ders başlıkları; Ortadoğu Medeniyet Tarihi, Osmanlı Türkçesi, Çağdaş Türk Dili ve Lehçeleri, Mitoloji, Farsça, Edebiyat Kuramları, Karşılaştırmalı Edebiyat, Türkçe Edebiyatına Giriş, Edebi Çeviri, Türk Edebiyatına Giriş, Medeniyet Tarihi, Dünya Edebiyatı, Sosyoloji vs...

Toplam 4 yıl sürecek olan ve 8 yarıyılta tamamlanacak eğitim esnasında YÖK'e ters gelmiş olan dersler ise herhalde şunlardı; Kürt Dili (Kurmanci, Zazaki), Kürt Dili Grameri, Kürt Dili Tarihi, Klasik Kürt Edebiyatına Giriş, Modern Kürt Edebiyatına Giriş, Kürt Edebiyatında Dergiler, Kürt Edebiyatında Öykü, Kürt Dili (Sorani), Kürt Romanı, Kürtçe Eğitim Yöntem ve Teknikleri vs...

Bu tablodan anlamamız gereken Kürt adına tepkiyi bir alışkanlık edinmiş olan yöneticilerle karşı karşıya olduğumuz. Yoksa Kürt açılımının hararetle tartışıldığı şu günlerde bütünüyle akademik olan böylesi bir proje daha ilk elden neden reddedilsin?

Kürdoloji adının 'yaşayan diller' olarak değiştirilmesi aslında bilinçaltı bir durumu ele veriyor. Öyle ya, ölü olması gereken bir dil değil miydi Kürtçe?

Bilincin kabullenemediği ve Cumhuriyet tarihi boyunca inkar edilen Kürtçe, devletin nezdinde zaten ölü bir dildi. Kürtçenin hâlâ yaşıyor oluşunu hayretle karşıladığını gizleme gereği duymayan yöneticilerin dünyadan

alması gereken çok ders var. Zira Kürdoloji adı dünyada 30 ayrı ülkede kullanılıyor. Türkiye hariç. Bunu nasıl açıklayacağız? Bu konuda aydınlatılmaya ihtiyacı olan biziz. Korkularla yönetilen, yok saymayı kolay içselleştiriyor. Korku güvenlik paradoksunun kaybetme ve iktidarla kesiştiği alanlara daha dikkatli bakmalıyız. Zira ihtiyaç var.

Korkularımızın kaynağına eğilme cesareti gösteremeyişimiz, o uçurumun fazlasıyla derin olması olmasın sakın. Korku uçurumu, başında durduğumuzda baş dönmesi yaratmakla kalmaz, hastalandırır, zihni kilitler. Korumacılık, kapanma hepsi o ruh halinin devamında filizlenir. Türkiye'nin yeni bir algı çerçevesine ihtiyacı var. Öncelikle de bürokratlarının. Başbakan'ın yerinde olsam Kürt açılımına bürokratların zihninden başladım. Adı Kürt açılımı değil, 'bürokratların mantalite açılımı' olmalı. Son YÖK kararının gösterdiği gibi; niyet ve teori ne kadar iyi olursa olsun sonucu, uygulama makamını dolduran binlerce görevli ve sorumlunun davranışı belirliyor çünkü.

Devletin aldığı doğru kararları cesaretle uygulayacak bürokratlar ne yazık ki çok değil. Korkuların ve önyargıların yönlendirdiği kapalı zihinler belirleyici oluyor. Bu durum ancak cesur bir siyaset vizyonuyla aşılr. Çünkü Türkiye'de bürokrat, cesareti hâlâ siyasetçiden alıyor. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sınırlar, düşmanlar

Bejan Matur 2009.09.18

Başbakan Erdoğan, 'Suriye ile dosttan öte kardeşiz, ekmeğimiz, suyumuz aynı' sözleriyle başladığı konuşmasını bir bayram müjdesiyle bitirmiş; artık Türkiye ile Suriye arasında vize gerekmiyor. Diplomasinin dili, bir toplumun değerlerinin dili olduğunda başka bir gerçekle karşı karşıyayızdır artık.

Türkiye'de son elli yılda, mayınların, dikenli tellerin görünür kıldığı güvenlik politikaları yerini daha derin değerlerin koruyuculuğuna bırakıyor belli ki. Buna kim itiraz edebilir? Daha başlarken bu kararın mimarlarına 'şükran' demek en doğrusu.

Başbakan'ın müjdesinin bayram için olması pek manidar. Zira bayram günlerinde sınır kapılarına biriken akrabaların görüntüleri hâlâ taze. Televizyonların vazgeçilmez malzemesi olan bu kavuşamama halinin mağdurları dosttan öte kardeşti.

Yüzyıl başında aramıza çizilen ve ellili yıllardan itibaren bir duvara dönüşen sınır kapısında beklemenin anlamsızlığı üzerine düşünmek için akraba olmak gerekmiyor.

Karayolu ile Suriye'ye geçişlerimden hatırladığım bürokrasinin anlamsızlığını, sadece kendi kişisel ilgimle açıklayamam. Dünyanın pek çok yerinde, pek çok sınır geçiş noktasında bekletilmiş, sorgulanmış olabilirsiniz ama Halep'le Antep, Hatay arasında bekletilmekte insana fazlasıyla anlamsız gelen bir durum vardı hep. Tuhaf bulduğum bu durumun cevabını kendi adıma çok düşündüm. Üstelik bu anlamsızlık sadece Türkiye'den karşıya geçişte değil, Suriye'den giriş yaparken de hissedilen bir sıkıntıydı. Zeytin ağaçlarının, toprağın, hayatın bir devamlılık gösterdiği yerde önünüze dikilen kapılarda bildiğimiz hayata uymayan bir yan vardı. Her geçişten sonra sınırın iki yakasında 80 yılda değişenleri, son elli yılda derinleşenleri düşünürdüm. Gördüğüm, bu bölünmenin her iki taraf için de büyük kayıp anlamına geldiği idi.

Halep'ten arabayla gece yarısı Antep'e geldiğim bir geceyi hatırlıyorum. Afrin'i geçince başlayan Kilis toprağı bana bir soğuma içindeymiş gibi görünmüştü. Sanki içinden hayat çekilmiş ve bir zamanlar sahip olduğu

hayatı güneye akıtmıştı. Sahiden çoraktı. Ve bu his sadece çocukluktan hatırladığım güzel kumaşların, sırmaların, ipeklerin şehri Halep efsanesinden de kaynaklanmıyordu. Sanki Türkiye, içinden yüzyıl başında gönderdiği Ermenilerle toplumsal dokusunu kendisinin aleyhine bozmuştu. Halep'te coşkulu bir hayat kuran, mutfağını, kültürünü yaşatan Ermenilerle tanıştığımda; 'nasıl oldu da kendimizden bu canlılığın eksilmesine müsaade ettik' diye sormuştum.

Hiç savaş görmemiş Halep'in kadim dekorunda, kendi mahallelerini yaratmış Arapların, Ermenilerin, koruduğu kültür zenginliğini görmek gerekiyor. Şehrin merkezindeki Ermeni mahallesindeki Der Zamarion otelin avlusunda içilecek bir hel'li kahvenin yahut bir lokantadan tadılacak kirazlı kebabın keyfine varmak bütün bu sözlerin ne anlama geldiğini daha çok anlatırdı.

Sınırın bizden aldıklarının hesabı derin. Bu hesap ancak Başbakan'ın sözlerine yansıyan yeni diplomasi dili, anlayışıyla kapanır.

Türkiye iç düşmanlarını tanımlarken, dış düşmanlarıyla da hep bir bağlantı kurdu. Gayrimüslimleri tanımlarken Yunanlılara atıfta bulundu, Kürtleri tanımlarken Kuzey Irak'a, Ermeni ve Arap meselesinde Suriye öne çıktı. Yine Ermeni meselesinde Ermenistan benzer bir konumda tutuldu. Özellikle ulusalcı çizginin belirleyici olduğu dönemlerde İran öcü olarak yansıtıldı. O dönemde Türkiye'nin gösterdiği refleksin benzerini komşuları da gösterdi.

Şimdi bütün bu olumsuz dış siyaset yerini barışçı politikalara bırakıyor. Dış siyasette yapılan değişiklikler, iç siyasette etkisini kaçınılmaz olarak gösterecektir. Karşılıklı algıları belirleyecek olan bu değişimin 'milli güvenlik siyaseti'ni de dönüştürmesi kaçınılmaz. Dağdakiler inecek mi, silahlar susacak mı, Suriyeli PKK'lılar ne olacak tartışmalarını sürdüreduralım. Bütün bunlar konuşulurken bir pratik manevrayla sınırı açmak olabilecek en müjdeli haberdir. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Açılım, denklemi değiştiriyor

Bejan Matur 2009.09.23

Türkiye'de her zaman, devletin görünen ajandasının dışında bir gizli ajandasının olduğuna inanılır.

Kürt sorununun çözümünü samimiyetle isteyen çoğu kimsenin kafası karışık. Bu karışıklığın nedeni, devletin, gizli ajandasını görünür kılmasıdır. Bizzat Başbakan tarafından yapılan açıklamaların dışında, Bülent Arınç, Ömer Çelik gibi yetkililer de yol haritasının ipuçlarını veriyorlar. Yol haritasını detaylarıyla tartışmaya açanlardan biri de Başbakan'ın danışmanı Yalçın Akdoğan.

Akdoğan, "Asker sürecin ne başında, ne dışında" başlıklı yazısında (Açık Görüş, 20.09.2009) Açılım tartışmalarında DTP'nin ve PKK'nın aldığı pozisyonları tartışıyor. Açılım sürecinin hassasiyetlerini ifade eden Akdoğan'a göre; DTP, PKK'yı meşrulaştırma çabasından vazgeçmeli, Kürt sorununu öncelikli gündemi olarak kabul eden bir siyasi parti olarak sürece destek vermeli.

Akdoğan yazısında PKK ve DTP'ye öneriler sunuyor. PKK'nın acilen atması gereken adımları kısaca şöyle sıralıyor;

1. Silahlı unsurları Türkiye dışına çekmeli. 2. Her türlü saldırıya son vermeli. 3. Silahları tamamen bırakmalı.

Aynı yazıda DTP'ye yönelik öneriler de var; 1. PKK ile bağlantısını bitirmeli. 2. Hukuki meşruiyetini sorgulatacak hamlelerden uzak durmalı. 3. Yedek bir oyuncu olarak değil, bir siyasi parti gibi davranmalı. 4. Sertlikten uzak durmalı. 5. Bu süreci PKK'yı meşrulaştırma değil, kendi politikasını oluşturma süreci olarak görmeli.

Akdoğan'ın DTP ve PKK'ya yönelik önerileri, PKK'ya yakınlığı ile bilinen haber sitelerinde ilk kez küçümseyici yorumlar eklenmeden yayımlandı. 1984'ten bu güne şiddet dışında, psikolojik yöntemler de bir propaganda aracı olarak kullanılmıştı. AKP'nin iktidarında yeni bir konuşmanın başlamış olması önemli bir gelişmedir. Nihayet 'ölmek ve öldürmek' edebiyatı yerini 'konuşma ve dinlemeye' bırakıyor.

Akdoğan'ın yazısını genel bir çerçeve olarak kabul edersek, şu soruyu sormak gerekiyor; öneriler pratik ve uygulanabilir mi?

PKK'nın demeçlerinden, mevcut denklemde kendisinin hesaba katılmadığını gördüğünü düşünüyorum. Bu durumda belirleyici olacak olan DTP'nin tavrıdır. DTP ne yapacak? Daha doğrusu PKK, DTP'nin güç kazanmasına müsaade edecek mi?

Yurtdışındaki mevcut hava, PKK'nın da 'açılım' sürecini ciddiye aldığı ve öneriler geliştirdiğini gösteriyor. Avrupa'daki bazı PKK'lılara göre, KCK operasyonları yapılmamış olsaydı, süreç daha sağlıklı ilerleyebilirdi. Çünkü onlara göre KCK örgütlenmesinden gelecek öneriler hem DTP'yi hem de PKK'yı bağlayıcı nitelikte olurdu. Oysa Devlet, KCK operasyonları ile bu kişileri gözaltına almakla DTP ile PKK'nın arasındaki kanalları boşalttı. Böylece PKK'ya etki edecek figürleri devre dışı bıraktı.

Bu iddiada dile getirildiği gibi, KCK, dağ ile ova arasında bir imkân sağlayabilir miydi?

Bana göre KCK operasyonları ile devlet, DTP ve PKK'dan önce 'Açılım'a sert muhalefet sergileyen ordu ve bürokrasi içindeki şahinlere mesaj verdi. Bu mesaj şuydu; 'Kürt sorununu çözeceğim ama bu süreçte PKK'nın siyasallaşmasına da müsaade etmeyeceğim.'

DTP'lilerin KCK operasyonlarına verdiği sert tepki, süreci devlet ve PKK arasında görmelerinden kaynaklanıyor. Oysa Başbakan'ın ve diğer yetkililerin açıklamalarında görülen şey şu; açılım sürecinin başarısını belirleyecek olan açılıma muhalefet eden statükonun temel tezlerinin çürütülmesidir.

Diğer yandan devletin KCK operasyonları ile PKK'nın DTP üzerindeki etkisini kırmak istediği de biliniyor. Bu senaryoya göre DTP, PKK'nın sert unsurlarından arındırılırsa bir emir eri olmaktan sıyrılacaktır. Dolayısıyla bu sıyrılma DTP'nin elini zayıflatmayacak, aksine güçlendirecektir.

DTP'nin, PKK'nın her söylediğini hayata geçiren bir parti olmaktan çıkıp, PKK'nın talepleri konusunda ikna edilmesi gereken bir parti haline gelmesi yeni denklemin meşruiyet alanını gösteriyor. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Korucular neyi korur?

Bejan Matur 2009.09.25

İçişleri Bakanlığı, koruculuğun kalkması yönünde çalışma başlatmak üzere bir önerge hazırlamış. Önergede sayıları seksen bini aşan korucuların kademeli olarak silahsızlandırılıp, başka alanlarda istihdam edileceği ifade ediliyor.

Çatışmanın tarafı olanların ortasında, şaibeye açık bir pozisyon alan korucular, zamanla çeşitli suçlara bulaştılar. Devletin sunduğu imkânları kendi çıkarları için kullandılar. En son yaşanan Bilge köyü katliamının, devletin dağıttığı silahlarla yapılmış olması kamuoyunun gözünde durumu daha da görünür kıldı.

Bölgede şiddetin bir ruh haline dönüşmesinde koruculuk sisteminin önemli bir katkısı oldu. Silahlı Kuvvetler ve PKK arasında yaşanan çatışmalar, koruculuk sayesinde en ücra köy ve mezralara ulaştı. 1984 Eruh baskınından sadece iki yıl sonra oluşturulmaya başlanan koruculuk, bugün 80.000 civarında bir sayı ile ifade ediliyor. Bu rakamın büyüklüğü dahi yapılan çalışmanın önemini gösteriyor. Hükümetin Kürt açılımına, en zor konulardan biri olan koruculuktan başlaması bu bakımdan önemli.

Bakanlığın sunduğu gerekçeler arasında çarpıcı bilgiler var; 'AB raporlarında, koruculuk sisteminin, terör örgütünde büyük eylemlere karışmamış militanların geri dönüşlerini engelleyen bir unsur olduğu da vurgulanmaktadır. Türkiye, yeni açılım çerçevesinde geri dönüş sağlayacaksa, bunu önce geri dönenlere yönelik oluşabilecek "intikam" hissini ortadan kaldırarak, yani koruculuk sistemini kaldırarak yapabilir.'

Güneydoğu'da özellikle son 30 yılda yaşananlar, insanlarda genel bir güvensizlik yarattı. Kendine ve karşısındakine güvensizlik. Koruculuk sistemi bu güvensizliği yaratan önemli bir etken. İnsanları en yakınındakilerle, bazen komşusuyla karşı karşıya getiren bu sistemin, güveni ne kadar tahrip edebileceği tahmin edilebilir. Koruculuk gibi bir sistemi getirip bir toplumun içinde yeşertirseniz derleyeceğiniz yegane şey güvensizlik ve şüphe olur.

Yazık ki, güvenin hissedilemediği yerde, gerek PKK, gerekse korucular için silah hâlâ güvenin aracı oluyor. Biz kimiz, kime güvenmeliyiz soruları bu nedenle bugün dahi havada kalıyor. Bir güven hissetmeden paylaşmayı bir kıtas olarak yaratmak çok da kolay gerçekleşmiyor. Açıktır ki, Güneydoğu'da gayri nizami harp usulleri bu kadar hoyrat kullanılmıyorsa, Kürt siyaseti bu kadar marjinalleşmezdi.

Kürt sorunu gibi devasa bir sorundan söz ediyorsanız, sorunun büyüklüğünün altında kalmamak için konuyu ayırarak ele almak zorundasınız. Koruculuk, Kürt sorununun en önemli maddelerinden biri. Yarattığı sorunlar, zaafları ve nasıl düzenleneceği ciddi bir çalışma alanı olarak önümüzde duruyor. Silahsızlandırmanın kolay olmayacağını tahmin etmek zor değil. Çünkü korucular için devletten aldıkları maaştan daha önemli olan silahla kurdukları iktidardır. Bu iktidar ellerinden alındığında yerine ne konacak? Soru bu. Sahip oldukları iktidardan kolay vazgeçmeyeceklerdir. Muhtemelen silahı bıraktıkları andan itibaren bir boşluk yaşayacaklar. O boşluğun neyle dolacağı devletin önünde zor bir çalışma alanı olarak duruyor. Rehabilitasyon için oldukça verimli bir çalışma zemini. Sorunun sosyo-psikolojik yanı mutlaka hesaba katılmalı. Devlet bu konuda iyi bir sınav verirse Kürt sorunundaki iyileştirme çabalarına doğru bir zeminden başlamış olur. Böylece merkezî düzeyde alınmış bir kararın uygulamada ne kadar gerçekleşeceği de test edilmiş olur. Jandarma gibi kamu hizmetinin en çetin alanlarından birinde görev yapanlar merkezî hükümetin kararına ne düzeyde uyacaklar? Bunu görme şansımız olacak. Böylece bölgedeki bürokrasinin yeni duruma uyumu da test edilmiş olacak.

b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Başlangıcın sesi

Bejan Matur 2009.09.30

Bu toprağın derinlerine gömülmüş seslerin uyandırılması büyük bir hayal. Ama o hayali kuran birileri çıkıyor.

Bir müzik arkeoloğunun taşa kazınan formları canlandırma çabası, basına şöyle tanıtıldı: '3.700 yıllık Hitit algıları dünya ile buluşuyor'

O sesler bizden gitmiş değildi hiç. Bizden gittiğini, geçmişte kaldığını zannettiklerimizle yaşarız aslında.

Her şeyi kendiyle başlatma hevesinde olanlar için geçmiş, değiştirilmesi gerekendir.

Kendisinden önce olana tahammül konusunda yetersiz kalan, sonraya çok az şey bırakıyor. Müzik arkeoloğu Oğuz Elbaş'ın öncülüğünde yeniden imal edilen 11 Hitit algısının sesini duyduğumda aklımdan geçen ilk şey; kök bilgimizdi. Bugünü geçmişe kayıtsız bir bilinçle kurmaya çalışmanın oraklığını düşündüm sonra. Öyle yapabiliriz, bunda başarılı da olabiliriz. Ama ne kadar?

Yüzyıllardır sessizliğe gömülen Hititlerin lir, arp, bağlama, kaval, ifte kaval, boru, davul, darbuka ve alparadan oluşan 11 algısının nağmeleri, 3 bin 700 yıl sonra ilk kez bir konserle tanıtıldı. Türk, İtalyan, Macar ve Portekizli müzisyenlerin oluşturduğu "Hitit orkestrası"nın sesi böylece günümüze ulaştı.

Projenin koordinatörü, günümüze kalan bazı Hitit geleneklerinden söz ediyor. Sazların zerine püskül bağlamanın Hititlere dayandığını, orum'daki evlilik geleneğinin Hititlerinki ile hâlâ aynı olduğunu söylüyor. Ölen adamın karısının kardeşine verilmesi de bir Hitit geleneği imiş.

Sadece bu değil elbette. Geriye kalan ruhun bir ortaklık olduğunu da hatırlamamız gerekiyor.

şimdilerde gündemde olan yaşayan diller, l diller polemii de bu çerçevede yeniden dşnlmeli. Konuştuğumuz dillerde, geçmiş l dillere ait hangi sesler var? Hangi ses ve nüanslar kadim dillerden kalmıştır?

Hattuşaş orkestrasından çıkan ezgilerin bugünden bakılınca ne kadar bize ait olduğu bir ipucudur aslında.

Bu benzerlik ve yakınlık, bestelerin bugüne ait olmasıyla sınırlanamaz. Enstrmanlara yapılan küçük müdahaleler de açıklamaz ortaya çıkan sesin bize yakınlığını. Lirden çıkan ve santuru hatırlatan ses, sonsuzluk içinde bir sonluluk olarak bize bir şey söylüyor. Kimliğimizi ilişkilendireceğimiz yer o derinliktir aslında. Bir referans noktası aranacaksa orada aranmalı. Dar kimliklerin içine sıkıştırılan köklerin oradan taşacağı bu kadar aşıkarken.

Çünkü bizi birbirimize aktaran dilin haznesi eski bilgi ve seslerle doludur. Toprağın derinlerinde, evlerinin çatılarında merdivenle inen adamların ölüm bilgisi, gizli mühürlerin ve kaplanların bilgisi bir hakikat olarak hayatımızda durur.

Belki de bu yüzden, toprağa ait olan bilincin uyandırılması bir borçtur.

İnsanlığın ortak hikâyesinden doğan, ortak bir borç.

Projenin Avrupa Birliği tarafından desteklenmesi, Türkiye Kültür Bakanlığı tarafından sahiplenilmesi bu bakımdan önemli.

Bize lml olduğumuzu hatırlatan sanattan öğreneceğimiz çok şey var. Bu dünyadaki gelgeç varlığımızın sıradanlığını bize sanat hatırlatıyor. Ruhlarımızı cenderede tutan günlük telaşları, kavgaları aşmamızı sanat mümkün kılıyor.

Yaşadığımız toprağın hafızasına biraz eğilsek, orada karışan kökler göreceğiz. Hattuşaş orkestrasının enstrümanlarından çıkan ses sadece bir kimlikle açıklanabilir mi? O sesler bir kimliğe indirgenebilir mi?

Projenin koordinatörü, Türkiye'de müzikle ilgili bir müzenin olmadığından yakınırken hemen ardından sahip olduğumuz bir zenginliği dile getiriyor. Bir müzik müzesinde sergilenmesi gereken pek çok eserin arkeolojik kökleri bu topraklarda çünkü.

Sadece geçmişe ait sesleri değil, bilinci de uyandırmak gerekiyor.

Kültür Bakanlığı'nın son dönemde imza attığı pek çok çalışma, bu mirasın farkına varıldığına işaret etmesi bakımından takdiri hak ediyor. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Alevi Çalıştayı notları-1

Bejan Matur 2009.10.02

Hükümetin başlattığı açılımlar ve çalıştaylar, Türkiye'de yeni bir siyasal tecrübeye öncülük ediyor. Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren, birbirlerinin hak ve özgürlük taleplerini engellemek üzere refleks geliştiren kesimler, bu toplantılar sayesinde, karşısında konumlandığı taleplerin hayat bulması için fikir yürütmek zorunda kalıyor.

Hükümetin yürüttüğü Alevi açılımı da böyle. Cumhuriyet tarihi boyunca CHP'nin sahiplendiği ama bir türlü çare olmadığı Alevi sorunlarına çözümü muhafazakâr AKP arıyor. Ne kadar başarılı olacağını zaman gösterecek. Ama bir çabanın ve kararlılığın olduğu da açık. Bu tutumun muhafazakâr bir partiden gelmesi, muhafazakâr kesimden gelecek itirazları engelleyecektir diye düşünüyorum. Kendilerini yakın buldukları iktidar nasılsa yanlışa düşmeyecektir! Bu kabul aslında Alevi açılımının başarı şansını da artırıyor. Çünkü Türkiye'de statüko her zaman bir karşı taraf üzerinden siyaseti tıkadı.

Önceki gün Ankara'da yapılan çalıştayda farklı kesimlerin çözüm önerilerini dinledik.

Sivil toplumun muhafazakâr kesimini temsilen bulunanların pek çoğu temsil ettikleri kitlenin kaygılarını dile getirdiler. Bildiğimiz türden önyargılar ve komplo teorileri az değildi.

Ortaya çıkan tablo, hükümetin sivil toplumdan çok daha ileride olduğunu gösteriyor. Gerek Devlet Bakanı Faruk Çelik'in konuşmaları, gerekse koordinatör Necdet Subaşı'nın anlayışlı, kibar üslubu sorunun üstesinden gelmekte çok da karamsar olmamamızı en azından duygu düzeyinde hissettirdi. Yoksa toplantıda bulunan ve geride kalmış bir söylemi dillendiren kesimlerin sözcüleriyle bir yol kat etmek zor görünüyor.

Bunun pek çok nedeni var. Ama en belirginini, ısrarla tekrarlanan bazı ezberler.

Her defasında işin alfabesinden başlamak zaman kaybı olsa da, çünkü toplantı anlatmaya çalışmanın ne kadar gerekli olduğunu bir kez daha kanıtladı. Aleviler tarafından defalarca dile getirilmesine rağmen cemevleri konusunun hâlâ tartışılıyor olması bana, kasıtlı bir 'anlamama' gibi görünüyor. Alevilerin açıklıkla ifade ettiği bir inancı, ısrarla tartışma konusu yapmak neresinden bakılsa bir tür niyet okumadır.

'Cemevleri ibadethane midir? Cemevlerinin yasal statüsü ne olmalı?' sorusu bu niyet okuma nedeniyle cevap bulmamış bir konu olarak havada kalıyor.

Alevilerin oldukça geniş bir kesimi cemevini ibadethane olarak görüyor ve ibadethanelerinin yasal bir güvenceye kavuşması talebiyle iktidardan ricacı oluyorlar.

Bunun gibi temel hak ve hürriyetleri ilgilendiren konularda bir karşı argüman olarak; 'Cemevi, caminin alternatifi değildir' itirazı çok da masumane bir itiraz gibi gelmiyor bana. Çünkü biliniyor; Aleviler cemevlerini kendileri için istiyorlar, Sünni vatandaşlar için değil. Hiç kimse Sünniler de bundan böyle cemevlerine gelecektir demiyor, diyemez. Cemevi, camiye gitmeyen, camide ibadet etmeyen Alevilerin ibadet ihtiyacını karşılarsın diye talep ediliyor.

Karşı argümana konu olan; 'Cemevi dergâhtır, camide namazını kılar, cemevinde ritüelini gerçekleştirir' iddiası ise, kendini merkeze koyarak yapılan bir önerme ki, ne gerçekliği ne de hakkaniyeti var. Çünkü herhangi bir Alevi dergâhında bir kez bulunan biri şunu çok net görecektir: Bu insanların şiddetli bir ibadet ihtiyacı var. Bunu en iyi Abdal Musa'da, Hacı Bektaş dergâhında, taşlara yüz süren Abdalların halinden gözlersiniz. Bu kadar çaresiz bırakılmış insanların tarih içinde oluşan nedenlerle camiye gitmiyor oluşunun hesabı günlük iktidara konu olmamalı.

Aslında hükümet açısından da durum çok kolay değil. Düşünün Osmanlı'nın baş edemediği sorunu, AKP çözmeye gayret ediyor. Ve hatta Osmanlı'nın baş edemediği tek sorundur Alevilik. Kürt sorunu gibi, insan hayatını ilgilendiren bir konuda dahi AKP herhalde bu kadar zorlanmıyordur diye düşünüyorum. Alevilik konusu bin yılın biriktirdiği sorunlarla psikolojik yanı oldukça karmaşık bir alan. AKP'nin çözümde güçlük yaşaması sadece bu nedenle dahi anlaşılabilir.

Not: Alevi çalıştay notlarıyla devam edeceğim. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Alevi çalıştay notları (2)

Bejan Matur 2009.10.06

Ben Alevi bir ailede büyüdüğüm için, çevremden duyduğum şeydu: Bu devlet Sünnilerin devletidir. Hanefi mezhebi iktidarın sahibidir ve bu Osmanlı'dan bu yana değişmemiştir.

Ne zaman ki Sünni tanıdıklarımla sohbet etme şansı buldum; onların da devletin gizli sahipleri olarak Alevileri yahut başka güçleri gördüklerini şaşkınlıkla öğrendim. Bu devlet muktedir olmayanı muktedir göstermekte öyle mahir ki! Bütün cumhuriyet tarihi aslında bunun hikâyesidir. Aleviler Sünnileri, Sünniler Alevileri devletin sahibi sanır ve ortada kalan iktidar başka derinliklerin hesabının görüldüğü bir sahne olur. Tıpkı Maraş olayları gibi, Sivas da o sahnede tezgâhlandı. Kürt Aleviler bu ülkenin gemiden ilk atılacaklar listesinde olduklarından, en derin provokasyonlar onların hayatı üzerinden örgütlenir. O kadar derindir ki 30 yıl geçtiği, Ergenekon soruşturması bunca ilerlediği halde, hâlâ Maraş olayları hakkında tek bir ipucu bulunmuş değil. Sivas'ta ne olduğu ise meçhul. Alevi grupların Kerbela'dan devraldıkları yas kültürünü kolaylıkla üretme potansiyeli de düşünülürse, bütün o tezgâhları kuranların daha uzun yıllar besleneceği bir öfke ve hesap sorma sarmalı hayat buluyor.

Zihinlerin gerisinde tarihten gelen psikolojik zorlukların olduğunu ilk önce kendimizde fark etmeliyiz. Bilinçaltında korunan bütün negatif anlamları rehabilite eden bir süreç olarak da yaşanmalı bu. Hepimizin daha çocukken toplum içinde yüklendiğimiz önyargıları göstermesi bakımından son Alevi çalıştay öğreticiydi.

TEK BİR ALEVİLİK YOK

Bütün toplantıların en hararetli tartışma başlığı cemevleri konusu bunun en iyi örneği. Toplantıda konuşmacılardan biri, çözüm olarak şunu önerdi: 'Aleviler cemevinde ibadetlerini yapabilirler. Ama cemevi

ibadethane olmamalı!' İbadet edilebilir ama ibadethane olmaması gereken cemevleri, başka önermelere de konu oldu; mesela geçmişte Diyanet İşleri başkanlığı yapmış Tayyar Altıkulaç, samimi bir biçimde kendi deneyimini aktardıktan sonra şunu söyledi: 'Devlet benim ve Alevi vatandaşın hem camide hem cemevinde yan yana gelmemizi sağlamakla yükümlüdür. İbadet yeri camidir. Cemevi başka ritüellerin mekânıdır.'

Öncelikle devletin böyle bir görevi yok. Olmamalı da. Çağdaş bir devlet vatandaşlarının inançlarına müdahale etmeme, farklı grup ve toplulukların inanç özgürlüklerini birbirlerine karşı sağlamakla yükümlüdür. Çağdaş devlet dinin örgütlenmesine değil, korunmasına müdahale eder. Dolayısıyla devlete bu yetkiyi peşinen yüklemek, bireye ait bir hakkın devlete devredilmesi anlamına gelir. Sünniler için bu sorun olmayabilir, kendilerini yeterince güvende hissediyor olabilirler, ama Aleviler için de aynı öneriyi yapmaları avantajlı durumlarını koruma kaygısından başka bir anlam taşıyor. Çünkü Alevilerin büyük çoğunluğu camide ibadet etmiyor. Onları zorla camiye davet etmek, Aleviler adına karar vermek anlamına gelir. Tıpkı Aleviliğin ne olduğu bahsi gibi, Alevilerin nerede ibadet edeceğine de Aleviler karar vermeli. Temel insan haklarının en basit kaidesi şudur; kişinin kendini tanımlama hakkı, kendi olma hakkından doğar. Kendi olmaktan bunca zaman uzak tutulmuş Alevilerin görece demokratik bir ortamdan yararlanarak hak arayışına girmelerini defansla karşılamak sosyo-psikolojik yönüyle de ele alınması gereken bir durum. Kerbela'ya kadar uzanan tarihsel bir karşıtlığın ürettiği karmaşık ruh hali, bugünden yarına düzelsin demiyorum ama basit hak kriterlerini içselleştirmek de o kadar zor olmamalı.

Sünni kesimin zorunlu din dersleri konusundaki tavrı belki durumu daha iyi açıklar. Aleviler bu eşitsiz uygulamayı istemediklerini söylüyorlar. AİHM'den çıkan kararlar da teyit edilmişti. AİHM'nin kararında, ortaöğretim din derslerinin eleştirelilik, çoğulculuk ve objektiflik kriterlerine aykırı olduğu saptanmıştı. Alevi çocuklarının gördüğü bu eşitsiz uygulama için Türkiye mahkum edilmişti. Laik bir devlette devletin yapması gereken müfredatı belirlemek değil. Onun yerine dinlere dair temel ve objektif bilgi vermektir. Hatta daha makul olan, devletin bu alandan tamamen çekilmesidir. Bu durumda 'çocuklarımız okulda dinlerini öğrenmeli' diyen Sünnilerin bu taleplerinde ısrar etmemeleri gerekiyor. Aksi takdirde tıpkı Almanya Alevi Birlikleri Federasyonu'nun Almanya'nın Kuzey Ren Westfalya eyaletinde meclis kararı aldirarak müfredata koydurdukları 'Alevilik dersi' gibi bir ihtiyaç doğar ki, bu durum, devletin din alanından çekilmesi idealini öteler.

Toplantıda dile getirilen bir başka ezber; Alevilerin kendi aralarında anlaşılamadığı konusuydu. Tek tip bir Alevilik tanımı yok, evet, ama katı ve homojen bir Alevilik olmak zorunda mı? Sünniliğin kendi içindeki çeşitliliği göz önünde bulundurulsa daha adil bir eleştiri getirilebilecekken, Alevileri ortak bir tanım üretmemekle suçlamak ve bu durumu haklarını tanımanın önünde bir engel gibi göstermek çözüm yolunu göstermiyor.

Ben tek bir Aleviliğin değil, Aleviliklerin olduğunu düşünüyorum. Tarih içinde yaşadığı pek çok kırılma neticesinde büründüğü senkretik yapı, Aleviliği Sünnilikten ayırmış. Güçlü bir maneviyatı ve mistisizmi olan, müziğe yansıyan, değişlerde dile gelen güçlü teolojisi ile bir derinlik sunan Aleviliği sert bir çerçeve içinde tanımlamaya çalışmak, Cumhuriyet'in Sünniliğe reva gördüğünü önermek anlamına gelir.

Diyanet İşleri Başkanlığı tartışmaları da aynı mantığın devamı olarak yürütülüyor. Alevilerin Diyanet'te temsil edilmesiyle ilgili çalıştayda söz alan Nuri Gürgür oldukça çarpıcı şu açıklamayı yaptı: 'Cumhuriyet rejimi İslam'ı mistik ve karizmatik öğelerden arındırarak yeni bir din anlayışı geliştirdi. Diyanet mistik bir tecrübeyi değil, akıllı merkez alan bir anlayışla örgütlendi. Bu nedenle Aleviler, Diyanet bünyesinde temsil edilemezler.' Açıkça söylemek istediği, dinin maneviyatının kırılarak akılla ilgili yanının öne çıkarıldığı. Akılsız bir kalbin hasarları kadar, hasar üretecek, kalpten yoksun bir akıl. Diyanet tecrübesi tam da budur Türkiye'de. Maneviyat alanını mistik ve karizmatik öğelerden arındırarak yoğunluğu azaltılmış bir dini, vatandaşlarına reva gören devletin icraatından kendileri çok hoşnutmuş gibi, Alevileri de aynı çatı altına davet ediyorlar. Birtakım Alevi gruplarının

bu öneriyi desteklediği biliniyor. Ama şu var; tamamen mistik ve karizmatik öğelere dayanan Aleviliğin Diyanet'te temsilini ne Diyanet'in bünyesi kabul eder, ne de Diyanet'ten gelecek herhangi bir hizmet, Alevileri tatmin eder.

HÜKÜMETE YAPICI ELEŞTİRİ İLE YARDIMCI OLMAK

Olmaması gereken, Sünni vatandaşların da Diyanet'i yeniden yapılandırmak için bir hamle başlatmalarıdır. Alevileri o çatıya davet etmek yerine şunu söyleseler keşke: 'Bize reva görülen, dinimizin ruhunu eksiltten bu kurumdan yeterince mutlu olamadık, gelin hep beraber kendi kurumlarımızı, anlam dünyalarımızı, hatta belki ortak bir 'Yüksek İlahiyat Kurumu' çatısı yaratalım ve onun altında özgürce inancımızı yaşayalım. Devlet, maneviyatımız üzerinde daha fazla otorite kurmasın.'

Bütün bunlardan çıkan sonuç şu; henüz ortak bir dil kurmuş değiliz. Sadece Sünni ve Aleviler arasında değil, Alevilerin kendi aralarında da bir dil yok. Bin yıla dayanan ve psikolojik boyutu son derece karmaşık olan bir konuda hemen bir çözüm beklemek kolaycılık olur. Ama konuşmaya başlamış olmamız da bir adımdır. Pratik ve pragmatik tavrıyla Türkiye'nin pek çok sorununu çözmüş olan AKP hükümeti bu sorunun da üstesinden gelir diye düşünmeliyiz. Ama bunu düşünürken, hükümetin yapmak isteyip yapamadığı, yapacakmış gibi görüldüğü, eksik bıraktığı girişimleri aklımızın bir köşesinde tutmalıyız. Hükümete, Alevilik konusunda yapıcı eleştiri, koşulsuz destekten daha çok yarar getirecektir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Uzak kıta, Doğu Batı

Bejan Matur 2009. 10.09

Her ne kadar Rudyard Kipling, 'Doğu Doğu'dur, Batı da Batı. Bu ikisi asla birleşemezler.' dediyse de, Doğu ile Batı'nın birleşmesi kaçınılmaz bir kader gibi yaşanmış.

Sorunsuz yaşanması mümkün olmayan bir kader.

Asya'da, uzak kıtada Doğu ile Batı'nın kesişme hikâyesi en fazla dikkatimi çekiyor. Uzak kıtaların el değmemiş yerliliğini, kendisi için nasıl görünür kıldığını düşünüyorum beyaz adamın. Kuşkusuz keşfedilen her uzaklık, Batı'ya taşınacak egzotik bir cevherdi onlar için. Hâlâ öyle olmadığını kim söyleyebilir?

Endonezya'nın Bali adasında UBUD yazarlar festivalinin davetlisi olarak bulunuyorum. Pasifik Asya'sının Hindu inanışlı nadir adalarından olan Bali'de günlük hayata sinen estetik sadece hayranlık uyandırmıyor, sorular sorduruyor yanı sıra. Bali'de ilk bakışta Hindu inanışının bir motifi gibi görünen iyi ve kötünün karşıtlığı, siyah ve beyazın; yazarların konuşmalarını dinledikçe birer hesaplaşma motifine dönüşüyor.

Konuklardan Nobel edebiyat ödülü sahibi Nijeryalı Wole Soyinka festivalin ana teması olan 'merhamet ve dayanışma'dan söz ederken ülkesinden çalınanlara işaret ediyor. Devletlerin resmî özrünün hiçbir anlam taşımadığını ifade ediyor, kendine has bir ironiyle 'Benim toprağım Afrika'dan çalınanları geri verebilecek mi bu özür?' diyor.

Doğu ile Batı'nın karşılaşması hep sorunluymuş. Aradan geçen yüzyılların tüketmediği koloni hesaplaşması bunun en açık işareti. Atalardan kalan kötülük, ne yazılan kitaplarla ne de dilenen resmî özürle giderilebiliyor bugün. Merhamet sunan onca kurum da yeterli olmamış tarihi temizlemeye. Bitmeyen hesaplaşma, kapanmayan vicdan olarak duruyor aralarında. Şair haklı belki de; Doğu ile Batı asla birleşemezler!

Belki de bu nedenle UBUD yazarlar festivaline davet edilen onlarca yazardan en fazla dikkatimi çeken uzak kıtanın suçlu hisseden beyaz yazarları oldu. Birlikte yaşanan onca zamandan sonra bile iğreti durmaları neyle açıklanır? Tıpkı Afrika hikâyeleri gibi, beyaz adamın Asya'da kurduğu hayat, yerlinin biriken öfkesinde boğulmuş gibi.

Dünyanın bu uzak köşesinde aynı masa etrafında bir araya gelen beyaz ve siyah ırkın, sarı ırkın yazarları, düşünürleri geriden gelen büyük bagajla birbirlerine seslenirken bir yersizliği dillendiriyorlar sanki. Beyaz Avustralyalılar, Yeni Zelandalılar, adını bilmediğimiz onlarca adadan gelen yazar ve şairler. İngilizceyi anadili gibi konuşan yerliler, Singapur'dan Sri Lanka'ya, Burma'dan Filipinler'e onlarca farklı ton ve çehrede farklı kimlik. Hepsinin ortak noktası Asyalı olmak. Ama aynı Asya'da, çok önce beyazlardan yana bozulan denge, bazı değerleri devamlı sorguluyor.

Benzer bir duyguya Londra'da British Museum'u ziyaret ettiğimde kapılmıştım; dünyayı bir fetih alanı, yabancı topraklarda yaratılan her şeyi bir ganimet gibi görmek insanlığın hikâyesinden merhameti eksiltmiş. Böyle yaşanan bir tarihin adalet duygusunu sarsması elbette anlaşılır.

Bütün dünyadan aldıklarıyla kurdukları hayatlarda, insandaki adalet duygusunu sarsmadan bir zenginlik yaşatmaları mümkün mü? Yaratılan değerın yerinde kalması değil sözünü ettiğim. Otantizme düşmeden karşılıklı ilişkide hakikati gözetmekten söz ediyorum.

Gerçeğin bu kadar müdahale gördüğü bir yerde, dengenin güçlüden yana kaybolması kaçınılmaz. Ama doğada kaybolan dengenin yarattığı vicdan sonraki kuşaklar için bir sınav ve bedel oluyor kaçınılmaz olarak.

Burada karşılaştığım Batı kökenli Asyalıların yaşadığı bana böyle göründü; aradan yüzyıllar da geçse, her daim onlardan hesap soracak bir siyahi yazar, her daim onları mahkum edecek bir insan hakları savunucusu, her daim yol gösterecek bir kurban! olması anlaşılır. Çünkü adalet hayatımızda kaybolursa da, varlığımıza içkin bir hakikat olarak hep var... b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ulusalçılar Türkiye'ye ne kadar yakın?

Bejan Matur 2009.10.14

İnsan ülkesinden uzak kalınca her şey seyreliyor. Gerçek de... Kat edilen uzaklıkla orantılı bir ülke fotoğrafı. Türkiye ile ilgili, dünyanın bir başka köşesinde bilinenler ne kadar anlatır Türkiye'yi?

Bütün hayatını Bali adasındaki Ubud şehrinde geçiren biri için Türkiye biraz futbol, biraz da uluslararası ajanslara yansıyan sel felaketi demek! Zorlarsanız Avrupa Birliği üyesi olma ihtimali de girebilir bu listeye. Ama o kadar.

Söz konusu yazarlar olunca, bu görme kaybının biraz azalmasını bekliyor insan. Ama nafile. Belki de bu sebeple, Ubud festivaline davetli hemen her yazar ülkesinin siyasetini değerlendirecek bir uzmanmışçasına soru yağmuruna tutuluyor. Hiç hesapta yokken yılların biriktirdiği klişelerle mücadele etmek zorunda kalıyorlar.

Dışarıdan bakınca Türkiye, AB'ye girmek için yanıp tutuşan ama bunun için hiçbir çaba göstermeyen bir ülke. Yazarlarını yargılayan, Hrant'ı öldüren... Bu tepkiyi haklı olarak dile getirenlerin, Hrant'ı öldürenlerin kim olduğu konusunda ise hiçbir fikirleri yok. Hrant'ı öldürenlerin bağlantıda olduğu güçlerle şu anki iktidarın nasıl bir mücadele içinde olduğu hakkında bugüne kadar hiçbir şey duymamışlar. Türkiye nasıl bir süreçten geçiyor,

hiçbir fikri olmayan iyi niyetli yazarlar anlamak için soruyor; çünkü onlara göre Hrant Dink'i öldüren, Orhan Pamuk'u yargılayanlar hâlâ iktidarda. Yahudi kökenli Avustralyalı bir yazar, 'Hrant öldürüldüğünde AKP iktidarda değil miydi?' diye soruyor. Aynı iktidarın, devletin içindeki derin odakları çözme çabasını duyunca şaşıyor.

Butto ailesinin genç kuşağından Fatima Butto ile katıldığımız oturumda da benzer sorular vardı. Fatima, ülkesi Pakistan'daki iç meseleleri anlatıyor. Halası Benazir Butto hakkında basına da yansıyan olumsuz görüşleri, ölümünden sonra daha usturuplu bir tepkiye bürünmüşse de ülkesindeki rejimin olumsuzluklarını anlatırken sözünü sakınmıyor.

Dinleyiciler Fatima'nın aile köklerini ve siyasetle ilişkisini merak ederken, bana daha çok Türkiye hakkındaki eleştirilerini aktarıyorlar. Kürtler, Ermeniler, asker, sivil dengeleri vs. Türkiye hakkında uzun yıllara dayanan önyargıları dilim döndüğünce cevaplamaya çalışıyorum.

Yedi ayrı ülkede, İslam üzerine yaptığı araştırmaları 'Inside The Muslim Mind' adıyla kitaplaştıran Pakistanlı sosyolog, yazar Riaz Hassan toplantıdan sonra; 'Türkiye'yi tanımıyorlar, yeni dinamikler hakkında hiçbir fikirleri yok. Çok yararlı oldu söyledikleriniz.' diyerek samimiyetle Türkiye hakkında beslediği umudu ve sevgiyi dile getiriyor.

Prof. Riaz Hassan'ın kitabı önümüzdeki günlerde Türkçede de yayımlanacak.

Konunun, Hassan gibi yakından ilgili olanları dışında, Türkiye'yi uzaktakiler tanımıyor. Ya içeridekiler? İçeride olduğunu bildiklerimiz? Kendilerini bu ülkenin efendisi sayan Ulusalıcılar ne kadar doğru tahlil ediyor Türkiye'yi? Tuhaf bir biçimde, dışarıdan görünen fotoğrafla içeride ulusalcıların yanlış perspektifle algıladığı arasında çok fazla benzerlik gördüm. Dünyanın o kadar uzağından bakıldığında, pek çok yabancılaştırmacı etkenle bozulan bir fotoğrafı, bu kesimin burada kendiliğinden üretmesi sahiden hazin.

Dünyanın öbür ucunda, bilgilene kaynağı sadece medya olan yabancılarla, bu ülkede yaşayan ve kendilerine ulusalcı diyen kesimlerin zihnindeki Türkiye fotoğrafının benzeşmesini nasıl açıklayacağız? Aşırı ideolojik bakmanın bir körlük yarattığı biliniyor. Olup bitenleri doğru yorumlamada miyop kalan, gerçeği ıskalayan bir kesim bu. Kendi yapay gerçeğinden büyüldüğü için, gerçeğe temas etmekte zorlanan. Neticede gerçeğe uzaktan bakmak kadar, geçiği kendiyile başlatmak da sorun. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Masumiyetin kaybı

Bejan Matur 2009.10.16

Küçük çoban kızın ölümünü herkes duydu. Kimi sitemle, kimi sessizliği daha da büyüten kelimelerle Ceylan'ın gidişini anlamaya çalışıyor. Küçük bir çoban kız, eline aldığı tahra ile meşe ormanına gidiyor. Koyunlarını beslemeye. Kuzularını büyütmeye. Her gün yaptığı gibi kırdı Allah'la baş başa kalmaya.

Halaoğlunun Ceylan için yaktığı ağıtta bu ölümden çıkardığı umut var. "Çok güzel Kur'an okurdu. Yaşıtları ona Pîre derlerdi. Kur'an-ı Kerim'i Ramazan'da iki defa hatmedecek kadar zeki bir çocuktü. Okuduğu Kur'an'la belki bizleri de kurtarır!" Pîre, Kürtçede yaşlı kadın demek. Bilge kadın. Ceylan, bilge bir çoban çocuk olarak dağlarda koyunlarını otlatırken doğadaki bilgiyi tazeliyordu her gün. Derin doğada, her sabah kendiliğinden tazelenen bilgiyi sorgulamadan, sadece yaşayarak, nefes alarak. Şükür duygusu gelişmiş küçük bir çoban kız Ceylan. Yaşadığı küçük mezrada çobanlık yapması nasıl değmiyorsa birilerine, ölümü de değmiyor.

Ardına kadar açtığı gözleriyle baktığı fotoğrafı 6 yaşına ait. Ölümün onu bulduğu 14 yaşında nasıl baktığını bilmiyoruz hiçbirimiz. İkinci bir fotoğrafı yok. Hep öyle kalacak aklımızda. Hep öyle bakacak. Sanki gizli bir güç, bize bir ibret yaşatmak için, Ceylan'ın gözlerini ardına kadar açtığı imajdan başka iz bırakmamış. Ceylan, gözleri açık bakıyor. Ve ne kadar büyük bir sessizlik var. Söylenen her şey sessizliği çoğaltmak için sanki.

Başlangıçta susulan, sonra zoraki bir açıklamaya konu olan bir ölüm onunki. Otopsis, annesinin eteklerine toplayıp götürdüğü Ceylan'ın parçaları ile karakolda yapılan. Açıklanan kriminal raporda neredeyse kendi ölümünün faili gibi sunuldu. 'Rapor açıklandı ve işte gerçek; Ceylan elindeki tahra ile arazide bulunduğu bombayı patlatarak kendi ölümüne sebebiyet verdi!'

Kimsenin aklına, o bombanın neden orada olduğu sorusu gelmiyor? Nasılsa bu ülkenin muhtelif arazilerinde patlayıcıların bulunması rutindendir. Doğaldır üstelik çocukların bulunduğu ile oynaması, oyun sanıp ölmesi.

Bu ülkenin batısında Ergenekon soruşturmasıyla gördük ki şehirlerin içi, kırların açıkları birer mühimmat alanı. Ama tek farkla; batıda toprağın derinlerinde duran bombalar, doğuda toprağın yüzündedir. Saçılmıştır bir vesileyle ve saçılan bir bombanın, unutulmuş bir mayının patlamasından, oraya bırakan zinhar sorumlu değildir.

Çocukların masum merakı olmasa haberdar olmayacağız bunlardan! Bir toplumun vicdanını sınamak için bundan büyük sebep olamaz.

Lice'ye başsağlığına giden arkadaşım anlatıyor: Olay yerini güvenli bulmadığından otopsi için gitmeyen savcı daha sonra teşrif ettiklerinde aile üyelerini, Ceylan'ın parçalarının saçıldığı ağaç kabuklarını, yaprakları ve kanlı toprak parçalarını da delil olarak getirmemekle suçlamış.

Evladının parçalanmış bedenini eteğine doldurup taşıyan bir anneyi azarlayan savcıdan nasıl bir adalet bekliyoruz?

Çok şey söylendi, çok şey yazıldı. Ama söz bitmiş değil. Asıl konuşması gerekenler konuşmadıkça da bitmeyecek.

Sorumlu oldukları mevkileri susarak boş bırakanlar, şunu unutmasınlar; bir küçük çoban kızın ölümü değil bu. Masumiyetin alanı olan kırların, hayatın yenilenme sahnesi olan doğanın masumlar için de güvenli olmamasıdır yaşanan. Bir ülkenin masumiyetinin parçalanmasıdır bu.

Ceylan'ın mezarına çiçek koymak için Lice'ye giden arkadaşım, annenin sonraki sözlerini aktarıyor: 'Gelerek sanki bana Ceylan'ımı getirdiler. Ama gittiler sonra.'

Ceylan'ın annesinin Ceylan'ı ona getiren bir duyguya kavuşması için bu toplumun her zerresiyle bir şey yapması gerekiyor. Hepimizin, o anneye 'yanındayız' duygumuzu aktarmamız şart. Ve tabii o anneye bu güveni yaşatacak olan asıl güç, hükümet edenlerdir. Başbakan'ın, İçişleri Bakanı'nın, savcının, hâkimin ve asıl önemlisi askerin, orada varlığını hissettirecek kadar samimi bir başsağlığı dilemesi gerekiyor. Ceylan'ın ailesi, Ceylan'ın okuduğu Kur'an'ın kendilerini kurtaracağına güveniyor? Ya onlar, sorumlu mevkilerde bulunanlar, neye güveniyorlar? b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Ayrılık' sadece diplomatik bir skandal mı?

Ayrılık dizisi tartışılıyor. Devletin resmî kanalı TRT'de yayımlanması sorun kimine göre. Aslında daha dizi başlamadan fragmanlardan belliydi ne olacağı.

Silahın, çığlıkların, kanın bu perdesiz sunumunun tartışmayı nerelere götüreceği anlaşıyordu.

Tartışmalar her nedense İsrail'in diziye verdiği tepkiye yoğunlaştı. Diplomatik bir skandal olması, anti-semitizm suçlamaları vs.

Bana göre Ayrılık dizisinin İsrail'in tepkisinden çok önce eleştiriye hak eden ciddi bir üslup sorunu var. Dizinin mantığı, sunuluşundaki tavır sorunlu.

Dizi insani değerleri yüceltmeyi, Filistinlilerin yaşadığı ızdırabı yansıtmayı amaçlıyor. Izzırabın gösterilmesinde seçilen yöntem hedefi ıskaladığı gibi, değerlerin içini boşaltıyor.

Evet Ortadoğu bir kan deryasıdır ve İsrail'in bunda sorumluluğu büyüktür. Bu verili olan. İsrail ordusu Gazze'de yaşayan masumları katlederek insanlığa karşı suç işliyor. Gerçek bu! Ama gerçek bu diye, gerçeğin yeniden sunumunda düşülen pervasızlığı görmezden mi geleceğiz?

Gerçeği insana aktarmanın bin bir yolu var. Sanat bunların en güçlüsü. Sanat bir eğretilene becerisidir. Semboller, metaforlar bu nedenle araç edindir.

Evet, silah kötüdür, kadınların, çocukların çığlıkları kâbustur, askerin tetikteki eli dehşettir ama bütün bunları hoyratça taklit eden, yeniden kuran, izleyicisinin gözüne sokan bir yaklaşımda da ele veren bir yan yok mu?

Unutmayın, sinema tarihinin bilinen en iyi savaş filmleri tek bir silahın gösterilmediği hikâyelerle kuruldu.

Ayrılık dizisinde sorun sadece kanın tekinsiz sunumu değil. Yaşanan dehşetin teşhirinde, teşhiri yapanın kendini nereye konumlandığı sorun. Burada teşhir eden-edilen ilişkisi irdelenmeli. Teşhir eden, teşhir ettiği ile gerçek bir empati içindeyse izleyici açısından ibretlik bir dram çıkar. Sahte empatinin varacağı yer, acının sahte sunumudur. Kanın sunumundan söz etmiyorum. Bunu yapan sinemanın, fotoğrafın iyi örnekleri çok. Ayrılık dizisi insana derinliğini veren mahremiyeti pervasızca parçaladığı için sorunlu bir estetikle var oluyor. Çığlık çığlığa koşan, can havliyle hastanede çare arayan Filistinlilerin görüntüleri kuşkusuz izleyiciyi ekrana kilitleyecek, yaşananları hatırlatacaktır. Nihayetinde verilen tepkilerden bunun başarıldığını da görüyoruz. Ama bu zahmetsiz avın neticesi, insani olanın yüceltilmesi olamıyor ne yazık ki. Diziden, insanlığa ait büyük bir soru çıkmadığı gibi, şiddet sıradanlaştırılıyor. Şiddetin perdesiz sunumu her durumda, şiddetin sıradanlaşması sonucunu yaratır çünkü.

Kötülüğün teşhirinde insana ait bir perdenin gerekliliği sadece estetiğin sorunu olmamalı. Şerrin görünmemesi ihtiyacı, perdeli sunumu sadece dinin değil, ahlakın da alanındadır. Hayata derinliğini ve değerini veren mahremiyet değil midir? Ki gerçeği çırlıçıplak soyarak da mahremiyeti koruyabilirsiniz; tabii öznesini yok etmediğiniz sürece!

Gerçek savaş onca acıya rağmen içinde insanı barındırır. Ayrılık dizisindeki asıl tehlike acıyı çeken insanın acısının bir seyirlik malzemeye dönüşmesi. Filistinliler Ayrılık dizisinde böyle sunulmakla sadece hayatta değil, sanatta da kurban olarak seçiliyorlar! Kurban oluşları seyirlik malzemeye dönüşüyor, ibretlik aşkın bir hikâyeye değil.

İsrail'den gelen şiddet kötüdür evet. Ya ekrandan evlerimize boca edilen, gözümüze sokulan namlular, akan kana fütursuz bir gösterme iştahıyla odaklanan kameranın şiddeti? O şiddeti hayatımızda nereye koyacağız?

Aynı şiddetin bir başka yırtılmayı getirdiği bilinmiyor mu?

İyilerin ve kötülerin tanımını yaparken kullandığımız araçlar iyiliği ve kötülüğü kavramsal düzeyde yeniden üretmiyorsa sorun vardır. Araçlarımız yanlışdır her şeyden önce...

Bu nedenle Ayrılık dizisine sadece diplomatik bir skandal olarak bakılmamalı. Bu yanıyla da irdelemekte fayda var.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şafak saymayan bürokrat...

Bejan Matur 2009.10.23

Diyarbakır'da olmak, Kürt siyasetinin zemin katlarında olup bitenleri her defasında daha net gösteriyor.

Dağdan inenlerin yarattığı heyecan açıkça hissedilirken, yoğun gündemin arasından sıyrılan bir atama konuşuluyor şu günlerde. Ahmet Aydın'la tanıştığımızı bilen Diyarbakırlılar dert yaniyorlar: "Bürokratlarımızı sevmeye korkar olduk. Ne zaman bir bürokrat halkla gerçekten dostluk kursa onu kaybediyoruz. Önce Gaffar Okkan'ı kaybettik. Şimdi Ahmet Aydın'ı bizden almak istiyorlar."

Ahmet Aydın, bölgede, bilinen bürokrat tipine uymayan sivil tavrı ile basın da ilgisini çekmişti. O kadar sivil ki, fişlenmeyi hakaret kabul edip askere dava açmıştı. Aydın'ın yerel dinamikler ve bürokrasinin buluşması konusunda sahip olduğu mucizevi pratikliği bilenler onu bürokrasinin Özal'ı olarak tarif ediyorlar. Güneydoğu'da devletle vatandaşın arasına çekilmiş duvarları kolayca aşması, demokrat kişiliğinden kaynaklanmıyor sadece. Sorunları çözmedeki pratik tavrı, önyargısız tutumuyla bölgede ihtiyaç duyulan bürokrata adeta bir model oluşturuyor. Aydın'ın atanmasına şehirden yükselen itiraz tam da bununla ilgili. Diyarbakır'daki hemen bütün sivil toplum kuruluşları, ortak bir basın açıklamasıyla atamayı kınadıklarını gösterdiler. Hakkında web siteleri kurulan, kampanyalar yapılan, anketler düzenlenen bir bürokrata ilgi gösteren kesimlerin sadece bir çevreden olmayışı tepkiyi daha da anlamlı kılıyor. DTP'den muhafazakâr çevrelere, gayrimüslimlerden sivil toplum kuruluşlarına geniş bir kesim, Aydın'ın gidişinden samimi bir üzüntü duyuyor.

Aydın'ın Diyarbakır'a, bölge halkına duyduğu muhabbeti bilenler, açtığı yürütmeyi durdurma davasının sebeplerini daha doğru yorumlarlar. Rızası hilafına yapılan bir atmaya itiraz değil bu. Aydın, örneğine pek rastlamadığımız bir bağ kurmuş Diyarbakır'la. Bir başka bürokratin çarpıcı tespitiyle 'Şehrin delileriyle dahi gönül bağı kurmuş biri'.

Güneydoğu görevini askerlik gibi görüp, şafak sayan bürokratları düşününce, İstanbul'a gitmektense Diyarbakır'da kalmayı tercih eden birine iktidarın tam da bu günlerde sahip çıkması gerekirdi.

Kürtlerin devlete karşı bir gönül kırgınlığı var. Sorun bir nevi gönül yarası... Bu yaranın derinleşmesinde bürokratların çok büyük sorumluluğunun olduğu da biliniyor. Kürt meselesinin bu kadar derinleşmesinde kendini kiracı saydığı bir yerde hiçbir sorunun özüne inmeden şafak günlerini tamamlayıp kapağı batıya atan bürokrat tipinin katkısı büyüktü.

Kürtlerin gözünde devlet, hâlâ atanmışlarla ilgili bir algıya denk düşüyor. Bölgeden seçilen milletvekili ve bakanlar, halkın gözünde devleti temsil etmezken, bölgeye atanan vali, vali yardımcılar ve askerler, devletin

somutlaşmış biçimi olarak algılanıyor. Tam da bu aşamada halkla bu bağı kurmuş, halkın gönlüne girebilmiş bir bürokrati görevden almak açılımın mantığına gölge düşüren bir karar.

'Bürokratlarımızı sevmeye korkar olduk' diyenlerin sevdiklerini kaybetme korkusunu bu gönül yarası ile beraber düşündüğümüz zaman sorunu doğru tespit etmiş oluruz.

Bölgede son yıllarda yapılan bazı atamaların olumlu olmasından doğan umut, Ahmet Aydın gibi görevine bağlı bir bürokrati kendi rızası olmadan atamakla gölgeleniyor ne yazık ki! Umarız bu karara yönelik tepkiler, bölgeye atanan bürokrat profilinde bir değişimi başlatır.

Kürt sorunu gibi zor bir konuyu çözmenin eşliğinde olan bir iktidarın, kriterlerini de vatandaş odaklı kurması beklenir. Çünkü Ankara'dan taşra, sahiden görünmüyor... b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yarım kalan barış

Bejan Matur 2009.10.28

Vaat edilen barış yarım kaldı. Doğuda adına barış denen, batıda zafer gibi algılandı çünkü.

Batı kamuoyunu bunca rahatsız eden görüntülerin sözü edilen 'zafer' olmadığını anlamak için o kalabalığın arasında olmanız gerekirdi. Sınır kapısından başlayarak Diyarbakır'a kadar süren coşkuda, o kadar farklı sebep yan yanaydı ki.

'Neyi bekliyorsunuz?' diye sorduğunuzda 'gelenleri bekliyoruz' cevabını verenler, barışı bekleyenlerden daha çok değildi o gün. Çoğu anlamını dahi bilmediği bir barışı bekliyordu. Godo'yu bekler gibi!

DTP miting öncesi, kalabalığı harekete geçirirken 'barışa sahip çıkın' sloganını yaymıştı. Konuştuğum hemen herkese barışı sordum bu nedenle. Sahip çıkılan barış onlar için sahiden neydi? Yaşlı bir kadın; 'Barış Allah'ın barışıdır' dedi. Türkçe bilmediği için 'barış barış'a Xwede'ye!' diyerek.

Allah'ın barışı her iki taraf istediği için mümkün olmuştu. Herkesin tarafı başkaydı.

Miting meydanına kurulan büyük sahnenin üzerinde turuncu-beyaz harflerle Barış/Aşiti yazıyordu. Barış anlamını göksel bir kavram olarak kurmuştu sanki. Herkes için barış farklıydı. Kimininki Kürtlerin hakkı. Kimi için dağdakilerin dönüp kendi evlerinde uyumalarıydı.

Barış kelimesi tekrarlanmaktan mistik bir ulaşılmazlığa bürünmüştü. Barışı getirenlerin kim olduğundan bağımsız, bir sevinç yaşanıyordu. Gelenlerin tutuklanmamış olması herkeste barış inancını tazelerken, iyimserliği artırmıştı.

'Biz birlikte yaşamayı anlıyoruz barıştan' diyen birine bir başkası şu cümleyle katılıyordu: Barışın anlamını unutmuştuk, bugün inşa edeceğiz.

'Neden bekliyorsun?' diye sorduğum bir başka kadın 'Ben 30 senedir bekliyorum.' demişti. 30 sene bekleyenlerin içinde evladını dağa vermeyenler de vardı. Bir tanıdığımın annesi ulaşabildiği birilerinin balkonundan karşılamayı izlemek üzere meydana gitmişti. Hayatı boyunca seccadeden başını kaldırmayan yaşlı kadın, barış için sokağa çıkmıştı. Balkondan izlediği kalabalığın yarattığı heyecanla çocuklarına 'acaba bizim bu kadar sevindiğimize Melahat Hanım ne diyor?' diye sormuştu. Melahat Hanım dediği 86-94 yılları arasında

komşuluk ettiği Kütahyalı bir asker annesi. Melahat Hanım, Diyarbakır'daki teyzenin ahiret bacısı. Birbirlerinin dillerini bilmemeleri arkadaşlıklarına engel değildi. 'Acaba Melahat Hanım da seviniyor mudur barış geliyor diye?' sorma gereği duymuştu. Barışın onu da ilgilendirdiğini biliyordu çünkü. Batıda yaşananlar anlatılınca umutsuzluğa kapılıp vazgeçmişti her bayram aradığı Melahat Hanım'ı aramaktan. Çocuklarına 'Bu gelişlere Melahat Hanım da sevinmedikçe barış olmaz.' diyor sonra.

Türkçe bilmeyen yaşlı bir Kürt kadınının kurduğu empatiyi yazık ki siyasetçilerimiz kuramıyor. Gazetelere yansıyan; 'DTP, PKK'ya teslim' oldu yorumlarının bu nedenle çok da isabetli olmadığını düşünüyorum. DTP'nin yaptığı; bir tür basiretsizlikle, kraldan çok kralcı davranmak.

Kandil'den yapılan açıklamalara bakıldığında hedeflenenin çok ötesine geçen bir şova dönüştüğü görülüyor. Kontrolü kaybettirenin ne olduğu sorulmalı o halde. Bana şöyle geliyor: Kendi siyasetini üretemeyince, bir mesafeden gelen direktifler kastı aşan bir radikallikle algılanıyor. DTP açısından mesafe var olan durumu yumuşatan değil, sertleştiren bir dinamığa dönüşüyor.

Barış'a bu kadar susamış bir topluma barışı getirmek büyük bir sınavdır. Bütün o gösterilerin, batıda şov gibi algılanacağını hesaplayamayan yahut hesapladığı halde bunun getireceği kırılmayı görmeyen bir siyaset nereden bakılsa eksiktir.

Okuma-yazma bilmeyen yaşlı Kürt kadınının Kütahyalı Melahat Hanım'la kurduğu empatiyi, okur-yazar siyasetçilerimiz kurduğu gün bu ülkeye barış gelir. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Barış, bayrak, hassasiyet

Bejan Matur 2009.10.30

Herkes semboller üzerinden düşünüyor.Batı kamuoyunda, Kürt meselesi ve çözümü üzerine kafa yoranlar arasında Silopi meydanında Türk bayrağı görmek isteyenler var.

Silopi'de toplanan kalabalığı yönlendirenler açısından bu, bir ihtimal olarak bile akla gelmiyor. Böyle bir kamuoyunu yönetmek zor. Kürt sorununun çözümünü samimiyetle isteyenleri zorlayacak bir algı uçurumu bu. İstiklal Caddesi'nde Türk Solu dergisinin 'dağa çıkanı da, çıkaranı da asacağız' sözleri, mail gruplarına yansıyan intikamcı dille birleşince, bu toplum, artan öfkeyi nasıl tolere edecek diye düşünüyorsunuz istemeden.

Cumhuriyet bütün bunların gölgesinde yeni yaşına giriyor ve Cumhuriyet'in yegane bekçisi artık asker değil. İyi olan tek gelişme bu. Askerin ağır aksak da gitse, işleyen bir demokrasiye müdahale etmesi, artık bir kara leke olarak algılanıyor. Olması gereken 86 yıl sonra oluyor nihayet.

Koca bir şiddet döneminin biriktirdiği duygular son gelişmelerle arz-ı endam ederken, düşünceyi bulandıran öfke üste çıkıyor. Sanki son otuz yılı yaşayan bu toplum değilmiş gibi. Başbakan'ın konuşmalarına yansıyan anlayış toplumun genelinde yok. Ortak tarihe, ortak değerlere, ortak acıya bakarak olanı anlamaya çalışanların sesi gürültüde boğuluyor. Görünen sadece semboller. Gelenlerin ne giydiğine, meydanda hangi posterlerin dalgalandığına bakılıyor. Diyarbakır'da toplanan kalabalığın ruh haline değinmeye çalıştığım yazıya gelen tepkilerden biliyorum. Doğudakinin barış dediğini batıdaki şov gibi algılıyor. 'Barış, eşitler arası bir durumdur. Devlet, PKK ile eşit mi ki barıştan söz ediliyor?' diye sormuş bir okur. Halbuki oraya toplanan kalabalığın önemli bir kısmı için barışın tarafları değil, getireceği huzur önemli. Barış, silahların susması demek her şeyden önce. 'Benim askeri, askerin beni öldürmemesi demek' bilinciyle algılıyor. Silahların susması hepsinin hayatını

ilgilendirdiği için meydandaki sayı büyüyor. PKK'lı oldukları için değil. Kırk ayrı ruh hali bir meydana toplanınca, dışarıdan bakana yekpare görünüyor.

Kitlesel psikolojinin mahzenlerine bakmak zahmetli olduğu için belki de ilk gördüğümüzle yorumluyoruz dünyayı. Ben E-5'te intikamcı sloganlarla yürüyen gençleri gördüğümde, kitlesel şoven bir dalga ihtimalini düşünerek kaygılsam da bunun toplumun tümüne yayılmayacağını biliyorum. Aynı şeyi Kürtler için de düşünmemiz gerekmez mi? İlk bakışta göze çarpan kitlesellik kaygı yaratsa da, bunun devam etmeyeceğini sağduyu sahibi olanlarımız görebilmeli. 'Ben otuz yıldır bekliyorum' diyen kadını hatırlayın, otuz yıl sürmüş bir bekleyiş, karşdakine ürkütücü gelecek bir kitlesellikle vücut bulabilir. Ama her geçen gün o heyecanın azalacağını da eşyanın tabiatı bize söyler. Siyaset, marjinal grupları ayırarak, daha geniş araçlarla meselelere bakmamızı gerektirir.

Bu karşılıklı halleri birbirine tercüme edecek küçük jestler mümkün aslında. Düşünün; dağdan dönenler Habur'dan girdiklerinde karşılamaya gelen kalabalığa; bu meselede hayatını kaybeden herkes için bir cümle kursalardı... Ölen herkesin anısına, ortak acıya işaret eden, ortak bir yas cümlesi kursalardı, bugün konuştuğumuz her şey başka türlü görünmez miydi? Bu uğurda hayatını kaybetmiş herkes için sarf edilecek bir cümlenin gönüllerde açacağı kapı ne giyilen giysilerin anlamını öne çıkarırdı ne de dalgalanan posterlerin. Asıl ortaklık, asıl birlikte ülke hayali o zaman inandırıcı olurdu. Bu olmadığından değil. Ben gelenlerin gözlerinde ilk gün hissedilen heyecanın gerçek bir eve kavuşma heyecanı olduğunu düşünüyorum.

Ama dönülen evin bir ülkede olduğu ve o ülkede beraber yaşandığını unutturan ideoloji perdesi, hassasiyetleri görmemizi engelliyor. Ölen herkesin anısına sarf edilecek tek bir cümlenin getireceği barış, ağızlardan çıkan binlerce barış sloganına bedeldir çünkü...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Eskiden dağlarımız vardı

Bejan Matur 2009.11.04

'Eskiden dağlarımız vardı, şimdi Türkiye var.' Bu sözler Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nin Dış İlişkiler Bakanı Falah Mustafa Bakır'a ait. İstanbul'da düzenlenen Türk-Kürt ilişkilerini geliştirmeyi hedefleyen konferansın özeti sayılabilecek sözlerin benzerini başka katılımcılar da dile getirdi.

Türkiye dağ gibi büyüyen, ümit veren dış siyasetiyle yeni bir dönemin eşiğinde duruyor. Bu geleceği birlikte inşa edecek olanların karşılaşmasını izlediğinizde niyetler de netlik kazanıyor. Irak Kürt yönetiminin çiçeği burnunda Milli Eğitim Bakanı Safin Dezayi'nin de katıldığı toplantı 2-3 Kasım tarihinde İstanbul'da yapıldı.

Amerikan Washington Üniversitesi, İnsan Hakları Merkezi (CSHR) ve Atlantic Council'in desteğiyle gerçekleşen toplantıya Türkiye'den Hasan Cemal, Cengiz Çandar, Doğu Ergil, M. Ali Birand ve İlter Türkmen'in de aralarında bulunduğu pek çok kişi katıldı. Konuşmacılar karşılıklı ilişkilerin geleceğine yönelik moralleri yükselten ama yer yer riskleri hatırlatan konuşmalar yaptılar.

Iraklı Kürtlerin işbirliğine verdikleri önem, katılım düzeyinden ve hedeflenen somut projelerden anlaşılıyordu. Bir konuşmacının şu sözleri bölgesel vizyonu kat kat aşan bir büyüklüğe işaret etti: 'Siz bizim Avrupa Birliği ile yakın olmamızı sağlayacaksınız, biz de sizin Körfez'e uzanmanıza aracılık edeceğiz.'

Neticede bir ilişkinin adlandırılması tek başına işbirliğini geliştirmez, stratejinin de geliştirilmesini sağlar. Iraklı Kürtlerden Türkiye'ye uzanan elin samimiyetini tartışmaya gerek yok. Somut öneriler üzerinden somut projeleri

konuşmayı tercih ediyorlar. Ama bütün bunlar Türkiyeli bazı katılımcıların Kürtlerin meşruiyetini devamlı tartışmasına engel değil!

Doğal Kaynaklar Bakanı Ashti Hawrami'nin 'Bizi Bağdat'la birleştiren tek şey petrol; dilimiz, kültürümüz, tarihimiz farklı.' demesi, var olan ama adı konmamış bir gerçeğin ifadesi gibiydi. Bu sözlerin arka planında duran dünyayı ve ruh halini anladığınızda diyalog isteğinin ne kadar vazgeçilmez olduğunu da görüyorsunuz.

Iraklı Kürtler 'biz güneye değil, artık sadece kuzeye bakıyoruz' derken aslında kendilerini yakın buldukları bir coğrafyadan, dilden, kültürden, tarihsel ortaklıktan söz ediyorlar. O ortaklığın Türkiye Kürtlerini de içerdiği tartışılmaz. Tam da bu noktada Türkiye Kürtlerinin konumu, hedeflenen bütün projelerle doğrudan ilişkili hale geliyor.

Türkiye dışarıdaki Kürtlerle gönülden bağlantıya geçerken içeride ne kadarına razı olmayı seçecek? Soru bu. Bu sorunun önümüzdeki dönemde kazanacağı içerik, kamuoylarının iyi yönetilmesine bağlı. Yükselen milliyetçiliğin demokratikleşmeye engel olmaması için öncelikle siyasetçilerimizin 'en aza razı etmek' hesabından kurtulmaları gerekiyor.

Konferansta katılımcı olan Bölgesel Yönetimin Çalışma Bakanı Fuad Hüseyin'e ümitli olup olmadığını sorduğumda şu cevabı verdi: 'Kürtler için ümitliyim.' Halbuki genel olarak gelecek ümidini kastetmiştim.

Dr. Fuad Hüseyin'in Kürtleri ayırması oldukça manidar. Kürtler tarihlerinde ilk defa bir şansın eşiğinde duruyorlar. Kendi kaderlerine yön verecek, yol arkadaşlarını seçecek gücü ilk defa buluyorlar. Bu özgürlük hepimizi olması gerekene götürecektir. Irak Kürtleri, Türkiye ile ortak bir gelecek hayal ettiklerini açıkça söylüyorlar. Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun Erbil gezisi hepsinde büyük heyecan yaratmış. 'Barzani ile Kürdistan bayrağının önünde poz verdiği an, tarihî bir andı.' diyor bakanlardan biri. Tabuları yıkmak en fazla bu dönemde barış getireceği için, tabulara teslim olmaktan kaçınmalıyız.

Türkiye, şaşırtıcı mahirlikteki dış siyaseti ile Iraklı Kürtler için dağların yerini tutmaya başladı. Artık Türkiyeli Kürtler için de aynı güveni yaratmalı. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Barzani adının anlamı

Bejan Matur 2009.11.06

Geçtiğimiz şubat ayında Erbil'de yapılan Abant toplantısına gittiğimizde toplantıya katılması beklenen Neçirvan Barzani, gelememişti. Celal Talabani'nin partisi KYB'de işler yolunda gitmediği için arabuluculuk yapmak üzere Süleymaniye'ye gittiği söylendi bize. Tabii daha sonra öğrendik ki, yaşanan karışıklığın asıl nedeni Talabani'nin oğlu Kubat'a bıraktığı vasiyetmiş.

Celal Talabani oğluna; 'başıma bir şey gelirse Mesud Barzani'ye sığın' diye vasiyet bırakmış. Ve bu, birileri tarafından öğrenilmiş.

Konferansta Molla Mustafa Barzani'nin mücadelesinin Kürtler için ne anlama geldiğini anlatacağım için, bu özel bilgiden sevinç duymuştum. Yıllarca KDP'ye muhalefet eden, ona karşı çarpışan Talabani için dahi dönüp dönülecek yer Barzaniler'in ocağıydı.

Kürtlerin tarihini az çok bilenler, Barzani adının ne anlama geldiğini daha iyi kavrarlar. Yaşanan tartışmalar, hatıralardaki kanlı çatışmalar dahi o adın sahip olduğu değer bugüne taşınmasına engel olamadı. Irak'ın

cumhurbaşkanı olarak politik kariyerinde gelebileceği en yüksek noktaya ulaşan Talabani için dahi bu böyle. Bir ruhsal kible varsa orası Barzani'nin durduğu yerdir.

Barzani adının sadece Irak'ta yaşayan Kürtler için değil, Türkiye Kürtleri için de anlamını bilmeden Kürt sorununu kavramış olamazsınız.

Erbil'deki konferansta yetmişli yıllarda kaçak radyo istasyonlarından gizlice dinlenen, Molla Mustafa Barzani mücadelesinin, dağların bu yakasında yaşayan dilsiz Kürtler için ne ifade ettiğini anlatmaya çalışmışım. Konuşma televizyondan canlı yayınlandığı için dinleyen, daha sonra gazeteden okuyan pek çok kişi 'Duygularımıza tercüman oldunuz.' demişti. Diyarbakır'da, Cizre'de, Maraş'ta, Van'da karşılaştığım pek çok kimse, gözleri yaşararak kendi Barzaniler'ini anlattılar. Konuşma metnini gazeteden kesip yurtdışındaki tanıdıklarına postalayanlardan yastığının altına koyup uyuyanlara farklı duyguda pek çok insan.

Köprülerin altından onca su akmışken Talabani'ye, Barzani adını oğlu için bir sığınak gösteren, adı konulmamış o gizli gururdur. Adın verdiği güvendir.

Talabani'nin en yakınındaki isim olarak bilinen Karman Karadaghi'ye, vasiyet meselesini sordum; "Doğru, Talabani oğluna bunu söyledi. Hatta özel konuşmalarında yaşadığı tek pişmanlığın Barzani ile savaşmak olduğunu da söylüyor." dedi.

İstanbul'da Iraklı Kürtlerle yapılan toplantıdan sonra Cengiz Çandar, emekli büyükelçi İlter Türkmen'in izlenimini aktardı. Iraklı Kürt katılımcıların çizdiği profil, emekli büyükelçiye şaşırtmıştı.

Benzer bir şaşkınlığı, birlikte Erbil'e gittiğimiz medya mensuplarında da görmüştüm. K.İrak Kürt yönetimi parlamentosunda azınlıkların temsil edildiği, kadın üyelerinin sayısının az olmadığı, sosyal, ekonomik ve hukukî yapısındaki çeşitlilikle şaşırtıyordu...

Kendi parlamenter sistemini, yönetici kadrolarını, bürokratlarını yaratmış bir demokraside, Barzani adının hepsinin üzerinde bir baskı unsuru değil, bir tür maneviyat oluşturduğunu anlamak için KDP'nin genç kuşak bürokratlarının vizyonuna bakmak yeterli; zamanın ruhunu doğru okuyan, dünyaya açık yeni bir kuşak yönetiyor K.İrak'ı bugün. İçlerine kapanmaktansa, derin kültürel ve tarihî bağlarının olduğu Türkiye'ye meylediyorlar. Henüz K.İrak'a yolunu düşürmemiş olanlara gerçekleri görmeleri için Erbil'e, Süleymaniye'ye gitmelerini tavsiye ederim. Orada sıradan bir okulu ziyaret etmekle dahi birlikte yaşamının sorumluluklarını nasıl hayata geçirdiklerini görmeleri mümkün. Türkiye'de Kürtçe seçmeli ders dahi değilken K.İrak'ta Türkmence hiçbir baskıya uğramadan eğitim dili olarak kullanılıyor. Türkmen, Kürt, Arap, Süryani dillerinde iç içe eğitim yapılıyor. Bizim hâlâ başaramadığımız insanî farklılıklara saygıyı onlar 18 yıllık deneyimlerinde başarmışlar. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Herkes doğduğu odayı anlatır

Bejan Matur 2009.11.11

'Benim ressamım' diyeceğim başka isimler de var ama Chagall'ın yeri ayrı. Onunla çocukluktan, şiirden gelen bir akrabalığım varmış gibi gelir. Dünyaya bu kadar şükranla bakabildiği için belki.

Kederli Rusya manzarasına neşeyi eklemeyi başarabildiği için. Gittiğim hemen her ülkede onun izini sürmem ve Chicago müzesindeki pencerelerini gördükten sonra bağlılığımın daha da artması son değilmiş demek ki.

İstanbul'daki Chagall sergisi sürpriz bir hediye oldu.

'Her insan memleketini, hatta doğduğu odayı anlatır' diyor Chagall. Hayatı boyunca büyük bir tutkuyla bağlı olduğu Rusya manzarasından aktardığı, doğduğu evin penceresinden gördüğü kadardı çünkü. Vitebsk'ten baktığı pencere, varlık kavrayışının çerçevesidir. O çerçeveden ara sıra sızan uçan adamlar, neşeli bir hareket içinde el ele tutuşan başı yere dönük âşıklar, yerçekiminin yasalarına karşı koyan figürlerle varlığı aşan bir neşe hali.

İncil okumak onu çocukluğunda dünyanın kederine dair öngörülerle doldursa da, karamsar değildir hiç. Neşeli bir hüzdündür onunki. Yeryüzüne ait ortak kederi neşeyle resmeder. Asla karamsar değildir.

Büyükbabasının evini tasvir ederken yazdığı şu satırlar; 'gecenin karanlığında, yalnızca kokular değil, bir arı sürüsü gibi evin tahtalarını kırıp uzayın derinliklerinde uçan bir sürü mutluluk varmış gibi geliyordu bana.' sanatındaki mutluluğun kaynağına işaret eder. O kadar çok mutluluk vardı ki sanatında. Aynı mutluluğu bugün dahi onun eserlerini ziyaret edenlerin yüzlerinden okursunuz. Şükran duygusunu resmine yansıtabilmiş şanslı bir ressamdır.

Bunun böyle olduğunu en çarpıcı biçimde Ağlama Duvarı ziyaretinde fark eder; 'bu kadar büyük bir keder ve sevinci hiçbir yerde görmedim' der. Ağlama Duvarı'nı anlatırken, kendi resminden söz eder gibidir. Tuhaf ve mistik bir folklor olarak yansıttığı Rusya Yahudiliği sadece küçük, kara birer leke olarak çizdiği yaşlı Yahudi figürlerle sınırlı değildir. Dünyadan bir gölge olarak geçmekte olan insanın yersizliği ile Yahudiliğin yazgısını birleştirir. Yansıttığı basit Rusya manzarasında sadece gökyüzünde uçan hahamlar değil, evlerin eğriliği, bahçedeki horoz, annenin yalnızlığı da Yahudi'dir.

Rus köylü hayatına olan derin ilgisi, hayvanlara ve insanlara olan sevgisi, onun hayata bağlılığını besler. Hayat sürmekte olandır çünkü. Bütün acılara rağmen bitmemiş olandır. Basit olanın peşindedir. Belki de bu yüzden zamanla önemli olanın anekdotlar yahut edebiyat değil, renkler, sesler ve müzik olduğunu fark eder. İlkel olanla ilgilidir.

'Sevmeye muktedir olduğumuzda severiz' derken ne kadarına muktedir olduğunu da gösterir. Bütün sanatı sevmeyi anlatır çünkü. Eşi Bella öldüğünde eline fırçayı uzun süre almaz. Aşk yoksa resim de yoktur çünkü. Sekiz ay tek çizgi çizmez.

Kendi toplumuna ve toplumunun gerçeklerine bağlılığı Chagall'ı bütün sanat akımlarının uzağında tutar. 'Gerçeküstücülükten önce gerçeküstücüdür.' Hiçbir sanat akımına yüz vermeyişi onun hakikat arayışı ile ilgilidir. Yoksulluğun ağırlığını hissettiğinde gördüklerini realist bir gözle kaydetme ihtiyacı duyar.

Kapısının önünden geçen hahamları, yoksulları çizmeyi hiçbir figüre değişmez.

Sanatta onu hareket ilgilendirir. Belki de bu yüzden resmin nasıl yapıldığına değil kimyasına merak duyar. Resmin kimyasına bakmayı öğütler izleyicisine.

Yüksek sanatla düşük sanatı, mantıkla büyüyü o kimyada yarattığı sır sayesinde buluşturur.

Resim tarihinde rengi en iyi kullanan ressam olarak anılması belki iddialı bir tespittir ama göklere ve ruhlara hitap eden resmiyle varoluştaki mutluluğa dair büyük bir sırrı bize açtığı tartışılmaz.

'İnsanın hakikati içinde taşıdıklarıdır. Her zaman gördüklerimizi değil içimizdekileri yansıtırız' der. Hep içine bakmış bir ressam olarak 'Ellerimle görürüm ben, gözlerim içime bakar'

Pera müzesindeki Chagall sergisini mutlaka görün. Memleketin hengamesinden, siyasetin hayhuyundan sizi uzaklaştıracak olağanüstü bir reçete... b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Suyu zehirleyenler

Bejan Matur 2009.11.13

Meclis'in kürsüsünden millet adına konuştuğunu söyleyen biri, geçmiş acıları deşerek, Dersim'de ağlayan analardan, vazgeçilmeyen mücadeleden söz ediyor. Evet, o zaman da ağladılar. Ve bugün ağlayanlar, o acıların tortuları...

Sen Cumhuriyet kurulurken onca anayı ağlattığın ve dönüp bakmadığın için bugün hâlâ kan akıyor. Soframızda hâlâ acı bir tat. Birbirimize varamayıp, aynı dili konuşmayıp, geçmişte yaşatılan acılardan.

Nasıl kör, nasıl sağırsın toplumuna. Vereceğin bir gelecek, yeşerteceğin bir cennet hiç olmadı. Ve galiba olmayacak.

İkrah getirmekle susmak arasında tereddütteyim. Ama birileri ölürken susmak... susmak olmaz.

Tıpkı geçmişteki gibi. Şık tayyörlerin, zarif şapkaların Cumhuriyet'i bir kan uykusunda 'yerlileri' boğarken hedef ileri medeniyetti. Hâlâ öyle. Barıştan söz edenleri 'gerici' olmakla suçluyorlar. İlerici efendiler, Seyit Rıza'nın başından bir şafak vakti aldıkları görkemli sarıgını bir konfeksiyon şapkaya değiştirken de ileriydiler. Seyit Rıza haysiyetini örtecek bir örtü dışında bir şey istemedi onlardan; 'Başım açık ölüme gitmeyeceğim.' dedi. 'Oğlumu asacaksanız, benden sonra asın.' Oğlunun ölümünü görmek istemeyen yaşlı, mağrur bir babanın son dileği idi. Onu bile duymadılar. Geride kurulmuş mangalar yerlilerin yaban bakışlarına çevrilirken, Cumhuriyet'in model kızı, mitralyözün başındaydı Dersim'e havadan bombalar yağdırılıyordu. Bunlar arşivlerinde var. Suçlarını biliyorlar. Ama medeniyet azizim, medeniyet büyük bir sınav! Evet Dersim'de çok analar ağladı. Susmuş değiller, ağlıyorlar hâlâ. Acıları devam ediyor.

Ve memleketin Meclis'inde adı halkla, Cumhuriyet'le anılan parti, halkın ve cumhurun acılarını kanatmayı bir siyaset biliyor. Geçmiş acılara referans verilirken, alkışlar fora... Devam edin. Cumhuriyet güçlü, gelecek parlak. Varsın ölümler olsun, masumlar ödesin bedeli. Mücadeleye devam!

Halbuki milli gururdan söz edenler, milli acıların siyasetini o acıları iyileştirmek için yaparlar. Acıları sürdürmek için değil.

Bugün muhalefette olanların bir çareden söz edecek ne takatleri, ne de kalpleri var. Sözüm ona muhalefeti birlik adına yapıyorlar. Dillerinden dökülen her söz ayrılığı getiriyor. Sözüm ona muhalefeti gelecek adına yapıyorlar, ama gelecek ufuklarında başlattıkları şerre devam etmek dışında bir düşünce yok.

Dersim'i ve Şeyh Sait'i örnek veriyor. Ey kalpsiz, senin mücadele dediğin bir zalimlik olduğu için ölümler ölümleri getirdi.

Elbette bir iyilik beklemiyorum bu donmuş gözlerden ama arkasına sığındığı birlik fikrini güçlendirecek bir siyasetten de mahrum.

Koca koca adamlar Meclis'in sıralarına vuruyorlar. Boğmak istedikleri Türkiye'nin geleceği. Türklerin ve Kürtlerin kan olmayan geleceği. Meclis'in kürsüsünden annelerin acısına dil uzatıyorlar. Hiç yanmamış bir canın

sağırılığıyla bakıyorlar. Ruhlarına değmiyor belli ki. Geleceğin berrak suyuna zehir katıyorlar.

Meclis'teki manzaraya bakınca, İçişleri Bakanı'nın kürsüden sesi titreyerek duyurmaya çalıştığı, Diyarbakır'dan Bülent Arınç'ın söyledikleri çok daha insanî ve samimi geliyor.

Türkiye, tarihinde ilk defa Cumhuriyet'in kendi halkına reva gördüğü otoriterliği, temel insan haklarına doğru evirmeyi deniyor. AKP ürettiği siyasetle, Türkiye'yi aslında olması gereken çizgiye çekiyor. Bu çizgiye çok önce varılması gerekirdi. Medeni olmayan medeniyet uyumuz uzun sürdüğünden belki, gericilik tepemizde Demokles'in kılıcı gibi gitti geldi. O hengamede yitirilenlerin hesabı elbette tutulmadı. Ama unutulmadı da...

Cumhuriyet'in kendinden olmayanlara yaşattığı acılar hafızalarda bu kadar tazeyken, söz alanlar sözlerini bin defa tartmak zorundalar.

Geçmişte halka reva görülen ve hiç insanî olmayanı referans gösterip, insanî olana giden icraatı eleştirmek nereden baksanız ahlaka sığmaz. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Efendi yanılsaması

Bejan Matur 2009.11.18

Geçmişte de büyük kalabalıklar yürüdü. Ama farklı gruplar hiç bu kadar kendiliğinden harekete geçmemişti. Kamuoyu hiç bu kadar görünür olmamıştı.

Cumhuriyet'in biriktirdiği bütün sorunlar gün yüzüne çıkıyor. Dersim'de yaşananlar bunun en son örneği. 'Toplum ne kadarına hazır?' sorusu artık geç bir soru. Toplum hazır olmalı ki, bütün bunlar bu açıklıkta yaşanabiliyor.

Hassasiyetler var, evet. Ama aynı hassasiyetlerin karıştını yarattığı da ortada. Kimse artık geçmişte olduğu gibi toplumun ötekileri hakkında alışlagelmiş önyargılarla konuşmıyor. Serdar Turgut meselesinde yaşanan, Onur Öymen'in tarihî gafiyla taçlandığında bunu gördük. Tarihin susturdukları artık konuşmak istiyor. Başkalarının değerleri ve hassasiyetleri konusunda yeni bir yaklaşım var ve Türkiye, nihayet bu tavra yer açıyor.

Bugüne kadar, hassasiyetler ya bindirilmiş tugaylar misali kurgulanarak tezahür ediliyordu, yahut her grubun kendi kapalı hayatında dolaşımdıydı. Şimdi sokaklar görmezden gelinenlerin alanı oluyor. Sloganlar, pankartlar eşliğinde Seyit Rıza'nın yüzü beliriyor. Kim inanırdı bir gün İstanbul'da, İzmir'de Seyit Rıza'nın Kerbela yüzü bir korteje eşlik edecek? Dersimliler 38'den kalan acıyı haykırıyorlar şimdi. Bu açıklıkta beliren ruh halinden ne doğacağı bazılarını kaygılandırabilir ama buradaki coşkuya da güvenmek gerekiyor.

Yeter ki, kamuoyunun itiraz ettiği meselelerin gerçekliğine bakabilelim. Şimdi olduğu gibi gerçek olgulara dayanan bir yüzleşme korkuların da çaresi olacaktır. Ben konuşabilmenin bir ufuk yaratacağına hep inandım. Ama konuşmaya başlayabildiğimiz sürece. Birbirimize karşı hiç olmadığımız kadar açık olmakla yükümlüüz hepimiz. Birileri yeni bir Kürt tarih komisyonu kurulsun önerisinde bulunmuş. Daha anlamlı bir bağı inşa edecekse olmalı elbet.

Ama konuşabildiğimiz sürece bu imkân var. Tehlike, geçmişte yaşanan acıların yok sayılmasıydı. Hâlâ birilerinin olanları yok saymasıdır. Ama değişiyor. Bindirilmiş tugaylar kamuoyundan açık topluma doğru gidiyoruz. Su mecrasını buluyor.

Diğer yandan, bu yüklenmeyi toplumun kaldırmayacağını düşünenler az değil. Karşılıklı incinen duygulardan, hassasiyetlerden söz ediliyor. Evet, ağır bir gündem bu. Bu zorlanma hali, anlayamamaktan kaynaklanıyor. Bir yanda Cumhuriyet'in ezberleri, diğer yanda Kürtlerin en politize kesimi DTP/PKK çizgisine yakın Kürtlerde oluşan karşı-ezberler. Bu kesimlerde birbirini anlamak bir temenni olarak var ancak hayatta bir karşılığı yok. Bu kesim tam ne düşünüyor bilmiyoruz. Çünkü henüz konuşacak kadar güven duymuyorlar. Türklerin iktidarı elinde bulunduranlarının da açık olduğu söylenemez.

Uç örneklerini ölen asker ve PKK'lı yakınlarında gördüğümüz bu tanımama hali, zaman zaman kamuoyuna da yansıyor. Ama bütün bu karamsar manzara her şeyi başa saracak güçte değil artık. Ama toplumun genelinde başka bir duyarlık geliyor ve güvenmemiz gereken asıl dinamik orası.

Son zamanlarda katıldığım bütün toplantılarda şehit ailelerinin hassasiyeti dile getiriliyor. Ama ile başlayan sorular 'ama onlar da...' diye devam eden. Onlar dediği aynı toplumun dışına düşmüş olanlar. Onları kazanmak için ne yapıyoruz peki? Onlar diyerek daha da uzaklaştırdıklarımıza karşı ne türden hassasiyetler barındırıyoruz?

Bana kalırsa bu toplumun en önemli sorunu, pozitif ayrımcılığın toplumda kültürel bir kod olarak yerleşmemiş olması. Geçmişten gelen, geleneğin taşıdığı merhamet, acıma, hoşgörü gibi değerleri hayatımızdan kovduğumuz için belki de bu anlayışı esirgiyoruz karşıdakinden. Yasaların somut desteğine ihtiyaç var.

Sahiden kimse demokrat doğmuyor. Demokrat olunuyor. Bunu bizler, okullarda okuyacağımız yeni müfredatla öğreneceğiz. Toplumun zayıf, yoksul, dışlanmış kesiminin hakları konusunda bir öncelik bilinci geliştirmekle öğreneceğiz.

Bir toplumun tamamında derin bir mağduriyet hissi varsa ve gerçekten mağdur edilenlerin sesi o geniş kesim tarafından boğuluyorsa sahiden dönüp başa bakmak zorundayız.

Bir efendi yanılsaması içinde bizi büyüten rejimin gerçek efendisi kim, bunu sormalıyız.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bize yakışmaz-2

Bejan Matur 2009.11.20

'Benim babam kırk yıldır Cumhuriyet okur, hayatı boyunca CHP'ye oy vermiştir' cümlesiyle başlayan yazımın başlığı 'Bize yakışmaz'dı.

'Bize yakışmaz' diyen babamdı; CHP'nin ve modern Cumhuriyet'in sadık bir destekçisi olarak Alevilerin neden liberal de olsa sağ kökenli bir partiye gidemeyeceğini anlatıyordu. Evet özellikle Kürt Alevilerin dünyasında solla özdeşleşmiş partilere yönelmek neredeyse genetik bir ahlak kodu ve başka eğilimler zinhar hoş karşılanmaz.

Aslında başka eğilimi yeşertecek bir iklim de yok. Katliam hikâyeleriyle büyümüş ve kendi katlinin her daim bir ihtimal olduğunu düşünen Aleviler, bir varlık yokluk meselesi gibi gördükleri siyaseti, merkeze eklenerek yürütebiliyorlar ancak.

Merkez modern ve ileri olduğundan (!) kendilerini en iyi orada ifade edeceklerine inanıyorlar. Batılılaşma ideali Alevilere görece bir yaşama alanı vaat ediyor çünkü. Ama o idealin altında ezilen değerlerin ne olduğu ve hayatımızdan neleri eksilttiği hiçbir biçimde sorgulanmıyor.

Babamın çocukluğunda gördüğü bir sahne var; Kılık Kıyafet Kanunu'nun uygulandığı ilk yıllarda jandarma köyleri basarak, köydeki yaşlı erkeklerin sakallarını ve uzun saçlarını zorla kesiyor. Babam, köydeki yaşlıların kaçarak ormana, çalılardan arasına, mağaralara sığındığını hatırlıyor. Bir çalının dibinde titreyerek, askerin köyden gitmesini bekleyen yaşlı bir adam için sakalı onurudur. Başındaki sarık, ayağındaki şalvar haysiyetidir. Bunlar yaşandı. Cumhuriyet'in yarattığı travma bu ülkede sadece dindar Sünnileri değil, geleneğine bağlı olan bütün toplulukları etkiledi. Bunun en hazin örneği Dersim'dir.

Dersim'de yaşananları bir isyan, bastırma yöntemini meşru görenlerin zihninde gelenek, terk edilmesi gerekendir çünkü. Geçmiş hatırlatandan kurtularak ancak yeni değerler üretilebilir. Dersim'i bugün dahi meşru göstermeye çalışanların argümanları bu yönde. Kürt-Aleviler açısından CHP ile kurdukları bağı anlamaya çalışanlar şunu gözden kaçırmamalıdır; Kızılbaş denilen Kürt Aleviler için en az Kerbela kadar işlenen bir zulüm motifi Yavuz'un Alevilere uyguladığı politikalarıdır. Murat Paşa'nın başını keserek kuyulara attığı söylenen kırk bin Alevi'nin hikâyesi kuşaktan kuşağa aktarılır. Cumhuriyet tedrisatının bu anlatıyı yeniden dolaşıma koyduğu da gözden kaçırılmamalı. O tedrisatın neticesinde Cumhuriyet, Alevilerin zulümden kurtulmasının sembolü oldu. Atatürk'e bütün cemevlerinde Hz. Ali'nin de üzerinde yer veren anlayışın kaynağı budur. Kurtarıcıdır çünkü. Yavuz'un zulmünü sona erdirenidir. Dersim'de olduğu gibi hunharca katletse de, ortak bir gelecek ihtimali hepsini peşinden sürükler. Alevilerin oldukça trajik denilecek bu seçimi aslında hedeflenen değerlerin, gelecek projesinin vaat ettikleriyle ilgili.

Kimileri bunu Stockholm sendromu olarak açıklıyor, kimileri katiline âşık olmak olarak. Kendi katiline sığınma neticesini doğuran hüznü bir tarih bu. Türkiye'de trajik kavramına hakkını verecek bir kesim aranacaksa bu ne Kürtler ne de Türk Alevilerdir; Türkiye'de trajiğin konusu her ikisinin kesişme noktasında duran Kürt Alevilerdir. Statükoyla kurdukları ilişkiyi, bedel ödeyerek yaşamaları bunu kanıtıyor. Dersim'le başlayan, Maraş'la, Sivas'la, Gazi olayları ile süren katliamların kurbanı olmak sadece görünür olan.

Aleviler kendilerini katletmiş Cumhuriyet'e ve CHP'ye sadakatle bağlanırken orada ne buldular? Osmanlı'nın Alevilerden esirgediği bir yaşama alanını, Cumhuriyet onlara sundu diye düşünüyorlar belli ki. Köy enstitüleriyle somutluk kazanan Anadolu aydınlanmasını Cumhuriyet Aleviler üzerinden yürüttü. Evet zahmetliydi. Acımasızdı. Bütün modernleştirme projelerinde olduğu gibi gayri insaniydi. Ama Aleviler açısından Sünni muhafazakârlığa yönelik güvensizlik duygusu kökleri Yezid'e kadar giden bir vakadır. Bilinçaltında bu güvensizliği her daim tazeleyen kodlar durduğu sürece de bu devam edecek. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kardeş korkusu

Bejan Matur 2009.11.25

Eski bir tanıdığımı rastladım. Ayaküstü memleketin durumuyla ilgili kaygılarını dile getirdikten sonra 'Allah aşkına bu ülkenin demokratikleşmesi AKP-DTP ittifakına mı kaldı?

Öyleyse halimiz fena' deyiverdi. Ses tonundan ve söylediklerinden benim anladığım, kibir kılığına bürünmüş derin bir kaygıydı. Sanıyorum en tehlikelisi budur.

Bu kibrin ne kadar tehlikeli olabileceğini İzmir'de taşla yürüyen göstericiler kanıtıyor. Sokağa dökülen, eli taşlı 'ilericilerin' hali daha başlangıç. Dileyelim bununla sınırlı kalsın.

Psikoloji bilimi, çağımız insanını yöneten iki duygudan söz eder; kibir ve korku. Korkunun kibirden çok daha güçlü bir eğilim olduğu biliniyor. Kibir, çoğunlukla korkuları perdelemek için devreye giren bir korunma zırhı.

Korkunun ürettiği kibir zaman içinde gerçeklikten kopuşu getirir. Gerçekten kopmak kadar algıyı boşaltan ve yerine şişirilmiş duyguları koyan başka bir ruh hali yok. İnsanı iyi ihtimalle hayatsız bırakır.

Hayatsız kalmak da gerçekten kopuşun kapısıdır. Zararsızmış gibi görünen kurgu bir dünya. Geçmişte yaşanan her neyse ona saplantılı biçimde bağlanma eğilimi. Söz konusu ülke yönetimi ise geçmişteki otoriter pozisyonda ısrar etme. Bu ruh hali, evinde annesinin ölüsü ile yaşayan Hitchcock karakterinden farklı değil pek. Gerçeğin bu derece kaybı, en fazla gerçeksiz yaşamayı göze alana zarar verir. Korkulara maruz kalanların yanından en nihayetinde geçip gider.

Geçtiğimiz hafta sonu Diyarbakır Ticaret Sanayi Odası'nın ev sahipliğinde yapılan açılım toplantısında en baskın tema korku idi.

Kimi konuşmacılar Batı kamuoyunda tırmanan korkulardan, kimileri de derinleşen algı uçurumundan söz etti.

Tıpkı Cumhuriyet mitinglerinde şeriat korkusunu bahane ederek yürüyen militan rejim savunucuları gibi. Şimdi aynı ruh hali, Kürt korkusunu işliyor. İktidarı paylaşma kaygısı toplumun bir kesiminde saldırganlık yaratıyor.

Bütün bu kaygıları öne çıkarıp, gelişmeleri engellemeye çalışanların argümanı şu; 'efendim kanın durması konusunda hepimiz mutabıkız ama hangi yöntemlerle?' Yani onlara göre tek sorun yöntem! Halbuki bu tarz meselelerde yöntemler sonsuz da değil. Şiddeti durduracak kaç yöntem biliyorlar ki zaten? Amerika'yı yeniden keşfetmeye gerek var mı? Bildiklerini defalarca denemediler mi? Sonuç?

Yine muhalefet korkuyu ısrarla gündeme getirirken en fazla şu argümanı kullanıyor; 'etnik olarak toplumu ayrı ayrı tanımlarsanız bu, etnik ayırtırmaya gider. Halbuki bin yıldır yan yana kardeşçe yaşayıp gidiyoruz.'

Bunu söyleyenler klişe kardeşliğin perdelediklerini görmek istemiyorlar. Şimdi örtü kaldırıldı ve kardeşliğin altında bir eşitlik olmadığı görüldü. Muhalefete kalsa adı kardeşlik olan bu örtü, mutluluğumuzun anahtarı. Var olan mutsuzluğu görecektir demokratik bilinçten mahrumlar. Önümüzde tam da bu nedenle bir kardeşlik testi duruyor. Asıl şimdi kardeşliğimiz sınanacak. Sahiden bağlı mıyız birbirimize? Ne kadar bağlıyız veya?

Benzerliği varsayan örtü kalktığına göre, farklılıkları kabul daha samimi konuşulacak. Çünkü 'bin yıldır kardeşiz' savı mevcut kardeşliği de örseleyen bir klişedir. Kardeşlik örtüsünün altında mutsuz olan kardeşin bırakın varlığı, iniltisi bile duyulmuyordu.

Ben, bizi ayıran şeyin dillerimiz olduğunu düşünürüm hep. Dili bir kenara koyduğunuzda birleştirenlerin daha fazla olduğu görülür. Geriye kalan değerlerde bu coğrafyaya aidiyetin getirdiği derin bir benzerlik var. Bu aidiyetin bizi biz yaptığına ve eğer bir birlik aranacaksa bu ortak ruh üzerinden yaratılması gerektiğine inanıyorum.

Artık gerçeği görme zamanı; bizi bir arada tutacak kardeşliği, farklılıkların kabulü getirecek. Farklılıkların korkuyla yok sayılması değil. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bayram ve anne

Bejan Matur 2009.11.27

Şimdi bayram geliyor

Bir sabah

Ölümlerin olmadığı,

Rugan ayakkabıların bağısladığı mutluluğun

Hep hatırlandığı

Ve uyurken kına yakılan küçük avuçların

Şaşırmısından daha büyük

Daha büyük bir sevinç

Kaplıyor sokakları.

Ve bu siyah şehri

Ve bu kader olan karmaşayı

Ve bu kader olan

Dizimin

Sesin

Bakışların

Hangisinden başlanırsa başlansın

Çocuklukta saklandığı bir işaret.

Bir işaret kalbi okla geçmekte...

Şimdi bayram geliyor. Bayram elbette anne demek. Annede kalan çocukluk demek. Uzaklaştığımız halde dönüp geleceğimiz kök. Şükrandan söz ediyor arkadaşım. İnsandan varlığa yönelen şükrandan. Uzun uzun yürüdüm. Sabah taşların ve kelimelerin sabahı. Bayram geliyor. Bayram annedir elbet.

Ve ölülerin hatırlanması. Soframız şense bu Allah'tandır. Günümüz gecemiz hep birlikte.

Şimdi bayram geliyor ve çocukluk hatırası.

Anne varsa bayram da var. Ve annenin uyandırılışı bir gece.

Uykudan ve rüyadan önce ölülerin hatırlanması. Çünkü hayat kutsamaktadır verileni.

Bütün bayramları hatırlatan bir sabah. Geçmiş kadar derin.

O çocukluk sevincinin yurdu Maraş. Maraş'ın sırtını yasladığı dağ, dünyanın varlığı, bilinci gibi. Orada kayıtlı rüzgar bir dil, gökyüzü, yıldızların sesi. Dağların mor şeridine bakıyorum, geçmişte kederle göç edenler.... Bayram annenin sevinci, beklemesi ve acı içinde anması gidenleri.

Siyah giymiş kadınlar, mezarlığın olduğu tepeye, ölülere gidiyorlar. Ölülerin bayramı önce diyor biri. Önce ölülerin hatırası, sonra dünya...

Ölülerin olduğu tepeye uzaktan bakıyorum. Duymak istediğim bir ses var. Ve o sesin söyledikleri; Bana ruhtan söz ediyor önce. Bayramın nasıl bir kutsama ve şükran olduğunu. Karnaval gibi diyorum. Hayatın karnaval renkleriyle selamlanması. Çünkü verilmiştir bir kez...

Ölülerin bayramını hediyelerle kutlamaya giden kadınların acısı derin. Kiminin genç ölüleri çok, kiminin yalnızlığı.

Köydeki mezarlıkta yaşlarıyla doğumları arasında sadece 15 yıl olan mezarlar var. Yaşanmayan her an için ağlayan kadınlar. Ama sitem yok kederlerinde.

Kimisi gömmüş acısını. Çünkü bayram hayatı hatırlatır. Çünkü doğanın içinde zamansızlık kaderdir. Ve şükran duygusu. Yaşlıların hangi kavme ait olduğu, nereden geldiği varlık karşısında o kadar önemsiz ki. Mezarda bekleyen kadınların kederi ve hatırlama ritüeli hayat büyük bir hediyedir diyor.

Siyahlar giymiş ve bu dünyanın değil, ölülerin hatırasına sığınmış kadınlar arife gününde. Elbette hayatı kurtaracak olan budur. O devamlılığı yaşamaktır hayatı kutsayacak olan. Bizden gidenler kaybettiklerimiz değildir çünkü. Bizden gidenler bizi bir kader içinde bekler. Gelecektir o...

Çünkü kayıplarımız bizimledir hep. Gökyüzünden vicdan gibi bakarlar.

Bir bayram sabahı annenin, İbrahim'in ve adanmış oğulların anlamı daha çok anlaşılır.

Şimdi Maraş'taki köyde tepelerin ve toprağın çağırdığı bilinç. Ölümle doğanın barışması. Mevsimleri tamamlayan küçük işaretler, insanı hatırlatıyor önce. Adının önünde herhangi bir sıfat taşımayan insanı. Bir saflık mı? Elbette hayır ama varılacak bir merteye.

Her şeyden fazla toprağa ait oluşumuz. Doğaya ve dilin düzenine ait oluşumuz hatırlanır. Ve denir ki: Doğduğumuz yerde kayıtlı olan her şey dildir. Doğduğumuz evin karanlığı, tepelerin getirdiği rüzgar, yıldızların ışığı, annenin sesi. Dil her zaman kelimelerden öncedir.

O dilin kuşatıcılığından uzaklaşan insan yeryüzünde mümkün olan cenneti de yitirmiş olur. Bayramın ve çocukluk yurdunun hatırlattıkları...iyi ki var. Şükran.

Hepinizin bayramını kutluyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Siyaset boşluğu ve Kürt Aleviler

Bejan Matur 2009.12.02

Dersim tartışmalarıyla başlayan süreç özellikle Kürt Alevileri tanımadıkları bir belirsizliğin eşiğine getirmiş durumda. Bu belirsizlik öteden bu yana oy verdikleri CHP'yle ilişkilerinin sarsılmasından kaynaklanıyor.

Dersim katliamı üzerinden yapılan tartışmalar Kürt Alevileri tanımadıkları bir eşikte tutuyor. Artık CHP'yi beğenip beğenmemek ya da lideri beğenip beğenmemek değil sorun. Daha yapısal bir itiraz var. Siyasette belirleyici olan 'beni ifade ediyor mu?' tartışması şu günlerde 'varlığıma karşı mı, değil mi?' sorusuna dönüşmüş durumda.

Soru böyle, cevap da CHP'nin geçmişi ve bugünkü pozisyonu olunca Kürt Aleviler açısından net bir sorgulama yaşıyor. Kanımca siyasetin fay hattındaki Kürt-Alevilerin zihnindeki bu sorular Türkiye siyasetinin geleceği

hakkında da ciddi fikir verebilir.

Bu yapısal sorgulama ve pozisyon belirleme ihtiyacına eşlik eden sorular tahmin edileceği üzere Ergenekon soruşturmasıyla başlıyor. Ergenekon kapsamında gözaltına alınanlardan, açılımın samimiyetine, dış güçlerin planından şeriat korkusuna, zihinleri meşgul eden pek çok konu var. Kafalar sahiden karışmış durumda ve bu karışıklıkta verilemeyen her cevap siyaset açısından ciddi bir potansiyel anlamına da geliyor.

Açılımın şimdilik en somut sonucu, uzun yıllara yayılan önyargıları sarsmış olması. Bilinen ezberler yerinden oynamış. Bozulan ezberler, klişe refleksleri daha mütereddit kılmış.

İlk bakışta göze çarpan karmaşa şu; demokratikleşmeye yönelik pek çok tartışmada Aleviler mevcut anti-demokratik yapıların sarsılması gerektiğini savunuyorlar. Ama bu teorinin pratik uygulaması olan Ergenekon soruşturmasında ciddi bir kafa karışıklığı yaşıyorlar. Teorik olarak yaşanan tartışmalar onları ortak akılda birleştiriyor. Ama pratikte uygulamaların nereye tekabül ettiğine karar veremiyorlar.

Bunun neden böyle yaşandığı, üzerinde durulması gereken bir konu. Ezberler değişse de, bilinen aktörlerin yerine ikame edilecek anlam dünyasının üretilmemesi belki de sebep. Bu da bir tür karamsarlık yaratıyor. Bu karamsarlığı belirleyen dip akıntıların siyasete fazlasıyla etki edeceği açık.

Görünen, Kürt Alevilerin CHP ile köprüleri attığı. Sadece Dersim Katliamı ile ilgili yapılan tartışmaları değil, CHP'nin Kürt açılımı vesilesiyle bir kez daha gündeme gelen Kürt politikaları da Kürt Alevi seçmeni küstürmüş durumda. Ama CHP dışında yönelecekleri sabit bir adres de belirlemiş değiller.

'Bugün seçim olsa kime oy verirsiniz?' sorusunun cevabı çoğunlukla ya bir sitem yahut yazıklanma. Nihayetinde 'oy kullanmayacağım' nihilizmine düşen pek çok insanla karşılaşılıyorsunuz.

Sahiden memleketin var olan sabitlerini yerinden oynatan ve vicdanlara hitap eden konuşmalarıyla görünen bir etki yaratan Başbakan neden bu kitle için hâlâ bir adres olamıyor? Galiba Başbakan'ın ve AK Parti'nin sorması gereken soru bu.

Kürt Aleviler bu durumun en uç örneği olduğu için önemli. Yoksa memleketin ortasında, batısında buna benzer bir karmaşayı hisseden, kararsız ve tedirgin çok insan var.

Bu tedirginliğin nedeni, pek çok insanın siyasi fikirlerini üstüne inşa ettiği zeminin değişmeye başlamış olması. Mesela demokratikleşmeyle ilgili bir tartışma laiklik hassasiyetinin ördüğü duvara çarpabiliyor. Türkiye'nin sivilleşmesine yönelik bir talebi olan pek çok kişi Ergenekon soruşturmasına kuşkuyla bakabiliyor. Darbeyi savunmadığı halde darbecilerle aynı safa savrulabiliyor.

Gelecekteki siyasetin konusu bu boşlukların ve geçişlerin doğru tanımlanması ve biçimlenmesi. Bu belirsizliğe doğru tanımlı getiren her kim olursa, gelecek siyasetini de o belirleyecektir.

Her şeyin yerinden oynadığı böylesi bir manzarayı biçimlendirmeye, yönlendirmeye talip olanlar için kilit kavram herhalde samimiyettir. Samimiyete eşlik edecek kararlılık ayrıca önemli.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Açılımın yaptığı iyilikler

Adının 'açılım' olması boşuna değil. Her şey ayan beyan ortada. Bilinen bütün ezberler, şık sıfatlarla süslenen eğilimler gün yüzüne çıkıyor. Damarına basıldığında Dersim gafı yapan politikacı değil sadece, bu süreçte hemen herkes aslında neyse, en derinde neye inanıyorsa o safta hizalanıyor.

Açılım bu bakımdan bir samimiyet sahası gibi. Orada ne gizlenen niyetler hayat bulabiliyor artık, ne de devrimci-ilerici gibi şık sıfatlar.

Farkında olsun olmasın herkes en samimi refleksi veriyor. Türkiye gibi bütün eğilimleri otoriter bir kalıpta eritmeye çalışan bir ülkede, kalıbın yırtılmış olması her ne kadar kaygı verse de, aslında büyük bir potansiyel anlamına da geliyor. Birilerine kaygı veren bu manzaranın gerçekliği ne? Meseleyi bir Kürt-Türk, yahut Alevi çatışması olarak göstermek isteyenler ne kadar haklı?

Evet sokağa dökülenler var. Onlara tepki veren bir kesimin olduğu da biliniyor. Milliyetçiler daha milliyetçi, otoriter olanlar daha bir otoriter şu günlerde. Demokratlar, sivilleşmeyi savunanlar, çıkar grupları hemen herkesin rengi belirgin bir biçimde seçiliyor.

Süreç turnusol kâğıdı gibi. Bir tür kavşak. Ve bütün geçiş süreçleri gibi belirsizliklerle dolu. Ancak bu kavşağın aşılmasıyla, siyasî tutumları belirleyen fikirler karşılık bulacak. İlkeler üzerinden konum belirleme ancak o zaman mümkün olacak.

Şu aşamada çoğu kesim doğrudan açılım karşıtı, demokratikleşme karşıtı tavır alamayacağı için meseleyi AKP üzerinden eleştiriyor. Ya da demokratikleşme kısmını aşıp, tartışmayı Kürtlük-Türklük yahut Alevilik üzerinden boşla çıkarmaya çalışıyor. Aslında tartışmanın odağında olan bu kesimler değil.

Siyaseten tutarlılık, kararlılık ve ilkeler gereği bu böyle olmamalı. Çünkü Türklerin, Kürtlerin, Alevilerin homojen olmadığını bu siyaseti üretenler bilir.

Ama meseleyi siyasetin kolay kategorizasyonu ile bir Türk-Kürt, Alevi-Sünni karşıtlığı üzerinden göstermek işlerine geliyor. Bu karşıtlıklar elbette var. Ama bütün bu rahatsızlıkların su yüzüne çıkması Kürtlüğün ve Türklüğün kendisinden değil, daha derindeki yapının sarsılmasından kaynaklanıyor. Devletin toplumla ilişkisinin demokratikleşme sancısı bu. Demokratikleşme gerçekleştiğinde bütün bu karşıtlıkların da yatışması kaçınılmaz. Bu süreç tamamlandığında sadece toplum değil akademi çevreleri, sivil toplum, cemaatler, hatta meslek odaları bile rahatlamış olacak! Böylece görünenle olan arasındaki makas kapanmış olacak. Bu sayede demokrasi savunuculuğu yaptığını söyleyenler, konumlandıkları anti-demokratik pozisyondan da kurtulmuş olacaklar.

Tam da, siyasetteki bu şizofreni nedeniyle sadece Türkiye'de değil, Batılı siyaset bilimciler de Türkiye siyasetini anlamakta zorlanıyorlardı. Örneğin laiklik, çağdaşlık, ilericilik idealinden ayrılmadığını iddia eden CHP'nin nasıl ve neden darbeci, otoriter ve ayrımcı politikalar izlediği anlaşılamıyordu.

Keza muhafazakâr kimliğini ön planda tutan AKP'nin Türkiye'nin liberalleşmesi, sivilleşmesi, demokratikleşmesi konusunda nasıl bu kadar öne çıktığı kavranamıyordu. Önümüzdeki dönemde pek çok yapı haklı olarak yeni tanımlarla ifade edilecek. Kim demokrat, kim ilerici, kim gerçekten muhafazakâr daha kolay anlaşılacak.

Benzer süreçler dünyada da yaşandı. Avrupa 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla buna benzer bir sarsılma yaşamıştı. Duvar toplumdaki eğilimleri perdeleyen bir semboldü çünkü.

Türkiye'de toplumun derinlerinden gelen eğilimleri perdeleyen otoriter zihniyet bu düzeyde ilk kez sarsılıyor. Kurumların sistemdeki yeri yeniden organize ediliyor. Bu sarsılmanın neticesinde doğacak yeni toplumsal

sözleşmeyi yönetecek zihniyetin de kendini tutarlı bir demokratik bilince hazırlaması gerekiyor. Çünkü ancak sahici demokrat bir bilinçle siyaset üretenler Türkiye'nin geleceğinde söz sahibi olabilirler.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Açılım, DTP ve sokaklar

Bejan Matur 2009.12.09

'En büyük zalimler, boynu vurulmamış mazlumlardan çıkar.' Büyük karamsar Cioran'ın sözleri bunlar. Mazlumun öfkesi kadar yıkıcı bir öfke yok. Olamaz. Kendinde hak görür çünkü. Alacaklıdır.

Bugün olan bu. Sokakları ateş deryasına çeviren kalabalıklar herkeste korku yaratıyor. Haklılar korkmakta. Bir son prova gibi. Son bir kalkışma. Gücü göstermenin, 'ben de varım' demenin aracı sokakları ateşe vermek. Ölümü yaşamak, yaşatmak iktidarlarının işareti. En acar terör uzmanlarının bile 'terörün beli henüz bükülmedi' dediği bir durum bu.

En net ifadesini Emine Ayna'nın sözlerinde bulan bu kalkışmanın ne anlama geldiğini anlamak için geçmiş 80 yıla bakmak gerekiyor. Ama asıl bakmamız gereken yer son 30 yıl.

Bugün sokaklarda ellerinde molotof masumların hayatına kastedenlerin hikâyesinde hep yaşanmış bir şiddet var. Her birinin köyü yanmış, çoğunun bir tanıdığı faili meçhule kurban gitmiş. Varoşlarda arabaları ateşe veren gençlerin çoğu zorla göç ettirilenler. Ailesi bir gecede yakılmış köylerden kamyonların sırtında şehirlerin kıyısına sürüklenenler. Tanımadıkları bir dünya ve yabancıları oldukları bir gerçekle yaşamak zorunda bırakılanlar. Hepsisi öfkeli evet. Hayata hınçla dolular. Çünkü şiddet şiddeti doğurur. Ve bunu sadece fizik kanunları değil, hayat da test eder. Bugün yaşadıklarımıza hayret edenler, olanlara lanet yağdıranlar sadece meseleyi görmezden gelenler değil. Devletle hesaplarını Kürt meselesi üzerinden görmeye çalışanlar da şaşılacak bir hayret içindeler!

Ama şaşırmanın artık kimseye faydası yok! Olanları anlamayanlara şu küçük örnek belki fikir verir; Diyarbakır'daki Kürt Çalıştay'ında söz alan Emine Ayna her zamanki üslubuyla bir ülke portresi çiziyordu. Onu dinlerken bir cehennemde yaşadığınızı düşünüp, öfkeye kapılmamanız mümkün değil. Buna alışmıştık zaten. Ama bütün bu öfke ve karamsarlığın altında yatanın onun erken hikâyesi olduğunu öğrenmek çarpıcıydı. Ayna, çocukluğuna ait bir anıyı anlattı o gün; çocukken yakılan evlerini. Kütahya'da işçi olan babasının sırf Kürt olmasından dolayı mahallede dışlanıp evlerinin yakıldığını. Sonrasında aylarca bir kamyonun kasasında yaşamak zorunda kaldıklarını anlatırken, farkında olmadan bugüne taşıdığı öfkenin nedenine işaret ediyordu.

Bu onun hikâyesi, buna benzer binlerce, yüz binlerce hikâye var. Şiddet şiddeti doğurur. Gerçek bu. DTP'nin kapatma davası görüşülürken bunları düşünmek acı veriyor. Barışı savunan herkes Kürtlerin siyasette temsilinin ne kadar hayati önemde olduğunu savunup durdu. Çoğumuz hâlâ umudumuzu yitirmiş değiliz. Ben hukuka değil ama halkın vicdanına güveniyorum hâlâ. Bu ülkede son otuz yılda bizi birbirimize düşürmeyen her neyse o mayaya inanıyorum. Bu toplumun kodlarında o kardeşlik var çünkü.

Ama o kardeşliği bir iktidara değişecek o kadar çok insan var ki.

Ahmet Türk'ün yüzüne baktığımda hissettiğim samimiyet ve vicdan ne yazık ki, kanı çağırarak siyasetçilere bakınca dağılıyor. Ama bu tür zamanlarda kan isteyenlerin sesi duyulur. Çünkü itaat etmişlerdir. Sadakatleri sözlerine yansır. Onların Öcalan'a sadakatini anlamak için, en başa, PKK'nın kuruluşuna bakmak gerekiyor. PKK bugün varlık savaşını kentlere taşıyor. Dağda yerinin kalmadığını görüyor çünkü. Bu meseleyi çözmek üzere

yola çıkanlar şunu görmekte geç kaldılar; PKK dağda olsaydı çözüm kolay olurdu. PKK epeydir düzde yer edinmenin mücadelesini veriyor. Kendisini sürece dahil etmeyen açılımı ateşe vermeyi, masumların hayatına kastetmeyi kendine hak görüyor. Kitlesini gözünü karartmış halde sokağa sürüyor. Ama şunu görmesinde fayda var; sokağa çıkan Filistinliler hâlâ dönmediler!

Devleti yönetenlerin ve Türkiye kamuoyunun görmesi gereken ise şu; bu tarz sokak eylemleri sadece bir nedenden kaynaklanmıyor. Sokağa çıkan kitle sosyolojik bir vaka. Bu vakanın sonuçlarından çok, nedenleri önemli. O nedenlere yeniden cesaretle bakmak çözümü getirir. Bu da ancak demokratikleşmeden geri adım atmamakla mümkün. Topluma sinen şiddet kültürünü rehabilite etmenin yolu bu. Birilerinin işine gelmese de böyle...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Fatıma olmak

Bejan Matur 2009.12.11

Öyle bir zamanda yaşıyoruz ki, bütün kötülükler ilk kezmiş gibi geliyor. Sadece İstanbul göğü değil, ruhların üzerinde de kara bir bulut. Herkes karamsar. Herkes tedirgin. Ve sorular bitmiyor.

Sokağa çıkacak kadar öfkesini büyük yaşayanlar yarın ne olacak düşünmüyorlar. Ama yarını düşünen ve itidal telkin edenler hâlâ var. Ve devamla da olacaklar. Çünkü geriye iyilik kalır. Kötülük, zamanın aynasında kırılıp parçalanır.

Şehitlerin yüzlerine bakıyorum. Bakışlarına. Bize bakıyorlar. Yeter artık öldürmeyin demek çare değil. Ağlamak da. Öyle çok mektup alıyorum ki, öfkeli, önyargılı, anlamaya çalışan, çare önerenler. Yazıyorlar. Ellerinden gelen bu. Kimi önyargılarından çıkmamak konusunda inatçı. Kimi şüphede ısrarlı.

Ve bu ülkenin insanı aslında ne kadar duygusal, kanıtlıyorlar. Bir satır konuşsan ikna olacak. Bir kelime bahşetsen kurtulacak kininden. Çünkü bu ülkedeki çoğu şey gibi, kötülük de derinlerde değil. Her zaman yakındığımız sığılık bir imkân gibi. Allah'tan kötülükte sığın! Bir kötülüğü zamana yaymak, derinleştirmek konusunda çabalayanlar bu yüzden başarılı olamıyor belki de. Mahzenlerde tasarlanan kötülüğün halkta yer etmemesi bu yüzden.

Bu günlerde Hazreti Fatıma'nın hayatını okuyorum*. Bir peygamber kızı olmanın büyüğü ve gücüyle donatılmış hikâyesini. Onun için Bintî Ebiha (babasının kızı) olmaktan daha önemli olan, Ümmü Ebiha (babasının annesi) olmak. Babasının koruyuculuğunu üstlenmiş, müşriklerin zulmüne karşı siper olmuş bir kız çocuğu. Hazreti Ali'nin eşi olmaya layık yürekte ve inançta bir sevgili. Oğullarına yürek vermiş bir anne...

Kitapta aktarılan bir hikâye, şu günlerin karamsarlığını katlanılır kıldı:

Hazreti Peygamber'e zulmetmekle uğraşan müşrikler, zulümlerini o kadar ileri götürüyorlar ki, namazda olduğu bir gün, henüz kesilmiş bir devenin işkembesini alıp Peygamber'in sırtına bırakıyorlar. Ve o, hiçbir şey olmamış gibi namazını kılmaya devam ediyor. Müşrikler büyük bir zevkle seyrederken, kızı Fatıma gelip işkembeyi babasının omuzlarından alıyor. O sırada henüz on yaşında olan Fatıma müşriklere öyle bir bakış fırlatıyor ki, küçük kızın cesareti karşısında hepsinin dili tutuluyor.

Bu hikâyede elbette Fatıma'nın cesareti önemli. Ama bütün insanlık için daha önemli olan; Hazreti Peygamber'in sabrı ve vazgeçmemesi. İnandığında ısrar eden, secdeyi bırakmayan olmak...

Çünkü şu günlerin kötülüğü müşriklerin kötülüğünden az değil. Halkın kendisinden değil, karanlık dehlizlerden hayatımıza akıtılan bir cerahat bu.

Tokat'ta bu toprağın evlatlarını Türk-Kürt ayırmadan katledenler Fatıma'nın nazarlarını hak ediyorlar.

Bütün bunlar olurken sadece korkuya vurgu yapan, yaşanan karmaşayı her şeyin sonu gibi gören ve gösteren gözden de şüphe etmeli. Kimler felaket tellallığı yapıyor bu zamanda? Felaketin adını koyunca geldiğini bilenler değil mi onlar? Seçip gösterdiklerimiz, kameramızı odakladığımız her neyse, bizi en iyi o anlatmaz mı? Kalem oynatan, haber yapanların özensizliği yaşanan acıları derinleştirmeye yarıyor.

Şu zamanda sırtımıza konan deve işkembesine rağmen secdeden vazgeçmemek büyük bir sınavmış gibi geliyor. Hepimize Fatıma olmak düşüyor. On yaşında da olsak şerrin gözlerine bakmayı bilmek. Ve konuşmak. Kötülük her nereden geliyorsa, kimleri hedef seçiyorsa ona perde olmak. Çünkü ancak Fatıma'nın sevgisi ve sahiplenmesi ile büyük ve değerli olan korunur. Zamana kalacak güzel sözler Fatımaların koruyuculuğuna ihtiyaç duyar. Serap'ı öldürüp masumiyeti parçalamakla, Aydın'ı kalbinden tek kurşunla vurmakla ve yedi askeri şehit etmekle kazanılan iktidar zamana kalmayacaktır. Çünkü zamana kalan Peygamber'in sözleriydi, müşriklerin zulmü değil. Fatıma olmak bu yüzden değerli.

*Gülün Goncası Hz. Fatıma, Hilal Kara-Abdullah Kara, Nesil Yayınları.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Silahın getirdiği güven

Bejan Matur 2009.12.16

'Barış bir fırsattır ve her zaman yakalanamayabilir!' Bu sözler yaşlı bir Alman profesöre ait. Adı Andreas Buro. Uzmanlık alanı dünyadaki çatışmalar. Kürt sorununun çözümü ile ilgili konuşurken sarf etti bu cümleyi.

Almanya'da yapılan toplantıda, genç bir doktora öğrencisi naif bir biçimde DTP'li bir konuşmacıya şunu sordu: 'Her fırsatta güveneceğimiz bir şey yok diyorsunuz, neden kendinize bu kadar güvensizsiniz? Kürtlere biraz daha güvenseniz olmaz mı?'

Soru aslında çok manidar. Yıllarca demokrasi için mücadele ettiğini iddia eden bir örgüt, demokratikleşme yolunda mesafe alınmaya başlandığı zamanda en büyük darbeyi vurabiliyor. Ve silahın bir güvence olarak kabul edilmesi ne yazık ki, sadece PKK için geçerli değil. Legal siyasetteki bazı kişiler dahi silahı bir tür güvence gibi görebiliyorlar.

Silahların susması ile ilgili yapılan konuşmalarda bu nedenle hep geçmişten örnekler verilir. Şeyh Sait'ten Seyit Rıza'ya, Ağrı Ayaklanması'ndan Ermenilerin akıbetine anılar aktarılır. Devlete güvenmemek gerektiğini, devletin ilk fırsatta geçmişte yaptıklarını tekrar edeceğini savunurlar. Onur Öymen'in açıklamalarına kamuoyunca verilen insani tepkiyi yok sayarak, devletin aynı yöntemleri savunduğunu ifade ederler. Garip olan şu ki; devletin başı olan Başbakan'ın söyledikleri bu kişilerce önemsenmezken, anamuhalefet partisinin bir sözcüsü tarafından söylenenler kanaatlerini fazlasıyla belirleyebiliyor!

Böyle mi gerçekten? Avrupa Birliği hedefinde ısrarcı olan, komşularıyla tarihten gelen sorunlarını çözmek konusunda azami gayret sarf eden Türkiye'nin eksik ve hasarlı da olsa sahip olduğu hukuk düzeni insanlara bir güvence vermiyor mu? Silah bu nedenle mi sığınılan son kale?

Yaslanılacak tek yer dağ mı?

Bu soruları samimi sormakta fayda var.

Bad Boll'daki toplantıda konuşan Prof. Andreas Buro, çözüm için PKK'nın koşulsuz silah bırakmasının şart olduğunu söyledi. 'Ancak, PKK herhangi bir ön koşul dayatmaksızın silah bıraktığında çözüm için istenen adımlar atılabilir'. Salondaki dinleyicilerin bazıları bu önerinin onur kırıcı olduğunu, dağın temsil ettiği her şeyi yerle bir edeceğini dile getirdi. Korku ve kaygılar. Bitmeyen ve bitmedikçe de çevresindeki her şeyi yakma potansiyeli olan büyük bir güvensizlik.

Ben şunu sormak istiyorum:

Kürtler adına siyaset yaptığını söyleyenlerin mücadelesine, silah şu süreçte ne katıyor?

Operasyon alanı olmayan Reşadiye'de yedi eri şehit etmek, PKK'ya ne kazandırıyor?

Almanya'daki toplantıya Türkiye Parlamen-tosu'ndan davetli olan kimse katılmayınca, PKK'nın Avrupa'daki en yetkili isimlerinden olan Muzaffer Ayata son anda konuşmacı olarak dahil oldu. Gönderilen program akışında Ayata'nın adı yoktu.

Ayata, PKK içinde konuşulması en mümkün isimlerden biri; 'Devlet bize bir çıkış sunmadı' diyor. 'Savaş çözüm değil, biz de yorulduk artık, Bize bir çıkış sunulsaydı çoktan silahları bırakırdık'. Aynı şeyleri Murat Karayılan'dan da duyarsınız. Hepsinin hedefi teslim olmak dışındaki bir seçenek. Her neyse o! Bana şöyle görünüyor; PKK şiddeti seçerken dayandığı nedenleri devam ettiren, yeniden üreten bir savaş örgütü durumunda şu an. Bir hareket için bundan tehlikelisi yoktur. Çıkış nedenini, varlık nedeni olarak devam ettirmek PKK'nın sonu olabilir. Şimdilik bu akıbetin ertelenmesi Türkiye demokrasisinin kurumsallaşamamasından kaynaklanıyor. PKK'nın seçtiği yöntem ve talepleri arasındaki uçurumun bir handikap olduğunu geniş kesimlerin görmesini bu kez de Anayasa Mahkemesi DTP'yi kapatarak engelledi.

PKK artık dağda sıkıştığını bildiği için şehirlerde yapılanmak istiyor. Şehirlerde örgütlenmek için kamu otoritesini hataya sevk ediyor. Çünkü silahlı mücadelenin başlarında da kendi yaptıkları değil, devletin yaptığı hatalar PKK'yı güçlendirmişti.

PKK savunduğu 'demokratik özerklik' için silahlı mücadeleye devam diyor. Reşadiye saldırısından ve sokak eylemlerinden anlaşılan net bir şey var; PKK için legal siyaset hâlâ bir amaç değil.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dostoyevski'nin terk ettiği ülke

Bejan Matur 2009.12.18

İsviçre bir polis devleti değil, ama her İsviçreli bir polistir. Minare tartışmasının üzerinden haftalar geçmiş. İsviçre'de yaşayan yabancılarla krizi konuşuyoruz. Pek çoğu Türkiye'den giden göçmenler; dindarlar, Aleviler, sol grup mensupları.

Yaşanan kriz Avrupa'daki gizli ayrımcılığı görünür kıldığı için gündem hâlâ sıcak. Hak ve özgürlükler konusunda İsviçre Türkiye'nin gerisindeymiş gibi konuşuyor çoğu! Hepsinin referansı temel insan hakları. Avrupa'da edindikleri bilinç gizli ırkçılığın duvarına çarpıp kırılmış. Bir tür hayal kırıklığı ve yabancı olmanın yarattığı acımış ruh haliyle İsviçre demokrasisini eleştiriyorlar. Özgürlüklerden ne anlamamız gerektiği hepsinin temel sorusu. 'Aynı özgürlüğü Türkiye için de düşünür müsünüz?' diye sorduğumda, tereddüt ederek 'evet' diyenler bile, İsviçre'ye demokrasi dersi vermek fırsatını kaçırmak istemiyor!

Anlatılanlar, hak bilincinin bir tür tahammülsüzlükle perdelendiği, toleransın yok olduğu hikâyeler toplamı. Her biri komşusunun ihbarıyla kapısına gelen bir polis hikâyesi anlatıyor. Kimi kendi yaşadığından kimisi de tarihten örnek veriyor.

En çarpıcısı 1867'de kızı Cenevre'de ölen Dostoyevski'nin hikâyesine atıfla çizilen İsviçre portresi. Ünlü Rus yazar, 4 aylık kızını kaybedince acı içinde ağlarken komşuları, kapıya hizmetçilerini gönderip 'hıçkırıklarınız sinirlerimizi bozuyor, lütfen sessiz ağlayın' uyarısında bulunmuş. Karısı Anna, Dostoyevski'nin İsviçrelileri hiçbir zaman sevedemediğini, en elemli anlarında dahi çevresinden gördüğü kalpsizlik ve katı yürekliliğin nefretini artırdığını yazıyor anılarında.

Dostoyevski'nin hikâyesi, tahammülsüzlüğün derinliğini göstermesi bakımından önemli. Ünlü yazarın İsviçre'yi terk etme kararını belirleyen bu katı yüreklilik olduğunu aktarıyor karısı.

İsviçre'yi kolaylıkla terk etme lüksü olmayan göçmenlerin ruh hali ise başka bir gerçeğin perdesini aralıyor; konu elbette minare görüntüsüne olan tahammül değil. Daha derinlerde başka bir sorunun artık kapatılmayacak kadar hayatîyet kazandığını gösteriyor kriz; göçmenliğin, üçüncü dünyadan gelenlerle yaşamak zorunda kalmanın Avrupa'da yarattığı yük bu. Yorgun kıtanın yorgunluğunu daha da görünür kılan bir karşılaşma alanı göçmenlik. Kriz bu nedenle minarelerin görüntüsünün İsviçreliler için ne ifade ettiğinden daha derinlerde seyrediyor. İki kutuplu dünyanın yarattığı değerlerin daralan kavşağı belki de. Yabancıların yükünü taşımakta zorlanan yorgun Avrupa'nın, bu yüke itiraz etme gücünü kendisinde gören steril vitrini İsviçre. Krizin burada çıkması boşuna değil. Kültürel kodlar hesaba katılınca olanlar fazlasıyla anlam kazanıyor.

Özgürlükler konusu tahammül sınırını aştığında o sınırı yeniden tanımlayacak araçlarımız neler? Yahut aynı araçları günün gereklerine, özgürlük talebine uyarlayacak kapasiteye sahip mi dünya? Yorgun kıta demokrasi referansları konusunda yeni değerleri hangi mekanizmalarla üretecek? Soru çok. Ve en önemlisi; üçüncü dünyanın yoksulları kapıyı bu kadar zorlarken, Avrupa daha ne kadar adaleti, eşitliği referans alacak?

Adalet ve eşitlik, somut tezahürleri olduğunda gerçeklik kazanan kavramlar.

Burada imkan gibi görünen tek veri şu: Krizi belirleyen eski kuşağın kültürü. Giderek içine kapanan ve dünyadaki değişimi görmeyi kabullenmeyen bir kuşak bu.

Fakat aynı kuşağın torunları bugün bambaşka bir kültürün habercisi konumundalar. Referandumda minare yasağı için evet oyu kullanan kuşağın torunları bugün göçmen çocuklarıyla aynı okullarda okuyorlar. Aynı kreşlerde büyüyorlar. Çoğu yirmilerinde olan bu yeni kuşağın habercileri dünya ile entegre durumda. Amerika'ya, Asya'ya gidiyorlar. Tarihinde hiçbir koloni ilişkisi olmamış bir ülkenin özgür dünya vatandaşları olarak gizli ırkçılığı kendi hayatlarında yenmeyi öğreniyorlar.

Genç kuşak melezliği getiriyor. O kuşağın zihninde ne dünya farklı kutupların dünyası ne de bir ülke, sadece bir dilin... sınırların aşıldığı bir zihin pratiği yön veriyor hayatlarına. Eski kuşak statüko konusunda ısrar ederken, yeni kuşak dünya ile iç içe. Bu kuşak gelecek projeksiyonu için yeterli bir referans gibi göründü bana.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir gece, bir yolcu

Bejan Matur 2009.12.23

Bir gece Püren Geçidi'ne yakın bir dağ sırtında bir yolcu otobüsü durduruldu. Yolcuları başkente gitmek üzere yola çıkan Maraşlılardı. Aralarında Kürtler, Türkler, Aleviler, Sünniler vardı.

Kafalarında binbir dertle yola çıkmışlardı. Kimi hastaydı, kimi gurbet yolcusu, kimi talebe.

Gecenin bir saatinde Püren Geçidi'nde önleri kesildi. Onlardan önceki araçların lastikleri taranmıştı. Sesler geliyordu. Bütün yolcular merak içinde neden durduklarını anlamaya çalıştı. Çıt çıkmıyordu. Şoförün ve muavinin yüzünden bir gölge geçti ve açıklandı; PKK yolu kesmişti. Öndeki yolcuların akıbeti hakkında hiçbir bilgi yoktu. Sessiz yolcular karanlığın daha da büyüttüğü korkuyla büzülmüşlerdi. Silah sesi yoktu henüz ama her an camların taranacağı yahut birilerinin gelip yolcuları tek tek bilinmeze götüreceği hissi havayı kaplamıştı.

Beklediler. Muavin, kimsenin dışarı çıkmasına izin vermiyordu. Şoför kaygı içinde çektiği sigarasını dağlara doğru üflüyordu. Belli ki korkuyordu. Sonra bir hareket başladı. Sesler çoğaldı ve içerdekilerin meraklı bakışları camın dışına yöneldi. İlk ses bir ısıktı. Dağların arasında yankılanan uzun bir ısıklık. Bir şey anlatıyordu belli ki. Kürtçe konuşuyorlardı. Gecede ağaçlar korkunun hayaletine dönüşmüş zebaniydi.

Arka koltukta oturan iki genç fısıltıyla konuşmaya başladı 'bir bıçağım olsaydı on tanesini gözümü kırpmadan keserdim'. Bir diğeri 'bunların kökünü kurutmamakla hata ettik'.

Otobüsteki Kürt-Alevi yolcuların konuşulanları duymaması için bütün benliğimle dikkat kesildim. Söylenen her şeyi dikkatle dinlersem onlara engel olabileceğimi düşünüyordum.

Dışarıdaki ısıklık seslerini isimler takip etti. Biri diğerine Hüsen diye sesleniyordu, diğeri Diyar, bir başkası Welat. Yolu açacaklardı. Silah sesi duyulmadı. Ve ısıklık çalan çocuklar geride bıraktıkları korkuyla dağ geçidinden uzaklaşıp ormanda kayboldular... Otobüsün korku içinde iki büküm olmuş yolcuları yavaş yavaş silkindiler. Ölümünden dönmüş olmanın mucizesi hepsini mahmurlaştırmıştı. Araç toparlanıp, hızla yola koyuldu. Kısılan sesler toparlandı ve ürkek yorumlar başladı. Korkmuş ve bunu belli etmiş olmanın mahcubiyeti yerini kabadayılığa bırakacaktı ama daha değil. Dağ geçidi aşılmamıştı henüz. Dağlar bitti, Göksun ovası sakın düzlüğüne aldı yolcuları ve kasabanın ışıklarının görüldüğü ilk yerde Kalaşnikof'lu, poşulu birileri yola fırladı. En önde oturan sarışın bir kadın çılgın atarak bayıldı. Yığıldığı koltuktan kadını toparlamaya çalışan muavin, 'Korkmayın bunlar özel tim. Onlardan zarar gelmez!' dedi. Tebdil-i kıyafet asker ve ilçenin emniyet ekipleri olayı duyup yola çıkmışlardı.

Arama yapıldı. Herkesin kimliği soruldu ve benim sıram geldiğinde soyadımı gören asker 'bizimle aşağıya inin' dedi. Soyadı Matur olan isimler sıraladı: Tanıyor muydum? En son ne zaman görmüştüm? Bir ilişkim var mıydı? Sorular uzadı, dakikalar ikna olmalarına yetmedi.

O gece yarısı ısıklı duyulan kuzenlerimden biri olabilirmiş! Benim de bindiğim otobüsü tarayacak olan. Hiçbir şey bilmiyordum.

Kayseri yönüne doğru gitmemize izin verildiğinde herkes tuttuğu soluğu bir hayat üfler gibi içinden saldı. İkinci doğum başladı böylece ve birikmiş olan dile geldi.

O yolculukta başını öne eğmiş korku içindeki masum yolcuların nasıl birer katile dönüşebileceğini gördüm. Korkunun getirdiği öfkenin neleri yıkabileceğini.

Yol kesen dağlılarla, arka koltukta fısıltı içinde katliam düşleri kuran yolcuların arasında bir varlıktım o an. Hepsinin geçmişini bilen. Ölüm hayatlarında neye denk düşüyor gören. O gece sessizlik yoktu. Zulmün ve öldürme isteğinin arafıydı yaşanan. Bir taraf kendi özgürlüğü adına yol kesiyordu. Bir diğeri bütün bildiğini yok etmeye odaklıyordu.

Yol uzundu. Ve biz aynı yolun yolcuları Kürtler ve Türkler, Aleviler ve Sünniler bize yön veren korkuların esiri olmamak için hiçbir şey yapmıyorduk.

Dün öyleydi, bugün de farklı değil pek. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

PKK'nın meşruiyet çıkmazı

Bejan Matur 2009.12.25

Yapılan aslında bir meşruiyet tartışması. Şiddet ve şiddetin getirdiği güç, otorite ne kadar meşru? PKK'nın bugün geldiği aşamada seçtiği yöntemle, hedefleri arasında bir uyum yok.

Demokratik özerklik hedefi için silaha gerek olmadığı her fırsatta dile getiriliyor. Kendileri de kabul ediyor bunu. Silahsızlanmayı istiyorlar. Onlara göre silahsızlanmanın yolu; muhatap alınmalarından ve demokratik siyaset kanallarının açılmasından geçiyor.

Ve karşılarında böyle bir yapıyı muhatap alacak kimseyi bulamıyorlar.

Devlet 'önce silah bırakın' derken, PKK 'herhangi bir güvence olmadan silah bırakmam' diyor.

Tarihten gelen güven sorunu da eklenince dağlardan inmeyi yok olmakla belli ki eş görüyorlar. Peki, mevcut tablo bu güvensizliği bu derece vahim kılacak gerçeklikte mi? Ben öyle olduğunu düşünmüyorum. Dikkat edin, son dönemde DTP sözcüleri, hemen her platformda, kendilerine daha fazla güvenmelerini telkin eden eleştirilerle karşılaşılıyorlar. 'Neden hep birilerine yaslanarak konuşmak zorundasınız?' sorusu en son Erbil'de Barış ve Demokrasi Partisi sözcülerine yöneltildi. Güvenilecek başka bir şey yok mu sahiden?

Sanıyorum bu güvenin yeterince hissedilememesinde sadece güvenin kendisi değil, saygı uyandırmayan yöntemlerin seçilmiş olması da etkili. Vicdan yaratmayan yöntemlerin seçilmiş olması. Çünkü en nihayetinde şiddet sadece silahla ilgili bir olgu değil.

PKK başından itibaren uyguladığı yöntemlerle Stalinist bir çizgi izledi ve bunun kültürde karşılığını yarattı. Bugün silahın olmadığı pek çok platformda konuşulanların şiddeti silaha rahmet okutur cinsten. Bu yüzden Kandil'de silahlı olan Karayılan, Emine Ayna'dan daha ılımlı cümleler sarf edebiliyor gerektiğinde.

Kürtler neden içlerinden bir muhalefet geliştiremiyorlar sorusu haklı bir soru. Ama muhalefetin, yani demokratik kültürün gereği olan eleştirinin yapılması için gerekli zemini yok edenin ne olduğu sorusu daha öncelikli ve anlamlı.

PKK'nın kullandığı yöntemlerin şiddet içermesi konuşulan dili de şiddetle donattı. Bugün Kürtler arasında her kim ağzını açmaya kalksa karşılaşıacağı ilk hafta hain, işbirlikçi yaftasıdır. Pek çoğu, yaftalanmamak adına susmayı tercih edebilir, eder.

Bir diğer gerçek de şu: Yaşanan süreç bize net bir karşılaşmayı gösterdi. Bu süreçte Türk kamuoyu derin bir sorun olduğunu ilk defa idrak ederken, PKK da şunu görüyor; bir özgürlük ve onur mücadelesi verdiğini düşünürken kullandığı enstrümanlar Türk kamuoyunda bir vicdan yaratmamış. Sorun budur aslında. Öcalan'ın bir türlü Mandela olamayışı bundan... PKK başından itibaren ideal hedefler uğruna verdiğini iddia ettiği mücadelede Türkiye kamuoyunda bir vicdan yaratamadığını daha yeni fark ediyor.

PKK'nın içinde konuşulabilecek olanlarla konuştuğunuzda bunun verdiği umutsuzluğu fark ediyorsunuz. Bir türlü kabul görmemenin, anlaşılmanın nasıl devamla mümkün olduğunu sanıyorum artık bir soru olarak önemsiyorlar. Eğer doğacaksa bir aydınlanma bu sorudan doğacaktır. Daha önce hemen her olumsuzluğu devletin inkârcılığına bağlıyorlardı. Şimdi dönüp kendilerine bakmanın, eleştiriye tahammül etmemenin, yaratılan şiddet kültürünü hayatın her alanına yaymanın gayri insani oluşunu yeni fark ediyorlar. Kendi aralarındaki muhalefet ihtiyacı bundan kaynaklanıyor. Aslında bu arzunun kapalı kapılar ardında dile geldiği de biliniyor. Ancak sorun şu ki; en mantıklı ve tutarlı eleştirileri bile yerle bir edecek kutsallar PKK'da ağırlıklı olarak yer tutuyor. En hafifinden bir siyasetçinin demecine sert eleştiriler getiren diğer siyasiler, İmrâlı ya da Kandil'den eleştirdikleri kişiye destek verilmesi durumunda sus pus olmak zorunda kalıyorlar.

Çeşitliliğin ve çoğulculuğun zaman içinde oluşacağını görmek zor değil. Yeter ki sorunun sadece silah değil, silahtan daha fazla güç kazandıran şiddet söylemi olduğunu görelim. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Devlete güvenmek!

Bejan Matur 2009.12.30

Yıllar önceydi. Hakkari'den dönüyordum. Yolda şoföre 'Burada duralım.' dediğimde şaşırıldığını hatırlıyorum. Kırk yıldır gidip geldiği manzarada duracak ne vardı?

Gökyüzüne uzun baktığımı görünce 'Bizim buralarda efkârlanırsan dağlara bak, bütün efkârın geçer.' demişti. Her yeri deniz gibi hissettiren bir gökyüzü vardı o gün. Sadece gözleri değil, ruhu da ışıkla dolduran masmavi bir gökyüzü.

O yıllarda, yol boyunca rastlanan kimlik kontrolleri, askerî alanlar, bariyerler arasında hayatını sürdürmek zorunda kalan insanların sığınacağı tek yer dağlardı. Bütün o dağlar, efkâr dağıtmak için büyüktü sanki. Dağların arasında yaşama uğraşı veren o insanların hayatında devlet, doğumla ölüm arasında, verdiği kafa kâğıdını sorgulayan askerden ibaretti.

Dilini bilmedikleri, tanıdık olmayandı devlet. Esirgediği şefkatle, unutulmuşluk hissettiren muhayyel kutsaldı. Esirgenen o şefkatin yıllar içinde devlete karşı bir güvensizlik getirdiği biliniyor. Bugün yaşanan sorunların temelinde de hiç tereddütsüz hâlâ hissedilmeyen o güven var. Kürtlerin büyük çoğunluğu o unutulmuşluk hissiyle devlete güvenmiyorlar hâlâ!

Aradan 12 yıl geçmiş. Çok şey değişmiş ve değişmekte. Değişmeyen; devlete olan güvensizlik. Çünkü Kürtlerin devlet algısı ülkenin batısında yaşayanlarınkine benzemiyor. Yani yol, okul ve sağlık ocağı ile tanışmaları bile Özal'lı yıllara ve AKP iktidarı döneminde başlatılan KÖYDES projelerine dayanıyor. Uzun yıllar Doğu ve Güneydoğu taşrasında yaşayanlar için devlet, yılın belli dönemlerinde gelen asker demektir! Çatışmaların başlamasıyla askerin gelme sıklığı ve uyguladığı yöntemler derinleşmişti o kadar!

O güvensizliğin yeni dinamiklerini görmek açısından memleketin en doğusuna, Van'a gitmek ve oradan karayoluyla Diyarbakır'a geçmek iyi bir deneyim oldu. Van sivil toplum kuruluşları dayanışma kurulunun ev sahipliğinde yapılan toplantıda pek çok şey konuşuldu. Van'ın kendine has kozmopolit yapısı kutuplaşmaları yumuşatan kültürel atmosferi, sorunları konuşmayı da imkânlı hale getiriyor. Keder dağıtan dağları olduğu için belki de, pek çok farklı fikir açıklıkla tartışılabilirdi. Başınızı çevirdiğiniz hemen her yerden size baktığını hissettiğiniz Süphan Dağı'nın verdiği güven konuşmaların samimiyetini de etkiledi.

KCK operasyonunda basına yansıyan kelepçeli görüntünün üzerinden sadece bir gün geçmişti. Pek çok farklı görüşte insanın verdiği ortak tepki o görüntülerin zihinlerde çağrıştırdığı duyguyla ilgiliydi. Abdullah Demirbaş'ın, Fırat Anlı'nın eli kelepçeli fotoğrafının herkeste tetiklediği ortak duygudan söz edildi. Aynı gün Osman Baydemir'in 'Şeyh Saitler ihanete uğradı, Seyit Rıza uğradı ama bizler ihanet etmeyeceğiz' konuşmasının altında da buna benzer bir his vardı. Hangi görüşten olursa olsun, Kürtlerin geniş bir kesimi için o görüntünün tetiklediği duygu; hafızalarda canlı bir biçimde duran güvensizlikti.

Diğer yandan sokak burada beklendiğinin tersine bir infial halinde değil. Bir üzüntü elbette var ama infiale dönüşmemiş. Bu da şunu gösteriyor; medya doğası gereği hep hareketli olana yöneliyor. Hareketse siyasetin alanında mevcut. Yoksa sokağa çıktığınızda karşılaştığınız manzara hiç de adliyenin önüne toplanan kalabalığın duygusuyla aynı değil. Üstelik adliyede toplanan da derindeki kırgınlığıyla toplanmıyor. Siyaset, istediği için orada bulunuyor. Ve siyasetin bu kadar belirleyici olduğu bir sorunu çözmek de düşünüldüğünün aksine zor olmayabilir.

Aklımda hâlâ Van denizinin mavisi var. Geleceğin rengi gibi duruyor. Bu coğrafyanın hak ettiği iyiliğe dekor olacak olan mavi. Öyle bir ışık ki, bütün gölgeleri tüketmeye gücü yeter. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kozmik oda, yeni gün

Bejan Matur 2010.01.01

Kozmik kelimesi kozmostan geliyor. Türkçedeki muhteşem kâinattan. Kozmik, kâinata ait olan demek. Kâinatın düzenine ait olan.

Kâinatın düzeni insana tanıdık değil. İnsan onu sadece sezebilir. Kara delikler, karanlık madde ve sonsuzluğun sırda dolu bitimsizliği insanı büyüler. Ama sınırına varamaz. Ve bilmemek belirsizliktir. Belirsizlik ise kaygı, bilinçdışı korku.

'Kozmik oda' teknik bir tabir. Ama açıkladığı bir zihniyet de var: Kâinatın düzenine ait olan mutlak'ı dünyevileştirmek hakkını kendinde görenlerin zihniyeti bu. İnsanın mucizesine yabancı olanlar, onu sırlarla kuşatılmış kâinatta, korkularıyla yaşayan, zayıf bir varlık gibi kurgularlar. Ve bu zayıflığı başka bir zeminde yeniden üretirler. O güven ihtiyacının otorite ile nasıl ilişkilendiği darbeci tarihin konusu. Ufku dünya ile sınırlı olan bu kafa yapısı, bilinemez olana ancak kavram düzeyinde meyleder. Derin iktidarının en derin hücresinin adı bu yüzden 'kozmetik' olur. Memlekete dair en derin sırların barınağı, ülke güvenliği zırhıyla kayıtlanır.

Memleketin tarihinde can yakmış, mazlumların hayatına kastetmiş en kirli tezgâhlar orada kodlanır. Ve zinhar açıklamaz. Çünkü doğrunun sahibi kendisidir. İç ve dış düşmanın ne olduğu hangi menfaatin yüce, hangisinin alçak olduğu o tezgâhta belirlenir.

Ama en fenası iç düşmandır. Zira içerisi düşmanla doludur. Kendi halkını düşman gören ve onu her daim hizaya getirilmesi gereken olarak algılayan zihniyet, yapay sırlarını mukadderat gibi sunar.

Mumyalar halinde yan yana dizilmiş sırlar. Biri adı olmayan JİTEM, diğeri faili meçhuller, geriye gidelim 1 Mayıs, Maraş, Sivas, hadi şimdiye gelelim Tokat-Reşadiye... Bütün bunların şifreler halinde kayıtlı olduğu vehmediliyor. Çıkar mı? Kim bilebilir?

Söylenen; hard diskler yok edilse bile belgelerin okunabileceği. Öyle mi gerçekten? Teknoloji ne kadarına imkân verir?

Kozmik oda bana bir üst vicdanın matriks sahnesi gibi göründü. Üzerinde bin düğümün olduğu büyük bir mecaz. Ama o mecazın hakikate dönüşmesi adaletin tecellisi ile mümkün. O harfler hard disklerden çözülüp halkın vicdanına sunulur mu; 'Ey halkım sana şunları, şu nedenlerle, şu yüce amaçlarla reva gördük' denir mi? Bana matriks gibi görünen şu; sırların kayıtlı olduğu hard diskler yok edilmiş yakılmış olsalar da düşülen her harf kâinata kayıtlıdır. Harfler âlemi değil belki ama bu ülkenin büyük kaderinin levhasında silinmemiş işaretler olarak duruyor olmalı! Çünkü kâinatın gayesinde kötülük yok. Yaradılışın amacı kötülük ve öldürme değil. Çünkü asıl mucize kâinata ve ona ait bilinmezliklere akılla tanıklık eden insandır hâlâ.

Kâinatın sırrını yeryüzüne indirdiğini söyleyerek kendi mucizesini yaratmaya çalışanların dar ufku bugün hakikat duvarına çarpıyor. O duvarın ilk tuğlası belirdi. Hep beraber daha fazla demokrasi talep ederek, haklarımıza daha fazla sarılarak o duvarı renklendireceğiz. İnsanı yücelterek o duvarı inşa edeceğiz.

Çünkü artık hakikatin kendisine ihtiyacı var. Taklidine değil.

Sırlar, yaradılışı derinleştirdiği için sırdırlar. Yaratılanı incittikleri, varlık amacını zedeledikleri için değil. Bize sır gibi sunulan ve kozmik odalarda kodlanan sırlara itiraz etme zamanı şimdi. Hepimiz için şeffaflıkta ısrar etmek zamanı.

Bugün yılın ilk günü. Mucizeyi kâinatla ilişkide aramamızın döngüsü bir kez daha tamamlandı. Zaman geçti. Ve yeni gün, yeni söz demek. Hepinizin yeni yılını kutluyorum.. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Ey sır arkadaşım'

Bejan Matur 2010.01.13

Dağların hüküm sürdüğü, insanın yalnızlık içinde beklediği derin bir taşra. Ve o taşranın merkezle bağı. O uzaklıkta insanı ülkesine bağlayan nedir?

Toprak, ortak geçmiş? Fazlası olmalı. Saatler süren düzlüğün, bozkırın ve bozkırın bittiği yerde başlayan dağların yüce gönüllü sessizliği. Hepsi insana bakıyor. Ya insan? Anadolu insanı yüzünü hangi geleceğe çevirmiş?

Ağrı'da şehri boydan boya kat eden yolun iki kıyısında dizilen okullara bakıyorum. Fen lisesi, kolejler, büyük, renkli binalar. Kimin hevesini geleceğe taşımak üzere tasarlandılar? Anne-babaların içe kapalı ümitsiz dünyasında bir imkân olarak beliren çocukların eğitimi taşrada ne ifade ediyor?

Anadolu'yu az çok bilenler şunu teslim eder; Türkiye toplumu köylü bir toplumdan, kentli olmaya doğru hızla ilerliyor. Taşra şehirlerinde sayıları hızla artan dershaneler, okullar bu yönü işaret eden birer basamak. Eğitimde başarılı olmak hayatı dönüştürmenin anahtarı gibi. Ebeveynler ancak evladı okursa hayatlarının değişeceğini farkında.

Yolda ilerliyoruz. Karlı tepelerin bittiği yerde Ağrı şehri görünüyor. Eksi 17 derece soğuk. Ama bir canlılık var. Önlenebilir bir değişim isteği.

Bütün dünyanın birbirine benzediği bir zamanda, benzer markalar, benzer tabelalar, benzer okullar ve asıl önemlisi aynı istek. Değişme, dünya ile bütünleşme isteği.

Araçları belli; daha fazla siyaset, daha fazla eğitim. Son bir yılda beklentileri artıran açılım da eklenmiş listeye. Açılım neredeyse mistik bir kavram gibi Kürt-Türk herkesin dilinde. Açılım nedir diye sorsan kimse ikinci cümleyi kuracak durumda değil ama bir imkân olarak ufku dolduruyor.

Açılımın içeriğinden bihaber olsalar da vaat ettiklerinden ümitliler. Artık acıların yaşanmayacağına dair bir ümit bu. Artık sonuçlarını göstermeli diyorlar. Hükümet somut adımlar atmalı. Başbakan'a derin bir bağla bağlı olan o insanlara bakınca, Ankara'dan görünmeyen taşranın saflığı hâlâ bu ülkeyi ayakta tutan bir harç diye düşünüyorum. Beklentileri ayakta tutan derin bir sadakat yansıyor sözlere.

Bir ülkenin sınırlarında ne olup bittiği, o uzaklıktan ülkenin nasıl görüldüğü gelecek hakkında daha fazla fikir verir diye düşünürüm hep. O kadar uzağa gidince, birbirinden onca farklı gerçekliği nasıl bir harmanda topladığını görüyorsunuz ülkenin. Coğrafyanın değişmesi, kaçınılmaz olarak siyaseti de değiştiriyor. Güneydoğuda olmayan bir sükunet var Ağrı'da. Anlaşılan memleketin doğusu her yerden daha sakin ve tevekkül içinde. Duygusal karmaşa doğuda, batıdakinden çok daha az.

Bembeyaz ıssızlık boyunca yol aldığımız, kendimizi büyüünden alamadığımız zamanlarda durup dağlara baktığımız yol boyunca bana ümit veren bir taşra gördüm.

Ağrı Dağı'nın kıyısında dağın görkemiyle yarışmak ister gibi başını uzatan İshakpaşa Sarayı suskun kaldığı yılların vakarıyla düzlüğe bakıyor. Sarayın sessizliği son aylarda kasvetini yitirmiş. Başbakan Erdoğan'ın Meclis'te yaptığı konuşmada adını andığı büyük Kürt bilgisi Ahmedê Xanî'nin türbesine ziyaretler artmış.

Sarayın baş katipliğini yapan büyük şairi görmeye gelenler, türbesinde dua edenler onunla bu kadar geç tanışmış olmanın mahcubiyeti içinde bir ümide de işaret ediyorlar sanki. İzmir'den, Çanakkale'den, Yozgat'tan Başbakan andığı için, bir değer atfedip Xanî'yi görmeye gelenler toprağın derinlerine itilmiş sözlere kulak vererek doğu ile batı arasında örselenen bağı tazeliyorlar. Mem-u Zin hikâyesindeki şu sözlere kulak vermek hangi örselenmiş kalbe yol göstermez ki?

'Ey sır ve oturma arkadaşım, baş arkadaşım
Gerçi yanmak yönünden benim gibisin sen
Fakat konuşma yönünden benim gibi değilsin.
Eğer sen de benim gibi söyleseydin
Benim de gönlüm fazla yanmazdı.
Benimle senin derdin farklıdır
O fark doğudan batıya kadardır.
Doğusun ateşin görünüştedir
Batı da benim, içim ateştir
Her zaman yanıyor canımızın damarı
Senin ise bazı vakitlerden başka yanmaz!'

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hariciye odasındaki korku

İsrail Dışışleri bakan yardımcısının Türk büyükelçisini aşağılamak için seçtiği yöntem çok şey anlatıyor. Seçilen mekân, mekânın ruhu... Ruhu varsa tabii!

Diplomasi kuralları, dış siyaset ve teamüller pek çok şey söylenebilir ama o daracık odanın işaret ettiği bir ruh hali de var; sorgu odasını hatırlatan bir mekânda, soluk bir ampulün ışığında, basit sıradan koltuklarda aranan prestij, muhakemeyi kilitleyen korkuya işaret ediyor. Sakil üç beş koltuğun alçaklığına indirgenmiş o şovdan güven değil, korku okunuyor.

Bu saçmalığı sona erdirdiği için beklenen özrün gelmiş olması önemli.

Bir ülkenin hariciyesinin nasıl yönetildiği önemli bir gösterge. Dış vitrin en nihayetinde nasıl görünmek istediğimizle ilgili bir seyir alanı. Yaşanan kriz, İsrail'in, dünyaya nasıl görüldüğüyle artık çok da ilgilenmediğini gösteriyor. Bu siyasetin iflasıdır! O odadan yansıyan görüntüde siyaset yok. Bir sorgu odasını hatırlatan atmosferde kendine sandalye yüksekliğinde paye biçen sakil bir güç iddiası var. Böyle bakıldığında Gazze'de olup biteni daha iyi anlayabiliyor insan. Onca insanı gıdasız, susuz, elektriksiz bırakan kararlar böyle siyasetçilerin elinden çıkıyor demek ki. Gazzeli çocukların ölüm mührü bu korku ve güç gösterisi ile şekilleniyor.

İsrail'e bir kez gittim. Uluslararası bir şiir festivaline katılmak üzere davet edilmişim.

Daha havaalanından girerken yaşadıklarım bir cinnetin insan eliyle nasıl örülebileceğini göstermişti. Havaalanından bir kez girdikten sonra yaşadıklarınız, şahane dostluklar, vicdan sahibi müthiş bir muhalefet, Akdeniz doğasının büyüleyici atmosferi, bütün bunlar Kudüs'e gidene kadar insanda bir yakınlık yaratıyor. Ama Kudüs'te cinnet yeniden arz-ı endam ediyor.

Katıldığım festivalin yöneticileri daha çok sol eğilimli olduklarından sırf Filistin halkıyla dayanışma olsun diye Arap yoğunluklu bir şehirde okuma düzenlemişlerdi. Dünyanın pek çok ülkesinden gelen şairlerle beraber şiirlerimizi okuduk. Ud çalındı, Arapçanın ve İbranicenin kardeş gırtlığından çıkan kadim sesle eski kardeşlik tazelendi.

Tel Aviv'den Nasiriye ve Hayfa'ya, oradan Yafa ve Kudüs'e doğru seyrederken hissettiklerime şöyle bir düşünce eşlik etti hep; evet bir cennet. Akdeniz'in kıyısında tarihi, doğası ve biriktirdikleriyle etkileyici bir coğrafya. Ama bir sorun var! İnsandaki adalet duygusunu zedeleyen bir his. O hissin ne olduğunu anlamaya kendi adıma çok çabaladım. Vardığım yer; parçalanmış, travmalarla yüklü bir coğrafyanın insanda yarattığı hakkaniyet ihtiyacıyla ilgiliydi. Doğanın, tarihin ruhuna çok da uymayan zorlama bir durum yaşanıyordu çünkü. 'Yanı başınızda yaşanan onca acıya rağmen, bir cennet yaratılabilir mi?' sorusuycu vicdanımı dürtten. Çünkü cennet en nihayetinde konforunu vicdanın mağmasından kurar. Dünyevî rahatlıktan değil. Bir ülke istenmiş ve kavuşulmuş. Bu talebi, derin kök ihtiyacını anlayabiliriz. Ya kurduğunuz hayat bir başkasının cehennemi olmuştusa? Bir cennet bir başkasının cehennemi üzerine inşa edilebilir mi?

Savruldukları ülkelerden büyük bir özlem ve geçmiş ihtiyacıyla kendi topraklarına koşan Yahudilerin vatan ve kök ihtiyacı anlaşılmayı hak ediyor. Ama kurdukları ülkede var ettikleri siyaset o insani ihtiyacın zemini olamıyor hâlâ.

Tıpkı Dışışleri Bakan Yardımcısı Danny Ayalon'un odasında olanlar gibi; hakkaniyet, güç isteğinin yarattığı karmaşada kayboluyor. Ordaki zihniyet ne yazık ki odanın ölçülerinden daha dar. Seçilen yöntemse sakil. Rakibini alçak koltukta oturtma yöntemi Charlie Chaplin'in Hitler parodisinde kullandığı bir motifti. Nazi zulmünden kurtulan Yahudi yönetici, kendine model olarak Hitler'in yöntemini seçmekle ancak trajik olabiliyor.

Nihayetinde sağduyu sahibi y6neticilerden 6z6r geldi ve dileyelim ki bu İsrail i7in de son olsun. İsrail halkı o daracık odadan d6nyaya verilen imajdan daha iyisine layık 76nk6.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hrant i7in mektup

Bejan Matur 2010.01.19

şimdi Diyarbakır'dayım. Gelemedim... 76nk6 Diyarbakır'ı anlatan bir kitap yazdım. Ve o kitap bug6n Bayzar bacının, Kuyumcu İbo'nun, Papaz Yusuf'un, Saliba'nın, Lukas'ın, Mari'nin de katılacağı bir resepsiyonla tanıtılacak. Hepsı Hrant'ın emaneti gibi. Hep 6yleydi ama bug6n daha 7ok 6yle geliyor.

Ben Diyarbakır'ı anlatırken taşlar konuşsun istedim. Coğrafyanın hafızasına inandığım gibi yolların hafızasına da inanırım. Yol bana hep adı konulmamış bir acıyı hatırlatır. Yolda olanlar, gidenler şiirim, kelimelerimin başk6şesinde durur. Ben hayatım boyunca hi7bir y6r6y6şe katılmadım. Tek istisnası vardır Hrant'ın cenazesi. Hayatımda hi7bir kampanyaya imza vermedim. Tek istisnası vardır 'Ermenilerden 6z6r kampanyası'. 76nk6 bunların 6zerine 7ıkmış bir acı bilmiyorum. Hrant i7in y6r6menin gerisinde milyonların acısı vardı. Bir y6r6y6şten 7ok, birikmiş, hesabı g6r6lmemiş duyguların ge7idiydi.

Hrant'ın ardından yazdığım yazının başlığı 'Hrant'ın yetimhanesi T6rkiye' idi. B6yle yazdım 76nk6 Hrant'ı anlatan en iyi şeyin onun yetimhanesini terk etmemiş olması olduğunu d6ř6n6yorum. Yetimhanesini ihya etmeye 7alışan biriydi o. Hakikatinden ka7mayan. O hakikatin, acının i7inde kalarak yaraları iyileştirmenin, bir sevme bi7imi 6retmenin m6mk6n olduğunu g6stermek istedi belki de. Ona yetim olduğunu hep hatırlatan 6lkesinden gitmeyerek bize buralı olmayı 6ęretti.

Hafızam beni yanıltıyor mu bilmiyorum. Sanıyorum bir konuşmasında s6ylemişti. Belki de ona 7ok yakıştırdığım i7in o s6zler aklımda ř6yle kalmış olabilir: Hrant 'Eğer bir g6n bu 6lkeden gidecek olursam y6r6yerek gitmeyi isterim' diyordu. Tıpkı ge7miştekiler gibi. Kafileler halinde yollara d6k6len, yolları 6ls6nler diye kuzeye y6neltilen g6ney yolcuları gibi Hrant da 6lkesini terk edecekse, y6r6yerek gideceğini s6yl6yordu. Bana o kadar dokunmuştu ki bu. Sahiciliği karşısında susmuştum. Bir televizyon programında Hrant konuşurken 'belki de bilmiyoruz, s6z6n6 ettiklerimiz belki de gitmemişlerdir!' derken g6zlerindeki ışığı g6rmüşt6m. Bildiği bir gizin parıltısı vardı g6zlerinde. Onu bu toprağa bağlayan sadece o gizli kalanlar mıydı? Sanmam. Kalanların en gizemlisi elbette Cudi dağından kopup gelen Rakel'di. Eğer sinemacı olsaydım Hrant'ın Cudi'de bir dağ 7i7eği gibi b6y6yen Rakel'e nasıl bir 6lke gibi sığındığını anlatmak isterdim. Neden bilmem tam şimdi 'Nasıl kendimi ve sevgilimi kederli bir yol yaptım' dizesini hatırlıyorum bir şiirimden...

Bu akşam orada olamamak bana acı verdi. Belki de duyduğum su7luluk hissiyle kâbus g6rd6m. R6yamda ge7tiğimiz g6nlerde bir gazetede yayımlanan ve tehcirde giden kafilede g6cs6z d6řt6ę6 i7in geride kalan bir kadını g6r6yorum. Gidenler 6nde tozları kaldırarak menzillerine ilerliyorlar. Annesi, belki de kız kardeşi tarafından yola devam etmesi i7in başında beklenen o kadının fotoğrafı d6n6p durdu uykumda. O fotoğrafı herkese g6stermek isterdim. O fotoğrafı yayınlarken etkisini azaltmak ve sanki acı kıyaslanabilir bir şeymiş gibi hemen yanına 'Ermenilerce katledilmiş bir T6rk' fotoğrafı koyan gazeteyi d6ř6n6rken yine yolu hatırladım. Yolda olmayı. Yolda olmanın hafızalarımızdaki anlamını... Diyarbakır kitabında Mar Petyun kilisesi i7in bir başlık d6ř6n6rken 'şehrin vicdanı' demişim. Par7alanmış, 7atısı u7muş Ermeni kilisesi i7inde oynayan K6rt 7ocuklardan duyduğum bir tekerlemeyi yazdım o sayfada. 7ocukların bildiği b6y6klerin unuttuğundan daha temiz g6r6nd6 76nk6. Daha 7ok anlatıyordu...

'Yedi kapı geçilirdi burada/Yedi yemin/Melekleri saran sarmaşık/Melekleri saran sarmaşık/Çocuklar vaftiz edilir/Ermeni olurdu.'

Çocukların bir zamanlar vaftiz edildiği kilisenin kubbesi artık yok. Diyarbakır'ın son Ermenileri olan Bayzar Hanım ve Sadık amca ellerini kavuşturup dua ediyorlar hâlâ. Ama azlar. Çok azlar... Hiç kimse, yolların belleğinin taşlardan daha zayıf olduğunu söylemesin... O büyük yürüyüş tamamlanmayacak bir vicdan olarak hayatımızda duruyor....

'Diaspora büyük bir Anadolu köyüdür' diyen Hrant, büyük bir Anadolu köyü olan kalbimizin hangi tepesinde gömülü olmak istediye oradadır bugün. Toprağın altında ve üstündedir. Uçmuş çatıların, sesleri kaybolmuş sokakların içindedir. Adı yol olan, adı vicdan olan, adı sabır olan her yerededir... 'Bugün orada olamadığım için beni affeder mi' diye sormayı düşünmedim. Hrant'la tanışmamıştık. Ama tanışmamız gerekmiyordu. Tanıyordum çünkü. Bugün burada sizlerle olmadığım için Hrant'tan af dilemedim. Çünkü biliyorum affın büyüklüğü, affetmenin yüceliği onun her daim durağıdır. Devam ve ısrarla o duraktadır. Acıları büyüten yolda, giden herkesle beraberken, gitmek isteyenlere kalmayı hatırlatandır...

Hrant şimdi gökyüzünde kendi yasından bir barış çıkarmayı başaran Rakel'ine bakıyor. Delal'e, Rakel'e, Sera'ya, Arat'a ve adını burada yazmadığım bütün oğullara ve kızlara ve elbette sevgililere hep beraber büyük bir kalp oluşturan o soluğa sonsuz selam Diyarbakır'dan... Yol kadar sonsuz selam...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Aynı göğün altında darbe

Bejan Matur 2010.01.22

Adları neye göre belirleniyor? Ayışığı, Sarıkız gibi pastoral, Eldiven gibi gizemli, Balyoz gibi ürpertici onca isim. Bunlar bildiklerimiz. Bilmediklerimiz hangi sentaksa göre sıralanıyor kim bilir?

Adlar verilirkenki aydınlanma anını merak ediyor insan. Hangi kritere göre seçiyorlar acaba? Hangi ruh haliyle tasarlayıp, bir kutsal anda 'tamam isim budur' diyorlar? Çarşaf, Sakal, Oraj, hepsinin hedefinde insan, hepsinin ufkunda kan var. Bir darbe planıyla daha taçlandırdık dün. Kafes'ten sonra Balyoz, ismiyle müsemma bir ağırlıkta basına düştü. Darbe planını yalanlayan açıklamayı, haberin içeriğinden daha fazla önemseyenler ilk sayfalarını başka konulara ayırdılar. Ölüm ve gözaltı listeleri, camilerin bombalanması, uçakların düşürülmesi, stadyumlarda toplanacak binlerce insanın hayatı birilerine önemli görünmedi.

Balyoz planının ortaya çıktığı ilk gün televizyonda konuşan iki gazeteci kaygılı bir ifadeyle; 'gazeteci adlarını açıklamaya ne gerek var, bunun andıç'tan ne farkı kalır?' diyorlardı. Onları öyle konuşturmanın ne olduğunu tahmin etmek zor değil. Nihayetinde yayımlanan 'darbeye destek verecek gazeteciler listesi'nde adları geçiyordu. Aslında herkes gizli listelerde nereye hizalandığını biliyor. Kelimeleri yazdıran, konuşmalara heyecan katan bu gizli saftır.

Hepimiz en iyi kendimizi biliriz değil mi? Bizi kaygılandıran o gizli bilgidir. 'Planları konuşmaya, isimleri açıklamaya ne gerek var?' düşüncesi ne yazık ki yüksek basın ahlakından doğmuyor.

İçlerinde kişisel hesaplara hareket edenler olduğu gibi, darbeye gelecek rejimin 'hayat tarzını' koruyacağına inanmış insanlar da var! Rejimin yarattığı kötülüğü, hayat tarzı korkusuyla katlanılır bulan kişiler bunlar. Binlerce insanı tıpkı Şili'de, Arjantin'de olduğu gibi stadyumlara doldurup sorgulamayı hedefleyen bir plana gülüp geçebiliyorlar. Hayat tarzını kaybetme korkusu, hayatın önüne geçebiliyor.

Çok uzağa gitmeye gerek yok. Gazetelerin ilk sayfaları Türkiye'deki yarılma hakkında fazlasıyla fikir veriyor. Hepimizin hayatını ilgilendiren bir konuda bu kadar farklı tavır başka neyle açıklanır? Türkiye şu an iki ülke gibi. Aynı göğün altında yaşadığını unutan insanlar ülkesi Türkiye.

Böyle olmasa aynı göğün altında yaratılmış hayata kastedecek kötülüğe bu kadar farklı tepki verilmezdi. Darbe konuşulurken susmayı telkin etmek başka hiçbir değerle izah edilemez. Böyle olunca kutuplaşmanın politik alanda aşılması nerdeyse imkânsız hale geliyor. Kutuplaşmanın aşılmasının politik alandan geçmediğine ikna olmalıyız artık. Siyasi olanı hayati olandan ayırtırmakla başlamalıyız. Siyasi olanla, insani olanın bu kadar az bulunduğu bir ülkede bu ayırtırmayı yapmak zorundayız. Kible edinilecek gerçekler tükenmediğine göre. İnsani olandan hareketle kriterleri belirlemek için çok geç değil.

Aynı göğün altında yaşıyor olmaktan doğan basit hakikat bile yetebilir bazen. İnsani olan, sağduyu ve saygı içeren her şey. Bu toprağa ait olan. Politikanın sert yüzü insanı umutsuzluğa sürüklese de insani olanın sadeliği yol gösterebilir. Soruları basitleştirmekle başlayabiliriz;

Balyoz darbe planının tarihi 2003. Aradan yedi yıl geçmiş. Bugün hâlâ orduda darbe planları yapılmadığının bir garantisi var mı?

Mevcut yasalar hâlâ yürürlükte. Türkiye'de darbeci zihniyete alkış tutan yazarlar kimler?

Bırakın yazarları, hükümetin içinden hiçbir konuda serdetmediği sabrı darbe konusunda telkin eden siyasetçiler durdukça bir aydınlık ufuk mümkün mü?

AKP ve Başbakan Erdoğan adını tarihe yazdırmak istiyorsa Balyoz darbe planını adına yaraşır sertlikte ve kararlılıkta tersine çevirmeyi iş edinmeli.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Darbenin haysiyeti

Bejan Matur 2010.01.27

Artık darbe yapmanın dünyada da bir haysiyeti kalmadı! Bugün Doğu Timor'da bile asker darbe yapmaya kalktığında ciddi tepkiyle karşılaşılıyor.

Üstelik bu tepki sadece içeriden değil, dışarıdan da geliyor. Düşünsenize haberleri dinliyorsunuz Pasifik Okyanusu'nun adını hiç duymadığınız bir ülkesi darbeyle uyanmış. Belki de ilk kez adını darbeyle duyuran o adanın halkıyla anında bir duygudaşlık olmuyor mu sizde de? Çoğumuzun zihninde canlanan görüntü asker postallarının sesine eşlik eden acılardır; işkenceler, haksız, sonu belirsiz gözaltılar, idamlar, kanunsuzluklar.

Bir ülkenin renklerinin çalınması demek darbe. Haki, renksiz bir koyuluğa mahkum edilmesi. O tekdüzelikte hayat bulduğunu düşünen küçük bir grubun iktidar hırsı uğruna hayata kastedilmesi demek.

Balyoz darbe planı ile ortaya çıkan ve dün Genelkurmay Başkanı'nın konuşmasıyla taçlanan gelişmeler şunu gösteriyor; Türkiye'de asker için darbe yapmak bir ihtimal olmaktan çıksa bile, bazı siviller için hâlâ bir kapı, bir çare!

Medyanın, siyasetin, üniversitelerin, sivil toplum kuruluşlarının tavrına bir bakın. Askerden daha kralcı ve üniformalı görünmüyor mu size de? Balyoz darbe planının satır aralarına gizlenmiş olan bu üniformalı siviller,

darbe eylemlerinde en az asker kadar önemli fonksiyon üstleniyorlar. Balyoz planında muğlak bırakılan bölümlere dikkatlice bakarsanız, bu dediğim daha iyi anlaşılır.

Planda muğlak bırakılan, özet geçilen bölümler aslında en önemli kısımlar; kamuoyu oluşturma, toplumu darbeye hazırlama, kitlesel destek sağlama gibi unsurlar özet geçen eylemlerin hedefi. İşbirliği yapılacak gazetecilerin nasıl, ne zaman ve hangi birimler tarafından kullanılacağı, STK'lardan hangi ekiplerin, nasıl yararlanacağı, üniversitelerle birlikte yapılacak eylemleri kimlerin koordine edeceği, internet üzerinden kampanyaların nasıl ve kimler tarafından şekillendirileceği konusu belirsiz.

Bu belirsizlik herhalde askerin sivile olan güveninden kaynaklanıyor! Asker, darbe konusunda kendisine destek verecek sivillerin sayısının az olmadığını bildiği için bu kadar rahat belki de. Asker misyonunu layıkıyla yerine getirecek milyonlarca sivil var çünkü.

Bu gizli üniformalılık durumu yeni de değil. Cumhuriyet, asker kuşaklar yetiştirdi. Öğretmeninden başlayarak, en sivil görünümlü STK'ya kadar her kurum bir kışla oldu. Ergenekon davasında da siyasilerin elini bağlayan aynı zihniyetti. Hükümet Ergenekon'da hiç hesapta olmayan bir muhalefet buldu karşısında. O kadar kirli ilişkinin, silahın ortalığa saçıldığı bir davaya şüpheyle bakan güçlü, aktif bir muhalefetti bu.

O halde her şeyi yeniden düşünmenin, tartmanın zamanı gelmiş olmalı. Türkiye'de sivil askerleşmişse, ki cumhuriyet kuşaklarının çoğu buna denk düşer, nasıl bir toplumsal mutabakat sağlanacak?

Bugün CHP'ye oy veren herhangi bir yaşlıya 'Ülkenin hali nicedir?' diye sorun. Size hiç düşünmeden 'kızım, oğlum asker susturulmuş, hukuk susturulmuş' cevabını verecektir. Bütün iyi niyetiyle destek verdiği yapının aslında normal olmayana denk düştüğünü bilmeyen yüz binler, milyonlar ülkesi burası. Askerin, hukukun görev alanının ne olduğuna dair bir bilgi yok çünkü. Askerin kışlasına çekilmesi gerektiği, hukukun ancak görev alanı içinde açıklama yapmaya yetkili olduğu bilinmiyor. Siyasetin alanının siyasete bırakılması gerektiği bir üst değer olarak öğretilmemiş, benimsenmemiş.

Önümüzde bir fırsat var. İktidar partisinin önünde de bir fırsat bu; son darbe planının detayları ve dile getirilmeyen muğlak kısımları sivil-asker ilişkilerinin olması gereken standartlara kavuşturulması için bir yol haritası netliğinde. Askerin iç siyaset alanını dizayn etme hevesine son vermek için hükümetin çok sağlam durması gerekiyor. Böylece belki iktidarı elde tutmanın aracı olarak silahı, postalı, kışlayı gören bir kısım sivile de model olurlar.' b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Beyaz Türklerin otonomisi

Bejan Matur 2010.01.29

Ahırkapı açıklarında duran gemileri görmeyeniniz var mı? İstanbul'da yaşayıp bir defa olsun onca geminin yan yana durmasından hayranlık duymayan. Her nedense zihnimde o imgeyle uyandım bu sabah.

Bir arkadaşım anlatmıştı; yeni taşındığı Sultanahmet'teki evinden geceleri bir semt gibi görüyormuş gemileri. Ama sabahları, gece gördüğü evlerin neden orada olmadığını sormak aklına gelmiyormuş!

Geceleri İstanbul göğünden baktığınızda gemiler büyük bir deniz savaşının hazırlığını yapan firkateynler gibi görünür. Aynı gemiler karadan bakarken minyatür gibi sessiz. Derinliği, simetrisi olmayan bir minyatür. Naif

düz bir yüzeyde yan yana dizilmiş gemiler. Kuzeye gitmeyi bekleyen. Uzak dünyaları, başka hakikatlere götüren.

İstanbul'a kar yağıyor hâlâ. Kar düşen pencerelerden konuşuluyor. Söz bitmiş değil. Ona sığınılıyor. Kardeşliğin, dostluğun ülkesi olan kelimelere. Bizi birbirimize anlatacak olan. Birbirimize varmamızı sağlayacak olan dile. Ortak bir dil var mı aramızda? Hangi kelimelerle olanı anlatacağız;

Ayrılmaktan, ayrışmaktan bahsedenler Adil Gür'ün Neşe Düzel'e verdiği röportajı okusalar keşke.

Duyguların bu kadar havalandığı, öfkenin önyargıları büyüttüğü bir zamanda bilimin soğukkanlı sonuçlarına bakmak, sarf edilen çoğu sözden daha anlamlı görünüyor.

A&G araştırma şirketinin sahibi Adil Gür, kısa süre önce yaptığı araştırmalardan hareketle çarpıcı sonuçlara ulaşmış; söyledikleri arasında en fazla dikkat çeken otonomi ile ilgili veriler: 'Güneydoğuda kendi meclisi, polisi, memuru olan otonom bir Kürt bölgesine izin verilmesine sadece halkın yüzde 10'u 'evet' diyor. Yüzde 90 'hayır' diyor. Hatta Kürtlerin yüzde 79'u, DTP'lilerin de yüzde 64'ü otonomiye 'hayır' diyor.'

Otonomiye 'evet' diyenlerin kim olduğu sorusuna Gür'ün verdiği cevap oldukça ilginç: 'Evet diyenlerin çoğunluğu Kürt değil. Evet diyenler batıda yaşayan beyaz Türkler.'

Dün Bursa Gazeteciler Cemiyeti'nin konuğu olarak Bursa'daydım. 'Türkiye'de özgürlükler' konulu panelde dilim döndüğünce ortaklıklara işaret eden bir konuşma yapmaya çalıştım. Özgürlüklerin önünde engel olan eşitsizliklere işaret eden bir konuşmaydı. Dinleyicilerden gelen sorular ve genel ruh hali, içinde bulunduğumuz kutuplaşmayı göstermesi bakımından ibret vericiydi. Çoğunluğu Kemalist gelenekten gelen dinleyicilerin, Kürtleri ayrıştıran, bölen olarak tarif etmeleri bana Adil Gür'ün çarpıcı tespitlerini hatırlattı: 'Ayrılmayı savunanların çoğunluğu Türkiyeli beyaz Türklerdir, Kürtler değil.'

Türkiye'de bir ayrışmanın yaşandığına, Kürtlerin ayrılmak istediğine ikna olmuş bir kesim var. Korkularla şekillenmiş önyargılarla hareket ediyorlar. Kürtlerin çoğunluğu ayrılmak seçeneğine 'hayır' dese de, sonuç bu kesimi tatmin etmeye yetmiyor.

Gerçekliği bu kadar kendi bulunduğu yerden kuran bir zihniyet, gerçekliği kaybetmiştir aslında. Kendi dışında akıp giden hayata kapalı, bu kadar dar bir algı ancak ideolojik önyargılar üretir. Bugün olan, aşırı ideolojinin yarattığı fanatizmdir. Doğruların saltanatını elinde bulundurduğuna inanmanın şişkinliğiyle bakanların fanatizmi.

Ülkenin gerçekliği bambaşka veriler sunarken, onlar yokmuş gibi davrananlar, bir alışkanlığı tekrarlıyorlar aslında. 'Gerçek'le ilişkilennemek alışkanlığı bu.

Kürt kimdir, ne yer, ne içer, ne düşünür haberdar değil. Kürtler görünür olduğunda, konuşulmaya başlandığında neredeyse ırkçılığa yakın bir tepki vermesi bu bilememeden kaynaklanıyor. Üzerine bir gün olsun düşünmediği sorun önüne geldiğinde afallaması bununla ilgili.

Hal buyken yapılması gereken tek şey gerçeği kible edinmek, sadece gerçeği... b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Taraf'ın bavulu

Taraf muhabiri Mehmet Baransu'nun elinde koca bir bavulu sürüklediği fotoğrafı çoğunuz görmüşsünüzdür. Fotoğrafta sadece bavul değil, giydiği takım elbise de büyük duruyor. Belli ki takım elbise aldığı bir giysi değil. Taşrada bayramlık giymiş çocukların o çok iyi bildiğimiz acemiliği ve heyecanı var yüzünde.

Baransu'nun adını nicedir yaptığı haberlerden ve belgelere dayalı gazeteciliğinden biliyoruz. Pek çoğu büyük tartışmalar yaratan haberler yaptı bugüne kadar. Yer yer övüldü, yer yer suçlandı. Ağır ithamlara maruz kaldığı günlerde sözünü ettiği aile kökleri çoğumuzun hikâyesine benziyordu. Taşrada doğmuş. Meraklı ve cesur bir çocuktuk işte.

Baransu'nun yaşına ve boyuna büyük gelen bavulu savcılığa götürürkenki görüntüsü bana yuvasına, boyundan büyük yem taşıyan karıncaları hatırlattı. Tümsekleri, duvarları aşır büyük bir inatla hayatın devamını sağlamak için yem taşıyan karıncaları.

Taraf muhabirinin taşıdığı ise, çalıştığı gazetenin de gıdası olan gerçeğin peşinde olma inadı.

Balyoz darbe planına ait belge ve dokümanların doldurulduğu bavul bana çok şey düşündürdü. Her şeyden önce taşıyıcı. Yoksul, konfeksiyon, ama iyi niyetli taşıyıcı. Hani şu tüm taşra terminallerinde satılan ucuz lacivert gri bavul. İçinde Türkiye'nin, Türkiye'de yaşayan herkesin geleceğine dair planların olduğu bavulu hazırlayanlar belli ki, gizli işler çevirenlerin o çok iyi bildiği sırlı ambalaja ihtiyaç duymamışlar. Tıpkı 'gerçek görüntüdedir' diyen Oscar Wilde'ın sözündeki gibi, bavulun görüntüsünün de kendi başına anlattığı bir hakikat var; belgeleri ortaya çıkaran, gazeteye ileten, gazeteden savcılığa taşıyanların sadece sınıf düzeylerini değil, memleketle ilişkisini de anlatan bir görüntü bu.

Ortada iddia edildiği gibi tasarlanmış bir durumun olmadığını görmek için o fotoğrafa daha dikkatli bakmak gerekiyor.

Tasarlanmış olsaydı herhalde James Bond filmlerinden bildiğimiz şık kamufajların, deri eldivenlerin, gizemli gözlüklerin, bedene tam oturan butik giysilerin ve racon ayakkabıların olduğu bir fotoğraf görürdük! Bizim gördüğümüz memleketin en ücra terminallerinde üniversiteyi henüz bitirmiş genç taşralının peşinden sürüklediği bavulla aynı. Yoksul gurbet yolcularının birkaç parçaya indirgenmiş geçmişini taşıyan bavul bu! Hepimizin çok iyi tanıdığı...

Bu ülkenin geleceğini yeniden kurmada, o basit bavulu içindeki ağır yükü yüklenen bir yürek gerekli demek ki. En az belgelerin gerçekliği kadar önemli bir tavır bu.

Organize olmuş bir vakada böyle bir bavulun, bir çocuğun eline verilip yollara düşürülmesi mümkün mü? Devletle karşılaşmaya hazırlanan erkek çocuğun giydirilmiş hali o fotoğraf. Ama devlet de artık o takım elbiseyi ve bavulu taşıyan insanın devleti olma yolunda.

Baransu'nun peşinden sürüklediği bavula bakınca bu ülkenin iyi niyetli insanların geleceğini gördüm.

Sokakta satılan ucuz bir bavula sığdırılan gerçekler... Hepimizin geleceğini biçimlendirecek olan. Sahip olmadığımız toplumsal barışı belki de kuracak olan.

Orhan Pamuk, Nobel Edebiyat Ödülü'nü alırken hayatına ait büyük gizi 'babamın bavulu' konuşmasıyla tüm dünyaya açmıştı. Taraf'ın bavulu da, Türkiye demokrasisine giden yolda büyük gizler barındırıyor. Doğrular savcıların takdirinde şu an.

Türkiye'de darbe sempatizanlarının ikiye bölünmüşlüğüne, lafı dolandırmalarına inat Taraf'ın bavulu sade ve hakikatli görünüyor. Ülkenin geleceği söz konusu olduğunda 'imzalar ıslak mı değil mi, planlar gerçek mi değil mi?' diyerek sözü bulandırmayı iş edinenlere bu sadelik büyük bir cevap aslında. Onlar sisli havayı bekleyedursun,

doğruların peşinden giden Taraf Gazetesi'ne bir barış ödülü verilse keşke. Barış ödülleri layık görülenlerin çoğunda o sadelik ve sahicilik ortaktır çünkü.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yas gömlekleri

Bejan Matur 2010.02.05

Benim kahramanım Hazreti Ali'nin kızı Zeynep'tir. Emeviye sarayından başlayarak şehir şehir dolaşıp Yezid'in zulmünü anlattığı için.

Kerbela hâlâ canlı bir acıysa, bu Hazreti Zeynep sayesinde. Gittiği her yerde yaşanan zulmü anlatmıştı. Çocuklarını, ailesini, sağlığını düşünmeden yollara düşen, kelimelerinden başka gücü olmayan yaslı bir kız kardeşti.

Bugün o kelimeler sayesinde Yezid, bütün Müslümanlar için aynı Yezid'dir, Hüseyin yüreklerde aynı Hüseyin.

Zeynep'in kelimelerini bugüne taşıyan yasına vakarla sahip çıkmasıydı. Yaslı bir kız kardeşin isyanıyla zulmün karşısında durmasıydı.

Kadınların böyle bir gücü var. Hep oldu. Erkeklerin öldürdüğü bir dünyada anneliğin gücüyle kadınlar soya sahip çıkıyorlar. Israrla soyu hatırlatıyorlar. Bu, şiirde de böyledir. Kadın şairler daha fazla ilgilenirler kök bilgisiyle. Kadın şairlerin dizelerinde aileye, yuvaya, doğuma, büyümeye ait temalar hep daha fazladır. İlksel olana, başlangıçtaki anlama sadakatten doğan sarsılmaz bir güç bu. Bir ailede doğmakla, varlığa bağlanmanın ilk düğümünü yakalarız çünkü.

Kayıp yakınlarının sesi bu yüzden yüreğimizin en derin yerinde ortak bir duyguyu tetikler.

Nedir o? Nûkhet İpekçi'nin, Rakel Dink'in sesinde olan, Arat Dink'in öfkesini haklı kılan serzeniş. Abdi İpekçi'nin kızı 'Hepimiz bir cinayet zincirinin içindeyiz, bizi kim dizdi bu zincire?' derken yaşanan ölümlerin insanlığımızı eksilttiğini, öldürülen her insanın bizden götürüldüğünü hatırlatıyor. Katillerin kim olduğundan bağımsız, çıplak bir soru bu.

Yas tutanlar, bir toplumun ölümü, öldürmeyi nasıl bu kadar kolay kabullendiğini hatırlattıkları için değerliler.

İpekçi'nin kızı 31 yıldır sakladığı babasının kanlı gömleğiyle ekranlara çıktığında en fazla ellerine baktım. Kurşunlarla delinmiş kan lekelerini nasıl göğsüne bastırdığına. Sözlerini dinledim sonra. Uzun sürmüş yasından damıttığı kelimeleri; 'Bu gömlekle 31 yıl yaşadım. Aynı gömlekle yaşayan çocuklar var bu ülkede'.

Bütün yaslı kadınlar gibi Nûkhet İpekçi de, katilleri toplumun yetiştirdiğini bildiğinden katiller için şifa diliyordu.

Acılı bir evlat olarak, hikâyesinin içine kısırılıp kalmaktan, o hikâyeyi bir türlü tamamlayamamaktan yakınıyordu. Kanı sorguluyordu. Bu toplumun kanla ilişkisini. Silahı ve öldürmeyi şirk saymayan insanın insanlığını. Hepimizi, herkesi o ölüme, o öldürmeye ortak yapan sessizliği. O kadar çok kişi birden bu öldürmeye dahil olmuştu ki. 'Bu isimlerin hepsini taşıyamıyorum artık, yoruldum' diyordu.

İpekçi'nin kızı, cinayetin gözlerine gözlerimizi kaçırmadan hep beraber bakalım istiyor. '31 yıl öncesine hep beraber gidelim. Hep beraber özgürleşmenin yolu bu' diyor.

Hep beraber özgürleşmeyi hayal eden kayıp yakınları aynı kelimelere sığınırken gerçeğin gücüne işaret ediyorlar. Arat Dink de 'Kapı pencere indirmeyeceğiz. Onu yönetebiliyorlar, ama burada hep beraber olmamızı yönetemezler.' derken gerçeğin yıkılmazlığını hatırlatıyordu.

Toplumun katilleri ve öldürmeyi bu kadar kolay kabullenmesi, yaşanan kötülüklerin hesabının bu ülkede bir türlü görülemeyişi; İpekçi'nin isyanı bunaydı.

Bunun pek çok nedeni olabilir ama en can yakıcı olan, iyiliğe ve kötülüğe dair ortak değerlerimizin olmayışı. Bu toplumda birinin katili bir diğerrinin kahramanı olabiliyor kolayca. Değerlerin bu kadar ayrıştığı bir toplumda yeni değerler için çabalamak, ortak maneviyat alanları oluşturmak o kadar zor ki.

Yas tutan kadınların sözü ortak maneviyat için bir eşik. Bizler yasına sahip çıkanlardan öğreneceğiz. İntikam demeden konuşmayı başarabildikleri için onlar bize yol gösterecek. Tıpkı Hazreti Zeynep'in bugüne kalan etkisi gibi gerçeğe ilişkilenen sözler zamana kalır çünkü.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hint ülkesinde

Bejan Matur 2010.02.10

Sessizce bekliyorum. Gandhi'nin sakin, mütevazı anıtının meşalesi yanıyor. Yanmakta olan, Hindistan'ın ruhu... Mahatma 'büyük ruh' demek çünkü. Büyük ruhun ülkesindeyiz. Turuncu çiçeklerin, tropik ağaçların, kartalların sesine Hint şarkıları karışıyor.

Gandhi'nin anıtında yağmur henüz dinmiş. Hindistan'daki bütün tanrı adlarından daha çok duyduğumuz musonların toprağındayız.

Anıt olamayacak kadar küçük, siyah mermer taşın üzerinde 'Hey Ram' yazıyor; bütün hayatını gerçeğe adayan Gandhi'nin ölmeden önce söylediği son sözler; He Ram; Aman Tanrım!

'Gerçeğin kendisi dağlar kadar eskidir' diyen Gandhi'nin hakikate bağlılığı onu tanrıya yaklaştırmıştı. Gerçeğe bağlılık, hakkaniyeti getiren tek ölçü olduğu için bütün dünyada büyük bir ihtiyaç hâlâ.

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün, Gandhi anıtını ziyaretini biraz da bu duygularla izliyorum; Gül, anıtı 'tavaf' ediyor. Siyah mermer anıta çiçek bırakıyor. Uzaktan Cumhurbaşkanı'nın 'tavaf'ına bakıyorum. Barış için çabalayan bir siyasetçi olmasından gizli bir sevinç duyuyorum. Buruk bir sevinç bu. Türkiye'nin içinde bulunduğu hengamede çok da seçilemeyen bir çaba ne yazık ki.

Anıttan ayrılmadan önce 'Duvarda yazılı Gandhi prensiplerinden dördüncüsünü gördünüz mü?' diyor Cumhurbaşkanı. 'Karaktersiz bilgi, insanlığı yıkıma sürükler'. Cumhurbaşkanı'nın yedi ölümcül günah arasından seçtiği sözler, Gandhi'nin 'İnsan ancak gerçek bilgi ile ahlaki güç ve ahlaki duruş kazanır.' cümlesini hatırlatıyor.

Gandhi, gerçeğe o derece bağlı olduğu için dünyanın vicdanı olarak kabul edilmişti. Öğretisini hayatıyla sınarken söylenenleri değil, yaptıklarını ölçü kabul ediyordu.

Bugün Hindistan milyarı aşan nüfusuyla etnik, dinî çeşitlilikten bir demokrasi yaratmak becerisine sahipse bu, biraz da Gandhi'nin ektiği tohumların sayesinde.

Dokuma konusuna verdiği önemi göstermek için çıkırığın başına geçtiğinde 'Ne yapıyorsun?' diye soranlara, 'Hindistan'ın kaderini dokuyorum...' demişti. Gandhi'nin kaderini dokuduğu ülke ayağa kalkıyor nihayet. Eylem, karşılığını buluyor.

Hindistan, sahip olduğu potansiyelle Türkiye'nin de ilgisini çekiyor. Ülkenin en büyük özel üniversitesi olan Amity Üniversitesi'nde fahri doktora unvanı verilirken konuşan Gül, 'Hindistan'la yeniden tanışıyoruz.' ifadesini kullandı. Yeniden tanışma, tarihe zarif bir göndermeydi.

Cumhurbaşkanı, belli ki tarihten gelen bağlara özel önem veriyor. Hümayun türbesini ziyaret ve mimari bir şaheser olan Kutup Minar ziyareti bu çerçevede değerlendirilmeli.

Benim asıl önemli bulduğum şu; Türkiye gibi düne kadar dört yanı düşmanlarla çevrili bir ülkede artık uzak kıtalar, kültürler devlet düzeyinde ilgi görüyor. Türkiye'nin Cumhurbaşkanı, Hint kültüründen sitayişle bahsedebiliyor. Gandhi'nin anıtını samimi bir alaka ile 'tavaf' edebiliyor.

Tabii bu tutumun devamlılık göstermesi, en az alakanın kendisi kadar önemli. Kurulan bağların çok yönlü ve sağlam olması için gözle görülür bir çaba var. Cumhurbaşkanı'na eşlik eden işadamlarının sayısı, akademiden kültüre pek çok alanda karşılıklı imzalanan protokoller bu çabanın somut göstergeleri.

Ama bütün bunlar her şeyden önce bu felsefeyle hareket eden bir devlet adamı gerekiyor. Cumhurbaşkanı'nın bu konudaki gayreti Amity Üniversitesi'ndeki fahri doktora töreni sırasında yapılan tanıtım konuşmalarına da yansdı; barışı savunan bir devlet adamı olarak takdim edildi. Gerek Avrupa Birliği nezdinde gerekse Ortadoğu'da barışı savunan politikalarıyla.

Türkiye Cumhurbaşkanı'nın, Gandhi'nin ülkesinde barışseverliğiyle taltif edilmesi bana kalırsa bu ziyaretteki başlıkların en önemlisiydi.

Cumhurbaşkanı'nın Hindistan gezisine önem vermesinin bir diğer nedeni, Türkiye ile gösterdiği benzerlikler. Gezisinin sebeplerini açıklarken 'Hindistan birbirinden o kadar farklı dinin, dilin olduğu bir ülke ama demokrasi.' derken vurgu yaptığı 'ama' her şeyi özetler nitelikteydi. Bu ifadeyi ben Türkiye'ye dair bir ümit ve temenni olarak okudum. Cumhurbaşkanı; Türkiye, farklılıklarıyla barışırsa, dünyada güçlü ve model bir ülke olabilir demek istiyordu sanki....

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hindistan: Aşk bahane

Bejan Matur 2010.02.12

Resmî bir geziye ilk kez katılıyorum. Devletle Hindistan'da tanışıyorum yani! Tabii ilk olan işin resmî kısmı değil sadece. Bu işlerin nasıl yürüdüğünü, gazeteciliğin nasıl Ankara ve İstanbul gazeteciliği olarak ayrıldığını bu gezide öğreniyorum.

Haber bulma inceliklerini, haber yaratma becerilerini bu gezi sayesinde fark ediyorum. Edindiğim en yararlı bilgi şu: İnsan Cumhurbaşkanı'nın uçağında seyahat ediyorsa önemli sözler duymak istiyor. Yoksa da o önemli sözü icat ediyor! Türkiye'de tartışılmaya devam eden 'Meclis yeni bir anayasa yapma fırsatını kaçırdı' cümlesi bunun iyi bir örneği.

Her neyse Cumhurbaşkanı önceki gün gerekli düzeltmeyi yaptı. Bir hayıflanma ifadesi olarak sarf ettiği sözlerin yanlış yorumlandığını belirtti. Basınla dünkü buluşmasında da, dış geziden çok iç siyasetle ilgili yöneltilen

sorulara 'arkadaşlar, cumhurbaşkanı önemli açıklamalar yapmak için mi dış seyahatlere çıkıyor, diyecekler. Lütfen Hindistan gezisiyle alakalı sorular sorun' deme gereği duydu.

Cumhurbaşkanı Gül, iç siyasetle ilgili sorulara temkinli cevap verirken konu dış ilişkiler olunca çarpıcı detaylar anlattı; Ermenistan Cumhurbaşkanı Sarkisyan'la karşılıklı yapılan mektuplaşmalar gibi; teamüle göre bir devlet başkanı üzerinden uçmakta olduğu devletin başkanına iyi niyet mektubu gönderirmiş. Bir tür dostluk işareti sayılan bu mektuplar, günümüzde artan seyahatler nedeniyle pek uygulanmıyormuş. Geçtiğimiz yıl Sarkisyan Türkiye üzerinden uçarken iyi niyet mektubu gönderince, Türkiye de aynı şekilde cevap vermiş. Yani Ermenistan ile gökyüzünde dostluk baki! Diplomasi kaçamak da olsa havadan sürüyor.

Editörüm, gezinin duraklarından olan 'Tac Mahal'i nasıl buldunuz?' diye soruyor. Tac Mahal'i anlatmaya ışığından başlamalı. Ganj nehrinin bir kolu olan Jumana nehrinin kıyısında sisler içindeydi biz gittiğimizde. Mistik havasına daha da derinlik katan sisin büyüleyiciliğinde beyaz kubbesini gördük önce. Olağanüstü güzellikteki simetrinin merkezinde duran kubbesi için derler ki; dolunaylı gecelerde Ay'dan daha fazla ışık saçarmış. Bana gündüz de ışık saçıyormuş gibi geldi. İnce mavi damarlı beyaz mermerin hünerinden midir bilinmez ışık içindeydi... Tac Mahal yeryüzünde aşk için yapılmış en büyük eser. Şah Cihan'ın eşine duyduğu aşkın sembolü. Bir makberden çok mabedi andıran görkemiyle dünyanın yedi harikasından biri.

Tıpkı Hümayun türbesi gibi görkemli yapısına tezat mütevazı mezarları ile ölümün ve aşkın anlamını gösteriyor. Aslolan aşktır diyor sanki. Âşık olunan, vesile... Gezinin beşinci gününde Bombay'dayız. İngilizlerin Mumbai demekte zorlandıkları için adını Bombay olarak değiştirdikleri şehirde. Bir şehir değil dünya olan Bombay eski adını yeniden almış. Buradaki uyanışın sadece ekonomik boyutu olmadığını gösteren önemli bir gösterge. Asya'nın en önemli merkezlerinden olan şehir keşfedilmek için bütün kapılarını açmış bekliyor.

İngiliz kraliçesinin şehre geldiğinde ilk ayak bastığı anıtı kerteriz alıp dolaşmaya çıkıyoruz. Tezatlar şehri nedir görmek için yolunuzu mutlaka Mumbai'ye düşürün. Sömürge döneminden kalan mimarisine, geniş caddelerine, muhteşem Viktorya tarzı binalarına, Slam denilen yoksul barınaklarına bakıp bir şehrin insanda ne kadar merak uyandıracığına tanık olun. Nüfusu yaklaşık 20 milyon olan şehirde, hissedilen dinamizm sadece ekonomide değil. Sinemadan moda, edebiyattan bilime bir metropolün sahip olması gereken bütün yaratıcı enerjiye sahip. Ve bütün bu imkânların arasında, sahip olduğu aksaklıkları kapatmak konusunda özel bir çabası yok. Havaalanından başlayarak kilometrelerce süren yoksul barınakların dehşetengiz görüntüsü bunun kanıtı. Türkiye'de özellikle havaalanı güzergâhındaki protokol yollarının nasıl temizlendiğini, gecekonduların yerini nasıl TOKİ evlerinin aldığını düşününce Mumbai'deki bu görüntü bana şunu düşündürdü: Bu Hintliler galiba dışarıdan nasıl göründükleriyle hiç ilgilenmiyorlar! Bunca nüfusa, etnik, dinî çeşitliliğe rağmen demokrasi olmayı başarmalarının sırrı bu olabilir mi acaba? Ne dersiniz?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Uzak ülke

Bejan Matur 2010.02.17

Güzel koku benim takıntılı olduğum bir konu. Bunu en fazla yurtdışındayken fark ediyorum. Heidelberg Üniversitesi'nde yapılan bir araştırma var. Araştırmamanın konusu kadınların başka kültürlerle karşılaşmaları.

Geçmişten bugüne seyahat eden, seyahat deneyimini paylaşan kadınların pek çoğunun ortak yanı, koku konusundaki hassasiyetleri.

Leydi Montague'dan başlayarak gittiği uzak ülkeyi kokuyla tarif eden, algılayan pek çok tarihî kişilik var.

Söz konusu Hindistan olunca bu iddia fazlasıyla geçerli. Kadın yönetmenlerin şahikası olan Jane Champion'un Smoke filmini izleyenler hatırlarlar; filmde arayış içindeki genç bir kadının Hindistan macerası anlatılıyordu. Büyük bir şehrin kıyısındaki yoksul barınakların genç kadında yarattığı etki çarpıcı görüntülerle aktarılıyordu. Genç kadının gördüğü manzaraya verdiği tepki fiziki gibi görünse de aslında ruhsal bir tepkiydi.

Ekrandan ruhunuza nüfuz eden ağır bir koku hissettiriliyordu filmde. Yabancı olmanın, gördüğünü yadırgamanın en sarsıcı yolu kokuyu bilince çıkarmaktı.

Memleketten uzak olmanın en iyi yanı bazı hisleri yoğunlaştırırken, bazılarını seyreltmesi. İçinde boğulduğumuz, anlamakta zorlandığımız her şey mesafe arttıkça gerçek ağırlığına kavuşuyor. Özlem duyduğumuz, şefkat beslediğimiz, bizi öfkeliendiren, mutlu yahut mutsuz eden pek çok şey aslında öyle olmadığını bir mesafe içinde fark ettiriyor.

Ülkenize o mesafeden bakınca olup bitenlerin ne kadarının gerçekliğe tekabül ettiğini daha iyi anlıyorsunuz.

Bu, tıpkı uzaya giden astronotların dünyaya şefkat duymalarına benziyor. Kâinatın boşluğundan dönüp baktıkları küçük mavi küre hemen hepsinde acıma ve şefkat uyandırıyor. Uzayın karanlığında öylece asılı duran küçük mavi küre. Neden orada durduğu, varlığının ve tutunduğu koordinatların nelerle izah edileceği insan aklıyla kavranmayan...

Cumhurbaşkanı'nın Hindistan-Bangladeş gezisinde zihnimi oyalayan pek çok şeyin yanında bu düşünceler de vardı. Gezi için davet aldığım da aklımdan 'Neden?' sorusunu geçirmişt看. Bildiğimiz soğuk, resmi devlet algısı değişmeyeceğine göre ilginç ne olabilirdi? Nasıl bir yenilik? Gördüklerimin beni şaşırttığını itiraf etmeliyim. Bugün Türkiye'de çok daha sivil ve insanına benzeyen bir devlet var.

Cumhurbaşkanı'na eşlik eden işadamlarından bürokratlara, diplomatlardan korumalara bambaşka bir profille karşılaştık. Daha önceki resmi gezilerde bulunan gazetecilerin de paylaştığı bir şaşkınlıktı bu; şiir okunan, şarkı söylenen, iç siyasete dair sorularla boğulmak istense de gittiğimiz ülkelerin vaat ettiği imkânlarla uzak kalmayan bir geziydi.

Hindistan ticaret bakanının Cumhurbaşkanı Gül'e söylediği sözlerdeki gibi tıpkı: 'Batının ve kuzeyin zamanı bitti. Şimdi güneyin zamanı. Asya ve Afrika'nın. Sizler de Asya'nın kıyısında bulunan bir ülke olarak, bu yeni güce tutunarak uçuşa geçebilirsiniz. Türkiye önünde duran bu fırsatı kaçırmamalı.'

Türkiye'nin Asya ve Afrika'ya tutunup uçuşa geçmesi mümkün müdür bilemem ama şu bir gerçek; gerek Asya'da gerekse Afrika'da heyecanla iş koşturan, yatırımlar yapan, ilişkiler kuran yeni bir işadamı profili var. Üstelik bu ilgi tek taraflı değil.

Türkiye'ye yönelik merak ve ilgi gözle görülür nitelikte. Dakka Üniversitesi'nde Cumhurbaşkanı Gül için düzenlenen fahri doktora töreninde yaşananlar bunun güzel bir örneği; İstanbul-Dakka uçak seferlerinin başlatılacağı müjdesini veren Gül'ün konuşması uzun alkışlarla desteklendi.

Uzaktayken yoğunlaşan, seyrelen duyguların, algının gösterdiği daha net bir ülke fotoğrafı var. Bu fotoğrafın verdiği güveni içerideki karamsarlar hissedebilse keşke.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Adalet, hukukun neresinde?

Türkiye'de kurumlar bireyleri değil, bireyler kurumları kollayıp, korumakla görevli sanki. Varlığımızı borçlu olduğumuz kurumlardan, varlığımızı armağan ettiğimiz kurumlara yükümlülük listemiz uzun.

Bir tanıdığımdan şunu bile duymuşluğum var; asker için kaygılanıyorum, içim parçalanıyor! Ne bakımdan diye sormadan edememiştim!

Genç ve hayatı çok da yolunda gitmeyen hanım arkadaşım, tankı, tüfeği, kışlası olan ordu ile ciddi bir duygudaşlık kurmuştu ve asker için samimi bir kaygı duyuyordu.

Sizin de başınıza gelmiştir muhakkak. Birileriyle karşılaşsınız, konu rejim ve rejimi tehdit eden unsurlara gelir. Şu cümle duygusal zirvedir; 'varlığımı ona borçluyum. Bizi o kurtardı.'

İyi de bu ülkede yaşayıp kendisini kurtarılmış hissetmeyen onca insana ne diyeceğiz? Ben mesela kendimi hiç kurtarılmış hissetmiyorum! Üstelik bu ülkeyi en az sizin kadar seviyorum. Ne yapacağız bu durumda?

Sadece kendi kurtuluşu ile ilgilenen bu zihniyetin maneviyat ihtiyacı doyurulacak gibi değil!

Askere acıyanından, devlet çıkarı söz konusu olduğunda hukuku hiçe sayan hukukçulara öyle çok örnek var ki.

Erzurum'daki özel yetkili savcılarının yetkilerini kaldıran Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun kararına verilen tepkiler halimizi özetliyor.

Gazetelerin ilk sayfalarına bakın. Erzurum'da özel yetkili savcılarının yetkilerini elinden alan Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ile ilgili yapılan haberlerin gösterdiği karşıtlık aynıyla hukukun kendi içinde de mevcut.

Hukukun içindeki tavır farklılıklarına ayna tutan, TESEV'in hazırladığı önemli bir çalışma var. Türkiye'de hakim ve savcılarının algısına yönelik Mithat Sancar ve Eylem Ümit imzalı 'Yargıda Algı ve Zihniyet Kalıpları' çalışması şu günlerde yapılan tartışmaların bir alt metni gibi.

Raporda, hakim ve savcılar arasında yargılama faaliyeti sırasında adalet ile devletin çıkarı, demokrasi ile devletin güvenliği arasında bir karşıtlık çıktığında tavrı belirleyenlerin hangi kıstaslar olduğu konusu titiz bir şekilde yansıtılıyor.

Hukukçular arasındaki genel tavrın devletin çıkarlarını korumak yönünde olduğunu tahmin etmek zor değil.

"Ben devletçi hukukçuyum", "Önce devlet gelir", "Bir kere biz devletçi bir ekolden geliyoruz", "Devlet olmazsa hukuk olmaz, biz de olmayız." diyen hâkim ve savcılardan, "Ülkem söz konusu olduğunda hukuk mukuk dinlemem" diyene. "Devletim olmadıktan sonra benim bireysel özgürlüğüm hiçbir işe yaramaz" diyenden, "Ben cumhuriyet savcısıyım. Cumhuriyet'i korumak, kollamak benim anayasal görevim. Yani şimdi cumhuriyet savcısı olarak Türkiye Cumhuriyeti'ni kollamak da benim görevim", "Ben rejimin savcısıyım", "Bizler görevimizi yaparsak devlet zayıflamaz". Yaygın olan görüşler bunlar.

Azınlıkta kalan görüşler ise şöyle: "Ben kamunun savcısıyım" ve "Devletin kendini koruması için o kadar çok aygıtı var ki benim tek önceliğim adalettir ve ben adaletin hâkimiyim."

Devletin kendisini korumak için yeterince aygıtı sahip olduğunu düşünen hukukçular, bireyler yetiştirmek galiba en temel sorun. Bu güveni hisseden ve hissettirecek kararlar verecek olan hukukçular yetiştirmek.

Bu türden krizler yaşandığında ne söylediğini merakla beklediğim isim; Anayasa Mahkemesi Raportörü Osman Can. Genç bir hukukçu olarak adaletten yana olduğunu her fırsatta hissettiren Can, verilen kararı 'yargıda kara gün' olarak niteledi. Mensubu ve yöneticisi olduğu derneğin adı Demokrat Hukukçular Derneği. Can'ın

adaletin savunucusu olarak sahiplendiği en önemli değerin demokrasi olduğunu bilmek bu ülke adına ümit verici.

Yaşanan krizin boyutları yargıda reformun zorunluluğuna işaret ediyor. Hangi tip hukukçularla reformun mümkün olduğunu söylemeye ayrıca gerek var mı?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mardin demokrasisi

Bejan Matur 2010.02.24

Biz kavga ededuralım. Onlar bu işi çözdüler. Mardin'in Kotek Mahallesi sakinleri referanduma gitti. Amaç mahallelerinin adını geri almaktı. Bunu sessiz sedasız başardılar.

Kotek Mahallesi'nin hikâyesini geçtiğimiz ağustosta yazmıştım. Dayrül Zaferan Manastırı'na giderken yolun kıyısında, bir göç mahallesi olduğu her halinden belli olan yerin adının Evren olması dikkatimi çekmişti. Tahmin edileceği üzere darbe sonrasında adıydı Evren.

Darbenin generali 'böyle mahalle adı mı olur değiştirin derhal' dediği için eskinin Kotek adı Evren olmuştu.

Evren adının darbeyi çağrıştırmamasından rahatsız olan mahalleli yeni ad için geçtiğimiz günlerde referanduma gitti.

Bir taziye evinin önüne konan referandum sandığının başında bekleyen yaşlıların görüntülerini görmüşsünüzdür. Yaşı bir hayli ilerlemiş kadınlar mavi damarları görünen elleriyle yaşadıkları yerin adını değiştirmek için oy kullandılar.

Bastonuna zorlukla yaslanan bir başkası ömrünün bu son deminde torunlarına bırakacağı haysiyetli bir tarih için tercihini söyledi. Eski ad Kotek, gençlerin gözdesi Mezopotamya, Firdevs, Fatih ve Karşıyaka adları arasında seçimlerini yaptılar.

Sandıktan 101 oyla Kotek adı çıktı. Daha çok yaşlıların tercih ettiği söylenen Kotek, yok sayılsalar da adların canlı birer organizma gibi hayatımızda devamlı var olduklarını kanıtlıyor.

Bu değerli çabanın mimarı Mardin Belediye Başkanı Beşir Ayanoğlu, dün heyecanını paylaşmak için aradığında, babasının anılarından söz etti: "Kotek, 80 öncesinde Mardin'in mesire yeriymiş. 'Deyrul Kotek' yani Koteklerin kapısı, yurdu, arazisi. Boşaltılan köylerden şehrin kıyısına toplananlar gelmeden önce sefa sürülen mesire yeri.

82 Anayasası için her fırsatta halk desteğinden söz edilir. Darbe anayasasına verildiği iddia edilen % 99'luk halk desteğinden. O klişe yüzdeden ayrılmak isteyen bir grup, Mardin'de başka bir tavır sergiliyor bugün; önlere konulan seçim sandığında darbeden kalan anıları silmek için cesur ve anlamlı bir adım atıyor.

Sesi kulağa hoş gelmese de, bir zamanlar sahip oldukları ada sahip çıkıyorlar. Kotek adına.

'Mahallemizin adı halkın istediği biçimde değiştirildi. Halk ne istiyorsa o olacak.' Halkı etkilememek için referandum günü mahalleye gitmeyen Ayanoğlu; "Demokrasinin gereğini yaptık. Başka yerlerde de isim değişiklikleri yapıldı, Evren adı Bodrum'da da değiştirildi ama tepeden bir kararla. Belediye tarafından. Biz tabanın istediğini uygulamaya geçirerek bir demokrasi örneği verdik." diyor.

Küçük ama sembolik değeri olan bu çıkış bana heyecan verdi. Gürültülü gündemin içinde kaybolan; yer adlarının iadesi, demokrasi bilinci, yerinden yönetim, yerel demokrasinin güçlenmesi konularının tamamına örnek olabilecek bir gelişme bu.

Ev içlerinde telaffuz edilmese de resmiyette 30 yıldır bir diktatörün adıyla yaşamak zorunda kalan mahalleli artık evin dışında da gerçek adını söylemeyi tercih ediyorsa bu sokağın değiştiğini gösteriyor. Ve korkunun aşılabilir olduğunu.

Mardin'in kültürel dokusu bir kez daha çetrefilli görünen bir konuda model oluyor. Tıpkı Kürdoloji bölümleri gibi, referandumdan çıkan bu sonuç da model niteliğinde.

İş şimdi referandumdan çıkan sonucun belediye meclisinde oylanmasına kalmış. Belediye Başkanı Ayanoğlu'nun "Belediye meclisimiz halkın görüşüne saygı gösterecektir." diye ifade ettiği karar mecliste onaylandıktan sonra, Evren adı en azından Mardin'de resmen tarihe karışacak. Darısı zorla değiştirilen diğer yer adlarının başına. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir vasiyet, bir teselli

Bejan Matur 2010.02.26

İmam Resul'ün oğlu Mehmet, 25 yıldır bir manastırı bekliyor. Erek Dağı'nın eteğine keşişlerin gölgesi düşmüş. Yedi kilisede bir zamanlar dolaşan keşişlerin soluğu.

Babasının vasiyeti; 'Oğlum, buraya sahip çık. Burayı yaşat ki insanlar gelip ibadetlerini yapabilsinler.'

Söz sırtında bir yük. Elleriyle moloz taşıyor tam 25 yıldır.

Varagavag'da, yedi kilisede gölgeler kavuşsa rahat edecek.

İmam Resul'ün oğlu yükünün farkında. İbadetin sürmesi gidilmemiş dağlar kadar uzak. Soğuk bir dağ gibi içe işleyen kubbe geçmişi yankılamakta.

Mehmet, 25 yıldır aynı manastırı bekliyor. Geçmiş bir vicdan gibi yapışmış yakasına. Babası vasiyetinde 'insan' demiş. Toprağın hakkı, dağların gururu her mevsimde yol gösterir.

Terk edilmiş avlu insanı sayıklarken tamamlanmayan hikâye sürüyor.

Bir zamanlar Van Kalesi'nin eteğinde sular akarken çağıldayan ses; Çocukları kollayıp, yol gösteren, yaklaşan kötülüğü haber veren. Kahraman ve Alim olan gözler. O gözlerden geriye kalan bakış vicdan gibi zihinlerde duruyor.

İmam Resul oğluna 'buraya sahip çık' demiş. Burayı koru ki insanlar gelip ibadetlerini yapabilsinler. Mehmet 25 yıldır yorulmamış. Süphan Dağı'na baktığında gördüğü gidenlerin gölgesi. Bir zamanlar kalenin eteğinde uğuldayan kalbin söylediği. O ses yankılanıyor zihninde, o günden bugüne anlatılanı duyuyor; Buraya sahip çık, burayı yaşat ki, azapsız bir hayat süresin.

İmanın oğlunun seçtiği yol zahmetli. Unutmanın kolay, hatırlamanın zor olduğu topraklar bunlar.

Ama biliyor ki toprağın hafızası derin. Yaşanan zulmü, dağlayan kederi toprak unutmaz.

Erek Dağı'nın eteğinde bir zamanlar yaşanmış iyiliğin yatağı. Kim kimden uzak, kim kimden ayrı sebepler kayıtlı.

Bir akşam üstü yıkılmış kilisenin kırık kapısından geçerek vardığımız yerde tanıdım onu. Bir görev üstlenmiş gibiydi. Boynunda bir yük.

Dağın eteğindeki köye akşam inerken, yaşadığımız hüznün tesellisiyle sorduk; ne yapabiliriz? İmam Resul'ün oğlu öylece baktı. Babamızdan vasiyet kalmasa da yaşadığımız tarihin yükünü omuzlayabiliriz. Diyordu sanki.

Her an işaretlerle doluyken, her an kumdan bir harita belirip, kaybolurken ruhumuzu açsak ne çok duyarız.

O kumdan haritanın derinlerine bakan Akdoğan Özkan imzalı bir çalışma yayımlandı. (Kardeş Bayramlar ve Özel Günler/ İnkılap Yayınları) Anadolu'daki bayramları anlatan kitap dokuz ayrı inanç ve mezhebin bayramlarını tanıtıyor. Bütün inanç gruplarına ait bayramların nerelerde kesişip, nerelerde ayrıştığını sayfalar ilerledikçe fark ediyorsunuz. Yüzeyde kumdan görünen harita, toprağın derinlerinde nasıl korunmuş anlıyorsunuz.

Yazar, coğrafyanın hafızasına işaret ederek 'Bu kitap kendilerini farklı inanç aidiyetleri temelinde tanımlayan insanları birbirlerinin bayramından haberdar etmek üzere yazıldı' diyor.

Aynı toprakta yaşayanların biriktirdiği ritüellerin, seremonilerin yek diğeri için ne anlama geldiği hakkında da fikir veriyor kitap. Sahip olduklarımızın bir emanet duygusuyla taşınması gerektiği kültürümüzde bir kod olarak var zaten.

Tıpkı İmam Resul gibi aynı vasiyeti oğullarına kızlarına yapan niceleri olmuştur. Ama kaç oğul durmuştur sözünde? Kaçımız aldığı vasiyetin hakkını vermiştir? Ruhun tutulmamış sözlerden paslandığını bilebilsek keşke. Çünkü ancak o zaman verilmiş sözün yükünü sadakatile yüklenebiliriz.

Kadir bilmenin, kıymet bilmenin hak olduğunu hatırlatan, bugünlerin yangınına o bilgiyle bakmamızı sağlayan tüm bayramlara şükran.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye'ye Fransız kalmak

Bejan Matur 2010.03.03

Hafta sonu Paris'te Kürt Enstitüsü'nün düzenlediği 'Demokratikleşme ve Avrupa Birliği'ne Katılım Perspektifi' konferansına katıldım. Fransız Parlamentosu'nun Victor Hugo salonunda yapılan konferansta Türkiye'de yaşanan sürecin sancıları konuşuldu. Geleceğe dair umut ve kaygılar dile getirildi.

Yurtdışındaki edebiyat toplantılarından idmanlı olduğum bir durumu Paris toplantısında ziyadesiyle yaşadım. Yurtdışına edebiyatçı olarak da davet edilseniz, Türkiye'den gidiyorsanız söz dönüp dolaşıp siyasete gelir. Tabii konu doğrudan siyaset olunca algılar da netleşiyor. Dışarıdaki Türkiye algısını besleyen önyargı ve rezervlerin değişmediğini görmek ilginçti.

Bu gibi durumlarda hep rahmetli Hrant Dink'i hatırlarım.

Yurtdışında katıldığı toplantılarda, diaspora Ermenilerinin ve Avrupalı Türkiye muhaliflerinin eleştirilerinden bunalıp, memleket sevgisini dile getiren Hrant Dink.

Bilen bilir, Hrant hiçbir zaman başkalarına Türkiye'yi şikâyet etmedi. Çünkü çarkların nasıl kurulduğunu, kurulan çarkların nasıl döndüğünü iyi biliyordu. Hakikati bol Hrant sırf bu tavrı nedeniyle diaspora tarafından eleştirilirdi. Yaşadığı sürece diaspora ile sorunlu olması biraz da bu tavrı yüzündendi. Ne dışarıya ne içeriye yaranamayan bu tavrın ne kadar değerli olduğunu söylemeye gerek var mı?

Avrupalılara, kendi ülkesini şikâyeti iş edinmiş aydın tavrı değildi onunki. Yastığa başını koyduğunda vicdanına vereceği hesapla ilgiliydi.

Türkiye'de bir şeylerin değiştiğini, zor da olsa bir demokratikleşme mücadelesi verildiğini görmek istemeyen öyle çok ki.

Son gelişmelerin ışığında Türkiye'nin dış politikasını eleştiren Fransız Liberation gazetesi yazarı Marc Semo'nun söyledikleri bunun iyi bir örneği.

Ona göre, Türkiye büyük bir gaflet ve yanlışlık içindeydi. Libya ile karşılıklı vizeleri kaldırarak tehlikeli bir oyun oynuyordu. Ortadoğu vizyonuna yön verecek Arapça bilen tek diplomatı olmayan Türkiye, nasıl aktör olacaktı? Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun mimarı olduğu siyaset maceradan ibaretti. Hatta CHP'den birilerinin Avrupa'da dile getirdiği gibi Türkiye kontrol dışı nükleer güç sahibi olmayı isteyecek kadar tehlikeli hevesler içinde olabilirdi!

Davutoğlu'na, Abdülhamit benzetmesi yaparak 'Kızıl Sultan' diyen Liberation yazarı, o kadar duygusaldı ki heyecanı salona yayıldı.

Oturumda Türkiye'den katılan tek konuşmacı olduğum için, niyet etmediğim halde Marc Semo'nun ateşli üslubuna cevap vermek zorunda kaldım; Dünya değişiyordu, Türkiye de öyle. Ne dünya 19. yüzyıldaki dünyaydı ne de Davutoğlu Kızıl Sultan. Bu değişimi kabullenmek istemeyenlerin söylemleri ateşli olabilir. Ama bu aksi çaba yaşanan süreci durdurmaya yetmeyecektir. Türkiye'de darbe olmama ihtimalini sadece uluslararası denkleme bağlayanlar içeride nasıl bir direnç ve çaba olduğunu günü geldiğinde görmek zorunda kalacaklar. Asker-sivil ilişkilerinden anayasa değişikliği tartışmalarına, yargıdaki büyük yangından sokağa büyük bir dönüşümün eşliğindeydi Türkiye. Bu dönüşüme tanıklık etmek bile ciddi bir deneyim. Bunun farkında olmak bir zihin açıklığı işareti.

Yoksa eski moda, Avrupa'nın kapısında Türkiye'yi şikâyet eden aydın tipi ile ne gerçekler anlaşılır, ne de bunun demokrasiye bir katkısı olur. Özellikle Fransa'nın tavrı Türkiye'deki gelişmelere hakkını teslim edecek gibi görünmüyor. Ben ise şunu merak ediyorum: Acaba kendi belirleyemediği gelişmeleri olumsuzlamak Fransızlardan mı Cumhuriyet elitlerimize geçti?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dersim'in kayıp kızları

Bejan Matur 2010.03.05

Dersim'in kayıp kızları bir sabah yurtlarından sürüldüler. Dolduruldukları vagonlar gurbet karasıydı. Bilmedikleri, hiç bilemeyecekleri vadilerden geçiyorlardı.

Askerlerin arasında vagonlara istiflenmeden önce, saçları kazındı. Zaten sökülük olan elbiseleri üzerlerinden çıkarıldı. Başka bir hayata gidiyorlardı. Kendilerinin olmayan bir hayata.

'Ayaklarımın ölçüsünü aldılar' derken ayaklarına bakan yaşlı bir kadın, hiç büyümemiş gözleriyle gurbete ağlıyor. 'Gitseydim bulurdum' diyor. 'Merge Sor, vadiler, dağlar, hepsi aklımda. Hiç çıkmadı ki...'

Bir kimsen var mı diye soranlara 'hiç olmadı' diyen kızlar onlar. Yerin yüreğinden çıkmış kızlar.

'Sanıyordum ki, yer yarıldı, yerin içinden çıktım, bir anne-babam olsaydı bulmaz mıydı beni bunca zaman.'

Ayakları bir kâğıdın kalıbıyla tartan medeniyet, kızların saçlarını kazıttığında geride kalan kıvrıcık zülüfler değildir sadece. Geçmiş kalmıştı. Tarihin kuyusunda kararan geçmiş. Kara bir katarda, askerlerin arasında, medeniyete doğru yol alan küçük kız, bir hatırlama abidesi gibi, geçmişe ağlıyor.

'Nasıl unuturum?' diyor. 'Mağaraların içine doldurulan o insanlar benim kardeşim, annem, babam. Fare gibi zehirlenirken onlar nasıl... Erkek kardeşim belki de sulara atmıştır kendini. Kahrından boğulmuştur.'

Kızıl dağlar hasret içinde yanarken kızlar uzaklaşmıştı. Seyit Rıza oğlu için 'o bu dağların anahtarıydı' der ya. O dağların bütün anahtarları çalınmıştı. Bütün evlatlar köklerinden koparılmıştı. Seyit Rıza giden kızların katarlarını görseydi ağlar mıydı? Saçları kazıtılmış, ayakları yara içinde medeniyet yolcularını görseydi...

Cumhuriyetin büyütemediği kızlar onlar. Saçları annelerinin göğsünde muska olan kızlar. Seksen yaşında da olsa dönüşe ait bir işaret, göğüste taşınan bir tutam saç. Ya dönerlerse bir gün. Allah'tan umut kesilmez...

'Ölürsem bir gün, şu toprağı serpin yüzüme. Hasretim dinmez ya dinmiş sayın...'

Siyah vagonlar batıya doğru giderken masumiyeti de çaldılar doğadan. Doğanın hakkı, dağların ve ormanın hakkı yüreklerde acıydı. 'Ne yapayım, daha çocuğum, küçüğüm, kendimi öldürsem kurtulur muydum?'

Bugün seksen yaşında, geçmiş anlatırken aklı çatılarda kalan o küçük kız. Ev içlerine sığmayıp ölümü düşünen, hiç büyümemiş küçük bir kız. Geçmişin çağrısı hâlâ taze. Uyku bir yüzyıl sürmüş. Dersim'in kayıp kızları bütün kayıpları hatırlatan hakikatleriyle karşımızdalar. İlk kez konuşuyorlar. Kayıp nedir, bir yerden olmak nedir anlatıyorlar.

İnsan bir yerde yaratılmakla, bir tanıklığı üstlenir. Hayatımızın yüküdür o tanıklık. Dersim'in kayıp kızları, silinen geçmiş bir muska gibi yüreklerinde taşımakla, o hak nasıl ödenir gösteriyorlar. Olanı anlatıyorlar. Zulmün tarihini, 'zulüm' demeden anlatmayı başarıyorlar.

Nezahat Gündoğan bir hikâyenin peşinden gitmiş. Saklanan hatıraların kıymetini fark etmiş. Bir tutam saçın geçmiş nasıl çağırdığını, küçük bir hatıranın acıya katlanmak için nasıl güç verdiğini. Kadınların ellerinde tekrarlanan jestler hep toprağa işaret eder. Soyu gösteren bir harita gibi toprağı gösterir.

Dersim'in kayıp kızları artık kayıp değil.Çünkü dağlar var. Dağların terk etmeyen hafızası var. Kalp var zulümden önce. Ve unutmadan çok önce, Allah'ın hükmü, kulun hakkı var. Hakkın dönüp boyunları vurduğu mahşer var ve de. Dersim'in kayıp kızları bir mahşer atlası olan yüz çizgileriyle bize bakıyorlar.

Dehşet görmüş gözler sonuna kadar açık.

Ama kayıp eski kayıp değil. Nezahat Gündoğan ve ekibi, Dersim harekâtı sırasında zorla ailelerinden alınıp yüksek rütbeli asker ailelerine verilen kızların izini sürmekle bir ilke imza atıyor. Üzeri açılmadık öyle çok acı var ki bu topraklarda. Ve acıların yarattığı öyle çok korku. Acının verdiği korkudan bizi ancak ortak bir yas koruyabilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Geleneğin güçlü kadınları

Bejan Matur 2010.03.10

Mardin'e gidiyorum. Kızıl tarlalar ve ufukta sonsuz bir düzlük var. Köylerden geçiyoruz. Urfa'nın, Sırrın'ın kızıl toprağından. Kadife giyen kadınlar çıkıyor yolumuza. Mor eşarplarını bir bahar gibi taşıyorlar. Dövmeleri zamansız bir zamanın izi. Ve kemerler eksi gücün göstergesi.

Kimi tütün sarıyor. Kimi giydiğı aba ile görkemi yansıtıyor. Hiç telaş yok, sakın her şey.

Kadınlar Günü dolayısıyla Urfa Baro-su'nda ve Mardin Artuklu Üniversitesi'nde bir konuşma yapmam istendiğinde 'ne konuşacağım' telaşına düşmedim hiç. Çünkü hangi sokağı dönseniz, karşınıza çıkan kadınlar ilham verir. Dışarıdan bakmakla çok da anlaşılmayan o doğal bir dildir.

Konuşmama 'Kültürü kadınlar taşır' diyerek başladım. Erkeklerle kıyaslandığında kültürü kadın muhafaza eder. Merkez otorite ile olan bağı erkeğı, bir tür terbiyeden geçirirken, kadın korunaklı bir alanda kültürü muhafaza eder. Askerlik, o terbiyenin en acımasız işlediğı yerdir.

Kadının ev, yuva ve soyla ilişkisi hep bir ilk yere işaret eder. Kadın sanatında, kök referansına daha fazla rastlanması bundan. Kadın başlangıcı, doğulan yeri, yaratıcı faaliyetinin merkezine koyar.

O halde şu soru sorulmalı; bir kadın doğası var mıdır? Çünkü eğer bir kadın doğası varsa, bundan söz edebiliyorsak, kadın yazısı da var demektir. Japonya'dan Bolivya'ya kadın şairler antolojilerine baktığınızda gördüğünüz ortak temalar; soy, ev, yuva, doğum, büyütme, emzirmedir.

Ayrıca kadının beden algısı, sanatında belirleyicidir. Kadın sanatçılar, kimlik sorununu, aşk acısını ancak beden dolayımından geçirerek anlamlandırabiliyor çoğunlukla. Sadece yazıda değil, diğer sanatlarda da, beden daha temel bir referans olabiliyor kadın için. Tabii bunu özcü bir anlamda ifade etmiyorum. Çünkü kadın duyarlılığının çok uzağında eserler üreten kadın sanatçılar da az değil.

Sonra geleneğin baskısından konuştuk. Dışarıdan bakılınca geleneğin baskısı altında varlığı sorunlu bir özne olarak tarif edilen Doğulu kadının aslında ezik değil, ezilmiş olduğu görüşünü tartıştık dinleyicilerle.

Baskıyı yaratan mekanizmaları azaltmak veya yok etmek konusunda çağdaş Cumhuriyet'in nasıl bir çaba içinde olduğunu sorguladık hep beraber. Mühendislik yöntemlerle toplumu ayırıştırıp, içinden seçtiğı bazı unsurları, laboratuvar ortamında iyileşmeye bırakan pozitivist yaklaşımın kalıcı çareyi üretemediğı biliniyor.

O halde sorgulamaya, merkez otoritenin geleneksel feodal yapı ile ilişkisinden başlamak gerekiyor.

Aşiret yapısından kaynaklanan geleneksel doku kadını bastırılmış bir özneye dönüştürüyorsa, her şeyden önce aşiret yapısına müdahale gerekmez mi? Bu yapıyı temelden çözecek müdahaleler, mesela toprak reformu gibi müdahalelere neden Cumhuriyet tarihi boyunca cesaret edilemedi? Her konuda zoru bir yöntem olarak benimseyen devlet, söz konusu toprak olunca neden sessiz kalmayı tercih etti?

Aşiret yapısına sorunlu alanlarına ilişmeyerek kendi sistemini devam ettiren merkez otorite, bir yandan modern görünürken, feodal olanı muhafaza ederek çifte standart geliştirdi.

Açığı kapatmaya yönelik yama projeler, bu nedenle kalıcı çözüm getirmiyor. Milyonlarca yoksul kız çocuğı eğitim imkânından mahrumken, sadece seçilmiş kız çocuklarının eğitilmesi evet bir gayrettir ama çözüm getirmez. Çünkü soruna topyekün yaklaşmayan müdahaleler rehabilitasyonu sağlayamıyor. Öncelikle kadın

konusunu mühendislik alanından çıkarmak gerekiyor. Kültürü taşıyan kadınsa, kadının aktaracağı kodları doğru seçmek, doğru oluşturmak ancak böyle mümkün olur.

Bizim modernleşme maceramızın adı 'Batılılaşma' olduğu için belki de, başından itibaren Batı'ya benzeyerek kendimizi konumlandırmaya çalıştık. Halbuki farklı modernlikler mümkündü. Modernliğin tek biçimi olmak zorunda değil. Bütün o geleneğin ağırlığına rağmen gücünü koruyan ve her biri birer İhtar olan kadınlara baktıkça bu düşünceye olan inancım daha da artıyor.

Bu toprakların yapısında olan anaerkil gücü, toplumun kullanmayışı büyük bir eksiklik. Çünkü kadınların 'kadın doğalarına' kulak veren bir toplum ancak barışı inşa eder.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kadim dil, yeni vizyon

Bejan Matur 2010.03.12

Deyr'ül Zeferan Manastırı'nın terasından uçsuz bucaksız Mezopotamya ovasına bakıyoruz.

Bahar neleri getirecek, neleri götürecektir bizden, badem çiçeklerinden fal tutuyoruz. Badem ağaçlarına bak diyorum arkadaşşıma. İnsanın soluğunu taşıyor mu sence de? Bahar iyiliktir, korkma!

Ufuk çizgisini dolduran Mezopotamya ovası ve hançeresinden konuşan gençler hüzünlü görünüyor. Ama aynı hüznün içinde umut da var.

'Size güneş tapınağını gezdirelim isterseniz' diyor genç İshak. Yaşlı bir Süryani, manastırın avlusunda bin yıllık uykusunu uyuyor.

Hâlâ buradalar. Kutsal kitabın dili olan Süryaniceyle tarihin vesikası onlar. Onlarsız eksik bir şehir olurdu Mardin, Türkiye eksik bir ülke muhakkak. Binlerce yılın biriktirdikleri ile devamlılığı temsil ediyorlar.

Biz farkına varmasak da, tarih içinde inanmak birikir. İnanmanın taşlarından örülen maneviyat duvarı toplumları bir arada tutar.

Metropolit Saliba Özmen Hazretleri, bizi her zamanki güler yüzüyle karşılıyor. Ama o günkü sevincinin özel bir sebebi var; Artuklu Üniversitesi, Süryani Dili Kürsüsü için hazırlıklara başlıyor. Kürsüyü kurmak üzere Amerika'dan davet edilen Abdülmesih Saadi'nin, Üniversite Rektörü Serdar Bedii Omay'ı ziyaretinde tesadüfen oradaydım. Karşılaşmalarındaki heyecanı görmek bile çok kıymetliydi. Geniş vizyonu ile takdiri fazlasıyla hak eden Rektör Omay ve Metropolit'in büyük bir sevecenlikle karşıladığı Saadi, Mardin'den Amerika'ya göç eden Süryani bir aileden. Atayurdu Mardin'e daha önceleri sadece hac ibadeti için gelirmiş.

Saadi, üstlendiği görevin öneminin farkında. Sadece Süryani cemaati açısından değil, bir entelektüel olarak kadim bir dili yaşatmanın verdiği heyecanla konuşuyor. Atalarından aldığı dilin zenginliğini Mardin'e iade etmek istiyor.

Enstitünün adını bile doğru koymaya çekinen, merkezdeki bürokratların aksine, Mardin'de kültürün, dilin kaynağında yaşayan ilgililerin açıklığı ve heyecanı memleket adına ümit verici.

Yaşayan Diller Enstitüsü'nde bir yandan Kürt dili ve edebiyatı konusundaki çalışmalar devam ederken, Süryanicenin ihmal edilmemiş olması atılan adımların demokrasi adına olduğunu kanıtlar nitelikte.

Demokrat vizyonuyla bilinen Rektör Omay'ın şu sözleri kayda değer:

"Bir dilin ölmesi, insanın ölmesi demektir. Kültürün, medeniyetin ölmesidir. Süryani cemaati olmasa bu kürsü anlamsız olurdu. Süryaniceyi yaşatmak önemli hedeflerimiz arasında. Ayrıca sadece Süryaniceye değil, Arapça ve Kürtçenin alt lehçelerine de bölümümüzde yer vereceğiz."

Üniversitenin bu gayretine Metropolit şu gerçeği dile getirerek destek veriyor:

"Dünyanın başka ülkelerinde Süryani dili üzerine çalışmalar yapılıyor ama burada, kendi yerimizde olması çok önemli. Amerika'da, İngiltere'de, Almanya'da değil, Süryani dili kürsüsünün Mardin'de olması anlamlı olur. Burada Süryanice adına yapılanlar dünyada bir numara olur."

Bu ifadeye bakılırsa, Metropolit'in de mezun olduğu Oxford Üniversitesi'ndeki Süryani Dili Bölümü Mardin'dekinin gölgesinde kalabilir. Dilin kaynağı burası olduğuna, Süryanice bu topraklarda doğduğuna göre, uyandırılmış kökten doğacak anlam da büyük olacaktır.

Süryanicenin anayurdu Mardin'de bu düzeyde değer görmesi Türkiye'nin kabullenemediği çeşitliliği için de iyi bir örnek oluşturuyor.

Türkiye'nin taşrasında, olması gerekenler için, elini hep beraber taşın altına süren dini liderler, bürokratlar, akademisyenler ve seçilmişler, Türkiye'nin merkezine yeni dönemi anlatıyor.

Geleceğin siyaset ve yönetimi için gerekli vizyon bu olmalı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Küçük Meclis, Büyük Meclis'e karşı

Bejan Matur 2010.03.17

Her şeyi büyük kategoriler halinde düşünmekten insanı ve hayatı kaçırıyoruz. Son Abant Platformu toplantısında Süleyman Seyfi Ögün, çok haklı olarak 'anti-politika' kavramından söz etti. Bütün yolların siyasete çıktığı bir toplumda politika dışı bir alan mümkün mü?

Siyasetin Türkiye'de algılanış biçimine baktığınızda, orada insanın nasıl köreltiltiğini, hayatın nasıl ıskalatıldığını fark edersiniz. Siyasetin bu gayri insaniliğini aşmanın elbette pek çok yolu var. Politika dışı alanda, insani olandan hareket etmek bu yollardan biri. Bir diğeri ise politik alanı tabana yaymak. Cumhuriyetle birlikte iktidarı ele geçirenlerin, aradan geçen 80 yılda sahip oldukları iktidarı halk ile paylaşmaya yanaşmamaları tabanı hâlâ bu alanın dışında tutuyor çünkü.

Son dönemde yaşanan yargı krizi, asker-sivil ilişkileri, yeni anayasa tartışmaları gibi sıkıntılı süreçler kaçınılmaz olarak, Türkiye'de siyasetin alanını tartışmaya açıyor.

Bütün bunları bana düşündürten, geçtiğimiz hafta katıldığım Malatya Küçük Millet Meclisi toplantısı oldu. Türkiye'de yaklaşık 30 ilde toplanan küçük meclisler, sivil dinamiklerin siyasetle yeni bağını göstermesi bakımından önemli birer deneyim alanı.

Adındaki Küçük sıfatı, tartıştığı konuların küçüklüğünden değil tabii! Büyük Millet Meclisi'nin büyüklüğüne ironik bir atıf yapılmış. Sıfatın büyük olması, her zaman büyük çözümleri getirmez!

'Önyargılar giremez' sloganıyla yola çıkan Küçük Millet Meclislerinin isim babası Şanar Yurdatapan. Amacı, yereldeki sivil toplum temsilcilerini, kanaat önderlerini, farklı dinamikleri buluşturmak, konuşmalarını sağlamak.

Her ay farklı bir yazar yahut akademisyenin oturumu yönettiği meclis, hangi ilde toplanıyorsa o ilin bir milletvekilinin katılımını öngörüyor. Olur da milletin vekili gelmeyecek olursa, koltuğu ibret için boş bırakılıp üzerine adı yazılıyor. Tahmin edileceği üzere vekiller çoğunlukla mazeret bildirip katılmıyorlarmış.

Küçük meclisler, sembolik bir yerel deneyim gibi görünse de, sembolik olmanın ötesine çoktan geçmiş.

Malatya Meclisi'nin koordinatörü Semine Dengeşik'in şu gözlemi durumu çok güzel özetliyor:

"Konuşmayı öğrendiler. Başta hepsi gergindi. 'Siz Aleviler, siz İslamcılar' diye başlıyorlardı söze. Ama şimdi 'siz' diye konuşan çok az kişi kaldı."

Konuşmaya bir başka tarafı suçlamadan başlamak, yaşadığımız sorunları anlamanın anahtarı olabilir. Çünkü Türkiye'nin mağdurları, sorunlarını sistemin yapısı üzerinden değil, diğer mağdurlar üzerinden tartışıyorlar. Bu kesimlerin bir araya gelebilmesi, konuşmayı denemesi, 'ötekini' suçlamanın anlamsızlığını da ortaya koyuyor. Çünkü hepsinin şikâyetleri ortak. Sorunlar devletin işleyiş mantığı ile ilgili olunca, eleştiriler de olması gereken hedefe, devlete yöneliyor.

Özetle, çok sık başvurduğumuz ve birbirimizin gardiyanlığına soyunmamızı mümkün kılan 'Bunlar ne istiyor?' sorusu Küçük Millet Meclislerine katılanlar arasında artık sorulmuyor.

İlginç bir biçimde proje Türkiye'nin batısında pek tutmamış. Projenin Malatya'daki kurucularından Ferman Salmış, küçük meclislerin sadece Eskişehir'de başarılı olduğunu, Antalya ve Trabzon'dan beklenen sonucun alınmadığını söylüyor.

Bundan ne anlamalıyız peki? Batıda daha mı az ihtiyaç var konuşmaya? Yahut Türkiye'nin doğusunda sorunlardan kaynaklanan ortak bir dil oluştu ve konuşmak daha mı mümkün orada?

Türkiye'nin doğusunun politik bilinç açısından batıdan farklı olduğu bir gerçek. Yaşanan ağır sorunlar o bölgede yaşayanları kendi hayatları ve varlıkları üzerine daha fazla düşünmeye itti. Tersinden bir avantaj olan bu durum keskin bir kimlik algısı ve ona ait terminolojiyi de üretti. Küçük meclisler projesinin doğuda daha çok tutmasını, başarılı olmasını oradaki aşırı politikleşmeyle açıklayanların yanında, STK'ların gelişmesine bağlayanlar da var.

Küçük Millet Meclisi toplantıları bir rapor şeklinde yayımlanacak. Raporlaştığında daha net sonuçlara varacağımız bu deneyim adı nedeniyle mütevazı görünse de, yukarıdan algılanmayanları göstermesi bakımından kayda değer.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sayılarda boğulanlar

Bejan Matur 2010.03.19

'Acı çekmeyen bir insanı eğitemezsiniz' diyor Goethe. Acının örsünde dövülmüş bir yüreğin hangi kelimeleri biriktireceğini; dünyaya, insanlığa ne öğreteceğini bilemezsiniz. Acıdan öğreniriz. Acıda kavrulup insan oluruz.

Son Abant Platformu toplantısında söz alan Hayko Bağdat'ı dinlerken ve ona atıfla konuşmaya çalışırken, suskunluk beni ele geçirdi. Kelimelerin yürekteki kaynağı bilinemez. Kim bilir hangi harf hangi birikmiş anıdan geliyor? Kim bilir hangi düşünce, bir boşluğa yakalanıp, nefes olup, sese dönüşemiyor.

Konu Ermeniler. Soykırım tasarıları, özür kampanyaları, tarihte olup biten, bitmeyen her şey... Hayko Bağdat biriktirdiklerinden hayatımıza hakikatli sözler sarf etti.

Kalbini açıp kelimelerini gösterdi. Kelimelerin üzerine biriken siyaseti silerek. Tıpkı Hrant gibi hesapsızdı. 'Ey cemaati Müslimin, bırakın soykırım tasarılarını, özürleri. Gidenler için bir Fatıha okuyun yeter.' dedi. Daha ne söyleyecekti ki?

Birbirimize varmamız için kaç kelimemiz var? Dua etmek dışında, hangi kelimelerle anlayabiliriz birbirimizi?

Kaybın kabulü, Yaradan'a bir şükrandır nihayetinde. Yaradan, sahip olduklarımızı elimizden almakla bize bir işaret sunar. 'Bakın' der. Ne kadar eksiksiz. İdrak edin! 1000 yıldır birlikte yaşadıklarımızı kaybetmekle eksiliriz çünkü. Hayatımız çoraklaşır. Ve ancak o çoraklığı fark etmek bize 'biz' olmayı öğretir. Unutmak ve yok saymak değil.

Hayko Bağdat'ın sözleri o kadar buralıydı ki. Konuşalım diyen. Bizim kelimelerimiz bize yeter diyen. Kelimelerin ruhunu açan. Sayılar değil, insandır önemli olan diyen.

Herkes sayılarda boğuluyor. Batı'daki parlamentolar Ermeni soykırımı konusunda canhıraş bir faaliyet içindeyken, onlara karşı çıkmak üzere yola çıkan lobiciler koltuklarının altında dosyalarla, sayıları hesaplıyorlar. Kaç yüz bindi? Bir milyon, daha az, daha fazla?

Halbuki insan sayıya gelmez. Halbuki bir kişinin kaybı bile bir kâinat eder.

İskalanmış Barış adlı bir kitap yayımlandı İletişim Yayınları'ndan. İsviçreli bir akademisyen olan Hans-Lukas Kieser tarafında hazırlanan kitap, Anadolu'daki 19. yy misyoner faaliyetlerine odaklanıyor. Malzeme açısından son derece yüklü olan çalışma, yaklaşımı ve bakış açısı düşünüldüğünde sorunlu da olabilecek bir tez ileri sürüyor.

Kitabın yazarı Lukas'a göre; 19. yy Anadolu'sunda misyonerlik faaliyetinde bulunan Batılılar başarılı olsalardı, muhtemel barış iskanlanmış olmazdı. Tezinde, barışın iskanlanmış olması misyoner faaliyetlerdeki başarısızlıkla ilgilidir diyor.

Bana hep şöyle geliyor; Batılılar Ermeni kıyımı ve tehcirine giden süreçte, Anadolu'nun toplumsal dokusuyla oynadıkları konusunda günah çıkarmadıkları sürece, Ermeni meselesi hep eksik tartışılacak. Ne Türkiye'de yaşayan bizler, ne diaspora, ne de Ermenistan'dakiler anlamlı bir konuşma yapamıyorsak bu, daha derinlerde bozulan bir dengenin yarattığı ağır suskunlukla ilgilidir.

Sayılara en son Başbakan Erdoğan sığındı; sözüm ona stratejik hesaplarla Türkiye'de yaşayan Ermenileri göndermek ihtimalinden söz etti. AKP'yi iktidar yapan bu mantığın tam karşıtı olan hak anlayışı değil miydi? Başbakan'a bunu hatırlatmakta fayda var.

Türkiye yaşadığı toplumsal değişim nedeniyle ideolojik tarih okuyuculuğunu giderek terk ediyor. Tarihi değerlendirirken, yaşayanı ihmal etmemeyi öğreniyor.

Devamlı sayılara sığınmamız, matematiğin güvenli netliğinde çare aramamız gerçeğin gücünü elinden alamadığına göre.

Ve asıl önemlisi duyguların alanı sayılara gelmediğine göre, siyaset hayattan öğrenecek... Hayat siyasetten değil.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kendinde bir değer olarak hukuk

Bejan Matur 2010.03.24

Anayasa değişikliği paketi... Bir darbe anayasası ile yönetiliyor olmanın utancı yetmiyormuş gibi, yama müdahalelerle çözüm bulunmaya çalışılıyor.

Değişiklik, kendisini dayatan bir ihtiyaç. Buradan nasılsa çıkılacak. Kimine göre 'uzlaşmayla', kimine göre halkın desteğiyle.

Şu ana kadar olanlar, siyasetin alanını ve dengelerini gözetmeye dönük. Hesaplar hep siyaset üzerinden yapılıyor. Hak bilincinin, hukuk anlayışının 'kendinde bir değer' olarak belli ki kıymeti yok.

Başbakan, 'Mevcut anayasa ile Türkiye hedeflerine ulaşamaz. Çağdaş hedeflerimizi karşılamayan bu anayasanın değişmesi şart' diyor.

Sıra değişime geldiğinde çatallaşan fikirleri neyle açıklayacağız o halde?

Tartışmaların içeriğini bulandıran, sadece muhalefetin seçim hesaplarına kilitlenen itirazları değil. Değişimi projelendiren hükümetin içinden de garip sinyaller geliyor. Cemil Çiçek 'uzlaşmadan' bahsediyor. Gerekğinde muhalefetle uzlaşmadan kaçınılmayacağını söylüyor. Umalım ki Cemil Çiçek için bu uzlaşma fikri 'geri adım' anlamına gelmesin! Bütün toplumun ihtiyacı bu yönde neyi uzlaşacak? Ödün verilecek bir değer kalmış mı? O da başka bir soru!

Bütün bunları ben şöyle okuyorum; Türkiye'de hukuk, siyasetin alanını genişletmek için kullanılıyor. Hukuku bir değer olarak tabandan üretmemiş bir toplumun yönetimi de ancak bu kadar olur. Uzlaşma arar. Olması gerekenleri, hak olanı, dengelere kurban eder.

Devleti yönetenler şu günlerde, örnek bir cesaretle tarihî bir karara imza atan Obama'dan ilham alabilseler keşke. Bütün itirazlara, risklere rağmen inandığı Sağlık Reformu'nu topluma hediye ederek, tarihe kalacak siyasetçi olduğunu gösterdi. Çünkü zamana ancak bu türden müdanasız kararlar kalır. Öncü ve yol açıcı kararlar.

Hükümetin, anayasa ile ilgili bir değişikliği hatırlamış olması bütün zaafalarına rağmen değerlidir, ama şunu sormaya hakkımız var; hazırlanan değişiklik toplumun taleplerinin ne kadar ilerisinde? Bu hükümete, siyaseti değil, toplumu gözetten bir anayasa yakışır.

Başbakan'ın sözünü ettiği modern ve iddialı yasa ancak bu yaklaşımla mümkün olur. Muhalefetin anlamsız itirazları ancak böyle boşa çıkar. Anayasa'nın 15. maddesi ile ilgili düzenleme bu bakımdan önemli. 15. maddedeki düzenleme bir zihniyet değişimini kanıtlayacak çünkü. 'Darbeciler yargılanabilir' diyen bir anayasanın toplumda neleri değiştireceğini siz tahayyül edin. Belki yargılanmalarına ömürleri yetmeyecek ama bu kuralın konması devlet algımızı tümünden değiştirecek. Düzenlemenin sağlayacağı moral motivasyon dahi bir kazanımdır.

Kadınlarla ilgili düzenleme, eşitlik ilkesi ve pozitif ayrımcılık konusu var ayrıca; Türkiye'de net olan şu, pozitif ayrımcı hak bilinci yok. Çünkü toplumun tamamı kendini mağdur hissediyor. Bir başkasının mağduriyetini düzenlemeye kalkıp, bir hak verecek olsanız derhal bir başkası çıkıp 'hop ne oluyoruz sırada bekleyen var!' diyor. Bu durum toplumdaki pek çok kesim ve kimlik için geçerli.

Bütün bunların neticesinde gözümüzün önünde, ev içlerinde yaşanan şiddeti önleyecek yasal dayanaklardan mahrumuz. Kadınlar toplumda korunmasız ve zayıf. Gerekli yasal zırhtan yoksun. Çağdaş demokrasilerde kadına sağlanan korumaların hiçbiri yok Türkiye'de. Türkiye'de bırakın kadının lehine pozitif ayrımı, eşitliği sağlayacak vasat bile sorunlu. Kadın, aileden başlayarak, sokağa kadar uzanan alanda, gördüğü şiddet konusunda yasalardan hiç de alması gereken güvenceyi alamıyor.

Özetle, devlet, toplum ilişkisinde, topluma daha fazla yer açılması, bireyin daha fazla gözetilmesi çağdaşlığın gereğidir.

Bizim siyasetimizde oysa, en radikal demokrasi dahi devletin alanını genişletmek misyonunu elden bırakmıyor. Böyle olunca da toplumun geleceğini ilgilendiren bütün konular devlet duvarına çarpıp parçalanıyor. Dileyelim bu defaki değişim çabası aynı enkazın altında kalmasın. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Doğudaki sanat tüketicisi için bir girizgâh

Bejan Matur 2010.03.26

Diyarbakır Kültür Sanat Vakfı kurulurken düşüncemiz şuydu; Diyarbakır, Ortadoğu'nun sesini duysun.

İran'dan, Lübnan'dan, Suriye'den sanatçılar gelsin. Şehrin derinliğine bakıp hayal kursunlar. Biriktirdiklerini şehirle paylaşsınlar.

Birikenin hüznü olduğunu bilsek de, o hüznündeki coşkuya güveniyorduk. Ne olacak diyorduk; sanatçılar gelir, şiir okur, şarkı söyler, coşar, dans eder. Adımlarla çoğalan heves şehrin kalbini büyütür. Kervansaray Otel'in avlusunda verdiğimiz ilk konser öyleydi. Azam Ali, büyülü sesiyle Diyarbakırlılara derin doğuyu getirdi. Onları Himalaya'nın doruklarına çıkardı. Hint-Fars ezgilerinin zamansız zamanını yaşattı.

Şimdi başka bir sesin zamanı. Farid Farjad bu cumartesi akşamı Diyarbakır'a konuk olacak. 'Burada nefes aldığım da ülkemi soluyorum.' dediği yerde dinleyicileriyle buluşacak.

Buluşmanın coğrafyası büyük. Farjad'a piyanosuyla eşlik edecek olan Armen Aharonian'ın varlığı başka bir heyecan hepimiz için.

Konuklarımız Diyarbakır'ı yaşarken, ben onları izliyorum; mimiklerini, doğunun onlar için anlamını. Armen, burada uyuduğu uykunun kalbine yaptıklarını anlatıyor. 'Kalbim hiçbir yerde çarpmadığı kadar hızlı çarpıyor burada' diyor. İğdir'dan Amerika'ya göç eden ailesinden hatırladıklarıyla Kervansaray'ın avlusunda bir çocukluk buluyor.

Buradaki taş avlulara bakıp İran'ı, Ermenistan'ı, eski yurtlarını hatırlamalarını görmek bile bütün yorgunluğumuzu alıp götürdü.

Ortak köklerin, kavim duygusunun dokuduğu gizli bağ bu. O bağın coğrafyanın hafızasından çekilip uyandırılması. Burada yaşamış olan toplulukların derinlerinde duran ortak ruh canlanırsa ancak bizden 'biz'

çıkar...

Kah şadırvandan akan suya dalarken görüyorum onları, kah bulutlara bakıp iç çekerken. Anıları uyandıran bahçe ev olmalı...

Farid Farjad'a 30 yıldır gidemediği İran'ı soruyorum. Olur da bir gün gidecek olursa, ilk konser mekânını? Ülkesiyle nerede buluşmak istediğini? Başlangıcı ve bitimi buluşturan cevabıyla beni susturuyor: Eğer bir gün İran'a gidecek olursam, ilk önce doğduğum evi bulurum. Baharistan mahallesindeki evimizi görmeden ölmeyeceğim... Tahran'ın tam ortasındaki, küçük havuzlu ev. Onu hep büyük hayal ederdim...

Ona kemanı soruyorum; bağrından hüznü akıtan kemanını; daha ana rahmindeyken duyduğu ses o. Keman çalan annesinden duyduğu ses. Anne ile bağının hüznü belki de müziğinde olan. Anayurdunu yitirmiş olmak ayrıca keder... Kemanla bu yoğunlukta bir bütünleşme başka nasıl açıklanır? Daha doğmadan yaşanan tamliğin bütünleşmesi. Annenin parmaklarından bir gıda gibi benliğine dolan nağmelerle büyümüş Farjad. 'Keman benim gerçek hayat ortağımdır' demesi boşuna söylenmiş olabilir mi?

Farid Farjad yarın akşam Diyarbakır'da, Dicle nehrine nağmeler sunacak.

Sadi'nin şiirindeki gibi tıpkı 'Sen iyilik yap, Dicle'ye at. Taa ki, o iyilik çölden geri dönsün sana'.

Bu topraklarda ekilenin bereketi biliniyor. Bin yıl da geçse, iyiliğin, hak olanın unutulmadığı hafıza bize bugünün karamsarlığını aşmamız için cesaret vermeli. Dicle'ye söylenen güzel sözler çölden dönecek bir gün. Zamana iyilik kalır çünkü. Şer değil.

Farid Farjad'ı Kervansaray Otel'in avlusunda ziyaret ettim bu sabah. Evinde gibiydi. Kemanın bu büyük ustada belki de ilk defa ülkesi İran'a bu kadar yakındı. Sadece kalben değil. Bütün mesafeler kapanmıştı.

Diyarbakır'ı çocukken gördüğü bir fotoğraftan hatırlıyormuş. Kalesi, duvarları ile hayallerinde yer eden bir şehir. Şimdi burada 'nar gibi çoğalan' müziğiyle ses verecek.

Diyarbakır Kültür Sanat Vakfı'nı (DKSV) kurarken Diyarbakır'ı bir kültür başkenti gibi hayal ettik. İyi müziklerin, iyi sanatın, iyi edebiyatın sunulacağı bir sahne olmalıydı burası. Bu konser hazırlığından ise şunu öğrendik; Trabzon'dan Hakkari'ye, Kayseri'den Ağrı'ya oldukça ilgili bir sanat tüketicisi var bölgede. Doğudaki bu tutkulu izleyicinin ihtiyaçlarına cevap verecek çalışmalar arttıkça, adını saydığım şehirlerin kendi aralarındaki ilişki de yeniden tanımlanabilir. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Baydemir'in boş kalan koltuğu

Bejan Matur 2010.03.31

Sevgili Osman Baydemir, geçtiğimiz cumartesi akşamı Diyarbakır'da olağanüstü güzel bir akşam yaşadık. Dünyanın en iyi keman virtüözlerinden olan Farid Farjad'ı şehrinizde ağırladık. Seyircinin muhteşem ilgisi hepimizi duygulandırdı.

Herkes oradaydı; şehrin sivil toplum temsilcileri, bürokrasiden isimler, Devlet Bakanı Cevdet Yılmaz, Vali Hüseyin Avni Mutlu, Diyarbakır Milletvekili İhsan Arslan ve aramızda olması eşsiz değerde olan Süryani Metropolit Saliba Özmen.

Diyarbakır'da, Dicle Üniversitesi'nin görkemli salonunda, 1500 kişiyi bir dünya sanatçısıyla buluşturmak ilkti. Yaşanan coşku bütün yorgunluğumuzu aldı götürdü.

Siz neden orada değildiniz? Halkınız, size oy verenler, dostlarınız oradaydı. Sizi onlarla yan yana olmaktan alıkoyan neydi? Son ana kadar geleceğiniz söylenip, bir mazeret dahi bildirmeden gelmeyişinizin altında nasıl bir sebep olabilir? Bu soruların şahsınızla alakası olmadığını bilmenizi isterim. Kişisel muhabbetimizde sarf ettiğiniz güzel sözleri biliyorum. Ama kamu önünde boş kalan koltuğun anlamını açıklamamızın zamanı geldi.

Şu ana kadar yaptığımız hiçbir etkinlikte bulunmayışınız bende hep bir burukluk yaratmıştı. Ama bu defa benim kişisel hüznümü aşan bir temsil sorunu var. Çünkü ortada büyük bir emek ve özveri ile şehriniz adına yapılan bir çalışma var. O çalışmayı paylaşmaya değer görmeyişiniz hangi değer önceliklerinizle ilgili, bilmek isterim.

Sizin için ayrılan koltuk konser boyunca boştu. Işıklar kapandığında, sahne alan Farjad doğunun hüznünü kemanına akıtırken, ben yanımda boş duran koltuğa bakıyordum. Farjad'ın gözleriyle üstelik. Çünkü sizi tanımak istiyordu. Dilerim buna değer bir sanatçı olduğundan şüphemiz yoktur! Siyaseti düşündüm sonra. Hesapları, iftiraları ki, siz bunun en büyük mağdurlarındansınız.

Her şey dar siyaset değil elbet. O gece, dünya sanatına ev sahipliği yapan Diyarbakır'ın kazanacağı çehreyi düşündüm. Farjad'ın basın toplantısında, şehre katkı için verdiği piyano ve konservatuar sözünü. Ünlü perküsyon ustası Burhan Öçal, Farjad'la yapacağı atölye programı için Diyarbakır'a ilk kez gelmişti. Onların şehirden nasıl büyülediklerini görmek bütün çabaya değerdi.

Keçi Burcu'nun görkemli dekorunda Farjad'la söyleşmeye gelen küçük kız çocuklarının gözlerindeki ışığ görmek bana bu soruları sormam için güç veriyor. O çocukların küçük kalplerindeki heyecanı paylaşmayı ben hiçbir siyasete değişmezdim.

O gençlerle dünyada bilinen, saygı gören bir sanatçıyı buluşturan bir vakıf olarak, sizden sadece aramızda bulunmanızı istemiştik.

Bilmiyorum. Belki de sanatı çok yukarılarda bir yere koyduğum için, onun gücüne olan inancımı herkesin paylaştığını sanıyorum. Bu saf inanç bugüne kadar beni hiç yanıltmadı. Bundan sonra da yanıltmayacaktır.

Bana kalsa Diyarbakır'ın her zerresini sanatla donatırdım. Dünya müziğini, dünya şiirini, dünya seslerini oraya taşırdım. Çünkü güzelliği hak ediyor.

Diyarbakır'la ilgili bütün çabamın hesapsız bir sevginin sonucu olduğunu size Doğunun Kapısı Diyarbakır kitabı anlatmadıysa, ne anlatacak? Bir şehri aşkla sevmenin ne olduğunu siz bilmeyecekseniz kim bilecek?

Her şey siyaset değil sevgili Baydemir. Siyaset gelir geçer. Ben geriye kalacak olan hoş sedanın peşindeyim. Küçük kız çocuklarının gece yarısı kemanını imzalatmak için Kervansaray otelinin avlusunda bekleyen uykulu gözleri emin olun bütün ideolojilerden daha değerli. Çünkü hayattır o. Çünkü bir şehri şehir yapacak duygular öyle birikir.

Diyarbakır bir aşiret çadırı olmadığına göre, farklı seslere kucak açmalı. Angaje olmayan, politik bağlantıları olmayan ve tek hedefi iyi sanatı insanlarla buluşturmak olan DKSv'yi desteklemenizden vazgeçtik, olmanız gereken yerde olarak, yanlış anlaşılmalara müsaade etmemek yakışırdı size.

Sizden ricam, Diyarbakır'ın Lefkoşa olmasına müsaade etmeyin. Diyarbakır'ı bir Lefkoşa yapmaya çalışan, oradaki hayatın köklerine beton dökenlerin hayata vereceği hesap var çünkü!. b.matur@zaman.com.tr

Koalisyon fantezileri ve gerçekler

Bejan Matur 2010.04.02

'Türkiye'de on yılda bir ya darbe olur ya da koalisyon hükümeti.' Demokrasi takvimimiz ne yazık ki böyle işliyor. Darbe ve darbecilerle hesaplaşamayan bir Türkiye, anayasa değişikliği paketi nedeniyle ittifak ve koalisyonları konuşmaya başladı. Darbe ihtimalinin geçmiş yıllara oranla azaldığı günümüzde, siyasi arena için koalisyon ne anlama geliyor? Koalisyon ihtimali nedir?

CHP ve MHP'nin tavrını tahmin etmek zor değil. 'Açılım' tartışmalarının başladığı günden bu yana sergiledikleri performansı önümüzdeki süreçte de devam ettireceklerdir. Sağduyu ve adalet kavramlarından hızla uzaklaşan bu partilerin tavrını bir kenara bırakacak olursak, AKP ve BDP arasında bir işbirliğinden bahsedilebilir mi?

En son söylenecek şeyi baştan söyleyeyim; AKP-BDP koalisyonu şimdilik bir fantezi olsa da, işbirliğini sağlamak için bütün şartlar hazır. Tabii hedefler çerçevesindeki işbirliğini zorlayacak siyasal geleneğin Türk siyaset kültürüne egemen olduğunu da unutmamak gerek. Hatırlayın, Türkiye'de kurulan hiçbir koalisyon ilke referanslı bir zihniyetle oluşturulmadı. Daha çok, bakanlık pazarlığı, alt komisyon-üst komisyon pazarlığı etkili oldu. Halbuki pazarlık odaklı değil, ilke referanslı siyasi müzakerelere ihtiyaç var.

CHP ve MHP'nin yıkıcı muhalefeti Türkiye için gerçekten büyük bir talihsizlik. "CHP çok pişman olacak" diyen İçişleri Bakanı Atalay haklı çıkar mı bilinmez ama BDP'nin bugün yakaladığı pozisyon, Türkiye'de demokrasinin kurumsallaşması için tartışılmaz önemde. CHP'nin yargı yoluyla hükümete yönelttiği baskı bir yana, BDP'nin bu süreçteki muhalefeti dikkate alınmalı.

BDP bugün, tıpkı anayasa değişikliği konusunda olduğu gibi, Türkiye'nin temel meselelerinin çoğunda kilit role evriliyor. Ayak dirediği konularda hükümeti epeyce sıkıştırdığını kanıtlamış bir parti olarak bu potansiyelini nasıl kullanacağı, iktidar partisinin tavrı ile artık daha çok bağlantılı. 29 Mart seçimlerini hatırlayın. Hükümete özellikle bölgede ne kadar güçlük yaşattığı biliniyor. Yine Habur sonrasındaki uzlaşmaz tavrın Batı kamuoyunda neleri tetiklediğini hepimiz gördük.

Bunun pek çok sebebi var. Sebeplerin bazıları BDP'nin ağızından zaman zaman kamuoyuna yansıdı. Kimisi bir tür gizli dille örtülmeye çalışıldı. Anadil meselesinden Anayasa'daki kurucu unsur olma konusuna kadar DTP (BDP) hangi konuları öncelik olarak belirlediyse hükümetin bu taleplere direnci hep bir kriz olarak yaşandı. Şu ana kadar yaşadığımız sorunların bir listesini yapın, pek çoğunda AKP ve BDP'nin uzlaşamamasının faturası görülür.

Tersi olsaydı ne olurdu? Yani AKP ve BDP iktidar merkezli değil, ilke odaklı bir işbirliği için mutabık olsalardı nasıl bir Türkiye olurdu bir hayal edin...

Aslında hiç zor değil; yapmamız gereken tek şey tıpkı anadil konusunda olduğu gibi sahip olduğumuz haklara başkalarının da layık olduğunu kabul etmek. Çünkü Türkiye'nin en önemli sorunu dediğimiz Kürt sorunu, sadece Kürtlerin hak ve özgürlük talepleriyle ilgili değil. Orada yaşananlar ekonomiden ordunun rolüne bütün dengeleri doğrudan etkiliyor.

BDP, önümüzdeki dönemde çok kritik bir pozisyon kazanacak. Tıpkı anayasa değişikliği konusundaki kritik pozisyonu gibi. Şu an içeride olan BDP'li seçilmişlerin, belediye başkanlarının önümüzdeki dönemde davullar, halaylar eşliğinde cezaevinden halk oyuyla çıkarılacağını bir ihtimal olarak akılda tutmak gerek. Ben demokrasi

çerçevesinde uzlaşan AKP ile BDP'nin çok daha iyi bir Türkiye için elverişli ortam yaratacağını düşünüyorum. Çünkü çözüm bekleyen sorunlar iki tarafı hem doğrudan hem de ayrı ayrı ilgilendiriyor. Kaldı ki, AKP tek başına iktidar olsa da takınması gereken tavır bu yönde olmalı.

Şu ana kadar AKP hükümetini zor durumda bırakan konuları düşününce ne demek istediğim daha net anlaşılır. AKP haksız muhalefete uğradığı konular hariç, çoğu kez, iktidarı paylaşmak konusundaki kapalılığı sayesinde sorun yaşadı. Böyle olunca, Başbakan'ın anlamlı ve etkileyici konuşmalarına konu olan sorunların tamamına yukarda çözüm bulunsa da hoşnutsuzluk bir türlü bitmiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çadır hukuku

Bejan Matur 2010.04.07

Kim kimi serbest bırakmış, kim kimi görevden almış, kim kimin yetkisini sınırlamış? Listenin uzunluğu ancak bir gofret yazısına imkân veriyor. En ciddi konuları gofret kıvamında yorumlayanlar haklı belki de. Mizahın sığılı tahammülü artıran bir şey!

Son bir haftada yaşananlar mantık ölçülerıyla açıklanamayacak kadar vahim.

Dünyanın neresinde yaşansa skandal sayılacak bir hukuk saçmalığını bizler, ringde maç izler gibi izliyoruz. Kim kimi mağlup edecek konusu keyifli bir seyir alanı sanki. Olanların kendi hayatımız açısından vahametini kavrayamayışımız kültürümüzdeki hangi kodlarla ilgili acaba?

Hak, hukuk, adalet kavramlarının ait olması gereken yüksekliğe bir türlü oturmayışı açıklar mı?

Yaşanan bir cephe savaşı olduğuna göre, savaş terimlerinin netliğine sığınmak dışında bir yol kalmıyor.

Sipere mevzilenenler belli ki kavganın büyüsünden sarhoş. Bu durumda tarafsızlık ilkesine ne olduğu sorusu hiç kıymet taşıyor. Öyle ya, inanç kaybı, kendisini şuur kaybıyla dengeler hep. Başka türlü nasıl devam edilecek? Hangi saikle? Tek hedefi hayatta kalmak olan ve hayatta kalmak için yok etmesi gerektiğine inanan birini hangi değerün üstünlüğüne inandıracaksın? Adaleti, hakkı, hukuku hangi ölçülerle göstereceksin?

Her savaşta böyledir; cephede kaybolan değerlerin yerini, mücadelenin kendisi alır. O nedenle, yargı bağımsız mı değil mi sorusu artık saçma bir soru. Tarafsız olmayan bir yargının bağımsız olması anlamlı olmadığı gibi, tehlikeli de.

Cepheye yazılanların birbirlerini suçlama biçimlerine bakın; dillerden düşmeyen hukuk bağımsızlığı kavramı ideoloji ve tarafgirlik kokuyor.

Kimse samimi bir biçimde hukukun bir üst değer olarak inşa edilmesini dert etmiş değil. Türkiye'nin siyasal, toplumsal kültüründe eşitlik, özgürlük, adalet kavramları birer değer olarak doğallıkla gelişmediği için belki de, hukuk hep bir aktör oldu. Aktör olmayı kendinde hak gördüğü için tarafını benimsemeyenlerle mücadele etti. Gerektiğinde kuralları ihlal edip, karşıt gördükleriyle şu günlerde olduğu gibi savaştı.

Halbuki hukuk, aktör değil, değerleri, sınırları, çevresi olan bir alan olmalı. Ancak böyle olursa saygı uyandırır.

Bugün bir cephe savaşında değerlerini yitirmiş bir toplum olarak, kendimizle yüzleşiyoruz. Yeni değerlerin inşası için bir eşik bu. Bu eşik hızla terk edilmezse dün olduğu gibi bir poligona dönüşebilir.

Aslında eşiği geçmek için tarihî bir fırsat var önümüzde; çünkü Türkiye'de hukuk mekanizması ilk defa bu kadar tartışılıyor. Bugüne kadar süren mücadele daha çok filler ve çimen arasındaydı. Şimdi manzara farklı. Düne kadar hesap vermeyenler, hesap vermek zorunda kalıyorlar. Verilen hesabın doğru ölçülere oturması için toplumsal bir reorganizasyon kendini dayatıyor. Bu da ancak seçimle, halkın iradesiyle olur.

Bu açıdan AKP aslında şanslı bir parti. Hukukun tarafsızlık ve bağımsızlık ilkelerinden bu denli uzaklaştığını kanıtlayacak daha çarpıcı bir olay yaşanmadı bugüne dek. Halka gitmek için başka nedene ihtiyaç var mı?

Bütün demokrasilerde olması gerektiği gibi hükümet halka gitmeli. Çünkü şu haliyle ne Meclis'in, ne hukukun, ne ordunun sözünün bir ağırlığı var. Ancak halkın iradesi taşları yerine oturtur. Seçim sandığından çıkacak kararın göstereceği hiza dengeleri yeniden belirlemeye yeter. İktidarı talep etmenin ve itiraz etmenin ölçüleri ancak böyle oluşur. Ve bu ölçülerin garantisi olan hukukun tarafsızlığı sağlanır. Türkiye'nin saygı uyandıran bir hukuka ihtiyacı var. Çadır hukukuna değil.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kadınlarını öldüren devlet

Bejan Matur 2010.04.09

Kanlar içinde yüzükoyun yatan kadını gördünüz mü? Kocasından vurulmuş, can çekişen kadını. Haber sadece bir gazetenin ilk sayfasında yer aldı. Diğerleri olması gereken yere, üçüncü sayfaya layık görmüşler; Aydın'ın Çine ilçesinde yaşayan Aysun Çiçek, çocuğunun velayetini geçici olarak aldığı için kocası tarafından pompalı tüfekle öldürüldü.

Üstelik adliye çıkışında. Köyüne dönmek üzere garaja giderken. Anne ve babası da aynı öfkenin kurbanı oldu. Bize yansıyan Aysun'un cansız bedeniydi. Yüzükoyun kanlar içinde yatan genç bir kadın. Hayatının baharında, tek suçu, kendisinden 14 yaş büyük bir adamla evlenmiş olmak. Annelik hakkını talep etmek ve de.

Aysun'un ölümünü, üçüncü sayfaya layık bir tutku ve kıskançlık cinayeti olarak yansıtanlar çıkacaktır. Başka ülkelerde de öfkeli kocaların zulmüne maruz kalan kadınlar var. Ama dünyanın en aksayan rejimlerinde bile, kadınlar Türkiye'deki kadar korumasız değiller. Savaş altındaki, şiddet gören coğrafyaları saymazsanız, dünyanın hiçbir ülkesinde kadınlar yasaların korumasından burada olduğu kadar mahrum değil.

İnsan bu manzaraya bakınca diktatörlüklerdeki ağır cezalara gıpta ediyor.

Yanı başımızdaki Suriye'ye bakın. Saddam döneminin Irak'ını hatırlayın. İran'ı düşünün. Bu saydığım ülkelerin hangisinde kadın sokakta bu kadar savunmasız ve yalnız? Batı'da toplumsal kültüre nüfuz eden koruma bilinci, bu tarz rejimlerde zorla dayatılır. Ama ne mahzuru var diye sormadan edemiyor insan. Önemli olan, kadının kendisini sokakta koruma altında hissetmesi değil mi?

Suriye'ye ilk gittiğimde Halep'te kaldığım otelin yaşlı resepsiyon memuruna 'burası gece sokağa çıkmak için güvenli mi?' diye sormuştum. Aldığım cevap 'ilk defa geldiğiniz belli. Kaygılanmayın. Halep günün her saatinde kadınlar için güvenli bir şehirdir.' O an söylediği anlamlı görünmese de, ilerleyen günlerde yalnız başıma ne kadar rahat ettiğimi hatırlıyorum. Doğrusu oradaki rahatlığa gıpta etmiştim. Yanı başındaki Urfa'da veya Anadolu'nun herhangi bir şehrinde, bırakın geç saatleri, gündüz bile bir kadının tacize maruz kalmadan rahatça yürümesi mümkün mü? Türkiye'de kadınları yaşadıkları fizikî yahut sözlü şiddetten koruyacak ne anlamlı yasalar, ne de geleneğin koruyucu kalkanı var. Çarpık modernleşmenin vitrininde duran kadın, iki zırhtan da yoksun ne yazık ki!

Batı'da, uzun yıllara dayanan hak mücadelesi sarsılmaz güvenceler getirmiş. Bu güvenceler karşısında sadece şiddetin kendisi değil, şiddet iddiası bile ağır cezalara çarptırılıyor. Batı'da kadınlar sadece sokakta değil, ev içlerinde de yasaların sağladığı güvenceyle yaşıyorlar. Çünkü orada, kadının bedeni üzerinde bir başkasının hak iddiasını sadece yasalar değil, zihinler de kabul etmiyor. Bu bilinç kültüre nüfuz etmiş.

Tabii Aysun Çiçek vakası ilk değil. Bugüne kadar sıradan kıskançlık suçu olarak yansıtılan pek çok vakada toplum olarak yüklenmemiz gereken sorumluluğu ve devletin yüklenmesi gereken korumayı, gerektiği gibi tartışmadık. Sorunlu olduğu baştan belli olan bir boşanma vakasında genç bir kadına velayeti layık gören mahkeme, onun hayatını da korumaya değer görseydi keşke! Velayeti verdiği anneyi yaşatacak küçük bir koruma tedbiri öngörülemez miydi? Bineceği dolmuşa kadar refakat edecek bir güvenlik görevlisi çok mu zordu?

Ama yok işte. Kadını terk ettiğimiz yalnızlık öyle hoyrat ki. Şu güne kadar Güldünya örneği dahil erkeklerin şiddetinden canını kurtaramamış onlarca, yüzlerce vaka yaşandı. Hangisi kamuoyunda bir bilinç yaratmanın aracı oldu? Dar alanda sıkışan birkaç destek dışında, kadının hayatını erkeğin tasallutundan koruyan kaç kampanya yürütüldü? Kadınlar hiçbir devlet güvencesi olmadan kendi imkânlarıyla hayatta kalmaya, can güvenliklerini sağlamaya çabalıyorlar.

Aydın'da yaşanan cinayeti hiç kimse kişisel saiklerle açıklamaya kalkmasın. Gözü dönmüş bir kocanın, gözünün dönmesine ön veren o kadar çok kültürel, yasal dayanak var ki bu ülkede. Kadınlarını öldüren devlet bu nedenle itham değil.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Bal'ın hakikati"

Bejan Matur 2010.04.11

'Aynanın önü ve arkasında olanlar' Semih Kaplanoğlu'nun sinemasını en iyi anlatan metafor bu. Çünkü Kaplanoğlu bize bir şeyi göstermiyor, o şeyiniçine çağırıyor. Hatta çağırmakla kalmayıp içine kapatıyor. Bir tür kuantum alanı gibi. Her gün yanından geçip gittiğimiz, belki düşündüğümüz ama yeterince hissedemediğimiz anları, halleri izleyicisine yaşıyor. Sinemada yarattığı yeniliği eleştirmenler anlatacaktır. Ben filmindeki şiirle ilgiliyim. Kelimelerin gerisindeki alanı ve derinliği fark eden bir yönetmen olarak muhayyilesinde birikenlerle. Bal'ın bize gösterdiği derinlik, daha doğrusu yaşattığı derinlik şu ana kadar benim bildiğim yerli sinema örnekleri arasında yok.

Bazı filmler ruhunuzda bir yere değer. Bazıları ise değmekle kalmaz öyle bir yerin var olduğunu size hayretle fark ettirir. Kim Ki Duk'un, 'İlkbahar, yaz, sonbahar, kış, ilkbahar...' filmi, Nagisa Osima'nın 'Duygu İmparatorluğu', Taviani kardeşlerin 'Kaos'u, Tarkovski'nin 'Ayna'sı o hayretin iyi birer örneğidir. Aradan geçen onca zamana rağmen etkisi süren bu sinemanın sırrının nihayet Semih aracılığıyla bize de açılmış olması ne büyük bir şans. Bal'daki derinlik, bu topraklarda var olan ama bize henüz gösterilmemiş olan derinlik. Belki edebiyattan bildiğimiz ama görselliğe taşıyamadığımız.

Bal'ın başarısı tanımadığımız bir zaman ve hakikat algısını görselleştirmesinde. 'Sadece estetik kaygı veya gerçeklik kavramından öte, zamanın bende daha derin karşılıkları var' derken Kaplanoğlu'nun neyi kastettiğini Bal'da görüyoruz. Sözü ettiği o derin karşılığın dilini kurabilmesi büyük bir imkan bir yönetmen için. Bunu başarmış olmak elbette onun kainat, varlık algısıyla ilgili.

Kaplanoğlu'nun bizi götürdüğü derinlik sadece ormanın derinliği değil. Salonda ışıklar sönüp ormanın derinlerine daldığımızda, ormanı bir varlık alanı gibi yaşadık. Filmin dakikaları bitse de Semih'in kamerasıyla dokunduğu yer kapanmadı. Ve etkisi devamla var. Ruhta kurduğu zaman işliyor hâlâ. Zaten iyi sinema da bu değil midir. Aslında olan ama farkında olamadığımız bir oluşu fark ettirmesi. Tıpkı şiir gibi. İmgelerin alanından ses vermesi.

Ve iyilik... Semih'in filmlerini diğer başarılı sinemacılardan mesela Nuri Bilge Ceylan'dan ayıran en önemli özellik filmlerindeki iyilik teması. Çünkü Semih, ruhun alanını iyilik ön kabulüyle ele alıyor. Varılacak yerde hep iyilik görüyor. Onun şeylere yaklaşımı, mekana, nesnelere, insana yaklaşımı çok sessiz görünse de gerisinde büyük bir dil var. Atmacanın, ormanın, derin ağaç gövdelerinin, masaya konan kırmızı elmaların, masa örtüsünün var olduğunu bizimle kurdukları fasılasız ilişkiden anlıyoruz. Bizimle konuşuyorlar çünkü onların varlık perdesi, izleyiciye aktarılmak üzere yönetmen tarafından kaldırılmış. Manayı kelimenin kalbine indiren nedenleri sezen bir yönetmen olarak Kaplanoğlu izleyicisine görünenin gerisindekini aktarıyor. Şiirin alanı o. Yüksek idrakin alanı. Bu idrakin yansımaları en iyi kurduğu karşıtlıklarda görüyoruz.

Doğaya ait bütün o belirsiz formların içine yerleştirdiği net geometriler onun sinemasındaki gizli matematiğe işaret ediyor. Mesela okuldaki çocukların yaydığı saflığın ve ışığın ortasına yerleştirdiği fanustan yansıyan dikdörtgen kırmızı okuma kokartları rasyonel olanı temsil ediyor. Yakup'un atölyesindeki keskinlerin, bıçakların yerleştirilme biçimi keza. Arı kovanlarına ulaşmak için kurulan makara sisteminden iplere, mekaniğin doğa ile buluştuğu yerde kurulan karşıtlık filmde yakalanan hiçbir güzelliğin tesadüfi olmadığını gösteriyor. Ruhsallıkla taçlanmış yüksek bir akıl var filmde. Ve bana kalırsa filmi başarılı kılan da bu yanı. Ham bir doğa güzlemesi değil. Belli ki Kaplanoğlu, akli kalbin emrine vermenin mucizesini keşfetmiş. Sinemasını anlatırken külli iradede söz etmesi boşuna değil; 'Bu dünyanın görüntüsünün sadece görünenden ibaret olmadığı. Külli bir iradenin içinde onun da varlığını sezerek yaşıyor olduğumuz.' cümlesiyle kendisini anlatması tesadüf olabilir mi?

Bir de Yusuf var tabii. Daha doğrusu filmde Yusuf, temsil ettikleriyle var. Çünkü Semih bize çocuğu göstermiyor, çocuk aracılığıyla bir ruhu gösteriyor. Mucizeyi gösteriyor. Anlatılanların Yusuf'un gözünden aktarılması yönetmenin net seçimi. "Çocuğun gözünden anlatılan hikaye" sılgına ve sömürsüne düşmeden bir hakikate işaret edilebileceğini kanıtlıyor. Filmde çocuğun aracılık ettiği bir ruhsal alan var. Çocuk bir ruh orada, ruha varışın aracı. Adı, imgesi, hakikatiyle insanın başlangıç hikayesine göndermeler yapan bir figür Yusuf.

Filmi izledikten sonra içine girdiğim sessizliğin neyle ilgili olduğunu anlamaya çalıştım. Değil mi ki iyi filmler bende hep sessiz kalma ve yürüme duygusu uyandırır. Ama Bal'da tanıdığım bu histen fazlası vardı. Çünkü film bittiğinde herkes öyle bir derinliğe ve sessizliğe çekilmişti ki, çoğu tanıdık olan izleyiciler salondan görünür bir sessizlikle dağıldılar. Film izleyicilerine birbirleriyle vedalaşmaları için bile bir kelime bırakmamıştı. Kendisi konuşuyordu çünkü. Dipten dibe ruhta işliyordu. Muhteşembir sessizlikti.

Bal'ı izledikten sonra, bu dilsiz olmayan sessizliği bize yaşatan Semih'le aynı ülkede yaşamının, onu tanımanın gururunu hissettim. Ve beni daha da mutlu eden Almanya'dan verilen ödülün nasıl hak edilmiş olduğunu görmektir. Hani ödül konjonktürel de olabilirdi. Susuz Yaz'dan sonra elli beş yıl geçmiş ve sıra bir Türk yönetmene gelmiş olabilirdi. Ama değil işte. Semih yarattığı dünyanın içine haklı olarak Berlin jürisini de çekmeyi başarmış. Ve kendi mucizesine, ki hayattır o, onları da ortak etmiş.

Orhan Pamuk, Yeni Hayat romanına 'bir kitap okudum ve hayatım değişti' diye başlamıştı. Türkiye'deki sinema izleyicisi Semih'in Bal filminden sonra, aynı iddialı cümleyi artık gönül rahatlığı ile kurabilir. Çünkü bildiğimiz bütün anlatım olanaklarını zorlayan, bilmediğimizi bize kanıtlayan bir sinema ile karşı karşıyayız.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kötülerin kusursuz seçimi

Bejan Matur 2010.04.14

'Ah kimsenin vakti yok durup ince şeyleri anlamaya!' Gülten Akin'ın zarif dizesi halimizi özetliyor. Büyük kategoriler, büyük başlıklar, kolay tanımlara sığdırılan koca gerçekler. Zihinlerde incelikler+e yer bırakmayan çorak bir iklim. Her konuşan; Türkler diye başlıyor söze. Ardından Kürtler, Aleviler, Sünniler, sağcılar, solcular, liberaller.

Asıl bakmamız gereken iyiler ve kötülerdir belki de. İyilik ve kötülük hepimiz hakkında daha fazla şey söyleyebilir çünkü.

Hayat için çırpınan ve hayatı yok edenlerin ruh iklimi bu kadar farklıyken, buna cevap vermek hiç zor değil.

Ahmet Türk'ü önceki gün Samsun'da hedef seçen öfkede bir incelik olabilir mi? O öfkenin altında yatan herhangi bir düşünce kırıntısı, sofistike bir fikir?

Saldırganın Kürt dendiğinde, hissettiği ilk duygunun öfke olması, aklına gelen ilk duyguyla saldırıya geçtiği an arasında bir salise bile olmaması tahmin edilebilir. Ama o ham öfkenin beslediği mekanizmaları da tanıyoruz. Hâlâ devredeler, devamlı varlar. Samsun'daki karakolda Ogün Samast'a çay ısmarlayan, Türk bayrağıyla poz verdiren zihniyetten farklı değil bu. Aynı servisin bu vakada bay Ç.'ye yapılmadığının garantisi var mı?

Belki de sorulacak soru şudur: Kötüler hedeflerini seçerken nasıl bu kadar mahir olabiliyorlar?

İyiler hedefe varmada onca kusurluyken, kötüler nasıl bu kadar başarılı olabiliyorlar?

Yani memlekette bir Ermeni'yi yok etmek gerektiğine inanan birileri tüm Ermenilerin içinden Hrant'ı seçebiliyor. Yahut sıra Kürtlere geldiyse onca Kürt'ün arasından Ahmet Türk hedef oluyor! Nasıl kusursuz bir seçme yeteneğidir bu!

En karşıtımda bile vicdan yaratan, insan olan, efendi olan hedefe kolayca yerleşebiliyor. Bilemiyorum belki de seçimin kusursuzluğu, iyiliğin cazibesiyle ilgilidir. Zıtların çekimi yasası da açıklayabilir.

Ahmet Türk'e saldıranın hali pek çoğumuza Ogün Samast'ı hatırlattı. Katıksız bir öfkenin, düşünceden arı bir kabalığın seçtiği hedefti Türk. Mahkeme çıkışında yüzüne yediği yumruk, kırılmış bir burun ve yarılmış bir kaşla itidal telkin ediyordu sevenlerine; 'Bir faşistin saldırısına uğradık, bu bizi yanlış şeyler yapmaya sevk etmemeli.' diyordu. Onu yakından tanıyanlar canı yanarken bile sükûnetini korumasının ne anlama geldiğini bilirler. Efendiliğin, zarafetin ve mazlumluğun her durumda korunmasının onun değerleri açısından ne önem taşıdığını. Dünya ne kadar kötü olursa olsun korunması gereken bir efendilik olduğunu.

80 darbesinin kendisine ve ailesine ödettiklerini, Diyarbakır Cezaevi'nde gördüğü işkenceleri, Ankara'da Meclis'in bir üyesiyken yaka paça derdest edilip kapatıldığı hapisanede geçirdiği on yılı ve daha dün kapatılan partisini, elinden alınan vekilliği. Hepsini yaşamış Ahmet Türk'ün hedefte olmaması için bir neden var mı? Yok edilmek için fazlasına sahip.

Biz asıl, böylesi kusursuz bir hedefe yönelen öfkenin nerelerde demlendiğini soralım. Ve o öfkenin temsil ettiklerinin toplumda yarattığı ağır hasarı.

İnsan keşke diyor; iyiler de hedeflerini seçerken bu kadar mahir olabilse.

Ama bu temenni olarak kalmaya mahkûm. Çünkü bizden alınanların boşluğu hiçbir şeyle dolmuyor. Çünkü saldırganın elinde bir silah da olabilirdi. Ve Ahmet Türk'ün dilinden 'sakin olun, provokasyona gelmeyin' cümlesini duymayabilirdik. O zaman ne olacaktı?

Birlikte yaşamanın köprülerini yıkan bu tavrın önünde neyle duracağız? Büyük kategorilerden bir hayır görmediğimiz ortada. İnceliklere ne zaman vakit ayıracağız?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

24 Nisan'ın hatırlattıkları

Bejan Matur 2010.04.16

'Nisan ayların zalimidir' diyen T.S.Eliot herhalde Ermeni meselesini kastetmemişti! Nisan geriliminden doğan kampanyalara her gün bir yenisi ekleniyor.

Ermenilerden 'özür diliyorum' kampanyasına hiç tereddütsüz destek vermiştim. Sonrasında yaşanan tartışmalar da fikrimi değiştirmede.

Çünkü geçmişte yaşanan acılardan dolayı, bizden gidecek bir özrün etkisi olacağına inanıyordum. Nihayetinde öyle de oldu. Diasporadan ilk defa olumlu tepkiler geldi. Yüz yıla yaklaşan taşlaşmış bir sorunun bir yerinden akmaya başlamasını sağladı o kampanya. Fakat 24 Nisan'la ilgili kampanyalar benzer değil.

Bilindiği gibi 24 Nisan, diasporada üretilmiş siyasetin en etkin aracı. Anadolu'dan zorla gönderilen Ermenilerin 4. kuşağını da içine alan kimliğin inşa aracı. Bu alan ne yazık ki, geçmişte yaşanan büyük trajediyi politikanın servisine hapsedenlerin aşırı ideolojik tavrıyla daraltılıyor.

Diaspora Ermenilerinin, Ermenistan ve Türkiye Ermenilerinden farkına vurgu yapılmasının nedenlerinden biridir bu. Sahiden farklılar; derin acıların tarihinden geliyorlar ve o acıyı kimliklerinin bir parçası olarak yeniden inşa etmekte hayati bir gereklilik görüyorlar.

Varlık sebebi olarak gördüğü trajediye ait anıları hafızalarda canlı tutmak için, bildiği bütün araçları kullanan diasporanın, en etkili aracı 24 Nisan anmaları. Her yıl büyük kampanyalar yürütülüyor. Fakat siyasetin alanında canlılığını kaybeden bütün meselelerde olduğu gibi, kampanyalara konu olan kıyımın öznelere giderek silikleşiyor. Bütün o kampanyalardan geriye yaşanan acının kendisi değil, ondan üretilmiş sloganlar kalıyor.

İntikamcı dilin kalplere ulaştığı vaki olmadığından olsa gerek, diasporada üretilen onca argüman bugüne kadar, Hrant'ın söylediği herhangi bir cümleden daha etkili olamadı. Hrant, arkasında hiçbir lobi desteği olmadan, diasporanın on yıllarda anlatamadığını anlatmıştı.

Ermeni meselesi kadar zor ve ağır bir konuda karşı refleksi pekiştiren değil, yumuşatan tavır nasıl mümkün olur onu düşünmeliyiz. Çünkü yaşanan yok sayma, en az suçun ağırlığı kadar, beklenen özrün haklılığıyla da derinleşiyor.

Yaşanmış acıların som kederi bizleri birbirimize yaklaştırmaya yetmez miydi diye sormak geliyor içimden. Siyasetçiler, siyasetin alanına, insani olanı daha fazla taşımaları belki de; mesela Başbakan Erdoğan ve Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu katıldıkları bir toplantıya bir William Saroyan öyküsüyle gitseler. Amerika'nın küçük bir kasabası olan Fresno'da doğan Saroyan'ın Bitlis'ten ne anladığını anladıklarını gösterebilirler. Serj Sarkisyan'a Saroyan'dan söz edip; 'onun Bitlis'ini koruyoruz. Onun ömrü vefa etmedi ama çocukları, torunları gelsin ve yaşasınlar bizimle' diyebilirler...

Saroyan'ın Bitlis'ten anladığını anlamak bana yürütülen bütün kampanyalardan daha etkili geliyor. Atalarından duyduğu şehri, ilerlemiş yaşına rağmen görme ihtiyacı duyan, Amerikan edebiyatının bu en güzel hikâyecisine kendisini Bitlisli hissettirenin ne olduğunu anlamak o kadar önemli ki. Tarihin kalplere attığı düğümleri o anlamak çözer.

Diğer yandan, Bitlis'in taşlarına yüz sürmeye gelen Saroyan için, atalarından aldığı kültürün nasıl vazgeçilmez olduğunu anlamak Diaspora'nın da fark etmesi gereken bir gerçek. Çünkü Diaspora'nın Anadolu'dan anladığını yaşamasının önünde engel olan bir zihniyet var bugün. Hiç görmediği halde tutkuyla bağlı olduğu, taşlarına, rüzgârına hasret duyduğu Anadolu ile barışmak için ciddi nedenleri olduğunu unutuyor. Ve asıl yıkıcı olanın süren bu hasret olduğunu göremiyor artık.

Dünkü Taraf gazetesinde Etyen Mahçupyan 'soykırım' kavramını tartışmaya açan bir yazı yazdı. Analitik bakış açısıyla soykırım kavramı üzerine söylenenleri değerlendirdi. Sosyal hadiselerle tanım düzeyinde yaklaşanların, her şeyi tanımlar üzerinden yaşayanların mutlaka okuması gereken bir yazıydı.

Tanımlar sosyal bilimler için elbette belirleyicidir ama ben bu topraktan eksilenlerle de ilgili olmamız gerektiğini düşünüyorum. Kaybın kabulünün insan ruhunda yaratacağı zenginliği, inkârın sığılığına değişenler bu ülkeye bir şey kazandırmıyorlar çünkü. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yazarın halkla imtihanı

Bejan Matur 2010.04.21

Söz dönüp dolaşıp cumhuriyetle halk arasına sıkıştı. Zaten oradan çıkmış değildi. Neticede hepimiz, cumhuriyetle halk arasındaki fasılayı kapatamayan tarihin mirasıyla uğraşıyoruz. Yaşanan sorunların zihinlerde bıraktığı tortuyla yüzleşiyoruz.

Buradan nasıl çıkılacak? Benim aklıma samimiyet geliyor. Başka da yol göremiyorum. Ama kolay değil. Çünkü kuruluşunda zorlama olan, devamla sahtelik üretiyor. Şovun bir parçası da bu sahteliğin kendini vicdan gibi yansıtmaması. Ne acıklı!

Hafta sonu Dolmabahçe'de Başbakan yazarları dinledi. Orada bulunmaya ve bulunmamaya gereğinden fazla anlam yükleyen birileri, kişisel hezeyanlarını fikir tartışması gibi göstermeye çalıştı. Bunları üzerinde durmaya değer görmüyorum. Çünkü asıl üzerinde durulması gereken, toplantıdan yansıyan Türkiye gerçeğidir. Bugüne kadar zannediliyordu ki, demokratikleşme konusunda herkes hemfikir, fakat devletin dinamikleri statükocu olduğundan mesafe alınamıyor. Oysa görüyoruz ki; Türkiye'de yazarlar bile jakoben devlet anlayışının korktuğu kadar korkuyorlar halktan.

Toplantıda söz alan bazı yazarların yukarıdan bulduğum ve eleştirdiğim üslubu, 80 yıllık tarihin tipik bir ürünüydü. Yani, beyaz, medeni Türk'ün, geri kalmış, eğitimsiz, töreden başka değer bilmeyen Kürtlere, muhafazakârlara ayrıca güvenilmez buldukları gayrimüslimlere, makul vatandaşlığı öğretmeyi iş edinmiş olmaları. Klasik 'Halk ne fena be kardeşim' üslubu.

Öyle ki toplantıya katılan bir kadın psikolog yazar; 'Kürtlerde etnik nüfusu artırmak amacıyla her ailede 25 kişi yaşıyor.' diyebilirdi. Bir başkası iyi niyetli olduğundan şüphe etmediğim bir yaklaşımla 'Kürtler çocuklarına iyi davranmıyorlar...' demekten alamadı kendini. Eğitimden başlayarak, taş atan çocuklara kadar, Kürtler söz konusu olduğunda ortaya çıkan resmin iyileştirilmeye muhtaç bir halk yığını görüntüsü vermesi bilmediğimiz

şey değil. Şark İslahat Planı'nın konusu da aynı topluluktan zaten! Gel görelim ki ıslah olamadan bugüne geldiler. Belki de gördükleri aşırı zulümden barbar kalmayı 'kendi olarak kalmanın' çaresi zannettiler! Onların çekildiği bu arkaik reflekste, cumhuriyetin günahlarını hiç hesaba katmadan bütün faturayı halka çıkaran yazarın kalibresini ölçmeyi okura bırakıyorum.

Ama bu öneri de hafıza ile maluliyet engeline takılabilir. Bu kadar ciddi bir hafıza sorununun panzehiri doğru bir tarih okumasıdır ancak.

O halde işin ABC'sinden başlamalı: Bundan sonra neden demokratikleşemediğimizi merak edenler, Cumhuriyet'in mübadele metinlerini, inkılap kanunlarını, Şark İslahat Planı'nı dikkatle incelesinler. Bu yeniden okumaya, Lozan'a giden süreçteki uygulamaların bilgisi eşlik ederse sonuç şahane olur. Belki bu vesileyle, beyaz kadroların her fırsatta bir argüman olarak öne sürdüğü; gerici Şeyh Sait ayaklanması yaşanmasaydı cumhuriyet bu kadar otoriter bir yapıya bürünmezdi iddiasının anakronik bir okuma olduğu fark edilir.

Bu tarihle yüzleşemeyenlerin cumhuriyetin yargıcına güveni şaşırtıcı değil tabii!

Bu vesileyle, halk jürisini tercih etmemin altında başka nedenler arayanlara söyleyeceğim şudur:

Cumhuriyet kadrolarının kurban seçtikleri arasında sadece Ermeniler, Kürtler, Rumlar ya da başka bir ırk yok. Cumhuriyetin otoriterliğini besleyen temel güdü; 'halka güvenmeyeceksin' dayatmasıydı! Başbakan'ın yazarlarla buluşması toplantısında da bu refleks değişmedi. Sağ ya da sol siyasal gelenekten gelmeleri fark etmiyor, iki tarafta da halka güvenmeyen küçük jakobenler olduğunu gördük.

Durum böyleyken Cumhuriyet yargıçları yerine, halk jürisine güvenmemi sorun yapan yazarların, halkı gerçekte nasıl gördüklerini itiraf etmeleri gerekiyor.

Ve son olarak şuna samimiyetle inanıyorum: Bu topraklarda halkın vicdanı her durumda sığınılacak son kaledir. Çünkü halkın sahte olmayan benliğinden bir vicdan doğma ihtimali hep var. Ama sahte rejimin sahte aydınından hakikatli bir vicdan doğması ne yazık ki mümkün değil.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

BDP, seçmenine anlatabilir mi?

Bejan Matur 2010.04.23

Ahmet Türk ve Taner Yıldız'ın bandajlı fotoğraflarını yan yana görmek ilginç. Onlara yönelen öfke, statükonun karşısında gerçekte kimin olduğunu gösteriyor.

'Bu memleket sahipsiz değildir' saikiyle ortaya çıkan öfke herhalde CHP'yi yahut MHP'yi hedef almayacaktı! Muhafazakâr değerleri ile vesayetçi rejimi sarsan AKP ve ulus devlet kodlarına uymayan BDP'nin hedefte olması anlaşılır.

Türkiye'de köklü bir zihniyet değişiminden söz ediliyorsa bunu yapacak partinin referanslarının muhafazakârlık ve Kürtlük olduğunu söylemek yanlış olmaz. Daha önce de söyledim; gerçek bir demokratikleşmeden söz ediyorsak bunun vazgeçilmez dinamiği muhafazakârlar ve Kürtlerdir. Bu iki kimliğin belirgin olmadığı hiçbir siyasal dinamik Türkiye'de kalıcı, sarsıcı bir değişime imza atamaz. Bu, gün gibi aşikâr.

AKP'yi güçlü kılanın muhafazakâr Kürt kesimin desteği olduğu biliniyor. Ama eksik bir destek bu. Kürtlerin diğer cenahı tarafından desteklenmezse AKP dönüştürücü özelliğini kaybeder.

Parlamento'da darbe anayasası görüşülürken kimin nereye hizalandığı bu dinamikleri anlatması bakımından önemli.

Bugün Meclis'te halk adına oy kullananların büyük kesiminin hayatında derin izler bıraktığından şüphe etmeyeceğimiz darbeden kalan, yamalı anayasa belki de son kez tamir oluyor. Bu onarmada değiştirilen en esaslı parça herhalde dün akşam görüşülen siyasî partilerin kapatılmasını zorlaştıran maddeydi. Partisi bugüne kadar yedi kez kapatılan BDP'nin oylamaya çekimser oyla ve yarı temsille katılması bazılarını şaşırtıyor. Türkiye'nin demokratikleşmesini dert edinenler belli ki bu tavrı anlamakta zorlanıyor.

Muhalefetin sebep ve argümanlarına bakınca görünen en net tavır yine de CHP'ninki. Çünkü en nihayetinde CHP açısından statükodan yana tavır almak şaşırtıcı değil. MHP'nin tavrını anlamak da zor olmasa gerek. Ama BDP konusunda aynı şeyi söylemek kolay değil.

BDP takipçilerini hayretle öfke arasında bir duygu sarkacında tutuyor şimdilik. Beklentileri yüksek takipçileri şaşkın. Beni dün arayan bir arkadaşım 'BDP ne yapmaya çalışıyor? Tabanlarına nasıl anlatacaklar bu tavrı?' diye sordu.

Batı kamuoyunun anlamakta zorlandığı bir durum bu. Çünkü Kürt sorununu yaratan dinamik değilse de, onu besleyip, kangren haline getiren faktör hiç kuşkusuz darbe anayasası ve onun temel mantığıydı. Tabanını mağdur eden anayasanın değişiminde BDP'nin bulunmaması, net tavır almaması kolay anlaşılacak bir durum değil.

Demokratları düşündüren soru bu; onlara göre BDP tavrını tabanına anlatmakta zorlanabilir. Dolayısıyla seçmeninden sert tepki görebilir. Bunu söyleyenlere 29 Mart seçimlerini hatırlatmak gerekiyor. DTP'nin yerel seçimlerde sert politik söylemi ile AKP'yi nasıl püskürttüğü akıllarda. Aynı yöntemleri anayasa konusunda seçmeyeceğinin de şimdilik bir garantisi yok.

BDP'nin siyasal dengeler dışında, temsil ettiği kitlenin talep ve beklentilerinin olduğunu görmesi gerekiyor. Tabanı ona hesap sormasa dahi bu böyle. Çünkü sadece siyasî bir sorumluluk değil bu, aynı zamanda vicdanî de bir sorumluluk.

17.500 faili meçhulün anısına, ya da KCK soruşturmasında içeride yatan seçilmişlerin sorumluluğu adına, anayasa değişikliği paketine BDP'nin destek vermesi gerekir.

Sağlık sorunları nedeniyle ciddi sıkıntılar yaşayan Sur Belediye Başkanı Abdullah Demirbaş'ın durumunun partisi üzerinde bir sorumluluk yaratması beklenir. Abdullah'lar arasında hiyerarşi kurmadan bunu yapabildiklerini gösterebilseler keşke.

AKP'nin de BDP'nin de anlamadığı şey şu bence; bu viraj alınamazsa uçurumdan düşecekler listesinde CHP ya da MHP'liler değil kendileri yer alacak. Hatta en başta, Taner Yıldız gibi ılımlı ve makul olanlar, Ahmet Türk gibi sakin ve barışı telkin edenler.

Siyasete inen bu yumruk, saflaşmanın kimler arasında yaşandığını öğretemiyorsa, hangi musibet öğretecek?
b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vahşetle değerler arasında

Bilge köyü vahşeti yargıda mahkum edildi. Failleri ağır cezalara çarptırıldı. Sanıklardan 6'sı, 44 kez ağırlaştırılmış müebbet aldı.

Kastedilen her can için bir müebbet, her cana bir ömür demek. Adil mi? Elbette yetmez. Verilen cezalardan ders çıkarılması sağlanmalı her şeyden önce. Çünkü toplumda bilinç ve değer oluşturmaya uygun uygulamalar suya yazı yazmak gibi. Kalıcı olamıyor.

Geçmişte de benzer olaylar yaşandı. Hatırlayın, Batman'da kadın intiharları vardı. Basını oldukça meşgul eden intiharlardı bunlar. İçinde kadın, intihar ve doğu olan haberin popülerliği kaçınılmazdı çünkü.

Neticede medyada kopan kıyamet intiharların sebepleri konusunun derinlemesine araştırılmasına vesile olamamıştı. Batman kadın intiharları konusunda belgesel çekmek isteyen bir tanıdığım benden yazı desteği istediğinde veri bulmak konusunda ne kadar zorlandığımı hatırlıyorum. Bulabildiğim dişe dokunur tek veri, Dicle Üniversitesi'nden Mazhar Bağlı'nın yaptığı bir araştırma ve Müjgan Halis'in kitap halinde derlediği röportajlardı. Batman'ın ellilerde kurulmuş yapay bir kent olması sebeplerden biriymiş gibi görünüyordu. Varlığını petrol rafinerisine borçlu olan şehrin bir değerler çatışmasına sahne olması kaçınılmazdı. Bozulan gelenekle, oluşmayan yeni arasında bir kısa devre yaşıyordu belli ki.

Diğer yandan istatistiklerin yansıttığı rakamlar Batman'ı özel kılmıyordu. Ama işin içinde kadın, ölüm ve doğu olunca egzotik çember tamamlanmıştı. Medya için bulunmaz nimetti.

Batman'da kadın intiharları ilk değildi. Son da olmadı. Şimdilerde ise Siirt'teki vahşet konuşuluyor. Küçük kızları hedefleyen kan dondurucu tecavüz haberleri yer alıyor basında. Hemen ardından Pervari'de yaşananlar; bebek sayılacak yaştaki çocuklara, çocuklar tarafından reva görülen vahşet kan dondurucu bir seyir malzemesi. Ama aynı argümanlarla aynı kör noktaya doğru koşuluyor hızla. Olayın kaynağında duran nedenler değil, yüzeydekiler meşgul ediyor kamuoyunu. Konunun bir şehrin imajından çok fazlası olduğu nedense görülmek istenmiyor. Bir yanda şehri hedefe koyup külliyen kötüleyenler, diğer yanda aynı şehirden yükselen 'biz iffetliyiz' nidaları. Olayı aslında vahim kılan faillerin kimliği bile, ne yazık ki anlamlı bir tartışmayı başlatamıyor.

Halbuki Siirt'te gözle görünür netlikte ortaya çıkan suç, Bilge köyünde yaşanan vahşetten çok da farklı değil. Her iki olayda da toplumsal bir yırtılma, bir değerler erozyonu var. Uzun yıllara dayanan travmatik birikimin toplumda hangi değerleri yok ettiği, yerine hangi değerleri koyamadığı meselesi bu. Elbette kan suçları, cinsel suçlar gelişmiş ülkelerde de yaşıyor. Ama Güneydoğu'ya has nedenleri görmemize engel olmamalı bu.

Son zamanlarda giderek artan kan suçları, tecavüz haberleri Türkiye'nin modernleşme deneyiminden bağımsız görülmemeli. Geçmiş referanslarının azıyla yetinmek zorunda kalan bir toplumdan söz ediyoruz. Yerine getirdikleri de bir türlü üzerine oturmuyor.

Yasaların mutlak güvencesi ve geleneğin değerleri devrede tutan koruyucu kalkanından yoksun bir toplum bu. Ve son yaşananların gösterdiği şu: Kürt meselesinde, hayatı ilgilendiren gerçek sorunlar henüz konuşulmadı; Güneydoğu'da son 30 yılda yaşanan şiddetin oraya özgü anlam ve değerleri nasıl yerle yeksan ettiği hakkında tartışılmadı. Açılım tartışmalarının bir başlığı da bu olmalı.

Siirt'te yaşanan olayın kapatılma biçimi bu tartışmayı zorunlu kılıyor. Küçük kızlara sistematik olarak reva görülen tecavüzün faillerinin kim olduğuna bakın; hiç kimse masum değil. Yerel esnaftan mülki amirlere, güvenlik görevlilerinden eğitimcilere sistemi ayakta tutan herkes suçun parçası.

Hukukçulara tıpkı Bilge köyü katliamında olduğu gibi bu vakada da büyük bir sorumluluk düşüyor. Öyle cezalar verilmeli ki, sadece suç değil, suçun düşüncesi bile silinsin.. b.matur@zaman.com.tr

Rüyalarını takip eden kadınlar

Bejan Matur 2010.05.02

Bütün kariyerini Avrupai bir görünüm kazanmak için tasarlayan Ajda Pekkan, dün Avrupa Parlamentosu'nun bir salonunda dinleyiciydi.

Önündeki kâğıda notlar alıyordu. Kulağından hiç çıkarmadığı kulaklıktan kim bilir hangi dilde çevirileri dinliyordu. Belki gençliğinde öğrendiği Fransızca ya da severek konuştuğu İngilizce. Dinlediği, Başbakan'ın eşi Emine Erdoğan'dı. Emine Hanım konuşması boyunca, salonda bulunanlara çağdaşlıktan, eşitlikten, kadın haklarından söz etti. Ayrımcılığa ve ırkçılığa karşı kadınların gücünün nasıl siper olabileceğini anlattı. Hitabeti etkileyiciydi. Seçtiği temalar ve onları sunma biçimi Türkiyeli kadını yansıtıyordu.

İçimden şöyle düşündüm; galiba Başbakan Erdoğan'ın en büyük şansı Emine Hanım gibi bir eşe sahip olması. Başbakan'ın, Karadeniz'den Kasımpaşa'ya uzanan hayat seyrinde bu kadar 'Anadolu' olan bir kadının olması ona derinlik katıyor belli ki. Hani Emine Hanım değil başka bir kadın olsaydı, herhalde bütün bu açılım, anlama ve empati konuları bilinen seyrinde kalacak.

Toplantıda konuşan Yunanistanlı bir bakan, Emine Erdoğan'a hitaben, "Siz de toplumunuzda dezavantajlı konumdasınız. Müslüman ya da Hristiyan fark etmez, hepimiz mücadelenize sonuna kadar destek vermeye hazırız." dedi.

Şöyle bir etrafıma baktım. Yer Avrupa Parlamentosu. Dinleyiciler Türk sosyetesinin önde gelen kadınları. En başarılılar. Konuşan Emine Erdoğan. Onu dinleyen kadınlara, içtenlikle hak mücadelesinden, kadınlık bilincinden söz ediyor. Başta Ajda Pekkan olmak üzere Türkiye'nin Avrupai yüzünü temsil eden kadınların saygıyla dinlediği ve etkilendiği kadın, Anadolu değerlerini temsil eden biri. Eşi Başbakan olduğu halde başörtüsü nedeniyle toplumda dezavantajlı konumda olan. Kızlarını Türkiye'de başörtüsü yasağından dolayı okutamamış bir anne. Ama işte Avrupa'nın göbeğinde gayet samimi bir duruşla demokrasiden söz ediyor. Tarihe göndermeler yaparak 'biz kadınlar güçlüyüz' mesajı veriyor.

Doğu'ya bakışını ısrarla kadın imgesi üzerinden kuran Batı'ya, güzel bir cevap oldu bu. Salonu dolduran, çağdaşlığı yaşam tarzı olarak benimsemiş ve bu uğurda mücadeleden vazgeçmeyen kadınların sözcüsü muhafazakârlığın demokrasi ile çelişmediğini göstermek isteyen Emine Erdoğan'dı. Bu tablo Türkiyeli kadınların tarihini özetliyor aslında. Sadece grafik olarak düşünülse bile oldukça çarpıcı bir karşıtlık. Tabii bu tablodan yansıyan ahengin Avrupa sahnesinde daha mümkün ve kolay olduğunu da teslim etmek gerekiyor. Neticede bu iki kesim yaşam tarzı konusunda mutabakata varmış değil çünkü.

Avrupa hayat tarzını vazgeçilmez gören kadınlar, muhafazakâr değerlerle barışmayı ancak Avrupa ile bütünleştiklerine ikna olduklarında kabullenecekler. Belli ki, eritmeye, yok etmeye çalıştığımız farklılıkların ve değerlerin bir arada yaşaması daha kuşatıcı bir şemsiyeye ihtiyaç duyuyor. Halihazırda bu kuşatıcılığı Avrupa değerlerinin üstlendiği de bir gerçek. Ancak Avrupa değerlerinin koruyucu şemsiyesi altında, çağdaşlık iddiasındaki kesim yerel değerlerle barışabilir. Belçika'da olan buydu. Bana stratejik vizyon olarak çok başarılı göründü. Çünkü Doğulu toplumlara kadın üzerinden bakan ve eleştiren Avrupa'ya kadınlarla gitmek, sadece muhatap olan Avrupalılar açısından değil, katılımcı kadınlar açısından da yeni tarz politika ve çözümlerin mecrası olabilir.

Salonda çok fazla Avrupalı dinleyici yoktu, eleştirisi bu açıdan yersizdi. Çünkü bu gezide en az Avrupalılara verilen mesaj kadar, Türkiyeli kadınların kendi aralarındaki ilişki dinamiklerini fark etmeleri amaçlanmıştı. Öyle ki, TİKAD Başkanı Nilüfer Bulut, "Cumhuriyet tarihinde ilk defa bir hükümet, kadınlara değer vererek Avrupa'ya bir çıkarma yaptı." diyerek ilk defa olanın altını çizme gereği duydu. Haksız da sayılmaz.

Bu yeni durumun yaratacağı sonuçları kestirmek kolay değilse de, anlamlı bir tanışmayı başlattığını teslim etmek gerekiyor. Sadece çağdaşlığı şiar edinmiş kadınların muhafazakâr AKP ile değil, AKP'nin de çağdaş, laik kadınlarla buluşması onlara ihtiyaç duyup, değer verdiğini göstermesi açısından önemli.

Toplantının bir diğer özelliği, Türki-ye'deki farklılıklara yapılan vurguydu. AB müzakere tarihinde belki de ilk defa farklılıklar bu kadar çok vurgulanıyor.

Başmüzakereci Egemen Bağış, farklılıklarını kabullenmiş, onları bir zenginlik sayan Türkiye'nin gücüne vurgu yaparken, çözüme dönük yeni siyasetin işaretlerini verdi. Bu yeni siyasetin yaratılmasında kadınların gücünü ne kadar önemsediğini göstermek için verdiği örnek çarpıcıydı; 'Bugüne kadar Avrupa tarihi konuşulurken hep erkeklerden söz edildi. Monet'den, Schumann'dan örnekler verildi. Ama artık kadınlardan da bahsedilmeli'.

Türkiyeli kadınların Avrupa'ya katabileceği yenilikten ve güçten söz ederken sanki "Biz burada ve hazırız, siz bu tarihin neresindesiniz?" der gibiydi.

Bu tarz toplantıların sembolik değer potansiyeli taşıdığını unutmadan şunu söyleyebilirim; özellikle Emine Erdoğan'ın samimi duruşu, içtenliği ve Egemen Bağış'ın geniş vizyonu ile söz konusu programdan makyaj olmayan sonuçlar çıkabilir.

İleride sonuçlarını yaşayacağımız bu çabanın gönüllüsü olabilecek onca aktif kadını gördükten sonra şunu söylemek fazla kaçmaz: AB üyelik sürecinde bundan sonra sadece Türkiye değil, Avrupa bile kadınların işe omuz vermesi sayesinde ataletten kurtulabilir. Açılmayı bekleyen 33 müzakere başlığından sadece 12 başlık açılmışken, yolun yarısını bile kat edememiş Türkiye için kadınların desteği büyük bir şans olacaktır. Çünkü Batı'dan Doğu'ya bakıldığında eğitimden istihdama, haklardan eşitliğe bütün konularda vitrinde kadın duruyor ve Türkiye'nin bu konudaki sicili hiç parlak değil.

Ama en nihayetinde siyasette erkeklerin attığı düğümleri kadınlar çözer. Kadınlardan destek istendiğinde ne kadar güçlü olduklarını hep gösterdiler. Bana öyle geliyor ki Türkiye'nin Türk, Kürt, Ermeni, Arap, Yahudi kadınları sadece ailelerinin yükünü değil, Avrupa'nın yükünü de almaya muktedirler. Onlara sonsuz güveniyorum. Erkeklerden çok daha ince işler çıkaracakları konusunda da hiç şüphem yok. Bu güce inanan siyasetçilerin çoğalması gerekiyor sadece.

Çünkü kadınlar tarihin dışına itilmiş olmakla, kendileri açısından yavaş seyreden bir tarihin de özneleri oldular. Yavaş bir tarih bu. Kapalı seyreden bir tarih. Mucizesini içinde taşısa da sonuçlarını yaratmakta zorlanan bir tarih. Ama geçmiyor zannedilen saliseler birikir ve kadınların mahir ellerinde, şefkatli yüreklerinde biriken güç onların üzerini kapatan tarihi alttan alta dönüştürür. Toplumun kaderine yön veren biraz da bu gizli bilgidir.

Bazı şeyler değişmiyor gibi görünse de biriken saliselerin, dakikaların dokuduğu bir hakikat hep var. Yaşanan çoğu mucize bu hakikatin ürünüdür. Kadınların 'rüyalarını, tutkularını' takip etmelerini sağlayan sezgilerin rehberliğidir bu. Belli ki saliseler, dakikalar birikmiş. Türkiyeli kadınlar sahip olduklarını paylaşmak üzere Avrupa'nın başkentindeler.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hedef gösterenin vicdanı

Geçen hafta 'Diyarbakır Buluşmaları'nı yazacaktım. Araya Brüksel ve Almanya seyahatleri girdi. Kültür Sanat Vakfı (DKSV) olarak Ticaret ve Sanayi Odası (DTSO) ortaklığında başlattığımız 'Diyarbakır Buluşmaları'nın ilk konuğu Herkül Millas'tı. Vakfın avlusunda, ceviz ağacının gölgesinde, 'Milliyetçilik, Kimlik ve Demokrasi' konuştuk. Millas, muhteşem bir 'milli kimlik nasıl kurulur' konuşması yaptı. İzleyicilerden gelen sorularla sohbet derinleşti.

Bundan böyle her ay farklı bir konukla devam edeceğiz. İkinci konuğumuz Ayşe Hür olacak. Ayşe Hür'le 'modern Kürt siyasetini' konuşacağız. Diyarbakır'ın sert rüzgarında özgür düşünceye bir katkı sunulabilir mi bütün derdimiz. Projenin direktörlüğünü yürüten Fidel Balta ve Muhammed Akar, büyük bir gayretle akademik çerçevesini kurdular. Dinleyicilerin fikir tartışması yapabileceği, tek taraflı olmayan bir buluşma hayal ediyorlar. İlk toplantıda bu başarıldı. Çünkü gelen konukların da hayranlıkla fark ettiği, ciddi bir entelektüel birikim var Diyarbakır'da. Bu birikimin anlamlı bir zeminde karşılık bulması önemli.

Aynı günlerde DKSV'nin bir diğer faaliyeti olan 'Ahşap Oyuncak Atölyesi Projesi'nin açılışını yapmıştık. Suriçi'nde yaşayan yoksul çocuklara el becerisi kazandırmayı, yaratıcılıklarını öne çıkarmayı hedefleyen bir proje bu. Yaşları 8 ile 15 arasında değişen çocuklar, vakıf merkezinde kendilerine ayrılan atölyede, küçük testerelerin, keskilerin yardımıyla kendi oyuncaklarını yapmayı öğreniyorlar. Çocukların nasıl bir heves ve mutlulukla işe koyulduklarını görmek, çekilen zahmete değer.

Atölyede hangi çocuğun, hangi oyuncakçı tasarladığı başlı başına bir konu. Kimi hiç görmediği Galata Kulesi'ni işliyor, kimi uçak, kimi fil. Timsahlar, kediler, kamyonlar, kuşlar ve daha niceleri. Özellikle sokak çocukları çarpıcı bir estetikle var ediyorlar oyuncakları. Daha kuralsız ve dışavurumcular. Renk kullanımında bariz biçimde ayrılıyorlar diğer çocuklardan. Ahşap Oyuncak Atölyesi'nin bütün çilesini yüklenen ve projenin de sahibi olan Fidel Balta ile açılış günü şunu konuştuk: Suriçi'nde yapılan bu çalışma, çocukların bu yaratıcılığı herkes tarafından görülmeli. En başta da çocuk sevgisini bildiğimiz Sur Belediye Başkanı Abdullah Demirbaş.

Bilindiği gibi Demirbaş, KCK operasyonundan içeride. 4 aydır süren tutukluluğunun son 40 günü hastanede geçiyor. Anjiyo ameliyatının ertesinde durumunu öğrenmek üzere Dicle Üniversitesi hastanesine gittim. Gittiğimde tam da kendinde değildi. Bir yanda anjiyo sonrası ağrılar, diğer yanda devam eden kan sorunu bitkin düşürmüştü. Bana vasiyet eder gibi konuştu. Elini tuttum, güçlü olması için moral vermeye çalıştım. Ama onu daha fazla mutlu edecek şeyin çocuklardan giden küçük bir hediye olacağını bildiğimden, Lukas'ın, Zelal'in ve Baran'ın yaptığı fil, araba ve kırmızı, lacivert kalbi uzattım. Rengarenk oyuncakları görünce gözleri doldu. Bir Süryani olan Lukas'ın oyuncaklarını çok beğendi. Adı Baran olan çocuğun yaptığı kalbi eline tutuşturdum. Çünkü Demirbaş'ın oğlunun adı Baran. Ve Baran, şu an dağda. Bunlar geçen hafta yaşandı. Dün PKK'nın yayın organı olan ANF, SODES kapsamında desteklenen Ahşap Oyuncak Projesi'ni hedef gösteren bir haber yaptı. Bugüne kadarki iftiralarda hep sustum. Çünkü ailemden gördüğüm terbiye 'Söz sahibinden çoğalar' terbiyesi. Ancak bu durum sadece benimle ilgili değil. Atölyeyi özveri ile yürütenleri ve asıl önemlisi, çocukları hedef alıyor. Aynı proje bir belediye başkanını ağlatırken, vicdanı nasırlaştırmış olanlarda zerre etki yaratmıyor demek ki.

Çocuklarını dağa ve taş attığı için cezaevine layık gören bu ülkenin zihniyeti değişsin diye uğraşıyorum. Benim bağlılığım Lukas'a. Baran'ın, Zilan'ın küçük yüreğine. İddia edildiği gibi herhangi bir parti ya da cemaate değil. Çocukların zihninden çıkan her harfin büyüüne bağlandığım için şiir yazabiliyorum. Onlar oyuncaklarını yaparken, ceviz ağacının gölgesinde, şadırvanın sesine dalıp o şehir için iyilik diliyorum. Çünkü biliyorum; küçük parmakların hatırlattığı insanlıkla hayat temizlenir. İnsanı yok sayan propaganda ve iftira ile değil.

Memleket yangınında ruhunu ısıtanlar

Bejan Matur 2010.05.07

Bu ülkeyi yakıp, ateşinde keyifle ısınacak ne çok insan varmış meğer. Üstelik bu yangını çıkaranlar, kaybedecek hiçbir şeyi olmayanlar değil. Öyle olsa hak da verilebilir. Ama kaybedeceklerinin derdinde olanlar ateşi körüklüyor. Ve bunu yaparken kullandıkları değerler ruhlarına hiç oturmuyor.

Dünyada da durum farklı değil; ne işçi sınıfı insanlığın vicdanını yansıtıyor artık ne de açlık kendiliğinden merhamet yaratan bir olgu. Karl Marks'ın sözünü ettiği işçi sınıfı, zincirlerden fazlasına sahip günümüzde. Açların göz bebekleri çoktan uyduların ve global ağların sisteminde öğütülmüş. Neye hükmedeceği, ne kadarına gücünün yeteceği çoktan biliniyor. Çünkü günümüzün doyumsuz ikliminde mülkiyeti belirleyen artık sahip olduklarımız değil, sahip olduklarımızla kurduğumuz ilişki. O ilişki belirliyor değer ölçülerimizi. Mülkiyet ve güç değerlerine bu duygular yön veriyor.

Dayanışma, merhamet ve vicdani müştereklerin yerini güç ve iktidar ölçüleri almış. İdeolojinin kör edici perdesini insan ruhuna çeken bu değer yitimi. Anayasa tartışmalarıyla netleşen muhalefet görüntüsü bu değerleri yeniden düşünmek için bir fırsat. Muhalefetin anayasa değişikliği konusunda sergilediği tavır sadece ilkelerle açıklanabilir mi?

CHP açısından durum anlaşılır; bu yangın onların varlık gerekçesi. Kaybedecek bir şeyi olmadığını çok iyi biliyor. MHP ve BDP'nin muhalefeti ise anlaşılmaya muhtaç.

CHP yaptığı muhalefetle tabanını temsil ederken, MHP ve BDP tabanının beklentilerine hiç uymayan bir siyaset yürütüyor. Anayasa değişikliği konusundaki tutumlarını tabanlarına nasıl anlatacakları önümüzdeki seçimin konusu. MHP'nin Kürt açılımı çerçevesindeki muhalefeti, geçmişten bugüne sahip olduğu milliyetçi referanslar nedeniyle anlaşılabilir. Ama tartışılan, Türkiye'yi prangaya vuran darbe anayasasının düzeltilmesidir. Anayasa tartışması, ülke yönetiminde demokratik ilkelerin mi, bürokratik azınlığın mı etkin olacağı etrafında dönüyor. MHP tabanının beklentilerinin aksine ısrarla elitizmin devamını destekliyor.

BDP'ye gelince, seçmenine anlatamayacağı tavrını, bazı sloganlarla kurtarmaya çalışıyor. Genel Başkanı Selahattin Demirtaş, "BDP, AKP'yi koruma derneği değildir" demiş. Elbette olmak zorunda değil. Ama ayrıcalıklı azınlık dışında, herkesi mağdur eden anayasanın koruyuculuğunu yapmanın ne anlama geldiğini açıklaması gerekiyor. Bunu söylerken hangi değerleri öncelediğini söylese keşke. Özellikle parti kapatmayı düzenleyen maddenin oylamasında gösterdikleri tavırdan sonra, önceliklerinin ne olduğu daha fazla merak uyandırıyor!

Değer ölçüleri sahiden değişmiş demek ki. Kamuoyunun anlamakta zorlandığı da bu. BDP için partilerinin kapatılması bile, itaat zincirinden daha öncelikli değilmiş. Bu böyle ifade edilemeyeceğine göre, AKP karşıtlığına yüklenmekte çareyi buluyorlar. Başka da seçenekleri yok zaten.

Aslında AKP karşıtlığı bugün siyasi yelpazenin tümü için geçerli. Hatta Meclis'te temsil edilemeyen kesimler bile anayasa reformu konusundaki tavırlarını AKP karşıtlığı üzerinden kuruyorlar. AKP karşıtlığı üzerinden yürütülen muhalefet, şehit cenazelerinden, kamuoyundaki kutuplaşmaya sadece yangını büyütmeye yarıyor. Bu yangının toplumun önemli bir kısmını hedeflemesi de belli ki siyaset tarzlarını etkilemiyor.

Ama dedim ya, değerler değişmiş. Türkiye'de milliyetçi kesim de, Kürt siyaseti de ihtiyaç duyulan değişimin hesabını yapacak ölçüleri çoktan yitirmiş. Kaybedecek bir şeyleri yok zannediyorlar. Çıkacak yangında ısınmayı isteyecek kadar da kayıp duygusu içindeler.

Üstelik akıl hocaları da az değil. AKP ile kimyası uyuşmayan herkes kapıda akıl vermek için bekliyor. Başta Ergenekon uzantıları olmak üzere, yırtılmış ruhunu memleket yangınında ısıtmak isteyen herkes. Özellikle BDP'den şunu istemeye herkesin hakkı var; dışarıdan akıl verenlerine iyi baksınlar. Akıl hocalarının ittifaklarını doğru tartınsınlar. Çünkü bu oyunun da kurbanı Kürtler olacak. Hep olduğu üzere.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Madunların sesi

Bejan Matur 2010.05.12

Medya iktidar ilişkilerini artık ancak romancılar anlatabilir. İlya Ehrenburg yaşasaydı ve yazsaydı keşke. Kaç 'Paris Düşerken' çıkardı bu hengameden? Kaç cilt 'devamı yarın'?

Devamı nasılsa gelecek bu kakofoniden sıkılanların sığınabileceği iyi şeyler de oluyor memlekette. Uluslararası İstanbul Şiir Festivali bunlardan biri.

Bu yılki teması İrlanda şiiri olarak belirlenen festival Lübnan'dan Azerbaycan'a, İspanya'dan Güney Afrika'ya pek çok şairi ağırıyor.

Dünyadaki belli başlı şiir festivallerinde bulunmuş biri olarak, İstanbul'da benzer etkinliklerin olmamasının eksikliğini hep yaşadım. Şiirin başkenti olmayı fazlasıyla hak eden İstanbul'un festivallerine son yıllarda şiiri de eklemiş olması çok değerli. Emeği geçen herkesi tebrik ediyorum.

Her şeyden önce bu tarz buluşmalar, az okunan ama ruhtaki etkinliği yüksek olan şiir uğraşını canlı hale getiriyor. Şairin okurla buluşması, mekânın algılanışından sesin etkisine pek çok yan anlam üretir. Güzellik, estetik ölçülerinin ötesinde bir anlamdır bu.

'Edebiyattan geriye ses kalır' diyen düşünürler haklı belki de. Şiirden geriye mutlaka ses kalır.

Kişisel deneyimimden hatırladığım da benzer bir etki; pek çoğunu ilk kez duyduğum dillerden geriye bir melodi kaldığını fark ediyorum bugün. Genaddy Aygi'den Bei Dao'ya şairlerin tonlamaları, Çuvaşçadan Çinceye, Afrika dillerinden Portekizceye şiirin ses evreni hafızamda yer etmiş.

'Şiiri en iyi değil ama en doğru şairi okur' diyenler belki de şairin kendine has tonlamasını kastediyorlar. 'Doğru okuma' tanımına 'doğru etki'yi de eklemek fazla olmaz.

Nazım'ın şiir okumasını beğenmeyenler, onun sesinden yansıyan dönemin ruhunu, hayatının zorluklarını ne yazık ki göremiyorlar. O mekanik tondaki soğukluk, dönemin bir yansıması değil mi?

Şiirini okumaktan hazzetmeyen, şiirine sesle bir atmosfer kurmakta zorlanan şairin tavrı da kendi içinde bir şey söyler. Sunumdaki mahcubiyete eşlik eden ruh halinin, hangi kelimeleri, hangi derinliklerden alıp bize getirdiği edebiyatın bir başka yüzü, gerçekliğidir.

Festival süresinde İstanbul'a ses veren şairlerin sadece Türkçe edebiyata değil, dünya edebiyatına da katkı sunacağından şüphem yok. Yolu İstanbul'a düşen hangi sanatçı ilhamla dönmemiş! İstanbul, festival kitapçığında tasarlandığı haliyle, Galata Kulesi divitinden yüzyıllardır şiir damıtıyor!

İstanbul göğünü başka seslere açmanın anlamı sadece edebiyatın kâr hanesine yazılmamalı. Bir kentin ruhuna girebilmenin en gizli anahtarıdır şiir. Şiirin açtığı kapıdan kötülüğün geçemeyeceğine ikna olmamız gerekir.

Son günlerin ruh tamir eden bir diğer çalışması Arzu Başaran'a ait. Başaran, 'Maduniyet; eşikte olma hali' başlığıyla sunduğu resimlerinde, tuvalin sınırlarını zorlayarak bizi hakikatin hüznü oluşuna götürüyor. Özne olmama, arada kalma haline göndermeler olarak nitelediği kızıl lekeleri bilinç dışı hakikatin küçük işaretleri gibi. Bize eksik oluşlarıyla görünüyorlar. Ama o eksik oluş, tamlık yanılsamamızı hatırlatmamızın bir aracı. Kendi tamlığını kutsayanların yanılsamasına bir vurgu var Başaran'ın işlerinde.

Bunca eksiklikle kuşatılmışken 'tam olduğumuzu kim söyleyebilir?' hüznü bu. Kızıl tonların karışımından tutkulu bir varoluş eşiği elde etmiş. Biçim verdiği her figür birer varlık sorusu olarak havada asılı duruyor.

Memleketin hayhuyundan yorulanlar, ruhlarını tamir etmek için Arzu Başaran'ın madunlarını mutlaka görmeli.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Baykal'ın özür dilemeyişi

Bejan Matur 2010.05.14

CHP bu haliyle ne iktidara ne de muhalefete layık bir parti. Genel başkanına kurulan komploya verilen tepkiler yanlış zeminden besleniyor.

Parti içi iktidar savaşlarını, siyasal sistemi tıkama manevralarını siyasetin asli unsuru zannediyor. Artık büyümeye ayarlı değil. Ama ne yazık ki partilileri bunu göremiyor.

Yaşanan skandal da göstermiş oldu ki CHP fevkalade liderine benziyor. Türkiye'nin bütün hayati meselelerinde yaptıkları gibi yine insani olanı ıskaladılar. İktidar dengelerini ve rakibe indirilecek darbenin şiddetini mutlak ölçü kabul ettiler.

Yıllarını siyasette geçirmiş bir liderin maruz kaldığı kötülük elbette eleştirilmeli. Ama eleştiri yapılırken kerteriz alınacak asgari insani değerler gerekmiyor mu? Baykal'ın basın açıklamasında işaret ettiği hangi değer, desteğe hazır olanlara yol gösterebilir? Açıklamasında özrün asaleti yerine, suçlamanın şehvetine kapılmış olmasını mı kıstas alacağız? Başta eşi olmak üzere, beraber olduğu kadından ve diğer partili kadınlardan özür dilemeyişini mi?

Herkesin bir yerinden anlamaya, analiz etmeye çalıştığı konuda kimse Baykal'ın özür dilemeyişini sorgulamıyor. Baykal ne kamuoyu önünde eşinden, ne de CHP'li kadınlardan özür dilemiş değil henüz. Yansıtma mekanizması gelişmiş biri olarak, kimi hedef alırsam bu işten az zararla çıkarım hesabı yapmış belli ki.

CHP'ye girdiği günden itibaren genel başkanlığa uzanan yolda, icraatları ile yetenekli, pratik ve pragmatik bir görüntü çizen Baykal, asla vicdanlı, insancıl ve adaletli bir portre olamadı. Özür dilemeyişi ancak bu özellikleriyle açıklanabilir.

Baykal, belki de ilk defa, CHP'yi onca yıl hangi mantık ve tavırla yönettiğini kamuoyuna bu kadar net gösterdi; CHP'de harcanan demokrat insanları düşünün; Erdal İnönü'den Ercan Karakaş'a, Mehmet Moğultay'dan Celal Doğan'a kimler yenik düşmedi ki bu demir dişli mekanizmaya.

Bildiğimiz siyasetin manevra düzeyini aşan açıklama ve ithamı 'eski kurt'luğuna 'derin kurt' yanını da eklemiş oldu. Dış görüntüsüne de yansıyan, biyonik yapısı bir laboratuvarda tasarlansa ancak bu kadar başarılı olurdu! Bir kez daha anlaşıldı ki Baykal yıkılmaz. Çünkü bünyesi yenilmeye ayarlı değil. Maddesine yenilmek malzemesi eklenmemiş. Bir sonraki kongrede gelir. Ve rakiplerine vurmaya programlanmış bir makine olarak

görevini sürdürür. Anayasa görüşmelerinde rolünü yeterince yapmadığını iddia edenleri bile şaşırtan kapasitesiyle siyasette duvar görevini sürdürür.

Bu duvar Türkiye'ye gerekli mi peki? Savundukları düzenin yıkılmasından korkanlar, rejimin yaşaması için belli ki Baykal'ın gardiyanlığını önemsiyorlar. Ama şunu fark etmiyorlar: Baykal yaşayan bir şeyin bekçiliğini yapmıyor uzun zamandır. Baykal bir mumya müzesinin bekçisi gibi. Kurduğu düzene, parti içi hizipçiliğe, çevresine topladığı rozet düşkün adamların yüzlerine bir bakın. Hangisi solun insani sıcaklığını yansıtıyor. Partisini özellikle Kürt Alevilerden tasfiye etmekle övündüğü kulisler akıllarda değil mi?

Bana Baykal'ın CHP'sinde kalmak bir kişilik turnusolu gibi görünür hep. Onun her türlü sindirme hamlesine tahammül göstermek önemli bir işarettir.

Geçtiğimiz aylarda bir panelde karşılaştığım ve sohbet etme fırsatı bulduğum Ercan Karakaş'la konuşurken de aynı şeyi düşündüm. Ercan Bey gibi nice gerçek demokrat Baykal'ın değirmeninde öğütüldü. Ama yapacak bir şey yok. Baykal'ın değirmeni bırakın parti içindekileri, iktidardaki Başbakan'ı bile öğütecek kapasitede. Bu son hamle onun işareti.

Basın toplantısındaki ruh halini ve yansıtma mekanizmasının analizini bir ruh hekimine bırakalım. Gönül isterdi ki eşini aldatmış bir lider olarak öncelikle eşinden, sonra diğer kadınlardan kamuoyu önünde özür dilesin. Özür her şeyden daha çok, insani duygularla ilgili çünkü.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tecrübenin kıymeti

Bejan Matur 2010.05.19

Hasan Cemal ve Cengiz Çandar'ın sunduğu 'Tecrübe Konuşuyor' programı geçen yaz sonu Diyarbakır'da başlamıştı. İzleyenler hatırlar, jet sesleri arasında Kervansaray Otel'i'nin avlusunda şehrin sivil toplum sözcüleriyle Kürt meselesi üzerine konuşmuştuk.

Hasan Cemal ısrarla 'Kürt meselesinin insani yönü' vurgulansın istiyordu. Kişisel deneyimlerin, küçük hikâyelerin gücünü bilen bir gazeteci olarak, büyük, süslü, propaganda cümlelerine sığınılmasın diyordu. O gece anlatılan hikâyelerden akıllarda kalanlar olmuştur muhakkak.

Hikâyelerin dönüştürücü gücünü yıllar içinde tecrübe etmiş iki gazeteci olarak oradaydılar. Türkiye'nin zorlu kavşaklarında, kritik gelişmelerin eşiğinde hep vicdani, insani bir duruş sergilemiş iki ismi yan yana görmek hepimiz için ciddi bir tecrübeydi.

İlk programın telaşına bölgede bulunmaktan duydukları samimi heyecan eşlik ediyordu. Samimi derken ne kastettiğimi onların hayat hikâyesini bilenler tahmin eder. Çandar'ın, Kasr-ı Kanco'da Ahmet Türk'le sohbetten ne anladığını kavrayabilmek, onun gençlik yıllarına giden sınır macerasını bilmeden mümkün değil çünkü.

Genç yaşlarında ölümle hayat arasına sıkışmış bir delikanlı iken ona el uzatan halkların gönüllü kardeşliğini seçmiş olmak onun sırrı belki de. Mezopotamya ovasının ışıkları, Arapların ve Kürtlerin ev sahipliğini hatırlatan bir işaret. Gazeteciliği, seçilmiş bu akrabalığa bir gönderme.

Dillerini konuştuğu, köylerinde uyuduğu Ortadoğu coğrafyasını avucunun içi gibi bilen biri olarak, sadece pratiğiyle bile meslektaşlarına hep fark attı.

Bölgeye oturduğu plazadan değil, içerden bakmanın, yaşananları yerinde görmenin önemini bilen bu iki gazeteci ile Diyarbakır'daki Hasan Paşa hanında sohbet ederken, Hasan Cemal'in yaşadığı bir anlık panik onun yaşadıkları ve not düştükleri arasında kurduğu samimi bağı göstermesi bakımından manidardı; ilerleyen yaşına rağmen sırtından çıkarmadığı gazeteci yeğinin arka cebine sakladığı için 'kaybettim' paniği yaşadığı defterinin onun için hayati önemde olmasına o gün hiçbirimiz şaşırmadık!

Hasan Cemal'in 'hatırası yakamı hiç bırakmadı' dediği dedesi Cemal Paşa'nın kanlı tarihinin hesabını verircesine yaptığı gazetecilik ise, özellikle Kürtlerin tarihinde hakkı ödenemez bir deneyim. En kritik zamanlarda bütün kamuoyunun kanaatini tersyüz eden gazeteciliği akıllarda.

Hatırlayın K. Irak'taki gelişmelerin Türkiye'deki medyayı diken üstünde tuttuğu, hakaretlerin havada savrulduğu bir zamanda, Mesut Barzani röportajı ile bütün olumsuz kanaatleri nasıl tersine çevirmişti. Iraklı Kürt liderlerle ilgili sarf edilen 'postal yalayıcı, aşiret reisi' sıfatlarını, önyargısız tutumu ve sorularıyla yumuşatabilmişti. Murat Karayılan'la yaptığı röportaj bir başka tabuyu yıktı. Elbette saymakla bitmez.

Bu bakımdan onların kırk yıla dayanan tecrübelerini televizyon ekranından dostluklarına da tanıklık ederek izlemek sıra dışıydı. Ne yazık ki değeri bilinemedi. Gazetelere yansıyan habere göre, nezaket kurallarına pek de uyulmadan program yayından kaldırılmış.

İki duayenin elbette bir destek ve övgüye ihtiyaçları yok. Ama onların sıcak, toz demeden binlerce kilometre yol yapacakları 'Tecrübe Konuşuyor' macerasına ilk programda tanıklık etmiş biri olarak, örneği olmayan bu gazeteciliğin reyting kaygılarına kurban edilmesini üzüntüyle karşıladım. Tecrübenin olmadığı bir medyada gerçek tecrübeyi hangi değer kıstaslarıyla aktaracağımız da başka bir mesele tabii!

Yılların deneyimi ile gazetecilik heyecanı hiç azalmayan bu iki gazeteciyi yan yana görmenin bile kendi başına bir değer olduğunu bilen biri olarak şunu rahatlıkla söyleyebilirim: Türkiye, Hasan Cemal ve Cengiz Çandar'a çok şey borçlu. Özellikle Kürtlerin bu iki duayen gazeteciye bir şükran borçları olduğunu düşünüyorum. Bana bu yazıyı yazdıran da herhalde, derinden hissettiğim o şükran duygusudur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Stratejik derinlikten geri dönüş mümkün mü?

Bejan Matur 2010.05.21

Ben siyaset bilimci değilim. Siyasetin kuru bilgisinden anlamam. Ama siyasete yön veren her türlü ruhsal bilgi ilgi alanıma girer. İnsanî olana bizi o götürür diye düşünürüm. Toplumun derin bilincinin biriktirdikleri, o birikimin yaşadığımız hayattaki karşılığı bana siyaseti okumanın doğru bir aracıymış gibi gelir.

Siyasette yeni olanın ne olduğu ciddi bir soru. Cevabı ise o kadar karmaşık değil. Yeter ki insanda klişelere sığınma güçsüzlüğüne son verecek bir sahiçilik olsun.

Siyasette 'tektonik değişimler' oluyor evet. Özellikle dış siyasette bildiğimiz aktörler yerini yeni aktörlere bırakıyor.

Bu değişimi kendi varlığına tehdit olarak algılayanlar, bin türlü argümanla yeni eğilimlerin önünü kesmeye çalışıyorlar.

Paris'te aynı konferansta konuştuğumuz Liberation gazetesinden Marc Semo'nun Ahmet Davutoğlu ile ilgili 'Abdülhamid'i andırıyor, 'Kızıl Sultan' eleştirisini daha önce de yazmıştım. Bu eleştirinin gerisinde yatan

nedenin, öne sürülen; hayalci, tehlikeli ufuklara yönelen, maceraperest eğilim olmadığını tahmin etmek zor değil. Davutoğlu'nun 'yeni Kızıl Sultan' olarak algılanmasının gerisinde nereden bakılsa yüz yıllık Ortadoğu tarihi ve Avrupa'nın bu tarihteki rolü var. O rol bugün sarsılıyor.

Türkiye düne kadar bakmadığı doğuya yüzünü dönüyor. Yaşadığı coğrafyadaki kültürlerden korkmamayı öğreniyor. En cevval, en Acem, siyasette her türlü badireyi incelikle atlatmayı bilen İran'la bile korkmadan ilişki kurmayı deniyor.

'Nükleer Takas' anlaşması bu nedenle, sonuçlarından daha çok işaret ettiği değişimle ele alınmalı. Yeni olan, bu değişimin gösterdiği ufukta biçimleniyor çünkü.

Bu anlayışın mimarı olan Davutoğlu'nun dış siyasete yeni bir bakış kazandırması 'strateji ve derinlik' kavramlarını bir arada kullanmasıyla başladı. Konuşmalarında medeniyet tasavvurundan söz eden, mekanın ruhunu önemseyen bir akademisyenden, duyarlı, yaratıcı bir siyasetçiye dönüşmesi aslında hiç şaşırtıcı değil; Davutoğlu, duyarlılıkla taçlanan zekanın siyasette neleri başarabileceğinin iyi bir örneği.

Onun farkı, bilgiye, anlamak ve güven duymanın, takdir edebilmenin eşlik edebileceğini göstermiş olması. Duyarlıktan bu kadar mahrum bir dış siyasette, bu terkip haliyle yeni denklemlerin anahtarı oluyor.

Çünkü ancak, mekanın ruhu üzerine düşünen, o ruha rengini veren incelikleri bilen biri, taşlaşmış siyasetlerin arasına sızıp soluk alıracak çözümler yaratabilir. Şimdi olan budur. Muhatabı Batılıları kaygılandıran 'Takas Anlaşması', insana ve kültüre yüklediği anlamı siyasete taşıyabilen bir anlayıştan duyulan korkudur aynı zamanda.

Davutoğlu'nun annesini henüz kaybetmiş küçük bir çocukken, 'özellikle karanlıkta, bahçemize doğru yürürken baktığım bu kayalar, kible kayası bana kainatı düşündürürdü' dediği başlangıca dönülmeli belki de.

Evrenin yaradılışındaki sırları merak eden, rüyalarında en çok doğduğu yeri gören bir çocuğun, o coğrafyada biriken kültüre yabancı kalması düşünülmmez. Acem'i, Arap'ı, Kürt'ü, Yunan'ı aynı havzanın kadim hazineleri olarak gören kalbin feraseti...

Bu bilgelik, muhatapları tarafından hayalci olarak değerlendirilebilir. Ama hayallerin kırılğan kanatlarının uyardığı derin hakikatler var. Bize ait olan, varlığımızı biçimlendiren, bu coğrafyada doğmakla ait olduğumuz ortak ruh.

Bugün o ruhun sağladığı güven yeni ilişkileri biçimlendiriyor.

Türkiye'de iktidar değişse sizi en fazla ne kaygılandırır, diye sorsalar, ben dış siyaset vizyonu derdim. Yani Türkiye'nin tarım politikalarının kimin elinde neye dönüşeceği tahmin edilebilir. Ama Davutoğlu'nun başlattığı yeni siyaset ruhunu sahiplenmeyen, bu inşayı sürdüremeyecek bir yaklaşım Türkiye'yi çok gerilere savurur. Bu ihtimal sadece Türkiye'ye değil, Ortadoğu'ya da zarar verir.

O halde şöyle soralım: Stratejik derinlikten, stratejik sığığa savrulmak kimin işine gelir?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kılıçdaroğlu'nun Kürtlüğü Aleviliği

Mahatma Gandhi bir Hintli olarak doğdu. Hukuk tahsili yapmak üzere gittiği İngiltere'de çizgiyi geçerek bir İngiliz'e dönüştü.

Gördüğü birinci sınıf eğitimin, ona bir sınıf sağlamadığını Güney Afrika'da öğrendi. Orada maruz kaldığı ırkçılıktan sonra, geçtiği çizgiyi, ikinci defa geçmeyi göze alarak ülkesine döndü. Hint kimliğini kurmak, inandığı değerler uğruna ölmek üzere. 'O Ram' son sözüydü. Bir Hintli olarak başladığı yerde öldü.

Son nefesinde adını andığı Tanrısı, cömertliğini esirgemeyerek, onun uzun yolculuğunu insanlık için bir hakikat abidesine dönüştürdü. Bugün bütün dünyada haktan, hukuktan, hakikatten söz eden herkesin referansı devamla Gandhi'nin mücadelesidir.

Çelimsiz, zayıf hali ve elinde sopasıyla uzun yürüyüşe çıkan Gandhi, başka türlü bir gücün de mümkün olduğunun kanıtıydı.

Gandhi'nin yaşam pratiği şunu göstermişti; dünyayı değiştirmenin yolu çizgiyi iki defa geçmektir. Yeni olan 'çoğullaşmayla' mümkün çünkü. Dünyaya kendi değerlerini taşımadan, dünyadaki değerlerle buluşmadan, sadece yerellikle oluşturulan düşünce folklorun dar dünyasında kalır. Bu şiiirden resme, sinemadan mimariye böyledir. Siyasette de aynı kural işler. Dünya değerleriyle buluşamayan siyasetçi, halkını dünyadan mahrum bırakır.

Siyasette yeni olana işaret eden de, bu heyecan verici melezliktir. Referans alınacak bir 'ilk yer' unutulmadan tabii. Mevlânâ'nın pergel örneğini hatırlayın; ucu bir yeri referans almayan arayış, ancak savrulmak anlamına gelir.

Çizgiyi ikinci defa aşabilme cesaretini gösterenler bu nedenle takdiri hak ediyor. Değişimi onlara borçluyuz çünkü.

Kemal Kılıçdaroğlu'nun yarattığı heyecan malum. CHP'de diriliş gibi gösterilen bu gelişme şunu gösteriyor; toplumda ciddi bir değişim talebi var. Tepede bildiğimiz enstrümanlara yem olacak bu değişim talebi, belli ki öncelikle tabandan geliyor.

Şimdi soru şu olmalı; bu samimi heyecanın içeriğini doğru oluşturmak mümkün mü? Ve daha da önemlisi, Kılıçdaroğlu'nun bu taleplerin vitrinine uygun görülmesi neye tekabül ediyor?

Kılıçdaroğlu'nun, bakanda vicdan yaratan mazlum görüntüsü, babalarımızı andıran bizden hali, siyaset için bir merhamet avantajı sağlayabilir. Biraz Ecevit, biraz Anadolu'daki mazlum memur, işçi baba, biraz sempati. Ama o kadar! Çünkü konuşmaya başladığı an işaret ettiği referanslar CHP'nin klişe referansları.

Kılıçdaroğlu'nun yeni bir siyasi figür olarak algılanmasına neden olan özellikleri; Kürt Alevi olması. Tehcirden kurtulmuş Ermeni anne ihtimali ise fazladan avantaj!? Mazlum ve mağdur olan kesimleri sadece biyografisiyle bu kadar kuşatan biri daha önce çıkmadı.

Ama ne yazık ki bu haliyle, halktan/mazlum karizmasının gerisine sığınan ilişkilerin sorgulanmasının önünde masum bir paravan olacak gibi.

Onda yeni olan tek şey; aranan vitrine sahip olması. Vitrin olmak dışında, kendi değerlerini sahiplenen biri olarak konuşmuyor çünkü. Veya konuşamıyor! Ne Kürtlüğü belirgin, ne de Aleviliği. Aslında bu haliyle, Cumhuriyet'in gadrine uğramış Kürtlükten ve Alevilikten geriye kalanı gayet iyi temsil ediyor!

O halde şunu sormaya hakkımız olmalı; devşirme olmaktan gocunmayan, içinden geldiği kültürü aslında temsil etmeyen Kılıçdaroğlu'nun Kürtlüğü ve Aleviliği neden vitrinde?

Kürt/Alevi mağdurluğundan rejime taze kan devşirmeye belli ki ihtiyaç var. Umarız Kılıçdaroğlu Ergenekon'u aklama tezgâhının aracı olmaz. Onun vitrininde kendini temize çekmek isteyen derin ilişkilerin varlığı sır değil çünkü.

Gandhi olmayı hak etmek için Kılıçdaroğ-lu'nun daha önce geçtiği çizgiyi ikinci defa geçmesi gerekir. Yani terk ettiği Kürtlüğe ve Aleviliğe geri dönmesi. Ama hiç kolay değil.

Çizgiyi ikinci defa geçemeyen birine, geçmiş gibi davranmak da bizdeki siyasetin sahteliği. O yüzden bu topraktan gerçek kahramanlar çıkamıyor. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Olmayı istemek

Bejan Matur 2010.05.28

Kılıçdaroğlu 'etnik kimliklerin siyasete taşınmasını doğru bulmuyorum' dediği halde, onu yeni olarak sunanlar, ısrarla etnik kimliğine vurgu yapıyorlar!

Bu vurguyu yapanlar belli ki, Kürt Alevi soslu etnik vitrinle seçeneksiz kalmış milyonlara ulaşmayı hedefliyorlar.

Yoksa sadece popülist yoksulluk edebiyatı ve havuzlu villa eleştirisinin ciddiye alınır bir yanı olmadığına herkes farkında.

Artık sokakta bile hissedilen değişim talebine Kılıçdaroğlu bir cevap olarak kurgulandı. Bu kurgunun farkında olanlar, onun kurultay salonundaki savunmasız serçe halini hüznü bulabilirler. Arkasında duran kurtların, yemeye hazır olduğu savunmasız bir serçe!

Siyasette yeni bir dönem bu. Ve bu döneme rengini veren asıl dinamik kimlik sorunudur. Evet Türkiye'nin hallolmamış bir 'kimlikler' sorunu var. Gasp edilmiş haklarını talep eden, eşitlik talep eden yığınlar kendi ifadelerini bulacakları, özdeşlik kuracakları yeni bir lider hayal ediyorlar. Kimdir o?

Aranan yeninin Kılıçdaroğlu olamayacağını bir önceki yazıda anlatmaya çalıştım. Sözünü ettiğim 'çizgiyi geçmek' meselesi.

Onun çizginin neresinde durduğu meselesi?

Dünya demokrasi tarihine bakın; heyecan yaratan, iz bırakan, yeniyi temsil eden politik figürleri düşünün; hepsinin ortak özelliği, bastırılmış kimlikleri yepyeni bir dille siyasete taşımış olmaları. Hepsi kendi hikâyesini çoğullaştırmış ve başladığı yere başka değerleri getirmiş. Merkezin değerlerini, başladığı yerde bir hakikat iddiasıyla buluşturmuş. Özetle, kimliğin kaynağındaki ruhu sahiplenerek merkez siyaseti dönüştürmüşler. Bunun son örneği Obama'dır.

Gandhi'ye benzetilen Kılıçdaroğlu için sorun, Gandhi'nin ikinci defa geçmeye cesaret ettiği çizgiyi geçmemesidir. Hatta çizgiyi görmemesi! Bugüne kadar yaptığı konuşmalardan, popülist yoksulluk edebiyatını, havuzsuz villa söylemini çıkarın, söyledikleri bildiğimiz statükonun devamı. Ezber söylemler...

Kılıçdaroğlu'nda yeni olan tek şey, ezilen bir kimliği görünür kılması. Ama temsil edemediği bir kimlik bu da.

Kılıçdaroğlu bugün sadece vitrinde görünen statüko karşıtı özelliklerini, sahiplenebilseydi ona yüklenen anlamın içini doldurabilirdi.

Belki böylece CHP bir iktidar alternatifi ya da çağdaş muhalefet yapan bir partiye dönuşürdü. Etnik ve dinsel kimlikler, özlenen demokratik ortamda yaşama şansına kavuşurdu.

Kılıçdaroğlu'nun yarattığı heyecan aslında Türkiye'nin 'değişime devam' diyen heyecanı. AKP'nin başlattığı reformların daha ileriye taşınabilme heyecanı.

Çünkü Türkiye'de artık, siyasetin talepleri geri dönüşü olmayacak şekilde değişiyor. Bu değişimin işaret ettiği yerde siyasi iktidarın payına da şu uyarı düşüyor: AKP hızlı başladığı reform çalışmalarındaki yavaşlıktan kurtulmazsa bayrağı başka bir partiye devretmek zorunda kalabilir.

Türkiye'de sol-sosyal demokrat bir partiye özlem duyulduğu bir gerçek. Ama bunun için Kılıçdaroğlu'nun asker-sivil ilişkilerinde, yargı vesayeti konusunda toplumun vicdanını temsil etmesi gerekir.

O nedenle, Kılıçdaroğlu'nun Gandhi'liğinden vazgeçtik, acaba Obama olabilir mi diye düşünenler, Türkiye'nin ilk Obama'sı Tayyip Erdoğan'ı unutmasınlar. Bunun için, Kılıçdaroğlu'nun vitrin özellikleri dışında, karizması, söyledikleri ve yaptıkları ile Başbakan'ı gölgede bırakması gerekir.

Şu haliyle Kılıçdaroğlu; masum vitrininin gerisine mevzilenmiş, elini ovuşturan tezgâh sahiplerine yem olacak bir liderden fazlası değil! b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gazze'leşen gemi

Bejan Matur 2010.06.02

Ortadoğu'nun '11 Eylül'ü önceki gün yaşandı. Gazze'ye yardım götüren sivillere saldıran İsrail, bu kırılmanın mimarı.

Nasıl 11 Eylül sonrasında Bush yönetimi tarafından terör listesine alınan 'radikal İslam' tüm dünyada yeniden düşünölmeye başlandıysa, dün itibarıyla İsrail'in şiddet politikası herkes için, ciddiyetle düşünölmesi gereken bir olgu haline geldi.

Birleşmiş Milletler'in olağanüstü toplantısında konuşan Dışışleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, İsrail devletini uluslararası kamuoyunda ilk kez 'haydut, terörist, hatta korsan' olarak nitelendirdi.

Halbuki, Gazze'de 35 aydır süren insanlık dışı abluka bu sıfatların hiçbirini görünür kılmamıştı! Gazze'de yaşananların dünyaya gösteremediğini bu son olay nasıl gösterebildi peki?

Bana şöyle geliyor; yardım götürmek üzere yola çıkan siviller, cesaretleriyle bindikleri gemiyi Gazze'leştirdiler. Gazze o gün, Filistin topraklarında ablukaya alınmış dilsiz, çaresiz şehir değil, Akdeniz'deki o gemiydi.

Bazen olayların dışına çıkmak, bir konsepti farklı kurgulamak her şeyin daha doğru okunmasını sağlar.

İsrail'in durdurmasıyla, yardım gemileri, Filistin toprağına dönuştü. Bütün dünyayı ilgilendiren bir hedef olmayı böylece başardılar; çünkü içinde insanlık adına, dünya değerleri adına yola çıkan, vicdanı şiar edinmiş gönüllüler vardı. İsrail, o gün dilsiz duran Gazze'yi değil, görünür olan, insanlıkla ilişkilendirilmiş, vicdanların görüş alanına giren gemideki Gazze'yi vurdu. Milad olan budur.

İsrail'in acımasız şiddetini nasıl sakınmadan sivillere yöneltebildiğini, nasıl akıl tutulması içinde olduğunu dünya bu sayede gördü.

Bu büyük kırılmada, İsrail açısından bir mantık arayanlar yanılıyorlar. Saldırının bir devlet politikası olduğunu söyleyenler şunu fark etmeli; İsrail'in davranışlarına uzun zamandır yön veren yegane dinamik korkudur. Güvenlik politikalarını korku belirliyor. Hayatta kalma refleksi kör bir içgüdüye kilitlenmiş bir devletin, sivilleri hedef almaması gerektiğini söylemek o nedenle beyhudedir.

İsrail, korkunun sakatladığı devlettir. Havaalanlarından başlayarak, yabancıların bile maruz kaldığı güvenlik paranoyası ile ayakta durmaya çalışan sakat doğmuş bir projedir. Donanımlı ordusuna, hayat standardı gelişmiş toplumuna rağmen, kadim yurdunda hayal ettiği güvenliği kuramamış başarısız bir proje.

Asıl hazin olan da, kadim yurt özlemiyle barışı hak eden halkına layık bir yönetimi yaratamamış olması.

Kendi halkının hayat hakkı bile askerinden sonra gelen bir ülkeden söz ediyoruz. Bu yüzden masum sivilleri terör bahanesiyle sakınmadan hedefine koyabiliyor. Bu yüzden Hamas'ın intihar bombacılarıyla yarattığı şiddeti aşabilmenin çaresini ferasetle üretemiyor.

Sadece güvenlik odaklı reflekslerle İsrail bu kadar yol alabildi. Dünyada cılız da olsa kendisine yönelen eleştirileri okuyamayışı güvenlik saplantısından kaynaklanıyor. İsrail'de olanları doğru yorumlayacak muhakeme ne yazık ki korkunun perdesiyle kapatılmış durumda.

Dün Akdeniz'de yaşananlar, bu korkunun yarattığı akıl tutulmasının boyutlarını gösterdi. Ancak cinnetle açıklanabilecek bu refleksin Ortadoğu'nun 11 Eylül'ü olduğunu iddia etmek için çok sebep var.

Artık İsrail'in hiçbir eylemi, dünya kamuoyunda saldırı öncesindeki değerlerle tartılamaz. Değerler değişti çünkü. İsrail'in yaptığı'nın 'devlet terörü' olduğu görüldü.

Bunu sadece yardım götürmekle değil, cesaretleri ve Gazze'leştirme başardıkları gemiyle o kadim denizde bütün dünyaya kanıtlayan sivillere şükran borçluyuz.

Mahmut Derviş yaşasaydı herhalde borcunu şu sözlerle öderdi: Güvenli bir Tel Aviv'dense işgal altındaki, yoksul Ramallah'ta yaşamak beni insan yaptı.

Güvenlik her şey değildir çünkü!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Siyasetin kalbine inen mana

Bejan Matur 2010.06.04

'Manaları kelimelerin kalbine indiren o Allah'a hamdolsun' diyor İbn-i Arabi. Mananın kelimenin kalbine doğmadığını biliyor.

Manayı kelimeye kavuşturmanın aracı şiirdir. Dinlerin ve dinlerin müjdecisi peygamberlerin mana için var oldukları zaten tartışılmaz.

Söz böylece varolur. İnsana cenneti mana açar. Ama yitirilir.

Kelime zamanla tekrarın ve içeriksizliğin girdabına girer. Mana ile doğan kavramların, içinin boşalması insanı çoraklaştırır; merhamet, adalet, şefkat gibi kavramlar içeriğinden uzaklaşıp birer kabuk halini aldıkça, siyasetçinin, slogancının, din tacirinin dilinde kitleleri uyutmanın aracına dönüşür.

Ne zaman ki tarihsel kırılmalar yaşanır, içeriğini kaybetmiş kavramlar anlama kavuşur. 'Yıldızın parladığı an'lardır onlar.

Akdeniz'de önceki gün yıldızın parladığı bir an yaşandı. Mükemmel bir kurgu yapılırsa belki tutturulamayacak olan ölçü, kendiliğinden var oldu.

Son üç gündür sarf edilen merhamet, şefkat, adalet ve dahi hukuk kelimeleri siyaset sahnesinde manasına kavuşmuş kavramlar olarak varlar.

Başbakan'ın, Dışişleri Bakanı'nın dilinde bu kavramlar siyasetin yeni içeriğini müjdeliyor. Sadece içeride değil, dünya siyasetinde de model olabilecek yeni bir duyarlık bu.

Birleşmiş Milletler'de belki de ilk defa zikredilen, medeniyet, kadim, merhamet, zulüm kelimeleri, kalbine manası inmiş kavramlar olarak vücut buluyorlar. Bu kavramları üreten dünya algısını siyasete taşıyan tavır muhataplarında karşılığını yaratacaktır. Aksi, yaşanan kırılmanın doğasına aykırı olur.

Bu siyasetin kökleri Başbakan'ın Meclis kürsüsünden dillendirdiği şu ifadede gizli: 'Türkiye yeniyetme, köksüz bir devlet değildir.'

Bir geleneğe yaslanmanın, geleneğin verdiği güveni dünya değerleri ile buluşturmanın, siyasete katabileceklerini gösteriyor bu.

Türkiye'nin Filistin konusundaki hassasiyetini anlamakta zorlananlar, tarihsel bağların anlamını, düşünsel geleneği görmezden geliyorlar.

Arapların, aynı ırk olmaktan kaynaklanan yakınlığına vurguyla 'neden Araplar değil de biz?' serzenişinde bulunanlar şunu unutuyor: Daha düne kadar Filistin de, İsrail de, Osmanlı anlam dünyasının içindeydi. Düşünsel gelenek böyle oluşur çünkü.

Türkiye'nin Filistin konusunda söz söylemeye hak görmesi de aynı hassasiyetin devamı. Savunmasız, yoksul, çaresiz Filistin'i merhametsiz bırakmak, onu şefkatle sarmalamamak, geçmiş kültürel kodları sahiplenilen bir siyasetin tercihi olamaz. Bölgede yeniyetme işaret eden, çare üreten siyaset de ancak bu düşünsel mecradan doğar.

Tabii böyle bir siyasetin, kuru sloganlarla hedefine ulaşmayacağı da ortada. O nedenle, tabandan gelen sivil desteği bu tabloyu tamamlayan bir olgu olarak görmek gerekiyor.

Siyasetteki duyarlıkla, kamuoyu duyarlığının birbirini tamamlaması yaşanan son krizi anlamlı hale getirdi. Yardım gönüllülerinin tavrı, cesareti ve vicdani gücü ilk defa bu düzeyde siyasi irade ile buluştu. Hükümetin siyasetine mana kazandıran o cesarettir.

Bu son olayda mana siyasetin kalbine inmiştir. Karşılık bulmuştur. Bu nedenle iddia edildiğinin aksine, yardım götürmek üzere yola çıkanların eylemi aslında politiktir. Gemidekilerin siyasetle doğrudan bir bağı elbette kurulmaz ama Akdeniz'deki eylemin bu kadar etkili olması haklı politik içeriği sayesinde olmuştur.

Gazze için yola çıkmak, dur denildiğinde durmamak, yardımı Gazze'ye bizzat ulaştırmayı istemek; bütün bunlar hükümetin iradesiyle buluşunca farklı bir tablo oluştu.

Yeni politik insani değerler üreten, gücün her şey olmadığını, adaletin, merhametin, vicdanın belirleyici olduğunu söyleyen bir siyaset bu.

Tabii siyaseti tavırsızlık haline getiren, dengelere göre hareket edenlerin bu yeni durumu anlaması çok zor.

Bu yenilik sayesinde dış dünyada haklı ve meşru olan Türkiye'nin, iddia ettiği rolde başarılı olması için, aynı kavramların içini içeride de doldurması gerekir.

Siyasete vicdan kazandıran değerlerin samimiyetle sahiplenilmesi karşısında hiçbir ordu duramaz çünkü.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Londra'da bir gün

Bejan Matur 2010.06.11

Londra Üniversitesi/ SOAS'ın davetlisi olarak İngiltere'deyim.Londra bahar. Yağmur her zamanki kararsızlığıyla, bir görünüp bir kayboluyor. Güneş de öyle. Yılın en uzun günleri.

Haziran ilerledikçe saat on'ları bulan aydınlık şehri büyülemiş gibi. Gece ıhlamur kokulu sokaklar Londra'yı özendiği tropik şehirlere benzetmiş...

Sebepsiz mutluluğun sebebi beyaz yağmurlar bitti sanıyordum.Yanılmışım. Yine var beyaz yağmurlar. T.S.Eliot'a 'nisan ayların zalimidir' dizesini yazdıran o yağmurlar değildi!

Beyaz Manolyalarla ruhunu açan Londra'nın çağrısı, her zamanki gibi sakin. İsteyenin peşinden gideceği, vaatlerle dolu derinlik!

Russell Square'den başlıyorum; George Orwell'ın 1984 romanına konu olan yapının yanından bir hırsız gibi süzülüp, British Museum'a dalmak en iyisi. İngilizlerin, dünyayı nasıl yediklerinin kanıtı olan müzede merakı kıskırtan her şey yerli yerinde! Sömürge tarihi ile de yüzleşmek anlamına gelen o birikim bana hep ibret verici gelir.

Her defasında en fazla oyalandığım Mezopotamya uygarlıkları bölümü son yıllarda sergilediği İhtar'la, -nam-ı diğer 'gece kraliçesi'- başka bir anlam kazandı. 'Gece kraliçesi'nin kuş pençelerine yakından bakmak, ona dokunmak, Mezopotamya'nın kadın tarihini yeniden düşünmek için iyi bir sebep.

Mumyaların gizemi ilgi alanıma girmese de, korkunun, dehşetin binyıllar öncesinden bugüne kalmış ifadesini görmek ilginç. Korku hissinin değişmemesi insan hakkında çok şey anlatır çünkü.

İnsan gelgeç varlığı karşısında nelerle teselli bulur? Buldukları ne kadarına yeter? Bilinmez...

Londra'nın en güzel şemsiye dükkânı Mr Smith ve oğulları'nın önünden geçerek, yağmurun insafına sığınmalı. Covent Garden'dan National Museum'a gitmek artık farz! Van Gogh'un güneş çiçeklerine bakılacak çünkü.

Van Gogh'un güneş yarası olan çiçeklere.

Batılıların 'güneş çiçeği' dediğine, Doğulular neden 'ay çiçeği' der? Ad verirken kararımızı ne belirler? Nadir bulunanın cazibesi mi?

Müze de Seurat'ın, plajdaki yalnız, hüzünlü çocukları, ergenliğin, erken büyümenin, büyümemenin hüznünü anlatır. Oradan Da Vinci'ini 'Kayalar Bakiresi'nin mahcup bakışlarına sığınmak iyidir.

El Greco'nun kızıl atlaslı İsa'sını selamlamak eski selamdır!

Sonra Embankment köprüsünden, Queen Elisabeth Hall.'e gidilmeli.

Themes geçilmeli usulca.

Nehir geçilirken dile dolanan dizeler elbette; 'ak nazlı Themes' olur. T.S. Eliot hatırlanır. Eliot hep hatırlanır. Londra'dır çünkü.

Nazlı mı bilinmez ama Themes 19. yy'dan bugüne akar gibi akar. Kahverengi suyu ve art arda sıralanan köprüleriyle şiiri sularında sürükler.

Hayward Gallery'de sergi görme hevesiniz yarıda kalsa da, sarıya boyanan merdivenlerin neşesi sizi Queen Hall'ün üst katına davet eder. Orada Rus şiirinin en güzel sesi olan Tsvetaeva'nın şiirlerine göz atın. Tate Modern'e yürürken o kuzeyli kadının yürek büyüten sözlerine sığının.

Tate Modern bu yaz Exposed adlı fotoğraf sergisine ev sahipliği yapıyor. Greta Garbo'nun 1950'lerde paparazzilere hayır derken çekilmiş kızgın bakışları serginin afişi olmuş.

Sergide Marilyn Monroe'nun havalanan eteklerinden, Kennedy'nin vurulma anına pek çok tarihî an var. Ama en önemli kare, Vietnam'da napalm bombasından kaçan küçük çocukların dehşet ifadesini gösteren fotoğraf.

Savaş bitiren fotoğraflar listesinde haklı yerini alan kareyi yakından görmenin sarsıcı bir etkisi var.

Tabii çocukları taş attığı için hapiste tutulan bir ülkeden geliyorsanız o fotoğrafa daha bir ibretle bakıyorsunuz!

Londra şimdilik böyle.

Taş atan çocuklar'ın buradan nasıl görüldüğü bir sonraki yazıya...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Taş çocuk

Bejan Matur 2010.06.13

Başbakan Erdoğan'la Dolmabahçe'deki 'yazarlar kahvaltısı'nda tanıştım. İlk defa yakından dinleme şansım oldu.

Bir gün önce bazı yazarların yaptığı açıklamalar moralini bozmuş gibiydi. Yorgun görünüyordu. Ya da bana öyle geldi.

Toplantıda, altı saat boyunca pek çok şey konuşuldu. Pek çok soru ve sorun. Başbakan hemen her yazarın söylediklerini dikkatle dinledi. Kayda değer bulduklarını cevapladı. Açıklamalar yaptı.

O gün Başbakan'ın eski futbolcu yanını gördüm. Aldığı pası gole dönüştürmek konusunda oldukça becerikliyd. İki soru hariç!

Bu yazının sınırlarını aşacağı için, birini geçiyorum. Ama ikincisini yazmak bir borç.

Evet, taş atan çocuklar meselesi!

O toplantıda önüne gelen topu, taca atarak heba eden bir Başbakan gördüm. 'Türkiye'nin neden bir taş atan çocuklar meselesi olsun?' diye sormuştuk bazılarımız. Oradaki çoğu kişinin dert edindiği bir konuydu bu.

Başbakan Erdoğan, bir başbakandan çok, bir emniyet genel müdürü gibi cevapladı o soruyu. Önünde duran dosyalardan başını kaldırmadan 'ama onlar da...' diye başlayan cümleler kurdu.

Şimdi konu çocuk, araç taş olunca her şeyi en başından düşünmek için çok sebep var. Başbakan'ın o günkü toplantıda 'ama onlar da ...' diye başlayan konuşması üzücüydü.

Önünde ne tür dosyalar var, hangi tanıklıklar, çocuklardan söz ederken 'yavrular' diye konuşan aynı Başbakan'a 'ama' ile başlayan o cümleyi kurdurtuyor bilmek mümkün değil.

Kimin tarafından yönlendirilirse yönlendirilsin, özgür iradesi olmayan birinden söz ediyoruz. Çocuklardan söz ediyoruz ...

Başlığı 'taş atan çocuklar' olan bir dosyanın kapağını açamadan önce başvurulması gereken başka değerler var. İnsanlığın vicdanında bu değerler tükenmiş değil. Bunca haklı itiraz da o değerlere dayanıyor.

İnsan Hakları Evrensel Beyanname, Çocuk Hakları Sözleşmesi bu konudaki en temel referanslar. Ceza Yasası'nın, cezai ehliyeti düzenleyen kuralları başka bir dayanak.

İnsanlığın mutabık olduğu bu referanslardan doğan yasalara göre seçme iradesi olmayanın, cezai sorumluluğu sınırlıdır. Bitti!

Burası 'ama'ları kaldırmayan yer...

Ama, 'evrensel değerlerden bize ne' diyorsanız, çıkış bulmak için bir şansınız daha var; çoğu taşrada doğmuş mevcut hükümetin mensupları muhayyilelerini zorlayıp taşrada çocuğun taşla kurduğu ilişkiyi düşünebilirler!

Babam anlatırdı; çocukken köyünün yakınından geçen trene koşarak gider ve yolculara el sallarlarmış. Olur da, yolculardan biri okuduğu bir gazeteyi pencereden atar diye beklerlermiş. Tren uzaklaştığında arkasından taş atarlarmış. Bir tür selamlama onlar için. Onlara gazetesini veren yolculara, verecek başka bir şeyleri yok çünkü. El sallamak, taşla selamlamak dışında. Bu eylemin onların gözünde gölde halkaları büyüyen taşları izlemekten farkı yok.

Onlar uzaklaşıp giden trenin gerisinde kalanlar. Giden medeniyetin ardından bakanlar. Onlar için taş atmak 'Buradayız' demenin bir aracı. Taşrada her şeye taş atılır çünkü; göle, güneşe, sesini duysun diye anneye. Anneye bile taş atılır. Çocuğun orada olduğunu bilsin diye atılır.

Çocuk bu; gösterilerde, karşısına çıkan, modern teçhizatla donanmış Robokopların miğferlerinden görünmeyen gözleri görmek için bile, taş atıyor olabilir!

Taşrada taş bir dildir. Çocuğun sahip olduğu yegâne dil.

Gölde halkaları büyüten yassı çakılları bulmak üzere, kıyıyı yoklayan çocuğun eylemi ne kadar masumsa, aynı masumiyet karinesini sokak gösterilerinde işletecek bir vicdan gerekiyor bize. Siyasete yön verenlerin önlerindeki dosyalardan başlarını kaldırıp, 'çocukluğu' samimiyetle hatırlamaları gerekiyor.

Çocuğun taş atarak, anlatmak istediğine yoğunlaşan siyaset büyüsiyaset sayılır. Böyle bir siyaset saygıyı hak eder.

Çocukları, ayırım gözetmeksizin kendinden görmek konusunda merhamet göstermeyen bir yönetimse eleştirilmeye mahkûmdur. Olan da bu zaten.

Dünya, bugün Türkiye'ye baktığında koca protokollerin, nükleer anlaşmaların, Birleşmiş Milletler'e meydan okumaların yanında, küçücük avuçlardaki küçük taşları görüyor. Dünyanın saygın entelektüelleri, çocuklara destek vermek üzere Türkiye'ye gelmeyi düşünüyorlar.

Yaklaşık 4000 çocuğu ilgilendiren, 260'ının cezaevinde tutulduğu konuda nihayet yeni bir yasa teklifi hazır. Hükümetin Meclis'e sunacağı tasarıda amaç; çocukları ağır cezalardan korumak ve çocuk mahkemelerinde yargılanmalarını sağlamak.

Yani temel sorun değişmiyor. Çocukları taş attığı için suçlu gören bakış açısında hiçbir kıpırdama yok. Sadece ceza oran ve yöntemlerinde iyileştirme öngörülüyor.

Halbuki, çocuk sevgisi bilinen bir Başbakan'ın hükümetinden başka türlü beklenirdi; daha kuşatıcı, merhametli bir yaklaşım. Çocukların tarafında duran bir yaklaşım. Onları kabahatli, kabahatsiz diye ayırmayan.

Hafta içinde Londra Üniversitesi/SOAS'ta katıldığım konferansta kitap imzalatmak üzere yanıma gelen bir kız öğrenci, 'Türkiye, çocukları taş attıkları için hapsediyormuş doğru mu bu?' diye sordu. Sorudaki masumiyet, Başbakan'ın Gazze ile ilgili gürleyen sesini gölgelemeye yetmiş gibi geldi bana. Keşke Başbakan bunu duyabilse.

Siyasete yön verenler, çocukların taşla suç işleyebileceğine dair düşüncüyü sadece zihinlerinden değil, kalplerinden de söküp atmadıkça, yapacakları hiçbir iyileşme çare olmayacak.

Çocukları suça itenleri vicdanlarda mahkûm etmenin başka yolu yok! b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kadın farkı

Bejan Matur 2010.06.16

Türkiye'de o kadar çok şeyin üzeri kapalı ve sessizlik içinde ki. Yani başımızda, sessizce yaşayanların hayatına dair hiçbir şey bilmiyoruz. Onlara ulaşmamızın kanalları kapatılmış sanki. Fark etme kapılarımıza beton dökülmüş.

En ilgili olanları bile şaşırtan bir gelişme yaşandı geçen hafta; Milli Eğitim Bakanı Nimet Çubukçu, azınlık okullarını ziyaret etti. Ziyaret basında geniş yankı buldu. Basının yoğun ilgisi, Bakan'ı da şaşırtmış olmalı ki şu açıklamayı yapma gereği duymuş: "Açıkçası çok özel bir şey yaptığımı düşünerek yapmadım. Olması gereken bir şey gibi algıladım, o yüzden gösterilen ilgi benim için de şaşırtıcı oldu."

Haberin şaşkınlık yaratan kısmı, ziyaretin ilk defa bakan düzeyinde gerçekleşmiş olması. Sahiden, Lozan'a kadar giden süreçte, onca hükümet, onca bakandan hiçbirinin aklına, azınlık okullarını ziyaret etmek gelmemiş!

Hiçbir Milli Eğitim bakanı, bu ülkenin insanı olan azınlıkların halini sormak, sorunlarını yerinde dinlemek üzere, görev alanındaki okullara gitmeyi düşünmemiş!

Bu görmezden gelme hali giderek kırılıyor. Türkiye'deki pek çok gelişmeye paralel olarak azınlık sorunları da görünürlük kazanıyor. Aslında bu konunun miladı Hrant Dink'in ölümüydü. Hrant'ın gidişi, yaşanan sessizliğin perdesini aralamıştı. Hem azınlıkların kendilerine dönük bir bilinç geliştirmeleri hem de Türkiye'nin genelinin azınlıkları fark etmesi Hrant'ın gidişiyle mümkün oldu.

Aslında bakarsanız bu, azınlıkların kendileri için de bir kırılma noktasıydı. Pek çok Ermeni, Hrant'ı kaybettikten sonra Ermeni kimliğini keşfetti. O kaybın ne anlama geldiğini sorgulamaya başladı.

Hrant'ın ölümünün, görünmeyenleri görünür kıldığı bir gerçek. Ama alınacak o kadar çok mesafe var ki. Bu mesafenin alınmasında bir kadın siyasetçinin inisiyatif alması bana nedense şaşırtıcı gelmiyor. Ermeni okullarını ziyaret etmeyi, bir kadın siyasetçinin düşünmüş olması pek çok nedenle anlaşılır.

Kadınların, kadın duyarlılığını kendilerinde yok etmedikleri sürece, siyasete verecekleri çok şey olduğunu düşünürüm hep. Kadınlığa ait değerlerin siyasete taşınması, siyasetin giremediği alanlarda yol alınmasını sağlar. Tabii 'özcü' anlamda bir 'kadınlıktan' söz etmiyorum. Aksi örneklerini hepinizin bildiği kadınlar değil sözünü ettiklerim.

Kadınların yaşadığı tarih, onların güçle ilişkisinin doğal seyretmesine her dönemde engel oldu. İktidar alanının dışında tutulmaları, güce sahip olduklarında, o güçle ne yapacaklarını bilememelerini getirdi. Gücü, ölçsüz kullanmalarının sebebiydi bu. Devraldıkları gücü, iktidarın asıl sahibinin gözünde, kendini ispatın aracı gibi gördüler çünkü. Bir tür meşruiyet aracıydı gücü bilinen yöntemlerle kullanmak. Siyasette boy gösteren kadınların deneyimlerine bakıldığında bu imkânın nasıl heba edildiği görülür. Türkiye'de Tansu Çiller bu konudaki en hazin örnektir. En kanlı cinayetlerin, en karanlık faili meçhullerin bir kadının başbakanlığında yaşanması ibretlikti.

Ama bilinen olumsuz örnekler, kadınların kendi duyarlılıklarıyla örtüşen politikalarda ısrar etmelerine engel değil. Bugün siyasette, bir kadın dilinden söz edilebiliyor çünkü. Dünyada bunun örnekleri var.

Türkiye'de Nimet Çubukçu, yüklendiği zor görevin ilk günlerinde, bazı açıklamalar yapmıştı. Kullandığı kavramlar bana daha baştan, bu duyarlığın ilk sinyalleriymiş gibi gelmişti; Milli Eğitim müfredatında ayrımcılık içeren öğeleri ayıklamak yönünde bir hazırlık içinde olacaklarını söylüyordu. Barış politikalarını, birey yetiştirmeyi, özgürlük ve eşitlik fikrini çocukların zihninde erken oluşturmayı bakanlığının değer kriterleri arasında sayıyordu.

Müfredattaki ayrımcı, ırkçı, eşitlik karşıtı, farklı grupları yok sayan içerik düşünüldüğünde bir bakanın çıkıp bunları dile getirmesi fazlasıyla dikkat çekici. Çubukçu, görevi devraldığı günden bu zamana ne kadarını başardı bilemiyorum. Ama son azınlık okulu ziyareti, hedeflerinde kararlı olduğunu gösteriyor. Bu yaklaşımı desteklemek ve Çubukçu'nun yapabileceği anlamlı düzenlemeler için ona cesaret vermek gerekiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ayın Büyüttüğü Oğullar

Bejan Matur 2010.06.18

Ne kutlu bir dönüş! Başlanılan yere dönüldü. Habur'dan giriş yapanlar dün tutuklandı. Polis kordonunda mahkemeye çıkarılanlar arasında, gülümseyenler bile vardı! Herkes durumun bir komediye dönüştüğünün farkında demek ki. Pozisyonundan memnun herkes!

Onların gelişine, barış umudu yükleyenler susmalı şimdi. Çünkü şov devam edecek! O görüntülerden benim anladığım şu; politik olan, hayati olanı her durumda gölgeliyor. Türkiye'de, ölümlere hayır diyenlerin sesinin, ölümleri görmezden gelenlerin sesinden zayıf olması çok hazin. Hayatı savunanlar, ölümü savunanlardan hâlâ çok güçsüz. Bu ülkede, kurbanı kim olursa olsun, öldürmeyi kınayan, sarsıcı sivil bir duruş sergilenmedi hiç. Türkiye genelinde, hamasi sloganlar olmaksızın ölümler dursun diye kol kola yürünmedi. Kim olduklarından bağırımsız, ortak kaybımız oldukları için ölenler adına yürünmedi.

Acıları yarıştırmayı seçti herkes. Politik olan insanî olana hep gölge etti.

Evet artık darbeye karşı birlikte yürüyoruz. Gazze için yürüyoruz. Ama hangi gün, 'ne asker, ne dağdakiler ölmesin' diyen bir ses yükseldi? Bırakın, askeri ve dağdakileri, ölen siviller için bile ortak bir ses verilmedi. Sadece ölüme karşı bayraklar hiç yükselmedi.

Bunu yapmış değiliz. Çünkü yaşanan acıları hiçbirimiz kayıp hanemizde görmüyoruz. Siyaset bu kadar hayatı korumuyorken, kim ölüme hayır diyecek?

Neden desin?

Bugün yaşananlar sözün iflasını getiriyor. Şiddeti savunanların, ölümü, öldürmeyi tek dil bilenlerin konuşacağı günler bunlar.

Konuşacaklar; kendi aralarında bildikleri dille konuşacaklar. 'Benden sonra tufan' derken tufanın yok ettiklerine dönüp bakmayacaklar bile.

Vardığımız yer ıssızlık. Buradan insana çıkılmıyor. Buradan 'biz'e çıkılmıyor ne yazık ki. Ve ölümlerin olduğu yerde söz artık çare değil.

Çünkü 'gerçek' dilden taşandır. Dilin sınırları gerçeği anlatmaya yetmez.

Sözün bittiği yerde ise sadece şiir var. Şiirin ruhu kanatlandıran büyüklüğü.

Son yaşananlardan sonra, 2002'de yayımlanan Ayın Büyüttüğü Oğullar şiirime sığındım. On sene önce yazılmıştı. Değişen hiçbir şey olamadığını görmek çok acı...

Bize kanlı bir uykunun, bir kardeşlik sabahı başlatacağı müjdelenmedi.

Cinayetten dönen kardeşiniz, gölgesini gizlediği duvarların ötesini görür.

Ellerini yıkar ve sizi dünyada bir söz olarak bırakır.

Sessiz bir törenle iç geçirme arasında duran yerde gömdüm onları.

Ölü oğullar. Kurban hepsi.

Sanki onlara, kurban oluşlarını hatırlatmak için var yeryüzü.

Yüzleşiyoruz.

Sızlanmaya başlayan bir çırpınmada "yeter" diyorum.

"gidin ve öldürmeyin"

ağzımda kesik bir gülüş. Kâbus olmalı.

Bir cinayetten dönen kardeşim korkutuyor beni.

Kanlar içinde uyanıyorum. Terliyim.

Aç gözlerini. Tırnaklarını acıyan yerlerine bastır.

Biri var mı göğsümü mendiliyle silecek.

Kardeşim bir cinayetten dönüyor. Karanlık dehlizlerden.

Siyah paltosu

Ve gözleriyle.

Ona benzemeyeceğim.

Gece ayaklarımız okşandı ve büyük dağları geçeceğimiz söylendi.

Karlarla bekletilmiş büyük dağları geçtik.

Bahçede ilk gün keskin bir çizgiyle yan yana duran üç yıldızı gördük.

Mutlak. Yol açıcı.

"Bakmak istiyorum ayaklarına" dedi eğilen bir ses.

Onlara, bir daha görüşmeyebiliriz demedim.

Hepimiz biliyorduk.

O dağ oğullarını yedi.

Ve onları bir sese kapattı.

Kolu yok kiminin.

Kimi kör.

Kardeşlik eski bir masalın bilgisinde kaldı.

Kardeşlik acımaydı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ölümün gölgesinde bir değer

Bejan Matur 2010.06.23

Derler ki, Hazreti Adem, cennetten çıktığında ayak bastığı ilk yer Van'mış. Hıristiyan kaynaklarına göre böyle. Sahiden, Van Gölü'nün kıyısında durunca, insana devamlılık hissi veren şeyin, sürmekte olan bir mitoloji olduğunu anlıyorsunuz.

Akdamar adasındaki keşişlerden Süphan Dağı'na, gölün ışığından efsanelere, Van Gölü'nün mitolojisi devam ediyor.

Kök, galiba en değerli miras. Bir kök üzerinden ilerleyen düşünce, en nihayetinde menziline varıyor. Düşüncesini, geçmişteki değerlerle buluşturanların çabası bu nedenle bana hep anlamlı gelir. Gülşen Orhan onlardan biri. Yolu olmayan Bahçesaray'a yol yaptırmak için gösterdiği inadı, şimdilerde klasik Kürt edebiyatının en büyük ustalarından olan Feqiye Teyran'ı dünyaya tanıtmak için gösteriyor.

Fakat buralarda yaşıyorsanız, toprağın derinlerinde duran, üzeri açılmamış değerlere sahip çıkmak, hayatı hatırlatan bir çaba içinde olmak, büyük bir risk. Buraya ait değerlerin gün yüzüne çıkmasına, yaşanan şiddet müsaade etmiyor çünkü.

Birileri ölürken, kültürden söz etmek hiç kolay değil. Yaptığınız etkinliğe Avrupa Birliği'nin tamamını da toptasınız içiniz yaşanan acıya kilitlenir. Van'a 'Feqiye Teyran Festivali' için gelen büyükelçilerin ve diğer katılımcıların moralini yerle yeksan eden haber benzer bir etki yarattı.

Silahlar konuşmaya başladığında muhatabın artık siyaset olmadığını düşünmek yeterince ümit kırıcı. Bundan böyle birbirini besleyen şiddet konuşacak. Havalanan helikopterler, sınıra yığılan askerler, roketatarlar arasında, hayat usulca sahneden çekiliyor. İstenen de buydu zaten!

Feqiye Teyran Festivali ne yazık ki, ölüm acısının gölgesinde yapıldı. Daha Van'dayken gelen şehit haberleri ile yıkılan Gülşen Orhan'a moral vermek için 'zamana senin yaptıkların kalır' diyebildim ancak.

Avrupa Birliği elçileri ile Bahçesaray'daki kadınlar arasında oynanacak satranç fotoğrafının hayalini kuran Devlet Bakanı Egemen Bağış'ın hayalinin yarıda kalması ayrıca üzücüydü. Festivale verdiği büyük desteğin böylesi acı bir haberle kesintiye uğraması herkes için moral bozucuydu.

İptal olan konserlere rağmen, büyük bir grup Bahçesaray yoluna koyulduk.

Asıl adı Müküs olan Bahçesaray'ın girişinde bizi şu pankart karşıladı; 'Yolun sonuna kadar gitmeyi başaran, kimseye ihtiyaç duymaz'. Yolun sonuna gelmeyi başarmıştık!

Bahçesaray, 3.000 metreye yaklaşan rakımıyla Krapet geçidinden bakınca çok derinlerde gözle seçilmeyen küçük bir köy gibi. Uçurumlardan geçilerek varılan dağların arasındaki bir cennet.

Karlar altında kaldığı yıllar boyunca, medeniyetin nimetlerinden olduğu kadar, kötülüklerinden de uzak kalmış! Giderek, ücrada kalmanın kültürü koruyan şey olduğuna ikna olacağım!

Dünyanın sonuna geldiğimizi hissettiren, girişte gördüğümüz pankart değildi sadece; dağların yüreğinden akan Müküs çayının berrak suyu, geçtiği her yeri tazeliyor sanki. Başınızı kaldırdığınızda dağların yüksekliği kalbinizi büyütüyor.

Dün sabah uyandığımda bir dağın en derininde uyumanın ne demek olduğunu gördüm. Feqiye Teyran'ın şiirini var eden doğanın, korunmuş olduğuna şükrederek.

Bahçesaray'ın efsanevi Belediye Başkanı Naci Orhan, festival açılışında konuşmak üzere sahneye çıktığında 'Ben ne söyleyeyim kızım burada, o çıksın konuşsun.' dedi.

Elbette Gülşen Orhan konuşacaktı. Kendi kültür mirasına bu kadar bağlı bir genç kadın olarak, söyleyeceği çok şey vardı. Gülşen Orhan'ı vekilliği dışında, TRT Şeş'in açılışında söylediği 'Dotmam' şarkısıyla hatırlarsınız. Ama onun insanın içine işleyen samimiyetini görmek için, Bahçesaray'da misafiri olmalısınız.

Festival bünyesinde sadece Türkiye'den değil, İran, Irak, Suriye ve Avrupa'dan pek çok Kürt entelektüel bir araya geldi. Helün Fırat'ın çabaları da eklenince, ortaya kadınların elinden çıkan muhteşem bir kültür organizasyonu çıktı. Kürtler tarafından hesapsız bir sevgiyle sevilen Dengir Mir Mehmet Fırat'ın varlığıyla da anlam kazanan etkinlik önümüzdeki yıllarda devam edecek.

Gülşen Orhan, Feqiye Teyran hazinesinin keşfedilmesine vesile oldu. Bundan sonrası o hazinenin doğru tanıtılmasını sağlamakta. Tabii uyuyan hazinenin yeniden yeşermesine müsaade edilirse!

b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Açılımı kim sürdürecektir!?

Bejan Matur 2010.06.25

Ölümlerin yeniden yaşanması, her gün yenisi eklenen şehit cenazelerinin sunulma tarzı, Türkiye'de ölümlerin normalleştirilebileceğini gösteriyor. Buna alışmamız, ölümü normalleştirmemiz bekleniyor!

Açılım başladığından bu yana, medyada yer alan 'son bir ayda 45 ölü', 'son üç ayda şu kadar ölü' haberleri farkında olalım ya da olmayalım unuttuğumuz bir tehlikeyi akla getiriyor; acıdan uzaklaşmış istatistikleri.

Devlet Bakanı Egemen Bağış, PKK'nın son Şemdinli saldırısı sonrasında haklı ve insani bir duruş sergiledi; gelen ölüm haberlerine tepki olarak "Bugün 23 ailenin ocağına ateş düştü." diyerek, ölüme saygıyı, toplumsal değerlere olan hürmeti hatırlattı.

Çünkü ölünün hakkı vardır. Bunu bütün dinler vazeder. Ölümde ideoloji yoktur. Ölümün kimliği yoktur. Ölüm yaşandığında yapılması gereken, ölümün de bir hakkı olduğunu hatırlamaktır sadece.

Son beş günde, Van/Bahçesaray'dan Adıyaman/Nemrut'a, oradan Maraş'a büyük bir yolculuk yaptım. Dengir Mir Mehmet Fırat'la beraberdik. Bahçesaray'dan başlayarak karayoluyla geçtiğimiz pek çok yerde insanlarla konuştum. Öldürülen masum insanlar için nasıl acı çekildiğini gördüm. Ve sonra, İstanbul Halkalı'daki saldırıda hayatını kaybeden zavallı çocuğun, Buse'nin kız kardeşinin rüyasını dinledim; 'Ablam rüyamda bana dedi ki...' diye başlayan ve tamamlanmayan bir cümle kuruyordu. O rüya tamamlanmadı evet. Ama yarım kalan o sözlerden doğacak başka bir imkân var. Bu imkân hayatımızdan çekilmiş değil!

Bütün bu olanlara bakınca ölümlerimizin başında durup bir karara varmamız gerekiyor; sorun artık etnik boyutundan çıkarılıp insani düzeyde tartışılmak zorunda. Çünkü ancak insani düzeyden bakıldığında birbirimize varmanın yolunu bulabiliriz. Yoksa paramparça bir algı ve onun getirdiği dağılma kaçınılmaz.

Diyarbakır'dan bir arkadaşım ile konuşuyorum; 'Artık bütün milliyetçi referanslardan uzaklaşıyor ruhum.' diyor. Benzer kelimelerle olmasa da, bu yolculukta doğudaki pek çok insandan aynı şeyi duydum. Ölümlerin bir kimlik adına gerçekleşmesini artık kolay anlatamayacaklar.

Bu çağda demokratik haklarından söz ederken, demokratik olmayan yöntemler kullanmanın mazeretini bulamazlar. Demokratik hak mücadelesi demokratik yöntemleri gerektirir çünkü.

Bunda ısrar edenler, mücadelesinin haklılığına kimseyi ikna edemez. Hasbelkader ikna ettiklerini de giderek kaybeder! Çünkü artık herkes şunun farkında; masumlara yönelen şiddet bir hak arama yöntemi olamaz.

Bu kadar büyük acıların yaşandığı günlerde, Güneydoğu'yu bir uçtan bir uca geçmek bir şanstı. Konuştuğum hemen herkeste aynı acıyı, aynı acımayı görmek, ümitli olmak için bir sebep. Dengir Mir Fırat'a yol boyunca gösterilen teveccühü görmek ise hükümetin heba ettiği fırsatları düşündürdü bana. Kürt kökenli vekillerin konuşmalarına sınırlama koyan Başbakan, Dengir Bey'i Güneydoğu'da bir kez olsun gördü mü acaba? Görseydi, açılımın kaderini değiştirecek bir karar verebilirdi belki.

Açılıma başından bu yana, Dengir Fırat gibi, bölgede çok ciddi saygı duyulan, sevilen bir siyasetçi yön vermeliydi. Sadece AKP'ye oy veren değil, BDP tabanı tarafından bile sevilen biri çünkü. İçerden olan, toplumunun değerlerini sahiplenen bir siyasetçinin bölgeden gelen sempati de eklenince hangi yaralara merhem olacağını tahayyül etmek zor değil.

Açılım konusu bize şunu net olarak gösterdi; muhafazakârlar Türkiye'de devrimci denilebilecek bir değişim mantığını üretmekte zorlanıyorlar. Açılım muhafazakârların bu özelliklerini ilk defa bu kadar açık hale getirdi.

Dengir Bey'in Kürt meselesinde inisiyatif almasını Başbakan ister mi bilemem. Ama birilerinin Başbakan'a şunu hatırlatmasında fayda var; açılım sürecinde yapılan hataları, kötü yönetimi, basiretsiz siyasetçilerin elinde başa saran süreci hâlâ işletmek, ileri götürmek mümkün. Buse'nin rüyada söyleyemediklerini duyabiliriz hâlâ. Onun yarım kalan sözlerini hepimiz vicdanlarımızı siper ederek hissedebiliriz. Türk, Kürt hep beraber. Çünkü, bir kan uykusunda, rüyalarımızı tamamlamamıza engel olanlar tersini istiyor. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Başbakan'ın 'biz'i

Bejan Matur 2010.06.30

Başbakan Erdoğan, son grup toplantısında her zamanki etkili hitabetiyle soruyor 'Olağanüstü hali kim kaldırdı? TRT Şeş yayını kim başlattı?..'

İyi de, bütün bunlar dağda kekik toplayan masum köylülere askerin ateş etmesine engel olamıyor. Yapılanların çok daha fazlası, zavallı Buse'nin askerî araçta roketle parçalanmasına engel olamıyor.

Ortada, hedefine ulaşmak konusunda şiddeti seçmiş bir örgüt ve onun dönüşerek de olsa sistem içi hale gelmesine zinhar müsaade etmeyen bir iktidar olduğu sürece, daha çok sivil ölecek bu ülkede. Sadece kekik toplayan değil, koyunlarını otlatan, sokakta yürüyen çok insan...

Başbakan'ın haklı isyanında gözden kaçırdığı temel gerçek şu; 'biz yaptık, biz değiştirdik, biz düzenledik' söylemi, Türkiye için yeterli değil.

Türkiye gibi demokrasisi yetersiz ülkelerde, sistemin dışında kalanları, sisteme dahil etmeyi başaramazsanız, bütün emeklerinizi berhava edecek kara delikler, alınamayan virajlar yolunuzdan sizi döndürür.

Başbakan, "Hiç kimse destek vermese de biz yolumuza devam edeceğiz, demokratikleşmeden vazgeçemeyiz." diyor. Demokratikleşme konusundaki bu kararlılık takdire şayandır. Ancak partisi yola devam ederken, karşılaşılabilecek pürüzleri ne yapmayı düşünüyor?

Kan döken, masumların hayatına kastedenleri güçsüz bırakmak konusunda hangi riskleri göze alıyor? Almayı düşünüyor mu? Yahut düşünüyor da söylemiyor mu?

Daha önce de birkaç vesileyle yazdım; Türkiye'de etnik ve dinî talepler, demokratikleşme konusunda bir mutabakata vardıklarında dönüştürücü, büyük bir güç olurlar. Türkiye'de iktidara gelenlerin temel sorunu, rejimin kodlarını değiştirecek yeniliklerde kararlı olamamaları. Bu kararsızlık biraz konfordan, biraz da statükonun kendilerine vaat ettiği ikbalden kaynaklanıyor.

Temel sorun, Türkiye'de muhafaza-kârların da, vesayetçi rejimin reflekslerini benimsemiş olması. Cumhuriyet rejimi nasıl bir kadro hareketi olarak başlamış ve oradan zinhar bir değişiklik yapılmasına müsaade etmiyorsa, aynı mantık muhafazakârlar için de geçerli. Türkiye'nin muhafazakârları da, kutsal devlet mantığını bırakmaya niyetli görünmüyor.

Belli ki kaybedeceklerini, kazanacaklarından daha önemli buluyorlar. Yolumuza çıkan, devasa şiddeti ne yapacağı konusunda çok da ümit vermeyen bir zihniyet bu.

Halbuki daha derin, katılımcı bir demokrasi için çabalamak, ahlakî değerlerle de, hakkaniyet anlayışıyla da daha çok örtüşürdü!

En nihayetinde PKK, varlığını şiddetle oluşturmuş, DNA'sında şiddet olan bir yapı. Hedeflerine ulaşmak konusunda bildiği yöntemle, şiddete sığınıyor. Mevcut hacmiyle azımsanmayacak bir yer kaplıyor.

PKK tasfiye edileceği korkusuyla hareket ederken şu dönemde radikal ve giderek marjinal bir eğilim gösteriyor. Bunu kendileri de açıkça dillendirmekte sakınca görmüyorlar. Özellikle Tokat/Reşadiye sonrası uyguladığı şiddet, PKK'nın bile tarihinde radikal bir kırılmadır. Hatta kriminal uzmanlar PKK'nın, bir tür 'otistik' tavır içinde olduğunu söylüyorlar.

Hal buyken, kendi varlığını tehlikede gördüğünden, olabilecek en marjinal davranışa yönelmekte beis görmeyen bir yapıyı üreten devletin Başbakan'ı çok daha kuşatıcı bir vizyon sergilemeli diye bekliyor insan.

Çünkü bir iktidar, yaptıklarından daha çok yapamadıklarından sorumludur. Bir başbakan ülkesinde siviller ölürken, yapamadıklarının hesabını vermekle yükümlüdür. Muhalefetin çıkardığı zorluklara, KCK operasyonunu tezgâhlayan yargının derin unsurlarına rağmen bu gerçek değişmez!

Çünkü şiddetin alanını yukarıdan olmayan, elitist davranmayan yaklaşım küçültür.

Tabandaki rahatsızlığın gerçek doğasını görmeli Başbakan. O tabana da hitap edecek politikalar üretmeli. Ve daha da önemlisi 'biz' kavramını genişletmeli. Sorunun gövdesini oluşturanları da o 'biz'e dahil etmeli. Yoksa işi çok zor! b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mardin, açılıma devam ediyor

Bejan Matur 2010.07.02

Mardin'deyim. Deyrul Zeferan'ın terasından sonsuz Mardin Ovası'na bakıyorum. Geçtiğimiz yıldan bugüne çok şey değişmiş. Geçen temmuzda bir sempozyum için geldiğimizde, burada olabileceklerin ilk işaretlerini görmüştük.

Şimdi sonuçları yaşanıyor. Vali Hasan Duruer'in ifadesiyle 'Mardin açılıma devam ediyor'. Şehrin hemen her köşesinde bir çalışma var. Her sokağında kültür ve sanat.

Gözle görülür canlılıkta seyreden turizm yatırımlarına, kültür çalışmaları eşlik ediyor. Henüz tamamlanan bienalin yankıları sürerken, bayrağı Akademi GAP atölyesi devralmış.

GAP Kültür Birliği himayesinde yürütülen proje, bölgeden seçilen 144 yetenekli genci, alanında tanınan isimlerle buluşturdu.

Edebiyat, düşünce, güzel sanatlar, tiyatro, sinema ve müzik atölyelerinde gençlerle buluşmak, ders veren herkes için eşsiz bir deneyimdi.

Şu günlerin karamsarlığını yenmek için atölyeye devam eden gençlere bakıyorum: Duyarlıklarını örme biçimleri, muhakemelerini oluşturma yöntemleri öyle heyecan verici ki. Onlara baktığımda zihnimdeki doğu batı eriyor. Her biri gelecekte yaratıcılıklarını konuşturacak pırıl pırıl çocuklar. O kadar ki, birikimleriyle hocaları bile zorluyorlar.

Öğrencilerle sınır koymadan, her şeyi konuşuyoruz. Kültürü, kimliği, siyaseti... Hepsi olanların o kadar farkında ki. Batmanlı bir öğrenci 'Hocam eğer medya mensubu olmasaydınız size bir aylık bir medya orucu yapmanızı önerecektim.' diyor. Medyanın yansıttığı haberlerin merkezinde yaşıyorlar çünkü. Gerçeği onlar teneffüs ediyor. Gerçeğin bize yansıtılandan ibaret olmadığını biliyorlar.

Biz bunları konuşurken Siirt'ten çatışma haberi geliyor.

Bir yanda büyük bir coşkuyla devam eden hayat, diğer yanda ölümler. Gençlerin yüzü gölgeleniyor. Hayata karşı olan, hayatı yok eden bu yıkıcılığa nasıl karşı koyacaklar, hangi araç, hangi güçle?

Onları hangi güçle donatırsan, bütün bu yıkıcılığı aşacak direnci gösterirler?

Vali Duruer, önümüzdeki eylül ayında Erbil'e yapacağı resmi ziyaretten söz ediyor. Erbil'e valilik düzeyinde ilk ziyaret olacakmış. Bunu büyük bir şevkle ifade ediyor. Suriye'nin Haseki şehrine gönderdiği ağaçlardan söz ediyor sonra. Benelüks hayalini hatırlatarak, iki ülke arasındaki sınırın yapaylığına işaret ediyor. Hasekililer 'Mardin valisinin gönderdiği hiçbir ağaç kurumadı' diyorlarmış.

Dikilen ağaçların kurumaması neyle sağlanacak? Ekonomik entegrasyon yeterli mi? Ticaret Bakanı Zafer Çağlayan, ölümlerin gölgesinde Ortadoğu Ticaret Fuarı'nı açıp, Erbil'e gitmiş. Bütün bunlar yetecek mi?

Mardin sahip olduğu özellikleri, değere dönüştürmeye çabalarken, o çabaya gölge eden anlayış da değişiyor bir yandan; Deyrül Zaferan Manastırı'na giderken, bize eşlik eden hocalardan biri, dağdaki 'Ne mutlu Türk'üm diyene' yazısını göstererek 'Bakın bu yazılar son birkaç yıldır yenilenmiyor. Eskiden her ay kireci yenilenir, taşları düzeltilirdi' diyor.

Memleketin münasip tepelerine 'ne mutlu...' diye yazan anlayış hatasını fark etmiş demek ki!

Ama kireçleri tazelememek tek başına yetmez. Sloganların dayattığı zoru hafızalardan silecek bir anlayış gerekli.

Çünkü bölgede yaşanan hayatın akışını bozan hatalar o anlayışın eseri. Faili meçhullere giden listenin, görünmeyen yüzünde, kültürel değerleri hiçe sayan o anlayış vardı. Bunun en tipik örneğini dün gece Mardinlilerden dinledim. Mardin Kalesi, askerî alan ilan edildiği için yıllardır vatandaşın ziyaretine kapalıymış. Mardinliler, bu yasak neticesinde, o maneviyattan bile mahrum bırakılmışlar.

Şer isteyenler iyi bilir; Hızır Aleyhisselam'ın manevî gücü ve desteğinden yalıtılan hayatta kötülüğü yeşertmek daha kolay!

Hızır'ın yardımı bu toprağın derinlerinden doğan güçtür çünkü. Toplumun kendi gücü...

Unutmayın, gerçeğin kuruması, maneviyatın çekilmesiyle başlar. .

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürtlerle yaşamak zorunda mısınız?

Bejan Matur 2010.07.07

İfrat ile tefrit arasında gidip geliyoruz. Birlikte yaşarken baskı yöntemleri dışında bir yol bilmeyenler, iş zora girince ayrılmayı tartışmaya başladılar. Rejimin kalesi olan gazeteden 'Türkiye Türklerindir' gazetesine, son

günlerin konusu, Kürtlerle birlikte yaşamının tartışılması, 'birlikte yaşamak zorunda mıyız?' sorusunun sorulması.

Elbette değilsiniz! İnsanın herhangi bir şeyi zorla yapması savunulamaz... Bütün bu yaşananlar Cumhuriyet'in zor politikalarının eseri olduğuna göre, zor her alanda terk edilmeli.

Türkiye'de yaşayan herkesin özgür bir irade ile birlikte yaşamaya evet demesi istenen mutlu son. Ama soru, 'birlikte yaşamak zorunda mıyız?' gibi okuyucuyu, dinleyiciyi tavır almaya sevk eden bir soru olarak mı sorulmalı? Tartışmanın alt metni önemli. Demokrasi kisvesi altında yürütülen bu şov, deşifre edilmeye muhtaç; 'Kürtlerle birlikte yaşamak zorunda mıyız' sorusunu soranların mantık silsilesi yine dehşet verici!

Aslında burada konuşmamız gereken, Türkiye'nin demokratikleşmesi, merkez-çevre ilişkisinin yeniden tanımlanması, devletin toplumla kurduğu efendi-köle mantığının değişmesini istemeyenlerin başvurdukları kavramlar. 28 Şubat'ta bu, irtica tehlikesiydi. Bu yılın popüler tartışması 'sivil vesayet' olarak şekillendi. Kürt sorununda, ölümler ilk sıraya oturunca, tartışma 'birlikte yaşamak zorunda mıyız' sorusuna evrildi. Bütün bu tartışmaları başlatan cenah hep aynı. Devlet-toplum ilişkisinde statükonun devamını savunanlar.

Demokrasi iddiasıyla yapılan bu önermenin altında yatan, gizli ırkçılığı, sorumsuzluğu deşifre etmek bu nedenle önemli.

'Kürtlerle ayrılığı yazmadan çok düşünen, çok zorlanarak yazanlara' keşfettiği bu gerçeği yazdıran nedir acaba? Yaşanan kayıplar ve toplumun huzursuzluğu mu? Kayıplar daha önce de vardı. Üstelik sayı 50 bin! Ve geçmişin kayıpları bugünkünden az değil.

Bu, 'ayrılma' aydınlanmasını yaşatan ne ola?

Bir günde mi demokrat olmaya karar verdiler? 'Medeni ölçüler içinde anlaşılamayanlar ayrılabilir' kanaatine bir günde mi vardılar?

Sözlerinin gerisindeki kibri, sevgisizliği fark edilmez sanıyorlar belki de!

Hatta aşağılama, küçümsemeyi...

Son demokrasi performanslarını 'bu köylülükle, gerilikle yaşamaya değmez' duygusu ne kadar belirliyor acaba?

Emin olun, aynı argüman, aynı timsah gözyaşları diğer tarafta da var. Kayıpları siyasetlerinin devamına vesile kılanların, toplumun genelinin ne düşündüğü umurunda değil.

İstatistiklere tapan bu efendilerin, 'Kürtlerin ne kadarı ayrılığı savunuyor' hakkında bir fikirleri de yok üstelik.

Dünyadaki başarılı entegrasyon örnekleri arasında sayılan Kürt/Türk entegrasyonu hakkında, bırakın vicdan sahibi entelektüel tavrı, bir sosyolog olarak bile sorumlu davranmıyorlar.

'Kadın alıp verme' tartışmasının, ahlaki ölçüleri aşan içeriği de gösterdi ki, birlikte yaşamak konusunda herkes en zahmetsiz olana sığınıyor. Kimi evliliğe, kimi ayrılmaya...

Barişi kurmak zahmetlidir. Bildiğiniz bütün değerler, şiddetin taarruzu altında yok olmuşsa, yeni bir konuşma başlatmak, büyük samimiyet gerektirir; Her şeyden önce, timsah gözyaşlarını terk edip, gerçek acıyı yüreğinizde duymalısınız. Çünkü ancak acının dağladığı yüreklerden, tevekkül doğar. Bariş o tevekkülden zuhur eder.

O tevekkül sayesinde, bize öğretilen kardeşliğin, bir yok sayma olduğunu fark ederiz.

Farklı olan, farklılığını yaşamak isteyen birinin, farklılığını baş tacı edinirse ancak barışı üretebileceğimizi bize o acı söyler. Farklılıklarımızı pamuklar içinde sarılıp sarmalarsak, birlikte yaşamaya devam edebileceğimizi...

Özgürlük dediğiniz, sorumluluğun bahçesinde yeşerir. Sorumlu hissetmediğin, geleceğini dert etmediğin birini, zorlandığın ilk virajda sırtından atmak demokratlıkla bağdaşmaz.

Ayrılık tartışmasını bari samimi yürütebilseler! Bu kadar sahtelikle yaşamayı nasıl becerebildikleri de başka bir soru!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Başbuğ sineması

Bejan Matur 2010.07.09

Ekranında Genelkurmay Başkanı. Fonda ışığı abartıldığı için kırmızısı patlamış sırma işlemeli Genelkurmay ve Türk bayrakları. Bol miktarda apolet...

Bir an kendimi, bir David Lynch filminde hissettim. Yaşlılığını kabullenmek istemeyen aktristin, abartılı 'kitch' bir dekor içinde, yüzünden dökülen makyajla 'Silencio' dediği sahne.

Filmde 'Silencio/Sessizlik' kelimesi perdeyi kapatır...

Ama hayatta kapanmıyor. Çoktan kapanması gereken perde bir sakillikle devam ediyor. Rolü çoktan değişen aktris, bildiği replikten başkasına intibak etmiyor.

Gerçeği kaybetmek, gerçeklik duygusunun yitimi tam da böyle bir şeydir. Dünyada olup bitenler, insanlığın yöneldiği yeni değerler ilginizi çekmez.

Ve temsil, zamanın ruhundan dışarıya düştüğü için bir 'dekadan'a dönüşür.

Bir düşkünlük hali bu. Davranışlar, duygular hayattan beslenmediği için, tekrarın girdabında giderek solan sözler bir tiyatro hissi verir.

Bir Genelkurmay Başkanı, savaş yahut güvenliği ilgilendiren somut bir açıklama yapmayacaksa neden ekrana çıkma gereği duyar? Diyelim gerek duydu; neden üniforma giyer?

Askeri bir ortamda mıdır? Televizyon göreviyle ilgili bir alan mıdır?

Karşısında, paşasının söylediği her söze bir mumyanın hayretiyle kaşlarını kaldırarak bakan Uğur Dündar var.

Sorun da burada zaten. Bu dekadan, bu gerçeklik kaybı, sadece paşanın kavramakta zorlandığı bir durum değil. Paşayı o dekorda izleyici ile buluşturmayı habercilik sanan zihniyet de aynı sakillikle malul.

Kaybedilen statülerin, ilanihaye yaşayacağına iman etmiş ruhların hüznünlü gösterisi.

Geçmişte sahip olduklarıyla, kendi imgelerini neden onca çakiştırdıklarını sorgulama gereği duymayan, kendilerine sunulan iktidarı, günü geldiğinde bırakmayı akıl etmeyen kendinden menkul bir hak görme!

Paşa, kutsal ordudan söz ediyor. Geçmişte belki öyleydi.- İslam tarihini bilenler aksini iddia etse de. (bkz, 'Peygamber Ocağı' Ali Bulaç, 28.6.2010, Zaman) -

O halde şöyle soralım; günümüzde kutsala yüklenen anlamla, geçmişteki anlam aynı şey mi?

Kutsalı hayatından bunca dışlayan, seküler bir rejimde, ordunun yüklendiği kutsal misyonun gerçekliği ne kadardır?

Sorgulanması gereken budur. Paşanın iddia ettiği kutsal, çoktan nostaljik bir kabuğa bürünmüş.

Aslında sorun siyasetin alanının genişlemesinde. Siyasetin alanı genişledikçe, o alanı gereğinden fazla belirlemeye alışan ordu, duracağı yeri kabullenmekte zorlanıyor.

Darbelerle yahut dolaylı, siyaset üzerinde söz sahibi olan asker, etkinliğini yitirmeye başlayınca, asıl görevi olan güvenlik alanını bile boş bırakıyor.

Çünkü geçmişte güvenlik ve siyaseti beraber yürütüyordu. Siyaset ayağını siviller devralınca, tek başına güvenlikle kendini ifade etmeyi, iktidarı açısından yetersiz buluyor.

Görev alanındakilerin geleceği konusunda, sorumlu bir tavır benimsemektense, hemen her konuda 'dedikoducu yaşlı bir kadın'ı andıran bir üslupla, ekranlarda tıslayarak konuşan bir Generale, ancak bir filmde katlanılabilir.

Ama sinemada değiliz. Duyduklarımız kurgu değil.

Ama şu da bir gerçek: Gücünün sınırlarını kabullenmeyen, hak ettiğinden fazlasına talip bütün bünyeler gibi Paşa da mutsuzlukla malul. Mutsuzluğu örtmenin en kestirme yolu da sahte gösteriştir.

Düşkün diktatörlüklerdeki plastik şaşaa gibi, bizim ordumuz da son temsilini yaşıyor.

'Silencio' deyip perdeyi kapatacak. Ve film o işaretle bitecek.

Bu tiyatronun ümit veren tek yanı; güçsüzlüğü ekranlardan taşıyor olması. Dökülen 'kitch' bir dekorun içinde, etkili ve muzaffer olduğuna inanan bir general, sadece yaşlı değil, zayıftır da.

Ve asıl sevindirici olan, bu zayıflık sadece onun şahsına mahsus değil. Temsil ettiği zihniyetin zayıflığını da yansıtıyor. Zamanın ruhuna uymamanın bedeli... Daha fazla uzatmadan, perdeyi kapatsa da, yeni sözlerin önü açılrsa...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Referandumda neyi oylayacağız?

Bejan Matur 2010.07.14

Türkiye'nin en uzun yazı... 'Türkiye hassas bir dönemden geçiyor' denir hep. Ama galiba bu dönem, sahiden hassas. Artık meseleleri gerçekliğiyle konuşabileceğimiz bir iklime giriyoruz.

Türkiye demokrasisinin en sert kavşağı; silahların gölgesinde, ölümlerin, kayıpların yeniden yaşatıldığı bir zamanda belki de son kez birbirimize, kişisel olan üzerinden saldırıyoruz. Kişisel olan üzerinden yapıyoruz hesaplarımızı.

Siyasi parti başkanları, Meclis'te grup konuşması yapıyor. Konu referandum. Konuşmalardaki karmaşanın aksine, 'evet'le 'hayır' arasındaki çizgi net.

Önümüzdeki seçimin konusu bir zihniyetin oylanması. Kimin tarafından yönetileceğimize değil, bir zihniyetin devam edip etmeyeceğine oy vereceğiz. Darbe anayasasını tümden değiştirecek zeminin, kapısı böylece aralanacak.

Bu seçimin önemi, bir zihniyeti oylamasında. O nedenle daha önceki seçimlerde olduğu gibi, liderlerin kişisel zaafıları, yanlışları, müstakbel yanlışları, birer argüman olarak etkili değil.

Kişisel 'hodri meydan'lara prim vermeyen bir seçim bu. Değişiklik önerisi, siyasi partileri ve parti programlarını aşan bir anlama sahip. Seçilmişler belki de ilk defa atanmışların kontrolünden çıkacaklar. Siyasetin meşruiyetini kurmaya çalışan bir reform bu.

'Hayır'cı cephe, mevcut iktidarın bürokrasiden bağımsızlaşacağını düşünerek 'hayır' diyor ama günün sonunda, AKP'nin değil, Türkiye siyasetinin geleceğini, meşruiyetini yeniden yapılandıran bir paket bu.

Referandum sandığı şeffaf bir ölçü koyuyor ortaya. Her şey gün gibi ortada. Yapılan jestler, söylenen sözler o şeffaflıktan kaçamaz.

Referandum sandığına gidip gitmemek, o nedenle başlı başına bir anlama sahip.

Darbeye karşı çıkmakla çıkmamak kadar net bir sonuç bu. 'Darbeye karşıyım ama...' demenin, ama'dan sonraki üç noktayı tamamlamak kimse için kolay değil.

Çünkü seçmenin reflekslerine yön veren mantık basittir. Orada 'ak'la, 'kara' kuralı işler. Seçmen dediğin, karmaşık olana yüz vermediği gibi en yalın hakikatleri seçer.

O yalınlığın altında, insanlığın büyük tarihinden süzölmüş bilgi vardır çünkü; İyiden yana olmak. Hayatı savunmak. Yapıcı olanı onaylamak. Yıkıcı olana karşı çıkmak gibi.

Referandumda, CHP ve MHP ile aynı safa düştüğü için pozisyonu daha da sorunlu hale gelen BDP seçmenine 'hayır' dedirtmekte zorlanacağı için, onu eve kapatmayı seçti.

Yani Kürt seçmenlerin bir kısmı, darbe anayasası değişikliği oylanırken evlerinde oturacak. Sandığı protesto edecekler.

Bu tavır alışta, tek belirleyicinin, değişiklik teklifini veren iktidar partisi olması hazindir. Bir zihniyet değişimi oylanırken, seçmenin bu kadar antidemokratik bir tavra zorlanması manidardır;

29 Mart yerel seçimlerini hatırlayın. DTP, AKP'yi hedefine koyarak 'Oyumuzu kendimize vereceğiz, Kürtlerin oyu Kürtlere' argümanını çokça işlemişti. Sonuç da aldılar üstelik. Bu defa aynı sonucu alacaklarına ihtimal vermiyorum; pek çok nedenle...

Her şeyden önce, seçmeni evde tutmak normalin karşıtı olan yasakçı tavrı gösteriyor. Bu tavra seçmen uysa da, yasak duygusu içten içe rahatsız edecektir. Mahalle aralarında gezen gardiyanların bir tür tehdit unsuru olduğu gözden kaçmayacaktır.

Ayrıca, siyasette 'biz' duygusu yaratmanın en etkili aracı 'biz'i görünür kılmaktır. Evine kapattığın insanla 'biz'in görünürlüğünü riske etmiş olursun.

Ayrıca, 'Evet ile hayır' oranlarının belirleyici olacağı bir referandumda, 'ben karışmıyorum' demek, ortak gelecek, birlikte yaşamak idealleri ile de çelişiyor. Bu marjinal tavrı, olsa olsa çete mantığı açıklar. Kendisini, var olan seçeneklerin dışında tutmaya çalışmanın çete mantığı dışında bir izahı olamaz.

Bu yaz iktidar partisi açısından zorluklarla dolu evet. Ama sanıyorum en zor sınavı BDP verecek.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tarihin yazacağı fedakârlık!

Bejan Matur 2010.07.16

Ertuğrul Özkök eskiden daha ince akıl yürütmeler yapardı. Çok iyi bildiği toplum mühendisliği yöntemini daha iyi kullanırdı.

Nedendir bilinmez, bu özelliğini konuşturmada eskisi kadar başarılı değil!

Kılı kırk yararak, bin kuyruğu birbirine dolandırmadan sunduğu düşünceler artık birbirine dolanıyor. Sadece birbirine değil, kendi ayağına da...

Geçtiğimiz günlerde başlattığı tartışma, gizli ırkçılığını, kibri ele verince, üzülüp "Hu, Dağdaki Arkadaş işittin mi" başlıklı bir yazı kaleme almış. 'Kimyasal Ali' sıfatını uygun gördüğü dağdaki arkadaşlarına, birlik, beraberlik korosunu şikâyet ediyor!

Baştan aşağıya sorunlu olan yazıdaki en vahim yan; Özkök'ün kafasındaki Kürtlük algısı.

Sosyoloji bildiğini iddia eden Özkök, milyonlarca insandan oluşan bir toplumu tarif ederken, bütün kategorileri atlayıp, Kürtlüğü bir özelliğe indiriyor? Özkök'ün kafasındaki Kürtler, elinde silah dağda dolaşanlar, adam öldürenler!

Kürt'ten bunu anlıyor sadece. Ve bunu anladığı için de; birlikte yaşama adabı, kültürü hakkında, kendisini ders verecek konumda görüyor.

Özkök'ün Kürtlere ders verirken kurduğu mantık daha baştan, meseleyi anlamasına engel. Halbuki Kürt meselesi, Türkler ile Kürtler arasında, birlikte yaşamının zeminini çürüten nedenlerden doğmuş değil. Aksine Türklerin ve Kürtlerin hemfikir olduğu, rejimin homojen ulus-devlet saplantısından kaynaklanan bir sorundan söz ediyoruz.

Cumhuriyet'le başlayan, Türk dışındaki unsurları Türkleştirme arzusu sona erince, rejimden memnun olanlar, sarsılan devlet-toplum ilişkisini diri tutmanın yolunu, rejim sorunu halklar arasındaki bir sorunmuş gibi göstermekte buluyorlar.

Özkök'ün Türkler ve Kürtler diye iki homojen kategori oluşturup, bunları bir hiyerarşide tanımlaması, ancak o telaşla açıklanabilir. Bu mantıkta Özkök'ün temsil ettiği Türkler, olgun, birlikte yaşamının gereklerini ve adabını bilen. Kürtler ise tam tersi.

'Sizi kabul ederek özveride bulunacağız ama siz de, birlikte yaşamının adabına uyun!' demeye getiriyor. Yani görgülü olun. Yoksa çamurlu ayaklarınızla kapıda kalırsınız!

Bu dersi verirken sergilediği kibri ve yukarıdan bakışı anlamak mümkün olmadığı gibi, kendisini bu soruyu sormaya yetkili görmesini anlamak da güç?

Kişisel kısmı bir yana, iddia ettiği genelde oldukça sorunlu:

Toplumun tamamını ilgilendiren bu kadar ağır ve acılı bir konuda, marjinal denilebilecek şiddeti, Kürtlerin tamamının onayladığına dair kaç veri var elinde? Kaç istatistik?

Hangi verilere dayanarak Kürtler başlığını, silah ve adam öldürme ile eşitliyor, özdeş kabul ediyor?

Türk, Kürt hemen herkesi üzen ölümler ve kayıplar konusunda nasıl oluyor da akla kara mantığına başvuruyor?

Özök'ün mantığında dağdakilerin tamamı Kürt, ovada ölenler Türk. Dağdakiler arasında sayıları az olmayan Türkleri ve ovada ölenlerin önemli kısmını oluşturan Kürtleri bir kalemde atlıyor.

Halbuki PKK'nın halkla ilgili bir sorun olmadığını, rejimle ilgili bir sorun olduğunu bilmez değil. İmralı'nın bütün görüşme notlarına rağmen Özök'ün, sorunu hâlâ Türkler ve Kürtler arasında yaşanıyormuş gibi göstermesi, ancak iki şeyle açıklanabilir; ilki artık gizlenemeyen ırkçılıktır. İkincisi; gizli ajanda.

Ve bu ajandada kurgulananlar, devletin demokratikleşmesini engelleme hedefine dönük. Tıpkı sivil vesayet tartışması gibi, Özök'ün başlattığı tartışma da, toplumu kutuplaştırmak çabasından kaynaklanıyor. Çünkü kutuplaşan, zihinsel algıları keskinleşen bir toplumda devleti demokratikleştirmek çok daha zordur.

Düne kadar yok saydığı Kürtlüğü, kabul ettiği noktada, sadece çatışmanın öznesi olarak sunmak, 'Kürtler var ama şiddetten başka yol bilmezler' demek, yeni bir çatışma alanı yaratarak o kimliği kontrol etme iddiasından kaynaklanıyor.

Toplumun gidişatına yön verme hakkını sadece kendisinde gören bir efendi yanılması. Nasıl bir efendilikse?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dervişlere çağdaş yorum

Bejan Matur 2010.07.18

Bir dergâh düşünün. Zamansız bir dergâh. Dönerek Yaradan'ı duymaya hazırlanan kıvrılmış bedenler. O beklemenin içsel anlamı. Ruhu ilgilendiren aşkınlık boyutu.

Bütün bunları fotoğraf ne kadar anlatır? Anlatabilir mi?

Bildiğimiz derviş ritüelleri, o ritüelde dervişlerin bir rüya gibi açılan etekleri, estetiğin kolaycı tuzağına düşürür bizi. Güzeldir. Kendinde bir güzelliştir bu. Ama onu dergâhın ıssızlığından temsilin anonimliğine taşıdığınızda derinliği yiter. Havalanan aynı etekler değildir artık. Dönmekte olan bir yere varmakta mıdır bilinmez!

Sormak da gerekmez artık. Çünkü zamanın biriktirdiği, mekânın anlamını tamamladığı o ritüelde, bir sır vardır. Ancak sessizlikte, yalnızlıkta varılacak bir sır. Sesini öylece size açabilen gizli bir müzik. Gizli bir matematik. Mehmet Günyeli 'Derviş Fotoğrafları'yla bu soruların cevabını vermiş.

2006-2007 yılları arasında İstanbul, Konya ve başka mekânlarda izlediği derviş ritüellerini fotoğraflayan Günyeli'nin çalışması, Berlin Openhaim'dan Basel Sanat Fuarı'na, Houston Fine Art Museum'dan Miami Sanat Fuarı'na pek çok yerde sergilenmiş. Gittiği hemen her yerde, yakaladığı bu yeni estetiğin anlamı ve değeri konuşuluyor.

Sahiden yeni ve özgün bir estetik. Bildiğimiz hiçbir formu tekrarlamıyor. Günyeli'nin dervişleri etekleri havalanmış kendiyse dolu dervişler değil. Onun dervişleri Tanrı'yla dolu. Yansıtılan vecdin kaynağının Allah olduğunu hissettiriyor. Yaradan'ın cezbese karşısında, hiçliğini gerçekten duyan dervişler bunlar.

Dervişler serisinde açılmış bir eteğe rastlamıyorsunuz. Eteklerin kolay avlayan büyüüne tenezzül edilmemiş. Bilakis eteklerin büzüştüğü, omuzların cezbe ile çöktüğü bir içe kapanma hali yansıyor fotoğraflardan.

Dervişlerin ritüel anında sıralanışı, bildiğimiz açıların çok dışında. Teleobjektifle çalışmasının nedenini, onların o haline gölge etmek istememesiyle açıklıyor Günyeli. O yoğunlaşmaya tanıklık ederken, ritüelin içsel anlamıyla ilgilenmiş daha çok. Doğal ortamlarında, ritüelin içinden 'an' fotoğrafları çekmiş.

Dervişler olabildiğince yalnız bir ruh hali içinde yansıtıyor. Fotoğrafların gücü biraz da bundan. O doğallığın içinde, yalnızlığın yansıttığı samimi adanmışlık, geleneği hissetmemizi sağlıyor. Tabii hissettirdiği geleneğin formunu modern bir gözle, başka bir estetiğe kavuşturmayı başarıyor.

'300 yıl önce de çekseydim herhalde aynı görüntüleri çekerdim' diye anlattığı çalışması, sonsuzluğa geçişte, iki dünya arasındaki ilişkiyi anlamakta bir yol gösterici gibi. Günyeli, siyah beyaz çekmesinin sebebini şöyle açıklıyor: 'Öyle bir dünya zaten. O dünyada renk yok. Renkten arındırmak o nedenle zor olmadı.'

Klasik derviş ritüelinden bir figür çıkarmak, somuttan soyuta geçmek kolaydır. Ama Günyeli'nin tarzında soyuttan soyuta geçiş var. Farkı da burada zaten. Hayalin soyutlanması gibi bir şey. Bildiğimiz bütün derviş estetiğini altüst ediyor. Bilmediğimiz açılardan görmemizi sağlıyor. Tanımadığımız bir geometri var fotoğraflarında.

Bakan herkesin gözünde, yeni bir estetik form oluşturuyor. Bu estetiğin bildiğimiz formda çıkmamış olması, yüzyıllardır süren bir geleneğin içindeki saklı imkânı da gösteriyor. Bu yeni geometri sayesinde geleneğin içindeki imkânı fark ediyoruz. Yani geleneksel olan, tamamlanmış, yaratıcılığa kapı aralamayan bir alan değil. Geleneğin yeniden üretilmesi mümkün, çağdaşla yeni bir dile kavuşması mümkün.

Tabii bu, sık rastlanan bir durum değil. Çünkü geleneksel olanı, çağdaş anlatmak özellikle fotoğrafta zor. Çünkü fotoğraf makinesinin sınırları belli. Bu nedenle örneği az. Bin yıllık geleneği, çağdaş bir yorumla sunmak, büyük özgünlük istiyor. Günyeli'nin fotoğraflarını özel kılan, bu özgünlüğü yakalamış olması. Fotoğrafının gerisinde bir derinlik var. Bir düşünce, felsefe var. Son dönem çalışmalarında öne çıkan minimal tavır onu çağdaşlarından ayırıyor. Az olanı tercih etmesi, figürden olabildiğince kaçınması, onun fotoğrafçılığını resim sanatına yaklaştırıyor.

Ayrıca Dervişler serisinin mekâna getirdiği yorum da kayda değer. Sufi kültüre ait bütün estetiği altüst eden bu çalışma, zaman mekân ilişkisini de yeniden kuruyor.

Bildiğiniz dergâhları, bildiğiniz semayı, bildiğiniz dervişleri unutun. Çok daha zamansız bir derviş tanıyacaksınız bu fotoğraflarda.

Zamansız olduğu için de Allah'la dolu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şam'dan Kabil'e bir gece

Bejan Matur 2010.07.21

Ahmet Davutoğlu, Şam yolunda Anadolu esnafından örnek veriyor. 'Onlar şehre alışverişe gittiklerinde yolda uyurlardı.

Gece boyunca kat ettikleri yolda uykularını alır, sabah yüklerini yüklenir, öyle dönerlerdi.'

Kızını henüz evlendirdiği gecenin sabahı, uykusuz gözlerle yaptığı basın toplantısından sonra uçakta anlatıyor bunları. Yollarda uyuyarak sürdürebildiği mesaisinin Şam, Kabil, Vietnam ayağında ona eşlik ediyoruz.

Uçakta, az sayıda olmamızdan kaynaklanan samimi bir sohbet başlatıyor. İsrail krizinden İran/Amerikan ilişkilerine, Ermeni görüşmelerinden Kabil zirvesine bilinmeyen detaylar aktarıyor.

O konuşurken zihninin gerisindeki mekanizmayı, siyasetine yön veren muhakemeyi biraz olsun anlama şansı doğuyor. Aynı anda birden çok seçeneği düşünen, sadece düşünmekle kalmayıp, her seçenek konusunda harekete geçmeyi, aktif olmayı başaran bir siyaset adamı Davutoğlu.

Bir akademisyenden, bu kadar pratik bir siyasetçiye dönüşmesi sahiden dikkat çekici.

Danışmanlık döneminden başlayarak, icraatının perde arkasını dinleyince, yaptıklarının bir 'puzzle'ın parçaları gibi, birbiriyle alakalı olduğunu görüyorsunuz. Sanki önünde büyük bir satranç tahtası var ve karşısında onu mat etmeye çalışan bir dünya ile tek başına mücadele ediyor.

Karar almadaki hızı onu sabırsızmış gibi gösterse de, bana çok büyük bir sabır içindeymiş gibi geldi. Yaptıklarının bütünü ile ilgili çünkü. Perde gerisinde kontrolü elden bırakmadığı hamleleri, büyük resmin içinde ele alıyor.

Kavramlarla düşünen, olgulara tarihselliği içinde değer biçen Davutoğlu'nun oynadığı büyük satrançta hangi hamleleri hangi anda hesapladığını kestirmek çok kolay değil. Çünkü önüne konan hazır oyunu değil, kendi belirlediği oyunu oynamayı istiyor.

Bu özelliğini en net 'eksen kayması' tartışmasında görüyorsunuz. Onun zihnindeki eksen anlamak için manevra alanındaki ülkelere bakmak yeterli. Vietnam'dan Brezilya'ya uzanan yelpazede eksenin nereye kaydığını neyle ölçeceksiniz? Doğuda seyrederken, aynı anda batının en uzak köşesine çengel atan bir ufukla hareket ediyor çünkü.

Algı yönetiminde sergilediği başarı ona göre 'eksen kayması' tartışmasını başlatan şey; 'Türkiye'ye dışarıdan yönelen ilgi bazılarını rahatsız ettiği için eksen tartışması yürütülüyor. Balkan politikamızı görmek istemeyen biri, sadece İran ve Suriye politikalarımıza bakıp eksenin kaydığını iddia edebiliyor'.

Davutoğlu'nu ilk olarak şehir üniversitesinin tanıtım toplantısında dinlemiştim. Yaklaşık bir saat süren konuşması, medeniyet kavramı üzerineydi. Konuşması bana Fransız tarihçi Fernand Braudel'i hatırlatmıştı. Akdeniz'i bir tarihçiden çok, sezgileri gelişmiş bir şair gibi anlatan Braudel.

Davutoğlu'nun muhakeme tarzına da en az entelektüel birikimi kadar, sezgileri yön veriyor.

Batılı politikacıları hatırlatan bir yanı da var. Tevazusu mesela. Sokaklarda yürürkenki hali. İngiliz meslektaşıyla British Library'e giden, Londra sokaklarında siyaseti derinleştiren sohbetler yapabilen sıra dışı bir politikacı.

Şam'da akşam, Umayyad camiine bakan bir terasta çay içiyoruz. Davutoğlu'na 'Size en fazla heyecan veren Ortadoğu şehri hangisi?' diye soruyorum.

'Bila şek Kudüs' diyor. Zeytin dağında gündeğumunu bekleyişini, Mescid-i Aksa'yı ilk ziyaretini anlatıyor. Kıyamet kilisesinden Ağlama Duvarı'na Kudüs'ün her köşesi kıymetli onun için. 'Kadim kentlerin ruhu ancak gece anlaşılır. Oralardaki derinliği gece hissederseniz'.

Savaş ve gözyaşları içinde unutulmuş kadim kentlerin mamur olduğu zamanı bilen bir geçmiş meraklısı olarak, o kentlerde hayatı canlandırmanın efkarına düşmüş sanki. Kadimde üretilmiş değerlerin peşinde. Maneviyat

alanlarında iz sürmesi biraz da bununla alakalı; Turu Sina'dan Buddha'nın İncir ağacına, peygamberlerin izinde olmuş hep. Öyle ki, Hira mağarasında bir gece kalmışlığı bile var!

Bakanla gece yarısı Şam'dan Kabil'e hareket ettiğimizde, kızını henüz evlendirmiş mutlu bir baba olarak değil sadece, ülkesi için yorulmak bilmeden çabalayan bir siyasetçi olarak da gülümsüyordu.

Kabil'le devam edeceğim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Afganistan; toz ülkesi

Bejan Matur 2010.07.23

Kabil'e bir sabah vakti indik. Hindikuş dağlarının sırtından uçarak. Büyülenmiş halde dağlara bakarak.

Hindikuş dağ sırasının güney tepelerine kurulan Kabil şehri... Toz içinde ve sessiz. Dünyanın çatısı olarak anılan o yükseklikten insanlığa bakıyor sanki...

Şehirde toplanan 70 ülkeden, 47 dışişleri bakanı Afganistan'ın geleceğini konuşuyor. İşgale göz yuman dünya, enkazı nasıl kaldıracağını hesabında!

Afganistan'ın içinde bulunduğu durumun sebepleri düşünülünce, konferans daha bir anlam kazanıyor. Belli ki, Amerika, içine düştüğü zorluğu, başkalarından destek almadan aşamıyor. Dışişleri Bakanı Hillary Clinton o nedenle Kabil'de.

Şehirdeki güvenlik sorununu bizi karşılayan büyükelçi anlatıyor: 'Siz inmeden 3 saat önce, Ban Ki-moon'un uçağının yakınına füze fırlatıldı'. Fırlatılan füzenin nereden geldiği meçhul. Dağlardan gelmiş! Kabil'i çevreleyen dağları mesken edinen Taliban güçlerinden. Amaç, konferansı sabote etmek.

Taliban korkusunun yarattığı etki, Kabil sokaklarındaki ıssızlıktan belli. Sokağa çıkma yasağı var. İki gün boyunca herkes evinde oturuyor. Afganlılara 'evinizde oturun, biz geleceğinizi konuşacağız' diyen uluslararası mantık! Adım başı ağır zırhlı araçlar, geçen herkesi kontrol eden yerli, yabancı askerler.

Tam bir keşmekeş. Amerika'nın bu kaostan kurtulmak için Türkiye dahil başkalarından yardım istemesi çok anlaşılır.

Her ne kadar geçmişe kıyasla sosyal hayatta canlanmalar olsa da -Karzai hükümetinin sağlık bakanı bir kadın!- haritada kırmızı ile işaretlenen Taliban hakimiyet alanları gün geçtikçe artıyor. Haritanın daha da kızarmaması için kalıcı, insani amaçlı yardımdan söz ediliyor.

Dışişleri Bakanı Davutoğlu'nun da ifade ettiği gibi; Kabil konferansının yaratacağı en önemli sonuç, yerel dinamiklerin kendi aralarında konuşmalarını, kendi barışlarını sağlamalarını mümkün kılmak olur.

Yoksa iyi niyetli de olsa, dışarıdan sorunları çözmek çok zor.

Afganistan'ın tarihten gelen özel koşulları, zorluğun kaynağı. Coğrafi zorluklarına, güçlü kültürel kimliğini ekleyen Afganistan bir geçiş güzergâhı olarak hep ilgi çekmiş.

Asya'nın düğüm noktası olarak da anılan bölge, kilit özelliğini koruyor. Bir yanında Çin, diğer yanında Pakistan, Hindistan. Coğrafi konum Asya'nın düğümünün nerede çözüleceğini gösteriyor!

Ülkedeki yoğun etnik, dinsel-kültürel karışım modern anlamda Afgan ulusunun oluşumunu zorlaştırsa da, bir 'Afganlık bilinci' tarihten bugüne güçlü bir biçimde aktarılmış.

Gezimizin ikinci durağında, bu bilincin çok daha güçlü hissedildiği kuzey bölgesine gidiyoruz; Afganların rigistan yani çöl dediği topraklardan geçerek Mezar-ı Şerif'e varıyoruz.

Toz ve işgal görüntüsü. Uçaktan görünen dağların rengi kıızıdan kahveye değişirken, bir film platosu hissim geçmiyor bir türlü. Bir filmin içindeyim sanki. Savaş dekorunun, işgal askerlerinin, barış askerlerinin, yerli, yersiz milislerin silahla yetinmeyip bütün vücutlarını bir mekanik robot gibi bombalar ve çelik yeleklerle donattıkları gerçek üstü görüntüler.

Yolda gördüğümüz burkalı kadınların peşinden seğirten küçük çocukların geleneksel iki parçadan oluşan entarileri, Afgan güzelliği hakkında anlatılan efsanelerin doğruluğunu kanıtlıyor. Sahiden bu geçiş ülkesinde sadece kültürün değil, güzelliğin de melezlikten doğduğunu kanıtlayan bir muamma var. Gelen herkesin bir kez daha gelmek isteyeceği, merak uyandıran toz ülkesi Afganistan...

Amu Derya nehrinin güneyine kurulan Belh şehrinden geçiyoruz sonra. Tarihe bıraktığı ilhamdan eser yok şehirde. Ama etkisi Anadolu'yu da aşan Mevlânâ şiiri, o köklerin gücünü hissetmek için bir işaret hâlâ.

Dağların bile toz altında olduğu çöl dekorunda, işgale rağmen, insana umut veren bir yaşama enerjisi var Afganistan'da. Kim ne derse desin, işgal ne kadar dokusunu bozarsa bozsun, karakterinden az şey yitiren, kendini koruyan güçlü bir genetiğe sahip. Belki de Tacik inadı denilen, Hindikuş dağlarının zirvesi gibi sert mizaçlı insanı yüzünden tarihe kalabilmiş. Teslim olmamış.

Burka ile devam edeceğim...

b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Burka

Bejan Matur 2010.07.27

Burka bir başka uzay. İçindeki kadını bir gölgeye indirgeyen, insanoğlunun bulduğu en arkaik form. Burkaya duyulan merak bir başka evrene duyulan merak kadar büyük ve kışkırtıcı.

Kendi hacmi, aurası, bağımsızlığı olan bu kadim giysinin, modern dünyayı meşgul etmesi çok anlaşılır.

Burkayı en fazla Amerikan işgali sonrası ajanslara düşen fotoğraflardan biliyoruz; toz içinde, kurak, Mars'ın yüzeyi gibi görünen mezarlıklarda, ölülerinin başında kıvrılmış, yerle yeksan olmuş kadın bedenlerini örtüyordu.

Burkayı ülkesinde görmek ise bambaşka bir deneyim. Afganistan'ı görüp görmemek kadar dramatik bir fark bu. Hakikatine varmak neredeyse imkânsız. Afganistan'a gitmeden önce burka giymek aklıma gelmemişti. Ama orada gördüğüm kadınlar, onların burka içindeki varlığı, o kadar dikkat çekiciydi ki, dünyalarına biraz olsun yaklaşabilmek için burka giymeye karar verdim. Dışından bakmakla, içinden bakmak arasındaki fark ancak öyle anlaşılırdı. Burkanın içindeki kadın kimdi? Peşinden seğirten çocuklardan hakkında fikir sahibi olduğumuz o varlık aslında neydi?

Doğurduğu çocukların güzelliğinden, saç ve göz renklerinden hakkında ipuçları bulacağınız o varlık örtünün altında başka bir uzaya ait. Burka ülkesine... Burkanın kadını yok eden, onu hiçliğe indirgeyen bir örtü olduğu kuşku götürmez. Ama o hiçlikteki görkemi, estetiği de kabul etmek gerek. Burka arkaik formuyla başörtüsünden çok daha etkileyici.

Doğuyla ilişkisini batı üzerinden kuran bir kültürden geliyorsanız, burka merakınızı, oryantalizme düşmeden samimi biçimde aktarmanız kolay değil. Burkanın içine girmenin ne anlama geldiğini öncelikle kendinize anlatmanız gerekiyor.

Burka talebim oradaki yardımsever dostlar tarafından, anında karşılandı!

Acemiliğe denk gelen aşamaları Özbek şoförümüz sayesinde rahatlıkla geçtim. Gözlere denk düşen kafesi kaplayan tülün, makasla kesilmesi gerekiyormuş. Sentetik burkanın gözleri Özbek şoförümüz sayesinde dünyaya açıldı!

Yardımsever bir başkası, yüzün nasıl açılacağını gösterdi. Burkanın içinde yüzünüz açıkken her şey normal. Sıradan bir örtü gibi. Ama kapanınca dünya da kapanıyor!

Belki acemilikten, belki de burkanın özelliğinden üzerimdeki örtüyü bir fanus gibi hissettim. Ama bu hissin genelleştirilmemesi gerektiğini toz fırtınasını görünce anlıyorsunuz; orada burkanın fonksiyonel bir karşılığı var çünkü!

Afganistan'da sadece kadınlar değil, erkekler de Tuareg savaşçıları gibi yüzlerini tozdan korunmak için kapatıyorlar.

Burkanın içindeki kadının ne hissettiğini, örtünmeyi nasıl yaşadığını o kültüre ait değilseniz anlamanız çok zor. Binyıllar içinde birikmiş İslam öncesi geleneklere ait o giysiyi, bugünden bakarak yorumlamanız sizi her durumda anakronizme düşürür.

Tarihi kadın üzerinden okuyan ve kadın üzerinden toplumları ileri-geri, modern-ilkel diye kategorilere ayıran aydınlanmacı bakışa malzeme yaratan bu geleneği anlamak için, sıra dışı bir düşünce sistematığına ihtiyaç var. Fransa'daki burka yasağı sonrasında Nilüfer Göle'nin söyledikleri bu bakımdan önemli. Dönemsel olarak hatırlanan bu görkemli perde için Göle, 'Burkanın karanlığını seviyorum.' demiş. Mahremiyeti hatırlatan koruyucu bir nesne olarak tarif ettiği burka, ona göre; her şeyin görünür olamayacağını işaretli. Göle'nin bu kışkırtıcı zihin temrini 'kendisi burka giysin' sığınağına kurban edilemeyecek kadar değerli. Batı'daki bütün tartışma şunu gösteriyor; gelenek içinde anlamlı olan, bir başka kültürde görünür olunca sorun başlıyor!

Burkaya öncelikle Afgan kültürünün kendi dinamikleri içinden bakmak gerekiyor. Ama Afganistan'a bakınca sadece burka görenlere de şunu söylemekte fayda var: Burka Afganistan'da alt sınıflara mahsus bir örtünme biçimi. Taliban'ın bir dönem bütün kadınlar için zorunlu kıldığı burka şimdilerde sadece yoksulların tercihi.

Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ile katıldığımız karşılama ve açılış törenlerinde tek bir burkalı kadına rastlamadık. Gezimiz boyunca bize eşlik eden Afganistan'ın kadın Sağlık Bakanı Süreyya Dalil başta olmak üzere, Mezar-ı Şerif'teki karşılamada kadınlar, İran usulü saçları gösteren biçimde örtünmüşlerdi.

Kadınlar orada, yıllar süren Rus etkisinin yanı sıra, Özbek, Tacik kültürden gelen özelliklerle, toplumda güçlü biçimde temsil ediliyorlar. Bürokrat çevrelerin, gücü elinde bulunduran yönetici elitin kadınları burka giymiyor. İktidarda olan elit, kendini burkanın 'karanlığından' kurtarmış yani!

Neticede kadının toplumdaki statüsünü örtünme üzerinden açıklamak çok zor. Afganistan ve Pakistan'da örtünmek alt sınıflara özgüyen, Uzakdoğu'da elitlere mahsus bir özellik. Örtünmenin sınıfa ilişkin farkını

Vietnam'da da net biçimde gördük. Hanoi'de eli yüzü maskeli olanlar, tüller içinde tenlerini koruyanlar üst sınıfa ait kadınlardı. Bize rehberlik eden genç kız 'Bizim gibi köylülerin öyle bir derdi yok. Zaten esmeriz. Üst sınıfın beyaz tenlileri örtünüyor burada.' diyordu.

Bu örnek, tarih içinde örtünmenin nasıl üst sınıflardan başladığı, altlarda yaşayanların siyah esmer tenleriyle güneşin etkilerinden korunmak gibi bir lükslerinin olamayacağını kanıtlıyor.

Afganistan'ın Belh şehrinden geçerken fotoğrafını çektiğim burkalı bir kadının görüntüsü ise bambaşka bir gerçeğe işaret ediyordu:

Çocuğunu emzirmekte olan kadın, yüzü tamamen kapalı olduğu halde, göğsünün görünmesini sorun yapmıyordu. Hemen yanında diz çökmüş oturan kocasının kucağında taşıdığı bebek de düşünülürse aralarında eşit bir ilişki var gibiydi. Afganlı erkekler çocuk sorumluluğunu Batılı bir erkek gibi paylaşıyorlardı.

Bütün bunlar şunu gösteriyor: Geleneksel toplumlarda, kadın-erkek ilişkilerini belirleyen şey, kadının örtünme biçimi değil, geleneğin kendisidir. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Muhalefet Asya'ya gitsin!

Bejan Matur 2010.07.28

Bazı şeyleri görmek için uzaklaşmak gerekiyor. Söz konusu bir ülke ise bu, daha fazla geçerli. Kilometreler arttıkça gördüğünüz manzara, seyren görüntüler, sadeleşen olgular size gerçeği daha fazla anlatır. Kıyas yapmak kolaylaşır. Olgular ve kavramlar arasında boğulup kalmazsınız.

Çünkü gerçeğin seyren çerçevesinde size ulaşan veriler bir dil oluşturur. Size konuşan ve anlamanızı sağlayan bir dildir bu.

Sadeliğe ulaşmak için çok yol kat etmek gibi. Gittikçe azalan yükünüzle asıl önemli olanı kavrarsınız. Gerisi teferruattır. Sahih değildir.

Geçtiğimiz hafta 6 gün süren bir Ortadoğu, Asya ve Güneydoğu Asya gezisi yaptık. Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ile önce Suriye, sonra Afganistan ve Vietnam'a gittik. Ziyaret güzergâhımızda bulunan coğrafyaların birbirinden farklı oluşu 'hangi doğu' sorusunu sordurdu elbet.

O büyük doğuda gördüklerimiz son derece öğreticiydi. Öncelikle Türkiye'ye dışarıdan bakmanın ne kadar gerekli olduğunu kavırıyorsunuz. Türkiye'nin dışarıdan nasıl algılandığını fark ediyorsunuz. İç politik gündeme kilitlenmekle bunu bilmek mümkün değil.

Gezi boyunca gittiğimiz her ülkede muhalefetteki parti liderlerini düşündüm. Devlet Bahçeli mesela Mezar-ı Şerif'teki karşılama töreninde olsaydı ne olurdu! İlgi alanına giren bir kültür olduğu için Asya'dan örnek veriyorum. Yoksa başka yerler de var Bahçeli'nin görmesi gereken!

Sonra Kemal Kılıçdaroğlu. Gençliğinde solcu olan, hâlâ solculuk iddiasındaki CHP liderini Vietnam'da görmek ilginç olurdu; orak-çekiçli bayrakları, Ho Chi Minh posterlerini görünce ne hissederdiniz acaba? Ve asıl önemlisi romantik bir gençlik masalı gibi hatırladıkları bu coğrafyalarla kurulan yeni bağları keşfetmeleri ne söylerdi onlara? Oralarda ülkelerinin gördüğü değere tanıklık etseler siyasetlerinde ne değişirdi?

Şimdilik bu tasavvur bir soru olarak kalmaya mahkûm. Yakın gelecekte de söz konusu ilginin oluşması zor.

Halbuki dünya bambaşka bir seyir içinde. Günümüzün hâlâ komünist Vietnam'ı bile ekonomide açık politikalarla, vakit kaybetmeden dünyaya entegre olma telaşında. Bunun yollarını keşfetmiş. Hâlâ dalgalanmakta olan kıvı bayrak ve söylenen marşlara rağmen herhangi bir Asya ülkesinden farkı yok.

Dünya ile ilişkilenmenin ekonomiden geçtiğini vaktinde fark etmişler. Onlara büyük avantaj sağlayan bu eğilim, pek çok dengenin yeniden oluşmasını sağlıyor. ASEAN toplantısına ev sahipliği yapmanın ötesinde kurucu ülke konumunda. Dünyadan kopmadan, Çin ve diğer büyük güçlerle rekabet etmenin yollarını zorluyor.

Kapalı bir rejim olan Suriye'de bile dünyaya açılma çabası gözle görülür netlikte. Şam'da geçirdiğimiz bir gün boyunca tanık olduğumuz diplomasi trafiği bu çabanın görünen yüzünü oluşturuyordu.

Dünyada pek çok ülke, farklı kültürel ve ekonomik birlikler, yapılar oluşturmak arayışında. Buna uygun vizyonla hareket ediyorlar.

Türkiye, bütün bu gelişmelerin ortasında kilit bir role sahip. Davutoğlu'nun yön verdiği dış siyaset vizyonu, geniş bir yelpazede kurulan ilişkilerle yeni bir jeo-politik ufku oluşturuyor.

Eksen kayması olarak nitelenen ve Türkiye için macera olarak değerlendirilen bütün bu arayışlar, aslında daha derin ve uzun vadeli bir çalışmanın aşamaları. Bu çalışmanın sonuçlarının ortaya çıkması zaman alacaktır. Ama görünen, sağlam bir kumaşın dokunduğu. O kumaştan Türkiye'ye nasıl bir giysi biçileceğini tahmin etmek zor değil. Kültürel dokusu zengin, dünyanın renkleri ve kaliteleriyle harmanlanmış bir kumaş bu. Ama o kumaşın bu şartlarda Türkiye'de değer görmesi, takdir edilmesi kolay değil. Değer sorunu neticede. Hangi kıstaslarla değerlendireceksiniz? Hangi değer ölçüleri kurulmakta olan bağlara anlam yükleyecek?

Dünyada sınırların giderek anlamsızlaştığı, ekonomik ilişkilere dayalı işbirliklerinin yarattığı havzalarda etnik vurguların folklorik birer öğeden öteye geçmediği zamanlar bunlar. Uluslaşmanın etnik vurgu üzerinden yürütülmesi, eski moda bir alışkanlık. Ben tam tersine doğru yol aldığımızı düşünüyorum. Bu konuyla devam edeceğim. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Evet'in haysiyeti

Bejan Matur 2010.08.04

Hayatımda hiç oy kullanmadım. Belki huysuzluktan, belki de idealizmden, düşüncelerimi tam olarak yansıtmayan hiçbir partiye destek vermedim. Seçim dönemlerinde yaşanan hararetli tartışmaları izlesem de, iş sandığa gitmeye gelince bir düşünce hep durdurdu beni.

İlk defa bu referandumda sandığa gitmeyi canı gönülden istiyorum. Biraz haysiyet meselesi gibi algılıyorum çünkü. Yaşanan tarihin, çekilen acıların hesabının görüleceği bir zeminmiş gibi geliyor bana referandum.

Referandumda oylanacak olan, bize yaşatılan acı tarih çünkü. O tarihin değişmesinde küçük de olsa bir adım değerli.

'Evet' derken aklıma ne hükümet, ne AKP geliyor. AKP'nin bu değişikliği halkoyuna götürmeyi istemesi ondan beklediğimiz, olması gereken demokratik tavrın altını çiziyor sadece. Özgürlüklerden yana olmak-olmamak meselesi bu.

Bu süreçte pek çok kişiyle konuşuyorum. Naçizane gözlemim şu; Evet diyenlerin 'evet'i gerekçelendirmesi hiç zor değil. 'Evet'in sebepleri herkesin hayatında var çünkü. Yaşanan tarih bize 'evet'i dedirtmek için bir hafıza biriktirmiş. 12 Eylül darbesinde acı çeken hemen herkes referandumu bir haysiyet meselesi gibi görüyor. Evet diyerek o tarihe sahip çıkıyorlar.

Darbeden doğrudan etkilenmeyenlerin sakın düşünce sistematığında ise basit ama haklı gerekçeler var; kimi Kenan Evren yargılanabileceği için evet demek istiyor, kimisi hukuk yolunun açılmasını önemli buluyor. Özetle 'evet' diyenlerin meramını anlatması zor değil.

Hayır diyenlerin işi ise çok zor! Hayırcıların kurduğu mantık, akıl yürütme biçimleri daha baştan hakkaniyetli görünmüyor. Hayatın karşısında duruyorlar sanki. 'Hayır'larını gerekçelendirmek için kurdukları cümlelerde hep bir zorlama mantık, sıg bir mızıkçılık. İtirazların vardığı tek yer AKP karşıtlığı. Motivasyonlarını belirleyen AKP karşıtlığı olunca da, haklı argümanlarını temellendirirken bile zorlanıyorlar. Bu durumda ne gelişmiş demokrasi hayalleri inandırıcı oluyor, ne de köklü değişim idealizmleri.

Hâlbuki 82 Anayasası'na itiraz etmek için, AKP'den çok daha ciddi nedenlerimiz var. Her şeyden önce bu anayasa bir darbe anayasası. Var olduğu 30 yıl boyunca hayatımızdan çok şey götürdü.

Diğer yandan, iktidar karşıtlığı refleksi, yaşanan acıların kaynağı olan anayasa ile hesaplaşmaya mani oluyorsa, yegane derdimizin iktidar olduğunu itiraf etmiş oluyoruz. Yani AKP iktidarı bize uymadığı için, asıl meselemiz olan darbe zihniyeti ile hesaplaşmayı erteleyebiliyoruz.

Pekala, hangi kutlu gelecekte değişimin şartları oluşacak? İşimize gelen iktidar diyelim ki kurulamıyor, ilânihaye bu düşü erteleyecek miyiz?

Referandumda boykot kararı alan BDP için de durum farklı değil. Çünkü kabul ettikleri siyasetin kalbinde yer alan Kürtlüğü, zor ile terbiye eden darbe anayasasını koruyucu pozisyona düştüler. Sanıyorum referandumda BDP'nin aldığı boykot kararını belirleyen dinamik, demokratik bir anayasa istemek ya da istememek tartışması değil, daha çok bu süreçte, 'bana bir iktidar düşüyor mu' tartışması. İktidar/güç istemek bir siyasi partinin hakkıdır ama bunun meşru olmasını beklemek de demokrasinin gereğidir.

Çok muhtemel ki, 12 Eylül darbesiyle, anadilleri özel alanda bile yasaklanmış olan Kürtlerin yarından fazlası referandum sandığına gidecek ve gidenlerin hemen tamamı evet diyecek. Her seçimde liste, adres vb. sorunlar nedeniyle oy kullanamayan Kürtleri de düşünürsek, BDP'nin boykot kararının o çok istediği gücü kendisine vermeyeceğini öngörebiliriz.

Bütün Cumhuriyet tarihinde sadece dört defa yapılan referandumların beşincisine gitmekle ne değişecek diyenlere şunu söylemeliyiz: Referandumda evet demekle, o çok korktuğunuz iktidara evet demiş oluyorsunuz. Hatta sarsılmaz gibi görünen darbe iktidarının bile sona erebileceğini göstererek AKP dahil bütün siyasi partilere, her iktidarın bir gün muhakkak sona ereceğini göstermiş oluyorsunuz.

Ve daha da önemlisi; evet demekle bir ülkenin geleceğini, kendi egolarımız ve iktidar hırslarımıza kurban etmediğimizi kanıtlamış oluyoruz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Baydemir'in gerçek siyaseti

Kürt siyasetinde başından itibaren aynı sorun yaşıyor; Kürtler adına siyaset yapanlar, düşündüklerini söyleyemiyorlar. Kafalarında taşıdıkları ile dışarıya yansıyan arasında hep uyumsuzluk var.

O nedenle 'barış, kardeşlik, demokrasi istiyoruz' diye başlayan cümleler beklenen etkiyi yaratamıyor.

Yıllar önce 'barış sözcüğü ağızlarından savaş gibi çıkıyor' demiştim. Değişmiş değil. Siyaset hâlâ barışın ruhuna yaklaşmıyor. Barış hâlâ, uzak ihtimal olmayı sürdürüyor.

Bu şizofrenik halin nedenleri ortada; dağda büyük bir savaş örgütü olduğunu düşünen PKK, gücünü ovaya emaneten verdiğine inanıyor. Uğrunda ömrünü harcadığı mücadelesinin nihai hedefi olan legal siyasette yer alamıyor bir türlü. 'Bedel ödeyen benim, vasıfsız, hak etmeyen bir sürü adam benim gücümle Meclis'te, belediyelerde siyaset yapıyor' diye düşünüyor belki de. Ovada siyaset yapanların birer emanetçi gibi durmaları ise sadece kendilerine değil, Kürt siyasetine de çok zarar verdi. Düşünce ve eylem arasındaki boşlukta gerçek, büyük yara aldı.

Bu süreçte Kürt siyaseti gerçekliğini kaybetti. Politik alanın içi boşaltıldı. Yaşanan onca acıya rağmen, kalplere hitap etmeyen argümanlar üretildi.

Ahmet Türk, Osman Baydemir ve Leyla Zana gibi siyasetin damarlarına hakikat aşılacak isimlerin birer emanetçiye dönüşmesi bu kurgunun sonucuydu.

Sanki gizli bir el onların siyasetinden kalbi almıştı. Beyni İmralı'da olan bu siyasetin, kolları Kandil'de, akciğeri Avrupa'daydı. Birer taşıyıcıya dönüşen ovadaki değerli isimler, günü geldiğinde posası çıkarılmış, kenara atılmış figürler olarak yerlerini aldılar. Bu yeni değildi. Son otuz yıldır Kürtlerin içinde cesareti olan, gücü olan, siyaset için karizma anlamına gelecek nitelikleri taşıyan pek çok isim, bu acımasız çarkta öğütüldü.

Özel dostluklarında söyledikleri ile meydanlarda söyledikleri birbirine uymayan bu kişilerin arada kalmış trajik halleri bana hep acı verdi. Ahmet Türk'ün, ona yaşatılan bütün kötülöklere rağmen koruduğı mağrur tavrı ve Baydemir'in hayal ettiğı siyaseti yapabilmek uğruna katlandığı çileleri düşündükçe, bu bahtsızlık nerede kırılacak diye sorarım hep.

Baydemir, Dersim Festivali'nde, makası bir hayli açılmış bu ruh ve söz dünyasının mesafesini kapatacak bir konuşma yaptı. Bayraklardan söz etti: 'Türk ve Kürt bayrakları yan yana dursa ne olur?'

Konuşmanın basına yansıdığı ilk gün içimden 'nihayet' dedim! Nihayet düşüncelerini samimi biçimde ifade edebildi. Özel görüşmelerinde, dost meclislerinde zaten konuşulanı ilk defa kamuoyu ile paylaştı.

Zamanlaması tartışılabilir. Baydemir'i yıpratmak amaçlı ona dikte ettirilmiş düşünceler de olabilir. Ama bu bile sonucu değiştirmiyor; Baydemir telkinle yahut değil, ilk defa samimi fikrini söylüyor. Bundan, şiddeti dışlayan hiç kimsenin gocunmaması gerekir.

Milliyetçilikten doğan romantik beklentilerin yıkıcılığını şeffaf siyaset giderir çünkü. Böylece 'Hodri meydan' demenin imkânı doğar. Söylediğinin toplumda bir karşılığı var mı ona bakılır. Siyasetin ölçüleri öne çıkar, şiddetin değil.

Yakalanan şeffaflık sayesinde, iki tarafta aba altından ayrılık tehditleri savuranlara hiza gelir belki. Güçlerinin sınırını görürler.

Şunu kabul etmeliyiz artık; siyasette düşündüğünü söylemek değil, söylememek şiddet bataklığını besliyor. Bu bataklıktan çıkmak konusunda samimiyseniz, bırakın herkes özgürce düşüncesini söylesin. Böylesi gerçek

siyaseti genişletir. Ama 'siyasetin gerçek olmayanı' işime gelir diyorsanız, bunu vatanperverlik maskesine sığınarak söylemeyin!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hrant davasından Türkiye ne öğreniyor?

Bejan Matur 2010.09.01

Koca bir yaz geçti. Yazmakla yazmamak arasında gittim geldim. Bu süreçte bana en fazla hüznü veren Hrant'la ilgili AİHM'de yapılan savunma oldu.

Devletin, Hrant davasında uluslararası mahkemeye verdiği savunma korkunçtu. Yapılan savunma, haklı olarak eleştirildi. Hrant davasını başından itibaren takip edenler seslerini yükselttiler.

Hrant'ın oğlu Ararat Dink'in Taraf'ta yayımlanan yazısı, o günlerin öfkesine tercüman oldu. AİHM'deki savunma skandalı basına yansımadan bir gün önce Rakel Dink ve oğlu Ararat'la beraberdik. Adadaki evlerine ilk kez gidiyordum. Rakel, Brüksel'den henüz dönmüştü. Ayrı vapurlarla geldiğimiz iskelede buluştuk. Torunlarına Brüksel'den getirdiği çikolata ve kurabiyeleri koyduğu çantayı beraber taşıyıp yukarı çıktık. On gündür uzakta olduğu evinin kapısını beraber açtık.

Kapıyı açtığımızda içeride beyaz, yaralı bir güvercin bulduk. Rakel'in zar zor soluklanan güvercine bakışını unutmam mümkün değil. Sanki Hrant'ın ruhu gelmişti eve. Sanki bir şey söylemeye çalışıyordu. Telaşlı bir sükunetle su ve bulgur koydu önüne güvercinin. Durduğu yerden kırıdamaya niyeti olmayan güvercin, hasta ve yaşlı gözleriyle Rakel'e bakıyordu. Rakel sessizce ağladı... Sonra cıvı cıvı sesleriyle Hrant'ın torunları girdi içeri. Güvercinin hayreti onları da sardı ve karşısında diz çöküp konuşmaya başladılar. 'Nereden geldin, ne istiyorsun, neyin var?' diye sordular...

Sonra balkona geçtik. Uzaktan İstanbul'u gören balkona. Bir zamanlar Hrant'ın baktığı gökyüzüne tatlı bir hüznü ve hatırlamayla baktık beraber. Rakel 'Hrant balığa çıktığında denizden bana seslenirdi.' Hrant'ın Rakel'e el salladığı yöne doğru bakarken, üzerimizden bir leylek sürüsü geçti. Göç katarına katılan binlerce leyleğin oluşturduğu kara bulutla, içerdeki hasta beyaz güvercinin takatsizliği tuhaf bir tezattı.

Sonra çay demledi Rakel. Brüksel'de yaşayan, Türkçe bilmeyen, Kürtleşmiş Bedro anasından söz etti. Memlekete dönmenin anlamından konuştu. Yani gidemeden...

Sonra davayı sordum; iç geçirip 'Hâlâ alay ediliyoruz' dedi. 'Her duruşmada sadece ben ve çocuklarım değil, Hrant'ı sahiplenen herkes açıkça aşağılanıyor.' Ümidini kesmiş biri gibi değil ama yorulmuş biri gibi konuşuyordu. Devletin yapması gerektiği halde yapmadıklarının fazlasıyla farkındaydı. Dava hâlâ bebekten katil yaratan devletin davasıydı!

Rakel'i dinlerken çok derinden şunu hissettim: İyi ki Hrant'a bu kadar yakışan ve davasını sahiplenen bir ailesi var. Düşünün bir, Rakel Dink bu davada başka türlü davransaydı, o gururu, yası asaletle taşımayı başaramasaydı ne olurdu? Kim kaybederdi bundan? Türkiye ne kaybederdi?

Hrant'ın ailesinin talep ettiği adaletten Türkiye, tanımadığı bir vicdanı öğreniyor. Hrant davasında tecelli edecek adaletten Türkiye kazanacak.

Bugün Hrant davası, yapısal bir dönüşüm, bir zihin devrimi gerçekleşmediği sürece Türkiye'nin aşamayacağı bir konu olarak duruyor önümüzde. Ama iyi ki böyle, iyi ki daha köklü dönüşümleri zorluyor dava. Nitekim, dün

itibarıyla düşünce kapsamına giren suçlarda devlet savunma yoluna gitmeme kararı aldı. Bundan böyle düşünce konusunda doğan ihtilaflarda devlet uzlaşma yoluna gidecekmış.

Yani bakanların bilgisi dışında, herhangi birinin yazdığı adı savunma olan parodilere rastlanmayacak bir daha. Böylece ilgili bakan 'haberim yokken olmuş, bilgim dahilinde değil' diyemeyecek!

Hrant davasının zor bir kavşağındayız evet. Ama ailesinin duruşu sayesinde, herkesi ilgilendiren gelişmeler yaşanıyor. Tabii burada bitmiş değil. Çünkü Rakel şunu soruyor: Hrant yargılanırken mahkeme kapısında kulis yapanların hepsi Veli Küçük'ten Kemal Keriçsiz'e, Sevgi Erenrol'dan Doğu Perinçek'e devletin elinde. İfadeleri neden alınmıyor?'

Türkiye, bu sorunun cevabını verebilecek mi? Bilen var mı? b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Pakistan'ı duymak

Bejan Matur 2010.09.03

Dünyanın nabzının attığı anlarda, o nabzı hissetmek için doğru yerde bulunmanız gerekir. O nabzı duymak için... Muson yağmurlarının coğrafyasını değiştirdiği günlerde Pakistan'da olmayı istedim.

Yardım alabilmek için elleriyle helikopterlere uzanan, bakışlarıyla Allah'ı sayıklayan yoksulların gözbebeklerine bakmak için...

Zihnimde dönüp duran görüntülerden biri; dağıtılan pilava eşarbını uzatan kadının görüntüsüydü. Bir diğeri, selden alınıp helikoptere bindirilen anne ve çocuklarıydı. Kurtarılmayı beklediği saatlerde yaşlanmış bir kadın gibiydi. Suların ayağının altından çekip aldığı yeryüzünü nasıl yaşadı kim bilir. O saatleri kaç yüzyıl gibi geçirdi?

Pakistan'a gitmeden önce Fatima Butto'yu aradım. Fatima ile geçtiğimiz eylülde Bali'de tanışmıştık. Aynı panelde konuşmacıydık. Pakistan'da olup bitenlere dair ondan çok şey dinledim. Aile geleneğini sürdüren politik bir duruşu vardı. Butto ailesini anlattığı kitabı Batı'da çok saltanlar listelerinden inmediği için Pakistan'a dönememişti henüz. Kitabın tanıtım turnesindeymiş.

Karaçi'deki evlerini ilk aradığımda telefona Fatima'nın üvey annesi Ghinwa çıktı. Öldürülen Murtaza Butto'nun siyasette aktif olan eşi Ghinwa ile felaketi konuştum. Elektrikler kesildiği için konuşması defalarca yarıda kalsa da, bir siyasetçiden çok bir anne ve kadın olarak Pakistanlı kadınların durumunu aktardı. Arazilerinin çoğu su altında kalan Sind bölgesinden henüz gelmişti.

'Yardımlar ne yazık ki su kadar hızlı değil' diyordu. Aynı yardımdan çok, lojistik desteğe ihtiyaçları olduğunu ısrarla vurguladı. Hükümeti haklı olarak eleştirdi.

Talihsiz Pakistan halkı sadece iklimden değil, sömürge sonrası bir türlü oturmayan yönetimlerden de çekiyor ne yazık ki. Pakistan'ın şu an, bir işgal ülkesinden bile daha kötü durumda oluşunu sadece felaketle açıklamak doğru değil. Felaketin biriktirdiği zorluklar elbette yönetimleri zorlar. Ama Pakistan'da siyasi, kültür, kendi dinamiklerini yaratamadığı için de felaket bu boyutlarda yaşanıyor. Bütün sömürge deneyimlerinde olduğu gibi Pakistan da dokularıyla oynanmış, tarihi, kültürü, doğası yağmalanmış bir ülke... Sel felaketi biriken travmaları görünür kılıyor sadece.

Ziyaret ettiğimiz Noşirwa kampında gördüğümüz çaresiz insanları görünce, uzun sömürge geçmişini düşündüm. İngilizler o kadar yüzyıl boyunca ne yapmıştı sahi? Pakistan'ın kaynakları halkını doyurmaya yetmez miydi?

Ünlü Pakistanlı yazar Tark Ali'nin Benazir Butto için kullandığı 'Batı'nın kızı' tabiri bu nedenle haklı bir tabir. Kendilerini her ne kadar 'Doğu'nun kızı, oğlu' olarak göstermeye çalışsalar da Pakistan'da gelmiş geçmiş bütün yönetimler Batı yapımı! Doğu'nun kavşağında kurulan Pakistan Batı'nın sömürgeci zihniyetinden yakasını kurtaramıyor!

Pakistan hükümetinin dışarıdan dinamiklerle belirlenen kişiliksiz, gerçeksiz yönetimi son yaşanan felaketin büyüklüğünde etkili olmuş.

Kiminle konuşsanız hükümeti suçluyorlar. Yetmişlerden itibaren temizlenmeyen, onarımı yapılmayan su yataklarının, baraj alanlarının bu felaketi çağırdığını iddia ediyor Ghinwa Butto.

Su yataklarının temizlenmesi, uluslararası lojistik destek olmadan mümkün görünmüyor. Yardım isteyen sivil toplum sözcüleri o nedenle ilk sıraya lojistik desteği koyuyorlar. Özetle beyaz adamın balık tutmayı öğretmediği yerli halk hikâyesi! Pakistanlılar kendi yaralarını saracak, organize olacak güçten mahrumlar...

Vaktinde temizlenmediği için gelen her damla yağmuru sele dönüştüren felaketten Pakistan'ın tek başına çıkma şansı yok. Bütün dünyanın seferber olması gereken bir insanlık dramı var ortada.

Türkiye, bu konuda yüklendiği aktif rolle örnek oluşturuyor.

Türkiye'den gelen heyet ve yardımlarla devam edeceğim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İndus Vadisi'nde merhamet yolculuğu

Bejan Matur 2010.09.06

İndus Vadisi sular altında kaldığı için midir bilmiyorum, bana bitmez tükenmez geldi. Sonsuz ufuk boyunca uzanan bu kadar geniş bir tarım arazisi görmedim. Gözün alabildiği bütün uzaklık hurma ağaçlarının narin gölgesi ile bezenmiş. Ama o gölgeler son üç haftadır suya düşüyor. Çünkü İndus Nehri'nin taşıdığı yağmur suları, Pencap ovasını bir iç denize çevirmiş.

O iç denizde belli belirsiz yollar, adacıklar üzerinde hasbelkader kalmış ıssız evler ve köyler var. Üzerinden helikopterle uçarken ajansların geçtiği görüntüleri, rakamları düşünüyorum; yardım bekleyen yaklaşık 20 milyon insanı, ölümün sınırındaki kadınları, incecik boyunlu küçük kız ve erkek çocukları. Onların artık orada, tehlike altında olmadıklarını bilmek biraz rahatlatıyor. Ama tehlike tam olarak giderilmiş değil. Toprağını kaybetmiş milyonlarca insan sığındıkları kamplarda, dünyanın merhametini bekliyor.

Yardımlar konusunda şu ana kadar verilmiş sözlerin pek azı yerine getirilmiş. Hoş, getirilse bile, mevcut hükümetin beceriksiz tavrı herkeste tereddüt yaratıyor. Yardımlar El Kaide'ye gider kaygısını dile getirenlere Pakistan Dışişleri Bakanı Kureşî 'Asıl dışarıdan yardım gelmezse, El Kaide güçlenir.' açıklamasını yapmış. Pakistan'ın başındaki diğer bela orada kaldığımız üç günde bile ara vermedi. Lahor'da meydana gelen patlamada 31 Şii hayatını kaybetti. Ülkede bir türlü durulmayan iç çatışmalar, o kadar ümitsiz görünüyor ki, ufukta demokrasiye dair küçük bir işaret bile yok henüz.

EMİNE HANIM'IN MERHAMETİNİN KAYNAĞI

Büyük felaketlerin baskıcı, statükocu ülke yönetimlerini sarstığı bilinen bir gerçek. Temennim içe kapanık, statükocu Pakistan rejiminin dış yardıma muhtaç hale gelmekle sorgulanır hale gelmesi. Nitekim orada konuştuğum bir basın mensubu, sel felaketi sonrası yardım için gelen yabancı ekiplerin yıktığı önyargılardan söz ediyor; Pakistan'da bugüne kadar muhafazakâr gruplar arasında 'şeytan' olarak nitelenen sarışın, mavi gözlü Batılılar, canla başla yardıma koşunca, kötü olmadıkları inancı yerleşiyormuş! Her hayırda şer, her şerde bir hayır vardır!

İndus Vadisi'nden toplanan sel mağdurlarını, Sukkur kampında ziyaret ettik. Yaklaşık 2.000 kişinin barındığı kamptaki sahra hastanesinde, Türkiye'den giden sağlık ekipleri, inanılmaz bir özveri ile şifa dağıtıyor. Kampta sıcaklık 40 derece. Nemle birleşince 50-55 dereceyi buluyor. Nefes almayı güçleştiren dayanılmaz nem özellikle çocukları ve hamile kadınları tehdit ediyor. Çoğunun yüzü yaralı. Sivrisinek ve yılan ısırıklarından muzdarip binlerce çocuk olduğu söyleniyor. Yeterli temizlik ve gıda yardımı yok. Kamptaki Sindli çocuklarla konuşmaya çalışıyorum. İsimlerini bile soracak ortak bir kelimem olmayan simsiyah gözlere bakıyorum. Çocuklara dokunarak onları güldürmeyi başaran sevgili Amberin Zaman'ın kamptan yükselttiği çocuk kahkahaları havalanan bir kuş sürüsü gibi içimi ferahlatıyor.

Yaralı, hasta, yaşlı onlarca insanın toplandığı çadırları tek tek ziyaret eden Başbakan'ın eşi Emine Erdoğan'ın performansı ise takdire değerdi. Ziyaretin sembolik olduğunu düşünenler çıkabilir. Ama göstermelik merhameti kolayca deşifre edecek ciddi zorluklar vardı orada. Heyetteki medya mensuplarından, diğer katılımcılara pek çoğumuz, sıcak ve nemden nefes almakta zorlandığımız anlarda, Emine Hanım büyük bir samimiyetle sel mağdurlarına tek tek dokundu. Hepsinin halini sordu, başlarını okşadı.

Uçakta dönerken biraz da gördüğüm bu manzaradan etkilendiğim için, Emine Hanım'la özel olarak konuşmak istedim. Siyasetçilerle yapılan konuşmaların kulis değerine hiç heves etmediğim halde kendisinden şunu duymak istedim; samimi merhametinin, bitmeyen şefkatinin kaynağı neydi?

Geçtiğimiz baharda katıldığım Brüksel gezisi sonrası; 'Başbakan'ın büyük şansı Emine Hanım gibi bir eşe sahip olmasıdır' diye yazmıştım. Yanılmadığımı test etmek sevindiriciydi. Sahiden bir Anadolu kadınında olması gereken şefkate ve sıcaklığa sahip. Ve doğallıkla edindiği bir bilgeliğe. Özetle annelerimize benziyor! Elleri, dokunarak konuşması, gözyaşları fazlasıyla sahici.

Pakistan'da gördüğüm tablonun bir diğer yanı da şuydu; Emine Erdoğan törende konuşmasına 'ben ve eşim geçen yıl Pakistan'a geldiğimizde' diye söze başladı. 'Ben ve Sayın Başbakan' ifadesini de kullanabilirdi pekala! Çok farkında olmadan edindiği bu üslup, onun gücünü, eşitlik bilincini yansıtıyor diye düşünüyorum.

Pakistan gezisinde burjuvazinin önemli ismi Caroline Koç da vardı.

Muhafazakâr değerleri ile bilenen bir partinin liderinin eşinin Türkiye'nin yarattığı değerleri ayrımsız sahiplenerek dünyanın farklı coğrafyalarına götürmesi bana önemli bir sosyolojik vaka gibi görünüyor. Muhafazakâr ve laik değerlerin Türkiye'de buluşması bilinen sebeplerle kolay değil.

Tıpkı Brüksel gezisinde olduğu gibi, buluşma şimdilik dışarıda sağlanıyor. Dışarıda sağlanan beraberliğin içerde etkilerini göstermesi ise kaçınılmaz.

Nitekim daha şimdiden normalleşme başlamış gibi. Emine Hanım'ın başörtüsüyle barışan laik kadınlar, başörtüsü yasağını daha ne kadar süreyle militanca savunabilirler ki? Aralarındaki buzlar böylece çözülüyor. Güzel olan bu yakınlaşma doğal dinamiklerle oluyor.

Bir merhamet yolculuğu olan Pakistan yolculuğuna Caroline Koç'un katılımı Türkiye'nin önündeki pek çok sorunun düğümü gibi; bizimki gibi Batılı olmaya çalışan Doğulu bir toplumda değerlerin barışması, sınıfların barışması, öncelikle kadınların barışmasıyla mümkün çünkü. Önce kadınlar barışacak. Önce kadınlar konuşacak. Ancak o zaman normalleşme sağlanır. Büyük konuşma o zaman etkilerini yaratır.

Geçenlerde Diyarbakırlı bir işadamaı BDP'den söz ederken 'en militan olanlar kadınlar ve gençler. Sertliği onlar tırmandırıyor' demişti. Ben de 'tıpkı İzmirli kadınlar gibi. Başörtülü kadınların başından örtüyü çekip almaya cüret eden sarışın kadınlar gibi' demiştim. Her toplumda böyledir. Kadınlarda duyguların alanı daha güçlü olduğundan, radikalleşme eğilimi gösterirler. Ama aynı kadınlığın bir de şu yanı var; bir sağduyu ve duyarlılıkla hareket ettiklerinde muazzam dönüştürücü bir güce dönüşür. Anneliğin, kadınlığın büyük gücü. O nedenle kadınların nezdinde değerlerin barışması, toplumun gerçek gücünü açığa çıkarır.

Önce Brüksel, sonra Pakistan'a taşınan diyalogu böyle yorumlamak gerekiyor.

Laik kadınların, muhafazakâr değerlerden öğrendiği ve muhafazakâr değerlere kattığı vitrin aslında Türkiye'nin asıl gücü. Ta Osmanlı'dan başlayarak kazanılan hakların, hayat biçimlerinin birbirine teslim olmadan, yan yana yaşamayı öğrenmeleri önemli bir vaka.

İçeride siyaset sahnesinde laikler ve muhafazakârlar birbirlerini yiyedursunlar, toplumsal barışı bu türden bağlar kuruyor. Caroline Koç, Emine Erdoğan'ın temsil ettiği değerleri sorun yapmadığı gibi, onun öncülüğünde dünyanın farklı noktalarına güçlü bir kadınlık temsiliyle taşıyor.

Benzer bir güç hemen her alanda var; Türkiye, Cumhuriyet tarihi boyunca yaptıklarını fazlasıyla aşan bir dış faaliyet içinde. Dünyanın hangi köşesine gitseniz Türkiye'den işadamları, girişimciler, sivil toplum kuruluşları, siyasetçiler ve medya mensupları ile karşılaşıyorsunuz. Eskiden dünyanın uzak bir köşesinde felaket yaşandığında haber kaynağımız Batılı ajanslardı. Bugün Türkiye'den giden haberciler dünyaya servis yapıyor. TRT Türk'ün muhabiri Levent Öztürk bunlardan biri. Sel felaketinin başladığı ilk günden itibaren suların içinden iç paralayıcı görüntüler aktarmıştı. Sadece medya değil, diğer alanlarda da dünyanın uzak coğrafyalarında yardıma giden, inşa faaliyetleri yürüten ekipler, girişimciler hızla çoğalıyor. Afganistan'da TİKA'nın çalışmalarını gördüğümde benzer bir duyguya kapılmışım.

"SEL İÇİN GELMEDİK, ZATEN BURADAYDIK"

Aynı çaba bugün Pakistan için söz konusu. 2005 yılındaki depremde bölgeye yardım götüren Kızılay, orada kalıcı bir birim oluşturmuş. Başkan Tekin Küçükali 'Biz sel için gelmedik. Zaten buradaydık.' derken haklı gururunu gizlemiyor.

Sahiden bilinen Türkiye imajının dışında, dışarıyla ilişkisini güçlendiren bir ülke var. Başkalarına yardım için, güçlü ekonomi ya da kişi başına düşen milli geliri yükseltmiş olmanız yetmez. O ilişkiden korkmayacak güvenli bir ruh hali de gerekir. Dünyanın 60 ayrı ülkesinde, her an yardım yapabilecek organizasyonu sağlayan Kızılay ve Başbakanlık bünyesinde yeni kurulan Afet ve Acil Durum Yönetimi (AFAD) Başkanı Mehmet Ersoy 'Uluslararası yardım toplantılarında saygı duyulan bir ülke haline geldik.' diyor.

Tüm bunları gözlediğinizde içerideki siyasetin, dışarının çok gerisinde seyrettiğini fark ediyorsunuz. Türkiye, tarihinde yakalamadığı bir ivme ile ülkeden ülkeye koşarak, yoksullara, felaket mağdurlarına ve anlaşmazlık içindeki gruplara yardım eden güçlü bir ülke profili sunuyor. Üstelik çağdaş değerleri ihmal etmeden. Bunu en iyi yansıtan, Pakistan gezimiz boyunca bize eşlik eden üzerinde ABGS (Avrupa Birliği Genel Sekreterliği) torbalıydı. AB'den sorumlu Devlet Bakanı Egemen Bağış'ın başkanlığında inanılmaz bir eforla çalışan ABGS'nin felaket bölgesinde giyilmesi için dağıttıkları mavi torbalarda taşınan sadece plastik bot ve yağmurluk değildi!

Pakistan'a Türkiye üzerinden giden Avrupa imajının kayda değer yeni bir politik durum olduğunu düşünüyorum. Türkiye Pakistan'a giderken Emine Hanım'ın işaret ettiği, merhamet duygularını artıran Ramazan ayı motifine yaslanmıyor sadece. Caroline Koç'tan ABGS logosunun temsil ettiklerine, Sağlık Bakanlığı'nın Batılı standartta iyi donanımlı ekiplerinden, Kızılay'ın çalışmalarına doğru terkip edilmiş değerleri taşıyor.

Benim tek küçük eleştirim ise şu; yardım gönüllülük esasına dayanır ve tevazu ile taçlanmadıkça şova dönüşür. Yapılan yardımlar çok değerli ve gerekli ama yardım yaptığınız çaresiz çocukların, yaşlıların her birinin eline Türk bayrağı tutuşturmanız bana tevazudan uzak bir tavır gibi geldi. Bu kadar altı çizilerek yapılan bir yardım kalplerde ne etki bırakır hiç emin değilim!

Bunca kalp kazanmışken fazlasına talip olmakla, eski sömürgecilerden ne farkınız kalır?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Referandumun sivil bekçileri

Bejan Matur 2010.09.08

Kırk yılda bir fikrimiz sorulduğu için midir, ne yapacağımızı şaşırdık! Referandumdan çok bir genel seçim havasına girdik. Çünkü Türkiye'de referandum demek, darbe sonrası zorla söylenen 'evet' demek. Zorla söylenen 'evet'e o kadar alışmışız ki, gönüllü evet'e ruhumuz bir türlü ısınmıyor.

Tabii geçmiş bu kadar sorunlu olunca, günümüze de hastalık taşıyor. Açık darbe desteği olmayan 2010 referandumu, belli bir kesimi korkutuyor.

Seçilen yöntemlerin giderek sertleşmesi, sarf edilen sözlerin sakilleşmesi ancak bu korkuyla açıklanır. Miting meydanlarından yükselen sözlerden daha acımasız, halk arasında yaşanıyor. En son 'Yetmez Ama Evet' panelinde konuşan Adalet Ağaoğlu ve Osman Can'a yumurtalı saldırıda bulunuldu.

Adalet Hanım gibi edebiyatı dışında varlığıyla da değerli bir yazarı ve Osman Can gibi gerçek bir demokrasi hedef seçenler onların nezdinde daha büyük kitlelere gözdağı vermek istiyorlar. Evet diyenler kendilerini rahatça ifade edemez oldular. Açıkça baskı altındalar.

Hal buyken, kendisini hak ve özgürlükler konusunda şampiyon gören, her türlü hak ve özgürlüğün bekçiliğini üstlenen yazarlar ve aydınlar, 'evet'e yönelik baskıyı eleştirmeyi akıllarına bile getirmiyor!

Bilmiyorum, belki de bu duruma sevinmemiz gerek. Çünkü çifte standart ilk defa bu netlikte kendini açık ediyor. Görünen, teşhisi konmuş hastalıktan korkmamak lazım. Tıp ilerliyor!

Bu süreçte, siyaset, siyasi partilerin de ön vermesiyle politik arenanın dışına çıkan bir fanatizme dönüştü. Öyle ki, bazı internet sitelerinde, marjinal bazı gruplar 'ölümüne hayır' ifadesini kullanabildi. Hayır deyip geçeceğine, ölümüne hayır!

Öldüreceğinden değil ama bu argümanı üreten zihnin, şiddete ne kadar eğilimli olduğunu gösteriyor.

Anayasanın içeriğine dair söyleyecek sözü olmayan muhalefet, çığırkan, baskıcı bir hayır kampanyası yürütürken, BDP kendince ara bir yol olan boykotta karar kıldı. Daha makul seyreden boykot kararı, Güneydoğu'daki STK temsilcilerinin evet kararını açıklamalarıyla rengini belli etti. Böylece boykotun hangi yöntemlerle savunulacağı anlaşıldı; referandumda 'Evet' diyen STK'ları anında etiketleyen, birçoğunun oda,

borsa vb. olmaları nedeniyle, resmi olduklarını gerekçe göstererek, STK bile kabul edilmeyeceğini söyleyenler, hemen ardından boykot kararı açıklayan yine benzer oda ve borsaları gerçek STK olarak selamladılar. Bu çifte standart bile referandumun bölgedeki yansıması hakkında ipucu vermeye yeter.

Referandum süreci, yıllardır tıkanan muhalefet yapısının gözler önüne serilmesine vesile oldu. Bir kez daha gördük ki, Türkiye'deki siyasi partilerin iktidar olmak gibi bir niyetleri yok. Oysa demokrasinin ve seçim sistemlerinin temel özelliği, bütün siyasi partilere iktidar olabilme şansı tanınmasıdır.

Türkiye'deki siyasi partilerin tek derdi, parti içinde oluşan iktidar alanını korumak. Muhalefette bulunan bütün partilerin karakteri aynı şekilde biçimlenmiş; MHP'den CHP'ye, oradan BDP'ye hiçbir ülke yönetimine talip değil sanki. Ülke yönetimine heves etmeyen bu partiler, kendi içlerindeki iktidar alanını korumayı en ulvi hedef belliyor. Yönetimde gözü olsa, herhalde demokrasi çitasını yükseltmek için çalışırdı!

Normal, ilkeli bir siyasi atmosferde, ciddi bir muhalefet, iktidardan bir adım daha demokrat bir tavır benimser ve böylece bütün tabana hitap eder. Türkiye'de muhalefet o kadar geriden geliyor ki, demokrat bile olamıyor.

Batı demokrasilerinin işleyişi açısından önemli bir enstrüman olan referandum, vatandaşları ilgilendiren herhangi bir konuda hükümetin hazırlığını tamamlaması ile vatandaşlara 'ne dersin', 'başrol oyuncusu sen olduğuna göre kararı sen ver' diyen basit mantığa dayanır.

Türkiye gerçekten demokratik bir ülke olmak istiyorsa referandum kültürüne alışmalı. Ama mevcut siyasi kültür buna el vermiyor. Çünkü yumurtalı saldırıların da gösterdiği gibi, bu ülkede ifade hürriyetini engelleyen sadece devlet değil, sivil bekçiler.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ramazan sesleri

Bejan Matur 2010.09.10

Bu sene Ramazan'da, hemen her yıl tekrarlanan 'oruç tutanların sayısı arttı, oruç tutmayanlara baskı yapıldı...' haberlerinin yerini, şenlikli etkinlik haberleri aldı.

Görkemli iftar davetlerinin, sokak şenliklerinin süslediği İstanbul'da sıcakların da etkisiyle akşamlar farklı bir letafetle yaşandı.

Oruç tutan bir arkadaşımın zamanın yavaşlamasıyla ilgili aktardıkları, açılan algı kapılarını ilk defa bu açıdan düşünmemi sağladı. Fark edilen kokuları, artan duyuların hissettirdiği detayları duymak ilginçti. Ruhun perdelerini açan bu deneyimin uzağındaki biri olarak, arkadaşlarımdan deneyimine büyük bir merak ve saygıyla tanıklık ettim. İlginç olan, aynı saygıyı toplumun çoğunluğunda gözlememdi. Korkuların yerini, sakınmadan bir arada yaşanabileceğini kanıtlayan güven aldı. Bana mı öyle geldi bilmiyorum ama sanki Ramazan'ın kültürel boyutu bu sene daha çok vurgulandı. Bunun en önemli işaretlerinden biri, seküler hayat tarzını benimseyen çevrelerin büyük bir merakla izlediği Ramazan'daki caz etkinliğiydi. Etkinliğin afişlerini sokakta ilk gördüğümde, aklıma gelen ilk isim Abdullah İbrahim oldu.

Onu ilk olarak bir çöl yolculuğunda dinlemiştim. Kur'an'dan ayetleri saksafon ve piyano eşliğinde okuyordu. Sakin, kendine has bir yorumu vardı. İslam'ın uzak coğrafyalardaki algılanışına, kültürün dinle buluşmasına güzel bir örnekti.

Ramazan'da caz etkinliği sayesinde Türkiye'li izleyici, Abdullah İbrahim başta olmak üzere Müslüman dünyanın önemli müzisyenlerini tanıdı; Enver İbrahim, Cafer Yusuf ve Cemal Ahmet vs.

İlk gece İstanbul Arkeoloji Müzesi'nin bahçesinde Batılıların hitap ettiği isimle Anvar Bahem'i dinledik. Bizdeki adıyla Enver İbrahim'i.

İbrahim, dört kişilik grubuyla sahne aldığı İstanbul tropik sıcaklığın erittiği bir şehirdi. Onun müziğiyle hep beraber çöle doğru aktık. Çölden başlattığı küçük adımlar, atlıların toynaklarıyla Akdeniz'i selamladı...

Müziğin labirentini derinleştiren ritimlerle, aynı anda çölü ve Akdeniz'i anlatan bu adamı dinlemek, geldiği coğrafyayı dinlemek gibiydi. Enver İbrahim, dalgaları duyurduğu dinleyicisini başlattığı yere, çöle geri götüreren bir müzisyen. Udun Arabi sesini, Akdenizli kılan...

O gece İstanbul Arkeoloji'nin avlusu, onun müziğiyle bir lahite dönüştü. Antik dönemden Roma'ya, oradan Osmanlı'ya, içinde bütün çağların hissedildiği işaretlerle dolu bir lahit.

Yüzyıl önce Mısır'ın derinlerinden, Sayda'dan taşınan eserlerin sessizliğini müzik açıklıyordu sanki. Ağlayan kadınlar lahitinin, büyük İskender'in kırık boynunun, nehir tanrısı Okeanos'un ve elbette Sappho'nun eski bir konuşma sürdürdüğu Akdeniz medeniyeti müzik sayesinde dile geldi.

Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerin, Arap'ın ve Latin'in bağlantıda olduğu zamanlara gitmiştik sanki. Gidiş ve gelişlerin yaşandığı, amphoraların taşındığı, şarabın ve zeytinin getirilip götürüldüğu gemilerin rüzgârı hep bir aradaydı...

O gece İstanbul Arkeoloji'nin bahçesi gelenekle barışmanın huzurunu yaşattı. Ramazan'a başka seslerden bakmanın, sahip olduğumuz değerleri başka değerlerle buluşturmanın güzelliğini...

Avluyu dolduran dinleyiciler hep beraber, Sayda'dan yola çıkan lahitlerin taşındığı kervandaydık sanki.

Muhayyilesi inceliklerle süslü Osman Hamdi Bey'in çabasıyla değeri fark edilen arkeolojik eserlerin peşinden Enver İbrahim müziğiyle gelmişti. Lahitlere ses vermeye, eksik sesi tamamlamaya.

Taşınırken alınan yolun sesi, toynak ve nefes sesi hep bir aradaydı.

Ve İstanbul o gece daha güzeldi. Daha zengindi...

Hepinize güzel bir bayram diliyorum. .

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İnanmak...

Bejan Matur 2010.09.15

Benim bu ülkeye inancım arttı. Aşkla bağlı olduğum bu toprağın sadakatine 12 Eylül akşamı ikna oldum.

Bu ülkenin şartlar ne olursa olsun, üzerinde serpilen, büyüyen fikirleri, değişim arzusunu boğmayacağına ilk kez kanaat getirdim.

Çünkü bu referandumla, Türkiye'li seçmen, siyasetin önünde seyrettiğini kanıtlamış oldu. Hangi partiden olursa olsun, verdiği oy ne olursa olsun siyasetin peşinden sürüklenen değil, ona yön veren konumunda olduğunu

gösterdi.

Referandumdan bir gece önce, Çanakkale'den Eceabat feribotuna binmek üzere kıyıda bekleyen uzun konvoyu bakarken, içimden şu düşünce geçti; demokrasi tam buydu. Konvoylar halinde, akın akın oy kullanmak üzere yollara dökülen bu insanların seçimiymi demokrasi. Bu seçimden kim, neden korkuyordu?

Oyu ne olursa olsun, evet ya da hayır için sandığına koşan, sandığa güvenen, sandığın başındaki dipçiğe tenezzül etmeyen insanların tercihi demokrasi fikrinin ta kendisiydi.

"Sen mutluluğun resmini yapabilir misin Abidin?" diye soran Nazım Hikmet'in şiirindeki gibi tıpkı, demokrasinin resmini yapmam istenseydi, herhalde o geceyi anlatırdım. Saatlerce feribot kuyruğunda bekleyen, uykulu gözleri...

Tabii referandum için yola çıkanların tercihinin ne olacağından daha anlamlı olan; yola çıkmış olmalarıdır. Demokrasi en nihayetinde o yol halidir çünkü.

Böyle bakınca Türkiye demokrasisi, artık durağan olmayan haliyle, cansız olanı, ölü dokuları, çok daha net gösteriyor. Çünkü yola çıkmış olmak yeniyi, canlı olanı kavramayı imkânlı kılıyor.

Bu referandumun en önemli sonucu değişimi görmek istemeyen, değişimi doğru okuyamayan partilere, ciddi bir uyarı sinyali göndermiş olmasıdır. MHP'nin, CHP'nin ve BDP'nin bu sinyalden alması gereken ciddi dersler var; bu sinyal çatışmacı siyaset döneminin bittiğini söylüyor. Şiddetten beslenen, askeri siyasetin sigortası gören anlayışa seçmen 12 Eylül itibarıyla dur dedi.

Seçmen, sivil siyasetin, şiddetsizliğin tercihinin yaparak demokratikleşme ve sivilleşmenin kaçınılmaz olduğuna işaret etti.

MHP tabanı için bu fazlasıyla geçerli. MHP'nin kalesi olarak bilinen Orta Anadolu'da seçmen, partisinin çok ilerisinde bir pozisyon aldı. Bahçeli'nin sert üslubuna rağmen, kan siyaseti istemediğini gösterdi.

Aynı şey Kürt seçmen için de geçerli. BDP'nin boykotuna rağmen farklı tercihinin, demokrasi içinde çözüm arama, şiddeti dışlama iradesini belirgin oranda kanıtladı. Her ne kadar boykot etkili oldu denilse de, rakamlara bakıldığında BDP'nin aldığı oyu çok da koruyamadığı görülüyor. BDP'nin boykot kararına rağmen sandıklara giden Güneydoğulu seçmen her türlü militarizmle hesaplaşmanın önemine işaret etti. BDP, önümüzdeki dönemde şiddetin dümen suyunda siyaset yapmaya devam edecek olursa erimesi kaçınılmazdır.

İktidar partisi açısından ise şu mesaj net; referandumdan çıkan % 58 desteği, AKP'yi de dönüştürebilir. Neredeyse bütün Anadolu'ya yayılan evet oyları; demokratikleşme hedefini işaret ediyor çünkü.

Seçmen, AKP'ye, sana sağladığım kredi daha ileri gitmen içindir diyor. Bu oranın AKP'yi de dönüştürmesi kaçınılmaz. AKP'nin içinden, 21 yüzyılı kucaklayan daha açık bir siyaset üretmesini sağlayabilecek bir destek bu. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

New York New York

Bejan Matur 2010.09.22

Zamanı yakalamanın bir bedeli var. Iskalamanın da! Uçakla yapılan uzun yolculuklardan kalan 'jet lag' etkisi ruhun ödediği bedelin özeti gibi.

Bilinen hikâye, Güney Amerika'daki İnka medeniyet kalıntılarını gezdiren yaşlı rehber, zirveye hızla tırmanan turistlerin aksine, belli aralıklarla durup bekleyince, neden beklediğini soranlara 'Ruhum geride kaldı, ruhumu bekliyorum.' cevabını vermiş. İnsan ruhunun hızla ilişkisi çağın en önemli sorunu. Bilinç akışını bozan, insanı ayarlı olduğu ritmin dışına düşüren her türlü hız bozulma getiriyor. Jet lag bu bakımdan, sadece bedenin değil, ruhun da konusu. Yaşadığınız ülke, yaşadığınız hayat başka bir zaman dilimindeyken yeni zamana uyum sağlamanız hiç kolay değil.

Modernizmin görkemli kalesi New York'a, Türkiye'den bir grup gazeteci ile, kültür festivalini izlemek üzere davet edildik. Manhattan'ın merkezindeki Grand Central'da başlayan etkinliklerden fırsat buldukça şehri keşfe daldık. New York'a dikkatli baktığınızda, modernizmin ruhunu arayanların neden hep burada soluklandığını anlıyorsunuz! Yirminci yüzyılın bu görkemli kalesi, en azından insan azminin yaratabileceği büyüklük konusunda somut bir cevap verebilmişti.

Bu devasa şehre bakıp insanlığın macerası hakkında tefekküre dalmamak elde değil. Tabii tefekküre, günümüzün Amerikan siyasetine yön veren kırılmanın yaşandığı dünya ticaret merkezinden başlamak farz. Sadece Amerikan tarihinde değil, tüm dünya için bir milat olan 11 Eylül saldırılarına konu olan merkezde bugün yaşanan tartışmalar gelecekteki siyasetin anahtarı çünkü. Ground Zero olarak nitelenen alanda hummalı bir faaliyet yürütülüyor. Devasa makineler, vinçler gece gündüz, yıkılan kulelerin yerine yapılan yeni kompleksi inşa ediyorlar. Projenin biçiminden, adına hemen her adımında kamuoyunda ciddi tartışmalar olmuş. Tartışmaların kasıtlı olduğu şüphe götürmez. Alanın yakınına yapılacak cami inşaatı için koparılan kıyamet hatırlanırsa başlatılan tartışmanın sembolik değeri daha çok anlaşıyor; mesele caminin merkeze ne kadar uzak olup olmadığı değil çünkü. Tıpkı diaspora Ermenilerinin, soykırım temasını/ tarihte kurban olmayı, kimliğin temel harcı olarak yeniden üretmeleri gibi, Amerikalılar da giderek derinleşen 11 Eylül mitine sığınıyorlar. Bir mit ihtiyacı olduğu çok açık. Ground Zero'nun 50 metre ötesinde açılan 9/11 preview site merkezinde sunulanlar bu sembol arayışının özeti gibi; İkiz Kuleler'in patlama anından sonrasındaki yangına, olayın tanıkları ile yapılan söyleşileri içeren belgesel duyguları canlı tutmaya yönelik. Bir müzenin satış reyonu gibi düzenlenen alanda, 11 Eylül günü olanları anlatan kitaplardan birer milli kahraman olarak anılan itfaiyeci maskotlarına, itfaiye arabalarına, üzerinde polislerin resimleri olan kahve kupalarından maskotlara her şey var. Ve hepsi satılık. Galeride doluşan kalabalıkta ağlayanlar da var. Gözyaşlarına hakim olamayan bir kadının hikâyesini sahiden merak edip, 11 Eylül günü nerede olduğunu sormak istedim. Ama gözyaşları her durumda meraktan daha değerlidir diyerek sormaktan vazgeçtim.

Amerika kaybettiği bir kimliği arıyor sanki. Televizyon kanallarındaki tartışmalardan kamuoyunun gidişattan memnun olmadığını anlıyorsunuz. Obama'nın beklentileri karşılamadığı artık sakınılmadan konuşulan bir konu. Kasım ayında yapılacak olan senato seçimlerine hızlı başlayan Çay Partisi'nin yükselttiği milliyetçi dalga da tehlike sinyalleri yayıyor. Tea Party adıyla örgütlenenlerin başını çektiği muhafazakâr ekolün savunduğu argümanlar Amerikan taşrasının yontulmamış değerleri, ırkçı, sağcı, İslam düşmanı ve olabildiğince beyaz.

Amerika, gücü azalan bütün büyük iktidarlar gibi, giderek aşırı ideolojinin, kof siyasetin içine yuvarlanıyor. Aşırı ideoloji bu durumlarda güçsüzlüğü perdelemenin aracı.

Yenilenmesi mümkün olmayan bir sistemin arkaik olana sığınması kaçınılmaz. Giderek yükselen İslam karşıtlığını, güç iddiasındaki Amerika'nın ihtiyaç duyduğu bir tema olarak görmek gerekir.

b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Batı'nın Türkiye algısı

Bejan Matur 2010.09.24

'One minute' çıkışını yapan Başbakan artık yok! Davos'ta 'one minute' diyerek tüm dünyanın söylemek istediğini, cesareti ve dobralığıyla haykıran Başbakan Erdoğan, Batı'ya artık korku veriyor! Amerikan basınında çıkan 'Erdoğan Putinleşiyor mu?' yazısı Türkiye kaynaklı da olsa, bu korkunun habercisi.

Erdoğan ve hükümeti içeride güç kazandıkça, dışarıda daha az güven duyulan, kaygı yaratan bir aktör olarak yansıtılıyor. Pekâla neden böyle?

Aslında içeride yaşanan tartışmalardan bağımsız bir gelişme değil bu. İçeride ne yaşıyorsak, dışarıya aynı etki yansıyor. Değişen dünyada, değişen aktörlerin kabul görmemesi meselesi bu. Türkiye'de iktidarın değişimini nasıl birileri kabullenemiyorsa, dışarıda da benzer statüko ve direnç noktaları yenilgiyi kabullenmekte zorlanıyorlar.

Türkiye'nin güçlü bir aktör olarak dünya sahnesine çıkması belli ki bazı dengeleri bozuyor. Ne kadar barışçı iddialardan söz ederseniz edin, iddianız büyük olunca karşınızdakinde, kaygı ve korku yaratıyorsunuz.

Türkiye ile ilgili bu olumsuz algının başlangıç noktası hiç şüphe yok ki, Mavi Marmara saldırısıydı. İsrail'in uluslararası alanda siyasetinin iflasına neden olan Mavi Marmara sürecini Türkiye'nin yönetme biçimi şu anki olumsuz algının kaynağı. Türkiye özetle, İsrail'e karşı dünyaya gücünü göstermiş bir ülke olmanın bedelini ödüyor.

Geçtiğimiz günlerde, Filistin sorunu için Amerika'nın ev sahipliğinde toplanan ülkeler arasında Türkiye'nin olmaması, büyük ihtimalle bununla ilgiliydi. Her ne kadar Dışışleri sözcüleri 'biz taraf ülke olmadığımız için toplantıya katılmadık' deseler de, ABD'nin sadece ev sahibi değil, aktif olarak rol aldığı bir toplantıda, Türkiye'nin doğal taraf olarak yer bulamaması dışarıda tutulmasıyla açıklanabilir ancak.

Türkiye'nin kendiliğinden misyon üstlendiği İran ve diğer konularda da benzer dışlanmalar oldu, olacak. Çünkü yaşanan tarih ve ittifakların doğası bunu gerektiriyor. Daha doğrusu ittifakların kiri bunu gerektiriyor!

Öyle ki, Türkiye barış konusundaki bütün çabasına rağmen, yarın Filistin'den 'İsrail ile ilişkilerime karışmayın!' uyarısını alırsa şaşırmmamalı!

İlişkilerin doğası bunu gerektiriyor çünkü. Birbirleriyle şer üzerinden ilişki kuranlar, şerden doğan iktidarları sarsıldığında, güç kaybetmemek uğruna aynı safta olmayı sorun yapmayabiliyorlar. İktidarın doğası devamlılık ister çünkü. İttifak değişse de iktidar sürmeli.

Bunun en yakın örneğini Türkiye'de Kürt sorununda yaşıyoruz. Düne kadar, askeri baş hedef olarak konumlayan ve onunla mücadele eden PKK, bugün ordu ile AKP karşıtlığı üzerinden ittifak edecek kadar rolüne ve gücüne saplanmış durumda. PKK için hangi safta konumlandığından çok, iktidarın devam etmesi önemli çünkü.

Tıpkı içerideki gibi, dışarıdaki kaygı da yapay korkulara dayanıyor. Akla uygun tek sebebi iktidarı kaybetme kaygısı olan bu algıyı yönetmek çok zor. Ama imkânsız değil; bunun için Batı kamuoyundaki çeşitliliğe yönelmek gerekiyor. Çok yönlü, çok katmanlı ilişkiler kurmak, güven veren politikalar ve diyalog arayışında ısrar etmek gerekiyor.

Diğer yandan bu olumsuz algıyı dipten dibe dönüştüren görünmez dinamikler de var. Türkiye'nin uluslararası alandaki prestijini artıran önemli gelişmeler yaşanıyor. Birleşmiş Milletler Konseyi'ne başkanlık etmek üzere New York'ta bulunan Cumhurbaşkanı Gül ve Bakan Davutoğlu'nun ajandasında yer alan onlarca başlık var olan algıyı sessizce dönüştüren maddelerle dolu. İsrail'den İran'a, Afganistan'dan Irak'a hemen her alanda yürütülen aktif politika yeni dengelerin kapısını aralıyor.

Türkiye'yi hep ileri bir karakol olarak görenlerin, bugün karar verici olmasına şaşkınlıkları doğal..

b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Başbakan Ceylan'a ne zaman gidecek?

Bejan Matur 2010.09.29

Bazen bir olay, bir ülkenin şah damarı olur. Yaşanan bir kayıp, hakikatli bir ayna gibi toplumun kusurlarını yansıtır. Kapatmaya çalışsanız da makyajınız yüzünüzden akar. Ceylan'ın ölümü tam olarak böyle.Sene-i devriyesinde yazmakla kendi adıma da esef duyduğum Türkiye'nin büyük utancı.

Liceli küçük çoban kızın ölümünün üzerinden tam bir yıl geçmiş. Kocaman gözleri kapanmayalı bir sene olmuş. Günler, geceler bizim için ışık hızında akarken annesi ve acılı ailesi, Ceylan için tecelli edecek adaletin ağır saatini yaşıyor. Devletten bekledikleri tazminat değil, kimin yaptığının bulunmasını istiyorlar. Failler ortaya çıksa rahat bir uyku uyuyacaklar.

Davada şu ana kadar alınmış bir mesafe yok. Mevcut rapor ve mahkeme kayıtlarında hâlâ 'fail yok' yazıyor!

Fail yok! Faili meçhul bile değil...

İşte o 'yok failin' varlığı bu ülkenin şah damarı. Vicdanlar kararacaksa oradan kararacak. Belki çoktan karardı da bizler kabullenmek istemiyoruz. Hâlâ ümitli oluşumuz, çırpınmamız boşuna belki de.

Faili gaip olan, izi sürülmeyen bir bomba silahının namlusu Ceylan'a yönelirken hepimiz uyuyorduk. Acı olan, o küçük kız bir bomba silahıyla parçalandıktan sonra da uyanmadık. Aydınlarımız seslerini yükselttiler evet, vicdan sahibi insanlar ses verdiler. Ama siyaset sınıfta kaldı! Askerin suskunluğu ise utanç verici.

Olay mahallinde yerleşik ve seyyar halde dolaşan askerlerden hâlâ tatmin edici bir açıklama alınmış değil. Yakındaki bir tabur ve iki karakolun sorumluları hesap vermiş değiller. Asker hâlâ cm hesabı yapıyor; o mesafeden bomba mermisi hedefini vurabilir miymiş, mayın olabilir miymiş, Ceylan'ın elindeki tahra asıl suç aleti olabilir miymiş?

Tıpkı Ceylan'ın parçalandığı gün kızının, artık olmayan gövdesini kucaklayan annesinin hayretiyle sorayım: Ceylan'ı hangi yönden gelen kurşun öldürdü? O yön neresi?

Bir ülkede yaşıyorken, o ülkenin bir dağ başında, yoksul bir mezrasında koyunlarını otlatan, ağaçlarla, böceklerle konuşan bir çocuğun doğadaki masumiyetini hedef alan kim? O hedef nasıl oluşur? Hangi saik, hangi öfke ve cinnetle?

Bir toplumda yaşatılan acılara, ideolojik ayrılıktan çok, psikoloji yön veriyorsa o toplumdan korkmak gerekir. Ceylan konusu bu yanıyla diğerlerinden ayrışıyor.

Ortada sadece küçük bir çocuğun vahşice parçalanması yok çünkü. Toplumsal bir uyarı var. Cinneti yansıtan bir tablo var.

O cinnet karşısında bu kadar sessiz kalınması, sorumlu makamlardakilerin suskunluğu ise başlı başına bir uyarı alarmı;

Hadi askerden ümit yok, siyasiler neden yeterince güçlü ses veremiyor? Mesela Başbakan Erdoğan, İçişleri bakanını göndereceğine, Ceylan'ın ailesini kendisi ziyaret edemez miydi? Merhameti ile bildiğimiz Emine Erdoğan, Ceylan'ın annesinin elini tutup bir rahmet duası okuyamaz mıydı? 7 yaşından öldüğü güne kadar, Kur'an okuyan, namaz kılan küçük Ceylan bir hayır duasını hak etmemiş olamaz değil mi?

Avukatı, Milliyet'ten Devrim Sevimay'a verdiği röportajda, artık çocuk otopsilerine gidemediğini söylüyor. Büyüklerin otopsileri de zormuş ama ölü çocukların yüzünde 'neden' diyen bir ifade oluyormuş hep.

'Neden' diye soran çocukların gözleri bu ülkenin göğüne dikilmişken, sivilleşme, demokratikleşme, ekonomik büyüme ne boyutta olursa olsun başınız dik kalmaz. Başbakan hemen her fırsatta güçlü bir ülkeden, güçlü bir Türkiye'den söz ediyor. Ve canla başla bunun uğraşını veriyor. Ama o gücün içine vicdanı lekeleyen Ceylan'ın ölümü gibi karanlık olaylar sıçrarsa, dünyada yüzüne bakılır bir ülke yaratmazsınız.

Gazze'deki çocukları plajda öldüren İsrail ordusuna haklı olarak kükreyen Başbakan, Ceylan'ın ölümüne de kükreyebilmeliydi. YAŞ toplantısında askerlere meydan okuyan Başbakan, Ceylan için de askerlerden hesap sorabilmeliydi. Ceylan'ın ölümü en az Gazze'deki kadar zulüm ve cinnet içeriyor çünkü.

Bu konuda dün ve önceki gün Milliyet gazetesinde başarılı bir gazetecilik örneği veren Devrim Sevimay'ı kutluyorum. O haberi herkesten önce, sorumlu makamdakiler okumalı. Ceylan'ın açık gözlerinin hakkı var çünkü.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Anadilin cenneti

Bejan Matur 2010.10.01

Eski bir arkadaşım aradı. Mardin'deymiş. Mardin Artuklu Üniversitesi'nin Kürtçe yüksek lisans programı mülakatına katılmış. Arkadaşım, 'Zazaca bir metin tercümesi yapmamı istediler. Sanıyorum olumlu geçti, öyle olursa, cuma günü derslere başlarım.' diyerek telefonu kapattı.

Hemen arkasından tekrar aradı. 'Ya ben çok heyecanlıyım, düşünebiliyor musun bundan on beş, yirmi sene önce üniversitede bir bölüme gireceksin, içerdeki hocalar Kürtçe konuşacak, Zazaca bilecekler, iyi Kürtçe için mülakata alınacaksın. Nasıl bir şey bu? Herhalde cennet böyle bir yer. Mardin'de cennetteyim.'

Sonrasında, yaşadığı heyecanı batıda nasıl paylaşamadığını da anlattı. Başkent'te görevli olduğu okulda, müdür dahil hiçbir arkadaşına, Kürtçe yüksek lisans programı mülakatına gittiğini söyleyememiş bile. Sorsalar, yabancı diller sınavına gittiğini söyleyecekmiş. Kürtçesini geliştirmek isteyenler için cennet şimdilik doğuda. Hatta sadece Mardin'de. Batı üniversitelerinde benzer programların açılması ne kadar sürer kim bilir?

Arkadaşım Tuncelili. Yani Dersimli. Yakından tanıdığım ailesi, acılar çekmiş, cefakâr bir aile. Akrabalarından dağda olan da var, o uğurda hayatını kaybeden de.

Arkadaşım yuvasını, çocuklarını düşünen başarılı bir öğretmen. Kardeşleriyle yaşadığı Başkent'te, yaşanan her kaybı kendi hanesine yazacak kadar iki topluma bağlı biri. Kanın duracağı, ölümlerin olmadığı bir ülke hayalini hep paylaşıyor. Kürtçe öğrenme ısrarı biraz da bundan. Dilin barışı inşa edeceğine inanıyor çünkü. Aile içinde konuştukları Zazaca için yollara düşüp Mardin'e gitmesini bu hasretle açıklıyor. Ankara'da aynı imkân olsa tercih edermiş. Ama şimdilik o hayali Mardin karşılıyor. Bu imkânın verilebildiğini görmekten şaşkın; Kürtçenin yüksek lisans eğitim dili olması için dağa çıkmak gerekmiyormuş demek ki!

Referandum sonrasındaki güvenli ruh halinin etkisiyle anadil tartışması gündemin merkezine oturdu. Silahların susmasından daha öncelikliymiş gibi anadil konusu konuşuluyor. Bu durum çok anlaşılır; çünkü dağa giden yolu döşeyen en önemli sebep Kürtçe yasağından doğan duygusal kırılmalardı. Kürtçenin kullanımından doğan sorunlar o nedenle Kürt sorunundan ayrıışmıyor.

Kürtçe ile ilgili en son konuşulması gereken teknik ayrıntıların bile tartışılıyor olması ciddi bir gelişme. Bu açıklıkta konuşmanın normalleşme getireceği ortada.

Mesela şu aralar dillerden düşmeyen anadilde eğitim ve anadil eğitimi farkı bile aslında ne kadar yol aldığımızı gösteriyor. Sofistike düşünme yöntemlerini bilen bazı köşeciler, kibirlerini, ırkçılıklarını gizlemeyi deneyerek anadilde eğitimin sakıncalarına değiniyorlar.

Aslında bu karmaşık argümanlara hiç gerek yok. En başta şu ortaya konulsa, önerilenin ne olduğu daha net anlaşılır; anadil eğitimi temel hak mıdır değil midir? Buna verilecek cevap pozisyonları netleştirir. Fikirler ancak böyle açıklık kazanır. Dil eğitiminin teknik imkânsızlıklardan doğan sakıncaları, zorlukları olabilir -bunca ertelenmiş bir sorunla muhatap olan her devlet zorlanırdı- ama bu zorluklar yasağın sürmesi ön kabulüne daha ne kadar sebep gösterilecek? Kürtçenin Türkçe karşısındaki dezavantajlı konumu, o hakkın edinilmesine daha ne kadar engel teşkil edecek!

Cengiz Çandar dünkü köşesinde haklı olarak Türkçenin onurunu kurtarmaktan söz etti. Ben de şunu sormak istiyorum; bütün zorluklarına ve meşakkatine rağmen, milyonlarca insanın konuştuğu bir dil, politik de olsa bir hak talebine konu oluyorsa onu durdurmanın yolu yasaklar mıdır?

Velew ki eleştirildiği gibi söz konusu talep politik olsun. Sonuç değişir mi? Özellikle hakkın konusu dil ise politik alana çekildiği andan itibaren talebin büyüyeceği aşkar değil mi?

Cenneti kendi dilinde düşünen insanın mutluluğunu ertelediğiniz yetmez mi?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Marjinal MHP

Bejan Matur 2010.10.06

Referandumun en ağır sonucunu MHP yaşadı. Ani Harabeleri'nde kılınan namaz yaşanan hezimetin ne kadar ağır olduğunu kanıtlıyor.

MHP Genel Başkanı, memleketin doğu sınırında, Ermeni ülkesinin görüş alanında, kurmaylarıyla beraber ne kadar dindar olduklarını gösterme gereği duydu. Fetih'ten söz etti. Çatlayan sesiyle 'Anadolu hiç fethedilmemiş gibi, gerekirse yeniden fethederiz' diyerek namaza durdu.

Fetih namazı nasıl olur bilmiyorum. Tarihte İslam orduları fetih için yola koyulduklarında düşmanlarına bu türden gösterilerde bulunurlar mıydı emin değilim. Ama şunu söylemek hiç zor değil; Bahçeli'nin gösterişi

zannettiği çıkışı tam bir marjinalleşme belirtisi. Tabanına söz geçiremeyen, referandumda seçmenine 'hayır' dedirtemeyen bir parti liderinin, başarısızlığını gizleme çabası olarak görmek gerekiyor.

Anı'deki namaz neresinden bakılsa sakil. İrkçi olmasına ırkçı ama ırkçılığı bile marjinal tınıyor. Belli ki 'kurt' yaşanmış artık. Son bir gayretle memleket sevgisini ifade ederken, ancak bir müsamere oyuncusu kadar etkili olabiliyor. Ülkücülerin öteden bu yana sahiplendikleri 'bu memleket sahipsiz değildir' iddiası da müsamerenin sıradan bir cümlesi gibi.

Bahçeli, Anadolu'da yaşayan herkese Türk'ün fetih gücünden söz ediyor; Türk'ün, Ermeni'nin, Kürt'ün, Arap'ın, Boşnak'ın yeniden kendi değerleriyle barışmaya azmettiği bir zamanda, fetih sopasını gösteriyor. O gücün sahibiymiş gibi!

Bu marjinal çılgılık, Türkiye'deki değişimin artık hamasetle perdelenemediğinin kanıtı aslında. Kuru hamasetle yürümeyen memleket kervanının yeni sahiplerinin kimler olduğunu da haber veriyor. O rüzgârı göğüsleyeceklerin kimler olduğunu tahmin etmek zor değil. Türkiye'deki değişimi kavramayan, yeni barışa inanmayan, ülkenin gücüne inanmayan politikalar marjinalleşmeye mahkûm.

Değişim arzusu o kadar büyük ki, referandumdan galibiyetle çıkan iktidar partisi dahil bütün siyaset yeniden pozisyon alıyor. AKP dahi politikalarını değişim yönünde büyütme, yaymak zorunda olduğunun farkında. Bu sebeple, AKP içinde değişime direnen, arkaik milliyetçiliğin devamından yana olan unsurların yakın gelecekte pasifize olmaları sürpriz olmaz!

Bu yeni durum siyasetin vitrinini de zorluyor.

CHP'den BDP'ye siyasi yelpazenin tamamı, içinden değişimi okuyan yepyeni dinamikler üretmek zorunda. Saadet Partisi'ndeki bölünmeyi dahi bu değişimin etkisiyle açıklamak mümkün. Oradaki kopmayı sadece kişisel kavgalarla açıklamak eksik olur. Milli Görüş düşüncesinin çekirdeğinden kopan bu yeni halka da değişimin bir başka ucunu temsil ediyor.

CHP'de Kılıçdaroğlu ile başlayan değişim sinyallerinin yeni argümanlar peşinde olduğu ortada. Çünkü CHP, statükoya eklenilerek yeni dönemde istediği gücü yakalayamayacağını görüyor. Kılıçdaroğlu'nun, Kürt sorunundan Avrupa Birliği'ne söylediği her şey, siyasetteki yeni eğilimlerin sonucu.

BDP'nin çatışmadan değil, uzlaşmadan yana duracağını söylemesi keza. Çünkü mevcut siyasetlerin çok üzerinde bir değişim arzusu var Türkiye'de. Şimdilik bu değişimi en iyi AKP okuduğu için, halkın teveccühü ondan yana.

MHP yöneticilerinin yaptığı türden demode, zamanın gereklerini okuyamayan siyaset hızla marjinalleşiyor.

MHP tabanının, bütün ajitasyonlara rağmen referandumda evet'e yönelmesi, bu yeni siyaset ruhuyla, değişimin cazibesıyla açıklanabilir. Değişimin gücünü, gerçekliğini fark eden seçmenin eskiye, ölü olana yüz vermeyip yeni ufuklara açılmak istemesiyle.

Seçmenin bu eğilimini yorumlamakta zorlanan siyasetin marjinal pozisyona düşmesi kaçınılmaz. Burada genel fotoğraf açısından önemli olan şu; siyasette marjinal kotası hep var. Önemli olan şiddetle, kanla ilişkilenen siyasetlerin marjinal alana itilebilmesi. Bugün MHP ve BDP tabanından kopuş sinyali veren seçmen bunu haber veriyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Avcı'nın odası

Bejan Matur 2010.10.08

Hanefi Avcı meselesinde en fazla dikkatimi çeken, kullandığı 'oda' benzetmesiydi. Olay yaratan kitabının piyasaya çıktığı ilk günlerde ekranlarda çıkıp şunu söyledi: "Bir odayı ısıtırsanız, odadaki herkes ceketini çıkarır. Soğutursanız herkes ceketini giyer." Bu örneği verme nedeni Hrant cinayeti.

Hrant cinayetini işleyenler, sözüm ona Türkiye'de oluşan sıcak ortamdan etkilenip işlemişler. Trabzon'dan Ogün Samast, oda ısındığı için silahlanıp İstanbul'a gelmiş ve Hrant'ı sırtından vurmuş!

Tıpkı Hürriyet'te Ertuğrul Özkök'ün, cinayete getirdiği yorum gibi; taşrada, mahalle kahvelerinde öfkeli, işsiz, lümpen bir gençlik var. O gençleri anlamak lazım demeye getiriyordu Özkök. Hatta Hrant cinayetini izleyen yabancı basına da, sosyolojik sosu hoş düşüncelerinden şırınga etmişti. O günlerde Batı basınında boy gösteren, Türk kahvehanelerinin işsiz ama öfkeli gençleri konulu makaleler o çarpıtmanın eseri.

Lümpen gençliğin öncülerinin, hedef olarak Türkiye'nin Hrant'ını seçmiş olmaları onlara göre tesadüftü! Cumhuriyet tarihinin en karanlık, en organize cinayeti basit bir öfke cinayeti olarak sunuluyordu.

Bir insan hakkında çok şey bilmeniz gerekmiyor. O insanın hayat hikâyesinde hangi badirelerin, hangi ittifaklar ve delikanlılık sayesinde atlatıldığını bilmeniz de çok gerekli değil. Ama söz konusu, bir ülkenin fay hattı sayılabilecek bir cinayetse ve istihbaratçılığı ile ünlü bir isim çıkıp işlenen cinayeti dayanaklarından koparıp yansıtmaya çalışıyorsa orada vicdan sahibi herkese durmak düşer.

Avcı meselesinde benim takıldığım yer tam olarak burası. Oradan bir adım ileriye gidip delikanlılığına varamıyorum bir türlü. Haksızlık etmemek için kitabını dikkatli okumaya, söylediklerini önyargısız dinlemeye özen gösteriyorum. Fakat, gerçeğin sözcüsü ilan edilen Avcı'nın, Güneydoğu'daki faili meçhuller konusunu geçiştirmesini, dahil olduğu işkenceleri dönemin gereği olarak yansıtmayı doğruluk ölçüleriyle bağdaştıramıyorum.

Garip olan, aktörü olduğu dönemin karanlığını kolayca geçiştirirken, güncel meseleler hakkında iddialı, uyarıcı, vicdan telkin eden bir üslup benimsemesi.

Ergenekon'un iddia edildiği kadar önemli olmadığını söyleyebiliyor mesela. Avcı'ya göre Ergenekon soruşturmasına konu olan onca suç, silah, bağlantı, telefon dinlemeleri kadar önemli değil. Özel hayatın mahremiyeti elbette tartışılmaz ama bu eleştiriyi bir istihbarat şefi, Ergenekon soruşturmasının içini boşlatmak üzere yapıyorsa orada durmak gerekmez mi?

Türkiye'de sapla samanı birbirine karıştırmak konusunda çok verimli bir zemin var. Hanefi Avcı'nın ne amaçla yazdığı, neden bu dönemde yayımladığı çok da anlaşılamayan kitabı, sözünü ettiğim zeminde doğruların saptırılmasında, ne yazık ki çanak işlevi görüyor.

Söylediklerinin büyük fotoğraf içinde nasıl görüldüğü Avcı hakkındaki masumiyet karinesini gölgeliyor çünkü.

Belki de şöyle sormak gerekiyor: Avcı'nın cemaatle hesaplaşmasının Türkiye'ye maliyeti nedir?

Türkiye'de yaşayan hemen herkesin, muhakeme yoksunluğunda Avcı'nın söylediği bir doğruyu bin yanlışla birleştirip var olan demokratikleşme arayışını berhava etme ihtimali ne kadardır?

Sokakta odanın ısınmasından rahatsız milyonlarca insan, sırf AKP, cemaat ve Tayyip Erdoğan alerjisinden saldıracak yer ararken, o insanların daracık muhakeme haznesine, 'Ergenekon'un içi boştur' zehrini şırınga etmenin kişisel olmaktan öte bir anlamı yok mu?

Keşke Avcı, cemaatle hesaplaşmasını hepimizin hayatıyla ilgili olan konular üzerinden yapmasaydı. Keşke delikanlılık ve vicdan göstergesi olarak paylaştığı bilgileri daha temiz politikalarla ilişkilendirseydi.

Avcı bunca kirin ve kötülüğün içinden sözcülüğüne soyunduğu doğruları nasıl kanıtlayacak merak ediyorum. Çünkü kahramanlık ve vicdan tertemiz bir geçmiş ve kalp gerektirir. Dönemin gereği olduğu için göz yumduğu işkencelere sesini çıkarmamış bir polis şefinin, suçtan arınmaya çalışan bir topluma öğretebileceği ne olabilir?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Aynı masada oturmama hakkı!

Bejan Matur 2010.10.13

Bal filmi Türkiye'nin başına gelmiş en iyi şeylerden biri. Hani, bir 'iyi şeyler' listesi yapmaya kalksam Bal en üst sıralarda haklı yerini alır.

Bunu ne Semih Kaplanoğlu ile arkadaşılığımдан ne de sevgili Leyla ile ahbablığımdan söylüyorum. Bal'ı izlediğim ilk günden bu yana bende yarattığı iyilik duygusu hiç azalmadı. İzleyen çoğu kimsede benzer bir etki yarattığını biliyorum. Öyle ki, insanları Bal'ı izleyenler ve izlemeyenler diye ayırmak bile istiyorum bazen! Bal'dan önce ve sonra insan! Kalbin yapabileceklerinin sınırını görenler ve görmeyenler ayrımı gibi bir şey.

Geçen kıştan bugüne, Türkiye'de işler kötüye gittiğinde, siyasetin kaosu yorduğunda biraz olsun ferahlamama sebep olan şey Bal filmi oluyor; kendi kendime 'ya o kadar da kötü değil. Bal gibi bir film çekilebildi bu ülkede' diyorum.

Hepimize başka türlü bir algının sınırlarını açan o sinemanın yaratıcısı Semih Kaplanoğlu, Kusturica krizinin hedefine yerleştirildi.

Semih'in haklı olarak işaret ettiği ve uzağında durmayı tercih ettiği gayri insani tavrı polemik konusu yapanlar, onun filmlerini izleseler, verdiği mesajın hangi insaniyetle ilişkili olduğunu anlardı.

Semih, Emir Kusturica'nın festival başkanlığından çekilmesiyle sonuçlanan kriz sonrası kendini anlatmaya çalışıyor. Verdiği röportajlarda, çıktığı televizyon programında meramını anlatıyor; Bosna savaşındaki tavrını, gayri insani duruşunu eleştirdiği Kusturica ile aynı masada oturmak istemediğinin altını çiziyor. Alınan tavrın sebebini anlamak isteyenler onun bu cümlesini dikkatli dinleseler keşke. Düşüm orası çünkü.

Semih'in tavrını politik hesaplara yoranlar, duruşunu eleştirdikleri biriyle aynı masada oturup muhabbet etmenin sahteliğini içlerine sindirebiliyorlar demek ki.

Özetle mesele, Kusturica'nın sineması değil. Vaktiyle hepimizin sevdiği Çingeneler Zamanı, Arizona Dreams, Babam İş Gezisinde filmlerinin sinema değerinden söz etmiyor Kaplanoğlu. Hatta Sloven düşünür Zizek'in ağır eleştirilerine maruz kalan Underground filmi bile değil konu.

Kusturica'nın sinemasını ayrı değerlendirmek gerektiğinin herkes farkında. Ama sanatın etik ve insani değerler de ölçü alınarak yarıştırıldığı bir festivale jüri başkanlığı yapacak kişinin uygun vasıfları taşıması da zorunlu. Kusturica gibi bu konularda sicili bir hayli bozuk birinin başkanlığını yapacağı ödüle gölge düşerdi her şeyden

önce. Kaplanoğlu ve ekibi festivalin de haysiyetini kurtaran bir müdahalede bulundular aslında. Bosna savaşında tecavüze uğrayan kadınlar için, 'çok abartıldı' beyanatları veren biriyle aynı masada oturmamak haklarını kullandılar.

Diğer yandan Kusturica krizini yaşanan kutuplaşmanın bereketli zemininde köpürtmeye çalışan kalem sahipleri büyük bir aymazlık içindeler. Dünyadaki pek çok etkinlikte protestolarla karşılaştığını bilmedikleri gibi, Kaplanoğlu'nun uyarısıyla da öğrenmeye niyetli değiller. Cannes Film Festivali başta olmak üzere gittiği pek çok yerde protestolarla karşılaşılıyor Kusturica. Belki de gördüğü bu tepkilerden yorulduğu için, Sırbistan'da kurduğu festival köyünde sanatçı dostlarını ağırlıyor! Tıpkı kurduğu grupla müzik yapmaya çalışma tesellisi gibi. Filmografisini bilen, yaptığı bütün filmleri izleyen biri olarak en son belgeselini üzümlere izlemiştim. Müzik grubunun hikâyesini anlattığı belgeselde sinemaya inancını yitirmiş biri vardı.

Sinemaya inancını yitirmiş bir yönetmenin dramı elbette acınmayı hak ediyor. Ama ondan çok önce, Kusturica ile aynı masada yemek yiyip şen kahkahaların sahteliğine düşmek istemeyen Semih Kaplanoğlu'nun duruşu saygıya değer.

Siyaset öyle bir alan ki, vakumuna giren her güzelliği hızla lekeleyebiliyor.

Semih'i Bal yolculuğunda bu anlamsız tartışmaların odağına çekmeye çalışacaklar. Umarım Bal'ın mucizesi, yaşanacak haksızlıkları aşmasına yardım eder. Sevgili Semih, Bal'ın hakikatine emanet...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Mum söndü'nün muhatapları

Bejan Matur 2010.10.20

Hadi kabul edelim. Mum söndü vakası beş on senede bir, bir şovmenin zevzeklik olsun diye televizyon ekranlarından boca ettiği gaftan ibaret değil. Toplumda söz konusu gafın ciddi bir karşılığı var. Türkiye'de Alevilere yönelik önyargılar gizli ya da açık, az değil.

Alevilere yönelik bu yargılar sürerken resmî otorite nedense sorumluluğu yokmuş gibi davranıyor. Herhangi bir özeleştirici gereği duyulmadığı gibi, Alevileri inançlarında derinleşmemekle itham edebiliyorlar. Alevilerin kendi aralarında hemfikir olmamalarını bahane göstererek üstelik! Açık konuşalım o halde, devletin Aleviliğe dair alan açması, biraz da bu tavır nedeniyle tıkanmış değil mi? Laiklik iddiasındaki devletin Sünni görüntüsü bu kesimi rahatsız etmiyor çünkü.

Alevilerin çoğunlukla marjinal sol örgütlerin, statüko koruyucusu partilerin dümen suyunda, aşırı politik bir duruşla var olmaları bu duruma çanak tutuyor kabul. Ama bunun da sebebi, Alevilerin Sünni devlet aygıtı içinde kendilerini ifade edecek alan bulamayışları değil mi? Laik görünümlü Sünni devlet yapısı zaman içinde Aleviliği bir ideolojiye indirgedi.

Hal buyken, son mum söndü vakası, toplumda görülmeyen bazı gerçekleri, gizlenen yargıları açığa çıkardı. Ama konu yine yanlış muhataplar üzerinden tartışılıyor. Halbuki muhatabın doğru tespit edilmesi, zannedildiğinden daha önemli. Çünkü önyargıların giderilmesini ancak asıl muhataplar sağlayabilir. O nedenle ne gafın sahibi, ne de üç beş Alevi derneği önemli burada. Magazin gazetecileri hiç değil! Bir muhatap aranıyorsa, dinî otoriteyi elinde bulunduranlara gidilmeli. Mesela Diyanet İşleri Başkanı Ali Bardakoğlu, toplumun geniş bir kesimini rencide eden böyle bir iftira karşısında, cübbesini giyip, 'Ey cemaati Müslimin, Alevi kardeşlerimiz hakkında yapılan bu iftiralar günahdır' diyebilmeli. Yahut, cuma hutbelerinde, Alevilere

yönelen önyargıları değiştirmeye katkı için, vaizlere talimat verilebilmeli. Geçmişten gelen ve mevcut önyargıları besleyen fetvaların geçersizliğini ilan etmek ise bir başka çare. Bütün bunları yapmak yerine, laik devletin dinî kurumu, sessiz kalarak, meselenin dışında kalmaya çalışıyor. Sessiz kalmasının önyargıları beslediğinin farkında değil belki de!

Diğer yandan, siyasi aktörler, müdahil olmamaları gereken yerde, efendi portresi çiziyorlar. Örneğin Alevi açılımının koordinatörü Devlet Bakanı Faruk Çelik, zorunlu din derslerinin kaldırılmasını isteyen Alevilere tepkiyle 'ne derdiniz var din dersiyse, niye kalksın? Söz konusu bile değil' diyor. Üstelik azarlayan bir tonda!

Bakan, 'Sünni Müslümanların devletini tarif edip, ne derdiniz var' diyeceğine, devlete vatandaşlık bağı ile bağlı bulunan Alevilere de eşit mesafede durabilse keşke.

Demokratikleşme sürecindeki bir devlet, 1920'lerin ruhu ile hâlâ dini kontrol etmeye, yönlendirmeye, baskı altında tutmaya devam edemez. Bu durum sadece Alevilik için değil, devletin tekel kurduğu Sünnilik için de geçerli. Bugün yaşadığımız türban sorunu, Alevilik sorunu aslında dinî tartışmalar değil. Bilakis devletin dini bir fanusa hapsetmesinden doğan sorunlar.

Din, insanı var eden, mana bulmasını sağlayan en temel değer. Devletin görevi, dinler ya da mezhepler arasında kavga çıkarıp taraf olmak değil, onları başta kendisi olmak üzere her türlü baskıdan korumaktır.

Bakan Çelik'in Alevi örgütleri arasındaki tartışmalarda koordinatörlüğün dışına çıkıp, bazı örgütlerin taleplerine tepki vermesi bazı örgütlere yakın durması, kamunun dinî meselelerde hâlâ olgunlaşamadığını gösteriyor.

Bugün mum söndü hakaretine maruz kaldığını düşünerek sokağa dökülen Alevilerin yüzlerine dikkatlice baktığınızda hüznün görürsünüz. O insanların çaresizliğinin ciddi somut dayanakları var. İbadethanesi kabul edilmeyen, çocuğuna okulda kendi inancı hakkında tek kelime öğretilmeyen, siyasetin dümen suyunda maneviyatı hızla kuruyan bu insanlar, sizin maneviyatınızdan ne götürüyor düşündünüz mü?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

KCK davasının muhtemel sonuçları

Bejan Matur 2010.10.22

KCK (Kürdistan Topluluklar Birliği) davası nihayet başladı. PKK'nın şehir yapılanması olduğu iddia edilen KCK ile ilgili çok şey söylendi.

Telefon kayıtları, deliller basına sızdı. İddialar gerçek ya da değil, siyasi sonuçları söz konusu kanıtlar belirlemeyecek.

Çünkü KCK, doğası gereği, siyasi sonuçlara gebe bir dava. Öyle görünüyor ki, davada politik argümanlar öne çıkarılırsa, Öcalan davası kadar ciddi sonuçları olacak.

Daha ilk duruşmada buna dair işaretler var; sanıklar mahkemede Kürtçe savunma talep ettiler. Bu talebin sembolik değeri düşünüldüğünde sanıkların Kürtçe bilip bilmemelerini tartışmak son derece anlamsız. Çünkü resmen tanınmayan bir dille savunma yapmaya kalkmak, savunmanızı yapacak kelimeleriniz olmasa da, sonuçlarını yaratacak bir girişimdir.

Diğer yandan dava içeriği ve sanık profili göz önüne alınırsa, PKK-BDP ilişkisini de dönüştüreceğe benziyor. Her fırsatta 'bizi güvercinler ve şahinler diye ayırmaya kalkmayın' diyen BDP'liler haklı olabilir; Kürt siyaseti

özellikle kriz durumlarında aynı değerler ve referanslar etrafında birleşiyor. Ama değer kavramını 'bedel' üzerinden üreten bir yapıda, bedel ödeyenlerin sadece dağ ve İmralı'da değil, Diyarbakır cezaevinde de meskun olduğunu bilmek önemli bir eşik olsa gerek.

Mahalle komisyonlarında yardım dağıtılırken bile bedel hiyerarşisi üzerinden hareket eden, 'değer aileleri' diye bir kavram üreten PKK'da, bu kapsamda bir davanın aktörlerinin yeni değerın sembolü olma ihtimali yüksek. Tabii bir de geçmişteki örnekler var; Leyla Zana'dan Ahmet Türk'e, Sırrı Sakık'tan Nurettin Demirtaş'a pek çok isim bu süreçte ciddi bedeller ödediler. Hatta dikkat edilirse sivil siyasette olup bedel ödeyen politikacılar, (Hatip Dicle dışında) silahın, siyaset üzerindeki baskısına eğilip bükülmediler. Bu isimler KCK içerisinde emir-komuta zincirine dahil olmadılar. Özetle tıpkı Kandil ve Avrupa ayağı gibi Türkiye'deki siyasi aktörler de bedel ödedikçe, ciddiye alınır hale geliyorlar.

Ama KCK sanıklarının pozisyonunu özel kılan sadece ödeyecekleri bedel olmayacak. Dönemin gerçekleri de davayı geçmiştekilerle kıyaslanmayacak kadar önemli hale getiriyor. Çünkü bugüne kadar, Kürt sorununu öncelikli sorun olarak tarif eden, varmak istediğı hedef için bu meseleyi mutlaka çözmek isteyen bir hükümet olmadı hiç.

Referandumun yeniden belirlediğı aritmetikte gücü fazlasıyla artan hükümet, genel seçimlere giderken ayağındaki prangadan kurtulmanın yollarını arıyor. Sadece pragmatizmle de olsa, meselenin nihai çözümü için her ihtimali değerlendireceğı tahmin edilebilir. PKK ile doğrudan ya da dolaylı müzakere de dahil! Ama hangi PKK? Ovada siyaset zorunlu hale gelirken, PKK neye dönüşecek, gücü kim temsil edecek?

Daha açık söyleyeyim; PKK, Kandil, Avrupa, İmralı ve Türkiye siyaseti arasında dağılan merkezlerin tamamından oluşuyor. Ve her merkezin hiç de kısa sayılmayacak mücadele tarihi içinde, bir ağırlığı oldu. Hedefleri Türkiye'ye dönük planlansa da, mücadelenin zemini her neresiyse orada kök saldılar. Yani Avrupa Avrupa'da, Kandil Kandil'de, ova ovada güç kazandı. Öcalan faktörünü farklı değerlendirmek gerektiğini göz ardı etmeden şunu söylemeye çalışıyorum; Türkiye'nin demokratikleşme yönü, Kürtlerin politik olarak kendilerine yer bulmasını zorunlu kılıyor. Bu, ovada siyaset alanının kendilerine açılması demek. Tam bu noktada şu sorulmalı; ovanın aktörü kim olacak?

İmralı'dan Öcalan'ın yahut Kandil'den komutanların yahut Avrupa'dan Sabri Ok'un yakın gelecekte gelip siyaset yapmaları mümkün olmadığına göre! Ovadaki siyasetçinin güç kazanması kaçınılmaz. KCK davasıyla ilgili sorulan PKK mı KCK'laşacak, KCK mı PKK'laşacak sorusu yerinde ama iç mantığı yetersiz.

Cevap şu çünkü: Kürt siyasetçiler, KCK davası ile sembolik anlamda güçlü bir görüntü ve temsil oluşturabilirlerse, Avrupa ve Kandil'le olan hiyerarşiyi bozarak sivil siyasetin şansını artırabilirler. Çünkü eline silah almamış aktörlerin ödeyeceğı bedel, sivil siyasette her zaman daha kolay karşılık bulur.

b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ogün Samast'ın çocukluğu

Bejan Matur 2010.10.27

Tûba Çandar'ın Hrant kitabını Amerika'ya giderken okudum. Henüz raflarda yerini almamıştı. Gece yarısı bir tanıdığımdan ödünç alarak yola koyuldum.

Uçakta okyanusu geçerken, büyük bir hayatın içinden ilerliyordum. 700 sayfalık dev biyografi çalışmasıyla Tûba Çandar, bilmediklerimizi anlatıyordu. Hrant'ın kardeşlerine, annesine, Rakel'e dair yürek burkan sahneleri samimi bir duygusallıkla aktarıyordu. Gözyaşları içinde okunan bir kitabın uzun bir yolculuğa denk düşmesi şans mı şanssızlık mı bilemiyorum. Ama sayfalar ilerledikçe anladım ki; Hrant'ın hayat hikâyesi sadece Hrant'a ait değil. Etrafında ördüğü sevgi halesi, ölümüyle daha da büyümüştü. Acıdan ve sevgiden yoğrulmuş som bir kalp olan Hrant'ın bıraktığı hayat herkese yeterdi.

Hrant'ı anlatan iki şey vardı; biri yetimhanesini terk etmemiş olması. Diğeri ise, konfeksiyonda paltolara ilik açan annenin oğlu olması. İki yakası bir araya gelemeyen bir toplumda, düğmesiz iliksiz bir toplumda açılan ilikleri, kurulan bağı temsil ediyordu sanki.

Kitabın kapağındaki siyah beyaz fotoğrafından bakan mahzun gözleriyle Hrant bir özetti; bu toprağın özeti. Onun hayatını okumak buralı olmayı okumaktı. Uçakta Türkiye'yi taşıyordum sanki. Hrant'ın Türkiye'sini.

Tûba'nın 135 kişiyle konuşarak oluşturduğu biyografinin sadece içeriği değil, kurgusu da başarılıydı. En yakınlarından, vurulduğu anın şahitlerine onlarca ağızdan aktarılan hikâye kaybedilenin kim olduğunu gösteriyordu.

Bugün de aynı hisle mahkeme önünde biriken dostları var Hrant'ın. Birileri onu yalnız bırakmak istese de hiç yalnız değil.

Önceki günkü duruşmada Ogün Samast'ın avukatı, müvekkilinin cinayet işlediği tarihteki yaşını gerekçe göstererek çocuk mahkemesinde yargılanmasını talep etti.

Mahkeme heyeti yasalarla bağlı olduğundan görevsizlik kararı vermiş. Yani Ogün Samast artık çocuk mahkemesinde yargılanacak.

Bu kararın Hrant'ın yakınları ve dostları tarafından nasıl karşılanacağını tahmin etmek zor değil.

Hrant davasında başından itibaren sergilenen gayri ciddi tavır, ne yazık ki Ogün Samast ve arkadaşlarından kaynaklanmıyor sadece. Samast ve arkadaşları gözaltı günlerinden itibaren korunup kollandıklarını belli ediyorlardı zaten. Onlara takım elbiseleri giydirip, semirmelerini sağlayanlar herhalde gariban aileleri değildi!

Hrant'ın kaybının ne anlama geldiğini Samast ve arkadaşlarının anlamasını beklemiyorum. Ama ya mahkeme heyeti? Onların anlama ihtimali var mı?

Bir değer ne olduğunu anlatabilmeniz için o değeri tartacak ölçülere sahip olmamız gerekiyor. Ne hazindir ki Hrant davasında bu ölçülere yaklaşılmadı bile.

Tûba'nın kitabında Rakel sokakta kanlar içinde yatan Hrant'ı anlatırken; 'keşke orada yanına uzansaydım' diyor. Çünkü tecelli etmeyen adaletin kanın hakkını ödeyemeyeceğine inanıyor.

Ve daha onlarca sahne. Bütün o detaylarla örülü bir hayatın davasının görüldüğü bir mahkemede hakkın yerini bulması, adaletin gerçekleşmesi için hangi ölçülere başvurucağız? Sevgili Tûba kitabını mahkeme heyetine gönderse keşke!

Hrant'ın hayatının değeri şimdi çocuk mahkemesinde tartılacak.

Samast'ın çocuk ilan edilme kararı açıkça rencide edici. Ama Hrant davasında yaşananlara artık şaşırmanın biri olarak şunu düşünüyorum; vicdanları yaralayan çocuk mahkemesine gönderilme kararı hukuki prosedüre uysa

da aslında cinayetin gerisindeki güçleri ortaya çıkarma iddiasını destekliyor. Çocuk Samast, cinayeti tek başına işleyemediğine göre, kimlerle beraberdi?

Bu kararlar, cinayetin perde arkasındaki güçleri bulmakta ısrar etmenin daha ciddi sebepleri oluyor sanki. Çok mu iyimserim! b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yoksullar üzerinden güç muhasebesi

Bejan Matur 2010.11.03

Taksim, her günün yeri. Kıyısından, ortasından geçtiğiniz, geçmek zorunda kaldığınız meydan. Yüklendiği politik anlamla daha da anlamlı tek yer.

Orada İstiklal boyunca devam edip meydanda biten yürüyüşlere bakarak ülkenin gidişatı hakkında fikir sahibi olmanız işten değil!

Organize yürüyüşlere baktığınızda hangi meselenin muhatabı kimdir, hepi topu kaç kişidir kolaylıkla anlarsınız. Taksim'den başlayarak Anadolu'nun uzak köşelerine uzanan duyarlıkların ipuçları o yürüyüşlerde özetlenir; Ceylan için beş bin kişi, anadil için yedi bin, Ergenekon için yüz kişi. Neredeyse on yıllardır Galatasaray meydanında bekleyen Cumartesi Anneleri ise adeta meydanın mütemmim cüzüdür.

Taksim Meydanı'ndaki heykelin Cumhuriyet'in başlangıcını, tazeliğini hatırlatması başka bir hoşluk! Heykelin önüne bırakılan çelenklerin biriktirdiği sembolizmden Taksim'in anlamı doğar. İnsanoğlunun meydanlarda bulduğu rahatlığın arkaik köklerine kadar giden anlamdır o. Taksim Meydanı devamla herkesin kendini bulduğu, bulmak istediği yerdir.

Gelen telefonlardan ve kız kardeşimin kaygılı sesinden bir patlama olduğunu anladığımda Taksim Meydanı'na çok da uzak olmamanın suçluluğunu yaşadım. Suçluluk, yerini daha sonra üzüntüye bıraktı. Dağılan insan bedenleri nasılsa sayıya gelmeyecekti. Meydana dağılan kan, yaşayanları oradan uzak tutacaktı. Kan konuşacaktı.

Basına yansıyan fotoğraflara ister istemez baktım. Bombacının artık ölü olan yüzüne. Açık kalmış gözlerine. Kandırılmış olduğu söylenen açık gözlere. Ne uğruna? Bize söylenen tam da bilmediğimiz hikâyenin gerisinde daha acı bir yan var; eylemi yapan ne uğruna yaptığını göstermeye bile layık görülmemiş. Bir canlı bombanın verecek mesajının olmaması sahiden trajik!

Düşünsenize kendi bedeninizi yok edecek kadar bir ideale inanıyorsunuz. İnandırılıyorsunuz. Zamanı geldiğinde, verilen düzeneği yüklenip gösterilen hedefe, hedefin içindeki polisler yöneliyorsunuz. Ama patlamadan geriye kalan tek bir mesaj yok. Tek bir cümle, söz yok. Ne uğruna yaptığınız bilinmiyor. Hatta kimin adına yaptığınız da. Falanca örgüt mü, başkası mı tartışması sürerken polisin basınla paylaştığı bilgiler kalıyor geriye. Morgdan alınmış 'terörist' görüntüsü kamuoyuna yansıyor.

Bunların hepsi mümkün. Ama şunu kim açıklayabilir? Bir intihar bombacısının bedenini parçalayacak kadar inandırıldığı gerçek ne olabilir? Böyle bir geçek var mı? Terör belki de tam olarak budur. Tıpkı faşizmde olduğu gibi, hedefte olanların belirsizliğidir asıl hedef. Bu hedefi tutturmada başarılı olunduğu ortada. Dün itibarıyla yolunuz Taksim Meydanı'na düştüyse, daha önceleri daha az yer kaplayan polis bariyerlerinin ne kadar

yayıldığını fark edersiniz. Bizans döneminden kalan duvarın önünde konuşlanan Çevik Kuvvet'in, kendini korumaya almak için demir çitleri heykelin olduğu alana kadar genişlettiğini görmek ibret verici.

Terör, hedefini böylece oluşturuyor. Polisiye tedbirler ve askerî alanlar arasında zayıflayan sivil hayat korkularla donatıldığında terör hedefini tutturmuş oluyor.

Bu vesileyle Henry Barkey önemli bir tespitte bulundu; varoşlardaki kandırılmaya hazır, saf, yoksul çocuklardan söz etti.

Taksim'de yaşanan canlı bomba örneğinde görüldüğü gibi, devletin gizli kademelerine verilecek bir mesaj için yoksul çocukların bedenini kullanmanın vahşeti hiçbir gerekçeyle açıklanamaz.

Güç odakları arasındaki iktidar çekişmesinde muhasebenin yoksul insan bedenleri üzerinden yapılması sahiden hazin!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Kılıçdaroğlu bizim dedemizdir'

Bejan Matur 2010.11.05

Kabul edin ya da etmeyin Kılıçdaroğlu, Türkiye siyasetinin şiddetle ihtiyaç duyduğu anamuhalefet eksikliğini giderecek, alternatif olabilecek özellikler taşıyor.

Her ne kadar referandum günü 'oy kullanmayarak' şaşkın bir görüntü sergilese de, bir tür negatif karizmayla bu şaşkınlığını bile seçmene sempatik gösterebildi. İktidara aday bir siyasi parti liderinden çok, sıradan bir vatandaş neticede. Unutkan, biçare!

Başbakan Erdoğan gibi aşılmaz bir karizmaya alternatif lider, herhalde daha fazla karizma değil, şaşkınlıkla malul masum bir vatandaş görüntüsü olurdu. Kılıçdaroğlu'nda bu fazlasıyla var. Yaptığı bütün konuşmalar, tavırları ihtiyaca cevap veren maymuncuk anahtar niteliğinde.

İlk günden itibaren vitrine sürülen Kürtlüğü-Aleviliği sonradan açıklanan Türkmen kökenli Horasanlılığıyla birleşince her kesimden insanın kolayca özdeşleşeceği bir portre çıktı ortaya. Hakikatte hiçbiri olmayanın hepsi olması kolaydı nasılsa!

Projeyi devreye koyan derin akıl kim bilmiyoruz. Bazılarına göre projenin sahibi partinin genç yüzü Gürsel Tekin. Bana öyle geliyor ki, sergilenen yöntemler Gürsel Tekin'in 'kara çarşaflılara altı ok rozeti' pragmatizmini aşıyor. Yılların Baykal'ını alaşağı eden akıl, bugün Önder Sav ve temsil ettiği statükoyu yenmeyi hedefliyor.

CHP'deki tüzük kavgası ile birlikte, bütün bunları bana yazdıran referandum öncesi yaşlı bir Alevi'den duyduğum cümledir; 'Kılıçdaroğlu bizim dedemizdir' diyordu yaşlı adam. Referandumda hayır deme nedenini bununla açıklıyordu.

Baykal CHP'sinden uzaklaşıp, gidecek bir parti bulmayan Kürt Alevi seçmen için, Kılıçdaroğlu gökten inmiş mucize gibiydi. Her ne kadar paraşütle indirilse de, bu mucizeye ikna oldular. Alevi Kürtlerin bu formüle samimi biçimde ikna olduklarını Tunceli'den çıkan % 75 hayır oyununda gördük. Kendilerinden olduğuna inanıyorlardı çünkü. Hızır'dı, kurtarıcı dedeydi! Kılıçdaroğlu'ndan lider çıkarmayı hedefleyen gizli akıl, o kadarını tahmin etmemiştir belki ama tutmuştu işte.

Parti içi krizden Kılıçdaroğlu'nun zayıflayarak çıkacağını sanmıyorum. Erdoğan'a alternatif olmak için, sempatiyle yüklü negatif karizma, ortada kalan Alevi Kürt oylarının tamamını alacak kadar bir kimlik, Türkleri kucaklayacak Türkmencilik ve kardeşlik olgusu, statükodan şikâyet ederken bile hakikati yetersiz bir demokrat maske. Sağlıkla malul bütün bu özelliklerin ne kadar çok alıcısı olduğunu bilmek, projenin tutabileceğini gösteriyor zaten.

CHP'de yaşanan tüzük krizinden çıkacak soru şu; partideki değişim ne kadar doğal? Gönül isterdi ki Baykal ve Sav gibi statükoyu temsil edenler, gerçek bir demokraside olması gereken şeffaflıkla tasfiye olsunlar. Oysa CHP'de yaşananlar bırakın şeffaflığı, doğal bir tartışma ortamı oluşmadan, komplolarla, kapalı kapılar ardında üretilen projelerle tasfiyeyi kanıtlıyor.

İhtiyaç duyulan bir değişimi toplumsal talepleri referans alıp, parti dinamizmi ile çözmek yerine, CHP'nin kuruluşundan itibaren kullandığı yöntemlerle gerçekleştirmek, CHP'de değişimin sadece vitrin olduğunu gösteriyor. CHP'nin parti içi tasfiyede gösterdiği performans, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılmasından da hatırladığımız zihniyetin devam ettiğini gösteriyor.

Galiba olan şu: Türkiye'nin demokratikleşmesinde AKP'nin öncü rolü oynamasını birileri sindiremiyor. Darbe, muhtıra gibi bilinen yöntemlerin Türkiye'nin yakaladığı dinamizmi engelleyememesi, muhalefete yatırım yapılmasına neden oldu. En azından lokomotifin yavaşlatmanın bir yöntemi olarak CHP'de vitrin düzenlemesi zorunlu görüldü.

Keşke Kılıçdaroğlu ona yüklenen kimliklerin hakkını, hakikatini yaşatacak bir siyasi figür olabilse. Türkiye'nin şiddetle ihtiyaç duyduğu sosyal demokrat muhalefetin böylesi bir proje ile boşa çıkarılması vakit kaybı demek çünkü. Böylesi bir vitrin, ülkenin geleceğini ilgilendiren daha büyük meselelerde zannedildiğinden daha büyük zararlar verebilir çünkü.

Bu arada sevgili Etyen Mahçupyan hoş geldin...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tabela

Bejan Matur 2010.11.10

Otoriteyi sarsan, otoritenin bilinen baskı yöntemlerini, kullandığı dili deşifre edip çaresiz bırakan her türlü çıkışı, eylemi hayranlıkla izliyorum.

Farkındaysanız, memleketin Doğu ve Güneydoğu'sunda bu yönde ilginç gelişmeler oluyor. Van'da İl Genel Meclisi salonuna kamera yerleştirilmesini protesto etmek için kar maskesi takan belediye meclis üyelerinin eylemi, mizahi yönünden çok, otoriteyi deşifre etme özelliğiyle anlamlıydı.

Buna benzer son gelişme, 'yer adları' konusunda yaşandı. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin yer adlarını Türkçenin yanı sıra Kürtçede de kullanma kararını valilik, yasaya aykırı bulduğu için iptal ettirmiş. Buna göre Türkçe ve Kürtçenin bir süredir beraber kullanıldığı 91 yerin tabelası sökülecekmiş. Karar sürpriz değil tabii! Yasal olduklarını kimse düşünmüyordu zaten. Burada ilginç olan, belediyenin tam bir sivil itaatsizlik örneği olan eylemindeki yaratıcılık. Çünkü adına sivil itaatsizlik deseler de yapılan pek çok eylem aynı anlama gelmeyebiliyor. Kaynağını dil yasağından alan bu uygulamadaki cesareti takdir etmek gerek.

Yer adlarını tabelalara yansıtma kararı, kanuna uymasa da, yerel idarenin varlık gerekçesine uygun. Bin yıllardan süzülüp gelen adlardan vatandaş mahrum etmeyerek, olması gerekene imza atmışlar diye düşünmek lazım.

Yani köyüne gitmekte olan, köyünden dönmekte olan vatandaş okuma yazma bilmesede de tanıdık bir adın yanından geçmenin sıcaklığını, insaniliğini yaşamış...

Algıda seçicilikten midir bilmem, yurtdışına gittiğim ilk yıllarda, Galler'de, İrlanda'da, İskoçya'da, İspanya'da en fazla dikkatimi çeken bazen iki, bazen üç dilli tabelalardı. Farklı renk ve ebatlarda yer adlarını gösteren tabelaların o toprağın derinliğine bir gönderme yaptığını hissederdim hep. Tarihsel, kültürel bir derinlik.

Katalancayı ilk Cerona'dan Costa Brava'ya doğru giderken bir tabelada görüp şaşırmıştım. İskoçya'da Aron adasını gösteren tabelanın İngilizcenin yanı sıra yerel Gal dilinde de yazılması, bana o toplumda sağlanmış kültürel barışı düşündürmüştü. Bir memlekette demokrasi olup olmadığını tabelalarının renkliliğinden, çeşitliliğinden, alfabelerin zenginliğinden ölçebileceğimize bile kanaat getirmiştım! Alfabedeki aksanların korunmasının dahi bambaşka bir anlam ve derinlik kattığı yer adları konusu aslında, geride olup biten entelektüel, teorik açıklamadan daha önemli. Durumu özetliyor çünkü. Basit gibi görünen bir tabelada, bir köy adının hangi harflerle, nasıl yazılacağı, otoritenin görünmez omurgasının röntgeni gibidir. Devletle vatandaş arasındaki bağın niteliği bu tür basit göstergelerde daha kolay seçilir.

Merkezî yönetim kuralına sıkı sıkıya bağlı Türkiye gibi ülkelerde, sadece tabelalardan, merkezî otorite ile askerî otoritenin nasıl omuz omuza verip memleketi bir askerî kampa çevirdiğini görebilirsiniz. Yirmi altı etnik dilin konuşulduğu söylenen ülkemizde, bırakın farklı dillerin eğitimde kullanılmasını, kamuda görünürlüklerini sağlayan tek bir işaret dahi yok. Bu durumu hangi demokratik değerle açıklayacağız?

Yer adlarını belirten tabelalar, bu nedenle kültürel çoğulculuğun okunabileceği bir gösterge alanına dönüşüyor; özellikle seksen darbesiyle otoriter mantığın iyice kuralsızlaştığı dönemde bildiğimiz adların çoğu yerini sonradan verilen adlara bıraktı. Ve bu sadece doğuda yapılmadı. Karadeniz'de, İç Anadolu'da, Ege'de pek çok yer adı değiştirildi. Anadolu'daki çeşitliliğin üzerine kapatılan bu örtüden sadece turistik alanlar korunabildi.

Türkiye, merkezde belirlenen beyaz tabelaların, turizm olgusuyla hasbelkader korunan antik alanların ve kırmızı askerî alanların arasında sıkışmış antidemokratik bir coğrafya olarak bir ulaşım haritasından bile okunabilecek bir ülke ne yazık ki. Ve bu durum, bütün değişim çabasına rağmen gerçekliğini koruyor.

Bu vesileyle, köy adlarını Kürtçede de gösteren tabelaları asanların muzır haklılığı, aynı tabelaları söken valilik görevlilerinin tavrıyla kıyaslandığında gönlünüz kimden yana diye kendinize sorun isterseniz!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kaybedilen cennet; anadil

Bejan Matur 2010.11.12

BDP Batman Milletvekili Bengi Yıldız'ın, Meclis grup toplantısında Kürtçe konuşmasına ilk tepki Meclis Başkanı Mehmet Ali Şahin'den geldi: "Türkiye Cumhuriyeti Devleti, kuralları olan bir devlettir. Meclis'te Türkçeden başka bir dille hitap edilmesi yasaktır. Bu tür davranışlara hangi sonuçlar bağlanmışsa onlar ile ilgili işlem yapılır."

Yıldız, grup toplantısında KCK duruşmasında yaşanan dil krizini protesto etmek için Kürtçe konuşmuştu.

Neresinden başlamalı; Meclis Başkanı'nın statükodan prim vermeyen uyarısından mı? Açılım konusunda hedeflenilenden nasıl birer birer geriye düştüğünden mi?

Hatırlatmakta fayda var; demokrasilerde kuralların meşruiyetini temel haklarla birlikte, insanlar belirler. Yasaların kendinden menkul bir kutsallığı yoktur, olamaz. Parlamentolar varlık gerekçelerini bu hakikatten alırlar. İnsanları yöneten kuralları bir azınlık değil, temsilciler oluşturmalı.

Böyle bakınca, Meclis Başkanı'nın statükoya referansla kuralları hatırlatması, her şeyden önce başkanlığını yaptığı TBMM'nin varlığını sınırlıyor. Kendi partisinin değişim özelliğine ters düştüğünü söylemeye gerek bile yok.

Başta Meclis Başkanı olmak üzere, hükümetin bazı üyelerinin anlamakta zorlandıkları ciddi bir konu dil meselesi.

Asıl anlamadıkları da şu: Anadil konusu siyasete malzeme olmaya başladığında kazanacak tarafın kim olacağı daha baştan bellidir! Dil, temel bir insan hakkı olduğundan orada siyasetin süslü perdesi kalkar ve gerçek başlar. İnsan başlar.

Hepimiz kaybedilmiş geçmişten, 'yitirilmiş cennet' diye söz ederiz değil mi? Unutmayalım ki yitirilmiş o cennetin bir de dili vardır! Annenizin sizi çağırdığı dildir o. Geriye döndüğünüzde hatırladığınız ninnilerin, çocukluk oyunlarının dili...

Diliniz yasaklandığında çocukluk cennetinizi yitirmekle kalmaz, o cennetin dilini de kaybedersiniz. İlkokuldan başlayarak 'elmayı biliyor ama elmanın elma olduğunu bilmiyor, onlara nasıl öğreteceğim?' diyen öğretmenin çaresizliğidir o. Meseleye sadece oradan bakılsa daha kolay anlaşılır.

Çünkü dil, insanın evrenidir. Anadilden uzakta yapılan yolculukların eksik oluşu bundandır. İnsan muhayyilesini biçimleyen çocukluk yaşantılarının gücüdür anadili vazgeçilmez kılan. Bugün Türkiye'nin en iyi hukukçuları, edebiyatçıları, müzisyenleri, ressamaları arasında başka dillerden gelen insanlar var. Çoğunu ağır Türkçe aksanlarından tanırırsınız. Aksanları ağırdır çünkü Türkçeye gecikmişlerdir. Türkçe hepsi için sonradır. Nefes alır gibi sığındıkları, tutundukları Türkçe, kendilerine başarı sağlasa da kalplerinde gizli bir yara vardır. Anadildir o. Annenin yitirilmesi kadar kabullenilmesi zor bir kayıptır.

Kürt sorununun çözümü kolay değil evet. Ama tanımı basit; Kürt sorunu en nihayetinde Kürtçenin bastırılması sorunudur. Dağa giden yolu döşeyen gerçekler de dile dair kırılmalarla biçimlenmişti.

O nedenle, PKK'nın siyasetine mesafeli duranlar dahi konu dil olunca aynı safta hizalanıyorlar. Çünkü dilin yaşamasına dair oluşan muhalefeti ayırmak çok zor. PKK'dan Mustazaf-der'e, marjinal aydınlardan ortalama Kürtlere ortak duyarlığın sağlandığı tek konu dil konusu. Çünkü Kürtçenin yok olmaması için gerekli zeminin sağlanması hepsini ilgilendiriyor.

Hükümetin görmek istemediği bu gerçeğin dalgasında yapılacak sörfün kimin işine yarayacağını zaman içinde göreceğiz.

Benim gördüğüm şu; ateşkes sürecinde siyasi argümanlar, mevziler yeniden biçimleniyor. Hatta yer değiştiriyor; geçtiğimiz yıl özgürlükleri, dil hakkını Meclis kürsünden duygulu ve etkili bir tonlamayla ifade eden Başbakan, bugün dili yasaklayan pozisyonunda görünüyor. KCK duruşmasında yaşanan Kürtçe savunma krizi ve Meclis kürsüsünden yapılan konuşmaya gelen yorumlar bunu kanıtlar nitelikte.

Demek ki artık muğlak ifadelerle, günü kurtaran vaatlerle seçmeni ikna etmek kolay değil. Özellikle dil gibi, o dili konuşan her kesimden insanı ilgilendiren ortak meselelerde siyaset üretmek daha dürüst politikalar

gerektiriyor.

Sebebi basit; yapılan siyasi hatalar dilin turnusolunda daha net görülüyor!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Komşunun demokrasisi

Bejan Matur 2010.11.17

Erbil her defasında aynı etkiyi yaratıyor bende; burada bir şey oluyor, bir şey olmakta... Yaşanan bu doğuma tanıklık etmek, bizimle de ilgili bir durum aslında. Çünkü o bölgede olanları anlamadan Türkiye'nin Kürt meselesini kavrama şansınız yok.

Ne kadar ileri görüşlü olursanız olun sahada olmanın kazandırdığı gerçeklik hissi uzaktan edinilmiyor.

Geçtiğimiz ay da Erbil'deydim. Tam bu günlerde bir arkadaşımın davetiyle bir düğüne misafir olmuştuk. Sadece gelinliğin değil, düğünde kullanılan aksesuarların da İstanbul'dan getirtildiği muhteşem bir eğlence izlemiştik. Türkçe pop şarkılarla dans eden gençlerin, Kürt müziği çaldığında halaya durmalarını görmek muhteşemdi.

Erbil gün geçtikçe değişen, gelişen çehresine siyasi bir zafer eklemenin gururunu yaşıyor bu günlerde. Bağdat hükümeti tartışmalarında Mesut Barzani başkanlığındaki Kürt Bölgesel Yönetimi, Amerika ve Türkiye'nin telkinlerine rağmen, Cumhurbaşkanlığının Kürtlerde kalmasını sağladı çünkü. Bu zaferi, 'Kürtlerin Amerika'nın kuklası olduğu' iddiasının çürütülmesi olarak yorumlayanlar az değil.

Onlarca, yüzlerce seçeneğin aynı potada eritildiği ve durmadan yer değiştirdiği Ortadoğu'da kim kimin müttefiki kestirmek zor. Ama değişmeyen bazı gerçekler de yok değil; o gerçeklerden biri, tam bir ulus devlet olamayan Irak'ın görece demokratik bir yapıya imkân tanıyor olması. Saddam'ın yerle bir ettiği, kimyasala boğduğu Kürdistan'da her şeye rağmen yeşermekte olan bilincin demokratik öğeler taşıması başka neyle açıklanabilir?

Savaş yorgunu Iraklı Kürtler, kendi sistemlerini kurarken, bazı konularda beklenilenin de ötesinde demokratik bir tavır sergiliyorlar. Anadilde eğitim konusu bunun en somut örneği. Öyle ki halihazırda, Kürt bölgesel yönetimi sınırları dahilinde mevcut dillerin tamamında eğitim veriliyor. Altı milyon nüfuslu Kürt bölgesinde, Kürtçe -Sorani ve Badini lehçeleri de dahil-, Türkçe, Arapça, Süryanice ve Ermenice dillerinde eğitim mevcut.

Türkiye'de anadilde eğitim-anadil eğitimi konuları tartışılırken her nedense örnekler hep Batı'dan veriliyor. Bask ve İrlanda tecrübesi bu kadar önemsenirken, yanı başımızdaki Kürtlerin tecrübesini görmezden gelmek, sahiden açıklanmaya muhtaç bir durum.

Bölgesel Hükümet'in Eğitim Bakanı Sefin Dizayi ile bu konuyu konuşmak üzere, misafirlerini kabul ettiği Erbil'deki evinde buluştuk. KDP'nin önemli bürokratlarından olan Dizayi'nin eğitim sistemi hakkında anlattıkları oldukça çarpıcıydı.

Ama daha da çarpıcı olan bulduğumuz salonun duvarlarını süsleyen fotoğraflardı; KDP tarihini özetleyen görüntülerde, Dizayi'nin babası Mohsen Dizayi'den Molla Mustafa'ya eski kuşak KDP'liler vardı. Erbil ovasında meskun büyük Dizayi aşiretinin lideri Mohsen Dizayi, Molla Mustafa'nın Amerika'da tedavi gördüğü yıllarda bile yanından ayrılmayan yakın bir dostuymuş.

Dizayi ile yüksek siyaseti değil, başında bulunduğu bakanlığın sorumluluğundaki eğitim sitemini konuştum; pratikte yapılanları çok daha ikna edici ve anlamlı buluyorum çünkü.

Tıpkı Sefin Dizayi gibi diğer genç kuşak bürokratlar da geniş vizyonlarıyla şunu görüyorlar: Aynı toprağı paylaştıkları farklı etnik yapı ve gruplar ne kadar mutlu olursa, kendileri de o kadar mutlu olacak. Buna samimiyetle inanıyorlar. Çünkü hepsi savaş yorgunu ve ödenen bedelin farkında. Duvardaki fotoğraflar da bunu anlatıyor zaten. Eminim Sefin Dizayi, babası Mohsen Dizayi'nin ve Molla Mustafa Barzani'nin bu günleri görmeyişinin hüznünü yaşıyordur.

Dizayi ile yaptığımız konuşmanın

ayrıntılarını daha sonra anlatacağım...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Öcalan'ın Baydemir tepkisi

Bejan Matur 2010.11.26

Osman Baydemir'i Habertürk programında izlediğimde bir sahneye olan özlemini hissetmiştim. Söyleyecek sözü olan birinin telaşıyla konuşuyordu.

Birikmiş sözlerini önüne çıkan fırsatta, biraz da teatral bir üslupla ifade ediyordu. PKK'nın yapılanmasını az çok bilen herkes Baydemir'in sözlerinin sorun yaratacağını tahmin ederdi. Ama daha ciddi olan şeydi: Baydemir, örgüt içi itaat zincirini alenen kırıyordu.

'Silahın devri kapanmıştır.' cümlesini ifade ediş tarzı, gerilla ile aynı anda Mehmetçiği de sahiplenen duygusallığı alternatif bir siyasetin giriş cümlesi gibiydi; şiddete mesafeli, toplumun geleneksel değerlerini de sahiplenen daha derin bir siyaset.

Özetle şunu demeye getiriyordu; dönem değişti, şiddetle bir yere varılamıyor. Bu süreçte yeni aktörlere ihtiyaç var. Bu yeni dönemde müzakere muhatabı aranıyorsa; 'onlardan biri benim'. Bu rolü uzun zamandır istediğini, onu az çok izleyen herkes bilir. Hedefinde ne kadar başarılı olduğu bugünden kestirilemez. Ama son çıkışı ile kamuoyunda bir tartışmayı ateşledi.

Tabii bu tartışmayı; televizyonların ana haber bültenlerinde verildiği gibi, 'flaş flaş flaş Öcalan etkisi azalıyor mu?' şeklinde yorumlamak abesle iştigal. Öcalan'ın İstanbul varoşlarından Mersin'e, oradan Kandil'e uzanan etkisini görmezden gelmek haksızlık olur.

Durumu doğru analiz etmek için tartışmanın yürütüldüğü zemindeki asıl yanıla işaret etmek gerekiyor. O yanlış şu: BDP Eşbaşkanı Gültan Kışanak, bu tartışmada Öcalan'a mesafe koyup Baydemir'e destek vermiş değil. Kışanak'ın başından itibaren itaat edenlerden olduğu, sakın üslubuna rağmen radikal tavrını koruduğu biliniyor.

Kışanak, Baydemir'le ilgili; 'Herkes eleştirisini yapacak. Arkadaşımız görevinin başındadır.' derken aslında şunu ima ediyor: Öcalan eleştiri hakkına sahip olan tek isimdir. Baydemir de bir görevli. Ona verilen görevi şimdilik elinden almış değil!

Daha sonra Öcalan'ın tepkisinin detayları yansıdı basına. Peki Öcalan'ı bu kadar öfkeli yapan neydi? Asıl bakılması gereken yer orası. O öfkenin kaynağında ne var? Öcalan BDP'li bir belediye başkanının kendince

yaptığı bir açıklamaya neden bu kadar sert çıkıyor?Sözüm ona Baydemir silahın gücüyle bir mevki edindiği için mi? Hiç sanmıyorum!

Öcalan'ın öfkeye değer bulduğu sebepleri doğru okumak lazım.

Bunun için bakılması gereken olgu, Baydemir'in Kürt siyasetinde neyi temsil ettiğidir: Baydemir, başından itibaren PKK çizgisiyle tam da örtüşmeyen daha geleneksel değerler üzerinden siyaset yapan biri.

Zaten Öcalan açıklamasında; eğer istiyorsa AKP'de siyasete devam edebilir önerisini getirmiş. PKK'nın genel çizgisinde rastlanmayan değerlere Baydemir'in sıklıkla yer vermesinin siyasette nasıl bir ikbale işaret ettiğini iyi bir stratejist olan Öcalan muhakkak görmüştür.

Baydemir'in kitlesine hitap ederken kullandığı 'Bi Xwede, Bi Qur'an' ifadelerinden açtığı Ramazan çadırlarına, dinî günleri önemsemesi, kutsal değerlere hassasiyeti hep vardı.

Öyle ki, Baydemir'den aldığım bayram, Ramazan, kandil mesajları üzerine, tanıdıklarına şaka yollu; 'Muhafazakar tanıdıklarımın almadığım kandil tebriğini Osman Baydemir'den alıyorum' dediğim bile oldu...

Netice-i kelam, Baydemir, PKK'nın genel çizgisinin dışında, daha derin toplumsal bir damarla ilişkiyi üretebilecek yeni siyasetin habercisi. Bunu devam ettirecek kapasitesi var mı emin değilim. Ama işaret ettiği yerin üzerinden gelişecek bir siyasetin daha kucaklayıcı olacağını söylemek mümkün.

PKK da şunu kabul etmeli; yaşanan çelişki sadece söz üzerinden yükselen bir çatışmanın ürünü değil. Toplumsal bir karşılığı var. Şimdilik AKP'ye ödünç giden bu desteğin günü geldiğinde Kürt siyasetinde karşılık bulması kaçınılmaz. Bu Baydemir olmaz, bir başkası olur. Ne fark eder? b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kemalist yargının intikamı mı?

Bejan Matur 2010.12.01

Doğan Akhanlı, bir yazar, işlemediği bir suçla itham ediliyor. Dahli olmayan bir cinayetle...

Geçtiğimiz ağustos ayında, ölüm döşeğindeki babasını ziyaret etmek için yıllardır yaşadığı Almanya'dan Türkiye'ye giriş yaptı. Ve o günden sonra sesini, ne polise ne de yargıya duyurabildi. Ancak bir Kafka romanında rastlanacak saçmalıklar serisi böylece başladı.

Yaklaşık üç aydır avukatlarının başvurmadiği makam, dava dosyasına eklemediği delil kalmadı. Ama masumiyeti kanıtlayan tanık ve belgeler, tuhaf bir biçimde dikkate alınmıyor. Göz ucuyla bakılsa bile, serbest bırakılmayı sağlayacak dava dosyası, bürokrasinin karanlık bir rafında bekletiliyor.

Şu ana kadar Doğan'ın serbest bırakılması için yapılan kampanyalar da ne yazık ki yeterli yankıyı uyandıramadı. Türkiye kamuoyunun çok yakından tanıdığı Günter Grass'tan Günter Wallraff'a, Yaşar Kemal'den Orhan Pamuk'a dünyaca tanınmış pek çok yazar kampanyaya katıldı. Bu kampanyanın en önemli destekçilerinden biri de Akhanlı'nın suçlandığı olayda hayatını kaybeden kişinin oğlu.

İnternet ortamından toplantılara, Doğan'ın masumiyetine şahitlik eden binlerce imza elden ele dolaşsa da Türk makamlarına ulaşamıyor.

Bu görmezden gelmenin sebebini kimse bilmiyor ve de: Akla gelen en önemli sebep Doğan'ın insan hakları alanında mücadele veren başarılı bir aktivist olması. 1991 yılında mülteci olarak sığındığı Almanya'da soykırım teması üzerine yoğunlaşmış. Romanlarını, senaryolarını daha çok bu temalardan oluşturmuş. Türkçeye kazandırdığı 'Talat Paşa duruşması' çevirisi akıllarda kalan kitaplarından. Ayrıca 'Madonna'nın Son Hayali' yılın en iyi 10 romanından biri seçilmişti.

Özetle Doğan Akhanlı, bir yazı adamı. Bir insan hakları savunucusu. Fikirleri dışında suç olabilecek hiçbir fiili yok! Öyle ki yazdığı hiçbir kitap Türkiye'de kovuşturmaya uğramadı.

Doğan, tipik bir Şavşatlı, güler yüzlü, sevecen. Dostlarına bağlı, idealist bir aydın. Onu 94 senesinde Almanya'da tanımıştım. Ehrenfelt'te orman kıyısında kiraladığı evde tanıdıklarına candan ilgi gösteren, şahane bir ev sahibiydi. Eşi ve çocuklarıyla olan bağı, insan sevgisi aklımda o kadar yer etmişti ki; daha sonra da bağımız kopmadı.

Tutukluluğunun ilk gününden itibaren avukatları ve diğer tanıdıklarla irtibata geçip, 'Ne yapabiliriz?' diye düşündük. Açıkçası başlarda hiçbirimiz durumu ciddiye almadık. Nasılsa birkaç gün içinde bırakılır diye umuyorduk. Ama o birkaç gün ayları buldu ve geçtiğimiz hafta Doğan, babasını kaybetti. Ona sürgün yıllarının acısını biraz olsun unutturacak bir teselliden mahrum kaldı.

Suç, masumiyet, delil, tanık bütün bu kavramların yeniden düşünülmesi gereken eşik de tam burası; insani gerçeklere dayanan suç karinesi mantığı işletilebilirdi pekâlâ. Çünkü hukukta 'Hayatın doğal akışı' diye bir kavram var. Sadece bu kavramla düşünülse bile cinayet işleyen bir insanın, sebep ne olursa olsun gelip teslim olmayacağı bilinebilir!

Doğan, biraz da kendisinden önce gelen arkadaşlarının deneyimine aldanıp gelmişti. Nasılsa gözaltı sonrası bırakılırım diye düşünmüş. Şu an Türk Ceza Kanunu'nun 146/1 maddesiyle yargılanıyor. Adnan Menderes'in, Deniz Gezmiş'in yargılandığı maddeden. Yani devlet düzenini zorla değiştirmekten!

Garip olan, devlet düzenini beraber değiştirdiği bütün dava arkadaşları beraat etmiş durumda. Hepsi Türkiye'de normal hayatlarına devam ediyorlar. Yani ortada hukukun da akladığı bir suç isnadı var.

Akla gelen 'Pekâlâ neden bunca yıl gelip teslim olmamış?' sorusunun cevabı ise oldukça masum: Çok istediği halde, hakkındaki kovuşturmanın içeriğini tam olarak öğrenemiyor. Bu konuda yalnız da değil üstelik. Aynı kaderi yaşayan, Türkiye'den gitmiş ciddi sayıda politik mülteci de var. Türk Emniyeti hakkı olmadığı halde, gerekli bilgiyi ilgili şahıslardan gizleyebiliyor.

Bütün bunlar, son yıllardaki demokratikleşme çabasıyla, ülkesinin biraz olsun değiştiğine kanaat getiren bir insanın iyimserliği olarak da okunabilir. Ama demek ki hâlâ tam değil. Bunu en iyi özetleyen de Ragıp Zarakoğlu oldu: 'Kemalist yargı bazı davalarda hükümete zarar vermek için inadına davranıyor.'

b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir yası taşıyabilmek

Bejan Matur 2010.12.10

Türkiye'de bir hafıza oluşuyor. Bir yas hafızası. Acısını evinde, yuvasında, kalbini yora yora yaşayan bazı kayıp yakınları sokağa çıkıyorlar artık. Görünür oluyorlar.

Davalarına sahip çıkmanın vakarıyla bir misyon ediniyorlar. Bunlardan biri Gülten Kaya. Tıpkı Rakel Dink gibi o da, eşini kaybetmiş olmanın anlamını kişiliğinde değere kavuşturan biri. Bir yası taşımayı bilen, yasını hakkıyla temsil eden.

Böylesi bir hafızanın bir ahlak etrafında ve hesapsızca üretilmesinin karşısında hiçbir engel duramaz. Bilinen en büyük g bu. Dünyada rnekleri az değil. Arjantin'deki Plaza de Mayo annelerinden, bizim cumartesi annelerimize kayıp aileleri hep bir vicdan referansı oldular.

Çünkü 'kanın hakkı' inkar edilemiyor. Kanın hakkı teslim edilmeden kalp durulmuyor. Bu, mitolojiden dinler tarihine hep böyleydi. Hazreti Meryem'den Hazreti Zeynep'e kadınların g değişmedi. Yaşanan her acıda, o acıyı dünyaya duyuracak bir kadın gerekti hep. Aile tarihine, soya, yuvaya ait değeri hatırlatacak, yeniden üretecek olan biri. Kadın bunun en güçlü aracıydı. Kadınların taşıdığı gelenekte, kadınların aktardığı kültürde hep ortak kklerimizde dair işaretler vardı. İnsan oluşumuza dair hakikatli işaretler.

Belki de bu yüzden, Hazreti Zeynep'i kahramanım görüyorum hep. Kerbela yasının taşınmasında, yapılan zulmün hatırlanmasında o kadar büyük etkisi var ki. Yezid'in zulmü hâlâ lanetleniyorsa, bu, o yaslı kız kardeşin sözleri ve aktardığı hakikat sayesinde.

Kardeşlerinin yasını yüzyıllar ötesine taşımayı başaran, Hazreti Hüseyin'in kesik başını kimseye dokundurtmayıp, tek başına Emeviye Sarayı'na götüren bir kız kardeş o. Zalime zulmn haykıracak cesareti olan bir kız kardeş. Yaşadığı acının kelimeleri o kadar etkiliydi ki, sonrasında yollara düşüp şehir şehir olanları anlatmıştı. Bir anlatıcıya dnşmştı. Bir kadın bir anlatıcıya dönüştüğünde zalimin payına susmak düşüyor. Kadının böyle bir g var.

Bu g hakkıyla temsil eden, riyardan uzak, sembol kadınların varlığı her kültürde önemli. Türkiye'de olan da bu. Sahip çıkmanız gereken, yanlarında durmamız gereken kadınlarımız az değil.

Özellikle son bir senedir Hrant Dink duruşmalarında farklı bir topluluk görüyoruz. Abdi İpekçi'nin kızı Nkhet İpekçi'den Savcı Doğan z'n kızına, yakınlarını kaybedenler Rakel Dink'in yanında kol kola yürüyorlar. Amaçları olanları unutturmamak.

Kendi hayatlarında kim bilir hangi zorluk ve duygu kırılmalarıyla yaşanan acıyı görünür kılıyorlar. Nkhet İpekçi'nin babasının kanlı gömleği ile kurduğu ilişki mesela. O gömlekle aynı evde, aynı duvarların arasında 30 yıl yaşamanın psikolojisini düşünün. Ama bugün sevgili Nkhet, babasının kurşunlarla parçalanmış kanlı gömleğini bizlere göstermekle kalmayıp, sokağa çıkıyor. Diğer mağdurlarla yan yana yürüme cesaretini buluyor.

Bir şeylerin değiştiğinin en somut habercisi bu cesaret.

Değerler değişiyor çünkü. Doksanların Türkiye'sini düşünün, yılın sanatçısı seçildiği gecede yaptığı konuşmadan dolayı atal yağmuruna tutulan Ahmet Kaya, bugün Türkiye'nin en prestijli kongre merkezinde Başbakan'ın da katılımıyla anılıyor.

Ahmet Kaya'yı yitireli on yıl olmuş. 'Onsuz on yıl' sloganıyla farklı çevrelerden pek çok kişi yarın akşam Lütfi Kırdar Kongre Merkezi'nde bir araya gelip kayıplarına sahip çıkacaklar. Kaybın anlamını hep beraber hatırlayacaklar.

Ahmet Kaya ülkenin sesiydi. Yaralı bir sest. Acıydı. Romantikti. İe işleyen sözleriyle benzersizdi. Sonra acımasız bir biçimde dışlandı. Üstelik bildiğimiz insanlardı onu püskürten.

Ama artık "şerefsiz" başlığını atan gazete de, milliyetçi duygularını faşizme vardıran sanatçılar da değerin ne olduğunu idrak ediyor.

Sümerbank çalışanı bir babanın ve Erzurumlu bir annenin oğlu olan Ahmet Kaya, belki de ilk defa hak ettiği biçimde sahipleniliyor.

Gülten Kaya'ya o değere sahip çıktığı için şükran borçluyuz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Acıları yarıştırmak

Bejan Matur 2010.12.17

Daha ölümün nefesi duyulurken, daha yas hüznü ocağımızdayken bir yarış başlatıyorlar. Ölümleri yarıştıyorlar. Acının yarıştırılmasında bir ahlak varmış gibi, sözüm ona adil olmaya davet ediyorlar.

Bunu ilk defa yapmıyorlar üstelik. Yaşanan ölümlerin çoğunda karanlık solukları var. Sinsi bir geçmişin hiç şeffaf olmayan aktörü gibiler. Karda yürüyüp iz bırakmamış olmanın avantajını kullanıyorlar hâlâ. Ama karda, çok derinlerde kan izleri var.

Hrant o mağdurlardan biri, Ahmet Kaya bir diğeri. Adına şimdilerde yas tuttukları bazı Ergenekon sanıkları bile aynı kurgunun mağduru.

Türkiye'nin gizli genel yayın yönetmeni 'Ergenekon mağdurları için bundan on yıl sonra kim neyi anacak?' sorusunu ortaya atıyor. Balkan geçmişini, milliyetçi babasını ve devraldığı koltuğun tehlikesini her defasında vurgulama gereği duyarak. Balkan sürgünü işçi babasının çok muhtemel ki saf olan milliyetçi duygularına haksızlık ederek üstelik. Özkök'ün İzmir toprağına sığınan babası, oğlunun zihninden geçen tilki kuyruklarını, görseydi ne hissederdi acaba? Hangi Anadolu insanı, başkalarının hayatı üzerinden bu kadar manipölasyon yaratan bir evlada gönül dolusu sahip çıkar?

Ertuğrul Özkök'ün pozisyonunu, fazlasıyla kişisel marazlar belirliyor sanki. Nasıl bir taraf tutmak iddiası ise - haset mi yoksa?- bu ülkenin yetiştirdiği hiçbir değere saygı duymuyor. Saygıyı bırakın, yaşama hakkına göz dikeyor. Orhan Pamuk Nobel alır, hedefindedir. Ahmet Kaya bu toprağın gönül telini titretir, hedefindedir. Hrant yüz yılın vicdanıdır, hedefindedir. Onları değersizleştirip hedef haline getirirken sahip çıktığı, Kuddusi Okkır ve Türkan Saylan'dır!

Kudussi Okkır'ı tanımıyorum. Ama ailesinin yerinde olsaydım Ertuğrul Özkök'e 'bize sahip çıkmayın' derdim. Türkan Saylan ise daha baştan hasar bir konu. Güneydoğudan devşirdiği genç kızları askerî okulların genç talebeleriyle eşleştiren Saylan'ın on sene sonra hangi salonda nasıl anılacağını sahiden ben de merak ediyorum. İnsanlığa, kadınlık tarihine bir değer kattığı için mi hatırlanacak Saylan? Genç kızlara otoriteden bağımsız, hesapsız bir güzelliği, kimliği yaşattığı için mi?

Nazi subaylarını andıran mühendislik yöntemleriyle ütopyasına uygun bir ırk yaratmak üzere, asimilasyon öncülüğü yapan Saylan'ı gelecekte kimlerin anacağını sahiden merak ediyorum. Türkiye'de yaşanan derin kutuplaşma sayesinde iyi niyetli insanların bile ilgisine mazhar olan Saylan gibilerin, siyasi gerilim sona erdiğinde, kimler tarafından sahipleneceği merak edilmesi gereken bir konu gerçekten!

Bu ülkenin Ahmet Kaya günahını, on yıl sonra temizlemeye çalışan binlerce insanın duygularına saldırıyor Özkök.

O salonda toplananların yaşadığına kulak vermeden, bakkal terazisi hassasiyetiyle karşısına başka acıları koyuyor. Acıları yarıştırmakta belli ki sorun görmüyor. Özkök'e, milliyetçi duygularla bağlı olduğunu iddia ettiği Anadolu'dan söz etmek gerekiyor belki de.

Anadolu'nun derin bir yas geleneği var. Hiç mi bir taziye evinde bulunmadınız? Binlerce yılda oluşan o gelenekte ilk şart, kalanlara 'başınız sağ olsun' demektir. İlla konuşmak gerekiyorsa önce 'rahmet' dilenir. Hangi gün layıkıyla Hrant için üzüntü belirttiniz? Hangi gün Ahmet Kaya'ya Allah'tan rahmet dilediniz? Hangi gün yaşanan acıyı anladınız ki, karşısına başka acıları koyuyorsunuz? Üstelik hissetmediğiniz gözyaşlarıyla. Gerçekten inandırıcı olmak istiyorsanız acıları yarıştırmadan sadece sahip çıktıklarınıza vurgu yaparak anın derim. Öylesi sahiden daha inandırıcı olur. Kabul edin ki, bu kurgu ve cambazlıklarla, geçmiş günahlarınızı nasıl bir ruh haliyle yaptığınızı kanıtlıyorsunuz sadece.

Çünkü artık biliyoruz. Kim kimdir? Kim hangi hespla ölüleri saymakta. Ve kayıpların hakemi kesilmekte.

Size tavsiyem, bu ülkenin derin çelişkilerinde hayatını kaybeden insanlar hakkında bir daha konuşmayın. Hangi cenahtan olursa olsun kimse hakkında sahteliği aşikâr yaşlar akıtmayın. Çünkü her şeyden önce o insanların ailelerine haksızlık ediyorsunuz. Anılarına haksızlık ediyorsunuz. Belki de haklılıklarına haksızlık ediyorsunuz. En karanlık silahlı örgütten bile daha karanlık bir dille konuşulduğunda doğrular bulanıyor çünkü.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Maraş katliamı ve söylenmeyenler

Bejan Matur 2010.12.22

Katliama uğramış olma hissini konuşmamız gerekiyor belki de. Bu hissi anlamamız. Fransız filozof söylüyordu: 'Ermeniler için üzülüyorum.

Bütün güçlerini tarihte katledildiklerini kanıtlamak için harcıyorlar.' Türkiye'de Alevilerin ne yazık ki böyle bir gücü bile yok.

Aradan otuz iki yıl geçmiş. Maraş'ın üzerine bir korku dağının yığıldığı günler geride kalmış. Ama korku canlı hâlâ. Önceki gün yeniden yaşandı. Katliamın yıldönümünde, Muharrem ayının hüznüyle bazı Aleviler ilk defa cesaret bulup Maraş'ta yürümek istediler. Amaçları yaşananları hatırlatmaktı. Konuşmaları öfkeli bir grubun gösterisiyle yarıda kaldı. Avrupa ve Türkiye'nin farklı şehirlerinden gelen Alevi örgütü temsilcileri bildirilerini Antep'te tamamlayabildiler.

Maraş'ın püskürttüğü insanlar yıllar sonra, bir kez daha Antep'e sığındılar. Tıpkı geçmişte yaşandığı gibi. Katliamın olduğu Aralık 1978'den sonra Maraş merkezde yaşayan Alevilerin hemen hepsi şehirden ayrılmıştı. Bırakın merkezi, köylerde yaşayan Aleviler bile günlük rutin işlerini görmek için Antep'e gidiyorlardı. Onları inciten, yaralayan, öldüren Maraş'a küsmüşlerdi.

Bir şehre küsmenin ne demek olduğunu biliyorum. O küskünlüğün hâlâ devam ettiğini de. Çünkü henüz konuşmaya başlamadık. Çünkü üzerimize çöken karanlığın adını birlikte koyamadık.

Bugün konuşmamız gereken ne Alevi Federasyonlarının belki de kasıtlı görülen tavrı ne de yürüyüşün zamanlaması. Katliamın yıldönümünde, Muharrem'in manevi ikliminde konuşmayıp, ne zaman konuşacaklardı?

Aslında konuşulması gereken Maraş'ın kendisi. Maraş'ın sırtını yasladığı Ahır Dağı'nın büyüyle karışan acının, o şehrin tarihinde nereye oturduğu!

Maraş özellikle son yıllarda büyük bir dönüşüm geçiriyor. Ekonomiden spora pek çok alanda diğer Anadolu şehirleri gibi atılım içinde. Ama gelin görün ki bütün bu gelişmeler Maraş'ın alınındaki lekeyi gidermeye yetmiyor. Maraş adıyla anılan ilk kelime "katliam"! Bu değişmiyor. Ve bundan rahatsız olan vicdan sahibi pek çok Maraşlı olduğunu da biliyorum.

Pekalâ, Maraş'ın imajının değişmemesinin sebebi nedir? Alevilerin yürüttüğü propaganda ve geçmişi hatırlatma mı? Hiç sanmıyorum. Alevilerin böyle bir gücünün olmadığı ortada. Baksanıza aradan 32 yıl geçmiş, herhangi bir şiddet ifadesi taşımayan katliam protestosu bildirisini bile Maraş sokaklarında okuyamıyorlar hâlâ.

Nedir o halde? Maraş'ın 'katil' sıfatını güncelleyen görüntüler nasıl oluyor da bu kadar kolay yeşerebiliyor? Maraş neden bu çirkinliğe kendi içinden bir itiraz yükseltmiyor?

Cumhuriyet tarihinin en karanlık organizasyonu olan katliamın kimler tarafından yapıldığı, sadece Alevilerin konusu mu? Bu soruyu zan altında olduğu için çok daha yüksek sesle sorması gereken Maraş halkının kendisi değil mi? Ökkeş Kenger'in yaptığı gibi balkondan bakan bir Maraşlı yeterince sorumlu davranmış oluyor mu? Konu, Ökkeş Kenger değil zaten. Kenger'in sokağa inmemesini bile bir gelişme saymak gerekir!

Özetle, Maraş adının üzerindeki lekeyi silmek için balkondan bakmak artık yetmiyor. Öfkeli, katliam potansiyeli yüksek gençlerine sahip çıkamayan Maraşlıların geçmişlerine ayna tutmaları gerekiyor.

O halde ne öneriyorsun diye sorabilirsiniz. Zor olduğunu bilsem de şunu söylüyorum; protesto için Maraş'ta Alevilerin yanında Sünniler de yürüyebilmeli. Maraş'ın sadece Alevileri değil, Sünni sivil toplum kuruluşları da katliamı lanetleyen pankartlarla şehirlerine sahip çıkabilmeli.

Şehrin imajı için çalışan pek çok sivil toplum örgütü var Maraş'ta. Hangi gün toplu bir protestoda bulunarak Maraş katliamını kınadılar? Geçen 32 yılda hangi gün devletin ilgili birimlerini, yargıyı harekete geçiren sorular sordular?

Bir sözüm de muhafazakâr basına; Türkiye'nin mahzenlerinde biriken Gladio tipi karanlıkla hesaplaşmak konusunda samimi olduklarını söyleyenler, Maraş katliamını kınayanlara müdahale edenlerin haberini neden ilk sayfalarında görmüyorlar. Sahiden önemsiz buldukları için mi? Bu mu samimiyet? b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ne zaman konuşacağız?

Bejan Matur 2010.12.24

Maraş'ı henüz konuşmadık. Şairin söylediği gibi 'henüz çok taze mezar toprağı'. Cumhuriyet tarihinin en acımasız olaylarından biri yaşanırken, insanlar satırlar ve baltalarla doğranırken oradaydım.

İçinde değildim belki ama Maraş'a 25 km mesafedeki köyümüzde 'bizi ne zaman öldürecekler?' kaygısıyla bekleyenler arasındaydım. Öldürülenler arasında tanıdıklarımızın olmasını geçmek isterdim. Ama geçemediğim bir doğmamış bebek ve oyun arkadaşı var. Suna ailesinden öldürülen yedi kişiden biri oyun arkadaşımız Ali'ydi. Diğer ailenin dokuz aylık gelini. Otopside karnındaki ceninin vücudundan saçmalar çıkarılmıştı. Serçe vurmak için kullanılan saçmalardan reva görmüşlerdi henüz doğmayan, doğamayan cenine.

Lafı uzatmayacağım. Bugüne kadar Maraş'la ilgili yazamadım. Yazmak istemedim çünkü sözün bittiği yer gibi algılıyorum hâlâ.

Yaşanan acının kanıtılmasından yana değilim. Haksız yere birilerini suçlamayı zul addederim. Suskunluğun taşıdığı anlamı, çığırkanlığın yaydığı telaşa değişmem çünkü.

Olayı yaşayan çoğu kişinin de aynı sessizliği seçtiğini biliyorum. Aradan yıllar geçti. Bugün 'aşiret' olarak anılan Maraş Alevileri biraz da katliamın verdiği ruh haliyle sığındıkları Avrupa'dan zenginleşerek döndüler. Maraş esnafı bir zamanlar kaybettiği aşiret ahalisini yeniden kazanmış olmanın zenginliğini yaşıyor bugün. Kimsenin bundan şikâyeti yok. Sadece ticaret değil, hayat da devam ediyor. Siyasî tezgâhların bozduğunu, para çözüyor! Ama kabuk bağlayan yaranın altındaki dert dinmiş değil.

'Maraş katliamı ve söylenmeyenler' yazıma aldığım tepkiler de gösterdi ki, konuşmaya henüz layık değiliz. Hazır değiliz demiyorum, layık değiliz.

Konuşmaya layık olmak acıları yarıştırmayı huy edinmemekle mümkün çünkü. Herkesin acısı kendi dünyasında anlamlı ve derin çünkü.

Hemşerilerimden aldığım çoğu mektup 'olayda Sünniler de öldürüldü' şeklinde. Sanki 'O anmada Alevilerin yanında, Sünniler de olmalıydı, katliam birlikte kınanmalıydı' diyen ben değilmişim gibi.

Alevilerin, 'hulul' inancı içinde olduğunu, Ermeni dönmesi olduklarını ve katlinin vacip olduğunu söyleyen bile var! Bunları geçelim...

Şunu söylüyorum; Maraş'ı konuşmak, en az Aleviler kadar Sünnilerin de konuşmaya hazır hale gelmesiyle mümkün.

Alevilerin satırlarla doğrandığı olaylardan söz etmek, kimseyi topyekün suçlamak değil. Maraş'ta vicdan sahibi insanların varlığını kimse inkâr etmiyor. Benim sözünü ettiğim, oradaki galeyan potansiyelinin sorgulanması gerektiği. Bizzat Maraşlılar tarafından sorgulanmasının anlamlı olacağı.

Ama Türkiye böyledir. Derin devlet deriz, derin oyunları tezgâhlayanları biliriz. Ama iş o derinliğe eğilmeye gelince kimseyi bulamazsınız.

Galiba asıl derinlik bu. Ergenekon'un en kirlili tezgâhı Maraş katliamına hep beraber bakalım dersin, yanında ne Sünni, ne Alevi kimseyi bulmazsın. Tezgâhı yöneten akıl nasıl bir cevvalikteyse; mağdur Alevileri arka bahçe, araştırdığı Sünnileri ise sistemin mağdurları haline getiriyor. Ne mübarek bir döngü!

Aleviler hakkında söylenecek de çok şey var; her dönemin ve durumun mağduru oldukları halde nasıl bir aymazlıkla Ergenekon safında hizalandıklarını anlamak mümkün değil. Ama konu bu değil zaten. Konu, aradan geçen 32 yılda birilerinin çıkıp, yaşananları kınamasının olağan karşılanmaması. 'Burası Maraş buradan çıkış yok' sloganıyla üstelik.

Tıpkı üzerine konuşulmayan acılar gibi, 'burası Maraş buradan çıkış yok' sloganı da geçmişin kuyusunda duruyor. Lümpen olduğu iddia edilen üç-beş genç aynı sloganı hangi refleksle o kuyudan çekip alıyor acaba? Hangi duygusal destekle?

Nereye gömüldükleri bile belli olmayan, kesik başların, kopmuş gövdelerin cennetten size baktığı bir gökyüzü orası. Hesabını nasıl vereceksiniz? 'Buradan çıkış yok' diyen gençleri savunarak mı?

O gençlerin evlerine dönmesi ve sokakların katliam korkusundan arınması için ne yapmalıyız ona bakalım hep beraber. Çünkü orası hepimizin toprağı. Kimse kimseden ne mezhebi, ne de kimliğiyle üstün. Birilerinin sesinin daha yüksek çıkmasına bu ülke artık izin vermemeli. b.matur@zaman.com.tr

Kürtçe korkusu

Bejan Matur 2010.12.29

Demokratik Toplum Kongresi'nin çalıştayında sunulan Demokratik Özerklik tebliği, neresinden bakılırsa bakılsın önemli.

Bir yanda gündemde olan iki dillilik meselesi, öte yandan PKK'nın son dönemde üzerinde durduğu özerklik tartışması, ilk defa somut bir metin etrafında tartışılıyor. Siyasetin doğası bu tartışmayı zorunlu kılıyor zaten. Zira ortada somut bir zemin olmadığına, konuşulanlar sloganların ve iyi niyet beyanlarının ötesine geçemiyor.

BDP'nin başlattığı tartışma, bu anlamda Kürt siyasetinin zeminini değiştireceğe benziyor. Çünkü bugüne kadar Kürt sorununun şiddet ekseninden uzaklaştırılması gerektiği konusunda hemfikir olan siyasal Kürtler, bu tartışmaya taraf olarak, PKK'nın önerdiği özerklik modelini olumlu ve olumsuz yönleriyle tartışıyorlar. BDP'nin önerisini olduğu haliyle destekleyen kişi ve gruplar olduğu gibi, karşı çıkan ve özerkliğin Kürtlerin gündeminde olmadığını söyleyen kişi ve gruplar da var. Dolayısıyla bu tartışma Kürt siyasetinin çoğulcu hale gelmesinin de ilk adımı sayılabilir.

Türkiye siyaseti açısından ise, özerklik tartışmasının seçimler arifesinde başlamış olmasından kaynaklanan doğal bir belirleyiciliği var. CHP ve MHP'nin sert çıkışı, iktidar partisini zorlayacak gibi görünüyor.

Yetkili ağızlardan sarf edilen 'bu provokatif bir tavırdır, bir suikast girişimidir' açıklamaları, AKP'nin Kürt sorununu çözmeye dönük takviminin, bu tartışma tarafından bozulduğunu gösteriyor.

Siyasi alandaki tartışma pozitif de olsa, toplumsal tabanda yerleşmiş korkuları tetikliyor. Belki BDP'den Türkiye kamuoyuna yönelik daha 'sorumlu' bir yaklaşım beklenebilir ama bu BDP'nin ilgi alanına girmiyor zaten. Tıpkı kutuplar gibi, talepleri dillendirenlerin de, talebin sertliği üzerinden politika yapması siyasetin doğası.

Toplumda yerleşen bölünüyoruz korkusunun dayandığı en önemli argüman dil argümanı. 'Ana dilde eğitim ve kamuda anadilin kullanımı hakkı verilirse bölünürüz' diye korkuyor büyük çoğunluk. Bizi birleştiren tek şeyin kullanılan resmî dil olduğu tezi.

Ben öteden bu yana bizi ayıran tek şeyin dil olduğunu söylüyorum. Dil dışında kültürel kodlarımızın kahir ekseriyeti aynı. Hatta buna ben sadece Türkleri ve Kürtleri değil, Ermenileri, Rumları, Yahudileri de katıyorum. Aynı coğrafyada olmanın, aynı tarihi yaşamış olmanın ortak zihniyet kodları var ve bu kodların pek çoğu hayatımızda duruyor. Siyaset söz konusu olduğunda ayrışan bu kodların, alternatif yapıcı siyasetlerle toparlanması zor değil.

Yani Türkçenin, Kürtçe karşısında korku yaşaması, güvensiz hissetmesinin reel bir zemini yok aslında. Ama kaygı ve korku, biraz da yapay dinamiklerle körükleniyor.

Aslında bu konuları düşünürken coğrafya odaklı düşünmekte fayda var. Ortadoğu'ya baktığınızda yanı başımızdaki Irak deneyimi en önemli model. Ama orada bile, fiilen devlet olduğu halde Kürdistan'ın gerek Türkçe, gerekse Arapça ile nasıl hayati bir ilişki içinde olduğunu görüyorsunuz. Özetle kültürü kim üretiyorsa pazarda o etkili oluyor. Bugün Erbil başta olmak üzere, Kürdistan Bölge Hükümeti'nin hemen her yerinde bariz bir Türkiye ve Türkçe etkisi var. Ve bu etki, imardan TV dizlerine hemen her alanda mevcut. Öyle ki Kürdistanlı yaşlı kadınlar bile dizilerden Türkçe öğreniyor. İyi ya da kötü değerlendirmelerinin ötesinde yorumlanması

gereken sosyolojik bir vaka bu. Türkçenin bölgedeki hâkimiyeti Türkiye ekonomik olarak büyüdükçe, demokrasisi geliştikçe devam edecektir. Bu kaçınılmaz.

Gelelim demokrasinin gereği olan kültürlerin bastırılmaması, kendilerini yaşamalarına müsaade edilmesi olgusuna. Türkiye'nin gelecek hedefleri bundan kaçınamayacağını gösteriyor zaten. BDP yahut PKK, kim bayraktarlığını yaparsa yapsın, Türkiye'nin demokratik bir devlet olarak önümüzdeki yıllarda hedefinde eşit vatandaşlık hukukunu yerleştirmek zaten var. Bu olduğunda totaliter siyasetin marjinalleşmesi kaçınılmaz. O halde neden korkuyoruz? b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Halkın cumhurbaşkanı olduğunu gösterdi...

Bejan Matur 2010.12.31

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün merakla beklenen Diyarbakır gezisi nihayet başladı. 'Bu tarz gezilerde olayın esası uçakta geçen sohbettir' gerçeğinden hareketle pek çok şey konuşuldu.

Detayları yarınki yazımda aktaracağım. Şimdilik şu kadarını söylemekle yetineyim; 'Kürtçe konuşacak mısınız?' sorusuna Cumhurbaşkanı; 'Kürtçe bilmiyorum ki. Bilsem konuşurum. Yapmacık bir duruma düşmek istemem.' şeklinde cevap verdi.

İki gün sürecek gezinin programı oldukça yoğun. Sadece Cumhurbaşkanı'nı izleyen gazeteci ordusuna bakılsa bile geziye biçilen rolü tahmin etmek zor değil. Neredeyse bir paparazzi gazeteciliği merakıyla üst üste yığılan kameralar Türkiye'nin Cumhurbaşkanı'ndan, Türkiye'nin en önemli sorunu olan Kürt sorunu hakkında önemli bir cümle duymaya çalışıyorlar. Ne de olsa ' Kürt sorununda yakında iyi şeyler olacak' cümlesinin sahibi Sayın Cumhurbaşkanı.

Kendileri de farkında olmalı ki, Diyarbakır Organize Sanayi Bölgesi'ndeki konuşmasında dinleyicilere hitaben 'İyi şeyler olacak demiştim. Aslında iyi şeyler oluyor, bundan birkaç yıl önce ağzımıza almaya korktuğumuz meseleleri rahatlıkla konuşuyoruz. Önemli olan, iyi şeyler olmasının önünü kapatmamaktır.' dedi.

Uçakta gelirken yaptığı açıklama da bu yöndeydi. Her ne kadar diğer şehirlere yaptığı gezilerden farklı olduğunu düşünmese de, Diyarbakır gezisinin yarattığı beklentinin kendileri de farkında.

Gezi boyunca Cumhurbaşkanı'nın bütün programına eşlik edecek olan Osman Baydemir'in ifadesiyle 'Cumhurbaşkanı'nın Kürt sorununda bir hakem rolü var.'

Bu hakemliğin ne anlama geldiğini, bölgeyi az çok bilen biri olarak ben de görüyorum. Cumhurbaşkanı Gül'ün bölgede ciddi bir kredisi var. Bu siyaset üstü pozisyonun meselenin mağduru olan Diyarbakırlılarda nasıl karşılık bulduğunu yol boyunca görüyoruz. Havaalanından başlayarak sevgi gösterisinde bulunan, el sallayan, selamlamak için eğilen yaşlı genç o kadar çok insan var ki. Açıkçası sadece halktan gelen bu teveccüh bile Türkiye'de bazı şeylerin derinden sarsıldığını, değiştiğini gösteriyor.

Diyarbakır Havaalanı'na indiğimiz anda Cumhurbaşkanı konvoyunun üzerinden geçen jet sesleri bu değişimin kanıtıydı! Konvoy ilerlerken duyduğumuz ve gün boyunca belli aralıklarla devam eden jet sesleri bana pek manidar geldi.

Bu manayı en iyi tanımlayacak şey de herhalde gördüğümüz bir karşılama pankartıydı: 'Halkın Cumhurbaşkanı Diyarbakır'a hoş geldiniz'

Halkın cumhurbaşkanı olarak Abdullah Gül, gezisinin hemen her aşamasında halktan biri gibi davranıp, halktan biri gibi konuşuyor çünkü. Onlardan biri gibi.

Jet seslerinin örtmek istediği belki de budur.

Organize sanayide işadamı Raif Türk'ün mermer fabrikasını ziyaretten sonra yaptığı konuşmada dile getirdiği sitem de ancak onlardan biri gibi hissetmesiyle açıklanabilir. Cumhurbaşkanı, Diyarbakır'ın tarihi, kültürel derinliğine referans veren konuşmasında, Diyarbakır'ın hak ettiği imajın bu olmadığıнын altını çizdi. Sadece Türkiye'nin değil, Ortadoğu'nun da en önemli kentlerinden olan Diyarbakır'ın mağrur geçmişi bugünün çatışmalarını hak etmiyor anlamına gelecek ifadeler kullandı.

Diyarbakır'ın hak ettiği değeri kazanması için uzak durulması gereken aşırı ideolojik tavrın şehre ne kadar zarar verdiğini en az bir Diyarbakırlı kadar dert edindiği hissediliyordu.

Böyle hisseden bir devlet adamının tepesinde jetler uçsa da, MGK sert açıklamalar yapsa da, taraflardan istediği samimiyeti bulamasa da çareye ortak olacağı tartışma götürmez.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bu ev hepimize yeter!

Bejan Matur 2011.01.01

'Şehirlerin göksel kaderine inananlar, o kaderin gökyüzünden görüldüğünü bilirler. Diyarbakır, gökyüzünden Anadolu'nun bağrında bir kalp gibi görünür. Bir kalp gibi yoğun ve hayati olduğunu hissettirir...'

Bu satırlar 'Doğunun Kapısı Diyarbakır' kitabımdan. Orada anlatmaya çalıştığım her an, her salise yaşanıyor. Hep yaşandı. Diyarbakır binyıllardır bir geçiş yeri olmanın, bir medeniyet beşiği olmanın derinliğini taşıyor hâlâ.

Bu derinliğin ve kültürün farkında olan bir cumhurbaşkanına sahip olmak ise başka bir ayrıcalık.

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün iki gün süren Diyarbakır gezisine eşlik etmek üzere Esenboğa Havalimanı'ndan hareket ettiğimizde, üzerimizde bir gün önce toplanmış olan MGK bildirisinin tatsızlığı vardı. Bana Cumhurbaşkanı'nda da bir burukluk varmış gibi geldi. Yaklaşık iki buçuk ay önce planladığı gezi Demokratik Toplum Kongresi'nin özerklik temalı çalıştay ve toplumun geneline sirayet eden 'bölünüyor muyuz?' kaygısıyla gölgelenmişti.

Bu iki çıkışın gölgesinde havalandık.

Uçakta Cumhurbaşkanı Diyarbakır'ın önemine, tarihsel derinliğine gönderme yapan bir sohbet yaptı. Sadece iki gazeteci olduğumuz için sohbet siyasetten çok edebiyat içerikli seyretti.

Bazen siyaset sorunların çözümüne katkı yapamaz olur. Araç olmaktan çıkıp, amaç haline gelir. Belki de Kürt meselesinde yaşanan bu olduğu için, Cumhurbaşkanı siyasetten çok ortak kültürel kodlara gönderme yapan konuşmalar yaptı Diyarbakır'da. 'Elinizi vicdanınıza koyun, hiç mi iyi bir gelişme yaşanmadı?' diye sordu kendisini dinlemek üzere gelen Diyarbakırlılara. Tabii konu vicdan, yer Diyarbakır olunca bu sorunun ağırlığı neyle tartılır bilmek zor. Ama şu çok netti; Cumhurbaşkanı'nın konuşması samimi ve içtendi. Diyarbakırlılara ettiği sitem de, muhabbet duyan birinin sitemi gibiydi.

Cumhurbaşkanı, zor geçen bir yılın sonunda, Türkiye'nin en ağır sorununun muhasebesini yapmak üzere buradaydı sanki. Bir yılı tamamlayıp, başka bir yıla geçerken, sanki sağlam bir düğüm atmak istiyordu memleketin çözölen dikiş yerlerine.

Biraz da bu düğümü attığı şehrin geriliminden sıdki sıyrılan bir babanın tavrı içindeydi. Hane halkı ortalığı dağıtmış da, evin babası 'durun ne yapıyorsunuz, bu ev hepimize yeter' diyor gibiydi.

O evi ne kadar sahiplendiğini göstermek için de, Diyarbakır'ın tarihî mirası olan surların himayesini üstlendiğini dün deklare etti.

Göl'ün bu misyonu uzun zamandır biliniyor zaten. Bölgede ona yönelen teveccühün siyaset üstü pozisyonundan kaynaklandığı ve güven veren bir devlet adamı profili çizdiği ortada.

Uçakta bu geziye yüklenen anlam ve beklentilerden söz edince; şu cevabı verdi: "Sadece beklentilere göre gidersek, devlet adamlığı yapmış olmayız. Ama beklentileri de görmezden gelemeyiz. Bizim her şeyi normalleştirmemiz lazım." Normalleştirilmesi gerekenlerin başına Kürt sorunu olduğunu ekleyerek.

Mağduriyetleri gidermekten söz ediyor Cumhurbaşkanı. Bunu söylerken referansı vicdanî ve insanî değerler; insanî ve vicdanî yanlışları hayatımızdan atmanın yolu demokratik standardı yükseltmemizdir. Bunu yapamazsak aşırı ideoloji, kan ve şiddete başvurarak bünyemizi bozarız.

Demokratik standardın yükseleceğine inancı olmalı ki şu örneği veriyor: "Yıkılmış, yakılmış şehirler var Ortadoğu'da. Onları kim yapacak? Biz yapacağız. Burası Ortadoğu'nun kalbi." Bir cazibe merkezi; Ortadoğu'da yıkılan şehirleri imar edecek bir millet hayal ediyor Cumhurbaşkanı Gül. "Diyarbakır bu imarın merkezi olmalı." diyor. "Sinerji olsun ki hep beraber siyasi konularda bir şey yapalım." Yani konuşmanın gücüne hâlâ inanıyor.

Bu temennilerin altında yatan sahiplenmede ilginç bir ifade kullanıyor Cumhurbaşkanı: "Biz bir milletiz. Bunu babalarınıza, dedelerinize sorun. Onlar size anlatır. Ben yurtdışına gittiğimde şehitlikleri ziyaret ederim. Çoğu mezar taşında Sivas'tan, Van'dan, Diyarbakır'dan gitmiş insanların adları vardır. Bu ülke hepimizin değil mi?"

Bu hatırlatmadan hemen sonra, bence gezinin gözden kaçan en önemli ayrıntısını örnekliyor: "Türkiye'nin her yeri hepimizin. Yani canı isteyen, sermayesi olan herkes istediği her yerde yatırım yapabilir, yaşayabilir. Bir Diyarbakırlı istediği zaman Türkiye'nin istediği yerinde yerleşebilir."

Bana kalırsa bu mesaj; demokratik özerklik iddiasını dillendirenlere bir uyarı, bir cevaptı. Memleketin bir köşesini kendinizin ilan ederseniz, memleketin başka köşelerini kendine mal edeceklerin önüne geçemezsiniz demek istiyordu sanıyorum.

Bunu söyleyişindeki tehditten uzak, dostane ton bence gezinin en çarpıcı ayrıntısıydı.

Cumhurbaşkanı Diyarbakır'a ayak bastığı andan itibaren şehirden eksik olmayan jet seslerine, bir devlet adamının kayıtsız kalması düşünölemez. Keza MGK toplantısında 'tek tek tek...' diye devam eden bildirinin de jetlerin uçuşundan bir farkı yoktu.

Gezinin ikinci gününde yağın yağmura rağmen sokakları dolduran, Cumhurbaşkanı'nı alkışlayan, tilili sesleriyle zılgıt çeken kadınların, adamların gösterdiği geçek şu; Jet sesleri Kayserili, Diyarbakırlı hepimizin üzerinden uçuyordu. Hepimizin ruhunu sarsıyordu.

Özetle Cumhurbaşkanı'nın Diyarbakır konuşması; sitem, hatırlatma, itidal, yol gösterme ve samimiyet yüklüydü.

Bu samimiyeti paylaşan bir başka konuşma ise Ticaret Odası Başkanı Galip Ensarioğlu'ndan geldi. Ensarioğlu Diyarbakır'da hasret kaldığı çoğulcu siyasete gönderme yaparak; Âşık Veysel'den bir dördlük okudu:

'Kim okurdu kim yazardı/bu düğümü kim çözerdi/Koyun kurt ile gezerdi/ Fikir başka başka olmasa'

Fikirlerin farklı olmasının, bir olmaya engel olmadığını bilgece anlatan Veysel'den yapılan alıntı da gösteriyor ki, aslında herkes aynı iyiliğin duacı. Kimse şerden yana değil.

Herkes 'empatiden yoksun tartışmaların sona ermesini istiyor'.

O halde, yapılacaklar belli değil mi? b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Memleketi kim bölüyor?

Bejan Matur 2011.01.05

Faşist kelimesi Türkiye'de çoğunlukla yanlış kullanılır. Her türlü sağ siyaset, yerli yersiz faşistlikle itham edilir. Böylesi 'iddialı' kavramları kullanırken çok dikkatli olmak gerektiğini düşünürüm hep.

Ama MHP liderinin dünkü grup toplantısında yaptığı konuşmayı dinlerken, bu dikkatin de yapabileceği bir şey olmadığını gördüm. MHP lideri, milletin meclisinden, sözüm ona millet adına son derece ırkçı, dışlayıcı bir konuşma yaptı. Bu ülkede yaşayan, Türk etnik kimliği dışındaki farklılıkları zapturapt altına almaktan başka bir projesi olmadığını göstermiş oldu. Milyonlarca insanın 'anadilim' dediği Kürtçeyi, adını bile anmaya değer görmeyerek millet tasavvurunun dışına attı.

Bahçeli'nin grup konuşmasında takındığı tutumun test edileceği yer elbette seçim sandığıdır. Ama MHP için artık şunu söylemek kehanet değil; liderlerinin Kürt meselesi başta olmak üzere demokratikleşme konusundaki rijit tutumu devam ederse, sandıktan çıkması riskli hale gelebilir.

Açık ki, milli değerler, milliyetçi duygular AKP tarafından merkez siyasete taşındıkça, MHP marjinalleşmek zorunda kalıyor. Bu marjinalleşme, MHP tabanı ile partileri arasındaki ilişkiyi bozuyor. Referandumda MHP'li seçmenden gelen 'evet' oyları, tabanın MHP liderini onaylamadığının işaretiydi.

Bahçeli belli ki, Kürtleri dışlayarak merkez siyaset hesapları yapıyor. Fakat şunu gözden kaçırıyor; Kürt sorunu, bu ülkenin çoğu derdi ile temasta olan bir sorun. Bu kadar temel bir derdi ıskalayan bir liderin, sağduyulu seçmene hitap etmesi ise kolay değil.

Ben asıl şunu merak ediyorum; Devlet Bahçeli, MGK toplantısından çıkan bildiriye dahi yetersiz bulan dar milliyetçiliği ile bu ülkeyi nasıl bir arada tutmayı düşünüyor?

Bahçeli'nin, hızını alamayıp, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Diyarbakır ziyaretini eleştirmesi de tuhaf. Bahçeli, Cumhurbaşkan-ı'nın BDP'li belediyeyi ziyaretinin memleketi, milleti yaraladığını söylüyor. Herhalde Diyarbakır Belediyesi'nin, Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı'na bağlı olmadığını düşünüyor!

Açık ki MHP lideri, dar milliyetçiliği ile 'bölünemez' dediği ülkeyi zihinlerde çoktan bölmüş. Onun memlekettten, millettten ne anladığını bilmiyorum ama şu kadarını söyleyebilirim; Bahçeli'nin görünen millet tasavvuru Abdullah Gül'ün millet tasavvuru ile kıyaslandığında değil Meclis'te olmayı, mahalle muhtarlığını bile hak etmiyor.

Öyle görünüyor ki bu söylem devam ederse, MHP tabanı ile lideri arasındaki makas giderek açılacak. Bugüne kadar MHP lideri, itidal çağrısı yapan, ülkücülerin sokağa çıkmasına engel olan bir lider olarak anılıyordu. Ama bu son konuşma da gösteriyor ki; MHP milli değerleri sahiplenemeyen bir parti görünümünden uzaklaşarak, uç siyasete kayacak. Değişen gerçekler, Türkiye'nin geldiği aşama, MHP tabanını bile merkeze zorluyor çünkü.

Farklılıkları, 'zapturapt' altına almadan yaşatmanın mümkün olduğunu birilerinin ona anlatması gerekli.

Belki de, Devlet Bahçeli'nin Cumhurbaşkanı Gül'den bir millet dersi alması gerekiyor; bu coğrafyada yaşayan, tarihsel derinliği olan kültürlerimizin, nasıl bir hazinede harmanlandığına ikna olması için. Anadolu'nun kalbinin her türlü farklılığı kuşatacak kadar geniş olduğunu, birilerinin MHP liderine göstermesi lazım. Yeni dönemin ruhu bunu gerektiriyor çünkü. Böyle bakınca; Diyarbakır'ın bir gerçeği olan Kürtçeye, belediyesinin sahip çıkması kendiliğinden normalleşebilir.

Şu açık ki; kuru hamaset, milleti yaşatmaya yetmiyor artık. Siyasi fantezileri uğruna bu ülkenin kimliğini daraltmaya, küçültmeye kimsenin hakkı olmamalı. Allah'tan kendinde bu hakkı görenlerin marjinal olduğunu hatırlatacak iyi kötü bir demokrasimiz var hâlâ!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kadın, töre ve söylenmeyenler

Bejan Matur 2011.01.07

Zelal, Kürtçede 'duru' demek. Daha çok dağlardan inen akarsuların berraklığını anlatmak için kullanılır. 'Ava zelal' denir. Ava zelal, sadece anlamıyla değil, gönül sürükleyici sesiyle de Kürtçenin şiirselliğini hatırlatır. Önceki gün Iğdır'da korkunç bir cinayet işlendi. 16 yaşında genç bir kız, 15 yaşındaki erkek kardeşi tarafından 21 yerinden bıçaklanarak öldürüldü.

Bir köy evinde, kapatıldığı odanın karanlığında, öldürüleceğini hisseden genç kız, kardeşinin öfkesine maruz kaldı. Adı Zelal'di.

Zelal artık olmayan gözleriyle vesikalık bir hatıradan bize bakıyor şimdi. Dağlardan inen kar suları kadar berrak yüzüyle.

Ölümlerinden geriye sadece vesikalık fotoğrafları kalan diğer yoksullar gibi, Zelal'in ölümü de bir süre daha gazete sayfalarını süsleyecek. Haber değeri taşıdığı sürece tedavülde kalacak. Taa ki daha vahşi ölümlerin cazibesi kulaklarımızı tıkayana, gözlerimizi doldurana kadar. Sonra unutacağız onu da... Diğer unuttuklarımızın yanına koyacağız.

Zelal, genç bir kız. Ortaöğretimin onuncu sınıfında, gönlünü birine kaptırmış. Ailesine sormadan kaçıp evlenmiş. Sonrası bildiğiniz hikâye; başlık parası, töre ve anlaşmazlıklar... Zelal, bütün bunlardan habersiz dönüp ailesine sığınmış. Babası onu eve kapatıp gittiğinde, öldürüleceğini düşünememiş.

Erkek kardeşinin ruhunu dolduran kolektif öfkeyi hesaba katamayan zavallı kız, o öfkeyi hesap etseydi kaçacak bir yeri olur muydu bilmiyorum. Ama oraya gelmeden şunu sormak istiyorum; bir insanı, aileden bir kadının hayatı konusunda bu kadar hak sahibi yapan nedir? Bu haklılığı örgütleyen, ona ön veren toplumsal yasalar hangi mantığın ürünü?

Belli ki Zelal'in erkek kardeşinin öfkesi basit bir öfke değil. Öyle ya bir başkasının bedenine saplanacak 21 bıçak darbesi için, ciddi bir öfke gerekir. Hak görülen bir öfke. Hangi haklılık insanda bu kadar öfke biriktirir anlamak çok zor. Zelal'in öldürülmesi için onu evde yalnız bırakan, sonrasında ceza ehliyeti sınırlı erkek kardeşi elinde bıçakla eve yollayan aile büyükleri olaydan sonra serbest bırakılmış. Zelal mezarda, erkek kardeşi cezaevinde bir aile dramının yok özneleri olarak toplumsal hayatımızda yerlerini aldılar. Bizse bir anlık şaşkınlığın rahatsız ettiği vicdanlarımızla iki gün düşünüp sonra unutacağız. Bir başka töre haberi ile sarsılana kadar.

Yine aynı yere dönüyoruz. Türkiye, kadınların hayatı ve hakları konusunda arada kalmış zavallı bir ülke. Kadınlarımız çağdaş yasaların güvencesi altında korunmadığı gibi, geleneğin olumlu kalkanından da mahrumlar. Çünkü kadının yaşama hakkını düzenleyen yasalar yeterince caydırıcı değil. Geleneğin içinden çıkarılacak bir koruma için ise zaten çok geç. İki arada bir derede, ne Doğulu ne Batılı olamamış bir toplumun cezasını ise kadınlarımıza ödetiyoruz. Yoksul, doğulu, genç kadınlarımıza.

Genç kadınlar demem boşuna değil. Çünkü töre cinayeti olarak tanımlanan ölümlerin pek çoğunda ailenin yaşlı kadınlarının da dahlî söz konusu. Hatta kimi hikâyelerde yaşça büyük olan kadınların etkisi birebir gözleniyor. Nedense olayın bu yönü gözden kaçırılıyor hep. Töre cinayetlerinin işlenmesinde kadınların rolü görmezden geliniyor. Halbuki yaşanan örneklerden çıkarılan çarpıcı veriler var; belli bir yaşı aşmış, cinsel kimliğinden arınmış yaşlı kadınlar töreyi, ailedeki genç kadınlar üzerinde bir tür otorite kurmanın aracı gibi görüyorlar. Bu saiklerle töre kararlarına onay veriyorlar. Anaerkil motifleri hâlâ çok güçlü olan Doğulu toplumlarda kadının otoritesini ölümden değil, yaşamdan yana kullanabilmesi herhalde çok şeyi değiştirdi.

Zelal hikâyesinde bile annenin sonuca etki etme şansı nedir diye sormak gerekiyor. Erkeklerin fail olduğu töre kararlarında, her ne kadar gücü sınırlı da olsa kadınların yapabilecekleri vardır çünkü. Çok çaresiz de olsa şu varsayım ihtimal dahilinde; annesi kızından yana dursaydı belki de Zelal yaşıyor olacaktı. Zelal sadece bir örnek. Kadınların, kadınların hayat hakkını savunduğu bir toplum inşa etmeliyiz belki de. Çünkü katillerimiz erkeklerden seçiliyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Osmanlı'yı savunurken biraz yaratıcı olun

Bejan Matur 2011.01.12

Muhteşem Yüzyıl dizisinin Hizbullah tahlîyelerinden daha çok konuşulduğu bir ülkede yaşıyoruz.

Dizinin yayından kaldırılması için RTÜK'e şikâyetle bulunanların sayısı dün itibarıyla yetmiş dört bini geçmiş. Yani bir televizyon dizisine karşı çıkmak için on binlerce insan bulunabiliyor. İddia, dizinin tarihî kahramanları küçük düşürüp, aşağıladığı yönünde.

Türkiye toplumunun dinamik karakterini gösteren bu kitlesel protestolar, bize şunu da gösteriyor; Türkiye'nin dinamizmi, hayati konularda değil, magazinî konularda diri tutuluyor. Ülkenin en temel meselelerinde sesleri çıkmayan siyasî organizasyonlar, siyasetin dışında yer alan sanat alanına ya da televizyon piyasasının omurgası haline gelen dizi sektörüne yönelik tepkilerde vakit kaybetmiyorlar.

Geçmişe sahip çıkmak için protestolar düzenleyen bu kesimlere, bugüne sahip çıkmak için ne yaptınız diye sormak gerekmez mi?

Diziye muhalefet eden, kaldırılması için kampanya yürütenlerin muhalefet tarzlarına gelmeden önce dizinin senaristi Meral Okay'dan söz etmeliyim. Meral Okay'ı yakından tanırım. Benim çok sevgili bir arkadaşımıdır.

Meral'i son iki senede Muhteşem Yüzyıl dizisinin senaryosuna çalışırken arada gördüm. Ne kadar heyecanla çalıştığının, tarihe merakının onu hastalandıracak kadar ağır okumalara gark ettiğinin bizzat tanıyıyım. Lakabı 'Muhibbi' olan Kanuni Sultan Süleyman'ın aşk şiirlerini okurken yaşadığı keşif heyecanının çok samimi olduğunu biliyorum. Hürrem'in hırsının ve tutkusunun dizinin dramatik kurgusunu ne kadar belirleyeceğini de keyifli sohbetlerinde paylaşıyordu. Birlikte çalıştığı tarihçilerin ona gönderdiği bilgi ve belgeleri nasıl bir dikkat ve şevkle okuduğunu biliyorum.

Hal buyken, Türkiye televizyon tarihinin en önemli dizilerine imza atmış Meral Okay gibi bir ismin geçmişe sadece aşığılamak saikiyle el attığını iddia etmek neresinden bakılsa hakaret.

Meral, geçmişin derin kuyusuna bakmaya cesaret eden yürekli bir yazar. Oradan ne aldığı, tarihin hangi yönleriyle ilgilendiği kendisini bağlar. Çünkü sözünü ettiğimiz şey bir kurmaca. Hikâyelerin geçmişten esinlenilerek yeniden kurulmasında bir yazar özgürdür. Milyonlarca yıllık kainat geçmişi dahil tarihin hiçbir periyodu bir kurmaca yazarına yasaklanamaz. Yasaklanmamalı.

Ama biz geçmişe bakmayı hemen her konuda örttüğümüz için, biri çıkıp gösterdiğinde kıyamet koparıyoruz. Geçmiş bizim için kapalı kutu. Muhayyilemizde bile kapalı duran kahramanların, mekânların biri tarafından gösterilmesi ezberlerimizi bozuyor. Sanki ortaya çıkan görüntü geçmişi tümünden yok edecekmiş gibi.

Halbuki koca Osmanlı tarihi orada duruyor. İsteyen istediğini alır, işler. Beğenmediğinizin daha iyisini önermedikçe eleştiriniz anlamlı değil. Dahası daha iyisini yapmadığınız sürece sözünüz kıymet görmez.

Türkiye'de sanat alanı ile siyasetin bu kadar yakın durması, zaten dar olan tahammül sınırının siyasetin sahasında daha da daraltılması bir alışkanlık haline geldi.

Bu son olay da gösteriyor ki, Türkiye sağının Kemalizm'den öğrendiği çok şey var. Kişi kültü, kutsallaştırma bağnazlığını Türk sağı, Türk solundan öğreniyor. Mustafa filmine yapılan eleştirileri hatırlayın.

Ecdadını savunmak üzere onu kutsallaştıranların yanlışını söylemeye gerek bile yok. Ayrıca Osmanlı'yı bu kadar yüceltenlere şu uyarıda bulunmak gerekiyor; Osmanlı'yı savunurken biraz yaratıcı olun. Tarihe bu kadar sığ, derinliksiz bir yerden bağlılık herhalde ecdadın da hoşuna gitmezdi!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Heykel ve muhafazakâr değerler

Bejan Matur 2011.01.14

Başbakan, Katar dönüşü gazetecilere 'ucube'yi heykel için kullandım' demiş. Hiç şaşırmadım.

Kültür Bakanı Ertuğrul Günay'ın konuyu toparlamaya dönük çabasını takdir etsem de, Başbakan'ın, bilinen dobralığı sebebiyle bir çıkış yapacağını bekliyordum. Tanıdığımız Başbakan sözünü sakınmaz! 'One minute' çıkışıyla zirve yapan üslubunu, pek çok konuda tekrarladi.

Bu dobralığın Başbakan'ın halk nezdinde sevilmesinin sebeplerinden olduğu söyleniyor. Siyasi elitlerin terminolojisi ile konuşmayan, toplumsal kùltürde karşılığı olan tepkiler veren, ciğerinden konuşan bir lider olması Başbakan Erdoğan'ın karizmasının sırrı.

Fakat karizmayı artıran bu dobralık, konu sanat, sınır Ermenistan ve dönem seçim öncesi olunca beklenen sonucu yaratmayacak gibi. Nitekim dünkü Hürriyet gazetesi, bu konu üzerinden yürütülecek çağdaşlık-gericilik tartışmasının 'start'ını verdi bile. Gazete attığı manşet ile kamuoyunda zaten karşılığı olan hassasiyetin altını çizdi. Böyle zamanlarda kendisini muhafazakâr demokrat olarak tarif eden AK Parti'nin muhafazakâr yanı öne çıkarılır. Hayat tarzı tartışmaları haklılık kazanır. Tartışmanın dinamiğinin yapay olup olmasının da hiçbir kıymeti kalmaz. Çünkü sebepler yapay da olsa, korkunun kendisi yeterince gerçek.

şimdilerde muhafazakâr kesimler 'tarihe saygısızlık' yapıldığı iddiasıyla 'Muhteşem Yüzyıl' dizisini eleştirirken, seküler çevreler 'ucube' tartışması üzerinden iktidarı eleştiriyor.

Türkiye'nin dinamizmine işaret eden bu muhalefette ne yazık ki demokratik maya eksik. Bu maya tahammùl etmekten geçiyor çünkü. Bir diziyi, heykeli beğenmeyebilirsiniz ama bu beğenmeme tahammùl etmemeye dönüşmemeli. Tahammùlsüzlüğün iktidar nezdinde ifade edilmesi ise demokratiğin makuliyetini zedeliyor.

Her fırsatta muhafazakâr değerlere atıf yapan Başbakan'ın belki de, geçmişe sahip çıkma konusunda referanslarını genişletmesi lazım. Referanslarını genişletmesi, hedeflediği siyasetle de çelişmezdi üstelik. Bu toprağın geçmişindeki mirasın tamamını sahiplenmek muhafazakâr bir demokrata da yakışırdı çünkü.

Sorun da bu galiba. Doğu ile batı arasına sıkışmış değer kriterleri sorunlu bir ÷lke olarak estetik alanında da büyük bir zihin karmaşası içindeyiz. Tarihin kurulduğu coğrafyada, antik dünyanın en güzel formlarının biçimlendiği topraklarda Nemrut'un, Efes'in, Çatalhöyük'ün, Göbeklitepe'nin mirasçıları olduğumuzu unutup heykeli hayatımızın dışına itmeye çalışıyoruz.

Betona kalan modernleşmemiz bizi taşın estetiğinden mahrum bıraktığı için belki de bu tartışmaları yapıyoruz. Modernleşme serüvenimizin çarpıklığı siyasetin ters aynasında kırılırken, kırıyor da.

Bu üslupta biraz da Başbakan'ın belediye başkanlığından kalan alışkanlıkları etkili. Erdoğan'ın İstanbul'la ilgili şehrin altyapısından dikilen lalelere her konuyla ilgilendiği biliniyor. Bu ilginin olumlu sonuçlarını İstanbullular yaşadı. İstanbul'un dünya standartlarında bir kent olması biraz da Başbakan'ın icraatlarıyla mümkün oldu. Fakat söz konusu yer, Türkiye'nin en kritik sınır noktası olunca, artık sadece şehircilik değil, politika da devreye giriyor. Heykel hakkında sarf edilen sözler Ermeni sorunu dahil hesapta olmayan pek çok yere gidiyor.

Yüzyılın birikmiş öfkesi ve incinmişliğiyle Erivan'dan Türkiye'ye bakanlara ortak değerleri ve barışı hatırlatacak anıtsal bir heykel fikri sadece bu sebeple bile gerekli. Gönùl isterdi ki 'tarihê eserleri gölgeleyecek bir esere izin veremeyiz ama bu sınırın anlamına yakışır barış ve kardeşlik mesajı verecek bir başka proje üzerinde çalışacağız' diyen bir başbakanımız olsun.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Başbakan'ın borcu

Türkiye halkı, devletinden, AKP'ye oy verenler AKP'den, ülkenin siyasal dinamizmi, halihazırdaki yapılardan daha ileride. Bu topraklarda giderek yerleşen demokratik bilinç, demode solculardan ve demode sağcılardan daha ileride. Bu bir temenni de değil üstelik.

12 Eylül referandumu ile alınan viraj bu değişimin kanıtıydı. Türkiye'de hiçbir şeyin artık eskisi gibi olmayacağını mührüydü referandum.

Seçim yarışının başladığı şu günlerde, Ulusalçı-Kemalist çevreler tarafından demokratlara çıkarılan 'evet' faturasını biraz da böyle okumak gerekiyor. Geri dönüşü olmayan demokratik iklim ihtimali birilerinin işine gelmiyor çünkü...

'Bakın destek verdiğiniz iktidar ne haltlar işliyor!' suçlaması neresinden bakılsa mahallenin şımarık çocuğunun sağlığıyla malul. Şımarık; çünkü sorumluluk almıyor. Sığ; çünkü gördüğü her olumsuzluğu tek bir faktörle açıklama kolaycılığı içinde. Süreci hatırlatmaya en baştan başlayalım o halde!

Referandum sürecine kadar hepimizin yüklendiği dev bir kaya vardı sırtımızda. Birer 'Sisyphos' gibi her birimiz en tepeye taşıdığımız kayanın durmadan aşağıya yuvarlanmasından muzdariptik. Ama kimse yorulmadı. Adeta bir cephe savaşı verir gibi, büyük bir adanmışlıkla, demokratik Türkiye için çabalandı. Referandum sonucunun mevcut iktidarı da dönüştüreceği daha baştan belliydi. Mevcut zihniyeti zorlayacak, ileri bir yere işaret eden bir orandı % 58. Ergenekon mantığı istese de başa saracak gücü bulamayacaktı çünkü. Araba uçurumdan yuvarlanmadığına göre yapılacaklar belliydi; artık parça mı değiştirilir, yol mu genişletilir, araba mı yenilenir ortak karara kalmıştı. Halkın gücü neye yeterse o kadarı ilerleyen zamanın konusuydu.

Bu süreçte iktidar partisinin de ciddi bir değişimden geçmesi zorunluydu. Bugüne kadar uygulanan ekonomik, sosyal politikalar mesafe aldırılmıştı evet. Çoğu alanda gözle görünür iyileşme sağlanmıştı. Başbakan Erdoğan'ı neredeyse sosyalist bir parti lideri gibi gösteren destek politikaları işe yaramıştı. Ama artık Başbakan'ın da sınanacağı eşik yakalanmıştı; makro ekonomi, dış siyaset ve yoksulluk konusunda iddialı duran Başbakan'ı başka bir sınav bekliyordu; iyi kötü yolu yapılan, elektriği verilen, sağlık hizmetlerinden faydalanan, sakatlarına maaş bağlanan Türkiye'de başka öncelikleri tezahür ediyordu; insanların, bireylerin kendini, arzu ettiği ölçüde yaşama isteği... Yani demokratik standartların 'ama'sız, 'fakat'sız sağlanması. Bireysel haklardan kimlik taleplerine, askerin siyaset dışına itilmesinden yargı reformuna, yeni beklentiler. Bu beklentiler konusunda henüz tatmin edici adımlar atılmış değil. Ve kritik olan, bu beklentiler bir seçimi daha kaldıracak sabırla yüklü değil.

Yani iktidar partisi için de vakit tamam. Verilen sözler hatırlanmak zorunda.

Bütün konuşmalarında önemli konulara, ortak hassasiyetlere değinen Başbakan, yaptığı konuşmaların tümünü üst üste koyup yeniden çalışsa iyi eder. Ev ödevi olan bir talebe gibi hazırlanmalı seçime. Nerede ne konuşmuş, etkili hitabetiyle hangi gönül tellerini sızlatmış, hangi değerlere vurgu yapmış hatırlamasında fayda var.

Bunu yapmaktan imtina eder, geçmişte yaptığı gibi kimlik meselelerinde MGK terminolojisi ile konuşur, demokratikleşme hamlelerinde bir ileri, bir geri yürüyüşüne devam ederse, yönettiği ülkenin çok gerisine düşer.

Başbakan, işaret ettiklerini tamamlamakla yükümlü bir lider şu an. Yani borçlu bir lider. Üstelik bu borç, sadece kendi tabanına karşı değil. Demokrasiyi canı pahasına savunan, destekleyen demokratların gayretinin hakkını vermekle yükümlü. Yandaş olmakla itham edilen, giysileri boya içinde, konuştuğu masaya urgan atılan demokratların hakkından bahsediyorum.

Ödenmeyen borcun sandıkta hatırlanmadığı görülmediğine göre!

NOT: Hrant'ı sahipsiz bırakmamak için bugün 15.00'te Agos'tayız...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İncinsen de incitme

Bejan Matur 2011.01.21

Aleviler ilk defa bir kurultayda buluştu. Başkent'te toplanan bazı Alevi sivil toplum örgütleri hükümetin Alevi politikalarını eleştirmek üzere söz aldılar.

Yeni önerilerde bulundular. 'Alevi asimilasyonuna hayır' bunlardan en önemlisiydi. Bu ifade ile Alevi değerlerini, kültürünü bozmaya dönük her türlü girişimi, eğilimi reddettiklerini söylüyorlar. Bu türden sahiplenici bir niyetin, iradenin mevcut olduğunu bilmek, her Alevi'yi memnun eder. Kurumları oluşmamış, yasal güvenceden yoksun Alevilerin dışlanmakla kalmayıp, istismara maruz kalmaları ciddi bir sorun çünkü.

Ben açıkçası başından itibaren, CEM Vakfı gibi tüm iktidarlara yakın duran Alevilerin temsilinin tek başına yeterli olmadığını, başka duyarlıkları taşıyan Alevi grupların da muhatap alınması gerektiğini savunuyorum. Çünkü Türkiye'de bir çeşit Alevilik yok. Alevilikler var.

Hükümet, Alevileri muhatap alırken bu farklılıkları göz ardı edip, kendi meşrebince tercih yaptığından arzu ettiği hızda yol alamadı. Alevi çalıştay fikrinin işlemeyişinin en temel sebebi buydu. Kabul edelim ki Alevilere bakışta kuşatıcı bir zihniyet ve algı ile hareket edilmiyor. Zaten gönülsüz olan Alevi gruplarının kazanılması için özel bir gayret sarf edilmiyor.

Bu bakımdan, Alevi çalıştay koordinatörü Prof. Necdet Subaşı'nın, kurultaya davet edilmesini ben şöyle yorumladım: Herhalde çalıştayın dışına düşen Alevi gruplar hükümete, Prof. Subaşı üzerinden, 'Alevi açılımı böyle olur' mesajı vermek istiyorlar!

Kurultay, adı üstünde bir siyasi toplantı havasında geçmiş. Aleviliğin siyasete bu kadar yaklaşmasından rahatsız olanların ibretle izlemesi gereken bir tablo bu. Alevilerin kendi arzu ettikleri biçimde kurumlaşmalarına müsaade etmezseniz, karşınızda giderek daha da siyasileşen, marjinalleşen bir kitle bulursunuz. Ankara'daki kurultayın anlattığı özetle budur.

Tabii Alevi gruplarının örgütlü ve aktif olmalarını onaylasam da, şuna şaşırmadan edemiyorum: Alevi değerlerini bu kadar önemsediyini söyleyen, kültürel erozyonu önlemek için 'asimilasyona hayır' maddesini önerenler, neden bir tür asimilasyon sayılabilecek önerilerle geliyorlar? 'İncinsen de, incitme dönemi artık kapanmıştır' ifadesi mesela! Aleviliğin temel prensiplerinden olan, Hacı Bektaş-ı Veli Hazretleri'nin bu güzelim cümlesi nasıl oluyor da birilerinin dilinde bir talimat cümlesine dönüşebiliyor?

'İncinsen de incitme' kuralının hangi tarihsel deneyimlerden süzüldüğünü unutanlara Kerbela yasının hüznünü hatırlatmak gerekiyor belki de.

Tarihte kefaret ödemiş toplumların karakteristik özelliği olan hoşgörünün, meşreplerinden dışlanmasına herhalde en önce Aleviler müsaade etmeyecektir. İktidarın verdiği gücü, mazlumluğun verdiği derinliğe Alevilerin tercih ettiği nerede görülmüş? Kültür dediğimiz kodlar kuşaktan kuşağa aktarılırken en temel olan üzerinden devredilir. Her ne kadar Sünni çevrelerin çoğunda 'statükonun bekçileri' olduğu suçlamasıyla itham edilseler de Aleviler bu ülkenin, şiddete bulaşmamış mazlum bir topluluğu olarak var olmaya devam ediyorlar.

Türkiye siyasetinin canlı siyasal dinamiklerinden olan Aleviler, zaman zaman kültürleriyle uyuşmayan sert söylemlere yöneliyorlarsa bu onların kendilerini ifade edecekleri bir alan bulamayışlarından. Sistemin bu kadar dışında tutuldukları halde, demokratik kültüre katkıda bulunuyorlarsa, sisteme dahil edilseler kim bilir ne önemli bir demokrasi dinamiği haline gelirler.

Asimilasyon hassasiyetini öne çıkardıkları için tebrik edilmesi gereken kurultay temsilcilerinin de şu hassasiyeti dikkate almaları gerekiyor: Alevilik, siyasetin alanında değerleri har vurulup harman savrulacak bir hazine değil. 'İncinsen de incitme' motifi gibi Alevi kültürünün kaidesi sayılabilecek bir değeri, bir çeşit tehdit ve talimat konusu yapmak her şeyden önce Alevi meşrebine uymuyor.

'İncinsen de incitme' motifi bir sivil toplum talimatı olarak başlamadığına göre, herhalde sivil toplumun talimatıyla bir kenara bırakılmayacak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürdistan modern

Bejan Matur 2011.01.26

Geçtiğimiz eylül ayında Irak Kürdistanı'nın başkenti Erbil'de bir düğüne davet edilmiştim. Daveti yapan, moda tasarımcısı Rojin Aslı Polat'tı. Rojin, tasarladığı gelinliğin giyileceği töreni bizzat görmek istiyordu.

Merak ediyordu çünkü. Kürdistan'daki gelişmeler, oradan buraya yönelen ilgi dikkatini çekiyordu. Severe kabul ettim. Bir grup arkadaş 'Kürdistan'a düğüne gidiyoruz' diye curcunalı, keyifli bir yolculuk yaptık.

Erbil'e defalarca gitmiş biri olarak, şehri biraz daha içeriden tanımama vesile olacağı için ben de heyecanlıydım. Şehrin kuzeyinde geniş bir bahçe içinde hazırlığı yapılan törenin ışıktandırmasından masa düzenine, gelin çiçeğinden kırmızı halısına her şey İstanbul'dan sipariş edilmişti.

Kalabalık bir davetli topluluğu, gelenekle modernin uyumla harmanlandığı keyifli bir tören izledik. Şarkılar söylendi, dans edildi.

Davetliler arasında bulunan Kürdistan'ın Eğitim Bakanı Safeen Dezai ile sohbet ederken atmosferi kastedip 'bir Boğaz eksik!' demişti. Sahiden düğünün ışıkları, havai fişekler, beyaz masa örtülerindeki özen Boğaz kıyısında yapılan bir tören havasındaydı.

Tıpkı Dezai gibi pek çok Ortadoğulu siyasetçinin hayalini süsleyen Boğaz manzarasını oraya taşımak mümkün değil belki ama İstanbul'da üretilen kültür baş döndürücü bir hızla o merkezlere ulaşıyor.

Var olan ilginin içeriğini daha doğru yorumlamak için oralarda bulunmak gerekiyor. Benim gördüğüm, Ortadoğu'dan Türkiye'ye kültürel açıdan çıtası giderek yükselen bir ilgi mevcut. Bu akşam Erbil'de sahne alan 'Zeynep Tanbay Dans Projesi' bunun en somut örneği. Tanbay, Araz adlı gösteriyi bugün ve yarın Erbilli izleyiciye sunuyor. Araz'ın Erbil'e gidiş serüvenine başından itibaren tanıklık etmiş biri olarak her iki tarafta gördüğüm heyecan fazlasıyla ümit verici.

Zeynep Tanbay, o coğrafyaya ilk yolculuğu olduğu için heyecanlı. Orada gençlerle ve Erbilli izleyiciyle dansı aracılığıyla buluşmaya özel önem veriyor. Araz'ı davet eden 2010 + üyelerinin heyecanı ise bambaşka; Erbil'e yeni bir vizyonla bakan üç kadın, kafa kafaya vermiş ve ortaya muhteşem bir iş çıkarmışlar. Safeen Dezai'nin Türkiyeli eşi Nurgün Güney Dezai, Erbil'deki Türk konsolosunun eşi Melis Birder Selcen ve Kürt işkadını Ferda Cemiloğlu Erbil'in kültürel hayatına sadece renk değil, yön de verecek olan projelere ev sahipliği yapmak üzere

bir dernek kurmuşlar. Adından başlayarak vizyonu ve hedefleri ile ufuk açıcı bir proje olan 2010 +, kaliteli sanatı Erbil'e taşımayı hedefliyor. Nurgün Dezai geçtiğimiz gün aradığında orada alınan mesafenin, içinde yaşadığı tarihin hızından coşkuyla söz ediyordu. Araz gösterisiyle açılışını yapacak dernek Türkiye ile anlamlı bir kültür köprüsü kurmayı hedefliyor.

Araz, dilsiz bir dünyanın çılgınlığını duyurmak isteyen bir modern dans gösterisi. Bedenin sınırlarını zorlayan, anlamın merkezinin insan varlığı olduğunu hatırlatan düşüncesiyle o coğrafyanın acılarına dil kazandırmaya çalışan bir proje. Geçtiğimiz yıl Zeynep Tanbay arayıp, çalıştığı konu ile ilgili metin desteği istediğinde, severek kabul ettim. Zeynep yerinden, yurdundan edilmiş insanların dilini kurmak istiyordu. Doğduğumuz yurttan kovulmuş olmanın trajik hikâyesine dokunmak istiyordu. Bu akşam Erbil'de Araz'ın dilsiz ama çok şey anlatan insanları konuşacaklar. Ben de gösteride Araz için yazdığım metni okuyacağım. Soranice çevrisinin de okunacağı metnin, kelimeleri izleyici ile buluşurken yaşayacağım heyecan, yıllar önce Erbil'e yaptığım ilk yolculuğun heyecanından daha büyük.

Bu akşam izleyiciler arasında yaptıkları uzun tarih yürüyüşünde çağları aşan Irak Kürdistanı'nın yöneticileri de olacak. Bu kadar hızlı seyreden bir tarihin sadece tanığı değil, kurucusu da olmak heyecan verici olmalı. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir mumyanın hakikati

Bejan Matur 2011.02.02

Cin şişeden çıktı. Mısır halkı sokaklarda. Sebebi, tetikleyicisi ne olursa olsun sokağa çıkan kalabalığın gösterdiği bir gerçek var; Mısır'da halk dirilmek istiyor. Protesto gösterilerindeki kalabalığın çeşitliliğine bakınca anlıyorsunuz zaten. Bastırılmış olan sokağa dönüyor. Yapay ya da değil cin şişeden çıktı çoktan.

İktidarın ömrü bile Mısır'da olanı anlamak için yeterli aslında. Bir iktidar düşünün ki 30 yıldır devam ediyor. Mısır uzun zamandır yaşamıyordu. Bir mumyanın sessizliğine gömülmüş halde içten içe çürüyordu. Hüsnü Mübarek rejiminin temsil ettiği tam da o hayatsızlık ve yaşamama hali. Mısır derin dondurucuda bile değildi. Hadi günü geldiğinde buzları çözülür, kaldığı yerden devam eder diyeceğiniz. Adeta bir mumya gibi dışındaki sırlı, parıltılı makyajın altında bir iskeletin hakikatini yaşıyordu Mısır. Mübarek rejimi ise o piramidin bekçisi gibiydi. Bütün zenginliği, Batı tarafından sömürülmüş, en değerli parçaları Batı'nın nezih salonlarında, müzelerinde sergilenen bir piramit. İçi boşalsa da gizemi devam eden. Hâlbuki gizemi devamla üreten de aynı Batı'ydı. Sefalet içindeki sokaklarına, çarşılarına oryantalist duygularla bakan Batılı gezginlerin ürettiği imge ile vardı zihinlerde. Günümüzde ise Nil kıyısındaki beş yıldızlı otellerin debdebesinden esef duymayan turistleriyle.

Kahire'den, Luksor'a uzanan turizm güzergâhında göze çarpan yoksulluğun seyahatin bir motifi gibi sunulduğu adaletini yitirmiş coğrafya... Mısır epeydir kendi değerlerine sahip çıkamayan bir ülke olmanın mahcupluğu ile yaşıyor. Mısır'dan çıkan büyük romancılarda, sinemacılarda, müzisyenlerde hep rastladığınız o düşkün aristokrat hali, bu mahcupluğu çok güzel yansıtıyordu. Bir zamanlar sahip oldukları saltanatı yitirmiş olmanın hüznü vardır jestlerinde. Zarif, entelektüel, görgülü ve aslında hep doğal lider. Tacı elinden alınsa da, bütün Arap coğrafyasında kültürün beşiği olan Kahire kalesinin gücü yitmiş sakinleri. Hepsi dünyaya bir zamanlar sahip oldukları zenginliğin mağrur gözleriyle bakıyorlardı. Şimdi o kuşağın yapmadığını gençler yapıyor. Başörtülü, başörtüsüz kadınlar hayatı çağırıyor. Devrim coşkusuyla sokaklara dökülüyorlar. Nereye gideceği, nasıl sonuçlanacağını hesaplamadan üstelik. Bu hesapsızlığın, bu müdanasız tavrın getireceği bütün risklere rağmen eski olana hayır demek için direnişi destekliyorlar. Gelecek en kötü rejim bile, piramit bekçisinin

koruduğundan daha kötü olamaz diyorlar belli ki. O kadar haklı bir talep ki bu. Bugün dünya kaygılı seküler gözlerle Mısır'ı izlerken olası bir İhvan-ı Müslümin iktidarından korkuyor. Statükodan yana olanlar gelişmelerden kaygılı.

Aslında kaygılarında haklılar. Çünkü Arap dünyasında başlayan bu kıpırdanma bir yol ayrımına işaret ediyor; değişimi savunanlar ve karşısında duranlar. Değişimden korkmayanlar, gelecek her dalgayı kucaklamaya hazır. Özgürlüğü batının laboratuvarlarında üretilmiş bir değer olarak algılamayan milyonlarca insan, yeni özgürlük ihtimalini haber veriyorlar. Dünyadan kopmadan, köklere yaslanan bir özgürlük mümkün diyorlar. İsyanı tetiklediği iddia edilen ABD'nin hesabı ise aşık; mevcut dengeler işine gelmediği için yeni bir kapı aralama ihtiyacı duydu. Bu amaç uğruna Wikileaks belgelerini kullandı mı bilinmez ama işine geldiğinde 30 yıl sürdürdüğü statükoyu bir gecede bozacak gücünün olduğunu tüm dünyaya gösterdi. Fakat aynı ABD'yi bekleyen başka gerçekler de var; Ortadoğu'da, hesaplar artık tutmuyor. Bunda ertelenmiş olan yaşama isteğinin payı olduğu gibi, Batı'nın artık işlemeyen hamiliği de etkili. Bugün Kahire sokaklarında yan yana namaza duran seküler, dindar gençlerin önerdiği hayat kapalı kapılar adında tasarlanandan çok daha güçlü ve gerçek çünkü.

Türkiye'ye dönük beklentilerin cevap bulacağı yer de burası. Ortadoğu'ya rol model olan Türkiye'nin bu yeni süreçte tavrını insani ve ahlaki referanslarla belirlemesi gerekiyor. Kadim dünya yeniden şekillenirken, Türkiye dış siyasetinin kendisine samimiyetle şunu sorması gerekiyor; neo-Osmanlı fantezileriyle beslenen bir hamilik mi? Özgürlükçü, adil, kültürel derinliği olan bir uyanışın öncülüğü mü?

Zannedildiğinin aksine ikincisi çok daha mümkün. Çünkü tarih o yöne doğru akıyor. Ayrıca kurulacak yeni denklemde güçlü olmayacak bir Türkiye'nin bölgedeki gücü zaten tartışılmayacak mı?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sembol davalarda yargının zihniyeti

Bejan Matur 2011.02.04

Pınar Selek, bir insan hakları savunucusu. Toplum meseleleriyle yakından ilgilenen bir sosyolog. Pınar'ın kim olduğu, içine itildiği yargı cehenneminin ona nasıl bir kâbus yaşattığı biliniyor. Yargılanma aşamasındaki çelişkileri duymayan yok. Tam on iki yıldır süren davada iki defa beraat ettiği halde yüksek yargının müebbet istemiyle karşı karşıya. 9 Şubat'ta karar verecek olan yerel mahkeme, Pınar'ın geleceğini belirleyecek. Pınar, ya sürgün olarak yurtdışında kalmaya devam edecek. Yahut yokuşlarını bile özlediği İstanbul'a, ailesine, dostlarına ve sokak çocuklarına dönecek.

Hemen her kesimden insan Pınar'a destek vermek için seferber oldu. Onun için kalem oynatanlar Pınar'ı müebbet hapisle tehdit eden yargıyı eleştiriyorlar... Ama bütün bu çabaların çarpıp durduğu koca bir duvar var. Bir kara delik, söylenen bütün sözleri, bütün masumiyet karinelerini yok sayıyor. Pınar, hiç ilgisi yokken, 'bombacı kız' olarak anılıyor. Basının 'seksi haber' gayretkeşliği, bürokrasinin derin labirentinde yok olan gerçekleri daha da bulandırıyor.

Ama bütün bunların anlattığı bir Türkiye gerçeği var. Tıpkı Hrant Dink davasında olduğu gibi, Pınar Selek davasında da, herkesçe bilinen doğrular bir türlü yargının sistemine alınıp işletilemiyor.

Bunda sebep sadece yargının ağır işleyişi olsaydı daha anlaşılırdı. Ama her iki davanın seyri ciddi bir toplumsal yarılma haline işaret ediyor. Yani; kamuoyunda oluşan vicdan, bürokrasiye etki edemiyor. Bırakın bürokrasiyi, devletin zirvesinde dahi gerekli duyarlık oluşmıyor.

Hatırlayın, taş atan çocuklar meselesi Cumhurbaşkanlığı'na gidene ve oradan hükümet inisiyatif alana kadar ne kadar çok zaman kaybedildi. Cumhurbaşkanı Gül'ün Hrant davasında inisiyatif alması da ancak 4 yıl sonra mümkün olabildi. Böyle bakınca, Cumhurbaşkanı'nın davanın akıbetini kişisel olarak dert edindiğini kamuoyu ile paylaşması bile ciddi bir aşama sayılır. Cumhurbaşkanı'nın gücü ne kadarına yeter bilinmez. Ama sorun tam da burada başlıyor. Devletin zirvesi bazı konularda hassasiyet geliştirse bile, bunu bürokrasiye yansıtması kolay olmuyor.

Bürokrasinin, zannedildiğinin aksine canlı bir organizma olduğunu da böylece idrak ediyoruz. Bürokrasinin tozlu raflarında bekletilen ve açık hukuksuzluklara sebep gösterilen atalet, aslında canlı tutulmak istenen bir tavrın aracı. Hizbullah davasında yaşanan da benzerdi. Her biri bir yol kazası gibi gösterilen hukuksuzluklar aslında bir zihniyetin korunmasının aracı kılınıyor. Hrant davasında örneğin, hukukun öne çıkarılması, hangi kampa hizmet eder onun hesabı yapılıyor. Yahut 'hukuk tecelli ederse hangi kamp mağlup olur'un derdine düşülüyor!

Keza Pınar davasında da onun nezdinde, kadınlığın, sol tavrın, marjinalitenin mahkûm edilmesi söz konusu. Çok doğrudan yansıtılmasa da, yargıda bir türlü oluşamayan olumlu kanaat bu zihniyetin sonucu.

İşlemediği bir suçtan dolayı iki defa beraat etmiş birini tekrar müebbet hapse çarptırma talebi, takdir edersiniz ki sadece 'dava dosyasına' bağlı kalınarak verilebilecek bir karar değil. Öyle olsa dosyada yerel mahkemenin beraat kararına gerekçe olan deliller, raporlar dikkate alınırdı. Pınar Selek davasında yüksek yargıyı bu kadar kör ve sağır yapan nedir diye sormak gerekiyor belki de. Yüksek yargı, müebbet gibi ağır ve haksız bir kararın eşğine hangi saiklerle gelebiliyor? Türkiye'de ne yazık ki, zihniyet farklılıklarının bedelini masum insanlar ödüyor. Demokratikleşme konusunda bu kadar yol kat etmiş bir ülkede hâlâ açık hukuksuzluk yaşıyorsa, dönüp zihin dünyamızın parçalanmışlığına ve toplumsal kamplaşmamıza bakmamız gerekli. Adaletin üst bir değer olarak tesis edilmediği bir ülkede demokrasiden söz etmek ise hazin. Hazin; çünkü isteyen inandığı kampın içinden, bir başkasını mahkûm edebilmenin araçlarını bulabiliyor.

Türkiye'de bütün bu kutuplaşmayı ve ortak değer ölçülerinin oluşmayışını açacak yeni bir sistem gerekli. Yargı reformu o nedenle zorunlu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Başbakan'ın dinleyen hali

Bejan Matur 2011.02.09

Berfo Kırbayır 103 yaşında bir kayıp annesi. Tam 31 yıldır haber alamadığı oğlunu arıyor. Oğlu Cemil 12 Eylül darbesinin sabahında Kars Gölü'deki evinden alınmış. Anne, oğlunu götüren askerlerden söz ederken 'onlara güvenmiştim' diyor.

Ama Berfo Kırbayır'ın umudunu boşa çıkaran sadece asker değil. Devletin ilgili bütün kurumları, askerin suskunluğuna katılmış. Onca yıldır sürdürdüğü kayıp mücadelesinde devletin hiçbir kademesinden cevap alamamış. Ne Cemil'i alıp götüren silahlı kuvvetler ne Adalet Bakanlığı, vatandaşları olan bir genç adamı kaybetmiş olmanın bedeli olacağını düşünmüş.

Belki de devletin bilinen bu sağırlığı nedeniyle, Başbakan Erdoğan kayıp ailelerine kapısını açınca herkesin takdirini kazandı. Başbakan, Dolmabahçe'deki ofisinde şu ana kadarki en anlamlı toplantısını gerçekleştirdi. Kayıp yakınlarının sorunlarını dinledi. Sitemlerine kulak verdi. Geçtiğimiz cumartesi günü gerçekleşen

toplantıya katılanlar arasında Berfo Kırbayır da vardı. Başbakan'a oğlu Cemil'i nasıl kaybettiğini anlattı. Ve nasıl hâlâ ümidini kesmediğini.

Berfo nine, Taraf Gazetesi'nden Burhan Ekinci'ye 'elimde torbayla dolaştığım zamanlar oldu' demiş. Oğlunun kemiklerini bulmak ümidiyle... Evinin duvarlarını sıvamamış. 'Olur da bir gün çıkagelir, evi tanıyamaz diye!' Onunki 'Oğlumu bulmadan ölmem' diyen bir annenin muhteşem ısrarı. İnadı... Tam 31 yıldır süren bir inat. Bu ısrardan devletin öğreneceği çok şey olduğunu düşünüyorum. Bir oğlun kaybı, ölümü karşısında sessizliğe bürünen devlet aygıtının, annelerin yasından, inancından, şefkatinden çıkarması gereken dersler var.

Kayıp anneleri Başbakan Erdoğan'ın gözlerinin içine bakarak canlarından koparılan canın, evlatlarının hesabını soruyorlar. Başbakan dinlemiş. Dinlediklerini not etmiş. Başbakan'ın o gün, bildiğimiz imajının dışında bir ruh hali içinde olduğunu basına yansıyan fotoğraflar gösteriyor. Berfo nineyi duymak için eğilen Başbakan'ın hali, devletin başka bir yüzünün olabileceğini gösteriyor. Zulmettiklerinin derdiyle dertlenmenin imkânsız olmadığını.

Dolmabahçe toplantısının çıkışında kayıp aileleri, ilk defa muhatap alınmış olmanın şaşkınlığını yaşıyorlardı. Şaşkınlardı, çünkü yıllardır her cumartesi Galatasaray Meydanı'nda toplantıları polis tarafından dağıtılan, dönemin politikalarına göre muamele gören o insanlar için devlet, vatandaşın acısına tümenden sağır.

Oğullarını, kızlarını alıp yutan zalim bir karanlığı var devletin. Ve o karanlığın içinden kayıp yakınlarının yol bulması mümkün değil. Feryatlarını kim duyacak ki? Asker mi? Sırf başörtülü olduğu için orduevlerinde kendi evladının düğününe bile alınmayan annelerin olduğu bir ülkede, evladı kaybolmuş bir anneyi kim duyabilir?

Ama zor da olsa bazı şeyler değişiyor. Bazı şeyler annelerin inadıyla, acının haklı, adil hesabıyla değişiyor bu ülkede. Bir başbakan omuzlarını indirip sizi duymak zorunda kalabiliyor. Aileler 'Hepimizi dinledi, notlar aldı, umutlandık' diyorlar çıkarken. Bu umudun boşa çıkmaması Başbakan'ın boynunun borcu. Çünkü dünyadaki hiçbir başbakana 103 yaşındaki yaşlı bir annenin kayıp derdini dinlemek nasip olmamıştır.

Berfo nine 'oğlumu bulmadan ölmem' diyormuş. Başbakan, Berfo ninenin yaşarken elinden alınan huzurunu, ona ölmeden hediye ederek farkını göstermeli. Çünkü bütün kayıp yakınlarının ihtiyacı evlatlarının, kardeşlerinin akıbetini öğrenmektir. Yakınlarının başına ne geldiğini bilmek! Ve hepsinin en nihayetinde peşinde olduğu bir mezar taşı. Kayıpları için dikebilecekleri bir mezar taşı istiyorlar. Kayıp da olsalar bu dünyadan geçtiklerine dair küçük bir işaret.

Ey âl-i devlet çok mu?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kılıçdaroğlu Cumhuriyet evinin neresinde?

Bejan Matur 2011.02.11

Orduya 'kâğıttan kaplan' demek bir eleştiri midir?

Galiba soruyu böyle sormak gerekiyor. Çünkü orduyu güçsüz olmakla -güç neye yarayacaksa- itham eden Süheyl Batum'un sözleri kendi genel başkanı tarafından bile 'eleştiri' kavramıyla toparlanmaya çalışılıyor. Özür kabahatten büyük yani!

Süheyl Batum orduyu 'kâğıttan kaplan'a benzetirken herhalde anti militarist bir düşünceden hareket etmiyor. Öyle olduğunu farz edenler üşenmeyip son dönem konuşmalarına göz atsınlar. Batum, kendisini hayal kırıklığına uğratan Silahlı Kuvvetler'i Ergenekon davasına yeterince müdahil olmamakla suçluyor.

Aslında gerek CHP parti teşkilâtında, gerekse tabanında Batum'un sözcülüğünü yaptığı fikrin alıcısı az değil. Sivil vesayet tartışmasının başladığı zamandan bugüne, Silahlı Kuvvetler'e misyon yükleyen, TSK'nın ülke yönetimine dahlini yeterli görmeyen kesimler, ordunun pasifize edildiğini, yeniden atağa geçmesi gerektiğini ifade ediyorlar. Batum'un sözlerini popüler kılan ise akademisyenliğine rağmen siyaset literatürüne Türk tipi bir tanımlamayı yerleştirmiş olmasıdır.

CHP Genel Başkanı Kılıçdaroğlu, medyada büyüyen tartışmayı toparlamak için 'orduyu sadece ben eleştirebilirim' buyurmuş! Oysa demokratikleşmeye hız vermek isteyen bir genel başkanın, 'Ordu siyasal bir kurum değildir, siyasette ordudan medet ummak, öncelikle siyasi partilere hakarettir' demesi beklenirdi. Kılıçdaroğlu, Silahlı Kuvvetler'i siyasetin alanında görüyor olmalı ki, 'ancak ben eleştiririm' diyebiliyor. Bunu söylerken feyz aldığı kişi ise eski genel başkanı Deniz Baykal. Baykal'ın ordu-sivil siyaset ilişkisine dair, ilkinden yana olan tercihini bilmeyen var mı?

Bu sözlerin neresinden tutulacak? Öncelikle askeri eleştirme hakkının bir partinin tabanına, üyelerine yasaklanması hasar bir durum. Daha baştan ordunun tartışılma alanını daraltıp sınırlamak hangi demokratik değerle uyuyor, anlamak zor. Adında 'halk' olan, halk adına siyaset yaptığını söyleyen bir partinin -ki Kılıçdaroğlu'nun başkanlığında değişen parti sloganı 'halkın iktidarı' idi!- halkın söz hakkını daha baştan sınırlaması vitrindeki değişikliğin makyajdan ibaret kaldığını kanıtıyor. Sahiden Kılıçdaroğlu'nun Kürt ve Alevi oluşunu vitrinine koyup bununla yetinilmesini istemek bugünün Türkiye'siyle alay etmekten daha vahim bir durum. Bana trajikomik geliyor. Kürt kelimesini ağzına almayan bir Kürt lider; orduyu kutsallaştıran cümleleri referans gösteren bir parti genel başkanı... Cumhuriyet tarihinin ürettiği garabetlerin bir yenisi.

Kılıçdaroğlu ile ilgili ümitvar olduğum ilk günlerde 'negatif karizma' tanımını yapmıştım. Özetle, 'halihazırdaki manzarada, Başbakan Erdoğan gibi aşılmaz bir karizmaya alternatif lider daha fazla karizma değil, şaşkınlıkla malul masum bir vatandaş görüntüsü olurdu. Kılıçdaroğlu'nda ise bu fazlasıyla var' demiştim. Hatta bu benzetmenin yerinde olduğuna dair de CHP tabanından olumlu tepkiler almıştım. Ama aradan geçen zamanda sergilediği performans ne yazık ki negatif karizmasını büyüten, onu alternatif yapan türden olmadı.

Toplumda bu kadar samimi bir muhalefet ihtiyacı varken can simidi olarak sarınılan bir liderin hayal kırıklığı yaratması sahiden hazin.

Hazin, çünkü geniş toplumsal kesimlerin özellikle de Kürt Alevilerin Kılıçdaroğlu'na tanıdıkları kredinin sonsuz olduğunu biliyorum. O kadar ki 'Kılıçdaroğlu bizim dedemizdir' diyebiliyorlar. Bu türden bir kredinin çaresizlikten doğduğunu bilmek de başka bir garabet. Gidecek bir kapısı olmayan insanların ilk buldukları saçak altına sığınmaları gibi bir kader bu.

Kılıçdaroğlu'nun Alevi Kürtlere sunacağı ne yazık ki evin oturma salonu olmayacak. Çünkü kendisi bile kimliğini gizleyerek, bir sığıntı gibi girip çıkıyor 'Cumhuriyet evi'ne.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dağın Ardına Bakmak

Bejan Matur 2011.02.25

'Dağın Ardına Bakmak' yazı dizisi yayımlanalı tam dört yıl oldu. 2007'nin Şubatı'nda, yazı dizisini yapmaya karar verdiğimde yakınlarım beni durdurmak istediler.

Amaçları beni korumaktı. Üzeri açılmamış "kanlı" bir meselede söz almanın risklerini hesaplıyorlardı. Onlara göre 'gerçeği anlama arayışının' kimseye faydası yoktu. Dostça yapılan bütün uyarıları görmezden gelerek bir inat ve merakla yola koyuldum.

Önce doğduğum topraklara, binlerce evladını kaybeden komşu köylere, kasabalara, şehirlere gittim. Tanıdığım kayıplardan başladım. Yakınım olan insanların acısına kulak kesilmekti niyetim. Yola çıkarken duyacağım hiçbir şeyin şaşırtıcı olmayacağını düşünüyordum. Hepsi kendi hikâyem saydığım, tanıklık ettiğim, kayıplarının yasını tuttuğum yaşantılardı neticede. Zaten bildiğim o hikâyelerde farklı ne olabilirdi ki?

Öyle olmadığını anlatılanların içine girdikçe gördüm. Acının öznesi olan insanların dünyasını, o dünyada kurulan cümlelerin gücünü görmek büyük bir keşif oldu benim için. Belki de o sebeple acıyı yaşayan, sorunun merkezinde yer alanların tanıklığını her şeyden önemli gördüm. Acıyı, yaşayan anlatmalıydı. Onlar konuşmalıydı... Başkası değil.

Aynı amaçla Kürt sorununun uzandığı başka coğrafyalara gittim. Avrupa'nın 4 ayrı ülkesinde ve Irak Kürdistanı'nda dağa giden, hapis yatan, işkence gören insanlar ve onların yakınlarıyla konuştum. Dağın ardında olanı, gidenlerin neden gittiğini, kalanların neden hâlâ orada kaldığını anlamaya çalıştım. Hepimizin hayatını ilgilendiren dağın bilmediğimiz yüzünü, orada yaşayanların kim olduğunu anlatmaktı derdim.

Yazı dizisiyle yetinmeyip, kitap düşüncesine beni yönlendiren ise okurdan aldığım tepki oldu. Hemen her kesimden insan anlatılanlarla duygudaşlık kurmuştu. Hikâyelerin Zaman'da yayımlandığı 2007 Nisanı'ndan bu güne şu soruyla çok karşılaştım: 'Dağın ardına bakmak ne zaman kitap olacak?'

Gittiğim toplantılarda elinde fotokopiyle çoğaltılmış Ferhat hikâyesini imzalamamı isteyenler bile oldu. 'Annenizle yasaklı bir dil konuşuyorsunuz' başlığıyla yayımlanan Ferhat'ın hikâyesinden etkilenip Kürt sorununa bakışını değiştirenler vardı. Naif bir biçimde o annenin dilsizliğiyle dertleniyorlardı. Çamurlu ayakkabılarını ilkokulun kapısında bırakışına ağlıyorlardı. Sonra Rewan'ın bir mağarada kar altında kaybettiği parmaklarını anlatıyorlardı bana. Bazılarının rüyasına giriyordu. Ona nasıl ulaşabileceklerini soruyorlardı.

Yazı dizisi sonrasında yaşananlar kaydedilse belki de müstakil bir kitap olacak 'Dağın Ardına Bakmak' kitabı nihayet yayımlandı. Daha önce hiçbir yerde yayımlanmayan ek portreler ve Kürt sorunu hakkında kaleme alınan yazılarla, Irak Kürdistanı'na yapılan yolculuk ve izlenimleri içeren kitap Timaş Yayınları'ndan bugün çıkacak.

Peki, ben tam dört yıldır direndiğim 'gazete yazılarından kitap yapma' kararına nasıl ikna oldum? Sanıyorum gazete yazısından başka bir şey olduklarına samimiyetle kanaat getirdiğim için. Bu ikna oluşta kitabın bölümlerini oluşturan daha önce hiçbir yerde yayımlanmayan portreler ve yeniden ele alınan yazılar olduğu gibi, asıl etken geçtiğimiz kasım ayında Kandil'e gidişim oldu. Bir bayram günü gittiğim Kandil'de yaşadığım sürpriz ve sonrasında gördüklerim kitap fikrini kaçınılmaz kıldı. Kandil'de, tam 19 yıldır görmediğim çocukluk arkadaşım ile karşılaştım. O karşılaşmada yaşadığım duygusal karmaşa ve sonrasında olanlar bana çok şey öğretti.

Umarım 'Dağın Ardına Bakmak' kitabı da, toplum olarak kaybettiklerimize yeniden bakmanın, farklı bir gözle görmenin vesilesi olur. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Akademide Kürt olmak

Bejan Matur 2011.02.26

Bir süredir gazetelerden bir profesörlük macerası okuyoruz. Türkiye'nin en önemli sosyologlarından biri 'Nasıl Profesör Olunur?' başlığıyla derdini anlatmaya çalışıyor.

Bunu yaparken ne kişisel bir iddiası var, ne de başka bir hesabı. Belli ki yaşananları kamuoyunun bilmesini istiyor. Çünkü yaşanan sadece kendisini ilgilendiren bir abeslik değil. Toplumun tamamına sirayet eden önyargıların elit çevrede ve akademiya nasıl kabul gördüğünü gösteriyor. İbret verici bulduğum bu durumun öznesi olan Mesut Yeğen'i kitaplarından tanıyorum. Sadece Kürt sorunu değil, pek çok başka konuda da kafa yoran, makaleler, kitaplar yazan bir akademisyen. Bana kalırsa Kürt sorunu üzerine sarf edilmiş en ciddi, oturaklı tezleri ortaya koyan akademisyenlerden biri. Mesut Yeğen'i diğer meslektaşlarından ayıran, içinden konuşması. İçinden geldiği toplumun tarihsel, kültürel kodlarını, sosyolojisini doğru okuması.

Ama bir şans olarak değerlendirilmesi gereken bu özelliği onu akademide yalnız bırakıyor. Kariyerinde önüne engel olarak çıkarılıyor.

Mesut Yeğen, ODTÜ'de tamamına ermeyen profesörlük macerasının kendince sebeplerini ortaya koyan bir fotoğraf sundu gazetelerde.

Şunu söylüyor: Daha profesörlük jürisinin oluşturulmasından başlayarak ayrımcılığa ve haksızlığa uğruyor. Başka hiç kimse için istenmeyen şartlar prosedür ihlal edilerek kendisinden bekleniyor.

Ve bu ayrımcı uygulamanın neticesi olarak oluşturulan jüriden çıkan karar, Yeğen'in profesörlük kriterlerine sahip olmadığını söylüyor.

Jürinin süslü sebepleri az değil. Ama Mesut Yeğen'in içine asıl dert olan, jüri tarafından 'ilkel milliyetçi' olmakla itham edilmesi.

Sözüm ona sadece Kürt meselesi hakkında araştırma yapan, çalıştığı alana bakışı ilkel, etnik milliyetçi reflekslerle belirlenen biri olduğunu iddia ediyorlarmış.

İnsana pes dedirten de tam burası! Türkiye'de yaşıyorsunuz, ülkenin en önemli sorunu olan meselede on binlerce insanınızı kaybetmişsiniz ve koca akademiya bu sorun üzerine yazılmış adamakıllı tek bir eser yok. Hasbelkader bu konuda kalem oynatan, samimiyetle araştırma yapan bir akademisyeni de 'ilkel etniklik' yapmakla suçluyorsunuz.

Bazıları 'evrensel' olduklarını zannederken memlekette kan akmaya devam ediyor. Evrensellik iddiasının köklerini insan hayatına verilen değerden alması beklenir. Batı demokrasilerinin, demokratik değerlerinin temel referansı da İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'dir!

Elit akademiya mensuplarına belki de şu soruyu sormak gerekiyor: Yaşadıkları başkentin ürettiği ve çözemediği Kürt sorunu hakkında 'ilkel milliyetçi' olmayan kaç çalışma yapmışlar?

Kaç tanesi akademik ahlak ve sorumluluk duygusuyla Kürt sorununu anlamayı dert edinmiş?

Ama şu bir gerçek; kendinizi etnik milliyetçi olmamakla tanımlayıp, evrensel ve demokratik değerler açısından objektif bir yere yerleştirmeye çalışırken düştüğünüz ayrımcılığın makyajları artık dökülüyor. Diğer deyişle artık yara dikiş tutmuyor.

Bırakın akademisyen tedirginliğini, sıradan üniversite öğrencilerine verilen derslerde bile Türkiye'nin en önemli meselelerinin kıyısından köşesinden geçilmiyor. Türkiye'nin gençleri ya kişisel ilgileriyle ya da üniversite sonrası kişisel çabalarıyla bu 'steril' ve 'ayırımcı' zihniyetten kurtulabiliyor.

Samimi bir ilgiyle hareket eden bir akademisyenin, zorluklarla karşılaşması da ancak burada görülecek hastalıklardan biri.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Diktatörlerin güneş gözlükleri

Bejan Matur 2011.03.02

Ortadoğu'da pek çok ülkede bulundum.

Ortak bir motif, bir tema, ne gördün deseler pek çok şey sayarım. Ama saydıklarımın arasında yerini alması gereken vazgeçilmez bir şey var; güneş gözlüğü! Yanlış anlaşılmasın halkın sokakta koyu Ortadoğu güneşinden korunmak için kullandıklarından söz etmiyorum. Tam tersine, elde ettiği iktidarı Allah vergisi sayıp, koltuğundan vazgeçemeyen liderlerin gözlükleri anlatmak istediğim.

Fas'tan İran'a, Ürdün'den Mısır'a bu özellik hiç değişmedi. Son derece geleneksel görünen, geleneksel giyinen liderlerin bile tek Batılı aksesuarı koyu renkli gözlüklerdi.

Arkasına saklandıkları koyu camlar güneşten çok, halkın haklı, soran bakışlarından korunmak içindi sanki.

Hatta bu gözlemim çoğu yerde öyle absürt verilerle desteklendi ki; bazı ülke liderlerinin şehri süsleyen dev yağlı boya tablolarında, binaların duvarlarına işlenen görkemli suretlerinde bile rastlanıyordu o koyu camlara.

Liderinin resmini yapmak zorunda olan her yağlı boya ustası mecburiyetten boyadığı tabloya gözlük eklemeyi ihmal etmemişti. O dev duvar resimlerinde liderlerin parlak porselen dişleri öne çıkarken, gözlük niyetine göz kısmı simsiyahtı.

Gülünç bulduğum bu detay her hatırladığımda tuhaf gelir.

Yıllardır derin dondurucuda bekletilir gibi kıpırdamayan, görünen herhangi bir hareketin, bir örgütlenmenin olmadığı aynı coğrafya şimdi ayakta. Hangi yöne gideceği çok da belli olmayan bir domino etkisi yaşıyor tüm Ortadoğu.

Kaos'un statik durumdan yeğ olduğunu düşünen herkes gibi ben de heyecanla bekliyorum bu olanların varacağı menzili. Heyecan tabiri yersiz değil. Çünkü ertelenmiş hayatını talep eden, haklı bir uyanış içinde sokaklar. Neye mal olursa olsun gelecek asla geçmişten daha kötü olmayacak.

Bütün bu süreçte koyu renk gözlüklerin arkasına saklanan diktatörlerin halet-i ruhiyesi hakkında da fikir sahibi oldu çoğumuz. Kim gerçekten diktatör, kim ruhen sakatlanmış, kimin gerçeklik duygusu tümenden uçup gitmiş daha net görüldü.

Kaddafi gibi megaloman bünyeleri zaten biliyorduk ama daha usturuplu görünen Hüsnü Mübarek'in taht ısrarı psikolojisi hakkında ciddi işaretler sundu. Protestoların Tahrir Meydanı'nı inlettiği günlerde bile "Gitmiyorum, burada öleceğim!" diyebildi. Açıkçası ben, Hüsnü Mübarek gibi ülkesinin gerçeği ile uyuşmayan bir rejimi 30 yıl boyunca sürdüren sahte bir firavunun çok daha çabuk vazgeçebileceğini düşünmüştüm. Siyasal olarak sahip olduğu iktidarı kaybetme ihtimali karşısında, pılını pırtını toplayıp kaçır diye düşünmüştüm. Gitmekte direnmesi ne kadar hakiki bir diktatör olduğunu kanıtladı bir bakıma.

Rejimleri hasbelkader ayakta duran mevcut diktatörler de akşam olup yastığa başını koyduğunda, gözlerinden çıkan gözlükler ve zihni yoklayan düşüncelerle bir dünya hesabı yapıyorlardır herhalde. Ahiret hesabı yapma özellikleri çok önce ellerinden alındığına göre olsa olsa dünya hesabı görüyorlardır. Başka türlü, bir insan nasıl olur halk adına kullandığı bir makamı bu kadar kendi ile özdeşleştirir?

Ortadoğu'nun bu hareketli dönemini, geçmişte sahip olduklarına bir dönüş, yitirdiği değerleri hatırlayış olarak görmek gerekir. Siyasal anlamda diktatörlerle bu hesaplama, sosyolojik dönüşümün yol işaretlerinden biri olarak değerlendirilmeli.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ölüm Sarmalı

Bejan Matur 2011.03.04

PKK, Kandil'den yapılan açıklama ile eylemsizlik kararını bozduğunu ilan etti. Aslında uzun zamandır konuşulan ama kimsenin ihtimal vermediği bir karar bu. Siyaset koridorlarında hemen senaryolar yazılmaya, yeni roller dağıtılmaya başlandı bile. Kaldırılan eylemsizlik kararı, sadece bir politik enstrümanmış gibi seçim sonuçlarına yapacağı muhtemel etkiler, BDP ve MHP'yi nasıl güçlendireceğine dair tahminler yapılıyor. Oysa eylemsizlik kararının kaldırılması her şeyden önce insanla ilgili. Ateşkesi bozuyorum demek, çatışmaya devam etmek demek... Silahın miadının dolmadığının, silahın aramızda hâlâ bir seçenek olarak tutulmasının işareti. Öyle mi gerçekten? Silah bir seçenek mi?

Bana kalırsa bunun böyle olmadığının PKK bile farkında. Soğuk savaş dönemi paradigmasının değiştiğini görmüyor olamaz. Bir otoriteye başkaldırmak için tek güç olarak silaha sarılmanın günümüzde artık işe yaramadığını onlar da biliyor.

Ama her bahar yaşanan tekerrür ediyor. Tam otuz yıldır devam eden bir kısır döngü bu. 'Eller tetikten çekilsin' isteyenlerin çabası yeni bir siyasetin zeminini oluşturmaya yetmiyor ne yazık ki. Başka bir zemin için sebepler hiç az değilken, karşılıklı güvensizlik girdabında herkes bildiğini okuyor. Silahtan başka yol görmeyen PKK'ya, devlet bildiği ezberlerle yaklaşıyor. Devletin yenilenme çabası içinde olan diğer yüzü ise özellikle bu meselede çok yavaş. Daha doğrusu yeni olan, eski

zemine ekleniyor. Siyasetteki zeminin ve niyetlerin uyuşmazlığının faturasını bu ülkenin insanı ödemiş kimin umurunda. Üstelik sadece malıyla değil, canıyla da.

O halde samimiyetle şu soruyu soralım; insanı siyasal mekanizmanın bir parçası haline getiren bu anlayışa, hem devletin güvenlik konseptine hem de PKK'nın şiddetine dur diyemeyecek miyiz? Bu soru ancak yeni bir siyasi zeminde cevabını bulabilir.

Dünyada paradigmaların değiştiğini görmek için uzağa gitmek gerekmiyor. Ortadoğu'da bunun işaretleri fazlasıyla var. Tüm Ortadoğu'da uyanan toplumsal bilinç, çağın nabzını gösteriyor. Tarihi belirleyecek olanlar, bu yenilenmeye ayak uyduranlar. Eski yöntemlerden şaşmayanlar ise kaçınılmaz olarak tarihin dışına düşecekler.

Bütün bu gelişmeleri okuyamayan körlük bu baharda da kapımızı yokluyor. Kürt meselesinde başından bu yana şiddeti seçen PKK, seçtiği yöntemi kendi kitlesini koruyabilmenin belli ki tek çaresi görüyor. Seçim öncesi görünür olmanın şartı silah ona göre. Şiddeti bir yöntem olarak odağına alan siyasetin başka alternatifinin olmayışı ise hepimizi ilgilendiren büyük bir handikap.

Bunu en iyi acıyı somut olarak yaşayanlar bilir. O insanların yansıttığı derin bir psikolojik vakum var bu toplumda. Ölen her insan geride incinmiş, yaralı bir aile bırakıyor. Bu iki taraf için de böyle. PKK'ya katılan her gencin geride bıraktığı onlarca yakını, ideallerini paylaşmasalar bile onun anısına saygıdan PKK'nın yakınında hizalanıyorlar. Tıpkı şehit asker yakınlarının kaybettikleri insanın anısına bağlılıktan PKK'ya dair geniş bir antipati halesi oluşturması gibi. Bu bir sarmal. Ölüm sarmalı. Yaşanan şiddet, bir duygusal anafor oluşturarak toplumu karşılıklı kilitliyor. Nasıl çözülecek bu düğüm? Bu sarmal nasıl nihayet bulacak?

Şunu gocunmadan kabul edelim; Türkiye siyasetinin, 2011 yılında bile insan hayatını ilgilendiren bir meseleyi politik malzeme olarak görmesinde hepimizin payı var. Yarın sönecek hayatlarda, dökülecek her damla kanda hepimizin duyarsızlığının, klişelerinin katkısı var.

Bunun doğruluğunu test etmek de zannedildiği kadar zor değil. Yeter ki kendimize şu soruyu soralım; silahı susturmak için ne yaptık? Sadece suçlamak ve savunma pozisyonuna geçmek dışında ne? Silahın oluşturduğu felsefeyi, şiddetin yarattığı kalıpları reddetmek için nasıl bir yöntem izledik?

Siyaset her şeyden önce yaşatma sanatıdır. Sorunlara çözüm bulma arayışıdır. Kapanmış kapıları açma sanatıdır siyaset. Ve görüldüğünün tersine hantal değildir. Yeryüzünün bu hareketli coğrafyasında silkinen, kendine gelen toplumsal dinamiklerin yön verdiği yeni siyasetin Kürt sorununa daha cesaretle yaklaşmasını diliyor insan. Kendi toplumuna güvenen Türk, Kürt siyasetçiler hayal ediyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Devletin şiddet tanımı

Bejan Matur 2011.03.09

Bir insanı şiddet uygulamaktan ne alıkoyar? Kişisel vasıfları, aileden aldığı eğitim, içinde bulunduğu toplumsal çevre. Hangisi? Ya bunların en az biri şiddeti o insanın dünyasında meşru ve normal gösteriyorsa. Bu durumda ne yapacağız? Toplum olarak, şiddete maruz kalan insanımızı nasıl koruyacağız?

Dün '8 Mart Dünya Kadınlar Günü'ydü. Kadın haklarının hatırlandığı, hatırlatıldığı gün. Zira hatırlamaya ihtiyaç var. Mevcut devlet zihniyeti içinde kadının eşit bir birey olarak konumlandırılması, maruz kaldığı şiddetin bertaraf edilmesi ne yazık ki yeterince ciddiye alınmış değil. Bırakın kadının sosyal hayatta eşit temsilini, kadına yönelik şiddet konusunun aciliyeti bile yeterince idrak edilemiyor. Toplumun en savunmasız bireyleri olarak, çocuklardan bile daha fazla riskle karşı karşıya bırakılan kadınların hakları konusu, bütün iyi niyetli girişimlere rağmen kadük kalıyor. Neredeyse sadece kadın STK'larının çabasına bırakılmış sorunlar ne siyasette ne de yasalarda karşılığını bulabiliyor.

Hâlbuki Türkiye'de kadına yönelik şiddet konusu vahim boyutlarda. Kadınlar toplumsal ve devlet kaynaklı her türlü korumadan mahrumlar. Kadına yönelik şiddetin günden güne arttığı, kadın ölümlerinin azalmadığı mevcut istatistiklere rağmen bir vaka!

Durum buyken kadın ve şiddet konusuna yepyeni bir zihniyetle yaklaşmak özellikle devlet katında farz. Toplumun marjinal kesimlerinde, feminist çevrelerde, kadın STK'larında üretilen dilin devlet katında da kabul görmesinin zamanı çoktan geldi.

Durumun aciliyetine bir türlü ikna olmayanlar, yaşanan örnekleri hatırlasınlar. Kadına şiddeti kendine hak gören erkeklerin elini kolunu sallayarak gururla yaşadıkları bir ülke burası. Belki de şiddetin kaynağından başlamak gerekiyor; kadının varlığı üzerinde her türlü tasarrufu kendine 'hak görme' mantığının yok edilmesinden. Çünkü yaşatılan şiddette bu 'hak görme' inancı etkili. Erkeğin o hakkı nasıl ve kimden aldığı ise sır değil; toplum, töreler, aile değerleri. Kabul etmekte zorlansak da 'kadına yönelik şiddet' konusunda yeni değer kriterlerine ihtiyaç var. Daha şikâyet anından başlayarak devletin korumasını hissettirdiği yeni bir değer sistemi inşa edilmeli; bırakın öldürmeyi hak görmek, kadına vurulacak bir fiskeye bile müsamaha göstermeyen bir yargı ve kolluk sistemine ihtiyaç var.

Şiddet uygulayan erkeğin toplumdan övgü alıp, mazeretlerle müsamaha edilmesi yerine, tecrit edilmesi sağlanabilmeli. Yasalar, toplumların ürettiği değerler üzerine inşa edilir. Bizim toplumumuzda ne yazık ki kadına yönelik şiddeti azaltacak değer zemini çok zayıf. 'Kol kırılır yen içinde kalır' anlayışı kadını ailenin korunaksız mecrasında bıraktı. Ama tek sebep bu değildi. Bugüne kadar kadın, şikâyetini duyuracağı ne bir kolluk ne de savcı buldu karşısında. Kolluk kuvveti mevcut yasalarla sınırlı olduğundan şikâyetini dinlediği kadını evine gönderdi. Eve morarmış gözler ve darp edilmiş bir bedenle dönen kadının yaşama güvencesi ise şiddet arzusu tatmin olmuş kocaydı. Ama o arzusu tatmin olmamış binlercesini biliyoruz. Mahkeme kapılarında boşanmak isteyen eşinin üzerine kurşun boşaltan erkekler toplumu burası. Sadece evli olduğu kadını değil, aile üyelerini de tehdit eden erkekler. Bunu kendine hak gören, namus adı altında zalimlik yapan.

Durum buysa toplum olarak şiddet üzerine yeniden ve ciddiyetle düşünmekte, şiddet kavramını yeniden tarif etmekte fayda var.

İşte tam bu amaçla şu günlerde yeni bir yasa taslağı hazırlanıyor. Belli başlı kadın STK'larının katkısıyla hazırlanan yeni taslak, bütün bu hassasiyetleri göz önünde bulundurmayı hedefliyor. Şiddetin tanımını, Avrupa Konseyi'nde karara bağlanan en son tanımı esas alarak yapan bu yasa yakında Meclis gündemine gelecek. Taslak, şiddet mağdurunu hızlı ve etkili bir şekilde koruma altına alırken, önleyici tedbir mekanizmalarını da güçlendiriyor. Taslağı inceleyenler, adından başlayarak yeni bir terminoloji oluşturulduğunu görürler. Bütün aile bireylerinin şiddetten korunmasına yönelik bu çalışma, yeni kavramlarla düşünen bir devlet zihniyetinin işareti gibi.

Geniş bir koruma alanı vaat eden taslağın oylanması sırasında parti farkı gözetmeksizin her vekilin sorumlulukla hareket etmesini temenni ediyor insan. Demokratikleşme konusunda zinhar mutabakat göstermeyen Meclis'imizin en azından kadınlar konusunda ortak bir duyarlık göstermesi mümkün olsa keşke.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hain ilan etme merkezi

Bejan Matur 2011.03.11

'Henüz çok taze mezar toprağı.' O taze acının üzerinden iktidar kuran PKK, siyasal alanda kurguladığı hedeflere onay vermeyen herkesi 'hain' ilan ediyor. Otoriter yapısına uymayan, itaat etmeyen herkesi. Çünkü kendisini tek doğru olarak görüyor. Doğruyu temsil ettiğini düşünüyor. Hedefe koyduğu insanların bir dünyası, farklı değerleri olabileceğini kabullenmiyor. Bu tahammülsüzlük halini savunurken kullandığı kavramlar ise; barış ve demokrasi!

Burada sorun başından itibaren totaliter bir mantıkla kendini konumlandıran PKK'da değil sadece. PKK elbette bildiğini okuyacak. İşine gelmeyenı itibarsızlaştıracak. Böyle ayakta kalıyor çünkü: Safları sıklaştırıyor. Ama Şivan Perwer tartışmasında artık iyice göze batan bir gerçek var: 'Hain' ilan edilmenin nasıl algılandığı.

Orhan Pamuk vakası bunun bir örneğı. Pamuk, Nobel öncesi ve sonrası 'vatan hainliği' yaftası yemişti. Bu etiketlemeden Orhan Pamuk'un okurları ne kadar etkilenmiştir? Bırakalım okuru, Orhan Pamuk'un kendisi ne kadar önemsemiştir? Bu etkinin zayıf olduğunu tahmin etmek zor değil. Çünkü güneşin balçıkla sıvanmayacağını herkes görüyor. Çünkü Türkiye toplumu, vatanperverlik ve hainlik edebiyatı etrafında dönen oyunları artık fark edecek olgunluğa erişti.

'Vatan edebiyatının' Türkiye kamuoyunda kırılması elbette kolay olmadı. O uğurda verilmiş kayıpların, yatılmış hapislerin hesabı ortada. Ama şu da bir gerçek 'vatan ve kimlik' iklimi en azından memleketin bu tarafında insanileşti. Kimin sizi neden değersizleştirdiğini bildiğiniz sürece, o kirin size bulaşmayacağına dair duygusal bir tatmin oluştu.

Kürt cephesinde durum aynı değil. Görüştüğüm bir BDP'li vekil, "Söylediklerinizi neden kamuoyu ile paylaşmıyorsunuz?" diye sorduğumda, "Hain ilan edilmekten korkuyoruz." demişti. O anda çok anlayamasam da geriye dönüp baktığımda hak veriyorum. Düşünün, ömrünüzü bir mücadeleye adıyorsunuz. Hapis yatıyorsunuz. Buna rağmen, bir gün birileri çıkıp yaşadığınız hayatı silip sizi 'hain' ilan ediyor. O sizin sadece politik olarak değil, toplumsal anlamda da bitişiniz oluyor. Çünkü Kürtlük patentini, 'hain ilan edenler' elinde tutuyor! Yaslandıkları bir silah olduğundan sesleri gür çıkıyor. Değerler seferberlik değerleri! 'Kol kırılır yen içinde kalır' inancı her durumda hâkim kılınıyor. Kürt kültürü adına değer yaratan nice insan o hiyerarşide silinip gidiyor. Nasılsa yeni değer ikame etmek kolay! Şarkıların yerini marşlar almış ne fark eder. Aynı çarkın son mağduru Şivan Perwer; Kürt kimliğini müziğiyle kuran insan. Kürt dilini kullanmadaki mahareti, sözcüklerin kalbine inen manayı algılamadaki benzersiz tarzıyla büyük bir ozan.

Bilenler bilir, Kürtlük adına bir değer varsa, o değerın harcında Şivan'ın müziğı tartışılmaz bir yere sahip. Sürgündeki 35 yılda kendi düşüncesinden vazgeçmeyen, hâlâ Kürt halkı adına efkâr duyan bir ses. PKK'nın içinde birtakım gençlerin ve odakların Şivan'ın değerini, hakkını teslim etmesini beklemiyorum. Benim işaret etmek istediğim, hainlik yaftasının Şivan'ı ne kadar incittiğini PKK'nın çok iyi bildiğı. PKK baştan beri kullandığı 'işbirlikçi hain' yaftası ile hangi gönülleri burktuğunu, hangi değerleri yok ettiğini çok iyi biliyor. Her fırsatta vurguladıkları 'Hakikatleri Araştırma Komisyonu' şayet bir gün kurulursa bunların da hesabı görülmeli!

Kürtlüğünü kendi hikâyesinde derinleşerek yaşayanlar, PKK'nın şefliğini üstlendiği koroya katılmazken ödeyecekleri bedeli elbette göze alıyorlar. Ama bu ısrar bile hain ilan edilmeyi ölüm gibi yaşamalarına engel değil. Çünkü Kürt cephesinde değerler hâlâ tek sesli. Kürtler ne yazık ki iki kutup arasında seyreden bir siyasi hayat ve çoğulculuğa fırsat vermeyen devlet zihniyetinin mağduru. Bu sebeple Şivan gibi büyük bir sanatçı 'hain' ilan edildiğinde, bunu doğru bulmayan insanların sesini duyuracağı bir zemin oluşmıyor. Bu yaftaya maruz kalan insandan esirgenen manevi koruma, totaliter zihniyeti daha da pervasız kılıyor. Şivan için annesinin mezarını görmesini engelleyen sürgününden bile daha ağır bir ceza. Daha hazini, PKK bunu gayet iyi biliyor. Bunu bilmeden yapsaydı keşke demek zorunda olmak da başka bir acı...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir ses olmak

Bejan Matur 2011.03.16

Onu en iyi Ortadoğu sokaklarında seyreden taksicilerden dinlersiniz. Bakımsız, kırık dökük araçların efkârlı şoförlerinden. Türkiye'den olduğunuzu söylediğinizde bildikleri tek kelime olan 'hoş geldiniz'e her defasında bir müzik eşlik eder. Taksinin torpido gözünden çıkarılan eski kasetler sizi selamlamak içindir. 'Ülkenizi tanıyorum' demek için.

Onun en eski şarkılarını o yolculuklarda dinledim ben. Hiç unutmam, bir akşam üstü Erbil'den Şaklava'ya doğru gidiyoruz. Genç taksi şoförünün efkârı 'Sabuha' şarkısıyla teselli buluyor. Ben 'Sabuha'yı dinlemeyeli yıllar olmuş. Eski, toz içindeki kasetin üzerinde Arapça harflerle yazılan 'İbrahim' adı bütün o insanların dünyasında bir şeye karşılık geliyordu. O karşılığın ne olduğunu çok düşündüm. Kazakistan'dan Fas'a o sesi özel kılan neydi? Asya'nın başkentlerinden Afrika'nın kuzeyine etkisi azalmayan o sihir?

Oysa etki ettiği ülkelerde güçlü erkek sesleri vardı. Büyük sanatçılar yetiştirmişlerdi. Ama o, sesiyle hepsini aşıyordu. Yürek kapılarını açan bir anahtar vardı hançeresinde.

Müzikal geleneği güçlü Arap dünyasında bile onca kabul görmesi sahiden açıklanmaya muhtaçtı. Çok düşündüm. Muhammed Abdülvahab'ı, Abdel Halim Hafez'i, büyük Arap seslerini. Hepsisi o yarışta geride kalıyordu. Ne yeni dönemin George Wassouf'u, ne Amir Diab. Bir kıyas yapılacaksa ancak Ümmü Gülsüm ile kıyaslanabilirdi. Mısır'ın dördüncü piramidi benzetmesiyle anılan Ümmü Gülsüm'ün sesindeki özelliği taşıyordu çünkü; ait olduğu coğrafyanın derinliğini yansıtan sesi, topraktı. Onun sesinin çağılısında bizim hiçbir zaman anlayamayacağımız bir samimiyet ve kök olduğu için belki de, kime ait olduğundan bağımsız olarak bir kimlik inşa etmişti. Müziğin bütün duyguları temize çıkaran gücüydü bu. Derrida değil miydi söyleyen "affa eşlik edecek bir müzik gerekli" diye. Müziğin tapınağında en olumsuz duygular bile temize çekilirdi. Adıyla yan yana gelen bütün olumsuzlukları unutturan sadece sesiydi. Çünkü o ses kendisine değil, bu ülkeye, bu toprağa aitti. O sese sahip çıkmak, bizden gitmemesini dua ile Allah'a duyurmak şu an o kadar gerekli ki. Ona bakınca sesini görmeyenlerin yüreklerinde eksilen hakikat bilgisini fark etmek ise ayrı bir hüzün.

O bilgiyi yeniden kazanmak için müziğe dönseler keşke. Müziğin arındıran gücüne sığsalar.

Marquez söylüyordu "insan aşktan vazgeçerse yaşlanır" diye. İnsan müzikten vazgeçerse yaşlanır asıl! Hayatından müziği çıkarmış insandan ben korkarım.

Şu an o sesin kendi toprağına tutunması için dua eden herkesin kalbinde aynı duygu var; o ses hayatımızdan gidecek olursa yalnız kalacağız.

Bir ülkede yaşamının, bir kültürün içinde büyümenin aslında neleri var ettiğini görmek için biraz mesafe gerekiyor. Ülkenizden uzağı gittiğinizde tıpkı birer kutup yıldızı gibi parlayan bazı değerler size göz kırpar. Işığı oralara ulaşmıştır. Çok uzaktan Türkiye'ye bakıldığında fark edilen üç isimden biridir İbrahim Tatlıses. Bu toprağın derinlerinden çıkmış bir ruh. Kürtlüğün, Araplığın, Türklüğün harmanında yoğrulmuş bir insan. Jasmin Levy ile yaptığı düeti dinlediğinizde genişleyen o coğrafyanın hepimize yurt olduğunu bilmek bile bir teselli.

İbrahim Tatlıses'e bir 'ses' olarak bakmayı bilenlerle daha iyi konuşabileceğimi fark ediyorum son iki günde. Çünkü onun adı bu ülkeden ve bu ülkenin ruhundan ne anladığımızı gösteren bir turnusol gibi. Sahibinin yaşadığı hayat bile bu gerçeğı değiştirmeyecek!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye'nin seçimi

Bejan Matur 2011.03.25

Her şeyi yeniden düşündüğümüz bir zaman.

Bir uyanış. Sivilleşmenin, şeffaflaşmanın baharı. Seçim yaklaşıyor. Ortadoğı'da uyanan toplumsal bilince model olarak önerilen Türkiye demokrasisi deri değiştiriyor. Yavaş da olsa safralarından kurtulmaya çalışıyor.

Kolay mı peki? Elbette değil. Kolay olmadığı için belki de, Türkiye'nin son seçimi bu. Eşik karakteri baskın olan bir seçim. Bir tarafta tabandan gelen yoğun sivilleşme talebi, diğer yanda siyasetin bugüne taşımayı başardığı demode ilişkiler; Güneydoğı'da aşiret ilişkileri, CHP'de Ergenekon bağlantılı isimlerin aday gösterilmesi ihtimali. BDP'de rotasyonla gelen adaylar. Ve bütün bunların üzerinde bir türlü değişmeyen seçim barajı ve Siyasi Partiler Yasası. Ülkesine güvenmeyen, insanına güvenmeyen bir devlet mantığı. Bütün yetkilerin Ankara'da toplandığı, taşraya, periferiye güvenmemeyi esas alan bir yönetim kurgusu. Kendi toplumuna bu kadar güvenmeyen bir ülkede yeniliğı hayal etmek bir fantezi evet ama imkânsız değil.

İmkâna işaret eden en somut gösterge yeni anayasa tartışmaları. Seçim öncesi hemen her kesimde 'yeni anayasa' telaffuz ediliyor. Türkiye'de belki de ilk defa, tabandan gelen sivilleşme talebi mevcut siyaseti zorluyor. Siyasette yeniyi temsil edenlerin bile işlerine gelince sığındıkları statükocu söylem artık kabul görmüyor.

Özetle, topluma zorla giydirilen gömleğın dikişlerinin attığının fark edildiğı bir zaman bu. Bugün artık ölçülerini ve kumaşını bildiğı bir gömleğın tartışmasını yapıyor Türkiye. Yani terzinin kim olacağını tartışıyor. Malzemesi, modeli hazır olan bir giysinin ustalığını kimin üstleneceğini sorguluyor. Malzemeden çalan, bahane üreten, gerçekliğı olmayan kilo ve ölçülere toplumu ikna etmeye çalışan kurnaz terzilerin devri kapanıyor demek bu.

Kaliteden anlayan bir toplumun, birinci sınıf bir demokrasiyi, en doğru ölçülerle inşa edeceği bir yasama organına kalıyor iş. Önümüzdeki seçim bunun seçimi olacak.

TÜSİAD toplantısında Cem Boyner'in onur ve özgürlüğe yaptığı vurguyu bile doğru anlamaktan aciz olanların itirazına rağmen, yeni Türkiye'nin değişim isteyen sesi baskın geliyor.

Kabul edin etmeyin, TÜSİAD'ın anayasa tartışmaları ile ilgili olarak koyduğu demokratik standart, halihazırda Türkiye'deki tüm siyasi partileri zorlayacak nitelikte. Benzer çalışmaların seçim öncesi artması, anayasanın katılımcı bir anlayışla değerlendirilmesi için uygun değerlendirme ölçütleri oluşturacak. İktidar partisinden anamuhalefet partisine, yeni Meclis'e girmeyi hedefleyen tüm siyasi partiler, tam da bugünlerde oluşan kamuoyu beklentisinin altına düşmemeye özen göstermek zorunda kalacaklar. Özetle, konjonktürel ertelemelere prim vermeyen, yapılması gerekenin zamanında yapılması için ısrarcı olan düşüncelerin siyaseti dönüştürdüğü bir zaman bu.

Eskiden olsa, seçime endeksli söylem prim yapardı. Ama artık başta sivil toplum kuruluşları olmak üzere toplumun hiçbir kesimi temel sorunlar konusunda söyleyeceğini ertelemiyor. Somut sorunların çözümünü hedef alan siyasetin iş yapacağı yeni bir dönem bu. Başta anayasa olmak üzere toplumsal mutabakatın koordinatları anlamlı biçimde sorgulanıp yeniden yapılandırılmak zorunda.

Üstelik bu eğilim sadece içeriden değil, dışarıdan da aynı gerçeği dayatıyor. Ortadoğu'daki değişim rüzgârı daha demokratik ve insan odaklı yönetimleri zorunlu kılarken, insana değer veren zihniyetin hakim olması kaçınılmaz. Sadece Türkiye'de yaşananlar değil, Ortadoğu'daki gelişmeler bile, Türkiye elitinin 'bana dokunmayan yılan bin yaşasın' mantığının sonunun geldiğini gösteriyor. Yeni anayasa tartışmalarının herkes için anayasa mantığı ile devam etmesi gibi, Türkiye'de rejim kaygılarının herkes için devlet olarak dönüşmesi hayal kategorisinden çıkıyor hızla.

Önümüzdeki seçim bütün handikap ve alışkanlıklara rağmen Türkiye'yi yönetecek Meclis'i seçecek. Büyük sorunların cesaret ve açıklıkla tartışılacağı bir döneme giriyoruz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Barzani alerjisi

Bejan Matur 2011.04.01

Başbakan Erdoğan'ın Kürdistan ziyareti uzun zamandır bekleniyordu.

Gezinin zamanlamasının özellikle Başbakan açısından isabetli olduğu görülüyor. Bir yanda çözülmekte olan Arap coğrafyasının lider arayışı, diğer yanda uzun zamandır süren ittifakların artık ifşa edilmesi gereği dururken Başbakan'ın artık riskleri sıfıra inmiş Erbil ziyaretini gerçekleştirmesi sürpriz değil. Siyasi kariyerinde hep şanslı olagelen Başbakan Erdoğan'ın bir kez daha doğru adım atmış olması sadece kendisinin değil, Türkiye'nin de artı hanesine yazılacak bir jest niteliğinde. Siyasi ve manevi dengesi son derece iyi ayarlanmış Irak gezisinde Başbakan, önce yaralı başkent Bağdat'a, oradan Şii dünyanın kalbi Necef'e, oradan da sadece açılışını yaptığı havaalanının değil, üzerine bastığı kırmızı halının, kestiği kurdelenin bile Türkiye'den temin edildiği yeni ülke Kürdistan'a gitti. Başbakan, uzun zamandır yapmayı isteyip, kamuoyundan cesaret bulamadığı hamleyi gerçekleştirerek, bilinen dostluğun adını koydu. Ziyaretin Türkiye kamuoyunda nasıl algılandığını haberlerin veriliş biçiminden, fotoğrafların sunuluşundan görüyoruz. Belli ki artık 'postal yalayıcılar, aşiret devleti' sıfatları geride kalmış. Medyanın neredeyse tamamı değişen şart ve zeminde eski kavramlar ve kibirle hareket edilmemesi gerektiğini görüyor. Bu yaklaşımın tek istisnası ise Barzani alerjisi olanlar!

Erbil ziyaretini küçümseyen, ziyaretin karşı taraftaki yansımasıyla her nedense ilgilenmeyen bu kişilerin olanı kavramakta zorlandıkları açık.

Oysa gerçek gün gibi ortada; değişen dünyada Kürtlerin kendilerini konumlandırması da artık eski argümanlar ve politik tanımlamalarla olmuyor. Mevcut siyasi kültürün yeniden yapılandığı Ortadoğu'da yeni kavramlarla düşünen genç kuşak yöneticilerin vizyonu yeni ittifakları ve dostluğu zorunlu kılıyor. Tarihin akışı dediğimiz bu geekliğin dışında kalamamak nasıl Türkiye için geçerliyse Kürdistan için de geçerli.

Irak Kürdistanı'nın geleneksel bir köke yaslanan başkanı Mesud Barzani, genç kuşak KDP yönetimi ile dünyaya entegre olmaya çalışırken Türkiye'nin dostluğuna her şeyden fazla değer vermesi fazlasıyla anlaşılır bir durum. Gerek ekonomik gerekse siyasi dengeler açısından dünyaya açılmalarının kapısı olarak Türkiye'yi seçmiş olmaları her şeyden önce vizyon sahibi olduklarını kanıtlıyor. Bu dostluğun Türkiye Kürtlerini dışladığını söylemek için ise henüz çok erken. Daha önce de söylemiştim Türkiye, Irak Kürtleri ile ilişkiyi Kürt sorununda bir tür sigorta gibi görüyor. Orada kurulan güçlü bağların, buradaki durumu normalleştireceği varsayılıyor. Bir normalleşmenin olacağını tahmin etmek ise hayal değil. Belki daha cesur adımlar için zamana ihtiyaç duyuluyor. Kürdistan bayrağı önünde poz veren, sadece havaalanını değil, bürokrasi meknlarını dahi inşa eden bir ülke olarak Türkiye'nin kendi Kürtlerinden benzer imtiyazları esirgemesi sadece mantığa vurulsa bile gerçekliğini yitiriyor.

Bütün bu sebeplerle, gün geçtikçe kendini yenileyen, dünyaya entegre olmak konusunda vizyonu açık genç bir toplumun heveslerini atlayıp ziyaretin hedefini sadece başbakanın seçim hedefleri ile açıklamak sadece akademik yahut siyasi açıdan değil, insani açıdan da sığlık göstergesi. Çünkü toplumların ilişkisinde tek taraflı denklemlerin kurulduğu zamanlar artık geride kaldı. En az Başbakan Erdoğan kadar Barzani'nin de kendi ajandası ve gelecek hedefiyle davrandığı bir buluşmadan söz ediyoruz. Ve bu hedeflerin, gizli açık ajandaların içinde total doğrular ve total yanlışlar aramak her şeyden önce işlevsel değil. Alerjilerine ısrarla sığınanlar farkında olamayabilir ama çıkarların buluştuğu ve ayrıştığı alanlar eski ölçülere göre belirlenmiyor artık. Sadece dünya değil, Ortadoğu da hızla değişiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Anadolu sivilleşirken

Bejan Matur 2011.04.06

Kiraz çiçeklerinin, elma çiçeklerinin baharını biliyordum ama taş armudunun baharını ilk kez görüyorum. 'Söyleyin o çılgın nar ağacı mı?' dizesini yazan Odysseus Elitis'in nar ağacından daha büyük bir çılgınlıkla yeryüzünü selamlayan beyaz çiçeklerin altında, bir an her şeyi unutup kinatı düşündüm. Çiçekleri dalından çıkarıp bize taşıyan baharın gizli dilini.

Defne ağacının rayihasına eşlik eden coşku, beyaz çiçeklerin dallarda beklenişi insanın fark edişiyle birleşince gerçek bir bahar oldu.

Hafta sonu Antep ve Adıyaman'da sivil anayasayı konuştuk. Daha doğrusu sivillerin nasıl bir anayasa istediğini. İki gün boyunca yeni anayasa ile ilgili fikri olan, paylaşmak isteyen herkesi büyük bir dikkatle dinledik.

Açıkçası konuşulanları dinlerken zihnimi en fazla kurcalayan 'sivil' tanımı oldu. Hemen her kesimin kullandığı sivil kavramı neye denk düşüyordu? Kimdi sivil? Bizler, söz alanlar sahiden sivil miydik? Sivil kalabilmiş miydik?

Anadolu insanı, vicdanı ve akli arasında bir ahenk kurmasına müsaade edilemeyen bir halk ne yazık ki. Yaşanan onca baskıya, sıkıntıya ve kendi gerçeğinden uzaklaşmasına rağmen hâlâ canlı bir vicdan taşıması ise ülkenin bitmeyen şansı. Her şeye rağmen kararmamış vicdanların doğruları ölçmek konusunda topluma sunduğu feraset en güçlü yol işaretimiz.

Yeni Anayasa Platformu'nun düzenlediği toplantıya katılan tüm konuşmacılar gibi, söz isteyen hemen herkesi büyük bir dikkatle dinledim. Yeni Anayasa Platformu'nun (YAP) üyeleri tüm Türkiye'yi dolaşarak halkın yeni anayasa konusundaki fikrini yokluyor. Ne düşündüklerini soruyor.

Taleplerin şimdilik toplandığı bir düşünce havuzu oluşturulmuş. O havuzda birikenler zamanla rapor haline getirilerek, Anadolu'dan yükselen talepler olarak yasama organına sunulacak.

Türkiye'de etkisi hâlâ canlı olan tepeden inmece, dayatmacı vesayet mantığını doğallıkla tersine çevirmeyi hedefleyen bir süreç bu.

Hukuka ve hukukçulara bakışı farklı duruşuyla değiştiren Osman Can'ın toplantıda sarf ettiği şu cümle konuyu çok iyi özetliyor: 'Anayasayı hukukçular yapacak diye bir kural yok. Anayasayı sizler yapacaksınız. Halk yapacak.'

Tam bu noktada bir başka zaafa dikkat etmek gerektiğini düşünüyorum; bütün bunları popülizme düşmeden yapabilmek! Her ne kadar 'sivillerin yaptığı en kötü anayasa bile, askerinin yaptığı en iyi anayasadan iyidir' mantığına katılsam da, sivillerin zihninde tortu bırakan askerî mantığın, vesayet rejiminin izlerinin de doğru sürülmesi gerektiğini düşünüyorum. Toplantıyı açan panelistlerin hemen hepsi aynı konu üzerinde durdular.

Özellikle hocamız Yücel Sayman'ın idam cezasının tekrar getirilmesine dair bir kadın dinleyicinin görüşüne şerh koyan itirazı oldukça ufuk açıcıydı.

Kendi bildiği dünya değerleriyle konuşurken 'idam cezası yeniden getirilsin, imam nikâhı herkes için mecburi kılınsın' cinsinden taleplerle gelen bir insanın düşüncelerini ifade etmesine sonuna kadar destek vermek demokratiğin bir şartı. Ama onun kendi doğrularını herkese dayatmasının önünde de bir koruyucu olarak sınırları belirgin bir toplumsal sözleşme, bir mutabakat zemini gerekli.

Yücel Sayman 'ölümü ceza olarak onayladığınızda, ödül olarak da onaylamış olursunuz' diyerek hukuk felsefesinin temel doğrularından birini hatırlatmış oldu.

Toplantılarda bazen esprili, bazen duygulandırıcı, öfkeli konuşmalar dinledik. Anadolu'da yeşermekte olan sivilleşmenin ipuçları vardı hepsinde. Yılların yabancılaştırıcı vesayet rejimi altında kendi değerlerine, kültürüne yabancılaşmış insanların politik bilinç açısından vardığı yer ise her şeye rağmen ümit verici.

Genç bir dinleyici, askerî alanlara dair önerisinde 'askerî alanlar düzenlense ekonomik olarak bile ülke rahat eder' dedikten sonra, naif bir biçimde 'tüm askerî alanlar şehirlerden, insan yerleşiminin olduğu yerlerden taşınıp, dağlara doğru gitsinler' dedi! Hepimizi güldüren bu yaklaşımın askere yerini gösteren, nerede duracağını bildiren, hayata gölge etme diyen tarafı aslında sivilleşmenin kendisi.

Kabullenmekte zorlananlara duyurulur; Anadolu sahiden sivilleşiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kadın

'Başörtülü aday yoksa, oy da yok' kampanyası hak ettiği tartışmayı yaratmışa benziyor. Başka türlü ifade edilse belki de kimsenin dikkatini çekmeyecek bir konu, pragmatik mantıktan hareketle dile getirilince en ilgisiz olanları bile kendine getirdi.

Kampanyanın sloganını bulan her kimse tebrik etmek gerekir. Her ne kadar kendi adıma bu türden pragmatik mantık yürütmelere prim vermesem de, özellikle muhafazakâr kesimin erkek egemen zihniyeti üzerinde yarattığı etki açısından oldukça işlevsel bulduğumu söylemem gerekiyor.

Artık gelenekten de dem vursalar, modernitenin zaaflarından da söz etseler çıkış bulmayacakları bir durumla karşı karşıyalar çünkü. Gelişim biçimine müdahale edemedikleri bir değişim talebi karşılarındaki. İçinde yaşadıkları kültür bir modernlik biçimi üretiyor ve bu yeni duruma uyum sağlayamayan muhafazakâr erkekler eskiden değil belki ama bu defa sahiden çağın dışına düşme tehlikesiyle karşı karşıyalar! Onlara, gerçekten demokrat olup olmadıklarını artık başkaları değil, kendi kadınları gösterecek. Zaten böyledir. Hemen her toplumun doğal değişim dinamiği ancak o cemaat içinden çıkan aykırı, uyumsuz seslerle mümkün olur. Canan Aritman istediği kadar Ali Bulaç'a modernlikten, kadın haklarından söz etsin ne yazar! Ama başörtülü bir yazarın ezber bozan yaklaşımı, muhafazakâr anlam dünyasını sarsabiliyor.

Kabul edin ya da etmeyin toplum olarak artık başka fazdayız. Türkiye hızla dönüşürken kimlik eksenli talepler kurdeleyi göğüsleyecek cevallikle öne fırlıyor. Kimlik taleplerini takip eden grup ise kadınlar. Siyasette kadınların temsili önemli bir talep olarak karşımıza çıkıyor. Farklı kesimlerin kültürel hassasiyetleri ile içerik kazanan bu talepler, 'özcü' bakmamamız gereken kadın konusunda çok daha net göze çarpıyor. Kadın temsili denildiğinde sadece kendi kadınlarını anlayan kesimlerin iddialarını demokrasi adına öne sürmeleri ise hâlâ geçerli bir tutum. Mağduriyetlerinden ve kamusal alanın dışına mutlak bir biçimde itilmelerinden dolayı başörtülü kadınları burada ayırarak özellikle seküler değerleri savunan bazı kadın gruplarının demokratlık algısında ciddi bir sorun olduğunu düşünüyorum.

Bu kesimin sözcülerine göre ne kadar çok kadın Meclis'te yer alırsa demokrasi o oranda gelişir. Hâlbuki tecrübeyle kanıtlanan bilgi, kadınların iktidarda söz sahibi olmasının sırf kadınlıklarından menkul bir demokratlık getirmediğidir. Hatırlayın Tansu Çiller Türkiye'nin ilk kadın başbakanı olarak, beyaz döpiyesine faili meçhullerin gölgesini düşüren, kadınlığın, anneliğin değerlerinden nasiplenmemiş bir muktedir olarak geçti şanlı demokrasi tarihimize.

Yine hatırlayın Condoleezza Rice, Amerikan işgal tarihinin en acımasız kararlarını veren bir şahin olarak 'savaş kraliçesi' adıyla taltif edilmişti.

Dersim'e bomba yağdıran Sabiha Gökçen'i unutmadan, günümüzün modern kadın ikonu Canan Aritman'a bakınca da aynı şeyi görüyorsunuz. Sarışın, beyaz döpiyesli Aritman'ın silah tutkusunu duymayan yoktur. Aritman, modern ve İzmirli olmanın şanıyla yetinmemiş olmalı ki silahın ona katacağı güce ihtiyaç duyuyor. Netice-i kelam, kendi başına kadınlığın demokratik bir öz barındırmadığı sır değil. Hal böyle olunca daha fazla kadının otoriter bir yönetimde yer almasını değil, demokratik mekanizmaları yerleşmiş bir siyasal sistemde kadınların doğru temsiliyi savunmak zorunlu hale geliyor. Demokrasiyi geliştirecek olan budur. Militer ruhlu, statükonun ateşli bekçisi olan kadınların kaplayacağı bir alanda, Aritman gibilerin kurşunlarına hedef olmadan bir demokrasi yürüyüşü gerçekleştirmek ancak böyle mümkün olur.

'Başörtülü kadın aday' konusuna da benzer bir mantıkla bakılabilir. Başörtüsü sadece kadınlığa vurgu yaptığı için değil, başörtülü kadınlar, toplumun çeşitliliğini temsilen, demokratik kültüre yapacakları katkı için

desteklenmeli.

Temsilde adaleti sonuna kadar savunan biri olarak şu ölçütü vazgeçilmez buluyorum: Meclis'e girecek kadınlar için öne sürülecek kıtas, anti-militarist tavır olmalı. Çünkü ancak şiddet politikalarını onaylamayan, statükoya mesafeli kadınlardan demokrasiyi öğrenebiliriz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Geçiş döneminin adayları

Bejan Matur 2011.04.13

Bir süredir değişik vesilelerle Anadolu'nun farklı şehirlerini dolaşıyorum.

Gittiğim toplantılarda gözüme çarpan ortalama bir tip var. Hani sosyolog olsam, 'Anadolu insanı tam da bu!' diyeceğim türden; genel hassasiyeti, gelecek perspektifi, siyaseten beklentisi ile bu ülke insanını yansıtan bir ortalama.

O insanlara bakıp Türkiye'deki mevcut siyaset üzerine düşündüğümde, insanımızın siyasetin önünde olduğunu görüyorum rahatlıkla.

Bu durumu sizler de fark etmişsinizdir. Sokağa çıkıp sınavın. Mahallenizdeki bakkalın, Meclis'teki çoğu vekilden daha ferasetli akıl yürütmeler yapabildiği bir ülke bizimki.

12 Haziran seçimlerinin, vatandaşın artık kendini dayatan feraseti ile siyasetin hantallığı ve ezberleri arasında açılan fay hattında gerçekleşeceğini tahmin etmek zor değil. Dün açıklanan listeler bu tahminin doğruluğunu kanıtladı. Yani Türkiye'de tabandan gelen sivilleşme, demokratikleşme arzusu siyasetin mevcut mekanizmalarının çok ilerisinde.

Tabanda biriken eğilimlerle, mevcut siyasi mekanizmaların makası açılmışken, yeni anayasayı yapacak Meclis'ten ümitli olmak çok mümkün görünmüyor.

Bu durumda adı açıklanan adayların 'bizleri şaşırtacak' performanslarını beklemekten başka elimizden bir şey gelmiyor. Bekleyip göreceğiz. Yeni Meclis şapkasından tavşan çıkarır belki!

O nedenle adaylardan yola çıkıp geleceğe dönük bir projeksiyon yapmak pek anlamlı değil. Durum iç açıcı görünmüyor çünkü AKP'nin geçmişten daha renksiz garantili listesi. BDP'nin akıllıca görünen pragmatik listesi. Ve CHP'nin yeni görünen ama kendi içinde çelişkili listesi.

Bu aday ortalamasında; AKP kendi statükosunun devamından yana, BDP kendisi açısından son derece iyi sonuç verecek pragmatik bir mantıkla hareket ediyor. MHP bildiğiniz siyasetine bir Balyoz davası sanığını ekleyerek daha da geriye düşüyor. Bir önceki seçimde bürokratlar arasında yakaladığı rüzgârı bile kaybetmişe benziyor!

CHP deseniz, Deniz Baykal yanlısı isimleri tasfiye ederek puan kazansa bile, yenilikçi çok az adayla karşımızda. Ayrıca Alevi oylarına yaslanan CHP'nin tek Alevi adayla yetinmesi de anlaşılır gibi değil. Düşünün Türk Aleviler bir yana, sayıları 2,5- 3 milyon civarında olan Kürt Alevi'nin oyunu tulum halde alan CHP bile daha fazlasını

yapmak zorunda hissetmiyor kendini. Yaklaşık bir buçuk milyon oyun karşılığı tek vekil! Temsilde adalet böyle olur işte!

AKP'de ise daha vahim bir tablo söz konusu. Alevi açılımından kalan tek adayını da Meclis'in dışına itmiş bir parti olarak, ümit verici bir manzara sunmuyor. Herhalde yeni dönemde Alevi açılımını Alevi aday olmadan devam ettirmek daha doğru diye düşündüler. Dönemin ruhuna daha uygundur belki!

Türkiye'nin en azından bu seçim döneminde ıskalamaması gereken ağır sorunları var. Beklentilerin gövdesini kimliğe dair talepler oluşturuyor. Çoğu etnik ve inanç temelli sorun çözüm bekliyor. Böyle bakınca Kürtleri ve Alevileri siyasetinden dışlayan bir AKP'nin açılımlarını kiminle devam ettireceği sahiden merak konusu. Yenilediği vekil adayları içinde Galip Ensarioğlu, Cevdet Yılmaz, Gülşen Orhan gibi kamuoyunun yakından bildiği isimler dışında Kürt açılımı gibi iddialı bir süreci hangi ekiple yürütmeyi düşünüyor acaba Başbakan?

Bu verilerle bakıldığında önümüzdeki seçimlerde halk geleceğin Türkiye'sini değil, geçiş hükümetini oylayacağı benziyor. Yapılacak seçim bir geçiş seçimi olacak sanki.

Çünkü geleceğin Türkiye'sinde iktidar profili çok daha merkezde, demokratikleşmeyi içine sindirmiş, ayrımcı yaklaşımdan uzak insanlardan oluşacak. Tabandan gelen eğilimin biçim verdiği yeni siyasî kültür yeni siyasî mekanizmaları oluşturacak ve asıl önemlisi, kendi içine kapalı, başkasına güvenmeyen, 'bizden olsun da çamurdan olsun' mantığıyla menzile varılmayacağını bize bu yeni siyaset öğretecek. Toplumda var olan sözünü ettiğim duyarlılık ve beklenti hâlihazırda bile siyaseti buna zorluyor çünkü.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İnşaatlarımız ve demokrasi

Bejan Matur 2011.04.20

Bizim inşaatlarımız nasılsa demokrasimiz de öyle!

Bir yanda çelik konstrüksiyon dünya standardında şık binalar. Cam vitrinlerin göğe uzandığı ultra modern şehir silüetleri, diğer yanda gecekondular, Laz müteahhit binaları...

Hepsinin yan yana var olmasını heyecan verici bulanlar olabilir; bir sanatçı gözüyle baktığınızda bütün o kaos imkânı ve yaratıcılığa açık. Ama standart ihtiyacı duyanlar için aynı haz geçerli değil. Baktığınız sokaklar, gördüğünüz eklentiler bünye bozacak kadar hastalık habercisi olabilir. Tam 'ne güzel geliyoruz işte!' diyecek oluyorsunuz, hurra alışkanlıklarında ısrar eden bir müteahhit çıkıp, çimento çalmayı, malzemeden eksiltmeyi, demir kullanmadan sütun dikmeyi marifet sanıyor. Punduna getirip diktiği bina ile hayatınıza görünür bir kalitesizlik katıyor. Manzaranızı, göz zevkinizi bozuyor...

Yüksek Seçim Kurulu'nun (YSK) dün açıklanan veto kararının da kurnaz müteahhidin alışkanlığından farkı yok pek; çürük binalarda oturmamızı isteyen, her an başımıza yıkılacak mekânlara razı olmamızı öneren kurnaz müteahhide benziyor YSK. Henüz ses vermeye başlayan demokrasinin çanına ot tikiyor. Hepimizi en başa dönmeye zorluyor; demokrasinin alfabesine, seçimin anlamına, temsilin önemine.

Tabii belli ki YSK, en başa dönüldüğünde kim kârlı, kim zararlı hesap edemiyor. YSK'nın son kararı karşısında, en uzak duranların bile hak vermek zorunda kaldığı bir demokrasi şampiyonu BDP.

Şöyle bir düşünün; seçim barajı ve görünmeyen bin bir badireyle muhatap olan bir partisiniz. Bütün zorlukları aşip Meclis'te olmanın önemine inanıyorsunuz. Uzattığınız eli tutacak bir Allah'ın kulu olmadığı gibi, bir kurum da yok! Yasaklar ve yargılamalar dışında devletle muhataplığınız neredeyse sıfır.

Böyle bakınca Kürtler adına siyaset yapanların Türkiye demokrasisine yaptığı katkıyı misliyle teslim etmek gerekiyor.

Yüksek Seçim Kurulu bildiklerimizi sıfırlayıp baştan başlamamız istiyor madem, bunu bahane edip gerçeğe bakalım o halde; Türkiye demokrasisinin dinamiklerini samimiyetle değerlendirelim; Türkiye'de bugüne kadar sistemin en büyük muhalifleri muhafazakârlar ve Kürtlerdi. Ama görünen o ki, muhafazakârlar artık geçmişte olduğu kadar statükoyu sarsan bir tavırla var olmuyorlar siyasette. Önümüzdeki dönemde merkezle uyumun getireceği konforu süreceklerinin işaretleri hiç az değil.

Türkiye demokrasisi, dinamiklerinin daha açıklıkla yapılandığı bir dönemden geçiyor. Muhafazakârların geride kaldığı bu koşuda artık ipi göğüslemeyi Kürtler üstleniyor. Alevilerin de bu yarışa katılma ihtimali yok değil. Geçmişin aksine statükodan uzaklaşacaklarının işaretleri var. Aleviler önümüzdeki dönemin bir aktörü olma yolunda, CHP'den ayrışmanın, CHP'yi dönüştürmenin yollarını arıyor. Çünkü başta Kürt Aleviler olmak üzere statükoyla eklemlenmenin kendilerine bir avantaj getirmediğini fark ettiler. Bu saikle yeniden pozisyon belirliyorlar.

Kürtlere gelince, demokrasi koşusunda açık ara önde gittiklerini kabul etmekten öte, mücadelelerine saygı duymak gerekiyor. Kıyıya itilenlerin iktidarı talep etme biçimi siz istemeseniz de mecrasını buluyor. Üstelik daha yoğun bir arayış ve arzuyla. Bugün sistemin dışına itilen, bürokrasi ile yoluna engel koyulmaya çalışanların yarın daha da güçlenerek gelmeleri ihtimalden öte bir kesinlik. Bentlerle engellenen suyun birikmesi gibi akacağı mecrayı kolluyor. Hal buyken, YSK veto kararına bahane kıldığı tozlu arşivlerden başını kaldırıp, biraz fizik bilgisi edinse, suyun termodinamiğine baksa mesela, memleketin geleceği için daha hayırlı olmaz mı sizce de!

Her şeye rağmen Meclis'te olmanın önemine inanan ve sistem onları kapı dışarı etse de, sistemin içinden söz söylemeye çalışan bir parti olarak BDP'yi sahiplenmek her demokratım diyenin boynunun borcu.

Türkiye, demokrasi koşusunda yorulan insanlar ülkesi ise eğer, o koşuyu sürdürmek isteyen birilerinin varlığını takdir etmek gerekiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tutulma

Bejan Matur 2011.04.22

Osman Baydemir yıllar önce 'duygusal bir kopuştan' söz etmişti. Kürtlerin bir kısmının giderek Türkiye sisteminin içinde kendilerine yer bulamadıklarını ve ayrıştıklarını.

O dönemde bu sözleri şaşkınlık ve öfkeyle karşılanmıştı. Kastettiği kopuşu reddedenler gerçeği duymak istemiyordu. Medyada yapılan tartışmayı ve Baydemir hakkında o sözlerden dolayı açılan davayı hatırlıyorum.

Aradan zaman geçti. Belki altı ya da yedi yıl. Şimdi o sözlerin sonuçlarını hissettiren bir sokak var artık. Güneydoğu'nun pek çok yerinde, Kürt göçü alan şehirlerin varoşlarında görür olan bir sokak. İstanbul'un bilinen meydanlarında seslerini duyurmaya çalışıyorlar. Medya ve devletin refleksleri ise bütün bu olanlar karşısında tutulmuş durumda. Belli ki artık ezberler yetmiyor. Polis bildiği usullere sığınsa da ortaya dökülen gerçeğin saklanır yanı yok. 'Kral çıplak' diyor yaşananlar.

Habur dönüşünü bir yol kazasına çeviren medya yine şiddetten medet umarak kurgular yapsa da, gerçek başka türlü bir anlamayı ve sunumu dayatıyor. Medya dahil değişime direnen kurumlar karşılarında o amansız sokağın ezber bozuculuğunu buluyor.

Aslında olanı en iyi, dün Bismil'deki gösteride hayatını kaybeden göstericinin cenaze töreninde açılan pankart anlatıyor; artık ölümden ve öldürmekten bu kadar açık söz eden bir dille karşı karşıyayız. Her şeyin adının konduğu, gerçeğin açıklıkla yaşandığı bir zaman. 'Öldürerek yok edemeyeceksiniz. Ölerək yok olmayacağız' diyor açılan pankartlar. Kaybedecek bir şeyi olmayanların kullandıkları dille.

Kaybedecek bir şeyi olmayanların gücünün yıkıcılığını tasavvur etmek en amansız rejimler için bile mümkün artık. O gücün karşısında ne yargı, ne polis ne de 'yönlendirmenin şahı' medya etkili artık. İflas eden bir sistemin, işlemeyen bir devlet otoritesinin çatırdaması duyuluyor şu an. Vatandaş polis kurşunuyla vurulurken konuşmayan bir Başbakan, soruşturma başlatsa da ortalarda görünmeyen bir İçişleri Bakanı...

Hal buyken bizi bir arada tutacak yeni zihniyetin nasıl yapılanacağı büyük bir soru olarak duruyor. Bölgede giderek görünür hale gelen kopuşu onaracak yeni bir siyasetin nasıl inşa edileceği sorusu keza.

Türkiye'nin Başbakanı üç gündür suskun. Belli ki seçim öncesi dengeleri kolluyor. Bana kalırsa Başbakan'ın yapacağı hiçbir hesap şu gün çıkıp vatandaşını sahiplenen bir söz etmesinden daha değerli değil. Önümüzdeki on yılları hedefleyen, devlet başkanlığı hayalleri kuran bir liderin ülkesinde sorunlu, sorunsuz bütün vatandaşları kucaklayan bir dille var olamaması nereden bakılsa hazin. Hadi yaşayanları geçtik, ölenleri sahiplenmeyen bir başbakanın geleceği kucaklaması ne kadar mümkün?

Allah'tan bütün bu yaşananlardan karamsar olmamak için de sebepler var; çünkü yaşanan her krizle, Kürtler adına siyaset yapanlar merkeze biraz daha yaklaşıyorlar. Normalde merkez kamuoyunda sözlerine kimsenin kulak vermediği BDP yöneticileri böylesi kriz anlarında herkesin dikkat kesildiği politik birer figüre dönüşüyorlar. Aynı dikkat BDP'li vekillerin merkez kamuoyunda kendilerini ifade etmelerinin önünü açıyor. Merkezde kabul görmelerinin, temsilcisi oldukları kitle üzerinde etkili olmalarını sağlaması ise kaçınılmaz.

Yaşanan krizden çıkan bir başka imkan, Türkiye'nin değişimine direnen, YSK, yargı ve kolluk kuvvetleri gibi yasakçı ve demode kurumların değişime zorlaması. Sistemin adı demokratik olsa da 'bildiğimi okurum' diyen kurumların, ülkeye verdiği zarar daha net görülüyor çünkü. TSK aynı zihniyetle darbe planlarına giderken, YSK siyasetin realitesini reddedip siyasal kriz oluşturuyor. Siyasetin demokratik ve meşru yöntemlerle inşası, yasaklarla imkansız hale getirildiğinde ise şiddet doğallıkla politik bir enstrümana dönüşüyor.

Türkiye'de halkın takdiri hâlâ birinci öncelik olamadığına göre, demokrasi yürüyüşümüzde daha çok oyalanacağız. Makyajı tazelenen kurumlara eski zihniyetle yerleşen bürokratlar tarafından yönetilmek ise kabul edin ki eskisinden daha can sıkıcı! b.matur@zaman.com.tr

Duble özgürlük!

Bejan Matur 2011.04.29

Başbakan Erdoğan'ın 'duble yol' tutkusu biliniyor. Yönetime geldiği ilk günden itibaren nasıl bir hassasiyet ve özenle yol yapımına önem verdiği ortada.

Bu hassasiyetinin hız kesmediği, iktidarının sekizinci yılında yaptığı açılışlardan da anlaşılıyor. Gittiği en ücra Anadolu kentinde bir bulvar açılışı, ülkenin kıyısında kalmış kasabaları merkeze taşıma gururu sıklıkla medyaya taşınıyor. Açılış konuşmalarındaki ses tonu, ülkeyi imardan duyduğu gururu yansıtmıyor sadece, Başbakan'ın kendisi hakkında da fikir veriyor. İcraat hükümeti olmaya verdiği önem belki de onu en iyi tanımlayan şey.

Hiç kuşkusuz Türkiye Cumhuriyeti'nin gördüğü en icraatçı başbakanlardan biri Erdoğan. Her şeyi yeniden yapmakta, eskiyi hızla dönüştürmekte gözle görünür bir cevvalliği var. Dün açıklanan 'çılgın proje' ile daha da görünür olan bu özelliği Başbakan'ı diğer yöneticilerden belirgin biçimde ayırıyor. Rakipleri bir derenin ıslahını bile düşünemezken, Erdoğan dünyanın hayret ettiği 'Kanal İstanbul' projesini açıkladı. Amacı coğrafyaya, denizin kaderine meydan okumak. İnsan iradesi ve gücüyle. Başbakan'ın bu niyetine bakınca insan mütebedeyin bir mahzun insandan çok, pozitivist ilerlemeye inanan bir birey görüyor. Onu eleştirenlerin kastettiği muhafazakârlıktan en azından icraatında iz yok.

Başbakan'ın yapmak istediğinin Türkiye'yi güçlü bir ülke haline getirmek olduğu tahmin edilebilir. Zihnindeki güç ve saygınlık kavramlarının dekorunu yaratmaya çalışıyor belki de. Atalarının bıraktığı mirasa sahip çıkarak onu geliştirmeyi hedefliyor. Bunlarda bir sorun yok. Bir ülkeyi yönetiyorsanız o ülkeyi yaratıcılık alanınız, lego parkınız olarak görebilirsiniz. İstedığınız hayali kurmayı Allah size lütfetmekle kalmayıp imkân da vermişse keyfinize diyecek yok. Hayallerinin ufkunu zorlayan insandan daha şanslı kim olabilir? Gelgelelim ki, kurduğu hayal hepimizi ilgilendirse bile, o hayalin gerçekleşmesinin dahi yetmediği, yetemediği bir ülkede yaşıyoruz. İktidarın unuttuğu çok yakıcı gerçekler var çünkü.

Evet, Türkiye'nin 2000'li yıllara kadar modernleşmesi de, demokratikleşmesi de sorunluydu. Bugün modernleşme hızı azami seviyelerde, şehirler birer şantiyeye dönmüş durumda. Kamu kurum ve kuruluşları mekânsal yenilenme hızında olmasa da radikal bir zihniyet dönüşümü ile karşı karşıya. Sosyal güvenlikten eğitim politikalarına, sağlık sisteminden altyapı hizmetlerine, toplumu doğrudan ilgilendiren sektörler hızla değişiyor. Peki ya demokratikleşme hızı?

Türkiye yarım yamalak bir modernleşme ve demokratikleşme serüveninden, hızla ilerleyen bir modernleşme ama iki ileri bir geri seyreden demokratikleşme serüvenine evrildi. O halde soru şu: Karnı doyan, yolu yapılan, okulu son teknoloji ile donatılan bir toplumun, hak ve hürriyetlerin artırılması ile ilgili talepleri ne olacak? Mesela duble yolunda sorun olmayan Batman'da, yani Güneydoğu'nun en modern, en gelişmiş yeni kentinde yaşanan toplumsal çatışmayı, kimlik krizini, dinî talepleri, kadın sorununu ne yapacağız? Gerçek şu ki, Türkiye'nin modernleşmesi, refah seviyesinin yükselmesi hızlı müdahalelerle yoluna girerken, aynı anda ve daha şiddetli hissedilen 'özgürlükler sorunu' orta yerde duruyor. Özgürlükler sadece hayat standardıyla ölçülseydi Başbakan'ın işi kolay olurdu. Bunun sağlamasını yapmak için, dünyanın yaşama standardı en yüksek ülkelerinden olan Suudi Arabistan'a bakmak yeterli. Yakaladığı standartla bir 'demokrasi vahası' olmadığına göre!

Türkiye büyük bir değişim arzusu içinde şu an. Ancak ülkenin bütün enerjisini yatırıma sunmanın alternatif maliyeti çok yüksek. Siyasî iktidarı bir teknokratlar grubu olarak algıyorsanız, hak ve özgürlüklerin genişletilmesini, vesayet rejiminin tasfiyesini ve yeni anayasa arayışınızı ihmal edersiniz. Kürtlerin, Alevilerin,

dindarların, gayrimüslimlerin ve farklı toplumsal kesimlerin beklentisi, zenginleşen bir Türkiye'ye eşlik eden demokratik bir Türkiye'dir.

Çünkü doğru ve adil zenginleşmenin yolu, gerçek demokratikleşmeden geçiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Meydanın anlamı

Bejan Matur 2011.05.04

Meydan, bir temsil alanıdır. Görünürlüğün, sistemin nabzını duymanın alanı. Ortak ruhun inşa edildiği, ortak tarihin görünürlük kazandığı sembollerin alanıdır meydanlar.

Kalabalıkların orada toplanmakla hissettiği 'biz olmak duygusu' ihtiyaç duyulan tekliğin, tevhidin bir yansıması gibidir. Orada bir olmanın gücü, zafer ve özgürlükle taçlanır. Büyük bir gövde olarak yansıyan aynılığın verdiği güven, aynı ülkünün neferi olmanın verdiği konfor duyguları görünür kılar.

Büyük zaferlerin, diktatörlerin kutsandığı törenlerin yapıldığı alanları hatırlayın; Çin'den başlayıp Latin Amerika'ya uzanan coğrafyada, Mao'nun, Hitler'in, Stalin'in, Peron'un konuştuğu meydanların dili yeni mitolojilerin, 'muhayyel biz'in inşa umudunun dilidir.

1 Mayıs'ta Taksim Meydanı da tüm sembolleri ve çağrışımlarıyla geleceğin Türkiye'sini haber veriyordu. Taksim'de toplanan kalabalığa bakmak, sosyal bir laboratuvara bakmak gibiydi. Merkez-çevre kavramlarını yeniden düşünmeye zorlayan o meydanın da tarihteki örnekleri gibi hatırlattığı ortak bir anlam var. Gelecekteki Türkiye'nin habercisi olan gösterge ve sembollerin yan yana duruşundan doğan bir anlam bu.

Tüm renklerin temsil edildiği, sistemin dışına itilenlerin yer bulabildiği bir özgürlük alanı...

Çünkü meydan, her durumda merkezin değerlerini barındırır. Meydanın dışına itilenlerin biriktirdiği öfke ise oraya ait olamamaktan beslenen bir öfkedir. Tarihte de öyleydi. Sunak ve mabetlere yüklenen anlam zamanla agora'ya yüklendi. Agoraya girebilmenin şartı temiz ve lekesiz olmaktı. Sistemin tarif ettiği temizlik ve değere sahip değilseniz agoraya giremiyordunuz. Katiller mesela agoraya alınmıyordu.

Taksim Meydanı'nda ise bu yıl bambaşka bir tarih yaşandı. Türkiye'nin demokrasi yolculuğunu tüm dinamikleri ile yansıtan bir kalabalık vardı orada. Klasik sol sembollerden bugünün ikonlarına tüm farklılıklar bir aradaydı. İşçi sınıfının pazulu, çekiçli bayraklarının yanı sıra mor, turkuaz ve gökkuşağını bayrak yapan topluluklar yürüdü.

Bastırılmış kimlikler, rejimin dışladığı kesimler 1 Mayıs günü hep beraber merkeze doğru yürüdüler. Bir tür fetih alanı gibi gördükleri meydanın anlamını hatırlatarak. Çünkü her meydanın olduğu gibi Taksim Meydanı'nın da bir hafızası var. O hafızayı uyandıran, hatırlatan jestler ise kaçınılmaz olarak geçmişten yeniden okumayı, geçmişle yüzleşmeyi getiriyor. En nihayetinde kıyıya itilmiş olanların merkeze yaklaşması, merkezde kendine yer bulmasıydı o günün anlamı. Çünkü ancak orada kendine yer bulmakla merkeze ait hissedip, kin duymamayı öğreniyorlar.

Taksim Meydanı'nda göze çarpan en belirgin şey, hiç kuşkusuz polislerin yokluğu. Plastik kelepçelerle bağlanan bariyerlerin sağladığı asayiş, kurşun, cop ve gaz olmadan da 'asayişin' mümkün olabildiğini kanıtladı.

Ama bana kalırsa asıl çarpıcı kare, askerlerin durduğu yerd. Taksim Meydanı'ndan ayrılıp Teşvikiye'ye doğru yürürken tesadüfen gördüğüm manzara, askerin kendini hâlâ rejimin bekçisi gördüğünün kanıtı gibiydi. Askerler her ne kadar bir tür mahcubiyetle Harbiye açık hava tiyatrosunun içindeki merdivenlerde konser izler gibi bekletilse de orada bulunmaları bile anakronikti.

Bir an düşündüm, laleler ve gülibrişim çiçekleri arasında soluk alıp veren İstanbul'da polis bile çekilmesi gereken yeri öğrenirken asker, merkezde olmaktan ısrarla vazgeçmiyordu.

Geçenlerde katıldığım bir toplantıda dinleyicilerden biri 'askerî alanların şehir içinde ne işi var, dağlara doğru gitsinler' diyordu.

Asker hayatımızdan çekilmeli evet. Ama sadece dağlara doğru değil! Tüm demokratik ülkelerde olduğu üzere ülkesinin dış güvenliğini dert edinmeli... Çünkü ancak askerın sınırlara doğru çekilmesi, polisin görünmemesi başarıldığında merkez ve çevre tanımı yerli yerine oturur ve çevredeki basınç azalır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye kadınlarını ne zaman koruyacak?

Bejan Matur 2011.05.06

Dün bir rapor açıklandı. Başlığı: 'Türkiye kadınlarını koruyamıyor.' Raporu hazırlayan, dışarıdan bir göz. Avrupa'dan Türkiye'ye bakarak kadınların sorunlarını değerlendiriyor. Rapor, Türkiye'yi kadınlarını korumamakla itham ediyor. Kadınları her türlü şiddete maruz kalan bir ülke Türkiye. Peki, sahiden böyle mi?

Diğer pek çok konuda olduğu gibi, Avrupa yine yukarıdan ve bir tür 'ağabey' pozisyonuyla mı bakıyor? Açıkçası kadınlar söz konusu olduğunda Avrupa'nın bakışı bana özenli bile geldi. Türkiye çok daha sert eleştirileri hak ediyor çünkü. Kadınlarını bu kadar korumasız bırakan bir ülkenin daha ağır sıfatlarla değerlendirilmesi gerekirdi. Geçtiğimiz yıl, 'kadınlarını öldüren devlet' başlığıyla bir yazı yazmıştım. Yazıya aldığım tepkileri hatırlıyorum. Özellikle erkek okurlardan protesto mektupları almıştım. Ne demek istiyordum, devletin kadın öldürmesi ne demekti? Anlatmamı istiyorlardı.

Söylemeye çalıştığım şeydi: Türkiye'de kadınlar sadece geleneğin değil, modern yasaların korumasından da mahrumlar. Türkiye toplumu dönüşürken yaşadığı hızlı modernleşmede kadınları fazlasıyla korumasız bıraktı. Medeni Kanun'dan ceza yasalarına, korumayı öngören hiçbir düzenleme kadını, şiddetine maruz kaldığı erkek karşısında emniyetli kılamadı. Evde şiddet gören kadın için, sığındığı karakoldan başlayarak sokak dahil hiçbir yer güvenli değildi. Kadını hedef seçen şiddetin dayanağı kâh gelenekseldi, kâh içgüdüsel. Geleneğin olumsuzluğunu bertaraf etsek bile toplum olarak içgüdülerin suçla sonuçlanmasını sağlayacak korumayı sağlayamamıştık.

Buna sebep olan dinamikleri ise ufuk açıcı analizi ile Prof. Nilüfer Göle'den dinledim. Henüz başladığım İnsan Atlası adlı televizyon programında Prof. Göle, "Türkiye'de kadınlar modernleşirken erkeklerin bu konudaki zihniyeti dönüşmedi." diyordu. Bunu Türkiye'deki feminist hareketin bir eksikliği olarak değil, bir tespit olarak

söylüyordu. 'Hâlbuki Avrupa'da, toplumun modernleşmesi kadın ve erkeğin eşit dönüşümü ile olmuştu.' Göle, haklı olarak şu soruyu soruyor: 'Koruma sadece yasalardan mı beklenmeli? Ya şiddet uygulayan erkeklerin zihniyeti?' Toplumun diğer yarısını oluşturan erkeklerin zihnindeki dönüşümü başaramayışımız sorundu asıl. Kadının özne oluşunu kabullenmeyen, gelenek yahut kişisel değerlerden aldığı güçle şiddet uygulamayı hak gören erkeğin durumu hakkında toplum olarak samimi bir itirafta bulunmamız gerekiyor. Sorunun yüzleşmemiz gereken bir yanı da bu.

Kemalist ideolojinin vitrine koyup tepeden haklarla donattığı kadın uzun yıllar saygın ve iftihar edilen bir özne olarak tarif edilmişti evet. Ama günümüzde gurur duyulan 'Cumhuriyet kadını' tanımları geçerli değil artık. Bugünün Türkiye'sinde kadın, geleneksel kozasından çıkıp sokağa adım attığı andan itibaren sınırı olmayan bir şiddet ve örselenmenin hedefi haline gelebiliyor. Şiddete maruz kalan kadını daha güvenli hissettirecek araçlardan ise hâlâ yoksunuz. Hemen her gün basına yansıyan kadın cinayeti haberleri bu sebeple azalmıyor. Türkiye'de hiç de zayıf sayılmayacak kadınların hak mücadelesinin başarıya ulaşamamasının sebebi, Göle'nin söylediği gibi, eşzamanlı olarak erkeklerin bilincinin dönüşmemesi olabilir.

Kadın temsil oranının hâlâ bu kadar düşük olduğu bir parlamentoda yapılan modern yasaların kadınları korumasını beklemiyoruz elbet. Bırakın parlamentoyu, bürokraside bile kadın sayısının hâlâ bu kadar sınırlı olduğu bir ülkede kadınları koruyacak bir limanın sağlanamamış olması, kadınlara tek bir önerme sunuyor; çıktığınız evlere geri dönün. Sokak sizin için güvenli değil. Durum hiç iç açıcı olmayabilir ama şu da bir gerçek; bir kez tadılmakla yaşanan özgürlük hissi geri dönüşü olmayan bir kapı aralıyor kadınlara. Kadınlar birer özne olarak, eşit birer yurttaş olarak yaşamayı, anne olmayı, üretmeyi her zamankinden daha fazla bir tutkuyla istiyorlar. Bu konuda erkeklerden beklentileri ise geçmişe oranla çok daha az. Göle'nin sözünü ettiği zihinsel dönüşümü de sanıyorum o güç yaratacak. Kadınların gücünü gören bir toplumun, o güce yaşama hakkı tanınması kaçınılmaz çünkü.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mülteciler

Bejan Matur 2011.05.11

Derme çatma teknelere binip insanlığa güvenerek yola çıkanların hikâyesini okuyoruz iki gündür. İngiliz Guardian Gazetesi; 61 mültecinin İtalya açıklarında ölüme terk edildiğini duyurdu. Ölenler arasında çocuk mülteciler de var. Artık birer ölü olan bebek mülteciler.

Tüm dünyanın ibretle izlediği olayın büyük muhatabı NATO. Akdeniz'de demirli bulunan NATO savaş gemileri Libyalı mültecilerin yardım çağrısını görmezden gelmiş. İtalyan sahil güvenliğinin duyarsızlığı ise yeni değil.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) sözcüsü Laura Boldrini, "Akdeniz, vahşi Batı haline gelemez. Denizde mahsur kalan insanları kurtarmayanlar cezasız kalmamalı." diyor.

İyi niyet ve duyarlılıkla söylenen bu sözler bile durumu kurtarmaya yetmiyor ne yazık ki. Akdeniz çoktan vahşi Batı'yı geçti çünkü.

Dünya uzun zamandır 'mültecilerin ölüm denizi' haline gelen Akdeniz'deki trajediyi izliyor. Kendi ülkesinden ayrıldıktan sonra karaya çıkamayan mültecilerin dramı, bu son olayda utanç boyutuna vardığı için belki de

görmezden gelinmiyor. Papa, 16. Benedict'in üç yüz bin kişiye hitaben söyledikleri de bu ayan olma haliyle ilgili. Papa, İtalyanlardan evlerini mültecilere açmalarını istemiş. Yerleşik olanların, evsizleri dert ettiği bir dünyayı ve insanlığı hatırlatarak. Ama ne Avrupa bu çağrının yanıt bulacağı güvenli bir liman artık ne de insanlıktan anladığımız aynı şey. Yaşlı kıta şu an binlerce mültecinin hayatını kaybettiği, binlercesinin evsiz barksız oradan oraya savrulduğu büyük bir trajedinin sahnesi neredeyse.

Tabii mülteciliği bu kadar trajik hale getiren sadece politik, kültürel tercihler değil. Mültecilerin yerleşik olanlara hatırlattığı yersizlik duygusunun irdelenmesi gerekiyor belki de. Bize dünyadaki yersizliğimizi hatırlatan, gelgeç varlığımız hakkında somut bir görüntü oluşturan mültecilerin görünmez kapılar, çitler arkasında kalması yahut denizde boğulması vicdanımızın aşınmasından daha tercih edilir hale gelebildiğine göre.Yersizlik duygusunun kolay taşınamaz oluşu insanlığı bu kadar kör ve sağır kılıyor belki de. Bırakın kendi küçük konforunu paylaşmak istemeyenleri, sorumlu pozisyonda olanlar bile duyarsız kalabiliyor çünkü.

Bu son olayda yaşanan sorumsuzluk insanlığın iflasına işaret ediyor. 16 gün boyunca açık sularda sürüklenen ölüm gemisinin yardım ığılığını duymayan karanın sadece vicdanı değil, geleceği de kararmış sayılır. Denizde ölüme terk edilenlerin ığılığını duymayan NATO'nun kurtarmak istediği insanlığı yeniden tarif etmesindefayda var. En azından kendi evrensel iddiaları için! Toplam 72 mülteçiden sadece 11'inin sağ kurtulduğu olayı yaşayanlar şunu aktarıyor: "Her sabah uyandığımızda daha fazla kişinin öldüğünü görüyorduk. Cesetleri 24 saat bekletip denize atıyorduk. Son günlerde ise kendimizde değildik. İnsanlar ya dua ediyor, ya ağlıyor ya da son nefesini veriyordu."

'Suda ölümden kork' diyen şaire aldırmayan mültecilerin bir gelecek umuduyla sığındığı Avrupa, kapattığı kapılar ile insanlığı kusuyor şu an.Ama ne yazık ki insanlığı kusan sadece Avrupa değil. Beyaz dünyanın kurtulmak istediği siyahları toprağa bile kabul etmediği bir trajedi tarihin akışı.

Belki de suçun büyüklüğünden ancak denizin kuşatıcılığı sayesinde kurtulunabiliyor. Said Nursi'yi Akdeniz'in miracına bırakan zihniyetin benzeri yurtsuz mültecileri karadan denizin kucağına itiyor. Ama bilmiyor ki denizin kucağı her zaman rahmet taşır. Karadan kovulanlar, denizde Allah'a kavuşur. 'Suda ölümden kork' diyen şairin yerine, suda ölenleri şehit kabul eden kutsal bilgiye sığınalım biz yine.

Kuşkusuz bir dağ başında

Başlıyor hikâyemiz

Bir köy

Ve sonsuz gökyüzüyle

Belki de bu dostluk

Gökyüzü ile bu akrabalık

Götürüyor bizi maviye

Mavi

Suların

Ya da

Göğün olmuş

Ne fark eder

İçinde var olmaya değer

Tek şey ölüm

Ölüyüz işte!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürt sorununun abece'si (1)

Bejan Matur 2011.05.18

Karmaşık bir soruna basit bir okuma denemesi...

Şehir Üniversitesi'nde bir konferansa davetliydim. Konu Kürt sorunuydu. 'Dağın Ardına Bakmak' kitabı vesilesiyle çözüm konuşuldu. Dilim döndüğünce düşüncelerimi aktardım. Kürt sorununun kaynağı, tarihsel kökleri, bugün geldiği yer üzerine değerlendirmeler yapıldı.

Mir'lik sisteminden, Mahmur kampına uzanan konuşma, konferansta bulunan akademisyenlerin de sorularıyla samimi bir hal aldı. Söylenenler ne kadar acı olursa olsun dinlemeye, sükûnetle anlamaya gayret etti herkes.

Toplantının bitiminde 'zarif' giyimli bir hanım, bana doğru gelerek 'Söylediklerimi lütfen yanlış anlamayın. Sizi sevdim ama neden kendinizi ayırıyorsunuz, neden kendinize ısrarla Kürt diyorsunuz, bu bana acı veriyor, sizi kendimden ayrı görmüyorum ki ben.' dedi. Kadının sözlerindeki samimiyet, Kürt olduğumu ifade edişimden duyduğu acı ne yazık ki gerçektir. Kendimi Kürt olarak tanımlamam ona acı veriyordu.

O günkü konuşma hâlâ zihnimi meşgul ediyor. Kürt sorununun tırmandığı, olumsuz duyguların görünür hal aldığı zamanlarda o kadının yüz ifadesini hatırlıyorum.

İşin siyasi argümanlara konu olan tarafı bir yana, 'Kürt sorununa muhatap kesimlerin psikolojik bariyeri nedir?' sorusuna verilecek esaslı bir cevap gibiydi söyledikleri.

Kabul edin ya da etmeyin Kürt sorunu artık, hepimizin yapmaya hevesli olduğu sofistike yorumlardan daha basit tarif edilebilecek bir psikoloji sorunu. Siyaseten atılan adımlara rağmen, Kürtlerin kendilerini 'özne' olarak tarif etme ihtiyacı ve bu özne oluşa onay vermeyen duygusal ezberler Kürt sorununun geldiği yeni aşamayı ve muhataplarını yansıtıyor.

Gayet medeni bir ortamda dinlediği bir insanın kendini tarif edişine, durduğu yerden bakarak, 'Neden kendine Kürt diyorsun, bu bana acı veriyor' diyen psikoloji, herhalde meselenin gizli düğümünü oluşturuyor. Kürtlerin kendilerini özne olarak tarif etmelerinin önündeki engellerin en dipte olanı bu üzüntü olsa gerek.

Seksen yıl boyunca bize anlatılan tarihin, gerçekliğin; gerçek olmadığını, kurgunun yenilenmesi gerektiğini talep etmek bir yana, dillendirmek bile toplumdaki bir kesime üzüntü verdiğine göre.

O gün, o kadının acı çektiğine sahiden inandım. Yüzüne yansıyan gölgenin şahidiyim. Fakat neden acı çektiği üzerine hiç düşünmemiş olmasını da daha büyük bir mesele olarak görüyorum. Sorunun dikış yeri galiba

burası.

Bu üzüntünün yarattığı korku dağı, Kürtlerin kendilerini özne olarak tarif etmelerinin önünde bir 'yeterince anlayamama bariyeri' oluşturuyor. Üstelik aynı ruh hali sadece halkta değil, devleti yönetenlerde de var. Devletin soruna çare bulmamasının sebebi, en azından son dönemde, biliyor da kasıtlı olarak gereğini yapmıyor diyeceğimiz bir durum bile olmayabilir sahiden! Asıl vahamet de bu galiba; iktidar partisi dâhil devletin tepesindekilerin çoğunda Kürtlerin derdinin aslında ne olduğuna dair net bir kanaat oluşmuş değil. Başbakan 'Açılım yaptım daha ne istiyorlar, çabamın karşılığı bu mu olmalı?' anlamına gelen ruh haliyle belki de aynı duygusal bariyere takılıyor. Bu bariyer, iktidar partisinin yanı sıra muhalefet partilerinde de mevcut.

'Türklük' kimliğinin içinde eridiklerine inanan, kardeşliği öyle tarif edenlerin duygusallığı, bir rengin diğerlerini yok etmesine, başka hayatlara yer bırakmamasına yeterince güçlü bir itiraz sunamıyor çünkü.

Türk ulusal kimliğini oluşturan değerlere, korkulara sıkı sıkıya bağlı olan bu duygusallık, 1925'ten sonra eğitim, siyaset, darbeler ve başka baskı yöntemleri ile tüm Türkiye halkına dikte ettirildi. Bugün geldiğimiz noktada politik alanda sınırlı mesafeler alınmış olsa da, özellikle sıradan Türk vatandaşın gözünde bir Kürt'ün 'Kürt olduğunu ifade etmesi' sebebi tam da açıklanamayan bir acı çekme nedeni olabiliyor.

Devamı cumaya...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürt sorununun abece'si (2)

Bejan Matur 2011.05.20

Kürtlerin 'özne' olma talebi, ne yazık ki sadece devlet katında değil, toplumda da bir karşılık bulamıyor henüz. Bunu daha iyi anlatacak bir örnekle devam edelim; kuaförde çalışan Ayfer'le konuşmalarımız durumun karikatür bir örneği gibi... Normalde politika konuşmayan Ayfer bir gün beni de şaşırtarak, gazetede gördüğü haberle ilgili gayet kararlı 'Hayır' dedi. 'Öyleyse en baştan söyleyecektiniz... Bugün Kürt diline okul açmak ne demek, Kürt dili eğitimi mümkün değil'.

Düşündüm; Ayfer kuaförde çalışıyor, kendisini Türk sayıyor. Benim Kürt olmam sorun değil onun için. 'Doğuluları severim, mert olurlar' diyor. Ama 'Kürtlerin ana dil hakkı', 'Kürtçe eğitim' gibi konular gündeme geldiğinden bu yana Ayfer'e bir haller oldu. Kararlı bir duygusallıkla 'Olmaz!' diyor, 'bunun uygulanmasına imkân yok'. Cumhuriyet öğretisi düşünce biçimine o kadar nüfuz etmiş ki. Ona sakın bir şekilde, 'Bak Ayfer' diyorum, 'bir dilden söz ediyoruz, İngilizce ile ne farkı var? Çocuğunu İngilizce eğitim yapılan bir koleje yollardın değil mi?' Ayfer'in cevabı 'İngilizce ayrı ama Kürtçe okul aynı şey mi? Çocuğumu Kürtçe okutulan bir okula göndermem'. 'Kabul etmem' derken o kadar samimi ki. Onu yıllardır tanırım. Davranışlarını, tepkilerini bilirim. Son yılların politik ajitasyonu ile katılmış duygular değil onunkiler. Sahiden öyle düşünüyor. Kürtlerin resmî öğretilerde yok olması onun zihin kodlarını da belirlemiş. Mahalleden tanıdığı, şoför, temizlikçi, inşaatçı Kürtlerle bir sorunu yok. Rengini belli etmeyen üst sınıftan Kürtlerle de bir sorun yaşamıyor. 'Ne olacak canım, aynı ülkede yaşayıp gidiyoruz. Atatürk bu ülkeyi hepimize emanet bıraktı' nevinden, ortalamanın görüşüyle yaşayıp gidiyor. Dağarcığında başka türlü düşünmesi için bir bilgi de yok zaten. Zihin kodları öyle biçimlenmiş.

Böyle baktığından, Kürtlük haklar bağlamında dile getirildiğinde, gerçeklik duygusuna halel gelmiş gibi, akıl dışı bir önerme gibi algılıyor. Kürtler eşit hak taleplerini dillendirdiklerinde, yoklarmış da sıfırdan peydahlanmışlar gibi algılıyor.

Tam burada samimiyetine inandığım Ayfer ve o zarif hanımefendi gibi düşünen milyonlarca insana şunu sormak gerekir: Kürt dili, Kürtler var olduğu için var. Hep vardı. Yaşanan acı tarih Kürtçeyi yok edemedi. Yok olmayanın, kendi hayat alanını talep etmesi ise kaçınılmaz. Bugün Kürtçe üzerinden yapılan siyasete itiraz etseniz de, bu siyaseti var eden şeyin o yok olmama olduğunu kabul etmek gerekiyor. Hal buysa ne yapacağız?

Kardeşlik, aynı olmak, bir olmak dediğimiz şeyden aynı şeyi anlamayı nasıl sağlayacağız? Çünkü mevcut durumda aynı şeyi anlamıyoruz. Bana acı veren durumla karşımdakine acı veren durum giderek ayrışıyor.

Evet entelektüel muhitlerde Kürt meselesinin konuşulma çitısı umut verici. Anadil meselesinden kimlik haklarına 'ulus devlet' açısından pek çok 'tehlikeli' konu rahatlıkla konuşuluyor. Ancak günlük hayat içinde aynı rahatlığı nasıl sağlayacağız? Belki de Kürtlerin 'özne' olma talebinin muhakkak bir ayrışmaya gitmeyeceğine dair güveni hatırlatmak gerekiyor. Şöyle ki; bugün batıda yaşayan milyonlarca Kürt -ki neredeyse Kürt nüfusunun yarısına yaklaşıyor- Türkiye ve Türklerle sorun yaşamıyor. Çünkü ülkeleri burası. Hayatları burada kurulmuş, ekonomiye katkı yapıyorlar. Vergi öderken nasıl eşitlerse, kendi dillerini öğretmek ve öğrenmek konusunda da eşit olmak istiyorlar. Dahası dilleri bir aşağılanma sebebi olmasın çabasıındalar. Kürt olarak yaşamak Türkiye hayaline neden ters düşün?

Ama gerçek de şu ki, mevcut Türkiye kurgusu, özne olmak isteyen Kürtlere kucak açacak biçimde yapılanmadı. Geçmişte sadece devletin paradigmasından silinen Kürtlük, giderek halkın zihninden de silindi. Ve kendi psikolojik bariyerini oluşturdu. Kaybetme korkusundan kaynaklanan içe kapanma ayrışmayı derinleştirdi. Bugün kaygı duyan, bölünme korkusu yaşayan milyonlar aynı milli tarihin tedrisatından geçti. Ama acı verse de gerçekleri artık görmek gerekiyor. O gerçek şu: Tedrisatından geçtiğimiz milli tarih bizi buraya kadar taşımış olabilir ama daha ileriye götüremiyor. Yani 'deniz bitti'! Sahiden bir 'biz' inşa etme derdiniz varsa başka yollar bulmak zorundasınız. Belki de yeni bir toplumsal sözleşmenin zamanı geldi. Yeni ve kuşatıcı bir anayasadan başlamak mesela bir çıkış olabilir.

Son zamanlarda Kürtlerin özerkliği konusu artık daha rahat telaffuz edilir oldu. Medeni ülkelerde çokça örneği olan yerel yönetimlerin merkez karşısında güçlendirilmesi Türkiye'nin tek çıkış noktası gibi görünüyor. Kürtlerin de Türkiye'nin diğer bölgeleri, illeri gibi kendi seçtiği kişiler tarafından yönetilmesi demokrasinin bir gereği. Bu ihtimalden korkanlara şunu sormak gerekiyor: Böyle bir Türkiye neden daha zayıf bir Türkiye olsun? Neden Güneydoğu'da halk tarafından seçilen valiler, emniyet müdürleri olmasın? Neden devlet, vatandaşına etnik, dinî ayırım yapmadan yetki ve otorite vermekte hakkaniyetten uzak davransın? Tüm ipleri tek elde tutmakta ısrar bizi hangi menzile götürür? Kontrol korkusuyla ipleri bu kadar gerdiğinde kopuşu hızlandırdığını bilmiyor olamaz değil mi?

Hâlbuki yaşanan sorunun kaynağı tam da bu aşırı kontrol. Aşırı kontrolün, tek-tipleştirme politikasının, modernlik arzusunun getirdiği bir yok sayma, sorunu bu kadar büyüttü. Ama artık bildiğimiz araçlar işlev görmüyor. Yeni bir 'biz'i inşa edecek zihniyetin yeni araçlar edinmesi gerek. Her şeyden önce 'biz'i belirleyen 'tek bir taraf' olmasından vazgeçmek gerekiyor. Yani Türk kimliğini herkesi kuşatan bir kimlik gibi tarif edip, iş haklara ve temsile gelince son sözü ben söylerim, haklar benden sorulur mantığının değişmesi gerekiyor. Kimse kendini ülkenin yegâne sahibi, bekçisi olarak görmemeli ki, sistemin dışına itilenler de aidiyet hissedebilsinler. Sorumluluk vermediğin vatandaşın sorumlu davranmasını beklemek, her şey bir yana, insani olarak tutarlı değil.

Netice-i kelim; Ayfer ve o zarif hanımefendi gibi milyonlarca insan kaygılarında samimi olsalar da, artık bu tür kaygıların hayatta bir karşılığının olmadığını idrak etmek zorundalar. Eğer bir kardeşlikten, kaybının bizi üzeceği bir diyalogdan söz ediyorsak en önce yanlış kurulmuş 'biz'den başlamalıyız. Tıpkı Mevlânâ hikâyesindeki gibi, aşk hanesi iki kişiyi kaldıramıyorsa eğer, ben olan kendinden vazgeçmeli ki anlamlı bir 'biz' yeniden doğabilsin. Bildiğimiz ezberleri, tarihin tortusunu bir kenara itip 'biz'i yeniden tasarlamak mümkün olsun. Çünkü 'biz'in yeniden inşası için yaşadığımız ortak tarih -son seksen yıl dışında!- güvenebileceğimiz güçlü referanslar taşıyor. Seksen yılın eşiğindeyken yaşanan Çanakkale, Yemen savaşları bile yeter bu iddiayı haklı kılmaya. Bu ülkenin temellerine sadece Çerkezler, Türkler değil, Kürtler, Araplar ve Aleviler de emek verdi.

Geç kalınmış değil. 'Bölünecek miyiz?' korkusu pekala yanlış kurulmuş biz'in gözden çıkarılmasına ve yeniden inşa edilmesine vesile kılınabilir. Tabii inşanın başarılı olması için en az bölünmenin hissettirdiği korku kadar samimi bir arzu gerekli. Seçim arifesinde Türkiye siyaseti politik zemin kadar insani zemini de gözetmek zorunda. Sorun çözücü adımlar yapılan yasal düzenlemelerle atılsa da korkularında ve kaygılarında samimi olan insanları 'yeni biz'e ancak bu güven ikna eder. Korkular değil.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Yazıktır' ya da ölümün hukuku

Bejan Matur 2011.05.25

'Dağın Ardına Bakmak' imzası için Diyarbakır'daydım. Aynı gün savcılığın kitabı suç delili saydığı haberi geldi.

Genç bir üniversite öğrencisinin evinde kitaba el konmuş. Haberde kitabın kapağı dahil bazı fotoğraflar suç delili sayılmış. Fotoğraflarla propaganda yapılıyormuş! Haberi dikkatlice okudum. Yazılana bakıldığında savcının kitabı okumadan karar verdiği anlaşılıyor. Okusaydı keşke! Hatta sorguladığı gencin kitaptan ne anladığını sorsaydı!

Aslında kitapla ilgili verdiğim çoğu röportajda 'dağın ardına' en önce savcılar, hâkimler, polisler, askerler hatta Genelkurmay Başkanı bakmalı' demiştim. Çünkü halk zaten biliyor. Ama devleti oluşturan kurumların, bürokrasinin gerçeklerden haberi yok. Gerçekle bağı kopmuş yasalar sorunu kangrenleştiriyor. Diyarbakır'da kitaba, Türkiye'nin diğer şehirlerindeki gibi farklı bir ilgi vardı. Orada tanıdığım yaşlı bir kadının, savcılığın suç delili saydığı kapak fotoğrafına bakarken yüzünden geçen duyguyu anlatabilseydim keşke. Ne düşündüğünü sorduğumda, büyük bir sevecenlik ve samimiyetle 'göneye' dedi Kürtçe. Yani 'yazıktır'.

Ülkenin doğusunda yaşayan insanların duygu dünyasında bir 'gerillanın' yarattığı en temel duygu bu 'yazık' hali. Hemen herkes o duyguyu bilmeden, hissetmeden olayı anlamaya çalışıyor ne yazık ki. Halbuki siyasetçilerden başlayarak herkesin en önce bu duygusal dinamiği kavraması gerekiyor. Evet gerçekten yazık! Tam otuz yıldır süren bir çatışmada hâlâ kan kaybediyoruz. Kayıplarımız her geçen gün artıyor. 'Kahraman olmak' adına birbirlerini öldüren insanlar ülkesi burası. Sivillerin çıkıp 'benim adıma kimseyi öldürme' diyeceği günler ise uzak. 'Benim adıma operasyon yapma, benim adıma dağda silahla dolaşma' diyemiyoruz henüz. Askere ve dağdakine sorsanız vereceği cevap aynı; 'önce silahı bıraksın' der asker. Dağdaki, 'çatışmasızlık ilan ettim. Ben başlatmadım, asker de operasyon yapmasın'. Yumurta tavuk hikâyesi. Çözumsuzluktaki bu mutabakat keşke çözüm ararken de yaşansa. Hal buysa ne yapacağız? Bu fasit daireden nasıl çıkacağız? Kime

başvuracağız? Hangi hakikat ve sağduyu mecrasından insanlığın değerini, insan hayatının kıymetini öğreneceğiz?

Ortada gömülmeyi bekleyen ölümlerle bir Mehdi bekliyoruz sanki. Ölümlerimizi kimsesiz bırakmış, ölümün hukukunu unutmuş, dağda kurda kuşa yem olan insanımız üzerinden iktidar kurgusu yapıyoruz. O kurguda 'ben yokum' diyebilmek ne büyük bir güç aslında!

Bu kirli kurguda, ölümlerin 'kahraman' ve 'leş' olarak değerlendirildiği bu trajedide, bize duracağımız bir yer bırakmayan tarih ise acımasız.

Bunu en iyi geçtiğimiz günlerde öldürülen 12 PKK'linin cenazesi sonrasında basına yansıyan görüntüler kanıtladı; kalabalık bir grup, ölümlerine sahip çıkmak için sınırı geçti ilk kez. Derme çatma tabutlarda cenazeleri taşıdılar. Askerden korkmadılar. Ölüm hukukunun yarattığı vicdanı cesurca dillendirdiler. İnsan bu manzara karşısında şunu hayal ediyor: Keşke o çocukların cenazelerini taşıyanlar toplumun her kesiminden olabilse. 'Bu savaşta ölen herkes, yaşanan her kayıp bizim de kaybımız' denebilse. Asker cenazelerinde de aynı tavır gelişse. Askeri törenlerle değil, sivilin sahip çıkacağı daha kalbi bir yasla gömülebilseler.

Ama olmuyor işte. O fasit daireden çıkılamıyor bir türlü. Ruhlar, ölümün açtığı acı vadisinde oyalanmaya bırakılıyor. Bu ülkede yaşayan herkesin hayatını etkileyen kayıpların hikâyesi farklı kurgulanıp farklı sunuluyor. Hâlbuki acı aynı acı.

Bana mektup yazan bir askerin söylediklerini hatırlıyorum; uzun yıllar Diyarbakır/Kulp'ta görev yapmış, çatışmalara katılmış, 'Dağın Ardına Bakmak' kitabından okuduğu hikâyeler rüyasına giriyormuş. Dağın bu yanında beklediği pusuları ve geceleri hatırlayıp ilk defa öldürmek için ant içtiği insanlara başka türlü bakmayı deniyormuş. 'Onlarla içimden yaptığım konuşma bitmesin diye kitabı yavaş okuyorum.' diyordu mektubunda. O konuşma elbette bitmemeli. Çünkü ancak o konuşma sayesinde insanı hatırlarız. Ve ancak o hatırlamayla sorunun çözümü için gereken cesareti ve güveni buluruz.

Ama hepimiz için çok daha acil olan, ölümün hukukuna dönmektir. Çünkü o hukuku hatırlamak bizi insan yapar. İdeolojisi olmayan tek şey ölümse eğer, kitapta suç delili bulan savcı başta olmak üzere, herkesin o hukuku hatırlaması şart.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bu kavganın Türkü Kürdü kaldı mı?

Bejan Matur 2011.10.02

Güneşin altında söylenmemiş söz yok sahiden. Gazetedeki son yazımı 4 ay önce yazmışım. 28 Mayıs tarihinde 'benim adıma öldürme' demişim. Benim adıma operasyon yapma, benim adıma dağda elinde silahla dolaşma.

O satırların üzerinden koca bir yaz geçti. Ocağına ateş düşenler için çok daha zor geçen yaz bitti. Şimdi sonbahar. Artık başka bir iklimin eşiğindeyiz. Ama bu eşikte duyacağımız bir başkalık yok. Adına savaş demesek de savaş acımasızlığında yaşanan kayıplar devam ediyor.

Kayıplara dur diyecek, elini taşın altına sürececek birileri aranıyor çaresizce. Kürtlere çağrı yapılıyor. 'Bu gidişe siz dur diyebilirsiniz' deniyor.

Benimse çok samimi duygum şu; bu savaşın Kürt'ü, Türk'ü yok artık. Mevcut kavga günden güne karanlığa çekilerek kimliği sahiplenmenin 'mağruriyetini' yok etti. Yaşanan kayıplardan gurur duyacak, acı çekmeyecek bir tek Kürt olduğuna inanmıyorum artık.

Başbakan Erdoğan, geçtiğimiz günlerde Kürt kadınlarının tülbentlerinden söz etti. Kadınlara savaşı durdurun çağrısı yaptı. Ama Başbakan'ın görmekte zorlandığı bir şey var; en kanlı kavgalarda bile barışı samimiyetle isteyenlerin duracağı bir ara alan hep vardır. Masumiyetini koruyan, kiri olmayan. Bu çatışmada ne yazık ki o alan eritildi. Kayıplardan samimiyetle acı duyan Kürtlerin itidal çağrısı yapacağı zemin örselendi.

Yazmadığım dönemde neden yazmadığımı soranlara pek çok sebep sıraladım. Ama okura da gecikmiş bir açıklama borcum olduğunu biliyorum. Doğrusu bu süre zarfında elim kaleme gitmedi. Bunda hazırlamakta olduğum kitaba ayırmam gereken zaman etkili oldu muhakkak. Ama daha derindeki sebep şu an yaşananları çaresizlikle sezmeydi. Geri çekilme isteğim, söylenecek her sözün, edilecek her sitemin, yazılacak her satırın aslında yazıldığını düşünmemle ilgiliydi.

Söylenmesi gereken her şey söylenmiş, edilmesi gereken her sitem edilmişti çünkü. Çatışmayı devam ettiren tarafların argümanlarının artık klişeye dönüştüğü, ölümlerin kanıksandığı şu günlerde, yeni şeyler söyleyecek birileri çıksa ve muktedirlere şunu hatırlatsa keşke; eleştirinin içeriden yükselmesi her zaman beklenen, olması gerekendir. Ama eleştirinin içeriden yükselebilmesi için asgari bir zemin gerekir. Asgari bir ahlak gerekir. Ahlakını kaybetmiş bir kavgaya ahlak hatırlatmak beyhude değil mi?

Bu tarz çatışmaların özelliğidir hep; barışı çağırانların durabileceği gizli de olsa bir alan varlığını korur. Yaz başında katıldığımız DPI (Democratic Progress Institue) konferansında İrlanda sorununda çözümün mimarı olan Jonathan Powell bisiklet teorisiyle açıklamıştı durumu. Pedal çevirmenin önemine vurgu yaparak, 'pedal çevirmeyi bıraktığınız an bisiklet düşer' demişti.

Ama Türkiye'de özellikle bu son yaşananlardan sonra sanki pedal çevirenler çözüme doğru değil, başka bir bilinmezliğe doğru çeviriyorlar pedalları. Kendileri de ufuktaki ihtimali tam seçemiyor gibiler. Yoksa iş neden bu kadar çığırından çıksın? Bu kadar kirlensin ve belirsiz hale gelsin. Bunları söylerken yanılma payımın olmasını o kadar içten diliyorum ki.

ESNEMEYEN POZİSYONLAR

Tabii işin bu raddeye gelmesinde tarafların pozisyon ısrarı etkili oldu. Bulundukları pozisyonu kutsallaştırıp, tek adım ilerlemek, yer değiştirmek konusunda çekimser davranmaları bu sonucu yarattı. Ama daha da vahimi, gizli de olsa devam eden diyalogun etik çerçevesi zedelendi. Hal böyleyken ortada duranların itidal çağrısı anlamını yitirdi. Belki de o sebeple özellikle milliyetçi muhafazakâr basında çıkan 'Kürt aydınları nerede, neden ses vermiyorlar?' beklentisi naif olmanın ötesine geçemiyor. Çünkü yapılan çağrıların gerçek hayatta bir karşılığı yok. İnsan yaşatmanın siyaset kabul edildiği ülkelerde karşılığını bulan söz, Türkiye gibi gücün ve güçlünün etkin olduğu yerlerde ağırlığını koruyamıyor. Çünkü sözü söyleyenin aidiyet kurduğu cenahla ilişkisi, söylenen sözden daha önemli hale geliyor. Türkiye solunda sıklıkla görülen sözün kıymetsizliği bu durumun ciddi bir kanıtı. Barış kelimesini dilinden düşürmeyen beyaz Türk solcularının, savaş çığırtkanlığı kabul edin ki ikrah uyandırıyor.

Bütün bunları konuştuğum bir arkadaşım, Kürt sorununun ne kadar önemli olduğundan söz ederken o alanda kariyer yapanlara değinecek olduğunda, 'İnsan hayatını ilgilendiren böyle kanlı bir sorunda kariyeri kim neden düşünür?' diyecek oldum ve sonra sustum. Çünkü bazıları için sahiden kariyer sorunuymdu. Yüzyılın son ve en büyük çatışmasında birileri pozisyon hesabı güdüyordu. Hepsinden ikrah ettim. Siyaset durmuş gibiydi. Dağıdakiler hakkında gelen haberlerin parçalı ve eksik oluşu devam ederken, bir ses kaydı sızdı. Uzakta bir

yerde, iyi yetiştirdiği belli olan genç bir istihbarat uzmanı, 'terörist' bildiği bir örgütün jargonunu kullanarak pazarlık etmeye çalışıyordu. 'Sayın' diyerek, 'önderlik' diyerek üstelik. Bunların hepsini anlamak mümkündü. Kapalı kapılar ardında kurulan dilin, seçilen kavramların ne kadar sahici olduğu değil, ne işe yaradığıdır önemli olan.

Sorunu o dil çözecekse, o dile destek vermemiz gerekirdi.

Ama tam da burada şu soruyu sormadan edemiyorum; madem bunlar yaşanıyor, madem kamuoyu önünde asıp kesenler aynı terminolojide buluşabiliyorlar biz neden hâlâ ölüyoruz? Neden öldürülüyoruz?

Bu soruyu sormaya hakkımız var. Ve bir cevap beklemeye. Muktedirlere, elinde silah taşıyan güç sahiplerine dönüp şunu söyleyebilmeliyiz: Gizli kapılar ardında devam eden görüşmelerinizin ahengini, ısrarını hayatlarımızda hissetmemiz için daha ne kadar öleceğiz? Daha ne kadar öldürüleceğiz? Kana ne vakit doyacaksınız? Güç, iktidar mücadelesinin sizin açınızdan tahammül edilebilir, kabul edilebilir seviyeye gelmesini öncelik saydığınız belli. Ya insanınız, ya toplumunuz? Onlara yaşattığınız acılar? O yaraları elde ettiğiniz güçle sarabileceğinizi mi sanıyorsunuz? Sarılabilir mi? O kadar derin açılmış yaralar kapanabilir mi?

Ama işte güneşin altında söylenmemiş söz yok sahiden. Edilmesi gereken bütün sitemler, yapılması gereken bütün çağrılar yapıldı. Şimdi PKK'nın giderek çığırından çıkan şiddeti karşısında hayrete düşüp 'katliamlar ne kötü be birader' edasıyla konuşmanın artık bir anlamı olduğunu düşünmüyorum. Başından itibaren varlığını şiddet üzerine kurmuş bir örgütün, kendi varlığını tehlikede gördüğü anda şiddetini pervazsızca yükseltmesi, örgüt teorilerini bilenleri nasıl şaşırtmıyorsa bizleri de şaşırtmamalı.

KURBAN SADECE SİVİLLER Mİ?

Elbette sonu gelmeyen ölüm haberlerinin yürek burkan acısı insana lanet okutuyor. Ama burada bir aymazlık görmüyor musunuz? Ölümler asker ya da PKK'dan olduğu zaman ses çıkarmayan pek çok kişi, ölen kişilerin sivil olmasını sorun ediyor. Ölümleri meşru görülen kişilerin 3-5 ay öncesinde sivil olduğu kolayca unutulabiliyor. Böyle bakınca zihinlerine üniforma geçirmiş köşecilerin, ölüm karşısındaki timsah gözyaşları insana güveni bile sarsıyor.

Çaresizlikle, kamuoyuna yön veren kalemlerin daha samimi davranmasını bekliyor insan; PKK gibi halk desteğine yaslanan bir örgütün meşru alana çekilmesinin şartları en azından cesaretle dillendirilsin istiyor. PKK gibi bir yanı meşru taleplere dayanan, ezilmiş geniş halk kitlelerini etkileyen, diğer yandan bu geniş halk kitlesine referansla eylem yapan, şiddet kullanan bir yapının makul tek bir birimi dahi olsa, onunla bağlantıyı korumanın önemi gözden kaçırılmamalı. PKK'yı doğru okuyanların, kavrayanların, terör uzmanlarının başından itibaren söylediği de bu ayrıma dayanıyor zaten; böylesi bir örgütün normalleşmesi için kazanılması gereken yanıyla müzakere edilmeli. Kazanılabilir yan, meşru taleplere dayanan kısmıdır. Her iki özelliğini birleştirmek, güvenlik eksenli bir yaklaşımı gösterir ki, Türkiye'nin geçmişten bugüne kullandığı yöntem aynıydı. Bu toptancı yaklaşımın Türkiye'yi çığırından çıkan bir gidişe savurduğunu görmek artık zor değil.

Çünkü sadece 'terör örgütü' tanımıyla hareket ettiğinizde, yok etmek üzere tavır alıyorsunuz. Birden fazla boyutu olan kitlesel bir hareketin lokomotif gibi algıladığınızda ondaki uzlaşma dinamiği ile ilişkilene şans edinirsiniz. Sızan MİT-PKK görüşmelerinin hedefi de herhalde buydu.

Umalım ki kör topal da olsa müzakere süreci devam etsin. Ve bir an önce şiddetin durmasını sağlayacak etkisi hissedilebilsin. Bunu dert edinip sorgulamak, daha ne kadar öleceğimizi sormaktan daha az önemsiz değil çünkü. b.matur@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zana'nın yemini

Bejan Matur 2011.10.05

Leyla Zana, Meclis kürsüsünde fazladan birkaç cümle etseydi ne olurdu? Bugün buraya yemin etmek üzere geldim diye başlayıp, Cumhurbaşkanı'nın, Başbakan'ın, 449 vekilin gözlerinin içine bakarak 15 yıl önce yapılanları hatırlatsaydı.

Aynı kürsüden duymaya alışık olmadığımız kelimelerle kardeşliği, eşitlik talebini samimiyetle hissettirseydi. Sahiden barış olan kelimelerle konuşsaydı. 'Bugün bu kürsüye barış adına geldim' deseydi. 'Ölümlerin bir daha yaşanmaması adına.' Bir kadın, bir anne olarak duyduğu sorumluluğu paylaşıyordu.

Ya da şöyle soralım; bütün bunları söyleyebilir miydi? Yüzündeki mahzun ifade ile daha da görünür kıldığı geçen yılların ağırlığını, acısını hissettirseydi. Vicdani bir ağırlık yaratsaydı. Zana bunu yapamaz değil elbet. Buna kudretinin olduğu tecrübe ile kaim. Onu durduranın ne olduğunu tahmin etmek ise zor değil. Yaşadığı yılların tortusu, içinden geldiği siyasetin dar zemini, adına yemin ettiği Türkiye'nin korkuları hâlâ hafızalarda bekletmesi gerçeği göz ardı edilemez... Bütün bunlar ve başka pek çok sebeple yeminini uzatmayan Leyla Zana, yine de bakışlarını bir an okuduğu metinden kaldırıp baktığında aslında aynı şeyi söylemiş gibiydi. Onun gibi bir kadın siyasetçinin hemen her iddiasından vazgeçtiği görüntüsü vermesi aslında başlı başına bir ders hepimize. Kim bilir ne acılar saklı o suskunlukta. Ne yaralar, ne incinmişlikler. Bu gerçekle yüzleşme cesareti olana sunduğu bir umman aslında...

Kolay mı Kürt siyaseti gibi zor bir alanda 20 yıldır var olmaya çalışmak? Düşmemek. Her şeye rağmen dönüp millet adına söz almak. Ama şu da bir gerçek, kabul etmekte zorlananlar olsa da ilahi bir hale ile çevrili biri o. Ve adının etrafındaki hale ne yaparsa yapsın kararmıyor. Yaşadığı dil sürçmesi bile o haleyle donatıldığının kanıtı değil mi? Neden bir başkası değil de, Zana'nın dilinde Türklük, Türkiyelilik oluyor? Bunu düşündüğünü, kasıtlı yaptığını sahiden zannetmiyorum. Ama böyledir zaten. Allah kalplere bakar nihayetinde! Zana yaşadığı bütün zorluk ve çatışmalara rağmen samimiyetini kaybetmeyen bir siyasetçi. Siyasetteki aykırı duruşu da o samimiyetten kaynaklanıyor. BDP'nin içinde tüccar duygularla yuvalanan vekillerin yüzünden akan sahteliğe baktıkça Zana'nın yüzündeki anlamın, derinliğin ne kadar değerli olduğunu fark etmemek mümkün değil. Allah kalbe bakıyor devamla...

O gün Zana, sürçen dili dışında belki yeni bir söz söylemedi. Ama orada bulunmakla bir imkânın habercisi olduğunu görmemizi sağladı. Tıpkı partisi BDP'nin Türkiye demokrasisi için bir imkân olduğunu görmemiz gibi.

BDP'liler, kabul edin etmeyin Meclis'e gelmekle büyük bir manevra alanı yarattılar. Ve bu alan sadece kendileri ile sınırlı değil. Türkiye'de siyaseti önemseyenlerin üzerinde durabileceği, nefes alabileceği zeminin yapı taşlarından biri olduğunu kanıtladı BDP. BDP'siz bir Meclis eksik bir demokrasi inşası demek. Tam yeni anayasa hazırlığı içindeyken 'Aman efendim gelmezlerse gelmesinler, biz işimize bakalım. Anayasayı onlarsız da yaparız' demek nereden baksanız aymazlık. Toplumun en ağır sorununun muhatabını 'bypass' edip nasıl bir demokrasi hayali kuruyorsunuz? Adına demokrasi diyeceğiniz o eksik projede kimi yaşatmayı düşünüyorsunuz? Yaşatabileceğinizi sanıyor musunuz?

Ama işte bir su bulanmadan durulmuyor. Toplum olarak yaşadığımız acıların, içine itildiğimiz krizin bir yerde durması için önümüzde şu an büyük bir fırsat var. O fırsat BDP'nin Meclis'te yapacaklarıdır. Bugüne kadar PKK'nın gölgesinde giderek gücünü kaybeden ve bir gölgeye dönüşen BDP, özellikle yeni anayasa yapımı sürecinde aktif rol alarak hiç sahip olmadığı bir gücü kazanmaya aday. Üstelik bu imkân hiç de PKK'nın korktuğu gibi, kendi aleyhine işleyecek bir durum değil. PKK da iyiden iyiye sarpa saran, kendisi için de bir çıkışsızlık üreten bu karmaşadan ancak BDP'nin ipiyle çıkabilir artık. Bunu görmek ve anlamak zorundalar. Meşru alanda hemen her fikrin kendine yer açabileceği bir demokrasi inşasında BDP'ye manevra alanı tanımak, gerek hükümet gerekse PKK'nın boynunun borcu. Güçlerine, ordularına güvenip mağrur davranmasınlar. O gücün hayatı inşa etmeye yetmediğini gördük çünkü.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

BDP ve muhalefet anlayışı

Bejan Matur 2011.10.07

PKK şiddetinin gölgesinde siyasetini boğmak zorunda kalan BDP bir imkân şu an. Neyin imkânı olduğunu soranlar, son günlerin kan deryasına bakabilirler.

Kabul edin etmeyin, BDP Meclis'te olduğu sürece şiddetin kör dili yontulmaya mahkûm. Fakat bunun gerçekleşmesi için BDP'nin 'apolitika'dan politikaya geçmesi gerekiyor. Yani siyasetçilikten, siyaset üretmeye geçmesi. Kendi olması.

BDP'nin siyaseten inisiyatif alması gerektiğini söylemek, kabul ediyorum fazlaca sığ. Söylemek istediğim şu: Kürt siyasetinin genel nabzından BDP seçmeninin siyasetten beklentisine, PKK'nın otoriter çizgisinden BDP kadrolarının niteliklerine, hatta BDP'li vekillerin 'emanetçi'liğine değin pek çok unsur bu konuda etkin. Durum böyleyken BDP'nin aktif siyaset yapıp, Türkiye partisi olması kısa vadede elbette mümkün değil. Ancak ilkeli durmak, siyasî kararsızlıklara düşmemek ve daha önemlisi Meclis çalışmalarında hızlandırıcı etki yapmak için sosyolojinin değişmesini beklememize gerek yok. Çünkü çifte standart uygulayıp uygulamamakta içinden geldiğiniz siyasî sosyoloji değil, ilkesel duruşunuz belirleyici olur. Parçası olduğunuz siyasî sosyolojinin etkisi hep ikincildir.

BDP'nin çifte standartçılığına son günlerin kanlı olayları açık birer örnek; 'Ölümlere son, barış istiyoruz' diyen BDP'liler, Siirt'te uzun namlulu silahla taranan 4 genç kadının öldürülmesini kınarken (ki onlar Kürt), Dersim'de halı sahada oynarken öldürülen polis memuru ve karısı konusunda (ki onlar Türk) sessizliğe bürünebiliyorlar. BDP'nin ilkeli durması gerektiğini söylerken kastettiğim, sıklıkla düştükleri çifte standardı terk etmeleridir. Çünkü bir siyasî parti olarak etkinliğini arttırmak ve şiddetin dışında bir seçenek olmak istiyorsanız, dik durmanız gerekiyor.

Bu bakımdan yeni anayasa yapım sürecinde BDP'nin alacağı rol, özellikle kendisi açısından altın anahtar değerinde. BDP'yi her fırsatta PKK'nın dümen suyunda siyaset üretmekle suçlayanlara da iyi bir yanıt olur bu. Ama bunun için BDP'nin anayasa yapım sürecine altı boş, afaki, sloganvari taleplerden kaçınması gerekiyor. Bu türden afaki talepler yerine, somut, muhalif, kendi tabanının demokratik beklentilerine değen önerilerle gelmesi BDP'nin meşruluğunu, PKK'dan devşirdiği gücün dışına çıkarabilir.

'Bu onlar için bir ihtiyaç mı ki?' diye soranlarınız olabilir. BDP'li bazı vekiller için bunun bir ihtiyaç olmadığını ben de kabul ediyorum. Ancak Türkiye'nin demokratikleşmesi için bu bir ihtiyaç. Kamuoyunun BDP'ye bu yönde baskı yapması, BDP'yi de dönüştürecektir. Bu da gayet doğal ve olması gereken. Ve daha da önemlisi PKK içinde yapıcı politika ve sağduyulu yaklaşım sergileyen kanadın da buna itirazı olamaz. Çünkü çıkışsızlığın devamlılık kazandığı siyasetlerde bile bir çıkış ümidi hep aranır. Siyaset yapanların yüzüne yansıyan o umutsuz ifadenin çok iyi yansıttığı o beklenti ancak karşılandığında değişim başlar.

Aslına bakılırsa her ne kadar yaz boyu sürdürdükleri boykot ve ayak direme ile uzlaşmaz görünseler de gerek BDP'nin kendisi, gerekse seçmeni uzlaşmaya müsait görünüyor. Burada uzlaşamayacak biri varsa o da PKK'dır. Doğası gereği, kendi ile ilgili talepleri mevcutken uzlaşması kolay değil. Çünkü BDP açısından uzlaşma sınırını siyaseten beklentileri belirler. Kürtlerin kültürel, siyasi haklarını önemseyen ortalama seçmenin beklentileri ile uyumlu bir beklenti bu. PKK'nın beklentisi ise kendi varlığını güçlendirerek devam ettirme ve otoriteye ortak olmayı istemesinde.

Ama bütün bunların doğru seyretmesi için hatırlanması gereken bazı temel kurallar var. Öncelikle siyasetin mümkün olan için yapıldığını akılda tutmak gerekiyor. Seçim sandığına referansla ekim devrimi yapamayacağınıza göre, değişimini arzu ettiğiniz yapının eksiklerini doğru hesaplayarak yol almalısınız. Değişim meydana getirmenin en etkili yolunun bir sistemin içinde kalarak mevcut durumu zorlamak olduğu kuralı geçerliliğini koruyor çünkü. Aksi ütöpik bir gerçeklik demek. Ölümleri, acıları getiren öylesi bir akıl tutulmasında güç hesabının kimin işine yarayacağını da hiçbir garantisi yok ayrıca.

NOT: Bu konuya çarşamba günkü yazıda devam edeceğim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Değişen devlet ve BDP muhalefeti

Bejan Matur 2011.10.12

KCK operasyonları devam ederken BDP'den anlamlı bir muhalefet beklemek elbette zor. Hükümetin sadece yanlış değil, tehlikeli de seyreden operasyon ısrarı, nihayetinde nereye varır bekleyip göreceğiz.

Ama şunu tahmin etmek zor değil; tutuklamaları yapanlar da, varılacak hedef hakkında net fikir sahibi değiller. Görünen; rakibinin bileğini bükme iddiası dışında tutarlı bir gerekçenin aranmadığı. Legal alanın bu kadar boşaltılmasının tekinsizliği yaydığı ve oluşan tekinsizliğin uzun vadede demokratik hedefleri zedelediği ise belli ki sorumlu mevkidekileri ilgilendirmiyor pek.

Pekâlâ, hükümet KCK konusunda bu kadar büyük yanlış içindeyken BDP tümünden çıkışsız ve çözümsüz mü? Açıkçası, öznesi insan olan bu meseleye farklı bir açıdan bakmak hepimiz için artık sadece üslup değil, bir görev de.

Sözü dolandırmadan konuşmak, meselenin can damarına işaret etmek bir borç. Kabul edin etmeyin; yaşanan çatışma PKK'nın sisteme entegre olma sancısıdır. Başından itibaren kendini şiddetle yapılandırmış bir örgütün demokratik siyasete dâhil olmasının sancıları ve imkânsızlıklarıyla boğuşuyor Türkiye şu an.

Bu sancılar devam ederken karşımıza meşru bir muhatap olarak çıkan BDP'de ısrar etmenin anlamı bu nedenle büyük. BDP'yi gerektiğinde eleştirerek onun kendi siyasetini etkin kılmasında ısrar etmek hayatın yanında durmakla eşanlamlı çünkü. İmkânsız imkânıya çevirmek çabasıdır bu aynı zamanda.

Bir önceki yazıda 'sandiğa referansla ekim devrimi yapamayacağınıza göre...' ifadesini kullanırken kastettiğim buydu. Bir sistemden radikal bir biçimde ayrılma şansınız yoksa, o sistemi içinde durarak dönüştürmek akla uygun tek seçenektir. Değişimini arzu ettiğiniz yapının eksikliklerini doğru hesaplayarak, mevcut durumu zorlamaktır bu aynı zamanda.

BDP'nin muhalefet anlayışından söz ederken insan ister istemez 'Demokratik bir sistemin temel araçlarıyla, bilinen mekanizmalarıyla hareket etmek, silah, kan ve gözyaşıyla aldığınız yolun fazlasını kat etmenizi sağlayabilir mi?' sorusunu soruyor. Bunun cevabını net alabilmek için BDP'ye şunu sormak gerekiyor; 'değişimini arzu ettiğiniz devletin Kürtlere karşı politikalarını hangi araçlarla dönüştürmeyi hedefliyorsunuz?'

BDP'nin bilinen argümanlarına bakıldığında, değişimini istediği yapıyı tanımaktan uzak bir siyaset yaptığını görmek zor değil.

Gerçek şu ki, karşınızda bu kadar uzun bir devlet geleneği varsa, ayakları yere oturmamış taleplerde bulunmakla, değişime engel olmak arasında hiç fark kalmıyor. Yani 'ekolojik' ya da 'cinsiyet özgürlükçü' modeller önerip, 'kabul etmezsen, silah zoruyla uygulayım' demekle, siyasal sistemi otoriter bir karaktere bürünmeye teşvik etmek arasındaki fark, kabul edin ki hiç belirgin değil.

Hâlihazırdaki politikaların karşısında alternatif olmanın yolu gerçek siyaset üretmekten geçer. Ancak bu şartla rakip olursunuz. Ama BDP bırakın alternatif sunmayı, siyasetten az çok anlayanların bile her fırsatta 'kardeşim bu kavramla ne demek istiyorsunuz' diye müstehzi yaklaştığı, siyaset biliminde de bir karşılığı olmayan teorilerle geldi ve ne yazık ki çok vakit kaybedildi.

Bütün bunların farkına vararak bugüne bakıldığında devletin tavır değişikliğini doğru okumak her zamankinden önemli hale geliyor.

Türkiye'nin bugünkü durumu Tanzimat dönemindeki dinamizmi hatırlatıyor. O zaman da bugün olduğu gibi devlet, kurumsal ve zihinsel bir değişim yaşıyordu. Devletlerin toplumlarına karşı tavır değiştirmek zorunda kaldığı bu gibi dönemlerde, aktif siyaset yapanlar çabalarının karşılığını muhakkak görürler. Çünkü bu tarz dönemler radikal devrimlerden çok, hızlı adaptasyon süreçleridir. BDP ve PKK çevresindeki Kürt siyaseti, gelecek dönemin Türkiye'sinde eşit vatandaşlık temelinde bir statü ve haklar yelpazesi istiyorsa, 'diz çöken namerttir' gibi sığ sloganlardan, Anayasa'nın şu maddesini şu nedenle istiyoruz türünden net ifadelere geçebilmeli. Anayasa başta olmak üzere geleceği belirleyecek olan bütün alanlarda var olmaya çalışmak BDP için hayati önemde çünkü.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Özrü kabahatinden büyük

Bejan Matur 2011.10.14

Habertürk'ün yayın yönetmeni, yaptığını savunmaya kalkmış. Vietnam Savaşı'nı durduran fotoğrafla kıyaslıyor 'sırtına bıçak saplanmış kadın' fotoğrafını.

Kendini savunurken başvurduğu argümanlara bakınca imza attığı yanlışın sebebini daha iyi anlıyor insan. Bir insanın değerler konusunda bu kadar ölçüden uzak olması daha mı önemsiz bilemiyorum!

Bunu söylerken ne klişe etik kurallarından söz ediyorum ne de cinsiyet politikalarından. Sorun çok daha derin bir yerde çünkü.

Benim itirazım gazeteciliğin en basit kuralından başlıyor;

Haber nedir? Cinayetin şiddetine izleyeni ortak eden o görüntüyü vermek habercilik sayılır mı? Yahut şöyle soralım: O fotoğraftan yansıyan şiddet bize ne öğretiyor? Vietnam fotoğrafında olan ve Altaylı'nın seçiminde olmayan tam da bu. O görüntü, cinayetin işlendiği anın 'gayri insaniliği' dışında bir şey söylemiyor. İzleyicisine duygularını idrak edeceği, muhakeme yapacağı bir fasıla bırakmıyor. İşte benim ve belki pek çoğunuzun hissettiği ve Fatih Altaylı'nın habersiz olduğu şey o 'fasılanın' kendisi. Görüntünün uyandıracığı sorular ve merhamet o fasılda yeşerir çünkü.

Bizler aklımızın ve ruhumuzun terazisinde benliklerimizi inşa ederiz. Orada derinleşiriz. Çünkü görünenin ötesindeki başka manalara açığız. Bizi insan yapan, varlığımızı yücelten o manaya ulaşma arzumuzdur. Sırf bu saikle bile bakılsa, doğada, hayatta zaten var olan kötülüğü yansıtırken o kötülüğün taşıdığı manayı bozmamak gerektiğini biliriz. Çünkü mana kötülüğün işaret ettiklerindedir. Çünkü insan, ibreti takip eden duygu ve düşüncelerin kaidesinde yükselir.

Altaylı'nın özüne dayanak yaptığı görüntü hakkında unuttuğu gerçek ise şu: Vietnam fotoğrafı savaşın dehşetini yansıtırken o manayı koruyordu. Savaş karşıtı duyguları bunca tetiklemesi koruduğu o anlamla ilgiliydi. Habertürk'ün yayımlamakta beis görmediği fotoğraf ise duyguları bulunduğu seviyenin altına çekerek cinayetin soğukluğuna kilitliyor. Aslında kural basit; tıpkı sanat eseri gibi, iyi haber de insan ruhunda bir dönüşüme sebep olur. Duyguları bir üst kategoriye taşıyarak yapar bunu. Aşkınlık dediğimiz şeydir bu. Sırtına bıçak saplı halde yatan kadın görüntüsü duyguların aşkınlığına imkân vermediği gibi, bilakis duyguları o cinayetin işlendiği andaki bir körlüğe kilitliyor. Aşağı çekiyor. Ancak duygusuz kalmakla baş edilebilecek kapalı bir ruh alanına sürüklüyor izleyeni. Bir gazetenin bunu yapmaya hakkının olup olmadığı sorgulanabilmeli.

Çünkü kötülüğün sıradanlaşmasına müsaade etmemek gibi bir yükümlülüğümüz var. Üstelik bu klişe bir ahlak hatırlatması değil.

Kötülük o pervasız tavır sayesinde sıra dışı konumundan, alışkanlıkların, rutinin alanına davet ediliyor. İbret duygusuna giden yolu kapatıyor. Özetle insana ibret hissettirecek muhakeme alanını donduruyor.

Sanatta olduğu gibi hayatta da mahremiyetin anlam katmanları var. Bir öznenin, objenin üzerindeki örtünün yırtılıp çekilmesi mahremiyetine müdahaledir. Mahremiyetin yırtılması ise anlamı bozar. Öznenin 'aurası'yla ilgiliyseniz, yani tamlığı ve bütünlüğüyle, anlamın o sınırın içinde oluştuğunu bilirsiniz. Bir konsept, çerçeve olduğu sürece anlam korunur. Aksi manasız, içeriksiz bir yığın.

Fotoğrafta, sinemada, edebiyatta ve dahi habercilikte aynı ölçü geçerli. Esere imzasını atan, seçtiği öznenin üzerindeki katmanı çekip yırtıyor mu? Çünkü anlamı yapan o katmandır. Kötülüğü bize soru sordurarak sorgulatan o katmanın kendisidir. Bizi kötülük karşısında bir üst vicdan ve merhamet alanına taşıyan o bütünlüktür. Öznenin bütünlüğü. Ama bütün bu bilgiden habersiz olduğu için, sıklıkla yapılanı ele veren çalışmalar görürüz. Tecavüz anlatan bir filmde tecavüzün sergilenişinin yönetmeni ele verdiği çok olmuştur. Bu

yüzden aynı konuyu anlatan filmlerin bazıları iyi, bazıları düşük kalır. İnsana özenden söz ediyorum. Ruhumuzu tamamlayan örtünün ölümle daha da belirginleşen mazlumluğunu çekip almayan özenden.

İranlı sinemacı Abbas Kiarostami filmlerini yoksul köy evlerinde çekerken, duvarda gördüğü bir çatlağı, akmakta olan bir suyun içinde biriken pisliği nasıl özenle temizlediğini anlatıyordu. Seyirciye saygıdan söz ediyordu. Yoksulluğu, acıyı anlatmanın binlerce yolu var. Hangisini seçtiğiniz sizi anlatır.

Yani konu ve kavram değil üslup önemli...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Jack'e 'abi' diyebilmek...

Bejan Matur 2011.10.17

Pasifica güzel bir isim.

'Aslında öyle bir kelime yok' diyor İngilizceyi iyi bilen gazeteci bir tanıdığım. Etimolojisine bakılabilir ama sonradan uydurulmuş gibi. Pasific okyanusunun kıyısındaki Kaliforniya eyaletinde olduğumuz için bu ad seçilmiş. Ve sonuna 'A' eklenmiş. Belki de Anadolu'nun 'A'sıdır diye düşünüyorum. Bilmiyorum, sormadım da. Ama Pasific ile birleşen, buluşan bir Anadolu düşüncesi güzel. Nasıl olmasın ki, düşünün korkular içinde, içine kapanmış bir ülkenin insanlarıyız. Dünyadan korkuyoruz, gurbet kelimesi en az Portekizce'deki 'sodade' kelimesi kadar ağır ve kederli. Uzak kıtalar, şarkılarımızda 'Yemen ve giden gelmiyor' ile yer etmiş. Ama gidenler dönüyor işte. İlişki kurmanın, konuşmanın akan ikliminde yaşanan bir dünya var önümüzde.

Edward Said'den bir alıntıyla daha önce de yazmıştım; 'Ülkesini seven insan henüz yolun başındadır.'

Yolun başını çoktan geçmiş, yol almış insanlarla tanıştık Los Angeles'ta. Anadolu Kültür ve Yemekleri Festivali'nin gönüllüleri dünyanın o uzak köşesinde Türkiye kültürünü tanıttılar. En eski uygarlıklardan başlayarak. Adına Anadolu diyerek. Etkileyiciydi. Özellikle giriş kısmında Komagene, Hitit, Likya ve sonrası medeniyetlerin temsilini üstelenen kostümlerin tasarımı bir Hollywood prodüksiyonunu aratmayacak kadar başarılıydı. Festival alanında kurulan kentlerin, camilerin, sarayın ve İstanbul Boğazı'nın Anadolu'yu hiç bilmeyen birine ciddi bir fikir verdiği aşikârdı.

Ama festivalin verdiği fikirden çok yaşattığı duygu önemliydi. Kendinizi sahiden uzak ama zenginliklerle dolu bir medeniyetin kültür harmanı içinde hissediyorsunuz bir an. Tatlarla desteklenen o temsilin çok ciddi bir lobi olduğunu kısa süreli bir gözlemlerle bile fark ediyorsunuz. İçine kapanmış, dünyadan korkan bir Türkiye'den, dünyaya açılan bir Türkiye'ye.

Ve daha da güzeli, o açılma yaşanırken burada üretilmiş korkular, önyargılar doğallıkla yıkılıyor. Festivalin koordinatörü İbrahim Barlas'la kısa sohbetimizde Ermeni simitçiyi sordum. 'Jack abi mi?' dedi. Jack'in hikâyesi yayılmış. Herkes tanıyor. Anlatılanlara göre öncesinde Türkiye'ye tepkiliymiş. Ama ne zaman ki Türkiye'ye bir yolculuk yapmış, önünde bambaşka bir ufuk açılmış. Havaalanındaki pasaport polisi, Kaliforniya'da yaşayan Ermeni asıllı Jack'in Kilisli olduğunu öğrenince 'ülkene hoş geldin' diyerek pasaportuna damgayı basmış. Jack, seksen yıldan sonra ilk defa o an kendini Kilisli hissetmiş. İbrahim Barlas, Jack'in hikâyesi ile ilgilendiğimi

duyunca telefona sarıldı. 'Jack abi nerde kaldın'la başlayan samimi sohbetlerine tanık oldum. Jack ve abi kelimelerinin bir araya geldiği bir iklimde ancak Anadolu insanının ruhu inkişaf edebilir. Çünkü öyledir.

Dünyanın en büyük limanlarından birine sahip Los Angeles'ta bildiğim bütün ölçüler yer değiştiriyor. Uzaklık, büyüklük, yükseklik bildiğimiz ölçülerin dışında ve bir başka dünyayı temsil eden mevcudiyetler. Yeni dünya adının ne kadar anlamlı olduğunu görüyor insan. Ve oradan eski dünyaya ihraç edilen kültürün neden belirleyici olduğunu. Ama işte tersinden bir akış var bugün. İçine kapanan, korkularla yaşayan eski dünyanın küçük ülkesi, taşrası dünyaya kapı aralıyor. Başka kültürlerin, başka dinlerin insanlarıyla yan yana durmanın bir tehlikesinin olmadığını keşfediyor.

Türkiye'nin büyüyen ekonomisini sadece hükümetin isabetli kararlarına bağlayanların aksine, ekonomiden anlayan bir tanıdığım farklı bir açıklama getirerek beni şaşırtmıştı. Söylediği şuydu: Sanıyor musun ki Türkiye insanı bu kadar çalışkan ve üretici olmasa ekonomisi yolunda gider? Ve örnekler vermişti. Doğru ekonomi politikaları uygulansa dahi bir ülkedeki genel hantallığın ivmeyi nasıl aşağıya çekebildiğini anlatmıştı. Bazı Avrupa ülkelerinden örnekler vererek, ekonomi yöntemlerinde isabetli kararlar alan pek çok ülkenin, insanların tembelliği neticesinde batma tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu hatırlatmıştı.

Pasifica Enstitüsü'nün organizasyonunda bütün bunları yeniden düşündüm. Anadolu insanının doğallık ve samimiyetle biçimlenen çabası, ülke sevgisi yeni bir dünya kurmaya yetebilir. Gözlerinin içi gülen; Ermenileri, Arapları, Yahudileri, Yunanlıları ayırmayan bir insan bilinci. Bütün onları kültürünün bir unsuru sayan. Birlikte yaşamayı, herkese yer açmayı bir ahlak sayan yeni bir bakış açısı. Ve daha da önemlisi bunun aslında yeni olmadığını bilmek. Bunun bir hatırlama olduğunu bilmek. Ortak hafızamızda biriken yer duygusunun içinde bütün o unsurların ağırlığını idrak etmek. Jack'e 'Jack Abi' demek. Pasaport polisinin ülkesine 100 yıl sonra dönen, kaygı içindeki bir Ermeni'ye gülümseyerek 'ülkene hoş geldin' diyebilmesi. Böyle bir ülkenin vatandaşı olmaktan gurur duyacağımız bir gelecek.

Kaliforniya'da bütün bunları bana düşündürten emeğin, çabanın nasıl bir kalp ve iştiaqla bir araya geldiğini tahmin edebiliyorum. Ve orada olana bakınca, Anadolu'nun dağlarında nasıl hâlâ birbirimizi öldürdüğümüzü soruyorum. Jack'e, Jack Abi demeyi unuttuğumuz için mi? Kardeşliği hatırlamak, bilmek istemediğimiz için mi?

Herkese yer açmanın, sofrada herkese yetecek kadar ekmek olduğunu bilmekle ilgisi var elbet. Ama çok daha önemli; herkese sofrada yer açmak için o yerin hak olduğunu teslim etmek gerekiyor. Lütuf değil çünkü.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hasan Cemal

Bejan Matur 2011.10.19

Şehit haberlerine neden üzüldüğümüzü hiç düşündünüz mü?

Ne zaman bir genç şehit düşse, haber bültenlerinde anında hayatına dair detaylar arz-ı endam eder. Hikâyesiz o er, şehit düştüğü andan itibaren bir sıra sahibi olur. Bir anne, yuva sahibi. Yakılan ağıtlar ve gözyaşları arasında o üniformanın bir insanı sakladığına tanıklık ederiz. Anlatılan hikâyede yürekler buluşur.

Savaşığı sürece onu 'insan' olarak düşünmemizi istemeyenler, üniformanın standartlaştıran konforuna sığınır. Ayrı bir dünyası, hayatı, kederi olan o insanlar aynı adın, aynı rengin, aynı homojenliğin parçası gibi gösterilirler. Bu açıdan bakıldığında üniforma, insanı yok etmenin, üzerini örtmenin mükemmel bir aracına dönüşür.

Bir insanın hikâyesini yok etmek istiyorsanız üzerine derhal bir üniforma geçirin. Farklılığını yok edin. Benzemenin güvenli kucağındaki geçici konfora bırakın.

Diğer yandan tıpkı insanlar gibi kelimeler de üniforma giyer. Kelimelerin üzerine geçirdiğimiz kalıplar az değildir. İnsanoğlu kelimelerin üzerini örtmekte hiçbir işte olmadığı kadar mahirdir.

Ama gelin görün ki, bir örtünün altında anlamını yitirmiş, insansızlaşmış kelimelerle yüreklerin kapısını aralayamazsınız. İsteseniz de bu mümkün olmaz. Klişe sözlerin hayatsızlığı bir kısır döngü içinde sahibini tüketir.

Hasan Cemal'in henüz yayımlanan 'Barışa Emanet Olun-Kürt Sorununa Yeni Bakış' kitabı bana bunları düşündürttü. Barışı yeniden hatırlamak, barışın üzerindeki üniformayı çekip almakla mümkün çünkü!

Hasan Cemal bu yüzleşmeyi kendisi için de itiraf olabilecek bir samimiyetle yapıyor. Büyük politik söylemler, iddialar yerine insan hikâyelerine eğiliyor. Gazetecilik hayatı boyunca emek verdiği, mesai yaptığı dağları, şehirleri tekrar tekrar dolaşarak can yakan soruların cevabını arıyor: 'Devlet nerede yanlış yaptı, kanın durması, silahların susması için ne yapılmalı?'

Daha önce de Hasan Cemal hakkında yazarken 'Kürtlerin ona duyması gereken gönül borcundan' söz etmiştim. En kritik anlarda, toplumun gerildiği, Kürtlere dair algının olabildiğince negatif seyrettiği zamanlarda Hasan Cemal, derin bir vicdani dürtüyle sahada olmayı seçmiş bir gazeteci. Ne zaman ki TSK, Irak Kürdistanı'na savaş tamtamlarıyla yürür, Hasan Cemal, Barzani'nin karargâhında alır soluğu ve teybi koyup, tam da kamuoyunun ihtiyaç duyduğu sözleri bulup çıkarır. 'Devlet kendi dağlarında yenemediği PKK'yı benim yenmemi nasıl bekliyor!' İyi niyeti belli eden düşüncelerin aktarılmasına vesile olur.

Hatırlarsanız yine çok kritik bir zamanda Murat Karayılan ile yaptığı röportajda Karayılan'ın 'Biz buraya piknik yapmaya gelmedik' cümlesini başlığa çıkarmıştı.

Aynı sorumluluk duygusuyla bu defa barışı irdeliyor. Tablonun yanlış yerleştirilmiş, eksik kalan kısmına yeniden bakıyor. Kendi eksikliğine de işaret ederek bir barış tartışması yapıyor.

Yaşlı bir Kürt kadının sözüne referansla hatırlattığı barışla, şiddetin gölgesinde kaybolan insan hikâyelerine bakmamızı sağlıyor.

Türkiye'de son dönemlerde yapılan çalışmalara baktığınızda, Güneydoğu'da son otuz yılda yaşanan şiddetin kilitletiği dilin nihayet çözüldüğünü görüyorsunuz. Toprağın altında kalan hikâyeler nihayet gün yüzüne çıkıyor.

Yakın tarihimizin acımasız propaganda çarkında kirlenen kelimeler üniformalarını sıyrıyor nihayet. Üzerine üniforma geçirilmiş 'barış' kavramı da belki bugünden sonra gerçekliğini bulacak. Toplumun buna her zamankinden daha çok ihtiyacı var çünkü.

Cemal'in gazeteci kimliğini en iyi yansıtan ne diye sorsalar, herhalde şu cevabı verirdim: Hasan Cemal, ele aldığı konu ne olursa olsun 'savrulmayan' bir gazeteci. Empati yaparken bile bu savrulmama halini koruması onu diğer meslektaşlarından ayırdı hep. Zaten gazeteci diye de ona deniyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kayıplar ve devletin şeffaflığı

Bejan Matur 2011.10.21

Sahiden sözün bittiği yer.

Sözün ölümün hükmünü aşip bir gelecek kurmadığı bir ülke. Siyasetin insan yaşatma sanatı olduğu çoktan unutulmuş. Üç kuruşluk siyasi rant için gencecik bedenleri toprağa düşürenler, büyüyen bu figanı çıkış sanıyor.

Tam da 'çözüme yakınız, ha gayret bir adım daha' dediğimiz bir dönemde. Başa dönmenin çaresizliği.

Belli ki son otuz yıl, ölümlerin siyasi kazanç getiremeyeceğini öğretememiş bize? Kim bilir belki de, haksız yere öldürülen Kürtlerin, darbeci zihniyetin sonunu hazırladığı gibi, bugün öldürülen gencecik askerlerin ölümü de PKK'yı marjinalleştirecek.

Bu yazıyı yazmaya oturduğum sırada ajanslardan geçen haberler şöyleydi:

- Şehit askerler memleketlerine uğurlanıyor.
- TSK kara harekâtına başladı.
- Çukurca'da mayın patladı, 1 asker daha şehit.

Yani ezber devam ediyor.

Kangrenleşmiş bu yaranın çaresi olacak "yeni" tek bir söz duyamıyoruz sorumlu mevkidekilerden. Tabii sorumlu mevki derken hükümeti kastediyorum, muhalefeti değil. Ölüm haberlerini takiben CHP, MHP ve BDP'nin ilk açıklamalarına baktığınızda barışın neden bu ülkeye uğramadığını daha iyi anlıyor insan. Muhalefeti bile bu kadar niteliksiz ve sığ bir ülkede neden barış olsun, hangi sebeple?

İsrail'in serbest bıraktığı mahkûmların gelip, Ankara toprağına secde ettiği gün, 24 askeriniz acımasızca öldürülüyor.

Evet, soru budur. Tek bir askerin hayatta kalması için bile göze alınabilecek onca şey varken sizin öneriniz nedir? Klişeleri, yeterince demode olan söylemleri bir kenara bırakıp yeni bir sözün tohumunu yeşertecek cesareti gösterecek misiniz?

İnsanınızın geleceği ve iddia ettiğiniz aktörlük hevesi için yepyeni bir zihniyetle çözümü konuşmaya var mısınız? Yaşanan kayıplar bize şunu gösterebilmeli; artık hamasetle yol alınmıyor. Terör, lanetlemekle durdurulmuyor. Yok etme niyetiyle yola çıkıldığında daha da büyüyor.

Şu an yaşadığımız, bir kilitlenme hali. Bir kriz. Ya kriz derinleşecek yahut krizden çıkışın yeni yolları bulunacak. Hangisi? Bize çokça tanıdık olan duygusallıktan çıkmayı başarabilecek miyiz? Duygusallığı bırakıp makul olanın, insan için olanın varlık kazanması uğruna elimizi taşın altına sürecektir miyiz?

Yüzde elli oy desteği ve Ortadoğu'da aktör olma iddiası olan bir iktidar bunu yapamıyorsa kim yapacak? Ben açıkçası çözümün samimiyetle istenmediğini düşünüyorum. İktidar partisinin de ne yazık ki toplumdaki çoğu kimse gibi zihninin gerisinde eski moda bir yaklaşım var. Durumu yeterince görememenin yahut görüp de görmezden gelmenin sonucu olan bir yaklaşım. Ne kadarını kurtarırsam kâr düşüncesi belki de.

O zaman adama sorarlar; 'ne kadarını kurtarırsam kâr' diyerek, kurtardığın ne var? Bunca kayıp vererek kazanmak, kazanmak mıdır?

Kayıpları hakkıyla sorgulayabilmek kabul edin ki ahlakın konusu artık. Çünkü gencecik insanların ölümünden en az failler kadar iktidar, muhalefet ve bizler de sorumluyuz. PKK'yı lanetlemek, 'Abdullah Öcalan'ı asalım' demek sorunu çözmeye yetmiyor. Yetmediğini daha önce gördük. Ölerек ve öldürerek sonuçlarına katlandık. Başbakan Erdoğan dün şehit kanıyla başladığı konuşmasını Allah'tan sükûnet telkin ederek bitirdi. Kim bilir o konuşma başladığı gibi sürse, şu an belki de başka bir Türkiye'de yaşıyor olurduk. Kavganın sokağa indiği bir Türkiye'de.

Sorunun kaynağı, gelişme seyri, bugün geldiği aşama belli. O kaynağı ıslah etmenin yolları da. O halde neden dönüp dönüp aynı duvara çarpıyoruz? Son ölümler gerçekten kirlі bir savaşın içinde olduğumuzu gösteriyor. MİT-PKK görüşmeleri ortadayken, Öcalan ile 'müzakere'ler devam ederken yapılan saldırıları anlamak sahiden güç.

Ve bu kirliliği artıran bir başka faktör de devletin işleyişi; şeffaflaşmayarak, halkına hesap vermeyerek kirlenen bir devlet var karşımızda. Başbakan Erdoğan, yıllar önce İspanya'da Zapatero'nun ETA'ya sunduğu, 'kalıcı ateşkes karşılığında siyasi diyalog' önerisini kapalı kapılar ardında değil, TBMM çatısından yapabilmeli artık! Bunun zamanı geldi geçiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kimi öldürüyorsun?

Bejan Matur 2011.10.24

Savaşı bitiren fotoğraflar vardır. Bitirmesi gereken. Söylenecek her şeyi söyleyen fotoğraflar. Tıpkı Vietnamlı Nick Ut'un çektiği 'Napalm Girl' fotoğrafı gibi.

Bombalanan bir mahallede, vücudu yanıklar içinde, çırlıçıplak koşan ve 'Su istiyorum!' diye bağırان 9 yaşındaki Kim Puch fotoğrafını gören herkes savaşın anlamsızlığında buluşmuştu. Böyle fotoğraflar savaşın 'insan' olmaya bir itiraz olduğunu hatırlatır.

Türkiye geçtiğimiz günlerde bir örneğini yaşadı bunun. Ajanslara düşen bir fotoğraf söze yer bırakmadı. Benzerliği, acıyı, kaybetmeyi ve ancak Allah'a sığınarak baş edilebilecek büyük bir kederi anlatan bir kare. Acıdan kaskatı kesilmiş bir annenin artık Allah'ın katında olduğunu gösteriyordu. Tıpkı şehitlik gibi. Bir gazete, o fotoğrafı manşetine çıkarmıştı. Sizler de aynı kareye dikkatlice bakın. Hiç azımsamadan. 'Aman efendim ne olacak kırk bin ölüden birinin annesi işte' deyip geçmeden bakın dikkatlice.

Büyütmek için tıklayın

Tanıdık bir sahne evet. Hep yoksul evlerine giden acı haberlerden biri daha. Taşrada, iki göz odada oğul bekleyen bir annenin görüntüsü. Bir Chagall resmi gibi, bahçede bir horoz, bir ağaç ve bekleyiş sadece. Günlerce sürmüş, rüyalara girmiş korku. Ya evladım gelmezse korkusu. Ya dönmezse? Bu ihtimalin bir anneyi neye eşitlediğini anne olmayan bilemez. Gücü elinde bulunduran, büyük kararlar alan muktedirlerin anlayamadığını da tahmin etmek zor değil.

Ama biz en azından bir an, o avluda olana sorumluluk hissederek bakalım. Dünyayı bir an için, tıpkı o annenin evladının haberini aldığı andaki gibi kaskatı kalarak unutalım. Dünya o anneyi nasıl unuttuysa biz de dünyayı görmeyelim bir an. Çünkü fotoğrafa bakmanın bize öğreteceği, hatırlatacağı çok şey var.

Anadolu taşrasında bir ev o. Bir avlu, avluda yoksul bir anne. Hangi şehir bir önemi yok. Kürt, Türk olmasının bir önemi de. Aynı sahne kırk bininci defa tekrarlanmış. Kimin muhiti sorusunun bile kıymeti kalmıyor o kare karşısında. Ama 'muhitin benzerliğinin' bilinmesi çok önemli. Aynı başörtüsü, aynı entari, aynı anne kalbi. Ve tuhafı saçlarda aynı kına, çalışmaktan yorgun, katılaşmış aynı eller. Hamur yoğurmuş, süt mayalamış anne şefkati. Kına tazelemek için sabırla evlat yolu gözlemiş.

Kimi öldürüyorsun, diye sor kendine. Kime acı vermek için öldürüyorsun? Öldürdüğün biraz da sen değil misin? Acı düşürdüğün her ocak, senin ocağını da karartmıyor mu? Her ölümdede eksilen sen değil misin? Buradan bir aydınlık, buradan bir gelecek kurmak ihtimalin sahiden var mı?

O fotoğrafa iyi bakın. Avluya teselli için gelen komşuların, haber veren üniformalı askerin gıcırdayan ayakkabılarının ve devletin hemşiresinin başında toplandığı annenin teselli ediliş biçimine. Bir teselli mümkünmüş gibi! Tesellinin o anne için bir anlamı olabilirmiş gibi. Zaten fotoğrafta yüzünü komşularına dönmüş. Baygınken bile tarafını doğru seçmiş. Çünkü biliyor olmalı, devletin şefkati uzun sürmez. Sonrası büyük bir göktaş gibi yüreği kavuran evlat acısı. Uykuları zehir bir acıyla bölecek doğanın hakkı sonrası. Kim teselli edebilir o anneyi? Hangi teselli yeter?

Avluya bakıyorum, taşın rengine, bir kuyusu olduğunu tahmin ettiğim o taşra evinin sıradan, küçük mutluluğuna, dengesine. Ve o mutluluğun bir daha geri dönüşü olmayacak şekilde kaybolmasına. O anne, baygınlığından uyandığında çok muhtemel ki başka bir dünyaya bakacak. Evladının bayraklı ve bol apoletli cenazesinde 'Bir evladım daha var, onu da göndereceğim...' demesi, 'vatan sağ olsun!' demesi, sonucu değiştirmeyecek.

Bu öğrenilmiş çaresizlikte kabahat hiçbirimizin değil. Bize iktidar adına değerler öğretilir. Sahip olduklarımız ustalıkla unutturulur. Bir bakarız, bin yıllar içinde kazandığımız incelikleri, bizi birbirimize bağlayan kültürel kodları farkında olmadan ötelemiş, yok seviyesine indirmişiz. Unuttuğumuzun 'biz' olduğunu fark etmemişiz bile. Bırakın fark etmeyi, 'biz' üzerine düşünmemişiz hiç. Bizi 'ben'in bencilliğine kurban etmişiz. O avludan, o kınadan, o benzer ninniden ve anneden uzağa düşürüldüğümüz ideolojilerin yalan bahçesinde sahte 'ben'in kodlarıyla yetinmişiz.

Belki de bütün bu acı, o benimseyişteki sorgulamama hali yüzünden dikiliyor kapımıza. Sonradan üretilen kimlik kodlarını hakikat zannetmenin bedeli belki de yaşanan. Hâlbuki avlunun, kınanın, ninninin aynı kıldığına gölge eden tek şey, sonradan sahiplenilene yüklenen anlam. Dikkat ve yüzleşmeyle ona bakılmalı. O anlam sorgulanmalı. Kutsal bayrağın altında yıllarca haksızlık yapıp millet adına suç işleyenlere, milleti oluşturması gerekenlerin içinden birileri çıkıp itiraz eder. 'Beni öldürme' diyecek gücü bile bulmadan sustuğu yerden intikam duygusuyla dolar. Bugün olan da benzer bir hal.

Kendini duyurmanın yolu olarak öldürmeyi seçmiş bir örgütün verdiği acıdan kendimiz adına öğreneceğimiz çok şey var. Bir 'biz' varsa eğer ki avluda duran anne o benzerlik demek. O 'biz'i yeniden düşünmenin, yeniden

tasarlamanın bir vesilesi olmalı o fotoğraf. Çünkü evladını kaybetmiş bir anne o saatten sonra sadece annedir. Birilerinin göstermek istediği gibi Türk ya da Kürt değil.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Politize edilen deprem

Bejan Matur 2011.10.26

Türkiye'nin demokrasi yarışında bu kadar geride kalmasını II. Dünya Savaşı'nı yaşamayışıyla açıklayanlar var. İçine kapanmış, dünyadan korkan bir cumhuriyetin, insanına dar gelen kalıplarının 99 depreminde kırıldığını iddia edenler de.

Hatırlayın, Gölçük depremi yaşandığında çaresiz kalan Türkiye, düşman bildiği Yunanistan'dan gelen yardım teklifine nasıl minnettar kalmıştı. Büyük felaketler bazen insan olmaya yüklediğimiz anlamı yeniden yorumlamamıza vesile olur. Dar kimliklere hapsettiğimiz insanlığımızı daha yüce değerlerin etrafında birleştirir.

Van depremi, Hakkari'deki saldırının üzerine geldi. Toplumda fazlasıyla hissedilen bir kutuplaşmanın, acının, öfkenin üzerine daha büyük bir acı olarak eklendi. Art arda yaşanan bu felaketlerin nasıl bir ruhsal dalgalanmaya yol açtığını sosyal medyaya bakarak bile fark etmek mümkün. Önyargılarla başlayıp, merhametle devam eden karmakarışık bir duygu yelpazesi içinde toplum şu an. Irkçı ve önyargılı ifadelerle karşı karşıya Türkiye şu an. Kınama kampanyaları ise dalgalanmanın diğer boyutuna işaret ediyor.

Bütün bunlardan çıkan bir Türkiye fotoğrafı elbette var. Bu fotoğrafı doğru yorumlamak ise her zamankinden önemli. Eskiden olsa hiç sorulmayacak soruları, sitemleri beraberinde getiren bir felaketle karşı karşıya Türkiye şu an.

Düşünün, eskiden doğuda olan depremlerde mazlum vatandaşa yardım götürmeye çalışan ama çok da başarılı olamayan devlet ve vatandaşı görürdük. Kızılay'ın mütevazı çadırlarında soğuktan korunmak için ateş yakan depremzedelerin fotoğrafları hâlâ hafızalarımızda.

Halbuki bugün çok şey değişti. Yerle bir olan 6-7 katlı binalar, beton blokların altında preslenmiş son model arabalarla eski fakir doğu görüntüsü yok artık. Türkiye'nin herhangi bir yerinde rastlanabilecek bir yıkım görüntüsü. Felaketten sağ kurtulan yaşlı bir adamın 'Bu depremde devleti yüreğimizde hissettik, Başbakan on bakaniyle buradaydı.' yorumu değişimin bir boyutu hakkında fikir veriyor. Ama fikir vermesi gereken bir önemli boyut daha var: Yardım kampanyalarına yansıyan politik söylem. Toplumun geçmişe kıyasla ne kadar politize olduğunu yardım kampanyalarına verilen destek ve eleştiriden anlıyorsunuz.

Başından itibaren yapılan yardımlara, yardım çağrılarına bugüne kadar hiç görülmediği şekilde bir kutuplaşma hâkim. Tanıdık olmayan bu yeni durumun siyasal aktörlerinin yani devlet ile BDP'li belediyelerin 'yardım savaşı' denebilecek rekabet ise gözden kaçmıyor. Felaketi bir devlet sorunu olarak algılayıp merkezî koordinasyonla müdahale eden devlet gücüne, BDP'li belediyeler alternatif olmaya çalışıyorlar. Depremzedelere yardım rekabet halini alması yeni bir durum ve siyasal bir okumayı zorunlu kılıyor. Yaşanan rekabetin kitleye yansıyan yönü ise vahim; BDP'li belediye ve STK'lara yardım etmeyin diyen Türk milliyetçileri ve devletin kurumlarına yardım etmeyin diyen Kürt milliyetçileri aynı noktada buluşuyor: siyasetin insani değerleri ötelediği yerde.

Birtakım insanlar ve kurumlar yaşanan felaketi siyasi kazanç açısından fırsat görse de, toplumun yok olmayan hassasiyet ve merhameti zedelenen dokuyu tamir etmeye yetebilir.

Siyasetin ayırdıklarına sarsıcı bir cevap olduğundan belki de bana Kadıköy'de kâğıt toplayan çocukların hikâyesi önemli göründü; sokakta kâğıt toplayarak yaşayan çocuklar, belediyenin kapısını çalarak topladıkları kolileri Van'a göndermek istediklerini söyleyip yardım istemişler. Dünyadaki yuvalarını kaybetmiş o çocukların kalbinde eksilmeyen merhametin, biz yuva sahiplerine öğreteceği bir şey olmalı. Çünkü Tanrı'nın soluğunun en fazla hissedildiği o yersizlikte ancak insan, insan oluyor. Van'da soğukta üşüyenlere sahip olduğu tek şeyi, kâğıt bir koliyi gönderen çocukların önyargılardan, ideolojiden arınmış bakışına her şeyden çok ihtiyaç var şu an.

Deprem gibi yaşanan zemini tamamen değiştiren bir felaketin vereceği ders de budur kanımca; dondurulmuş duyguların, içine hapsolünmüş kimliklerin buluşmasını sağlaması. İhtiyacın konuşmayı zorunlu kılması. Çünkü konuştukça insan oluruz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Deprem ve Çalıkuşu

Bejan Matur 2011.10.28

Şu Çalıkuşu edebiyatı size de sıkıcı gelmiyor mu? İçinde oryantalizm olan 'biz' ve 'diğerleri' söylemi.

Doğuda bir deprem yaşandı. Türkiye'nin her yerinde yaşanan türden. Dünyanın herhangi bir köşesinde yaşanabilecek cinsten. Depremden etkilenenlere yardıma koşma biçimi ve onun etrafında dönen tartışmalar ise tam bir turnusol. Önyargıları, birikmiş arızalı bakışı ve saf merhameti ortaya saçıyor.

Siyasetin ve siyasetçilerin bakışını anlamak mümkün. Ama medyanın içindeki bazı kimselerin bölgeye, insana bakışındaki demodelik sahiden çekilir gibi değil. Bu kalemlere bakınca Anadolu'nun Cumhuriyet tarihi boyunca cılız yanan ışıklarını görüyor insan. O ışıklar çoktan fer kazanmış, umurunda değil.

Zihniyet meselesi bu. Büyük bir gayretle kendini aşma ve dünya ile buluşma isteği duyan toplumun kodlarını belli ki bazıları hâlâ çözemiyor. Bulunduğu yerden bakıp hâlâ ezik, zavallı, Batı'dan getirilecek aydınlanmaya muhtaç bir Doğu ve taşra tarifi yapıyor.

Bir demokrasinin gelişmesinin en önemli parametresi toplumdaki köylülüğün azalması, kentleşme oranının artmasıdır. Yani bir orta sınıf oluşmasıdır. Türkiye'de bugün hızla büyüyen bir orta sınıf var. Gerek doğuda gerekse Anadolu taşrasında büyük bir eğitim ve üretim hamlesi yaşanıyor. Dershanelerin, okulların bu kadar önem kazanması, eğitimin bir ikbal kapısı olarak görülmesi, bu sınıfın gelişmesine paralel bir durum. Cumhuriyet tarihi boyunca olmadığı kadar bugün, köylü ve ezik diye tarif ettiğiniz o insanlar sisteme dâhil olmanın yollarını zorluyorlar. Evlatlarını okutmanın, sisteme dâhil olmanın kapısını aralayacağını ilk defa bu kadar farkındalar. Tanıdıkları geleneksel üretim biçimlerinin bir gelecek yaratmayacağını bildikleri için yeni üretim biçimlerine yöneliyorlar. Bütün varlığını çocuklarını okutmak üzere seferber eden Anadolu köylüsü, o değişimi de arkasına alarak yeni bir orta sınıf yaratıyor. Bu iştia ve açılma isteğiyle Anadolu'nun hemen her ilçesinde hatta köylerinde internetten iletişime şehirdeki dekordan farklı bir dekora rastlamıyorsunuz. Yani ülke ortalaması bir standart kazanıyor. AKP'nin temel başarısının, bu sınıfı yaratmak olduğu da sıklıkla vurgulanan

bir gerçek. Kendi burjuvazisini yaratan bir iktidar yönetiyor Türkiye'yi Şu an. Ayrıca G len hareketinin bundaki taşıyıcı rolü, katkısı inkâr edilemez.

Diğer yandan bu büyük yarışta hiç geri durmayan bir BDP var. İnsanın hayat kalitesini yükseltmek üzere canla başla çalışan bir BDP. Kürt seçmenine sadece kimlik değil bir refah da vaat eden. İddiasını belediyeçilik anlayışında görüyorsunuz. Daha net bir fikir edinmek için Diyarbakır'ın Kayapınar ilçesine bakmanız yeterli.

Yani demem o ki, zihinlerdeki o ezik Doğu anlayışı artık yok. Doğuyu aydınlatmak üzere Cumhuriyet'in seferber ettiği fedak r  ğretmen tipi de nostaljik bir figür artık. Gazetelere yansıyan fotoğraflarda pırl pırl gözlerini gördüğümüz o güzel genç kızların ve delikanlıların ruh hali hiç de iddia edildiği gibi, Cumhuriyet'in bizde yarattığı vicdan azabından muzdarip değil. Görevlerini en iyi biçimde yapmaya çalışan fazlasıyla sahici bir kuşağın  yeleri onlar. Eğitmek üzere gönderildiği yerde insanlar üzerinde herhangi bir üstünlük ve kibir kurmayan güzel bir kuşak. İzmirli de, Aydınlı da, Batmanlı da aynı kaygı ve hedeflerle hayata tutunmaya alışıyor.

Hâlbuki alıkuŐu'nda fakirlik içindeki Anadolu'ya Şehirdeki bir gönül kırıklığından kaçıp fedakârlık ederek hizmet eden bir Feride vardı. Bugün giden öğretmenlerin ne gönül kırıklığı var ne de gittikleri yerdeki dünyaya yukarıdan bakan boş kibri.

Zaten Anadolu'da 'fedak rca çalışan neferler' demekle eŐitsizliği baŐlattığınızdan, fedak rlığın muhatabı olan birilerinin çıkıp bizim bu fedak rlığa ihtiyacımız yok demesini de çağırmış oluyorsunuz.

alıkuŐu edebiyatında ısrar edenlere benim tavsiyem 'İki Dil Bir Bavul' filminin sahiciliğine kulak vermeleri. Çünkü o anlatımda oryantalizmin zerresi yok. EŞit yerlere yerleştirdiği  ğrenci ve  ğretmen arasındaki dilsizliği, anlaŐamamayı bir trajik durum olarak anlatmayı seçiyor film. Zaten insan hikâyemiz dönüp dolaşıp trajik olanda d ğ mlenmez mi? İnsan olmakla sahip olduğumuz ortak acıda, yalnızlıkta. Doğu ya da batı olmuş ne fark eder.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hukuk, hayat, tecavüz

Bejan Matur 2011.11.04

Hukuk eğitimi, dünyanın en sıkıcı eğitimlerinden biri. O kadar kasvetli ve ağırdır ki sizi başka alanlarda derinleŐmeye zorlar. Ben bunun bir tür ile doldurmak olduğunu düşünürüm hep. Tekkeye kapanmak gibi. Dünyadan, hayattan o kadar soyutlanırsınız ki bir i dünya icat etmeniz gerekir.

Ankara Hukuk Fakültesi'nin kasvetini yaşamış biri olarak Franz Kafka'yı az y d etmedim. Ancak onun kaleminden tasvir edilebilecek boğucu bir atmosfer. Alman mimarisinin künt, koyu görüntüsü Ankara'nın 'kuvva' ruhuyla birleŐtiėinden midir bilmem hevesle dolu onca öğrencinin ruhunda vakitsiz bir yorgunluk belirmiŐti.

Daha kayıt sırasında 'neden buradayım' dedirten o hayatsızlığa maruz kalanlar, söylediğimi anlayacaktır. Kapısından adınızı attığınız an sizi hayattan soğutan o atmosferi bazı hocaların sıcaklığı bile ısıtamamıştı. Belki de o sebeple avukatlık stajını tamamladığım gün, bir daha dönmek üzere veda ettim.

Hukukun hayatı ne kadar anlattığı, ne kadar hayatın içinde olduğu sanıldığından daha önemli bir soru. Çünkü Türkiye'de yaşanan sorunların kaynağında hukuk alanının bu 'gerçeklikten kopukluğu' yatıyor.

Derslerde, pencereden dışarıdaki sarmaşıklara dalıp giden bir talebe olduğum için midir bilmem şunu acı bir tecrübe olarak hep gözlemledim; tanıdığım, hukuk mesleğini devam ettiren pek çok arkadaşım aynı kopukluğun kurbanı oldu. Dosyaların içerdiği ile dışarıda olan arasında bağ kurmakta zorlanan bu kişiler, ilerleyen yıllarda o bağı tamamen kaybettiler. Birtakım kanun maddeleri ve emsal kararlara dayanarak otomatiğe bağlanmış bir robot gibi karar almak Türkiye'de hâlâ makbul sayılıyor.

Böyle olunca yargılama süreci muhakeme beceri ve potansiyelinin soğurulduğu bir kara deliğe dönüşüyor. Başını dava dosyasından ara sıra kaldırıp sokağa, hayatın akışına bakması gerekenler, birey-toplum ilişkisini unutarak, donmuş bir yargı anlayışını benimsemek zorunda kalıyorlar. Hayat ile hukuk arasındaki dengeyi sağlamaya çalışan hukukçuların camiadan nasıl dışlandıkları ise yaşananın ne kadar ciddi bir trajedi olduğunu kanıtlıyor aslında.

Yargıtay'ın 'N.Ç. kararı' dolayısıyla gündeme gelen tartışma da bunun uzağında değil. Bu utanç verici kararın sahipleri, kendilerini savunmak için bilinen hukuka sığınmışlar! Sözüm ona dava süreci hâlâ kapanmamış. Hâlbuki sığınılacak yer en azından onlar açısından artık bildiğimiz hukuk olmamalı. Eski yasa-yeni yasa açıklamaları yerine çocuklarının N.Ç. yaşını düşünmeleri bile daha ahlakî olurdu. Herhangi bir insanın kendi 13'üncü yaşını ya da çocuğunu düşünmesi bile bu olaydaki gayri insaniliği anlamasına yeterliyken, koca koca hukukçuların 'yasa böyle emrediyor' diyerek kendilerini savunmaya çalışmaları, sadece onların değil, Türk hukuk sisteminin de acziyetini ispatlıyor.

Ama böyledir zaten. Gerçek dünya daha hukukun kapısında sizenizi terk eder. Yaşadığınız toplumun değer dünyasından, biriktirdiği insaniyetten bu kadar kopukluk ne adınadır tahmin etmek zor değil. İnsanî değerlere hizmet yerine kendi kutsiyetini oluşturmaya çalışan, bin bir ritüel ile adli dönemi açan, açılış konuşmalarında iktidardan muhalefete, sivil toplumdan bürokrasiye hemen her sektörü tehdit eden hukukçular, mesele 13 yaşındaki çocuğu koruyamamaya, o çocuğa tecavüz eden kişileri cezalandıramamaya gelince, 'bu yasa koyucunun işi' diyebiliyor. 367 kararı ile yasa koyucuyu felç eden yine aynı hukuk anlayışı değilmiş gibi.

Ortada yargıda yaşanan yapısal bir bozukluk var. N.Ç. davasındaki skandal karar ne ilk ne de son. Bu karar, Kürt meselesinde bugüne kadar doğru düzgün konuşmadığımız bir alanı da aralıyor aslında. Küçük çocuğa tecavüz edenler arasında devlet görevlileri ve askerler olmasaydı yerel mahkeme aynı kararı verir miydi? Vele ki yerel mahkeme aynı kararı verdi, Yargıtay'ın ilgili dairesi kararı aynen onar mıydı? Bu soruları elbette artırabiliriz ama genel tablo şu; yargı, Türkiye genelinde siyasal sistemi boğmaya çalışırken, özellikle Kürt nüfusun yaşadığı coğrafyada farklı bir üslup oluşturmuş. Bu üslup özetle; 'düşük yoğunluklu çatışma ortamında yargı, ne olursa olsun devlet görevlilerini korur' üzerine kurulu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tesbih ve teknoloji

Dünyanın bir ucu var mı? Yuvarlak olduğu varsayılan bu yalnız gezegenin ucu, nereden baktığınıza göre değişir. Nihayetinde Amerika'dan bakınca sınır bizim durduğumuz yer, yani Avrupa kıtasının doğusu oluyor. Zira haritalarını yaparken kendilerini merkeze alıyolar.

Zaten bilginin üretildiği merkezin, bir benlik merkezi gibi tüm anlamı kendi etrafında topladığı öteden beri biliniyor. Dünyanın topografyasını daha sonra ölçme şansı olanlar beyaz adamın yaşadığı kıta, yani Avrupa'nın aslında haritalarda iddia edilenden daha küçük olduğunu fark ettiler. Tabii o büyütme, karşıtı küçültme icraatını da geciktirmemişti, Afrika ve Asya kıtaları da olduklarından küçük resmedilmişlerdi. Haritacılar beyazdı çünkü. Geldikleri dünya başkalarının dünyasından büyük olmalıydı. Ne de olsa kuralları onlar koyuyordu. Bilginin merkezi, gücün tanımlayıcısı.

Geçtiğimiz ay buradan bakınca bize dünyanın ucu gibi anlatılan Amerika'nın Pasifik kıyısına 13 saatlik bir uçak yolculuğu ile gittik. Bilinen dünyanın en uzun uçak yolculuğu olduğunu söylediler!

O kadar saat uçup gittiğimiz yerde aldık Steve Jobs'un ölüm haberini. Aynı gün Los Angeles sokaklarında, Santa Monica'daki Apple Store'da toplanan kalabalığı görünce de yaşanan ritüelin anlamını idrak ettik. Dünya küçülmüştü. Daha sonra haber bültenlerinde gördüğüm dünyanın farklı köşelerindeki Apple Store manzaralarında yapılan ritüeller birbirinin aynısıydı. Dünyanın herhangi bir yerinde internet, bilgisayar ya da telefonla az çok bağı olanlar aynı yasta buluşmuştu. Steve Jobs'u kaybetmenin yasında.

Sadece bu ortak yas ve ritüel bile, çağımızın yeni tapınakları hakkında fikir veriyor aslında. Bu yüzyılın tapınakları biçim değiştiriyor. İnsanın, iç dünyasına bir eşlikçi olarak sığındığı bilgisayarlar, uzaklara iletişimin kapılarını aralarken hiç sezdirmeden o iç dünyanın mekânını genişletiyor. Mahremiyete dahil edilen başkaları bir ruh mesafesinde duruyorlar aslında. Yani ruhun alanına dahil ediliyorlar. Tıpkı Tanrı düşüncesi gibi.

İki kişinin konuşmasına kulak misafiri olmuştum. Biri diğerine 'düşünebiliyor musun, adam iPhone'a tesbih programı indirmiş, tesbih çekiyor, olacak şey mi?' Belli ki teknolojinin bu türden kullanımını maneviyata ters bulmuştu. Eleştiriyordu. Ben istemeden konuşmaya dahil olup şunu söylemek zorunda hissettim 'ileri teknolojinin mistik olmadığını kim söyleyebilir?'

Sanırım tamı tamına böyle düşünüyorum. Yahut hissediyorum. Teknoloji ilerledikçe kazandığı biçim ve araçlar bizi kozmik olana daha çok yaklaştırıyor. Aklın alanını bir üst seviyeye çıkarıyor. Pozitivizmin büyük iddiasını yerle bir eden bir ilerleşme bu. Yol aldıkça ruhun alanına yaklaşan bir insanlık dekoru. Uzaklıkları sonsuzluğun ölçülerıyla hesaplayan bir kuşak şu an artık birer tapınağa dönüşen Apple Store'larda başka türlü bir maneviyat buluyor.

Evet, günümüzün yeni tapınakları görünmezden yeniden tanımlandığı, hissedildiği bilgi merkezleri. Uzaklığı yarattığı bağla yok ederken ruha aslında sonsuzluk içinde bir dizim kazandıran iletişim teknolojileri. Ve o teknolojilerin kazandığı formun organik içeriği. Reklamlarda çakıl taşına benzerliğiyle tanıtılan telefonların insanda dokunma hissi uyandırdığını siz de görmüşsünüzdür. Sahiden doğada var olan formlara en yakını bugün üretiliyor. Mekaniğin hantal zamanı artık bir nostalji. Dokunma duyusuna bu kadar yoğunlaşmış bir teknolojinin ruhu ilgilendirmedikini kimse iddia edemez. Evet, ruhun alanındayız artık. Gaybın ve sonsuzluğun sadece aklın formüllerinden değil, sezgisel bir matematikten oluştuğunu daha çok hissediyoruz.

Giderek küçülen çiplerin taşıdığı trilyonlarca bilgi zerresinin, kendi büyüklüğümüzü ölçmek konusunda bize fikir vermesi gerekir.

Sahiden ilk harita yapımcıları gibi de olabiliriz. Kendi durduğu yeri merkez sanan ve büyüklük ve mesafeleri durduğu yerden ölçen bir bilinç. Ne kadar gerçekçi olabilir ki?

Evet, insan her şeyin merkezinde, ama ondan daha büyük bir merkezin olduğunu kolay unutuyor. Gelişen teknoloji bize daha hakikatli koordinatlar fark etme şansı veriyor. O hakikatin sonsuzluk içinde aradığımız anlam olduğunu daha çok biliyoruz bugün. Anlama yakın mıyız kim bilir. Ama geçmişe oranla güdülmeye ve manipülasyona uzak olduğumuz kesin. Bu da, özgürlük hayali kuranlar için az değil.

Hepinize iyi bayramlar diliyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir şair, bir kıta ve özgürlük mücadelesi

Bejan Matur 2011.11.11

Asya'nın doğu ucunda, Güney Çin denizinin kucağındaki Hong Kong şehrindeyim. İnci deltasının biçimlediği bir geçit. Ve yüzlerce adadan oluşan yarı bağımsız bir ticaret merkezi.

1942'den 1997'ye kadar kaldığı İngiliz yönetimi tüm ruhunu biçimlemiş. Kısaca anlatmam gerekse 'Batılılar Doğu'da kendileri için bir uç beyliği kurmuşlar' derdim. 'Doğu'daki Batı' tanımından da öte bir manzara. New York'u taklit eden devasa bir finans merkezi. Muazzam büyüklükte bir liman şehri. 'Yeryüzünde 14. katın üstünde en fazla çalışanı olan tek şehir burası' diyorlar yüksekliğini anlatmak için. Kilometre başına düşen altı küsur bin nüfusun geçim kaynağı finanstan tekstile epeyce geniş. Özellikle son yıllarda tekstil, moda, sinema ve medya alanlarında adı iddialı şehirler listesine girmiş.

Hong Kong'a, bu yıl ikincisi düzenlenen 'Hong Kong Şiir Festivali' için davet edildim. Festivalin direktörü Bei Dao, modern Çin şiirinin en iddialı ismi. Tüm dünyanın hayranlıkla izlediği şiir serüveni Çin'in yakın dönem tarihi ile doğrudan ilgili. Bei Dao, yetmişli yıllarda demokrasi adına yola çıkmış bir grup entelektüelin öncüsü. Jintian (Bugün) dergisi etrafında toplanan bir grup genç şairle Pekin'deki 'demokrasi duvarı'na rejimi eleştiren şiirler yazmakla başlıyor hikâyesi. Daha sonraları yıkılan duvarı yer altına çekildiği yıllar takip etmiş. Misty (Türkçeye puslu diye çevrilebilir, görünmez anlamında) şiir akımının en etkili ismi. Ünlü Tiananmen Meydanı ayaklanmasını ateşleyen dizeler ona ait. Meydanı dolduran gençlerin poster olarak taşıdığı şiirleri ülkedeki özgürlük hayalini dillendirdiğinden hemen arkasından sürgün yılları başlamış. Berlin'de yakalandığı Tiananmen hüsrani Bei Dao'nun sürgününün başlangıcı olmuş. Yaklaşık yirmi yıl uzak kaldığı ülkesine ancak bir kez, babasının cenazesi için gidebilmiş. Sürgünü bugün de bitmiş değil. 'Şiir, dilin anahtarıdır' diyen Bei Dao, anahtarını eline geçirdiği bu nadir sanatın onu demokrasi idealine yaklaştıracığına inancı yitirmediklerinden şimdilerde Hong Kong Üniversitesi'nde 'humanities' profesörü olarak edebiyat dersleri veriyor. Üniversite hocalığının yanı sıra dünyadan biriktirdiği dostlukları, şiir mirasını direktörlüğünü yaptığı festival aracılığıyla Hong Kong'lularla paylaşıyor. Çin'in dünyaya kısmen de olsa açılma kararı, onun Hong Kong'daki yarı sürgününün vesilesi olmuş. Dilini konuştuğu, şiirini yazdığı Mandarin, yani kuzey bölgesine giriş izni hâlâ yok. Kitapları Çin'de yasaktan kurtulabilmiş değil. Hâlbuki şiirdeki adını bile kuzeyden alacak kadar ülkesine bağlı biri. Bei Dao 'kuzeyli ada' anlamına geliyor. Doğduğu Mandarin bölgesi kuzeyde olduğundan ve bir ada kadar yalnız duran uzun ince haliyle arkadaşları onu öyle çağırmışlar. O da şiire müstear adla devam etmiş.

Festivalin açılışında konuşan Bei Dao 'Neden burada toplandık?' sorusuna cevap arayanlara biraz da şakayla; 'İşgal etmek üzere değil herhalde. Ama paranın işgali altındaki Hong Kong'a unuttuğu şiiri hatırlatmak gerekiyor.' dedi. Bei Dao, haklı. Giderek şiirden uzaklaşan bir dünyaya şiiri hatırlatmak az şey değil.

Asya'nın doğu ucuna bir gözetleme kulesi gibi dikilen Hong Kong şehrinin, neyi, kimin adına gözetlediğini sormak için artık çok geç. Ama kaybettiği bir değeri, kültür adına, hayat adına ona hatırlatmak ülkesini seven şairin görevi olmalı.

Belki de bu nedenle festivalin açılışında şiirin dünyadaki yerine dair eleştirel sorular soran gazetecilere, Pekinli bir şairin verdiği cevap kayda değerdi: 'Şiir geceleri göğümüzü süsleyen yıldızlar gibidir. Aydınlatırlar mı hayır. Ama yıldızsız bir dünya, ruhunu yitirirdi!'

Hong Kong'da dünya şairleri ile tanışmanın değeri elbette ölçülemez. Ama benim için çok daha değerli olan, on yıl önce yine şiir vesilesiyle tanıdığım ve daha sonra ABD'de Bloit College'a beni davet eden Bei Dao'yu görmek oldu. Yarı sürgün gibi yaşadığı Hong Kong'a kazandırdıklarının parasal değerini bilemeyebiliriz. Ama adı her sene Nobel adayları arasında geçen bir şair olarak sadece edebiyat adına değil, demokrasi adına verdiği mücadeleden dünyanın öğreneceği çok şey olduğu kesin.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ölüm ticareti

Bejan Matur 2011.11.18

Hong Kong'da Amerikalı bir çevirmenle tanıştım. Geçen yıl İran'ı ziyaret etmiş. Bir Amerikan vatandaşı olarak İran'da sıcak karşılanmış olmaktan mutluydu. Gördüklerinden etkilenmişti.

Onu en fazla şaşırtan şeyin duvarlarda gördüğü 'Devrim Şehitleri' görüntüleri olduğunu söyledi. 'Ne tuhaf' dedi. 'Bizim duvarlarımızı ticari reklamlar süslerken onların duvarlarında hep ölüm var.' O an 'aslında aynı şey' demek geçti içimden. Ama yaşadığı şaşkınlığı bozmak istemedim. İran'dan başlayarak Ortadoğu yahut dünyanın pek çok ülkesinde ölümün anılışı farkında olmadan bir tür ticarete dönüşüyor. Ve konu dönüp dolaşıp rejimin bekasının nasıl sağlandığına kilitleniyor. Biri siyasi gücünü ticaretle artırırken, bir diğeri ölmenin-öldürmenin kutsallaştırılması üzerinden iktidar kuruyor. Meydanları dolduran duygusal kalabalıklara hitap eden ölüm ve intikam çağrıları hangi rejimde ne kadar insanın varlığıyla ilgili gerçekten kestirmek zor.

Türkiye de bu 'ölüm ticaretinden' çok uzak değil ne yazık ki. Kabul etmek zor gelse de ölüm üzerinden okunması gereken trajik bir tarih yaşıyoruz bugün. Yas ritüellerimiz siyasetin kutuplaştırıcı etkisinden kurtarılabilmiş değil. Şöyle bir bakın; Türk bayrağına sarılı onca şehit görüntüsüne paralel, boş tabutlarla başka törenlere konu edilmek istenen başka ölümler... Aynı günlerde cezaevinde hayatını kaybeden eski bir MİT'çi olan Kaşif Kozinoğlu'nun cenaze törenindeki trajik yalnızlık. Ömrü devletin karanlık işlerinde geçmiş, annesi için kahraman olan bir istihbaratçının son nefesini hücrede vermesi de kurgunun bir başka boyutu hakkında fikir veriyor. Belki de tarihin akışını artık ölüm üzerinden okumak zorundayız. Böyle bir okumanın gerçeği daha net gösterme ihtimali yüksek çünkü.

Her ne kadar görmezden gelinse de, bir ülkenin haysiyeti ölüme nasıl baktığıyla da ölçülür. Kayıplarını hangi ölçülerle değerlendirdiğiyle. Kayıplara reva gördüğü yas biçimleriyle.

Geçtiğimiz gün yine bir fotoğraf karesi düştü basına. Bir arabanın bagajında battaniyeye sarılı iki erkek cesedi. Bacakları, ayakkabılarının tabanı görünen iki genç. Tabanlarını gördüğümüz sahipsiz ölümler sınır ötesindeki operasyonda öldürüldüğü söylenen yüzü tanınmaz haldeki PKK'lılardı. Bir arabanın bagajında taşınıyorlardı. Morgdan ailelerine verildikten sonra siyasilerin sahip çıkmak adına şova dönüştürdüğü bir törenin konusu oldular sonra. Aynı karmaşa ve tabutu sahiplenme şovu Mensur Güzel'in cenazesinde de yaşandı. Emniyet görevlileri, ailesi ve BDP arasında yaşanan çekişme Diyarbakır'da yirmi bin kişinin katıldığı cenaze töreniyle sonlandı. Bir kaybı sahiplenmenin kuşkusuz eleştirilecek bir yanı olamaz. Ama o sahiplenmede siyasetin kutuplaştırıcı etkisi baskın geliyorsa durup düşünmek gerekiyor; ölüm ritüelleri bu kadar kutuplaşmış bir toplumda kardeşlikten söz etmek ne kadar mümkün? Kayıpları farklı hanelere yazılan bir toplumu birlikte yaşatmak ne kadar mümkün?

Aslında hikâye eski. Antik dünyada Sofokles'in kaleminden yazılan bilgi bugün de anlamını koruyor.

Antigone 'ölü kardeşe' sahip çıkmayı anlatıyordu. Kardeşlik, aynı karında büyüdüğünüz yek diğerini toprağın huzurundan mahrum etmemektir diyordu. Sahipsiz, ortada bırakılmış ölümler ruhumuzda bozulma yaratır. Bunun sorumluluğunu duymak insan olmanın gereğidir.

Tanrısal hakikate işaret eden bilgi kadimleşir. Kardeşlik, kardeşin ölüsüne sahip çıkmak demekse son otuz yılı bu yanıyla düşünmek de ciddi bir yüzleşme olmalı bizler için.

Kaybedilen kardeşe sahip çıkma biçimlerinin bu kadar ayrıştığı bir toplumda çürüme belki hemen fark edilmez. Ama görünmezde hüküm süren o çürümenin etkileri er ya da geç yaşanır. Kim bilir belki de bugün içine girdiğimiz çıkmazın sebebi ruhtaki o bozulmadır. Ölü kardeşi toprağın huzuruna teslim etmekte ayırım yapmamızdır.

Düşünün son otuz senede kaybettiğimiz kırk bin insanın kaç bini toprağın huzurundan mahrum bırakıldı? Kaçı hâlâ gömülmeyi bekliyor? Dağda kurda kuşa yem olan binlerce ruhun sizi yatağınızda rahat uyutacağına inanmak için çok da sebebiniz yok aslında.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İbret

Bejan Matur 2011.11.23

Time'a kapak olan Başbakan'ı, dünya ekonomi listelerini zorlayan başarısı ve Ortadoğu'da liderlik iddialarıyla tafa satan Türkiye Cumhuriyeti, aslında ne olduğunu görmek istiyorsa Van depremine baksın.

Dünyanın her yerinde yaşanabilecek bir felaketin buraya has sonuçları 'adamlığımızı' özetliyor aslında. Devletin acziyetini, bürokrasinin hesapçı, hantal zihniyetini, halkın iyi niyetinin nelere yetmeyebileceğini, her şeyi...

Bir tanıdığım 'aslında halk elinden geleni yaptı, sorun devlette' diyerek konuyu o kadar iyi özetledi ki. Türkiye'de yaşayan herkes büyük bir duyarlılık göstererek ilk günden itibaren Van halkına yardım için hazırды. Hatta sokakta kâğıt toplayan çocuklar bile sahip oldukları tek şeyi, kâğıt kolilerini göndermek için seferber olmuşlardı. Ama devlet kendi dersinde sınıfta kalmayı seçti! Felaketin yaşandığı ilk günden itibaren yardım için

elinden geleni yapan milyonlarca insanın sıcaklığı, Van'daki deprem mağdurlarını ısıtmaya yetmedi. Ve bu yetmemede devlet dediğimiz ve başımızın tacı saydığımız aygıtın payı çok büyük!

Daha ilk günlerde 'politikleştirilen deprem' derken bunu kastetmiştim. AKP ve BDP makasında kalan Vanlıların nasıl sahipsiz bırakıldıklarını her geçen gün ibretlik sonuçlarıyla görüyoruz. Yazlık çadırlarda, eksi 16 derecede üşümeye mahkûm edilen insanların yaşadığı zorluk, sıcak yataklarımızı uykusuz bırakmıyordu belki ama bu son çocuk ölümleri aklı, vicdanı zorlayan korkunçluğuyla 'pes' dedirtiyor.

Başbakan Erdoğan dün İstanbul'da, Van için düşünülen depreme dayanıklı konutların maketlerini inceliyordu. Soyadı Albayrak olan bir zatın projesi olarak tanıtılan evlerin iki günde tamamlanması mümkünmüş. Bir evin kurulması sadece iki gün alıyormuş.

Ve bu iki günde, yazlık çadırlarda kalan, ikisi yangından, biri soğuktan, biri hastalıktan dört çocuk hayatını kaybetti. Binlercesi doğduğu yerden batıya, bilmedikleri şehirlerin varoşlarına, tesislerine doğru yola çıktı. Köklerinden birer çiçek gibi koparılıp, korkuyu geride bırakmak, rahat bir uyku uyumak için. Gittikleri yerlerde onları neyin beklediğini hiçbirimiz alsa bilemeyeceğiz. Belki de hayatta kalmanın bedeli olarak ayrımcılığa maruz kalacaklar. Okullarına alışamayacaklar. Her göç gibi büyük travmaları beraberinde getiren acı bir yer değiştirme yaşıyor şu an. Van'dan kabileler halinde insan batıya göç ediyor.

Başbakan'ın basına tanıttığı depreme dayanıklı konutların tanesi 50 bin TL imiş. Hazırlanması için sadece iki gün gerekiyormuş. Ben bu bilgileri duyunca; Van'ın tüm nüfusunu elliyle çarptım, bini ekledim ve ortaya çıkan rakamın son bir haftada kaybettiğimiz dört çocuğun hayatını karşılayıp karşılamayacağını düşündüm. Oysa Filistinli, Somalili çocuklar konusundaki duygusal konuşmalarıyla tanıdığımız Başbakan'dan, daha azını hak etmiyor Vanlı çocuklar.

Bu tarz konularda hep çok dikkatli konuşmaya gayret ettim. Duygusal olmamaya, soğukkanlı davranmaya. Ama 2011 Türkiye'sinde eksi 16 derecede, ilkel çadırlarda yaşamaya terk edilen insanların hali artık 'insan olmaktan ne anladığımızı' sorgulanır hale getiriyor. Geçmiş depremleri yaşayanlar haklı olarak 'o zamanlarda bile devlet bu kadar aciz değildi' diyorlar. En azından devletin gücü o kadarla sınırlıydı. Küçük bir Kızılay çadırının, sıcak bir aşın varlığı bile devletin sıcaklığını hissettirebiliyordu. Ama bugünün ölçüleriyle bakıldığında yaşanan manzara ne ahlaki, ne insani, ne de sosyal açıdan kabul edilebilir değil. Bürokrasinin farklı kademelerine çöreklenen açgözlü yöneticilerin kilitlediği, hantal hale getirdiği bir devlet mekanizması yönetiyor bizi. Bırakın çözüm üretmeyi, vatandaşın kendi imkânlarıyla gönderdiği yardımı ulaştırmaktan bile aciz ve gönülsüz bir bürokrasi bu.

Kimse kalkıp, felaket karşısında en güçlü ülkeler bile aciz kalabilir savunmasına girişmesin; Van'da yaşanan acizliğin sebepleri masum değil.

Bürokrasideki zihniyet başka türlü yapılsa ve yerelle bu kadar çatışmasaydı herhalde çoktan Vanlılar, su sızdırmayan bir çadıra, ısınan bir göz odaya kavuşurlardı.

Devlet içindeki uyumsuzluğun cezasını nefesiyle ödeyen çocukların hayatı o hantal yapıyı korumaktan çok daha değerli çünkü.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dersim tamam, ya Sivas ve Maraş

Türkiye'de her şey Türk usulüne göre halloluyor.

Tarihte yaşanmış büyük bir katliamın özrünü dilemek de öyle. Başbakan Erdoğan eline geçirdiği büyük fırsatı kaçırmayarak, CHP liderini iflah olmayacak biçimde yenilgiye uğrattı. Bu tartışma belli ki CHP liderinin 'cenaze töreni'yle sonlanacak. Bilen bilir, 'Kılıçdaroğlu projesi' zaten ölü doğmuştu. Başbakan'a bunu resmen ilan etmek düştü. Allah'ın adaleti diyelim. Kimin eliyle geleceği belli olmuyor. Tarihsel doğruların 'âhı' yahut. CHP şark kurnazlığı yapıp düştüğü zayıflıktan, bir Kürt Alevi'nin kimlik desteğiyle kurtulmayı planlıyordu. Kılıçdaroğlu şık bir vitrin düzenlemesi olarak yeni döneme, toplumun özgürlük arayışına bir çare olsun diye ortaya atılmıştı. Proje, siyasetin sahiçilik duvarına çarpıp parçalanmakla kalmadı, üstüne başbakan son kroşeyi indirip 'artık gömebilirsiniz' dedi adeta. Siyaset tam da böyle bir şeydir. Ele geçen fırsatı değerlendirme sanatı. Toplumun birikmiş sorunlarına yeni dil kazandırma, yeni ufuklar ilham etme.

Dersim katliamı ile ilgili Başbakan'ın açıkladığı belgeler konuya aşına olanlar açısından yeni değil. Aksine tüm detaylar biliniyor. Ama Türkiye gibi devletin kutsandığı bir gelenekten gelen bir ülkede, ülkenin başbakanının, devlet eliyle yapılan bir katliam için özür dilemesi, ciddi bir gelişme. Başbakan'ı dinlerken, Dersim katliamı döneminde atılan gazete manşetlerini, dönemin politikacılarının faşist söylemlerini hatırladım ve bütün o söylemin bizzat Başbakan'ın 'Dersim katliamı' ifadesiyle resmen bitirildiğini düşündüm. Çünkü resmî olarak adını koymak, en az özür dilemek kadar önemli. Erdoğan'ın yabancı basında bile manşetlere çıkan 'Dersim özü' için siyasî pragmatizmini şimdilik önemsiz kılrsa da dikkatle izlenmesi gereken bir süreci başlatıyor.

Çünkü Dersim'de yapılan katliamın konuşulmasına sadece bir günah keçisi üzerinden yaklaşmak bir tür kaçak oynamak riskini barındırıyor. Tamam, Kürt Alevi ve aynı zamanda Dersimli olan Kılıçdaroğlu'nun CHP'nin günahlarını örtme çabası kabul edilemez. Ama Dersim'de yaşananlar da sadece CHP'ye mal edilerek özürlü dilenecek türden görülmemeli. Başbakan'ın açıklamasında söylediği en önemli konu 'Devlet adına özür dilenmesi gerekiyorsa ben diliyorum.' oldu. Sorun tam da bu. O özür devlet adına dilenmesi gerekiyor. Devlet zihniyetinin yapılanışı. Projelendirilen vatandaş tanımına uymayan herkesin usulünce yok edildiği bir tarih yaşandı bu ülkede. Böyle bir tarihle yüzleşmeye cesaret ederken, günahın tek bir isme, bir partiye atfedilmesi sorunu çözmez. Zihniyet dönüşümü yaratacak hesaplaşma, günahı birilerine fatura etmekle sağlanamaz. Tarihin bu kadar ağır bir yüküne bir sokak kavgasındaymış gibi değil, sükûnet ve vakarla yaklaşmak gerekiyor. Yürekte duyulan bir pişmanlık ve mahcubiyetle. Ama ne yapalım burası Türkiye ve siyasetin işleyişi de bize uygun yönetmelerle gerçekleşiyor. Başbakan'ımız çıkıp özür dilerken bile birilerini dövmeye kalkıyor.

Devlet adına özür dilemenin bir ilk olduğunu ve kamuoyunda tetiklediği soruların hayati değerini unutmadan şunu Başbakan'dan beklemeye hakkımız var; dilediği özürlü kişisel bir polemik malzemesi olmaktan kurtarmak için kaçak güreşmekten vazgeçip somut adımlar atabilmeli. Arşivlerin açılması, Dersim adının iade edilmesi, Seyit Rıza'nın mezarının yerinin gösterilmesi, Sabiha Gökçen Havalimanı'nın adının değiştirilmesiyle başlayan koca bir yapılacaklar listesi Başbakan'ın samimiyetini test için sırada bekliyor. Tarihsel doğruların yerine oturması için objektif bir tarih anlatısının sağlanması da sürecin olmazsa olmazlarından.

Başbakan'ın iktidarın başındaki kişi olarak yapması gerekenler o kadar çok ki. Ama Milli Görüş geleneğinden gelen bir siyasetçi olarak Başbakan'ın asıl büyük sınavı Sivas ve daha eskiye dönük Maraş katliamlarıyla olacak. Orada da derin devletin karanlık tezgâhına aracılık etmiş bir CHP yahut Kılıçdaroğlu bulur mu bilmem ama özür dilemesinde ve gerçeğin ortaya çıkmasında cesur bir lider gibi müdanasız konuşmasında fayda var. Çünkü ucu kendi siyasetine değmeyen yanlışların özrünü dilemek her zaman daha kolaydır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İrlanda'dan dil dersleri

Bejan Matur 2011.11.30

Demokratik Gelişim Enstitüsü'nün (DPI) toplantısı için Dublin'deyiz. Türkiye'den bir grup milletvekili, gazeteci ve akademisyenle birlikte.

Aynı ekip ile geçtiğimiz temmuz sonunda Londra, Belfast ve Edinburg'da toplanmıştık. Başta Güney Afrika deneyimi olmak üzere, İrlanda ve İskoçya'daki çatışma çözümü deneyimleri hakkında fikir edinmiştik. Özellikle İrlanda'daki çatışmanın sona ermesinde önemli katkıları olan isimleri dinleme şansımız olmuştu. Dönemin İngiltere başbakanı Tony Blair adına İrlanda Kurtuluş Ordusu (IRA) ile gizli görüşmeleri yürüten Jonathan Powell bizlere yıllarca düşman bildiği IRA militanlarıyla nasıl aynı masada oturup konuşabildiklerini anlatmıştı. Büyük bir samimiyet ve dürüstlikle aktardığı kişisel hikâyesi (çünkü kardeşi IRA tarafından öldürülmüş) incinmişliklerle dolu olsa da, barış arayışının kaçınılmazlığı müzakerelere devam etmesini sağlamıştı.

Temmuz toplantısından aklımda kalan pek çok tespit, anekdot ve anı var. O günlerde gazetede yazılara ara verdiğim için sizlerle paylaşamamıştım. Yeri geldiğinde satır aralarına sızacak o deneyimin ikinci etabı önceki gün başladı. Dört gün boyunca İrlanda'nın başkenti Dublin'e kırk dakika mesafedeki tarihi mekânda aynı grup ile yine çatışma çözümünü, barışı, silahların susmasını konuşacağız.

Türkiye hemen her konuda olduğu gibi çatışma kavramına yaklaşırken de fazlasıyla içine kapalı bir ülke. Dünya deneyimlerini anlamak, o deneyimlerden faydalanmak, ders çıkarmak konusu hep başkalarına öykünmek yahut başkalarının 'iç işimize' karışması gibi algılanıyor. 'Kol kırılır yen içinde kalır' mantığı nedense en çok siyasette tutuyor! Kemalist geleneğin de bir tür 'nevrotik' kibirle desteklediği, 'iç meselemiz' tavrı toplumda bir tür unutkanlıkla desteklenince düğüm üzerine düğüm atılmış bir tarihle yaşamak zorunda kaldık. O tarihin düğümlediği gerçeklerden bize nefes aldirmayan Kürt sorunu en zor konu. İşin içinde silah olduğu için de çözümü ertelenemeyecek olan. O nedenle geçmiş sahte kibri bir kenara bırakıp barış umuduna katkısı olabilecek tüm deneyimlere yakından bakmakta fayda var. Türkiye'ye bir model aramak yerine, benzer süreçlerin hangi dinamiklerle ilerlediğini anlamaya çalışmak gerekiyor. DPI biraz da bu amaçlarla ufuk açıcı bir çalışma yürütüyor. Zaten temmuz ayındaki ilk toplantıda dinlediğimiz konuşmacıların pek çoğu da ısrarla şunun altını çiziyorlardı: Hata yapacaksanız kendi hatalarınızı yapın. Bizim hatalarımızdan ders çıkarın, düştüğümüz hataları tekrarlamayın.

İrlanda, kendine has çelişkileri, kültürü ve siyasi tarihiyle yakından incelenmesinde fayda olan bir ülke. Benzer sorunlarla boğuşan başka ülkelerin deneyimi, içine gömüldüğümüz için görmekte zorlandığımız gerçekleri göstermesi bakımından önemli; Belfast toplantısında bir konuşmacının verdiği şu örnek kayda değerdi: İrlanda'da işgalci olarak nitelenen İngiltere ile ülkenin bağımsızlığı için silahlı mücadele veren IRA arasında tamamen içinden çıkılmaz hale gelen çatışmalar hakkında konuşma kararı, ilk defa İrlanda'nın Avrupa Birliği'ne girişi için müzakere tarihi almasıyla başladı.

Kendi dışlarındaki daha büyük bir dünya ile ilişkilenmiş olmaları kendi tarihlerine ve siyasetlerine de bir mesafeden bakmaları sonucunu doğurmuş. İrlanda, Avrupa Birliği vizyonunun sunduğu büyük haritada, dünyanın merkezi zannettiği sorunun aslında o kadar da büyük olmadığını görmüş belli ki. Ve böylece taraflar

inat ettikleri, ayak diredikleri pozisyonlarından taviz verip olaylara yapıcı bir gözle bakmayı seçmişler. Uzun yıllara yayılan çatışmaların yorgunluğu, artık bir çözüme ulaşılması gerekliliğinin ağır baskısı, Avrupa Birliği faktörü ile de birleşince, barış görüşmeleri başlamış ve silahsızlanmaya giden yol açılmış. Türkiye'de yaşanan çatışmanın çözümü için de belki yine benzer bir büyük çerçeve gerekli. Ama bunun güven veren daha geniş bir zeminde yapılması, tartışılması şart. O nedenle Meclis'te grubu bulunan partilerin eşit sayıda katılımcıyla yurtdışında başka ülke deneyimlerini anlamaya çalışması görüldüğünden daha anlamlı bir faaliyet.

İrlanda gezimizi anlatırken, "İrlanda bir ülke değil, bir ruh halidir" cümlesi takılıyor aklıma. Sahiden kendine özgü kültürü, doğası ve tarihiyle başka bir ruh haline tekabül eden bir ülke İrlanda. Bölünmüş bir ülke. İngiliz işgali altındaki Kuzey kısmının bağımsızlığı için yetmişlerde silaha başvuran IRA'nın kuruluş tarihi 1920 imiş. Ama çok daha öncesi var. 1997'deki Hayırlı Cuma (Good Friday) anlaşmasıyla silahları gömülen Katolik-Protestan kavgasının başlangıcı 17. yüzyıla kadar gidiyor. Kökleri bu kadar geriye giden bir çatışmayı çözüme yaklaştırmak hiç azımsanmayacak bir başarı. Tabii silahlar susmuş olsa da, pürüzler tamamen giderilmiş değil. Geçen gezide görme şansı edindiğimiz Belfast sokakları hâlâ bölünmüş durumda ve bazı marjinal gruplar şiddeti diri tutmanın yollarını arıyor.

EKONOMİK GERÇEKLER

Avrupa'nın yakın zamana kadar yoksul taşrası olarak bilinen İrlanda, bazılarının hayal ettiği birliği sağlayamamış olsa da, son yıllarda yakaladığı ekonomik ivme ile kişi başına düşen geliri en yüksek ülkelerden biri. Ve asıl şaşırtıcı olan ise özellikle bilişim teknolojisi alanında Avrupa'yı sollayıp önemli bir üs haline gelmesi. Avrupa'nın "silikon vadisi" olan İrlanda Facebook'tan, Google'a hemen bütün büyük şirketlere ev sahipliği yapıyor. Zaten Dublin'e uçmak üzere İstanbul'dan havalandığınızda uçtaki yolcu profilinden İrlanda'nın yakaladığı hayat standardı ile nasıl bir cazibe merkezi haline geldiğini şaşıracak görüyorsunuz. Avrupa'nın diğer kozmopolit zengin kentlerinden pek farkı olmayan bir göçmen akını var bugün ülkeye. Tabii büyüyen bir ekonominin, standardı yükselmiş bir hayatın çatışmaya pek de tahammülü olmayacağını tahmin etmek zor değil.

Belki de o nedenle son iki günde medyadan siyasete dinlediğimiz bütün konuşmacılar daha bir sağduyulu ve şiddeti mutlak olarak reddeden tavır içindeler. Geriye kalan pürüzleri ve belki Birleşik İrlanda hayalini yakaladıkları bu ivme ile halledeceklerine inanıyorlar. Tam bu noktada dikkati fazlasıyla çeken 'İrlandalılık' vurgusuna değinmek gerekiyor; Ada'nın ana dili olan Galeik dilinin kullanımı her ne kadar ulusal gururun bir sembolü olarak korunsa da İngilizce karşısında çok da başarılı olunamamış. Ama kimlik vurgusu dildeki bu başarısızlığa rağmen fazlasıyla güçlü. Yani bir kimliğin yaşamasını dilin yaşamasına doğru orantılı olarak bağlayan görüşü çürüten bir deneyim yaşanıyor İrlanda'da. İngiltere karşısındaki varlığını artık folklorik sayılabilecek ve sembol hale gelen anadil üzerinden değil bir tür İrlandalılık gururu üzerinden devam ettiriyorlar. Farklı değerleri, kültürü ile buralı olma iddiasını ekonomi alanında güçlendikçe daha fazla hissediyorlar. Benim bundan çıkardığım sonuç ise şu oldu: Anadil konusunu talep eden için de, onu bastırmaya çalışan için de kaçınılmaz son, bir kimlikten doğan gururun kendine bir mecra bulabildiği. Bir kimlik baskı altına alındıkça, var olma savaşını devam ettiriyor. O mecrada başarılı olmak her kimliğe nasip olur mu bilinmez ama İrlanda'nın bunun güçlü bir örneği olduğu görülüyor.

20. yüzyılı kapatan eser olarak anılan Ulysses'in yazarı James Joyce'un gelişmiş İngilizceyi bırakıp bir taşra dili olarak kadük kalmış Galeik'te yazmayı reddetmesi bile onun İrlandalı yazar olmasına engel olamamış. James Joyce ve akranı pek çok büyük yazar İngilizce eser verseler de -ki Yeats bunun en iyi örneğidir; İrlanda ulusal bilincini İngilizcede yazdığı şiirlerle kuran şairdir- İrlandalılık kimliğini taşıdılar. Özetle bir dilin yok olması bile güçlü benlik duygusu karşısında önem taşımayabiliyor. Kimliğin bir insanda yarattığı benlik duygusunu kolay

yok edemiyorsunuz. Dilini yok etseniz de o bilinç yaşıyor... Bugün İrlanda'nın giderek 'birlik' fikrine yaklaşmasında o bilincin büyük etkisi var.

Toplantının ev sahipliğini üstlenen İrlanda Dışişleri Bakanlığı'nın toplantı mekânı olarak 18. yüzyılın görkemini yansıtan Carton House'da bizleri ağırlamayı seçmiş olması da bana İrlandalılığı var eden o gurura ince bir gönderme gibi geldi. Sinn Fein lideri Garry Adams görüşmesi notları da bir sonraki yazıya...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dövüşmeye utanmıyor da...

Bejan Matur 2011.12.02

"Dövüşmeye utanmıyoruz da, konuşmaya utanıyoruz." Bu söz, İrlanda'nın başkenti Dublin'de katıldığımız toplantının ortasına yürek ferahlatan bir bilgelik olarak düştü.

Barışla ilgili duyduğum en güzel söz. Sahibi AKP İzmir milletvekili Mehmet Tekelioğlu. Çocukluğunun geçtiği Kayseri'den hatırlıyormuş deyimi. Anadolu insanının kadim bilgisinin karmaşaya yer bırakmayan derinliği ile adeta ahvalimizi özetliyor.

Başkalarının deneyimine bakmak biraz da kendimizdeki barış potansiyelini anlamamıza vesile olduğu için önemli. Geçtiğimiz temmuz ayında Belfast'ın bölünmüş sokaklarını gezerken düşünmüştüm bunu. Oradaki kadar derin bir ayrışmanın hiçbir zaman yaşanmadığı Türkiye'de barışı konuşmak neden hâlâ zor, anlamak gerekiyor.

Demokratik Gelişim Enstitüsü (DPI) biraz da bu amaçla bizleri yurtdışı deneyimlerini izlemeye davet etti. Türkiye'den bir grup milletvekili, akademisyen ve gazeteci barış adına, mikro ölçekte bir diyalog çabası için mesai yapıyoruz. Kavgayı devam ettirenlere 'bakın bu da var' demek için. İngiltere, İrlanda, İskoçya ve Güney İrlanda'dan sonra, önümüzdeki yıl, Galler, Güney Afrika ve İspanya'nın barış süreçlerini inceleyeceğiz.

DPI'nın direktörlüğünü üstlenen Kerim Yıldız, insan hakları alanında tanınan uluslararası bir avukat. KHRP (Kurdish Human Rights Project) ile başlayan çalışmaları Türkiye'nin Kürt sorununu çözmeye dönük barış arayışıyla devam ediyor. Bu amaçla düzenlediği toplantılarda söz konusu ülkelerin çatışma tarihine olabildiğince detaylı bir bakış açısı edinilmesi mümkün. Londra ve Belfast'tan sonra, Dublin'de gerçekleşen ikinci toplantıda da meselenin bütün taraflarını dinleme şansımız oldu.

Böylece geçen geziden kalan soruların, yanıtlanmamış konuların cevaplarını bulduk.

Dublin gezisinin son iki günü, bu söylediğimi kanıtlar cinstendi. Önce Sinn Fein partisinin efsanevi lideri Garry Adams ve sonra da Good Friday (Hayırlı Cuma) anlaşmasında imzası bulunan, İrlanda'nın eski başbakanı deneyimli politikacı Bertie Ahern ile görüştük. Tabii görüşmeler arka arkaya olunca Garry Adams'ın yanıtlamaktan kaçındığı soruların cevaplarını müzakere muhatabı vermiş oldu.

Garry Adams'ın medyada görüldüğünden daha karizmatik bir lider olduğunu küçük bir not olarak belirtmek gerekiyor. Tıpkı Belfast toplantısında dinlediğimiz Garry Kelly gibi o da sahadan gelmiş olmanın doğal karizmasına sahip.

Garry Adams'ı bu kadar karizmatik ve popüler yapan, herhalde inandığı siyasi çizgide ısrar ederek barışı getirebilmesiydi. Her ne kadar muhalifleri tarafından, Kuzey İrlanda'nın çıkarlarını Hayırlı Cuma anlaşması ile heba ettiği söylene de hâlâ İrlanda'nın birliği için mücadele etmesi kendi siyasi hikâyesine ne kadar sadık olduğunu kanıtıyor.

Toplantıda Garry Adams'a şu soruyu yönelttim: "Legal alandaki siyasetçilerin silahlı güçlere söz geçirmekte zorlandığı bilinen bir gerçek. Sizin IRA'yı silahları bırakmaya ikna edişinizin altında yatan sebep neydi?"

Aradan geçen bunca yıla rağmen hâlâ kendi ağzından duyulmayan deşifre olmamış "IRA militanı" sıfatını elbette bize de söylemedi. Ama bir sonraki gün dinlediğimiz eski başbakan Ahern'in kullandığı 'ayna' benzetmesi gerçeği açıklar cinstendi. Bertie Ahern, Sinn Fein liderleri ile IRA'nın ilişkisini anlatırken, "Sinn Fein yöneticileri IRA ile aynaya bakıp konuşuyordu." dedi.

Bu örneğe bakınca Türkiye'nin Kürt sorununda çözümün neden hâlâ uzak olduğunu anlıyor insan. Belki de BDP vekilleri aynaya bakıp konuşacak kadar sahayı bilmediğinden silahlar gömülmek bilmiyor. Yani sırrı dökülmüş bir aynayla iş hallolmuyor ne yazık ki.

O halde Türkiye'ye, aynanın arkasında duranlarla yahut aynanın önündekilere zemin sağlayarak konuşmak düşüyor. Yoksa barışın daha çok vakit alacağı tecrübe ile kaim. Türkiye'nin kaybedecek o kadar vakti var mı?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zihinlerdeki 'Kerbela'

Bejan Matur 2011.12.07

"Harman zamanıydı, baktık köyümüzün üzerinden gökyüzüne bir duman yükseliyor. Koşa koşa biri gitti, döndüğünde 'köy ateşe verilmiş, bir Allah'ın kulu yok, kuş bile ötmüyor' dedi.

Mağaraya sığındık. Üç gün sonra döndüğümüzde bir kişi bize doğru geldi. Kadınlar meraktan karşılamaya gitti. Baktık komşumuz Bese. Yaralıydı, elbiseleri lime lime, kurumuş kan lekeleriyle tanınmaz haldeydi. Vücudunda birçok kurşun ve süngü yarası var. Dedi ki; 'değirmen taşı üzerine yürüttüler, Munzur Nehri kıyısına. Çocuklar su içmeye ağladılar. Alibey'in oğlu Efendi dedi ki, 'su verirlerse içmeyin. Kerbela şehitlerine kavuşacağız, ne korkun, ne ağlayın."

"Kurulu makinalar kurşun yağdırdı üzerimize. Sonra da yerde süngülemeye devam ettiler. Ayaklarından tutup her birini o uçurumdan nehre attılar.' Bese'nin anlattıkları üzerine kardeşimin cesedini görmeye gittim kırım (katliam) yerine. Nehir yatağında bir kayanın arkasında, bir odun yığını gibi üst üste ceset yığını vardı. Çok korkunç manzaraydı. Aklımı oynatacaktım..."

Bu anılar bir Dersimliye ait. Adı Fede. Dersim katliamında yetim kalmış. 1914 doğumlu. Köyünün adı Halvoriye. 14 Ağustos 1938'de köy halkının tamamı toplatılıp öldürülmüş. Köy ateşe verilmiş. Mallarına el konmuş. Fede'nin kurtulma sebebi, o gün yaylada olması. Tesadüfen kurtulduğu katliamda tüm yakınlarını kaybetmiş.

Anlatıyı aktaran Cemal Taş. Dersim 1937-38 Sözlü Tarih Projesi'ni merak edenler NTV Tarih dergisinin bu sayısına bir göz atabilirler. Hasan Saltık arşivinden edinilen çarpıcı fotoğraflarla aktarılan tanıklıklar, yaşananların sadece bir kesiti. Daha binlercesi anlatılmamış halde duruyor. Kaydedilmemiş binlerce söz,

toprağın altında gömülü. Ama işte bu yaşlı katliam mağdurunun dilinde bizlere kadar ulaşan ortak bir hafıza var. Acının biçimlediği ortak bir tarih. "Su verirlirse içmeyin. Kerbela şehitlerine kavuşacağız, ne korkun, ne ağlayın" diyen Efendi'nin hatırlattığı geçmiş canlılığını koruyor. Dün Kerbela şahadetinin yıldönümüydü. Muharrem'in 10'u. Hüseyin için yakılan ağıtlar devam etti.

Yıllar önce İran'ın başkenti Tahran'da bir Muharrem töreni izlemiştim. Kerbela çöllerinden yürüyerek yalın ayak gelen kabilelerin zincirlerle göğüslerine vurup 'Hüseyin! Hüseyin!' diye ağlamalarını hayret ve huşu ile dinlemiştim. Bana tuhaf gelen, binlerce yıl öncesinden hatırlanan acının hâlâ o kadar canlı hissedilmesi idi. 'Hüseyin' adının, zikredildiği çoğu yerde yüreği çizen bir hançer gibi acı vermesi herhalde sadece İslam tarihi ile açıklanamaz.

İnsan, ortak bir hafızanın ürünüdür. Tıpkı ortak bir tarihin ürünü olduğu gibi. O hafızada biriken tarihin hangi motifi ile kendimizi tanımladığımız biraz da tarihin akışına bağlı. Kerbela sonrası Şii tarihi farklı yazılıydı (mesela Şah İsmail, Yavuz Sultan Selim'e galip gelseydi) bugün sadece yas ve ağıtla tarif edilen Kerbela kim bilir ne tür ritüellere konu olurdu.

Dersim mağdurlarının Kerbela şehitleri ile kurdukları özdeşlik şüphesiz ortak hafızadaki mağduriyete dayanıyor. İşte Başbakan Erdoğan'ın devlet adına özür dilemesi diğer boyutları bir yana bu ortak hafızaya, ortak hafızadaki acıya göndermelerle dolu tarihe dokunduğu için önemli. Tam bu noktada Başbakan'ın Dersim çıkışına Alevilerden yeterli desteğin gelmemesini sorgularken, Alevilerin tarihsel hafızasına bakmak gerekiyor. Seküler ideallerle Dersim katliamına imza atan Cumhuriyet kadroları, Dersimlilerin dünyasında o gün 'Yezid' ile özdeşleşmişti. Cumhuriyet'in ilk yıllarını takip eden dönemde aynı kadrolar, Alevileri Osmanlı zulmünden kurtaran kahramanlara dönüştüler. Bu yeni kahramanlık destanı tamamen kurgusaldı. Çünkü Alevilerin anlam dünyasında 'Yezid'likten kahramanlığa transferin bir örneği yoktu. Biraz da o sebeple Cumhuriyet'in ilk yılları Alevilerin hafızasından silindi.

Başbakan, pragmatik kaygılarla el attığı Dersim konusunda tüm bu tarihsel sebeplerle çok önemli bir eşik yakaladı. Sünni İslam karakteri baskın olan iktidar partisi, tartışma zemini yaratırken gösterdiği cevvaliği, devletin Alevilere yaşattığı acıları telafi ederken de gösterebilirse bu eşğin hakkını vermiş olur. Çünkü Alevi ortak hafızasını oluşturan travmalar en az Dersim, Koçgiri kadar, Maraş, Çorum ve Sivas katliamlarıyla da şekillenmiştir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Alevi ezberi bozuluyor

Bejan Matur 2011.12.14

Boğaziçi Üniversitesi çok önemli bir konferansa ev sahipliği yapıyor. Üç gün sürecek konferansın konusu şu: "Osmanlı Coğrafyasında Alevi-Bektaşî Toplulukları: Kaynaklar, Paradigmalar, Tarih Yazıcılığı."

Konferansın açılışını yapan ünlü tarihçi Prof. Cemal Kafadar; 'güçlü duygusal ve siyasal rezonanslara sahip bir konuda' söz almanın zorluğuna değindi.

Zaten konferansı önemli kılan da alışılmış duygusal ve siyasal algıları aşip tarihe, görmezden gelinen kaynaklara bakmak konusundaki iddiası. Her biri kendi alanında tanınan tarihçilerin sunumlarından

öğreneceğimiz Alevilik, günümüze aktarılan bilginin hangi noktalarda sakatlandığını deşifre ediyor.

Daha başlarken toplantıdan çıkan sonuç; Aleviliğin sadece resmî devlet söyleminde değil, Osmanlı tarihiyle ilgili akademisyenlerin gözünde de yeterince bilinmediği ya da bilinmek istenmediği şeklinde.

Sahiden Alevilik hakkında ne biliyoruz? Alevilik siyasetin alanına çekilip siyasallaştırılırken, geride, toprağın altında kalan tarihsel miras, kültürel birikim hangi ellerde neye dönüşüyor?

Bu türden kaygılarla yola çıkan her akademisyenin ta en başa, Osmanlı erken modernleşmesine gitmesi kaçınılmaz. 16. yüzyılda yaşanan Osmanlı-Safevi mücadelesinin Sünni ve Alevi kimliklerinin konumlanışına etkileri zannedildiğinden daha önemli çünkü. Hacı Bektaş-ı Veli Dergâhı'nın 16. yüzyılda geçirdiği mimari dönüşümün bile yaşanan o tarihle ilişkili olduğunu bilmek şaşırtıcı sahiden. Zaten sıradan bir gözle bile Hacı Bektaş Dergâhı'nı ziyaret ettiğinizde, oradaki estetiğin, kültürel motiflerin nasıl bir başka gelenekçe devralınıp sahiplenildiğini hayretle fark ediyorsunuz. Aleviliğin o mirastan mahrum bırakılması, birikimini kaybetmesi tarihî gerçeklerle alakalı olduğu kadar, tarih yazımı ile de alakalı ne yazık ki.

Söz konusu konferans, Osmanlı tarih yazımının Aleviler ve Alevilik söz konusu olunca hiç objektif olmadığını bir akademi ciddiyeti ile deşifre ediyor. Bu alanda saygı gören isimlerin (Fuat Köprülü gibi) Aleviliğin kaynaklarını tanımlama ve yorumlama konusundaki tarafsızlığı, College of William and Mary üniversitesinden Ayfer Karakaya Stump'un, "Vefaîlik, Bektaşîlik ve Anadolu'da Heteredoks İslam'ın kökenleri meselesi: Köprülü paradigmasını yeniden düşünmek" başlıklı sunumunun konusuydu. Karakaya sunumunda dikkate değer tezler ileri sürdü; öncelikle Fuat Köprülü'den başlayarak Anadolu'nun dinî ve kültürel tarihinin belli boyutlarıyla doğrudan Orta Asya ile ilişkilendirilmesi eğiliminin sebeplerine değindi. Anadolu'da heteredoks denilen İslam'ın oluşumunda Irak kaynaklı mistik hareketlerin, özellikle de Vefaîliğin rolünün nasıl görmezden gelindiği ve Vefaî mirasının zamanla Bektaşîliğe nasıl entegre edildiği hakkında çarpıcı tespitlerde bulundu. Anadolu dinî tarihine dair literatürde sıkça başvuru "halk İslam'ı" ve "kitabi/yüksek İslam" gibi birbirinden kesin sınırlarla ayrılmış zıtlıkları Vefaîlik örneği üzerinden tartışmaya açan bu tebliğ önemli bir tartışma başlatıyor.

Yine benzer konuda Markuss Dressler; M.Fuad Köprülü, Abdülbaki Gölpınarlı, Irene Melikoff ve Ahmet Yaşar Ocak gibi seçkin bilim adamlarının Kızılbaş Alevi ve Bektaşî tarihi üzerine yaptıkları çalışmaların oluşturduğu literatürü irdeliyor. Bu literatürün ortak noktası; heteredoks, senkretizm, popüler/halk İslam'ı, Türk İslam'ı ve Şamanizm gibi kavramlar üzerinden bir anlatı oluşturmaları.

Dressler'in iddiası şu: İslam içi farklılığın anlatımında objektif sınıflandırma araçları olarak muamele gören bu kategoriler, aslında dine dair modernist söylemin öz, sınır, teolojik, evrimsel, gelişme gibi kavramlarda yansımaları bulan kuramsal ve yöntemsel varsayımlarına dayanıyor. Tebliğinde söz konusu kavramların işleyişinin eleştirel bir değerlendirmesini yaparak, Kızılbaş Alevilik ve Bektaşîliğin din ve İslam olguları ile ilişkilerinin kavramsallaştırılmasında yeni yaklaşımlara ihtiyaç olduğunu savunuyor.

Aleviliği mevcut sistem içinde hak ettiği yere oturtmakta zorlanmamızın sebepleri arasında yer alan tarih yazımına somut örnekler üzerinden bakmamızı sağladıkları için başta Prof. Cemal Kafadar olmak üzere konferansa emeği geçen herkese teşekkür borçluyuz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Barişi kim getirir?

Hiçbir çatışma sonsuz değil. Günü geldiğinde en kanlı çatışma bile hal yoluna giriyor. Öyle ya da böyle. Kanlı yahut süründürerek bitmeyen çatışma yok. En nihayetinde iş çatışmayı bitirme riskini üstlenen liderlere kalıyor.

Tarihte örneği çok. Yaşananlar kanıtıyor; zamana kalan liderler çatışmayı devam ettirenler değil, bitirenlerdir. Saygı ve şükranla anılmayı hak edenler de. Örnek olan, her daim birer kutup yıldızı gibi insanlık göğünde parlayanlar onlar.

Büyük anlaşmaları düşünün, büyük kavgalardan sonra masaya oturan liderleri. İnsanlığın bugününde azalan kanlı sayfaları borçlu olduğumuz isimleri. Her biri risk almış cesur siyasetçiler. Risksiz barış yok çünkü.

Elbette zamanı geldiğinde gelir barış. Barış bir süreçtir. Zamanı gelmek ne demektir peki? Kavgaya doymak galiba en önemli adım. Karşılıklı çatışan iki gücün kavga etmekten yorgun düşmesi gerekiyor. Güdülen çıkarın artık kavgadan değil, barışmaktan geldiğine ikna olmak. Dünya dengelerine ve toplumun tamamına hakim olan beklentiye rağmen barışı inşa edecek siyaset, güç kazanamıyorsa aynayı doğru yere tutmak gerekiyor.

Bizler hemen her alanda olduğu gibi sorunlarımızı değerlendirirken de abartmayı seviyoruz. Kendi deneyimimizi dünyada biricik ve tek sanıyoruz. Ve bunu yaparken sanki hak etmediğimiz bir gadre uğramış gibi davranıyoruz. Bu tavrın nerdeyse bir ruh haline dönüşmesinin sebepleri çok. Ama en önemli sebeplerden biri; karar mercii olan yürütmenin etrafında toplanan akli evveller. Olgunlaşan şartları Başbakan'ın doğru yorumlamasına engel o kadar çok zehirli çiçek. Başbakan onları bir dost bahçe biliyor. Hâlbuki sadece zehir saçıyorlar. Süreci lehlerine çevirmenin hesabını yaparken evdeki bulgurdan oluyorlar.

Bütün bunları DPI (Demokratik Gelişim Enstitüsü) toplantılarından edindiğim izlenimlerden çıkarıyorum. Başkalarının deneyimine bakarken barışın hangi zorluklarla ve kimin eliyle geldiğini görmek bunları düşündürüyor.

Londra'da temmuz ayında Tony Blair'in başdanışmanı Johnattan Powell'a 'Sinn Fein ile müzakerede Blair'i risk üstlenmeye iten özel bir sebep var mıydı?' diye sormuştum. 'Blair'in eşi Katolik olduğu için bu konulara bir hassasiyeti vardı.' diye yanıtlamıştı.

Aynı soruyu İrlanda'nın başkenti Dublin'de eski Başbakan Bertie Ahern'e de sordum. Verdiği cevap ilginçti; kendisinin ve ailesinin Cumhuriyetçi geçmişinden söz ettikten sonra, tetikleyici sebepleri şöyle özetledi: 'Hep aynı sorunlarla anılmaktan yorulmuştuk. İrlanda dünyada sadece terörle anılıyordu. K.İrlanda sorunu dışında bir şey konuşamaz olmuştuk. Özellikle yurtdışına gittiğimizde hangi başarıımızdan söz edersek edelim söz dönüp dolaşıp K.İrlanda merkezli teröre geliyordu. Ekonomi konferanslarında bile, İrlanda ekonomisi şu gelişme seyrinde dememizi kulak ardı edip, 'sahi İRA sorununuz ne olacak?' tepkisiyle karşılaşıyorduk. Halbuki İrlanda başka türlü görülmeyi hak ediyordu. Bundan ibaret değildik. Önümüz açılsın istiyorduk. Bugün artık dünya İrlanda'yı çatışmalarıyla değil, başarılarıyla anıyor.'

Bertie Ahern aynı konuşmada Johnathan Powell'ın eksik cevapladığı soruya da açıklık getirdi: 'Blair'in İrlanda meselesine hassasiyeti annesinden kaynaklanıyordu. Annesi İrlanda doğumlu bir Katolikti. Bir başbakan olarak sorunu yüreğinde hissediyordu.' Demek ki bir meselenin halli o sorunu yönetmekle yükümlü liderin samimi, derin duygularına da bağlı. Başbakan Erdoğan'ın Kürt meselesini yüreğinde hissetmesi belki de çözümü getirecek sebeplerden biri. Öyle mi peki? Bir sorunu yüreğinde hissetmenin formülü ne bilmiyorum. Tıpkı Blair örneğinde olduğu gibi, bir liderin annesi, eşi o sorunu yaşayan topluluğun bir ferdi olabilir. Başbakan Erdoğan'ın hikâyesine baktığımızda Emine Hanım'ın Siirtli oluşuna ümit bağlamadan önce, tıpkı Bertie Ahern'in ülkesiyle ilgili kaygıları gibi, Başbakan'ın samimi kaygıları olduğunu tahmin etmek zor değil.

Erdoğan'ın 'güçlü ve saygın bir Türkiye' hayali olduğunu duymayan kalmamıştır herhalde.

O halde Başbakan Erdoğan'ın kavganın durmasında daha açık risk üstlenmesine engel nedir? Yahut kimler buna engel? Bu soruları cesaretle sormak zorundayız.

Çünkü bu konuyla ilgili olanların Kürt sorununun çözümünde sadece güvenlik odaklı düşünmelerinin faturasını Türkiye ödüyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Abla söyleyin, ölmesinler'

Bejan Matur 2011.12.23

Sizlerle bir okur mektubunu paylaşmak istiyorum.

Genç bir kardeşimden geliyor. Tek harfine dokunmadan, tek satır atlamadan. Şöyle diyor:

'Abla. Şimdi 20 pkk lı öldürüldü haberini okudum. Oturdum ağladım. Abla sizin sözünüz geçer. Lütfen şu Kürt analarına yalvarın. Ölmesin şu garibanlar. "ÖLMEYİN BE KARDEŞİM" dedim içimden kaç kere. Abla söyleyin ölmesinler. Gelsinler geri, Ben milliyetçi sayılabilirim. Türküm. Ama çok içim acıdı. Bu işin işareti çok zamandır veriliyordu. Bu çocukların belki hepsi böyle ölecekler. Analarının, babalarının, kardeşlerinin yanlarına dönsünler. Bizim içimize dönsünler, Biz millet olarak onlarla aynıyız. Çok üzgünüm şimdi'

İstanbul'da yaşayan genç bir esnaf bu. Ticarethanesinin logosunu eklemiş mektubuna. Belli ki ona inanmamı istiyor. Acısını ciddiye almamı. Yoksa bir insan, gazeteye yolladığı mesajda neden kurumsal bilgilerini paylaşma gereği duysun. Genç kardeşimin samimi duyguları benim de içimi acıttı.

O acıya yabancı değilim. Üzüntüsünü tanıyorum. Aslında yeni değil. 'Dağın Ardına Bakmak' kitabını yaparken benzer o kadar çok mektup almıştım ki. Anlayan, hak veren, sitem eden, kabul eden, affeden yüzlerce mesaj. Hissettiği öfkeyi 'ama onlar da' sitemiyle dile getirenler de vardı aralarında. Hiç duymadığı, bilmediği bir hakikatin şaşkınlığıyla samimi bir yüzleşme içine girenler de. Dağdakilerin hikâyelerinin Türkiye kamuoyunda nasıl algılandığını gözlerken, şuna ikna olmuşum; bu ülke, bu acının hakkından gelir.

Şimdi bakıyorum 'açılım' adıyla başlatılan arayışın uçları o kadar farklı yerlere değişiyor ki. Türkiye'de Kürt meselesinin demokratik yollarla çözümü arayışına direnç gösteren milliyetçi kesim, bırakın engel olmayı, çözümü teşvik etmeye doğru evriliyor. Tıpkı bu mektupta duygularını aktaran genç esnaf gibi, Türkiye'de yaşayan milyonlarca insan, milliyetçi duygularla baksa bile sorunun çözümünden yana kalbi bir rıza gösteriyor. 'Yazıktır bu gençlere, gelsinler, bizim aramıza dönsünler' derken farkında olmadan siyasetin göz ardı ettiği bir gerçeğe işaret ediyorlar. O gerçek şu: Dağda ölen, öldürülen onlarca, yüzlerce genç bu ülkenin vatandaşı.

Önceki gün Meclis'te Bülent Arınç tarihi bir konuşma yaptı. En azından buradan bakınca samimi görünen ifadeler kullandı. Haklardan söz etti. 'Kürtlerin haklarını vereceğiz' cümlesinden hemen sonra 'Elbette cebimizden vermiyoruz bu hakları...' dedi. Konuşmasının bana kalırsa en önemli kısmı buydu. Türkiye'de birileri hâlâ kendini bütün hakların muhatabı ve muhafızı saydığı için sorunlar çözülemiyor. Hak kavramı en sıradan insanın zihninde bile demokratik bir karşılık bulurken, devletin işleyişinde eşitlik çerçevesine oturamıyor bir türlü. Suçla mücadelede, sosyal gerçeklerin göz ardı edilmesi de bu çarpık hak anlayışıyla ilgili. Kürt meselesi

bu parantezden kurtulamadığı için çözüm yaratılamıyor. Hâlbuki sorun başından itibaren haklar sorunudur. Bülent Arınç'ın önceki gün Meclis kürsüsünden ilk defa açıklıkla ifade ettiği 'eşit vatandaşlığın inşası' sorunu. Dilde, kültürde, siyasal temsilde engellenen bir kimliğin kendini silahla ifade etmesi sorunu.

Devlet, tarihinde ilk defa büyük devlet olmanın gereğini dillendiriyor; Bu arayışın silaha sarılanları kazanmak düşüncesiyle taçlanması kaçınılmaz. Büyük devlet olmak vatandaşını kazanmayı gerektirir çünkü.

Devletin tavır değişikliğinde yukarıda satırlarına yer verdiğim genç gibi düşünenlerin varlığı dipten dibe etkili aslında. Bu ülkenin kahir ekseriyeti sorun doğru anlatıldığında 'aramıza dönsünler, bu ülke onların da ülkesi' diyebiliyor çünkü. Kamuoyunda samimi bir barış özlemi var. Hal buyken sadece 'öldürerek halletmeyi' seçmek siyasete kazandırmayacaktır. Güvenlik odaklı politikaların uzun vadede kaybettirdiği sır değil.

Zaten 'hakların teslimini' müjdeleyen konuşma da söz konusu risk hesaplandığı için yapılabilir.

Şurası açık ki, silahların susması konusunda iktidar risk alırken güvенеbileceği ciddi bir insan sermayesi var. 'Söyleyin ölmesinler' cümlesi o sermayenin habercisi. Bu cümleden alınacak cesaret sorunları çözebilir. Ölmemesi gereken çocuklar iki tarafta da hâlâ çok çünkü.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye'nin yeni merkez-çevresi

Bejan Matur 2011.12.28

Eskiden şöyle ayrımlar vardı; merkez ve çevre, aydınlar ve halk.

Merkezî değerleri belirleyen medya ve sesini duyuramayan taşra. Memleketin bir köşesi suça bulanmış, zulüm altındayken, diğer yarısının haberi olmazdı. Artık öyle değil. Bunu en iyi Anadolu taşrasında gözlemliyorsunuz.

Donmuş tarihin çözülmesi beraberinde yeni olanı getiriyor. Yeni değerler, yeni siyaset biçimleri, yeni medya ve toplumun tamamına etki eden değişim talebi. Bugün artık tarihsel sürecin hangi dinamikleri, hangi değerleri merkeze çekeceğini en muktedir olanlar bile öngöremeyebiliyor. Değişimin en azından bana heyecan veren yanı bu. Muazzam bir çözülmenin üreteceği yeni dinamiklerin tek bir merkezden belirlenemeyeceği gerçeği. Toplumun kazandığı dinamizm, onun kendi hayatı hakkında söz almasını sağlıyor.

Hafta sonu Urfa'da Eğitim Bir-Sen'in "Yeni anayasada eğitimin dili nasıl olmalı?" konferansına davetliydim. Konferans salonunu dolduranların soruları bana sözünü ettiğim değişim dinamiklerini hatırlattı. Düşünün yer Urfa. AKP'nin 10 vekille temsil edildiği Anadolu'nun yerel kimliği güçlü bir merkezi. Düşünce yelpazesi tekdüze olmayan bir şehir. Sağ muhafazakârından sosyal demokratına, Kürt hassasiyeti önde gelenlerden daha devletçi çizgide düşünenine pek çok fikir bir arada barınıyor. Konferansın ev sahipliğini yapan sendikanın hassasiyetleri de göz önüne alındığında hükümete yönelik eleştirilerin daha az olacağını düşünüyor insan. Ama tam tersi. Kendisini gönülden AKP'li hissedenler bile yapılan yanlışları, eksikleri sorgulama gereği duyuyor. Bize umut vermesi gereken tam da bu; yeni anayasanın içeriğini samimiyetle dert edinen bir toplum var karşımızda.

Türkiye nihayet dayatılan statükoyu sorgulayan bir topluma kavuşuyor. Sendika Başkanı İbrahim Coşkun'un açılış konuşmasında 'liselerde milli güvenlik dersleri kaldırılmalı' demesi bile çok şeyi özetliyor aslında. Demokrasinin gereğine inanmış sesler tabandan yükseliyor. Statükonun tüm gölgeleriyle hayatımızdan

çekilmesini dile getiren toplumun kendisi. Anadilde eğitim konusu mesela çarpıcı bir örnek; anadilde eğitimin bir hak olarak tanınması tartışması doğallıkla geride bırakılmış. Eğitimin nasıl olacağı konuşuluyor. Urfa Barosu Başkanı İrfan Güven, bu amaçla, dünyada uygulanan modeller ve Türkiye'deki sivil toplumun yaklaşımı ile ilgili ufuk açıcı bir sunum yaptı. Güven'in konuşmasını pür dikkat dinleyen kalabalıktan en küçük bir tepki yahut 'ne gereği var, zamanı mı şimdi' itirazı gelmemesi anlatmaya çalıştığım değişimi kanıtlıyor. Aynı toplantıda KCK operasyonlarının seyrine dönük haklı eleştirilerin çokluğu da dikkate değerd. Ve bu ifade edişte benim ilgimi çeken, dilin tamamen değişmesi. Eskiden olduğu gibi 'devletimiz büyüktür', 'devlet doğruyu bilir' mantığı nerdeyse silinmiş. Devlete dönük körü körüne bir onama olmadığı gibi, medya algısı da eskiyle kıyaslanmayacak kadar farklılık arz ediyor.

Bab-ı Ali'den ve Ankara'dan belirlenen doğrular çoktan yerini yerli hakikat arayışına bırakmış. Bunları yeni anayasa ile ilgili hazırlıkların Anadolu kentlerinde nasıl hummalı bir ruh haliyle izlendiğini bilen biri olarak söylüyorum. Öncelikle iktidar algısı değişmiş toplumda. Belirlenen değil, belirleyen olmak isteği öne çıkıyor. Katılımcı mantık güç kazanıyor.

Bütün bunların neticesinde, eşitlik sorusu ilk defa güçlü bir tonda ve yerli yerinde soruluyor. 'Eşit miyiz sahiden?' Bu eşitliğin, soruyu doğru sormakla sağlanacağı aşikâr. İktidarın eksik, yarım, yanlış yaptığı icraatları eleştirerek sağlanacağı.

Toplumun kendi sesini bulmasına engel pürüzler elbette var. Ancak değişimin can alıcı noktası da bu zaten. Sonucu belli olan bir maç izliyoruz. Eski reflekslerle, kemikleşmiş tepkilerle bu dinamizme engel olmaya çalışanlar sahneden çekilmek zorunda kalacaklar.

Merkez çevre ilişkisinde, çevrenin demokratik taleplerle merkezi de dönüştürmesi artık kaçınılmaz. Hâlihazırdaki Meclis aritmetiği ile yeni anayasa yapılmaması için ittifak halindeki siyasi partileri bile şaşkınlığa uğratacak bir talep bu. Merkez olarak tarif edilen kesim, çevrenin bu kadar gerisine düşüyorsa merkezin ikamesi fazla uzun sürmez.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sınır

Bejan Matur 2011.12.30

Sınırlar sadece yeryüzünden değil, ruhlardan da geçer.

Topraktan önce yürekleri çizer sınırlar. Belki de bu yüzden bir ülkenin sınırlarında olup bitene bakarak o ülkeyi daha iyi anlarsınız. Bizim sınırlarımızdan sızan acının haddi hesabı yok.

Sınırdan dün 35 insan öldürüldü. 35 sivil. Heronların verdiği istihbaratla hedef seçilmişler. Ne olduğu tam bilinmiyor. Sorumlu makamda bulunanlar sessiz. Genelkurmay o bölgenin sivil yerleşim bölgesi olmadığını söylemiş. Haber kanalları Genelkurmay'ın açıklamasını uzun uzadıya verirken ölenlerin adlarını bile saymıyor! Sadece sayıları değil, isimleri de belirsiz battaniyelere sarılmış, traktörlerle taşınan ölümler. Katır sırtlarında taşınan kimliği belirsiz bedenler. Onlar için ağıt yakan yakınların dışında, televizyonların bile sessiz kalmayı seçtiği 35 kaçakçı.

Genelkurmay'ın açıklaması akla ziyan; 'sivil bölgesi değil orası' deniyor. Bu mantıkla bakıldığında orada hareket eden her canlının yok edilmesi mubah. Bu açıklama bana güvenlik paranoyasını eleştirdiğimiz ülkeleri hatırlattı. Devletin hukuksuz davranmak gibi bir seçeneği olabilirmiş gibi. Teröre karşı savaşı sivilleri katlederek yürütmek normalmiş gibi!

Neticede olan ortada. O insanlar yaşadıkları coğrafyanın biçtiği kefeni giyerek toprağın kucağına uğurlandılar. Tıpkı daha öncekiler gibi. Yaşanan ilk değil! Binlerce sınır ve kaçakçılık hikâyesi var anlatılan. Yazılmış şiirler, yakılmış ağıtlar var. Yüzyıl başında masa başında çizilen bir haritanın acıttığı ruhlar ülkesi orası.

Türkiye'de kaçakçılık hep konuşulur ama o insanların neden, nasıl bir ruh haliyle ölümü göze alıp sınırları aştığı konuşulmaz pek. Sınırın öte tarafına duyulan merakın sadece maddiyatla açıklanmayacağı bilinmez.

Sınır boylarında dikenli tellerin ayırdığı ailelerin bayram buluşmalarına biraz da bu gözle bakılsa keşke. Tellerin üzerinden atılan bohçalarda ne olduğuna daha dikkatli bakılsa; parlak, sırmalı kumaşların, ipek eşarpların, kahve ve şekerin yarım bıraktığını belki sevgiliye yazılmış 'dotmam'la başlayan bir aşk mektubu tamamlar. Öbür yarı sayılan akraba kızına duyulan bağlılık derin tarihsel bağlardan beslenir çünkü. Orada bölünen bir dünyanın, yaralanmış, eksik bırakılmış bir ruhun ihtiyaç duyduğu yakınlık etkilidir asıl. Kaçakçılık hikâyelerini biraz da bu gözle okumakta fayda var. Sınırın öte tarafından taşınan sadece şeker, kumaş, çay yahut mazot değil, elimizden alınmış bir tamlik ihtimalidir çünkü. Marazın kaynağı, aramıza çizilen sınırın yapaylığıdır.

Sınır o sahte kurguyu ortaya çıkaran bir hakikat mecrası olduğu için önemli. İçeride oturmayan gerçeklere sınırdan sızan şiddet ve kaçakçılık işaret eder. Neyi eksik yaptığınızı, ne kadarına gücünüzün yetmediğini mükemmel bir ayna tutarak sınırlar gösterir size. Kasr-ı Şirin anlaşmasıyla garanti altına alınan İran sınırına bakın mesela. Orada da sonuç benzerdir. Arada yüzyıllara dayanan bir sınır olduğu halde iki yaka en azından kültür düzeyinde ayrışmamış. Çünkü kültür denilen olgu zannedildiğinden daha derinlerde tutunur. Sınırın öte tarafında kalmış olsalar da, geleneğin taşıdığı ortak kodlarla birbirlerine bağlanırlar.

Bir ülkenin ne olduğunu anlamak istiyorsanız sınırlarına bakmalısınız. Sınır bir ülkenin dikiş yeridir. Marazları en önce belli eden zayıf nokta.

Sınır güvenliği adı altında vatandaşını öldüren ve bunu yaparken içine düştüğü hukuksuzluğun sorumluluğunu taşımayan, hesap vermeyen bir devlet dikişlerin daha da çözülmesini hızlandırmaz mı?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)